HONMŰVÉSZ REGÉLŐ Folyóiratnak TÁRSA

Hetedik Évi Folyamat

1839.ki

II. Kötet.

Alapita és szerkezé

MÁTRAY GÁBOR.

304281

BOJÁRI GRÓF VIGYÁZÓ KÖNYVTÁR
RATÓTH

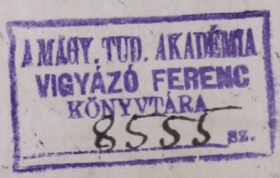
A MAGY. TUD. AKADÉMIA
VIGYÁZÓ FERENC
KÖNYVTÁRA
8555 sz.

53.

HONMŰVÉSZ.

Pesten csötörtökön julius 4kén **1839.**

KÖLTÉSZET.

Csillagomhoz.

Szerencse-csillagom
Sugárid fényivel
Uj létre költöd e'
Szivet reményivel.

Széllel veréd komoly,
Sötét borúimat,
Mellyek éjlepleként
Fedék-el útamat.

Mert látni engedéd
A' lányt, 's a' kék szemet,
Mellyből egy bájmosoly
Megnyugtat engemet.

Mellyből egy érzelem-
Facsarta permeteg
Megorvosol, szivem
Bármilly kinos beteg.

Feltüntetéd a' szép
Szelid kebel havát,
Mellyen ha hű szivem
Szerelme hatna-át,

Nem lenne több, mi e'
Világtól kellene,
Egy sziv-lehelte csók
Megüdvözítene.

Felejteném a' mult
Gyötrő keserveit,
Letörleném szemem
Siralmi gyöngyeit;

Kétes jövőmbe is
Bizton tekintenék;
Mert minden édest már
Jelenben érzenék.

De hátha azt hagyod
Szép csillag sejteni,
Hogy nem tud a' dicső
Irantam érzeni.

M. T. AKADÉMIA KÖNYV-TÁRA

Hogy más, kiért szive
Olly édesen hevül;
A' sohaj ajkiról
Más táj felé röpül.

O mért hagyád akkor
Kinomra látnom őt,
Miért kecsegteted
E' szűt, e' szenvedőt?

Miért deritéd-fel
Komoly borúimat? —
Egekből küldetél
Enyhíteni kínomat?

Vagy tán mivel fényed
Csak véle láthatom:
Szeméből égsz felém
O édes csillagom!!

SZELESTEY LÁSZLÓ.

SZORGALOM.

Vas és vasművek. A' vas kétségkivül nemcsak leghasznosabb minden ércz köztt, hanem általában azon anyag is, mellyet legkülönfélébb czélra használunk. Kitünő használhatóságát egy részről sok becses tulajdonának, mellyeket különféle alakulásban — mint öntött, kovács-vas, és aczél — bir, más részről azon körülménynek köszöni, hogy azt meglevő tömegeinél fogva olly vidékeken, hol bőven van égő anyag, 's a' vaskészitès legnagyobb mértékben tökélyesitett mestersége következtében aránylag igen csekély költséggel lehet megszerezni és használni. Valóban bámulásra méltó, mi mértékben megszaporodott, kivált legujabb időben, a' vaskészitès. Csak Angliában mintegy 10 év óta körülbelül 700.000 tonnát vagy 14 millio mázsát készitnek évenként, 's Europa többi részében alkalmasint legalább szintannyit. Fölvehetjük tehát, hogy egyedül Europa évenként mintegy 30 millio mázsa terménkvasat készit, 's értéke, mázsáját 2⅓ tallérra becsülve, már első alakjában 75 millio tallért tesz, holott Amerika minden arany- 's ezüstbányái évenkénti nyereménye ritkán rug 50 millio tallérra, ámbár egy font arany 150-szer drágább egy font terménkvasnál. 'S további felmunkálás által mi sokkal magasbra hág az utóbbinak értéke a' nemes érczekhez képest! Nem tekintve a' legfinomabb aczél- 's öntött-vas árúkra, mellyek súlyok szerint sok százszorta drágábbak a' terménkvasnál, ez mindennapi tárgyakul feldolgoztatása által már is nagy értékü.

A' roppant vasfogyasztás, mellyet legujabb időben észre lehetett venni, a' jóllét, közlekedés, földmivelés 's ipar általános el-

terjedésének következménye. Mert milly vastömeget kiván csak a' fuvarozás? Tapasztaltaték t. i., hogy egy négyfogatú terhes szekérnek kerekei koptatás által 60 fontot, 's a' lovak patkó-koptatással 20 fontot, egyetlen szekér tehát 80 fontot használ-fel havonként a' szó szoros értelmében. Azért is szállt magasabbra a' vasfogyasztás, hogy sok tárgy, mellyre az előtt más anyag használtaték, most vasból készittetik, 's korunk találmányos szelleme folyvást idézelő uj vashasználás-módokat. Hogy a' vas-tüzhelyeket, főzőkemenczék- és kéményeket, mellyeket gyakorta lelni alrendű privátházaknál is, ne emlitsük, most már mindennemű talapok, p. o. ágyak, ablakrámák, 's olly épületekben, mellyeket tüz ellen lehetőleg biztositni akarnak, maguk a' lépcsők és födél is vasból készittetnek. Évek óta legnagyobb hidak, egész hajók: legujabb időben kivált gőzösök, vasból szerkeztetnek. Mindig közönségesebbé lesz az öntött vas-csövek használata viz-vezetések, szivattyúknál 's a' t. mert sokkal tartósabbak és sürűbbek a' facsöveknél. Még sokkal nagyobbnak tevé a' vashasználást a' szesz-világitás 's gőzfütés elterjedése: továbbá azon észrevétel, hogy üres hengerek aránylag sokkal nagyobb szilárdsággal 's teher-hordó erővel birnak, mint hasonnehézségű tömörek; végre annak feltalálása, hogy a' csövek kovácsvasból is nyujtás által helyre állithatók. Kender helyett is gyakorta használnak már vasat. Vékony abroncs-vas szolgál zsineg helyett kötegek bekötésénél, 's a' gyakorta kar-vastagságú kenderkötelek helyett hajóknál 's bányákban vaslánczokat és sodrony-köteleket használnak; mert ezek tartósabbak 's hajlékonyabbak amazoknál, sérüléskor pedig könnyebben kijavithatók. Mindenek felett nagyra rugtaták a' vasfogyasztást a' gépelyek és vasutak. — Most csaknem minden eső-, száz meg százféle gőzgépely, henger-, verő- 's fúvó mű, sajtó, forgószék 's a' t. kirekesztőleg csak vasból készül. A' legerősebb vizkerekek vasból alkottatnak 's mindennemű erőmű és fogas kerék, legkisebbtől legnagyobbikig, vasból öntetik. Csaknem minden mozgonyt, p. o. szövőszéket, fonó gépelyt 's a' t. majd egészen vasból csinálnak, legalább vastalappal látják-el; mert a' vas nagyobb szilárdsága mellett kisebb tért foglal-el, 's nem nyúlik. — Mi pedig a' vasutak által nagyobbra rugtatott vasfogyasztást illeti, legyen elég megjegyezni, hogy egy német mföldnyi kettős pálya (Doppelbahn) nem kevesebb mint 12.000 mázsa kerékvasat 's 6.000 mázsa öntött talpszéket kiván.

A' vasfogyasztással egyiránt szembetünő azon előhaladás, mellyet a' vasöntésre nézve azon találmány következtében tapasztalni, miszerint öntött vas-árúk ujdonan öntött, az az, még egyszer olvasztott vasból gyáratnak. E' működésnek azon kivül, hogy a' ter-

ménkvas általa lényegileg javul, még azon nagy elsősége is van, hogy öntő műhelyeket mindenhol állithatni, 's folyékony tömeget, mennyi csak kell, szerezhetni. Kolosszok, mellyek gyakorta több száz mázsát nyomnak, mint a' legkisebb tárgyak, vasból készittetnek már egyenlő pontossággal, 's csudáljuk a' formának azon gyöngédségét, mellyet vasöntéssel kieszközölhetni.

LIGETFI ANDOR.

Kukoricza-papiros. Guiseben nem rég papiros-gyár állittatott-fel, melly kukoricza-szárból próbált papirost készíteni; a' próba igen jól sikerült, 's eredménye minden várakozást felülmult.

INTÉZET.

Némber-literatura-egyesület Jassyban. — A' nevezett városban egy társaság alakult fiatal hölgyekből, melly az europai literatura jelesebb szüleményeit moldvai anya nyelvére szándékozik forditni. E' fiatal Muzsák nagy lelkesedéssel kezdtek óriási munkájokhoz, 's fáradalmukat sok részben már szerencsés süker koronázá. Scott Valternak öt regénye, lord Byron iratainak nagyobb része, Goethe Faust-ja, Sand György minden regénye, még az utósót „le dernier jour des Aldini" sem véve-ki, Lamartine uti emlékei, Delavigne „régiek iskolája" — Soulié „ördög memoire-jai" — Korshnewski két szomorú játéka, 's nehány más könyv már le van forditva és nyomtatva is. Sturdza herczeg, a' hospodár és a' literatura buzgó barátja, egész erejéből gyámitá e' szép, követésre méltó egyesületet. Azon forditó nők, kik nyelvbeli correctség 's sztyl virágossága által különböztetik-meg magukat, jutalmul arany 's ezüst emlékpénzeket kapnak. Minthogy mindenütt némberek az izlés és nemzeti literatura terjesztői, kétséget sem szenved, hogy illy szép apostolok munkálkodása mellett a' moldvai literatura rövid időn szépen fog felvirágozni. Akaratlanul, 's fájdalommal merül-fel e' czikk közlésénél agyunkban azon gondolat; miként lehetséges, hogy e' hosszas homályból emelkedő országban a' szellemi erő 's nemzetiséget gerjesztő vágy már is nagyobb lelkesedéssel tenyészik-fel, mint nálunk, 's hogy a' moldvai szépek a' nemzetiség valódi terjesztésére csalhatlanul vezető utat előbb eltalálták, mint minden szépért 's jóért buzgó honi szépeink? Azonban bizton hisszük, hogy szépeink ez eredeti 's üdvös gondolatnak ha feltalálói nem voltak is, dicséretes utánzói bizonyosan leendnek. Adja Isten! hogy hiedelmünk minél előbb teljesüljön! K. I.

SZINÉSZET.

Maygar játészin.

Figyelmeztetés. Pesten, jul. 6-án, szombat Udvarhelyi Miklós, opera rendező ur jutalmául „Norma“ daljáték 2 fvsban fog adatni. Sever szerepét, a' jutalmazandó iránti szivességből, Joób ur, a' kassai szinház tagja, vállalta-el.

PESTEN, jun. 27-én „királyleány mint koldusnő, vagy, az élet iskolája“ szinjáték 5 fvsban. (Irta Raupach) Lendvayné assz. (Isaura), Lendvay ur (Sancho), 's Megyeri ur (udvari bolond) jelesek voltak. Nézők közép számmal. — 28-án „peleskei no'arius“ énekes bohózat 4 fvsban. (Irta Gaal). Megyeri ur a' czimszerepben, 's Bartha ur mint Baczur Gazsi jeleskedett. Nézők kevesen — 29-én „Ördög Robert, vagy, a' királyfi mint koldus“ regényes szinjáték 5 fvsban (Raupach után Kis Iván) Mondhatni, ez a' Raupach szörnyü ember szinmüvei összeférczelésében; dramai szabályok, következetesség, charakterek vagy lélektan nála legkevesebbek; — eget poklot segitségül hivni — csak hogy, mit kigondolt, létesithesse — neki semmiség: már azután miként egyeznek erőtetett ideái, miként folynak egybe, — az nem gondja, azt lássa a' közönség; elég, hogy nála a mérteket megütötték. Megvallom, a' fordító urban több izlést tettem volna-fel, mintsem hogy illyen ferde müvek fordítására vesztegesse idejét. *) Az előadás türhető volt, 's mennyire illy Raupachi müvekben is lehet jelesen játszani, jeles volt Lendvayné assz. (Cynthia) 's némelly helyeken Bartha ur (Ördög Robert). Nézők szép számmal. — 30-án „enzersdorfi postalegény“ bohózat 3 fvsban. Szerdahelyi (Egyed) 's Megyeri (Szapora Anastasius) urak jelesek valának. Nézők valamivel többen a' szokott számnál. M—s-r.

KOLOSVÁRATT. Maj. 4-ikén szinpadunkra hozatott „Griseldis“ dramai költemény öt fvsban. (Irta Halm Fridrich; forditotta Fáncsy Lajos.) E' darab emlékeztet a' költői Elyzionra, hol minden szárazföldiek olly angyal szárnynyal szineltetnek, millyennel még gyarló ember a' valónak világában soha nem repkedett. Griseldis, e' nők hasonlithatlan disze, átszárnyalja kinokkal tépett és lelket rázó szenvedésekkel szövödött életét, minőt még hölgy nem élt, 's nem fog élni: mig az ingatag ész és szív az okoskodás és szerelem ellenében küzdik gyakorlataikat, — 's minekutána már kiszenvedte lelkének gyilkait, viszont felszáll a' költő menyországába, oda, honnan eredett; mert ő csak onnan eredhetett. 'S ha igy is, türjük-el e' kedves egyetlen képet Griseldisben; mert akkor, midőn már ezreket láttunk a' költői világba felszállni világunkból: lássunk bár egyet a' költői világból leszállni száraz világunkra! — Költő és művész: ikergyermekek. Ki talán ez igazságban kétkednék, nézzen Lendvayné ról Griseldisre, Griseldisről a' költő művébe, 's ön magát meg fogja hazudtolni. — Ref. Griseldis szerepét akkora nagynak és bajosnak ismeri, millyennek még nő-szerepet eddigelé egyet sem tud. E' nőben a' legszebb lélek mezetlen áll, megtestesülve, 's a' legtisztább érzelmek fejdelme ül rajta trónt — arany-világban. Itt láttuk Lendvaynét kép másul,-elörökölve azon kiáltó szinleteket, mellyeket neki a' müteremtménye nyujtott, mint a' szinen második

*) Ref. urnak némileg igaza lehet: de ugy látszik, nem tudja, hogy e' darabot még 1834-ben Budán egyik szinésznek jutalomjátékára, forditottam. De mellőzve ezt, szólljunk még valóbbat. Miután e' közmondás „Geld regiert die Welt“ áll: nem látom-át, mért ne lehetne most is illy művet leforditni, ha mind a' szinházi pénztár, mind a' forditónak jövedelmezik. KISS IVÁN.

teremtőjének. Ismertetek-e sziv-fájdalmat egy szeretett gyermek vesztésén? Láttatok-e sziv-tusát, egy mélyen szeretett férjnek karjaiból-örökre szám-üzetni? Ha nem, láttátok ugy-e Lendvaynét, 's megismertétek, megtanultátok benne, mit tesz igazán egyszerre megválni, örökre megválni az életnek azon legszentebbb örömeitől, mellyeket a' szerelem élet-fonala nyujtott volt a' léleknek legragyogóbb éleményeül? Láttatok-e nőt fényes polczáról szerelmével együtt porig tiportatni a' sziv-halál romjain? 's ismeritek-e a' szerelmet, melly koldussal is visszamosolyg kialudhatlanul a' halál-adóra? Hallottatok-e atyai átkot türni a' szerelemért, atyai szeretetet feledni e' szerelemért? 's e' bel küzdelmeken végig kisérve Lendvaynét játékában, vagytok-e' képesek méltánylani öt, ez egyetlen Griseldis — talán — pártalan képviselőjét? — Ezekből merem én viszont ismétleni, hogy Griseldis szerepében magyar szinésznőink közöt—mint öket látásból és tudósitásokból ismerem — csak az egy L—né állhat még ma ott, hol semmi kivánni valót játéka után nem hagy. Azonban valakinek jelességét játékából mérni, sokkal üdvösebb és okosabb dolog, mint a' közönségnek szünni nem akaró tapsaiból (mint egy helyen irva volt) következtetni jelességére. De azt teljességgel ne higyje az olvasó közönség, hogy itt nálunk a' taps szünni nem akaró volt volna; mert közönségünk tudtomra sokkal miveltebb, mint hogy láttatlanra is verje tenyerét. Lendvaynét is sokkal inkább tisztelte játékában, mint hogy kedves hangulatát és mesteri játékát alkalmatlan tapsával elölje. A' tárgy fonalából e' kifordulást itt csak azért teszem, hogy magamat azon vád alól kiszabaditsam, melylyel a' szünni nem akaró tapssért kárhoztattam; 's ezennel egyszersmind azt is alkalmam van kinyilatkoztatni, hogy én a' Hiradóban játékszini tudósitások referense nem voltam, 's nem is vagyok. De lássuk csak Barthát is Percival szerepében Mint egy tragicai kép állott ő daczos büszkeségében; 's mit egy hős lélek a lovagiság szellemében karakteréhez követel, azt B. viseletében méltólag ölelte sajátjává; mindazáltal Lendvayné tökélye ellenében hagyott hátra kivánni valókat: ollyakat, mellyek hangja hajthatlansága miatt maradtak fenn. Lendvayné assz. sok izben hivatott, 's mindannyiszor hangos éljenezés kisérte megjelenését, valamint a' játék végén is Bartha urral együtt. Szinházunk tele volt — 5-kén „a' fiatal keresztanya" adatott. Lendvayné assz. a' czimszerepben jeleskedett, de annyi bájjal és kellemmel, mennyivel csak egy illy ritka szylf termet ezer mesterségével jeleskedhetik. Haray is (Eduard) igyekezett, és csendes mérséklettel kivánta eddigi játékainál forró vérűségét most szelidebb folyamba szoritni. Laczkó szerepe után a' megtestesült butaság volt, és igen mulattatott. — Ezt követte „Mástyás diák, vagy, János kulacsa" vig játék egy fvnásban, mellyben Bartha ur igen derék játéka után bucsúzó vendége volt Kolozsvárnak. Kisérje öt szerencse utjaiban. Nézők számosan. — 7-kén elöször jött szinpadunkra „Capriciosa" vig játék 3 fvnásban. (Irta Federici.) Lendvayné assz. ismét koronája volt a' darabnak Capriciosa szerepében, és sok izben hivatott. Játékában a' dühös szenvedélytől égetett leánykebelnek valódi tükre mutatkozott. Nézők igen számosan — 9-én „a' parisi naplopó" hozatott szinre, vig játék 3 fvnásban. Dunkel Tivadar után forditotta Szigligeti.) A' czimszerepben a' kedves Lendvayné assz. lépett-fel, mint Józsi. Tökélyeinek egy kényesebb és sokkal bajosabb oldalát tünteté ma ismét elönkbe a' nagy művésznő, 's megmutatá, hogy némberi jeles talentumát olly burokba is tudja szöni, mellyből az ezer csinjá

ban gyermek-férfi a' maga természetességében tünjék a' bámuló nézők elébe. 'S ha ide vesszük még az indulatok azon nemesebb fellebbenéseit, mellyek magában a' szerepben csak üres szókként pendülnének-el, ha a' képzőben mivelt reformra nem találnának: akkor is bátran el merjük mondani, hogy Lendvayné itt is megtestesült gondolatja az irónak, kiben a' holt betük minden izei megelevenülnek. 'S hogy L—nét e' szerepben színészeink között valaki csak megközelitni is tudná — nem reméljük; mert két haza előtt ismeretes dolog L-né assz. színésznőink feletti dlsősége; 's ha több okkal nem halmozom is ez állitásomat, engedni fognak olvasóim, 's L—né asszonynak adjuk e' szerepben (mivel most csak ezzel van bajunk) színésznőink részéről az elsö koszorút, — következkésképpen férfi-személyeink között is neki; mert parisi Józsinak 14 esztendön fölül emelkedettnek lenni nem szabad; 's ha igy, birhat-e már 25 esztendön is fölülálló jelesebb színészeink közül valamellyik méltó és hü hajlékonysággal az ifjú kornak e' gyermekes szakához hangulatával ugy, mint fürge viseletével? Én tagadólag szóllok, 's ismetlem, hogy magyar színészetünkben csak L—né assz. lehet ma a' legjelesebb Józsi, ki számtalan tapsokban és hivatásokban méltólag részesült. Szöke (Morin táb.) értelmes volt. Hegedüst (Emil) hidegsége felötölhetlenné tette. Julcsa (Morin assz.) kielégitett. Szaplonczay (Bizot) mulattatott. Kecskés (komornik) jól megjegyezze magának, hogy a cseléd és ur közti viszonyok sokkal feszesebbek, mintsem megengedné a' szolgai etiquette az urasággal csak igy amugy fél vállról pattogó szavakban értekezödni. Kecskés rend szerint olly bizalmas házi szolga szokott lenni — bár milly távuli esetekben is — hogy ha a' köntös ismertető jelül nem volna rajta, tán kérdeznünk kellene: mellyik az ur, mellyik a' szolga? — Nézök számosan. — 11-kén Lendvayné assz. vendégjátékai jutalmaul „korona és vérpad" hozatott szinre. (Szomorújáték öt fvnásban. Irta Dumas; forditotta Jakab István.) Lendvayné assz. Houward Katalin szerepében játszott. Ha L—nénak e' játékát megelőző játékaira visszatérünk, 's azokból jelen működésére következtetünk, lehetetlen nem csudálnunk azon nagy hidegséget, mellynek jegében csaknem fagyva állott játékában az öt ölelő közönség előtt. Értsen-meg az olvasó, 's e' kitételt csak Lendvayné hoz mérje; mert mást igy is nagynak láttunk volna benne, mikor már a' sors annyi roszszal meglátogatott: de öt és éppen öt igy látni jutalom-játékában, bámultuk, sajnáltuk. Houward Katalin egy élö-képe földi szépeinknek, ha sok ezer közül egyet egyet ki is veszünk. Itt e' földi világ teremtett bö tárgyat a' költö világának, nem pedig a' költö világa szült a' földi világra szük valóságot; 's mikor tiszta képekben reméltük Lendvaynéban tükörül láthatni azon indulatot, melly a' szerelem indulatán is túl emelve magát, 's a' fényes nagyság képzetétöl elvakulva, a' nagyra-vágy szellemében — miként mézesiti elfojtott ötletekben sejtményeit: csalatkozva voltunk reményeinkben; mert azt magához hütelen színekben mutatá elönkbe; 's csuda-e? ha bizalmunk hitelében egy csep csonkulást óriásinak nézünk ott, hol csekély bizalmunk után bár mekkora megcsalatás is felötölhetlen? Azonban a' gyürü-kihuzás, kulcs-elvetés, e' minden esetre két nagy feladat a' maga sokat jelentöségeivel eltalált volt; de Katalinnak a' királyróli elméletei Etelvood oldala mellett L—néban annyira nem voltak titkosak, hogy lehetetlen vala Etelvoodban akkora ügyetlenséget képzelnünk, hogy azt észre ne vegye; már pedig egy ideig azt észre venni nem kell, nem szabad. Costumeje igen eltalált és szép volt; de ref. azt véli, hogy

a' vérpadra talán nem disz-öltözetben kell vala mennie. Hogy L—né assz. kedvtelen játszott, ennek okát Szaplonczayban (Etelvood) keresem, 's ez nekem elég. Érzelemnek kell költeni a' hasonnemü érzelmeket; — ez méri-meg azon határt, mellyen a' léleknek fel kell emelkednie, vagy visszahanyatlania; 's ha már azon hangulat, mellynek az érzelmet kell felszakasztania, száraz, semmit nem jelentö; lelketlen: felköltheti-e ellentétel nélkül az érzésnek ama forrását, melly tiszta kristály csepjével szomjvágyot olthasson? 'S mikor már e' két egyenetlen szív-tolmács ellentétül áll — egyik mint tiszta, a' más mint zavaros: folyhat-e ugy össze a' boszontásig zavaros a' tisztával, hogy ezt meg ne bélyegezze? én kétlem, 's tisztán is hiszem, hogy Lendvaynét, a' fennebbiekből itélve, Szaplonczay megzavarta 's elrontotta hibás modorú játékával. Azután löntös-letapodás, keresztüllépés, 's még egyebek — mekkora ügyetlenség éppen ollyantól, ki már annyi idö óta tapodja a' szinpadokat. Illyenkor nem csuda, ha az effélekhez nem szokott— kedvtelenségbe bukkanik 'sa't. — Hegedüs (VIII. Henrik) játéka elején gyenge volt; de bele melegülvén, türhetövé vált. Öt Etelvood szerepében reménylettük látni. Játék végén Lendvayné assz. zajosan hivatott. Szinházunk tömve volt. — 12-én szinpadra jött „Tudor Maria" drama 4 fvnásban (Hugo Victor után forditotta Kiss Iván) A' czimszerepben Abdayné elöször lépett-fel mint vendég és talán utóljára is. Ő minden esetre felhagyhatott volna játékával; mert Lendvayné assz. után versenyezni — bizony nagy merény volt. Már külsö alkata, nagy terjedelme miatt, nem ajánlja öt szinpadra, 's mikor még ezzel is helytelenül bánik, hol remélhet józan nézetek elött méltányos szerencsét. 'S ha még értelmetlen szavalatához vesszük rosz nyelvbeli kiejtését is, minél roszabbat ref. szinpadon még nem hallott — és még a' nevetségig férfias és aljas fogásait, lehetetlen sokszorosan nem sajnálnunk. Haray (Fabiano) és Szaplonczay (Gilbert) birálaton alul voltak. Közönségünk általában véve ma olly lármás volt, minö még soha; 's ha ennek okát keresem, nem ott találom, hogy Abdayné játéka sértette volna olly erösen; mert mi nálánál sokszor békével kitürtünk roszabbakat is, — hanem abban, hogy Lendvaynénak e' darabban nem játszását Abdayné játszásának tulajdonitották, 's ezért zugtak inkább személye, mint müködése ellen. Ugy de ez is rosz; mert szeretni valakit csak ugy és annyira szabad, hogy azzal magunkat és mást ne bélyegezzünk. Nézök közép számmal. — VRSS.

UTASITÓ.

Trattner és Károlyinál Pesten megjelent:

„Magyarország 's a' hozzá kapcsolt tartományoknak mostani állapotja statistikai és geographiai tekintetben" kiadta Fényes Elek. IV-dik kötet. E' darabban foglaltatnak következö megyék: Arad, Békés, Bihar, Csanád, Csongrád, Marmaros, Szabolcs, Szathmár, Temes, Torontál, Ugocsa, Krassó. Ára e' kötetnek 2. for. pengö p.

DIVAT.

27-dik divatkép (Parisból). — Nyári öltözetek férjfiak számára. — Bécsi divat jun. 27-kén; asszonyi öltözet: fél magas ruhák musselin és tarlatanból; ris szalma-kalap csipkékkel 's virágokkal.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiaczon alul, a' Duna partján 114. sz. a.

Nyomtatja Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

HONMŰVÉSZ.

Pesten vasárnap julius 7kén **1839.**

KÖLTÉSZET.

Emlékezés.

Minden sugára szép szemének
Egy új menny álma volt,
Hol édes üdv-virágzatok között
Szelid erény honolt.

És én szerettem őt; szerelmem,
Miként a' nap, meleg,
'S örökre tiszta fényü volt — mert
A' szív sugallta-meg.

Szerettem őt, mint életemnek
Vezérlő angyalát,
Ki báj-mosolyban földerítí
A' mennynek hajnalát.

Szerettem őt vakon, nem égve
Viszont szerelmiért;
Mert égi kincseket lehet-e
Remélni földiért!

Szeretve így a' fényvilágon
Fölül emelkedett
E' szív, 's a' büszke ideálok
Honában ébredett.

De hajh! ez álmok elrőpültek
Valóm viharjain:
'S helyette most kinok üvöltnek
Üdvömnek romjain.

Lefolyt az édes óra, 's a' sors
Örökre elszakaszt,
Örökre! ah e' szó köből könyt,
Könyűből kint fakaszt.

Ez jég-csapot teremtne a' nap
Heves sugáriból,
'S eloltni nem tud egy parányi
Tüzet szűm lángiból.

'S ha bár hitet, reményt és üdvöt
Örökre eltemet:
Kinom nem tudja oltni, 's nem bún
Nevelt szerelmemet!

MÁRTONFFY JKNÓ.

SZORGALOM.

Szél haszna az orgonáknál. — Bizonyos kézműves, ki huzamósb időtől Paris környékén lakik, és helysége számára orgona-készitéssel foglalatoskodik, a' szélnek a' hurokra 's érczlemezkékre hatása tárgyában tett hosszas vizsgálódásai eredményében igen fontos találmányt készitett. Ezen ember t. i. egy hangszert talált-fel, mellyben a' szél, csöveken keresztül, érez-hurokra és lemezkékre ömlik, még pedig, mint a' szükség kivánja, majd erősebben majd gyöngébben; 's ez által a' legalsóbb pianótól kezdve a' legrenditőbb forteig menő hangokat teremthet elő. Az utósó próba alkalmával több ablakja szétzuzott a' templomnak, ámbár a' csővek alig közép nagyságúak. Beszélik, hogy ez orgonának hangja, tiszta csendes éjben, több mértföldnyire elhallatszik. Némelly accordok menydörgéshez hasonló hatást gerjesztenek.

Porosz savany készitése. Korunkban a' vegynökök gilisztából készitnek porosz savanyt. Vogel ennek módját következőleg irja-le. A' giliszták ritkitott kénsavanynyal megfojtatnak, ezután napon, 's utóbb kemenczében megszáritva, porrá zuzatnak. E' porból 8 rész 3 rész hamaggal olvasztó tégelyben addig tüzesittetik, mig a' láng 's füst elenyészik, a' szén vizzel felforraltatik; a' leszürt olvadmányt $5\frac{1}{4}$ rész vasvitriol és $6\frac{1}{4}$ rész timsóra töltve még egyszer meg kell szürni, 's az igy elkészültt, megmosott porosz savanyt megszáritni. — E' keveréknek tiszta eredménye $2\frac{1}{8}$ rész lesz.

SZOBRÁSZAT.

Mexicoi művészet. — Régi mesterek műveit ritkán találhatni Mexicóban; Spanyolok vagy honfiak műveit pedig, értem a' jeleseket, még ritkábban. — Részemről csak kettőt vagy hármat láttam; ezek is csak fejek voltak. Jelesnek mondható 's márványba, kőbe vésett vagy érczbe öntött szobrászi műveket Mexicóban általán nem láthatni. Oka e' körülménynek az lehet, hogy Mexicóban a' holtaknak nem szoktak emléket emelni. Fából készült szobrászi mű tömérdek van mind templomok mind magányházakban. E' szobrok némellyikein jó, 's nem ritkán jeles munkát is láthatni: azonban a' szinező máz által mindannyi el van ferditve. De van azért a' mexicoiaknak is egy mesterségök, mellyben a' föld minden népét felülmulják; 's ez, a' viaszba nyomás (bossiren). Csinosabb 's egyszersmind jelesebb valamit képzelni sem lehet, mint a' viaszba nyomott szentek, nemzeti öltözetű Indusok, lovagok, mindennemű állatok, 's mondhatlanul sükerült gyümölcsök

's egyéb tárgyak. Igen szerencsések a' mellszobor-készitésben is. Azonban, ha már műveiket bámuljuk, mennyivel inkább kell bámulnunk, ha műteremeikben látjuk ez embereket 's műszereiket, mellyekkel dolgoznak. A' külváros legrondább zugaiban rongyos, fertelmes, vad tekintetű, piszokkal és szegénységgel környezett férjfiakat látunk ülni, 's a' szüz anyának mennyei kellemet, jóságot, szelidséget lehelő szobrán, vagy a' nagy lovag-szobornak csuda hasonlatosságú másolatján dolgozni. Nehány darabka különféleképp' hegyezett fa, nehány darabka fejér bádog és üveg darab minden műszere és butora a' rongyos művésznek. — És ezekkel készíti alakjait, mellyeket bámulunk, mellyeken kellem, rajz 's kivitelbeli hibátlanság ömlik-el, még a' csontok és izmokban is annyira, hogy kisértetbe jövünk hinni, miként a' művész éveken át tanulta a' boncztant: holott pedig talán e' szót sem ismeri, 's kezében soha rajz-ón, ecset, vagy véső sem volt. Nincs tárgy, mellyet ez emberek kivánatunkra a' legmeglepőbb természeti szinezéssel el ne készitsenek; 's mind e' mellett is olly csekély áruk ez alakoknak, mellyek bár melly mű- és diszteremnek ékei lehetnének, hogy nem győzzük bámulni, miként dolgozhatik a' művész illy csekélységért.

Lessing emléke. Lessing emléke csakugyan létre jövend, még pedig a' nagy férjfiúhoz méltó diszben. Rauch professor Berlinben, az emlék ügyében összeállt választmánynak első kérelmére elvállalá Lessing szobra készitését, még pedig, mint a' választmányhoz intézett levelében magát kifejezé „különös kötelesség érzetéből.“ Vasba öntendő emlékről, minthogy az romlandó, általában nem akar tudni a' művész, 's a' választmánynak tetszésére hagyá, carrarai márvány vagy bronsz között választani. Azt is kikérte magának, hogy az első mintát ő készithesse; második pedig, 's az öntésnek kireszelése felügyelése alatt készittessék. A' szobor 8½ láb magas leend 's köpönyeg-redőzetbe burkolva.

16-dik Lajos emléke. — A' bretagnei öt megyében aláirási iv nyittatott-meg, mellynek eredményéből a' vannes-i téren XVI-dik Lajos 's Bretagnei Anna tiszteletére emlék fog emeltetni. A' kezdet jól indult, 's köz hiedelem, hogy a' vállalkozatot szerencsés süker koszorúzandja.

INTÉZET.

Orvosi természettudományos egyesület Bombayban. E' társaság tanácskozásairól következőt olvasunk: „A' Keletindiából hozzánk szárnyaló hirek tömege napról napra nagyobb

's becsesebb kezd lenni, 's mutatja, hogy az orvosok nem közönyösek azon hasznok iránt, mellyek álláspontjuknál fogva a' betegségek vizsgálatából háramlanak reájok, és hogy e' szép kötelességnek tehetségök szerint megfelelni is igyekeznek. A' társaság hirdetményeiből továbbá azt is olvassuk, hogy a' gyógyitás tökélyesitésére egy másik társaság alakult, melly két tekintetből figyelemre méltó. Először t. i. hajlandónak látjuk a' régibb orvosok gyógymódjához visszatérésre, 's a' kór characterét kimutató külső, természetes agentiák kikutatására. Az orvosi vizsgálódásnak e' neme majd nem egészen kiszorittatott Europából a' hasonlitó boncztan iránti kizárólagos figyelem miatt; – olly körülmény, mellynek okait könnyen kitalálhatni. Europa éghajlata változóbb, szeszélyesebb, catastasisaiban kevéssé kitartóbb, mintsem a' kóroknak innen származását határozólag lehetne következtetni. Egyszersmind a' mivelődés is sokat változtatott lassanként a' föld kűlsején, 's ez által az endemicus kóroknak sok oka eltünt, melly előbb létezett, 's az évrész behatása által szaporodott vagy kevesbedett. Angol földön gyorsan népesedtek-meg a' nagy városok, 's ez által az emberek a' légkör élesebb behatása ellen óva, de egyszersmind olly betegségek alá is voltak vetve, mellyeknek nagyobb része az év részétől független. Indiában azonban még mind azon körülmény, melly a' hyppocratesi iskolának irányt adott, melly ama nevezetes értekezést: de „aeribus, agris et locis“ szülé, ősi eredetisége 's erejében fenn áll, 's okaira nézve olly hatással van, mellyet félre ismerni nem lehet. Ezért lehet az orvosi vizsgálódás e' nemének mind inkább kiképzendésétől sokat várni. Második körülmény, mellyre czéloztunk, az orvosoknak azon kijelentett kivánata: vajha India népei köztt a' gyógytudományt meglehetne alapitni, 's fiatal orvosok kiképzése által rendszeresiteni. Ez nagyobb fontosságú tárgy, mint egyszerű viszonyaiban a' hindu nép egésségi állapotja. A' Hinduk mivelődésének legnagyobb gátja azonban a' nép-osztályi különbség 's némelly vallásos előitéletek: 's e' részben olly általános miveltség, minő az orvosi kimiveltségnek eredménye, leginkább czélhoz vezethet. Az egésség megtartására inkább ügyelés némelly vallásos előitéleteknek sirja leendne, holott a' kormánynak értelmetlen beavatkozása által azok most inkább terjednek, mint pusztittatnak. Az orvos legalább nem tarthat ellenszegüléstől, ha olly nézeteket támad-meg, mellyek a' népben rég meggyökeredztek. Az orvos szavai csak reábeszélésnek tekintetnek, mig a' keletindiai kormány beavatkozása kétkedést 's ellenszegülést szül.

LITERATURA.

A' kicsin hirlapok Parisban. Ki nem ismeri a' „Corsaire-t“ és társát a' „Charivarit“? — ki nem emlékezik örömmel a' restauratio idején annyira kedvelt „Figaro-ra“ — melly mult évben szó szerint, de nem valósággal, ismét föltámadt? — mert — mellékesen legyen mondva — a' mostani Figaro az elöbbinek csak habverö medenczéjét, de nem szappanát kaparitá-el. Ki ne tekintne foglalatosságtól mentt óráiban örömmel a' „Vert-Vert-be“ vagy „Tam-tam-ba“? — Ezek 's ezekhez hasonló hirlapok neveztetnek szerény idomuk végett kicsin hirlapoknak Parisban, minthogy a' többiek, óriási alakjokra nézve, a' „nagy hirlapok“ nevet követelik.

Egyiknek mint másiknak tárgya az élet, különféle ágazataiban. Családok, városok, utszák, mesterség, tudomány, literatura, politica, vallás foglalatoskodtatják a' kicsint, mint nagyot. Sem tárgyuk sem irányukra nézve nem különböznek amazok ezektöl. Mi hát a' különbség idomukon kivül a' kettö közöti? Azon mód és szokás, melly szerint a' tárgyakat tekintik, és a' czél elérésére szükséges eszközök választása.

A' nagy hirlapok tárgyukat mindig homlokegyenest fogják-fel, 's minden oldalról megvitatják. Dialecticai szigorúsággal taglalják szét annak elemi részeit, hogy a' szellemi szem legrejtélyesb helyeit is átpillanthassa. Minden irányban megvizsgálják, itélik; erösitnek, tagadnak; véleményeket hoznak-fel, 's megczáfolják azokat. Az ellene és mellette megvitattatik, a' syllogismus minden neme szönyegre kerül, hogy a' megczáfolhatlan quod erat demonstrandum kikerüljön. E' mellett arról sem feledkeznek-meg, mi a' beszédnek eröt 's kellemet ad, mi a' képzelödö eröt élénk foglalatosságban tartja, mi az érzeménynek emelkedést 's feszültséget szerez, mi a' szenvedélyeket ingerli.

A' kicsin hirlapok ellenben kurtán szeretik tárgyaikat elöadni. Ök nem minden oldalról, csak egyröl vagy nehányról festik személyeiket és tárgyukat. Az életnek visszás 's nevetséges oldalait kikutatni, és meglepöleg világ elébe állitani fö czéljok. Ha részletes vizsgálódásba ereszkednek, csupán szinböl 's azon tekintetböl történik, hogy a' vizsgálódás következményét elmés ötletek, bökszavak és furcsaság fenékszinébe szoritván, az állitólag lényegest semmit jelentöségben tüntessék-elö. Egy mosoly vagy kaczaj által semmivé teszik a' becs- és haszonvágyók terveit; czikkelyeikkel a' fö urakat, törvényhozó testületeket 's birákat, mint szintén egész polgárságot önmaguk megismerésére vezetik. A' jelenkornak minden kérdését legegyszerübb kifejezésben adják-elö, 's a' kornak napi renden álló esztelenségeit 's gyöngéit éppen olly elmésen, mint mulattatólag korbácsolják. A' képzelt fölvilágitás, affectált erény, söt maga a' bün és gonoszsággal párosult bolgatagság is érzi sujtását elmésségöknek. Ezek minden méltóság felett emelkedett szava a'népuraságnak, és midön annak ideje bekövetkezik, pálczát törnek a' törvény és annak profétái felett. Ugy nevezett kicsapongásuk a' koboldok és gnomok ingerkedéseihez hasonlag, büntetlenül csusznak-el. Jaj annak, ki kezet merészel ellenek emelni! Elményöket csak elmény gyözheti-le; eröszak nem boldogul velök, söt még szurósabbá teszi bökszavaikat. Természetöknél fogva e' lapok egy pártnak sem, csupán a' népnek viszhangjai. Valamint alakjok és elöadási módjokra nézve csupán maguk belátása után indulnak, ugy semmiféle ügyet

sem engednek másnak rovására maguknak kitünöleg ajáltatni. Azon órától, mellyben függés, megvásárolhatás és a' nép ügyének elárulása tetszenék-ki szellemökböl: egy franczia sem méltatná öket kézbe vételre.

Éppen ebben különböznek lényegileg a' nagy hirlapoktól, mellyek mindig az idö forgásától függnek, 's a' politika, vallás, tudomány, müiparban, mesterség, kereskedésben bizonyos zászló alá esküsznek, 's egy fölvett rendszert mint csalhatlant védnek. A' nagy hirlapok szükségesképpen mind bele vesznek a' metaphysika tömkelegébe; söt a' legjózanabb figyelmezö, ha valamelly nagy hirlap szerkesztésében részt vesz, elöbb utóbb alkot, vagy nyakára enged tolni egy uralkodó elvet, mellynek még akkor sem szabad inogni, ha annak alaptalanságáról józan elme példák után meggyözödött is. Nagy hirlapok többnyire rabjai a' szenvedélyeknek; mert ök a' birák 's párt is egyszersmind. 'S minthogy nálok a' vágyak és remények éppen ugy tekintetbe vétetnek, mint a' bizonyitványok: nem ritkán szenvedélyeké a' gyözelem, 's igazság és törvény a' fenékszinbe szorulnak. A' nagy hirlapok következésképpen örökös ellenségeskedésben vannak egymással, 's majd erövel majd csellel igyekeznek egymást legyözni. Csupán nagy számuk, 's az ország érdekeinek nyomozásábani korlátlanságuk teszi öket ártalmatlanokká; minthogy olvasóinak számát minden eröködés mellett sem szaporithatja ollyan lap, melly egy nyilvánosan rosz ügyet véde. Gyakran kell egyesek felett is itélniek; azonban ha az egyes feletti itélet kedvezö, ki kell buvniok a' phrasisok ködéböl; akaratlanul tisztán kell látniok 's igazságosoknak lenniek.

A' kicsin hirlapok vidor szeszélye elllenben fölemelkedve áll minden párt felett, 's az élet zavarait egy olly közönséges emberésznek elfogultlanságával tekinti, melly az iskolai és status-bölcseség különzéseit 's haszonkémléseit nem ismeri; az elméletekkel nem bajlódva csupán oda czéloz, hogy egyszerüen kimondja, mint állanak a' dolgok. Annak megválasztásában, mit gunytárgygyá tenni vagy saját modorukban dicsérni akarnak, bámulandó tapintásuk van. Öszinteséggel közelitnek a' nagyhoz, hogy benne az aljast — az érdemeshez, hogy a' hozzá csatlakozott érdemtelenséget leplezetlenül állitsák világ elébe. Az értelmetlenség, balgaság, kérkedés, dölyf, önhittség, bitorolt lángész, bárgyúság, csalfaság álarcz nélkül állittatnak elö, és a' satyra vesszöivel észre téritteinek. Figyelmök nem csupán a' politicára van irányozva; sarcasmusok nemcsak az udvart és udvarnokokat sujtja, guny-nyilaik nem csupán az uj literatura vizenyös regényeit, és szivmételyes dramáit érik: nem, a' nagyok és szegények balgaságai nap 's év, rang-'s osztály különbség nélkül egyaránt kimerithetlen tárgya csipös kifejezéseiknek. Minden balgaságot nevéröl neveznek, nem feledvén-el emlitni, vagy ráismerhetöleg leirni a' balgaság személyesitöjét is, E' részben is különböznek lényegileg a' nagy hirlapoktól, mellyek, az illedelem censurájára nézve, szükebb korlátok közé szoritvák, 's még ott is mérséklettebbnek kell lenniek, mert amaz elv: „házában kiki tetszése szerint tesz" itt is áll: ámbár a' nagy hirlapok családja éppen nem közönyös.

A' kicsin hirlapok telvék erkölcsi rajzokkal, mellyek, a' régiek mimikusaihoz hasonlag, a' lélekbuvárt mulattatják. Különösen mulattatók a' ministerium beszélö 's dramatizált rajzai. Éppen olly mulattatók, mint vonszók a' város némelly negyedének leirásai, valamint a' l öznép pittoresk rajzai is.

E' hirlapok maga a' közvélemény szava. E' részben is különböznek lényegileg a' nagy hirlapoktól, mellyek folyvást proselytákat igyekeznek sze-

rezni, 's választott csapatukat az eretnekségtől megóvni iparkodnak. A' kicsin hirlapok közönsége ellenben jó lelkü 's hittagadásra nem hajló. A' „charivarinak" kamrákat és választást illető rajzai mindig találnak nevető olvasóra, és valamint némellyik a' pártok törekvéseinek nevetséges rajza által akaratlanul kaczajra indittatik, éppen ugy kénytelen némelly egyén hallani és látni, ki különben ezeknek egyikéhez sincs szokva.

Ha a' többi sajtónak gondolat-szabadsága van, a' kicsin hirlapok zabolátlanságra tartanak igényt; mert elményt és szeszélyt korlátozni nehéz. Azonban ki e' zabolátlanságról azt hinné, hogy e' hirlapok gunyaikkal a' jót, nagyot, érdemest elnyomni 's a' roszat fölemelni törekednek, nagyon csalódnék. Ha a' magány vagy nyilvános élet körülményei komolyak, aggodalmasak kezdnek lenni, ezek is más hangon szóllnak; nyelvök magasztos lesz, és szellemöken komolyság 's kedvetlenség ömlik-el.

A' kicsin hirlapok charakterük végett éppen olly nélkülözhetlenek a' Francziának, mint a' nagyok politicai állásukért. Ezen vig szeszélyü, finom érzetü nép előforduló alkalommal meg nem állhatja, hogy a' nevetséges felett ne kaczagjon. Mig a' Franczia fecseg és nevet, a' politica állapotja nem aggasztó; de ha egyik vagy másik megszünt nevetni, a' vihar kitöröben van.

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

PESTEN, jul. 1-sö napján „Capriciosa. vagy, ne kérdezd a' hölgy éveit" vig játék 3 fvsban (Irta Federici, fordità Kovácsóczy M.) Ha ref. állitja, hogy Lendvayné assz. a' czimszerepet ma adá legtöbb valóság 's lélektani tapintattal; hogy szeszélyeiben ma voltak legárnyéklottabbak indulatfestései, hogy a' makranczosságon keresztül sugárzó női gyöngédség és miveltséget ma rajzolá elönkbe eredetiségében; nem mond sokat: 's hiszi, hogy ez által a' tisztelt szinésznöt sem sérti; mert illyesmi azt bizonyitja, hogy folyvást búvárkodik szerepe beljegyében: annak minél több oldalait kiemelendö. L. asszonyon kivül jelesen müködtek Szentpétery (Dicsvári Tivadar), Szilágyi (Vegyesdi ur), Fáncsy (Cserepy) és László (Köröndi b.) urak. Nézök gyéren. — 2-án „Beatrice di Tenda" daljáték 2 fvsban (Irta Romani Bódog, forditotta Jakab István, muzsikáját szerzette Bellini). A' czimszerepben rövid idei távulléte után föllépett Schodelné asszonyt riadó taps 's ékes virág-koszorú üdvözlé. Igazi olasz modorban éneklet adagio-i 's több, eddigelé nem hallott fioriturajival különösen meglepte hallgatóit; hivatása többszörös volt. Utána közvetlenül Éder L. k. a. (Agnese) emlitendö, kinek (ha a' természet csak kissé erösebb hanggal áldotta volna-meg) pontos, hibátlan intonatioi, szép szorgalma 's hévvel párosult előadása közönségünk kedvezésére még igényt tarthat. Konti ur (Enrico) hangjának kissé fátyolozottsága mellett is megbizonyitá ujra, hogy a' dramai éneklés és jó methodus mellett csudát tehetni. Sátorfi urnak (Orombello) többszöri distonálása mellett különösen fülsértő volt 2-ik fvsban a' szinfalak közti romancz éneklése. A' némberi karszemélyzet ma kitünöleg jól viselte magát. Nézök nagy számmal. — Itt helyén látjuk megemlitni, hogy Schodelné assz. e' kirándulása al-

kalmával 5 uj daljátékot szerze-meg szinházunk számára; nevezetesen. „Marino Falieri-t, Calais János-t, Devereux Robert-et, gyermeki szeretet hatalmá-t, és a' saardami polgármester-t". Muzsikája mindannyinak Donizettitől van. — 3-án „Essex" szomorú játék 5 fvsban — Nézők igen kevesen.

KOLOSVÁRATT maj. 14-kén „Saluzzo Corona" jött szőnyegre. (Szinjáték 5 fvsban; irta Raupach.) A' czimszerepben Lendvayné assz. — a' szó teljes értelmében ismét jeles és remek volt. Király (Saluzzo) ismét gyönge és szerencsétlen; Szöke (Savigliano) igyekezett. Hegedüs (Guido) mesterséget akart önteni szerepébe, 's mivel igen-igen akart, ez okból sok helyt természetlenné tette azt. Futó (remete) jó volt volt volna, ha illő komolysággal játszik vala. Azonban vegye tudásul, hogy azon igen elfojtott torok-hang, melylyel élni szokott, igen sértő és boszontó. Lendvayné hoz ez esten számos példányban a' karzatról egy sonett hullámzott lefelé. E' mellett sok izben hivatott. Nézők szép számmal. 16-kán „notre damei harangozó" hozatott szinre. A' czimszerepben Szaplonczay (Quasimodo) elég szörnyetegül tünt ugyan elő, de sokszor feledte, hogy ő pupos, sánta: mert igen kényelmesen járdogált ollykor; 's innen kitetszék, hogy ő természetileg nem az: minek kitetszenie nem volt volna szabad. Lendvayné assz. (Eszmeralda) bájos volt, és mind végig kitünőleg érdekes. Különösen ájulati összomlása olly szivrehatólag megrázó vala, hogy természetességében felednünk kelle a' szint, és fájlalnunk gyötrelmeiben. Latabár (Claude Frello) arcz-izmai, ha már csakugyan ki kell mondanunk, tehetetlenek arra, hogy hatással birjanak szerepe érdekébe átfolyni; mert az arczon legtöbb jelentőségnek a' szembe kell villogni, 's e' jelentőséget is csak ép és hibátlan szem tanúsithatja. Azért hagyjon-fel L. ur a' komolykodó intriguant szerepekkel; mert mikor legnagyobb erőt akar játékának adni, akkor ingerli leginkább mosolyra a' nézőket. Szépp. Johanna (Gervaise), mikor Eszmeraldában gyermekére ismer — dicséretre méltó, és nem ok nélkül tapsoltatik-meg. Kecskés (Clopin) tanulja-meg szerepét; mert szégyen olly szembetünőleg semmit nem tudni belőle. Az előadás rendetlenül sikerült; különösen a' czigány sereg sok tévelygésben részesült. A' karzatról ma ismét versezetek hulltak Lendvayné tiszteletére, ki számtalanszor hivatott. Nézők elegen. VRSS.

DIVAT.

Parisban a' mult hónap utósó felében igen számosan volt látható a' szép nem viselete között: musselin, organdi és csipke-sálkendő, igen gyönyörü körzeményekkel vagy angol csipkével szegve — ezenkivül a' musselin mantilla három soros keskeny csipkével körözve. A' krep és ris-szalma kalapok virágokkal, tollakkal, gaze-diszitvénynyel igen kellemes alakúak. — Láthatók voltak szines foulard ruhák hosszú musselin ujjal, melly alul rövid foulard ujjal egyesül. Ehhez musselin kendő vétetik. — Pongyola öltözetre igen kedveltetik a' könnyü musselin köpönyeg nagy gallérral, csipke-körzeménynyel, igen bő ujjakkal

---

Szerkezi Mátray Gábor, halpiaczon alul, a' Duna partján 114. sz. a.

Nyomtatja Trattner-Károyi, uri utsza 612.

55.

HONMŰVÉSZ.

Pesten csötörtökön julius 11kén **1839.**

KÖLTÉSZET.

A' hűtelen.

Volt egy idő, mikor
Imádtalak,
'S lelkem mindent feledt
Ha láttalak.

A' nagy világ — kicsiny
Szug volt nekem,
És csak magad valál
Egy mindenem;

Ah mert sugár-szemed
Atnyilazott,
Szivem fulánkja volt —
Mélyen batott!

Ha felmosolyga rám
E' báj-ajak,
Feléd hajoltam, és
Csókoltalak.

'S mit a' hit gyermeke
Mennyben remél:
Hittem, hogy az csupán
Csókodban él.

De szűdbe' tiszta láng
Nem csillogott;
Mert szinlelő szavad
Csak ámitott.

Ha ajkad ajkamon
Elcsattana:
Titkon máshoz szegült,
Mást csókola.

'S mit egy egész világ
Csábnak kiált:
Hitetlen ajkodon
Csókidba szállt.

Ah lány! vedd-vissza szüd
'S szerelmedet!
Tanulj szeretni hün!
Isten veled!

VERESS JÓZSEF

SZORGALOM.

Gép segedelmével készült téglák. Bizonyos Cottan ur april 19-én jelentést adott-be a' parisi kir. intézetnek egy téglakészitő gépről, melly által 10 órai munka után 10.000 téglát készithetni, holott a' mostani kezelés mellett 16 órai munka után is csak 7.000-et; a' cserépből szintén annyi idő alatt 10.000 darab készül-el, holott eddigelé csak 700 darabot készithettek. Az egész kezelésnek titka abban áll, hogy az agyag a' formákhoz ne tapadjon.

Eperfatenyésztés Amerikában. Egy florenczi kereskedő e' tavaszon 40.000 darab eperfa-csemetét küldött az északamerikai statusokba, hol a' selyemtenyésztés felvirágoztatására mindent elkövetnek.

FESTÉSZET.

Chinai festész műtereme. Ki utóbbi időkben Cantonban volt, bizonynyal megtekinté Lamquoi műteremét. Lamquoi Chinery tanitványa. Ezen angol művész türhetőleg megtanitá chinai tanitványát europai modorban dolgozni; 's Lamquoi most nemzetének első festésze. Minthogy azonban műteremében chinailag dolgozó művészek is vannak, nem lesz tán egészen érdektelen megemliteni, miként kezelik a' „mennyei országban" a' festészetet.

A' művész háza, melly a' chinai uton fekszik, szomszédaitól csak annyiban különbözik, hogy ajtaján fekete kis táblácska csügg, mellyre fejér betűkkel Lamquoi neve és rangja van irva. Ez utszán minden ház két emeletes, 's a' felső emeletben közönségesen a' kereskedőség lakik. Minthogy pedig ide Fan-qui-nek (idegen) lépni tilalmaztatik, a' keresettebb tárgyak egy része alsóbb osztályokban készittetik. A' festész-boltok azon sajátsággal birnak, hogy a' vásárlók ennek minden osztályába bebocsáttatnak, 's minden emeletben különféle tárgyak készittetnek. Lamquoi maga legfelső részében lakik házának, 's a' vásárlani vagy dolgoztatni kivánó, munka-tárgyak között, dolgozva találja őt. Első emeleti műteremben a' ris- és egyéb papirosra rajzoltt tárgyak találtatnak. Földszinti boltokban eladásul a' kész czikkek rakvák. Legbecsesebbek a' ris-papirosra rajzolt tárgyak; ezek üveg szekrényben tartatnak. De korán se higyjük, hogy a' boltoknak egész tartalma csupán festvényekben központosul: vannak itt olly tárgyak is, mellyek nem a' festészet körébe tartoznak; p. o. jelesen faragott vagy hornyolt különnemű kövek. Ezeken kivül a' festéshez szükséges anya-

gok is feltalálhatók itt: u. m. festék-szelenczék, kisebb 's nagyobb ecsetek, festékek 's a' t. — mind ezek arany virágos selyembe takarvák. A' ris-papiros, melly száz ivenként csomókba van kötve, fontos kereskedési czikk, 's csak Nankingból kapható. Az indiai rispapirost Aschynomene paludosa név alatt ismertt növényből készitik: a' chinairól ellenben azt hiszik, hogy valami mályva neméből készül. Ennek kinyomott bélét lapokká sujtolják, mellyeknek árát nagyság 's tisztaság határozzák-meg.

A' chinai tus név alatt ismertt állomány valóban e' földön készül. Külföldiek sokáig azt hitték, hogy e' tus a' sepia nedvéből készül; most már tudjuk, hogy az nem egyéb bizonyos nemű koromnál 's viz-enyvnél.

Cantonban háromféle enyv van. Legjobb a' pau-kum-i; második osztályú Nankingban, a' harmadik pedig, vagy is közönséges, Cantonban készül. A' Chinák szaga után itélik-meg a' tus jóságát; azon kivül ketté törik, hogy lássák, valljon fényes és üveges-e? mert ez is a' jóságnak jele. Szagát a' tus közé kevert pézmával eszközlik; minthogy pedig a' pézma igen drága, csak a' legjobb tus közé vegyittetik.

De térjünk vissza Lamquoi *) lakába. A' második emeletbe fa-lépcső, karfával ellátott lábtóhoz nem éppen hasonlatlan, vezet. Itt a' műteremben 9—10 Chinát látunk felgyürközve ülni, hosszú hajfonadékuk koponyájok körül van tekergetve, hogy munkájokban semmi által se gátoltassanak. A' világosság két ablakon, a' nem éppen terjedelmes szobának két oldalára alkalmazotton keresztül, szabadon hat a' terembe; a' teremnek egyedüli butora kész festvényekből, a' vásárlót oda csalogatni határozottakból, áll. A' festvények között nehány europai rézmetszvény is látható; mellettük közvetlenül másolatjok, a' chinák által olajba vagy aquarellbe festve függ. A' rézmetszvényeket többnyire tengerész tisztek viszik oda, mellyekért a' chináktól rajzolatokat vagy festvényeket cserélnek. Egyébiránt nem bámulhatni eléggé azon hűség 's gyengédséget, melylyel a' Chinák elébek adott tárgyakat másolnak; az ön képzeményök szerint választott élénk, harmoniás szinezés pedig a' legfőbb fokra hágott csudálkozásnak egy német költi-fel bennünk.

A' műteremben hosszú táblák állnak, mellyek egymástól csak annyira helyezvék, hogy a' festész a' nyiláson átmehessen. Ha e' gömbölyű székecskéken ülő férjfiakat megtekintjük, szépen rendezett műszereiket figyelemmel vizsgáljuk, lehetlen meg nem lepet-

*) Lamquoi az egyedüli china festész, kinek hire Europáig eljutott. A' parisi kir. könyvtárt nem régiben nehány szép albummal gazdagitá Lamquoi műtereme.

nünk azon csin által, melly munkájokon 's egész környezetökön elömlik. — A' gondosan választott rispapiros először gyönge timsó olvasztványnyal vonatik-be, hogy a' festékek szét ne folyjanak rajta, 's e' kezelés a' munka közben hétszer nyolczszor ismételtetik. Ezután a' rajzot készitik-el. Vannak továbbá a' china festészek használatára könyvek is, mellyekben emberek, állatok, fák, növények, sziklák 's házak vázlatai vannak; a' china festészek valamelly festvényhez ezekből válogatnak tárgyakat, mellyeket elrendezvén, a' majdnem hasonló tárgyakból türhető változatosságú compositiókat készitnek. Innen magyarázhatni-meg a' chinai festményeken látható fáknak és szirteknek egymáshozi hasonlatosságát: holott az egész mindig különbözik egymástól. Lamquoi műteremében tehát, valamint másoknál is, Mandarin-, fa- 's madár-rajzok vannak, mellyek az átlátszó rispapiros alá helyeztetve, könnyen lerajzolhatók.

A' festékek előre készittetnek-el; a' sürű tinták meghigittatnak 's gondosan elegyitve használtatnak. Miután porczellan táblán üveg dörzsölővel eldörzsölik, 's vizzel elegyitik a' festéket, kevés timsót és enyvet vegyitnek közé, hogy a' papirosról le ne törlődjék. Mi Europaiak e' czélra mézgát használunk; de a' Chinák inkább kedvelik az enyvet, melly kis szelenczében, csinos vas-láb 's diónyi nagyságú parázs felett szünetlen oldaluk mellett áll.

Először a' ruhát 's egyéb mellékeseket festik papirosra. Ha carnatiót akarnak készitni, a' festéket tul részére mázolják a' papirosnak, hogy ez által átlátszó szinezetet eszközöljenek. Ezt europai miniatur-festészeknél az elefantcsont eszközli. A' festéshez használni szokott ecsetek mindenben hasonlók az iráshoz használtakhoz, csakhogy valamivel finomabbak, 's a' szőr bambusz vesszőbe van szoritva. Az ecset-szőr szine különböző: fejér, szürke, fekete; utóbbiak legjobbaknak hireszteltetnek. Cantonban néha ollyak is találtatnak, mellyekről nem tudni, minő állat szőréből készülhetnek, olly puhák. A' legfinomabb 's puhábbak patkány szakálából készülnek. A' jó ecset ritka 's drága. Bizonyos helyeknél, hol vékonyabb ecsetvonások szükségesek, a' Chinák mondhatlan ügyességgel két ecsetet használnak. Legfőbb hibája a' chinai festészetnek, europai izlés és műtan szerint, a' világosság 's árnyéklat hatásának nem tudásából áll. Az utánzásnak e' tökéletlen rendszere a' Chinák elvéből származik, mi szerint a' természeti tárgyakat nem ugy festik, minőknek látszanak, hanem minők valósággal; 's innen van, hogy e' festészet a' szobrászat nyomaira téved.

LITERATURA.

Szinműtár. A' Nagy Ignác (sic) által megindított szinmütárnak 3-ik füzete is megjelent: tartalma a' „fehér és fekete" szomorú játék 4 fvsban; irta Kuthy Lajos. Nagy Ignácz ur sok áldozattal járó hazafiúi vállata valóban megérdemli a' pártolást: annál is inkább, minthogy olvasóinak még eddig folyvást népszerű irók kedvelt és érdekes munkáit nyujtá.

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

PESTEN, jul. 4-én „az alcsuti rózsák" szinjáték 3 szakaszban, 5 fvssal (Albini után magyarositotta Lukács Lajos, a' magyar tudós társaság költségén). Kitünöleg működtek Lendvay (Hegyi Károly), Megyeri (Zömök) urak, 's Laborfalvi R. k. a. (Ida). Nézők kevesen. — 5-én „Angelo" drama 4 fvsban, (Irta Hugo Victor, forditotta Csató Pál a' magyar tudós társaság költségén). Lendvayné assz. (Katalin) e' szerepet legjobbjai közé számithatja. Az epedő szerelem, szorongás és fájdalom festésében ő még egyetlen recitaló szinészetünk személyzetében. Igen jeles volt az illy nemű szerepekben még eddigelé nem utólértt, de csak meg sem közelitett Lendvay ur (Rudolfo) is.— Nézők kevesen. — 6-án Udvarhelyi Miklós jut. bérletszünéssel „Norma" daljáték 2 fvsban. E' noha kedves de már annyiszor adatott dalművet jutalomjátéknak adni, még pedig bérletszünéssel adni, egy volt a' legszerencsétlenebb gondolatok közül, mit a' nem jutalmazott ur eléggé tapasztalt. Az előadás elég egybevágó, a' kardalok meglepőleg erősek 's pontosak voltak. Schodelné assz. kinek öltözetén a' valódi antik redözet ma kellemesen tünt-fel, a' czimszerepet talán soha olly bensőség, tüzzel és valósággal nem adá, mint ma; gyermekei feletti búját 2-ik fvsban, a' kétségbeeséssel küzdő anyai szeretetnek azt a' megtört hangban kifejezését, mellyben egy egész világ fájdalma hangzott vissza, a' legfelsőbb fokra vitt művészet remekének lehet mondani. Hivatása zajos és többszörös volt. Joob ur (Sever), ki a' jutalmazandó iránti szivességből lépett-fel, e' felső hangok regiójában járó szerepben ismét alkalmat talált mind intonatiói tisztaság 's biztossága, mind érzéssel párosult előadási tehetségének bebizonyitására. Már ref. nem tehet róla ki mit mondjon is felőle, de azon ön 's tán többek keblében is táplált véleményt kimondja, hogy szinházunk tenoristái között Joob urat tartja legmagasabb hangúnak. Hogy Udvarhelyi ur a' koszorút, melly megjelenésekor elébe röpittetett, föl nem vette, kétszeres becsülésünkre méltó; mert e' nevetségesig üzött koszorús korban pesti szinpadainkon megkoszrúzotatni, gyakran valóságos lealacsonyitás. Nézők közép számmal. M—v—s.

TÁNCZ.

A' Bajaderok. Miután minden külföldi lap tömve van azon nehány indiai bajaderokróli hirekkel, kik Paris és Londonban soká bámultaták magukat, kik jelenleg német ország szinpadain tánczolnak; nem lesz talán érdek-

telen e' tánczosnökről egy két szóval e' lapokban is az indus isteni tisztelet és élet ezen sajátságos oldalait legalább nagyjában megemliteni. Az utazók e' részbeni tudósitásaik fájdalom kurták, ki nem elégitők; mert bár mi sokat fecsegjenek is e' hölgyek bájairól, öltözeteikről 's más egyéb külsőleges dolgokról, annál kevesebbet szóllnak e' néposztály (mert mint tánczosnék osztályt képeznek) organisatiója 's azon állásról, mellyel India polgár-vallási alkotmányában birnak. — Mi a' bajader szót illeti, az valószinüleg a' b a l - h a d e i r a (tánczosnő) portugall szóból származik; a' b h a y a t r i, egy tudós nyelvbuvár indus szónyomozása szerint, igen szerencsétlen gondolat; mert bhayatri iszonyt 's rettegést okozó hölgyet jelent; olly elnevezés, melly e' hölgyek lényére éppen nem alkalmazható. A' bajaderok két nagy osztályra, ezek ismét több al-osztályra szakadnak. Első osztályba a' pagodák és istenek szolgálatára választattak, másodikba az országban szabadon járható tánczosnök tartoznak. Elsők, kik devadasinak (istenek rabnője) neveztetnek, családjok (mellyből származnak) rangja, az istenség (mellynek szolgálnak) méltósága, 's a' pagoda (mellyhez tartoznak,) tekintete és kincsei szerint ismét két rangosztályra szakadnak. Első rangúak a' tekintetre legméltóbb családok a' Vanianokból választatnak, melly osztályhoz gazdag földesurak, telekbirtokosok 's kereskedők tartoznak; második rangúak ellenben a' legelőkelőbb szuter családokból. A' szuter vagy szudra egy a' mi mesterembereinkkel. E' két rang közti különbség magában igen csekély, csakhogy az utóbbiak több szabadsággal élnek. Egy devadasivá lenni akaró hölgynek sok tulajdonsággal kell birni; szép arczú, egyenes, sugár termetü 's mindenek felett idomos testünek lenni; hibás termetü, gyógyithatlan betegségben sinlő, himlőhelyes 's a' gyermeki kort tulhaladott egyén nem tarthat igényt e' szerencsére. Ha most a' szülők leányukat valamelly istenség szolgálatára szánják-el, szándékukat tudatják a' főpappal. Ez a' leánykát megvizsgálandó, azonnal megjelen. Ha a' hölgy e' hivatalra alkalmasnak találtatik, azonnal egyességre lép a' főpap, mellynél fogva a' szülők gyermekök feletti minden jogukról lemondnak. A' leányt felékesitik, diadallal a' pagodába vezetik, melly ünnepélyre azonban egy szerencsés napot keresnek-ki előbb a' kalendariomból. A' pagodában a' devadasik veszik-át a' gyermeket szülőitől, 's miután a' templomhoz tartozó tóban megfürösztek, egészen más köntöst adnak reá, 's templomi ékszerekkel piperézik-fel. Igy felékesitve istenség elébe állitja a' főpap az ujoncznét, 's elmondatja vele a' fogadást, mellynél fogva egész éltét az istenség szolgálatára szentelendi. A' fogadalom megerősitéseül egy a' bálványról levett koszorút függesztenek nyakába, 's azon tejből adnak innia, mellyben a' bálvány megmosatott. Ezekután a' főpap egy árral keresztül-szurja az ujoncznő fülét, 's e' vég-szertartással örökre leköttetik az istenség szolgálatára. Ez órától mindenben, mit tudnia szükséges, oktatást kap: irni, olvasni, énekelni, tánczolni, zenét, istenek történetét, különösen azét, mellynek szolgálatára szentelve van, dicsérő énekeket 's több illyesmit tanul. A' szent iráson kivül más egyébről szólló könyveket is adnak neki. Ha már eléggé kimivelte magát, istensége ünnepein annak dicséretét kell énekelnie, tetteit magasztalnia 's előtte tánczolnia. Kötelessége továbbá azon füzérek kötése, mellyekkel az istenség ékesittetik, 's a' bokréták készitése, mellyek áldozatokhoz 's oltárdiszitésre használtatnak. Neki kell a' pagodát 's a' papok belső udvari czelláit tisztogatni; ezek részére minden némberi munkát elvégezni; a' gyapjút, mellyből az istenségnek öltözet készittetik, tisztitani; a' festéket, melylyel

annak homlóka bemázoltatik; készitni, a' templomi lámpákat takaritni, azokkat olajjal 's béllel ellátni, a' lámpa-olajnak maradékát, melylyel a' tüzáldozatok lángra gerjesztetnek, félre tenni, 's több e' félét. A' tulajdonképpi szent szertartások, u. m. halál,-tüzáldozat 's a' t. alkalmával, soha sem tehet szolgálatot a' devadasi, hanem csak nyilvános ünnepeken, hucsújárásokon, melylyek csupán az örömnek, az istenség hire dicsöitésének szentelvék, végezhetik kötelességöket. A' bálványhoz csak fürdés után közelithetnek, 's ha általán tiszták, mihez többi között az is megkivántatik, hogy illyenkor csak a' szent könyvek által megengedett eledelt egyenek; ki e' rendszabályokat megszegve lép a' templom beljébe, kemény büntetést von magára. Az elsö rangú devadasik a' pagoda falán belül laknak, 's innen a' fö-pap különös engedelme nélkül soha sem szabad távozniok. Imádót, a' templomon belül vagy kivül lakót, szabad választaniok; csakhogy ez imádó a' felsöbb osztályból legyen; mert egy alacson osztálybeli férjfiúval kötött szerelmi viszony keményen büntettetik: kinek pedig ugy tetszik, örök szüzességben élheti-le napjait. Különben külsö maguk viseletét nagyon dicsérik. Imádóik iránt olly sok figyelem 's gyöngédséggel viseltetnek annyira betudják magukat azoknak szivébe hizelegni, hogy a' hálójokból menekvés szinte a' lehetlenségek közé tartozik. E' mellett magasztalólag szóllnak önzetlenségök és hüségökröl. Nem ritka példa, hogy a' bajader megholt imádója testével együtt önként égettetimeg magát.

A' második rangú devadasik beavatása 's tanitása mindenben hasonló az elsökéhez, csakhogy a' pagoda keritésén kivül lakván, szabadabbak; azonban bizonyos számmal naponként, ünnepekre pedig mindnyájan tartoznak megjelenni az istenség szolgálatára. Ezek nem csupán az istenség elött tánczolnak és énekelnek, miért pénz és ris-beli bizonyos jövedelmök van, hanem e' czélból más ünnepélyekre, lakodalmakra, vendégségekre, fö rangú személyek elfogadása, ajándék-átnyujtásokra is hivatalosak. Illy módon gazdag jövedelmök, több szabadságuk 's gyöngyörük van, mint az elsö rangbelieknek. Templombeli jövedelmök 's az imádóiktól kapott ajándékokon kivül mindenütt, hova hivattatnak, pénz, ruha, sáwl 's nem ritkán drága kőbeli ajándékokkal is böven halmoztatnak. Ezenkivül imádóik is többnyire kereskedök, kik bökezübbek 's gazdagabbak a' brahminoknál. Ennél fogva e' bajaderok ékszereiken kivül gyakran 8-10.000 rupiával is birnak. — A' menyekzök, lakomák 's más illyes ünnepélyeknél nyertt ajándékokból a' zenészeknek is rész jár. A' devadasik általjában R a m p h a istennöt, mint legszebbikét azon tömérdek tánczosnönek, kik az indiai paradicsomot a' kisebb istenek kéjhelyévé varázsolják, tisztelik védszentjökül; ennek, 's a' szerelem istenének minden év tavaszán áldozatot nyujtnak.

A' birodalomban szabadon járkáló, magánymulatságokra, csultrik vagy nyilvános fogadókba a' vendégek mulattatására hivatalos tánczosnök, lényegileg különböznek a'devadasiktól. Ezek müvészetök szerint majd Nati majd Kuttani, majd pedig Sulradhari név alatt ismeretesek. Többen közülök függetlenül, tiz tizenkét személyből álló csoportban kóborolnak az országban: keresetöket a' velök járó zenészekkel megosztva. Mások d a y a k vagy is elévült tánczosnök felügyelése alatt vannak. Ezeknek keresete a' dayak zsebébe megy, 's ök fáradalmukért pénz 's ruhabeli jutalmat kapnak. Ismét mások pedig valóságos rabnöi ollyan vén dadáknak, kik öket gyermek korukban megvásárlás vagy gyermekké fogadás utján birtokukba keritvén, mesterségökre tanitják. Eze-

ken kívül még tömérdek neme van a' tánczosok, tánczosnők és dalnokoknak, kik többnyire mind vándorló csapatokat képeznek. Illyenek az istenek viadalmait éneklő bikarok; a' hadsereggel járó, csatában elhullott hősek tetteit dicsőitő, 's harcznokokat csatára buzditó dalnokok; a' mennyekzők és születésünnepeken dicsérőéneket zengedezők; a' hevenyészekként ön költeményeiket lant kisérete mellett dallók, mig nejeik az éneket rythmusos mozdulatokkal pantomileg kisérik, 's több mások.

A' bajaderok öltözete kecsegtető, 's a' kellő termetet egész deliségében előtüntetőnek rajzoltatik. Holló fekete hajuk tükörként ragyog az illatos kenőcsöktől, 's hosszú, vastag fonadékban, mellybe bizonyos távulságra apró gömbölyü arany lemezkék fonvák, végére pedig aranynyal vegyes selyem bojt van tüzve, csipőjökik függ. A' fö-hátulján tündököl a' csorenka, egy tenyér nagyságú arany tárcsa. Homlokukon egyenlőleg van a' haj kétfelé osztva, 's e' felett a' halántékok mellett 's fül megett finom vékony arany lánczocskák, a' haj fonadékba futók, vonulnak-el. Fülkaréj 's czimpájuk átfurvák, mellyekben tehetségök szerint arany karikákat, drága köveket és egyéb ékszert hordoznak. Orrukban szintén arany gyürüt, 2—3 ujjnyi általzatutt 's kötőtünyi vastagot viselnek; e' gyürübe többnyire egy gyöngy vagy más drágakő van foglalva. Festik is magukat; de nem fejérre 's pirosra, hanem sárgára. E' czélból sárga gyömbért használnak, melylyel ábrázatjok, nyakuk, karuknak 's testöknek minden mezetlen részét, bemázolják. Pirosra, minthogy igen halványok, csak néha festik arczukat. Homlokuk közepén fillér nagyságú kis arany lemez ragyog, melly valami gyanta nemü folyadékkal van oda ragasztva. Szemhéjjaik szélét dárdanynyal (antimonium) vegyitett bizonyos keverékkel festik. E' festés által a' szemek tüzesebbeknek és nagyobbaknak látszanak. Nyakokat több arany lánez keriti. Körmeik hegyét laksha nevü növény nedvével vörösre festik. Az Európában egykor divatos mouche vagy szépség-foltok helyett ábrázatukra itt ott kék foltocskákat alkalmaznak. Illy czifrázványokat a' Korvák nejei nemcsak képeikbe szurdalnak a' bajaderoknak hegyes tüvel, hanem karaikba is, mellyeket azonnal szén- és lőporral dörzsölnek-be. A' virágnak ők szenvedélyes kedvelői; minél fogva tánez közben egészen elboritják magukat virágfüzérrel, és egyébkor is ritkán láthatók bokréta nélkül. Illy mértékben kedvelik az illatos olajokat is, különösen a' rózsa olajat. Most már csak a' bajaderok tánczáról kellene szólnunk; azonban az utazóknak e' részbeli tudósitásaik olly ki nem elégitők, hogy e' pontról inkább egészen hallgatunk. A' bajaderok által adott pantomiáknak értelme a' zenészek által énekelt dalokban foglaltatik, 's az többnyire a' boldog, boldogtalan szerelem, féltékenység, kedves utáni vágy, 's megcsalatásból származott kétségbeesés 's a' t. körül forog. Valljon azonban az, mi Indiában a' természet és emberek sajátságos körülményei között characteristicumnak látszik, elszakasztva mind ezektől, szinpadainkon is illyennek fog-e nézetni, kétséges. Művészi tekintetben bajosan fogjuk a' bajaderok tánczát kedvelni; ki azonban az idegen nemzetiséget minden elfogultság nélkül szeretni nézni, bizonynyal örvendeni fog ez Európában olly ritka tüneménynek is, valamint ez átaljánveve, a' parisi 's berlini szinpadokon utóbbi hónapokban tánczolt Bajaderok előadásainál, tapasztaltatott.

DIVAT.

28- divatkép (Parisból) — Ruha fehér musselinból; kötényke, 's fejkötővel felruha szürke selyemből; kalap „a la Duchesse de Monier jeune" virágokkal. — Bécsi divat ul. 4-én: foulard crispine hármas szegélylyel ékesitve, ris-szalma-kalap virágokkal.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiaczon alul, a' Duna partján 114. sz. a.

Nyomtatja Trattner-Károyi, uri utsza 612.

HONMŰVÉSZ.

56.

HONMŰVÉSZ.

Pesten vasárnap julius 14kén 1839.

KÖLTÉSZET.

Szekrényemhez.

Néma szekrény, ah bocsáss-meg,
Ellened ha vétek,
Deszka rejtekedbe mindig
Hogy csak bút röpítek.

Élet-kertem üdvvirágit
Vad kezek kitépték;
'S bánatmaggal pusztaságit
Dúsan bevetették.

'S képzet-szárnyon lelkem hogyha
Szebb vidékre indul;
Nem köszönti üdv sugára,
'S búsan leng az ajkrul.

Nincs, ki ejtne szánatkönnyet
E' siralmas sorson,
Résztvevőm ah! nincs kivüled
Nincs ez unt világon.

Néma szekrény hát bocsáss-meg
Ellened ha vétek;
Deszka rejtekedbe mindig
Hogy csak bút röpítek.

KÖVES J.

SZORGALOM.

Gyors aczél-készités. — Bizonyos Sir Henry ur, ki a' parisi műipar-kiállitásra több jeles művet nyujta-be, feltalálta titkát, mint kelljen a' nyers vasat aczéllá változtatni. Ő t. i. a' nyers gyurmát minden kigondolható mintákba önti, 's e' vas-öntvény, miután különböző alakokat vön-fel, nem kiván egyebet, mint tüzesitést és simitást. Sir Henry ur igy köti össze az olcsóságot jeles minőséggel, 's olly tárgyakat állithat elő, mellyeket 30 procenttal olcsóbban adhat, mint más közönségesen készült aczél-neműket.

Uj nemű zárok. A' parisi műipar-kiállitáson egészen uj rendszerű zár volt látható. Képzeljen az olvasó magának egy czifrázvány vagy egyéb nevezetesség nélküli aczél gombot az ajtó közepén; a' látható eszközök takarékosabban készitését, a' zárnak külső berontások ellen inkábbi megvédését képzelni sem lehet; 's

ez egyszerű gomb által egymásután még is négy rész megmozdítható a' zár beljében, mellyeknek összeszerkezett állásaikból az ajtó-zárásnak 390.625 (!) neme fejlik-ki. Az illy zárral készült ajtó kivül 's belülről egy kézzel 's minden erőködés és nesz, az erőmüvezetet eláruló nélkül, nyitható és zárható. Ha az ajtó nyitva van, egy, két, három vagy négy závárt, az ajtót bezárót, mozditmeg, mint a' gőzüstöknél történik. (Journal de Commerce).

INTÉZET.

Lelenczházak franczia országban. — A' franczia országra nagy érdekkel biró belső élet tárgyai közé tartozik azon kérdés is, melly ellen és mellett korunkban nyomos elmék szóllaltak-fel; annál is inkább, minthogy ez ország hanyatló erkölcsi állapotjával szoros kapcsolatban áll. A' kérdés ez: mi történik jövőben a' lelenczekkel (talált gyermek)? miképp' elrendezendők a' lelenczházak, minthogy mostani állapotjokban nem maradhatnak? — Ez egyike azon fontos kérdéseknek, mellyek franczia ország társas életi jelelenleges állapotjából fejlődnek-ki, mellyek mindenkinek szivén feküsznek, ki a' társas élet alapjaul jövőre is csak az erkölcsöt és vallást akarja. Mi üdvösebb, a' gyermek-kitevést gátlani, vagy ez által nagyobb elfajultságokra alkalomadás félelméből könnyiteni? E' kérdés felett oszlottak-meg a' legvilágosodottabb fők véleményei: mindenik fél erkölcsiségre hivatkozik, és czélja elérésére mindenik más 's egymással egészen ellenkező rendszabályokat ajánl.

Igy Lamartine egy ülésben a' városháznál nagy tüzzel 's nehezteléssel kelt-ki a' lelenczházi forgó-szekrények eltörlése ellen, mellyek a' gyermek-kitevést végetlenül könnyiték, 's rosz gondolkozású szülők büneinek védhelye voltak. — „Ezen éjjel nappal nyitva állott forgó-szekrényeket — monda többi köztt Lamartine — mellyekbe könnyen hozzá férhetésök miatt szegény vagy elcsábultt anyák a' szégyen titkát vagy kétségbeesést temeték; ezen forgószekrényeket, mellyek által az anyai szeretetet egész kereszténység vagy polgári egyesület pótlá-ki; ezen forgó-szekrényeket, mellyeken a' nyilvános könyör átcsuszhatott, több megyében befalazták, sőt, ha ugy folytatják mint kezdék, mindenütt befalazandják. Az elcsábitott, a' gyöngeségének élő jele által meglepetett anya jövőben csak a' szégyen, családja szidalmai, egy megcsalatott férj boszúja között választhat, vagy — nem merem kimondani, mit utszáinkon minden reggel láthatni, mi az esküttek széke előtt naponként szőnyegre kerül. Az anyákra nézve jövőben csak három ut

van nyitva: a' szégyen, gyermekeiknek félre eső helyen kitevése, vagy — a' gyermek-fojtás. Ezek eredményei a' forgó-szekrény eltörlésének. A' félreeső helyeken kitevés legközönségesebb. Ha most a' kitett gyermek egész éjet vagy napot ápolás nélkül tölt-el valamelly félreeső utszazugban, ajtó előtt, templom küszöbén, utszélen, ha a' lovak patkója alatt, éhség, szomj- vagy tikkadtság miatt lelkét ki nem leheli, ha éjszaka a' kocsi agyon nem tapodja, végre rá talál valamelly arra vetődött, fölveszi, 's egy poroszló altiszthez, ez a' rendőrbiztoshoz, ez pedig valamelly intézetbe (hospice) viszi. Az intézet azonban innen onnan elégtelen lesz befogadásukra. Mi történik velök azután? A' status-gazdák nem emlitik, de igen tanitóik, és mesterök, Malthus, elég szemtelen még irásban is közre bocsátani...“

Ezek minden esetre szép, kebelrázó szavak, csakhogy egy, t. i. a' költészi szónok iránya, a' bünt elpalástolni, a' bünt gyöngeségnek nevezni, 's érttök köz részvétet gerjeszteni, első pillanatra szembe tünik. Ez valódi franczia gondolkodás, mellyből egyszersmind megmagyarázható, mért sülyed franczia országban, mind a' társas életben mind literaturában az erkölcsiség naponként alább: mert legszilárdabb férjfiaik sem elég szigorúk a' bün és elfajultság megfenyitésére. Szenvedély, levivhatlan szenvedély és gyöngeségre bérmálnak minden erkölcstelenséget, 's a' helyett, hogy valódi néven nevezve körükből kizárnák, még társalkodnak vele. Franczia országnak erkölcsileg fölemelésére egészen más rendszabályok kivántatnak. Szigorúbb törvények hozandók: a' csábitók, gyermekgyilkosok és kitevők, házasság-törők minden kimélet 's rang tekintet nélkül zsarműre, fegyházra, sőt halálra is itélendők.

De térjünk vissza lelenczházainkra. — Lamartine a' mindent annyira könnyitő forgó-szekrény árnyoldalait nem érinté beszédében. Ezeknek eltörlését olly férjfiak ajánlák, kik nem kevesebb érzéssel birnak, mint ő. Ezek sorába tartozik többek között a' derék Delessert, ki ugyan azon ülésben e' tárgyról igy szóllt. — „Miután a' csecsemők minden nehézség és formalitas, az áthozó személyek minden nyilatkozása 's igazolása nélkül, csupán erkölcsi elfajultságunk hatalmas befolyása alatt, fogadtattak-fel az intézetekbe: természetes, hogy azoknak száma hitelt haladó tömegre nőtt; minthogy törvényes és törvénytelen gyermekek anyjok tudta nélkül még apáik, és apjok tudta nélkül anyáik, testvéreik, rokonaik, beteg ápolónék, bábák, fuvarosok, sebészek és orvosok által, nem gyakran szülőik akaratja nélkül, vitettek-el. Pillanatnyi kedvetlenség, szeszély, czivódás, pénztárbeli zavar, gyakran ha-

tároztak a' szegény gyermek sorsa felett. Most ellenben, midőn az intézeti igazgatóság egy az emberiség és nyilvános erkölcsiség javára gondoltt 's már korábban hozott törvényt ismét használatba vett, nem lehetlenittetik ugyan a' gyermeknek ez intézetbe jutása, csupán némi egyszerű formalitások alá vettetik: mellyek már korábban határoztattak-meg, de egy idő óta — 's elég roszul, elhanyagoltattak. Most a' rendőr-tisztek mindent elkövetnek, hogy az anyát kötelességére emlékeztessék, 's annak végrehajtásában gyámolitsák; most az intézeti igazgatóság segédet nyujt a' gyermekeiket maguknál tartani akaró anyáknak, 's ez eszköz által a' kitett gyermekek száma tetemeset csökkent: nemcsak a' status-financzialis, hanem erkölcsiség és gyermek-megóvásnak mondhatlan hasznára is.“

Az ellenkező rész azt vitatta, hogy ama formalitások olly nehézséggel járók, mellyek az intézetek tökélyes feloszlását és számtalan gyermekgyilkolást vonandnak maguk után. Ez azonban tévedés, mellyet Delessert következő szavakkal cszáfolt-meg. — „Néhány könnyen teljesithető formalitas, melly nem egyébből, mint egy hallgatni tudó 's köteles tisztviselőnek adott egyszerű olly nyilatkozásból áll, melly a' gyermeknek jövőjére haszonnal van, nem késztethet még egy anyát gyermek-gyilkolásra. Az illy titkokkal már megbarátkozott 's hallgatékony ember előtt teendő vallomás perczenetnyi szégyene nem vihet egy anyát még annyira, hogy a' természet szavát elfojtva, gyermekét meggyilkolja. E' rémitő számra nevekedett gonoszságnak okát is ne az anyai érzelem tökélyes elfojtása, hanem ön erkölcsi elfajultságunkban keressük.“

Egyébiránt bizton állitható, hogy e' kérdés nem egy hamar fog eldülni. Ez csak pontos, több évi tapasztalás után lesz eszközölhető. Mert ha egy részről tagadni nem lehet is, hogy nyomor, szégyen sok anyát késztet gyermeke kitevésére, más részről azonban az is való és elismertt dolog, hogy minden szemérmet levetkezett 's bün posványában ingó anyák is nem ritkán büntetésre méltó közönyösséggel elvetik gyermekeiket. Lamartine amaz ülésben ezt mondá: — „Higyjék-el önök, hogy egyetlen botlás, egyetlen rendetlenség több szerencsétlenséget hoz a' társas életbe, mint száz jótett.“ — Ez ismét csak a' fennebbiekhez hasonló szép hangzatú phrasis, mellynek következő elvet teszünk ellenébe: — „az erkölcsiség rovására gyakorlott jótékonyság ama gazdag forrása a' bünnek, mellyről a' költész olly szép szavakban beszél.“

LITERATURA.

Rajzolatok. — A' belletristicai folyóiratok tövises pályájáról egy élet-untt polgár le, 's a' politikai lapok kényes bár de jövedelmezőbb mezején e' folyó év 2-dik felétől kezdve egy uj életet nyert polgár feltünt: ez a' Rajzolatok. — Alakja e' nagy másod rétben, három hasábra osztott 's gépvelinre nyomott lapnak csinos; tartalma eddigi számaiból itélve elég változatos; szellemi iránya pedig az, melly a' „Hirnöké.“ Ára a' hozzá járuló 's „literaturai csarnok“ czimet viselő melléklappal együtt helyben 3 f. 36 k. postán 4 f. pengő pénczben. Midőn t. volt collegánknak ez uj pályán sok szerencsét kivánunk, ez alkalommal nem mellőzhetjük-el egyszersmind azon ohajtásunk nyilvánitását is: hogy, ha a' Rajzolatok t. kiadója „Regélő 's Honművész“ iker lapjainkból valamelly czikket átvesz (valamint a' 3-dik számban „Pestjul. 6-kán“ 's a' t. czikkel történt) lenne szives jövőben a' forrást is megnevezni; hasonló esetben mi is viszontaglást igérünk.

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

PESTEN, jul. 7-én „Rózika, a' hódkóros leányka“ uj bohózat énekekkel, tánczal (sic), diszitményekkel (ez igen természetes; mert hisz' a' függöny és álfalak is diszitmények, mellyek nélkül mai világban játszani sem lehetne) 2 fvsban, Scribe hasonló czimü balétje (sic) után. Muzsikáját irta Gläser. Forditotta (mit? — muzsikáját?) Komlóssy. Az uj diszitményeket festette Engert. A' tánczokat betanitotta Kolosánszky baletmester. Ezen először adatott 's nem éppen legtartalmasabb bohózat, mellyben a' morál igen furcsa szerepet játszik, kellő zenéje mellett egy ideig még tetszéssel tarthatja-fel magát a' repertoire-on. A' müködők közül dicsérettel emlitendők: **Szerdahelyi** (Jucundus), **Megyeri** (Mandulagörcs Pongrácz), Balog (Snudrian) urak, **Éder Luiza** (Rózsika) 's **Miskolczi J.** (Doris) kisasszonyok. Nézők közép számmal. — 8-án „Romilda“ szomorújáték 3 fvsban. Irta Szigligeti. **Bartha** ur (Gisulf) ha már szerepe beljegyének helyes felfogása, 's egyéb, a' helyes játékhoz megkivántató és nézete szerint tán mellékes dolgok studiumára nem akar figyelmet forditani, legyen szives legalább szerepét megtanulni. Nézők kevesen. — 9-én „két gályarab“ szinjáték 3 fvsban. Nézők gyéren. — 10-én „eskü“ daljáték 4 fvsban. **Schodelné** assz. (**Elaiza**) 's **Konti** ur (Manfredo) jelesek. **Sátorfy** ur (Viscardo eléggé iparkodott Nézők a' szokott számnál többen. M—v—s.

DÉESRŐL. — Játékszini napló. — Junius 6-dikán „Griseldis“ adatott czélszerü élénkséggel. Pázmán (Artus) iparral felelt-meg azon várakozásnak, mellyet benne örömmel helyezénk: 's a' milly visszataszitó volt a' már e' társaság ide érkezte előtt körünkből eltávozott 's az egészet tekintve maga után nem rosz emlékezetet hagyott szinészek köztt bizonyos Paraky urnak hősi és szerelmes szerepekben fölléptére Pázmánt megismerés után csak a' visszagondolás is — éppen olly örömmel kivánjuk öt (ha igyekszik mindig tökélyesbiteni magát szerepeiben) látni, 's az iránta megelégülést hangos kikiáltásokban nyilvánitani. — A' czimszerepben örömmel láttuk „**Abdaynét**“ müködni. Sz. **Eszter** (Ginevra) tüzzel önti-el ugyan játékát, mi meg is kivánta-

tik; de tekintené meg annak határait is, 's igy egyszer nagyon, másszor kevésbbé nem igen hibázna. Ezenkivül szavalatja is igen különös; mert nagyon megnyujtja szavait, és nem ott ad erőt a szónak, hol éppen megkivántatnék. Különben igyekezetét bizonyosan elöhaladás fogja koszorúzni, ha — —. Inczédy (Trisztan) vajha azon gyengeséget, mellyet a' természet reá mért, ama csalóka képzeménynyel, mellybe bonyolódva vergődik, ne terhesitné. Róla inkább lehet szánakozva mit sem szóllni, mint valami ollyast, mi öt kedvesen bizonyosan nem fogná érinteni. Sepsi (Gavin) az itt volt társaságtól jelenleg e' társasághoz szerződött tag — előttünk már ismeretes: különben még nagyon fiatal levén, örömmel reméljük elő haladását, ha minden perczét igyekezetre szentelendi. Ügyeljen különösen lépteire, test tartásaira, hang-ejtésére; óvja magát kezeinek szünteleni gyermekes egybefogásától; mert itt férjfiason kell állani. Nézők nem sokan. — 9-dikén Kovács József részére „neslei torony" adatott zsúfolt szinházban; 's igy kettős öröm váltá-fel a' 8-dikán részére kihirdetett de az idő komorsága miatt ez estre maradott játékra nézve — azon elszomorodást, melly a' komor fellegekkel tornyosult légkörből az első esten reá háramlott. Öröm volt látni, hogy benne az érdem jutalmaztatik, 's ez által nemcsak benne, hanem más kezdökben is fölébred a' tanulni vágyás szikrája. — Valóban meg is érdemlé e' számos megjelenést; mert ő e' társág kettős koszorújának egyike. Pázmán (Buridan) többször nyeré-meg ugyan játékával a' tetszést; de mennyire kiemelte e' nagy szerepet, éppen olly nagyra emelte azon érdemet is, mellyet eddig csak megnyerhetőnek, most pedig megnyertnek nyilvánitunk. 'S ha ezt nem csak megtartani, hanem feljebb is emelni törekszik, akkor valóban édes örömmel mulatozhat közelünkben, 's arathatja a' most elhintett magvaknak termékeny kalászait. Ipar, igyekezet, pontosság, figyelmeztetés iránti engedés nem pedig dölyfösség, vagy elbizás tehetik-meg pedig mind ezeket. Kovács (Orsini), valamint mindig, helyesen játszék. Abdayné (Burg. Margit.) dicséretet aratott; Abdayra (Daulnay R.) és Sepsyre (Daulnay Sándor) nézve, kik mindketten anyjok által ölettek-meg, jelen alkalommal azon köz-mondat mellet állok én is: „de mortuis aut bene, aut nihil." — 12-dikén „Bartholomeo Caramanno, vagy a' curzolai tüzmenyegző" adatván, e' társasághoz Kolozsvárról most érkezett Szöke ur a' czimszerepben, Matéfiné (Flaminia) és Mátéfi (Bargilla) köztetszést nyerve, különösen emlitendők. — 13-dikán a' „nevelő ezer bajban." Király valóban nagy jártosságát tünteté-ki a' czimszerepben. Mátéfiné, Pázmán, Mátéfi, 's többen elég jól játsztak. Nézők kevesen. —

B. SZ. V. a' Szamos-parton.

HANGÁSZAT.

Gafarelli.

Jules-Janin után.

Csak kedvetlenül beszélek-el egy történetet, melly éppen olly borzasztó, mint különös. — Hőse egyike azon boldogtalan művészeknek, kik az olasz földön könyörületlenül, puszta hiúságból, egyedül a' hangászkar gazdagitása tekintetéből, áldoztattak-fel. — Szörnyű gondolat. — Hangászokká olly teremtményeket alkalmazni, millyeket Mohamed unokái kéjeik őrzöivé választanak!!

A' mult század folytában élt Florencz vidéke közelében egy nyomorult, silány paraszt ember, kit Majoranonak hivtak, 's ki naprul napra ittasan tért haza, a' mellett sem az elmult est gondjairul sem a' feljövő nap terheirül mitsem törte fejét. — Szóval ő a' szó teljes értelmében paraszt volt: gorombа, bárdolatlan, önző, gonosz, szív es kedély nélkül, egy a' nyomor és szegénység által barommá lealázott teremtmény — röviden olly ember, ki bátorsággal felruházva egy tetemes abruzzoi czinkost méltán vala képezendő. — Nagyobb szerencsétlenségére e' rosz embernek egy szép szőke fija volt, kinek már élete tizedik tavasza virult-fel. — A' mint nőtt az ifjú, ugy nőtt vele együtt mind az iránti szenvedély, mi a' hangászat nevét viselte. — A' szép emberi szózat könyeket lopott-ki szemeiből; — a' falusi dudának hangjai álmodozó merengésben ringatták érzékeit; — órákig ólálkodott egy czitera zengései után, midőn a' mezőn eképét oda hagyva lélektelen szaladt oda, hol feltalálta a' szivemelő hangokat, mit ő azután olly messze, mint lehete, kisért, — és midőn fáradalom 's éhségtől ellankadtan estve ismét haza tért, 's atyjától veréssel jutalmaztatnék — nem rettent vissza, 's másnap ismét azon ösvényt követte.

Azon korban inkább, mint jelenleg, el volt árasztva hangászokkal olasz ország. — A' legkisebb falusi egyháznak meg volt a' maga orgonistája 's éneklője. — A' hangászat lelke az imádságnak. — Nem csekély azon keresztényeknek száma, kiket a' remek hangművek vezérlettek vallási érzésekre. — A' mi ifjúnk is nem levén kielégitve az elvonuló czitera pengései 's duda hangjai által, inkább az egyházakat 's kápolnákat kezdé látogatni. Nem sokára a' közel vidék ünnepeit kalendarium gyanánt szavalá-el, 's nem is mulasztá-el soha, hogy illy hangászati ünepélyeken meg ne jelenjen. — Lélektelen és öröm-ittasan jött-meg azokról, 's mintha az égből szállott volna le, olly ajtatossan fogta-fel a' lélek-emelő hangokat. — Egy fő ünnepen Barri nevezetesebb templomában (szüz Maria tiszteletére mutattatván-be az áldozat) a' bájló egyházi énekek annyira elragadák, hogy az öt hatalmasan vonzó ösztönnek többé ellene nem állhatván, a' szép egyházi karnak hangjaival vegyültek övéi is. Egy legyőzhetlen erő vonzá öt t i. arra, hogy a' kápolna hangászai közé elegyedvén, előbb félénken, majd bátrabban hallatná szavát a' szent énekek közepette. — Csudálkozva kérdezték a' hangászok, — midőn e' rongyosan ruházott paraszt gyermektől a' szent misét éppen olly jól, mint ön-maguk, énekelni hallanák — hogy honnan jönne? — A' tisztes asszonyok, — látván, hogy e' rongyok egy szép nyájas, villogó szemű 's kellemes arczú tizenkét éves fiút fedeznének, ki elragadtatási ajtatosságában kezeit melljére hajtva — mintha az által szivének erőszakos ingásait akarná fékezni — ártatlan elandalodásban merengett — gondolták, hogy benne égből küldött angyalra fognának ismerni.

A' karmester azonban a' szent misének végeztével közelebb menvén e' fiúhoz — „fiam — igy szóllitá-meg — nem akarnál-e velünk reggelizni? mert te hozzánk tartozol. Sz. Caecilia védasszonyunk ugyan is, ki az égben lakozik, a' te bölcsődre is lehelt! —" Az ifju gondatlanul követi a' Caffaro nevű vén rókát, kiben szilárd meggyőződéssé vált azon hiedelem, hogy a' világ egész kerekségén csak egy jó és szent dolog lenne, t. i. a' muzsika, — melly egyedüli szenvedélye 's vallása volt. E' buzgalmi tulság annyira elhatalmazott rajta, hogy minden képzetet felülmult. — Alig látá e' szép gyermeket illy módon hatalmába játszva; illy hangászati idomzásra alkalmast, illy

élénk, és tiszta hangú énekest, illy nagy tanulási vágyat, midőn Caffaro mesterünk csak nagy nehezen tudta örömé nagyságát eltitkolni; mert minő nyereség leend ez kápolnájára, minő felséges eszköz hangászatára nézve! — „Tehát valóban olly nagyon szereted a' muzsikát?“ — kérdezé a' gyermeket. — „Ah kedves ur! — felelt ez — inkább kenyér, mint muzsika nélkül! (Senza pane, ma non sensa musica!“

A' kis fiú egy hangászati eszközökkel halmozott szobába vezettetett, mellyeknek gépelyzetét ő lassan lassan kitanulván, a' hangjegyek olvasásában és ama tinta-pontocskák fejtegetéseiben, mellyek előtte mint meg annyi hieroglyphák tüntek fel, vett oktatást. — A' gyermek hangászati mámorában sokszor magán kivül ismeretlen érzéseknek lett martalékjává. — Teljes és felséges hangja betölté már e' pompás káptalan-templom boltozatait, 's Caffaro örömmel hallgatta a' szózatot. Midőn egy napon, a' fiatal Majorano angyalilag énekelne, szózata nem olly hangos, és inkább férfiasnak tetszett Caffarónak; — mintha azt gyengéd fátyol fedné, és ajkán a' serdültség első pelyhei mutatkoznának — annak jeleül, hogy az ifjoncz férfi készül lenni, mi által talán elvesztendi szivekig ható gyönyörü szavát, melly eddigi mesterének magasztas reményeit egekig emelte volt. — Illy gondolatok mellet elsárgult Caffaro ijedtében; — inkább halva látta volna azon gyermeket, mint sem hogy kellemteljes hangjának megváltozását elérni kénytelen legyen, 's egyszerre dugába döntve lássa nagy reményeit. — Kétségbe esének közepette egy irtóztató segédeszköz ötlött-fel elméjében; min egyéb iránt nincs mit csudálkozni; mert Caffaro olly ember volt, ki egy jó hangért egész keresztény nemzeteket szivesen néz vala sirba szállni.

(*Folyt. következik.*)

UTASITÓ.

Uj mü kereskedés.

Pesten Wagner Józs. ur (a' pesti német szinháznak volt első violoncellistája) legközelebbi napokban nyitá-meg, a' Szerviták terén, gr. Teleki-házban, szépmüárus boltját, mellyet nemcsak külső hanem belső csinos és tökélyes elrendezésénél fogja is méltán ajánlhatunk t. olvasóink pártfogásába. Számos legujabb hangmüveken kivül jeles rajzolatokat 's képeket is lehet itt megszerezni; mellyek közt jelenleg kitünök „magyar ország királyainak“ arczképök nagy regal iven levő kömetsztvényben (finom fehér papiroson 5 ft. — chinain 6 ft. ezüst pénzben). — Vieuxtemps urnak igen jól talált arczképe, és a' müncheni „pinakotheka“ czimü intézetből vett képmásolatok, felségesen készült kömetszvények.

DIVAT

Parisban a' legujabb divatos tünemény a' „crino-zephir“ nevü 's igen könnyü szövetből készült alruha a' szépnem számára. Ezt leginkább társas körökben 's tánczmulatságokban használják. — A' lebegények jelenleg igen szélesek a' szines ruhákon; fehér köntösre musselin vagy tüllből keskenyeket vesznek. Esti fél toilette-hoz fehér ruha mellé setét szinü tafota-spenszert viselnek. — Szinházakban utóbbi hetek alatt zöld és fehér madrasz-foulard számosan voltak két széles lebegénynyel. — A' fekete vagy fehér csipke-kalapok átaljában divatoznak, mellyek széleit viola szinü csipke körzi, 's marabu tollbokréta lebeg rajtok.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiaczon alul, a' Duna partján 114. sz. a.

Nyomtatja Trattner-Károyi, uri utsza 612.

57.

HONMŰVÉSZ.

Pesten csötörtökön julius 18kán **1839.**

KÖLTÉSZET.

Ágneshez.

Ha fölmosolyg napunk
Elűzve éj ködét,
'S áldó sugarait
Tenyésztve szórja-szét;

Szent ihletés-tele
Fölbuzdul a' kebel,
Hogy hálaérzetit
Imában zengje-el:

Imádom én is a'
Világosság-özönt;
Mert képed, mi benne
Olly nyájasan köszönt.

VARGA.

SZORGALOM.

Irótoll.

Jer, írj magadrul is tollacskám! a' becsülni tudó magyarokkal is tudasd, ki mi vagy; hogy ezután jobban megválasszanak. Adj valami rágni valót, hogy téged megkiméljenek. — Irj inkább magadrul, hogy általán ne mondhassák: „a' magyar toll vagy henye, vagy kikopott.“

Ismerem készségedet hű szolgám, kis tollam; ki legtitkosb gondolatomnak kinyomására is készen állsz, rögtön hajolsz parancsomnak akkor is, midőn önmagaddal mocskitlak; annál inkább simulsz majd papir-lapomon, ha hiúságodnak áldoztatok egy pár becs-szót. — Kedves olvasóim! én toll, nagyra becsültetem a' külföldi műértők és szorgalom-szeretőktől. Messziről keritnek-elő nemesithetés végett. Sokkal inkább nemesittethetem pedig egy pipafajnál, és nemesitendő én, lélek-tolmács vagyok mindennél inkább; és ti gondatlan — Ma.... Lássa az ember, ha féket nem vetek tollamra, milly hevesen, és hova nem gördül a' nyilt mezőn! — Megállj hű szolgám, kis tollam! útat jelelek-ki neked, nehogy kis bohóm örömedben ide oda kóválygyván, egybe másba ütközzél. Mond-meg magyar rokonimnak, mi vagy? hol nevelnek? hol és mint mivelnek?

Irótollnak közönségesen lud-tollat használunk, vagy természeti voltában, vagy műtanilag alkalmazottat. Más madarak tolla is használtatik irásra, de jóval gyérebben. Századunkban nagy divatra kaptak az ércztollak.

Természeti voltában az irótoll repedéskor gyakran csal, kevésbbé rugékony, zsiros. De mind e' mellett, az értekezőnek hosszas tapasztalása szerint, finom toll-rajzoláshoz sokkal alkalmasabb a' mesterségesnél; mert hegye hivebb és tartósabb, sőt maga helyén lesz megemlitve az is, hogy rajzolásnál bár ha közösen alábbvalónak nézettetik a' lúdtoll kisebb madarak tollánál, de tapasztalásom után sokkal inkább ajálhatom egyéb, p. o. varjú-tollnál; mert biztosabban vezethetni hosszabb vonalokra is. Egyébiránt irásra csakugyan czélszerűbbek a' mesterségesen alkalmazott tollak. Ezeknek műtani alkalmazása czéheken kivül üzetik részint egyes emberek által, részint tollgyárakban. Hazánkban még nem létezik illy nemű gyár; jobbára a' fűszeres kereskedőknek foglalatosságuk; ámbár sajnosan emlithető, hogy honunkból nagy mennyiségű természeti toll hordatik Hamburg sőt Hollandiába is, mit mi, valamint minden fabricatumot, megrögzött szokásunk szerint sokkal nagyobb áron váltunk vissza. Nem jöhetne-e egy szemeskedőnek (speculans) eszébe toll gyár-nyitás?

Több fajra oszthatni a' mesterséges tollakat, de még is két fő nemre: 1) az ugy nevezett hamburgi vagy is közönséges fehér toll-szárakra, és 2) a' hollandi vagy is átvilágló sárgákra. Külön bánásmódot kiván mindegyik faj, valamint előleges különzését a' nyers tollaknak, mi keménység, szépség vagy font után történik. Szép irásra a' ludszárnynak csak 5 első tolla jó, 's legjobb a' majus — juniusi vedléskori kihullatott. — Elkülönzés után körülvakartatnak üveg töredékkel vagy borotvával, 's ezzel kezdődik készitése, minek nem egyéb czélja, mint hogy eredeti zsirosságától megfosztassék, keményebbé, rugékonyabbá, fényesebbé és domborúbbá alakuljon. A' hamburgi faj csak hasadéka helyén fosztatik-meg zsirosságától; a' hollandi ellenben körülbelül megmentetik tőle. A' közönséges vagy is hamburgi tollak forró homok, hamu, vagy ollykor tüzes szén fölött melegittetnek-meg egész lágyságukig; mire némi késféle vas eszközzel vakartatnak több izben; mi által átvilágló huzásokkal vagy keresztekkel bélyegeztetnek; miután huzamósb ideig posztó darabokkal dörzsöltetnek, és ez által felső hártyájoktul végképpen megfosztatnak, 's kivánt domborúságra vergődnek. Bár könnyűnek látszassék első pillanatra ezen bánásmód, még is különös jártosságot kiván. Ha a' hamu vagy homok nem megkivántatott melegségű, a' toll hasadása nehézkes és reczés vagy

fogas leend. Forróban hirtelen lágyul, 's kemény helyett nyulóssá válik a' toll; kelleténél langyosabban pedig nem lágyul-meg elegendőleg.

Az átvilágló üveg féle vagy is hollandi toll mesterségesebben készittetik. Mindenek előtt a' nyers toll némi alkali-nedvben áztattatik, mi után hasadása a' vágás nyomán rendes-szilárddá lesz. E' nedv igen titkoltatik a' külföldi gyárosoktul. Ezután ismét más nedvbe mártatik a' toll, 's ez által átvilágló vá változtatik, mire forró homok, agyag és posztó-vegyületen vonattatik keresztül, mi illő keménységet ad a' tollnak, melly működésnél a' fövény és agyag adagokra, valamint a' hőség fokára is különösen kell figyelmezni, különben ezer tollat ront az ügyes kéz is. E' keményités után levegőn hűttetnek a' tollak, hogy szép sárgaságukat vénségökre is megtartsák. Ez után ugyan kétféle, tompa vas-eszközzel vakartatik-le zsirjok, végső fényüket pedig gyapot-szövetekkeli dörzsöléssel nyerik.

Osztályoztatnak e' tollak szem vagy font után, 's igy köttetnek külön csomókban többnyire 25-évl, 's pedig osztály szerint külön szinű zsinórokkal, mi szintén vagy szabad kézzel történik, vagy nagyobb gyárokban műszerekkel. 40 csomó vagy is 1000 toll szorittatik egy kötegbe.

Gyérebb használatúak a' sas, túzok, hattyú, póka, varjú 's egyéb madarak tollai. Ugyan is az előbbiekét kóta vagy hason nemű vastag iráshoz, a' varjú és kisebb madarak tollát pedig finom iráshoz és toll-rajzoláshoz vesszük.

Ércz irótollat is divatoztatott az ujabb kor, arany és ezüstöt ugyan korábban, de réz, aczél 's elegyércz et (compositiót) csak a' jelen század, mellyek tartóságuk, 's egyéb kényelem miatt ajálhatók: ellenben rontják a' szépen iró kezet. Ezen ércz tollak is felette különböznek alak és mineműségökben. Hoyau franczia mérnök 1821-ben Encrierplume (tintatartó toll) nevű irótollat hirdetett, mellyben hajcsőn át (capillaris tubuson) 12—15 órára láttatik-el hig tintával a' toll hegye, 's bezárható levén, kényelemmel zsebben is hordozható, melly irótoll maiglan is igen költséges.

Az aczél toll használata igen gyarapodik hazánkban is, de hogy egy valaki merné tollkészitésben kalapácsát koptatni, nem hiszem. Majd ha platinát hoz-föl a' divat, akkor kezd aczéljához nyulni a' magyar. — Eheu!

Irótollal kereskednek honunkban a' papiros- mű- és fűszer-árusok: aczéltollal elegyszerűkkel kereskedők is.

Ezt rövidkén az irótollrúl, mint mű és szorgalmi ágrul, egy művésztől; irászainktól elvárjuk az irótollnak, mint ész és szív tolmácsának, rajzát. M. I.

Ezüst műveken fekete rajz. — Orosz országi és perzsiai ezüst műveken gyönyörű fekete rajzok diszelgnek, mellyek némi zomanczolás által öntetnek előző vájatokba. Minthogy ezüstmiveseink közül kevesen értik műveiket ajánló hason czirádákkal ékesíteni, közöljük ennek módját:

½ uncia ezüst
2 ½ uncia réz
3 ½ uncia ólom.
12 uncia kénkővirág
2 ¼ uncia szalmiak kivántatik a' metszvényeket tömő anyaghoz; és pedig eleve a' kénkővirágból vizzel kovászt kell készíteni valamelly edényben, mellybe az együtt szétolvadt érczek is öntetnek: azonban az edény befődetik, nehogy a' kénkő meggyuladjon. Ezen edényt azután parázs tüzre kell tenni, mig a' fölös kénkő el nem emésztetik; porrá zuzatik az anyag ennek utána, és szalmiak adag elegytével kovászszá gyuratik, melylyel betömetnek az ezüst művön kimetszett rajzok. Tintázás után kemenczébe kerülnek e' művek, mig a' fekete anyag el nem olvad, 's az ezüst műhöz forrr. Mind ez után szalmiak-vizzel locsoltatik-meg a' mű, és ujolag forróra melegittetik. A' sikálás és szokott módon a' fényités végzi a' működést. M. I.

SZOBRÁSZAT.

Diszes épület. — Rietzschel ur, Dresdában a' szobrászat tanitója, házat épittetett, mellynek homlokzatát hat művésznek szobra, a' tanitó ur által készitett, diszesiti, 's e' művészek: Ghiberti, a' florenczi battistero csudaművü érczajtóinak készitője; Bischer Péter, a' norimbergi Sebald-sir művésze; Angelo Michael Buonarotti, Thorwaldsen, Canova és Rauch.

Göthe szobrát, mellyet szülő városa, Frankfurt, csináltatott Milanóban Marchesi lovag által, mi előtt e' művész utóbbi hetekben Bécsbe utazott, a' nevezett városba elküldötte. Göthe ülő helyzetben van képezve, ki lelkesedés pillanatában jobbjával vésőt vezetve ama laphoz látszik közeledni, mellyet baljával tart.

Lessing szobrára, mellyet Braunschweigban akarnak emelni, még a' fele költség sem gyült egybe. A' bécsi szinészeti hirlap ehhez még azon észrevételt ragasztja, hogy ámbár jelenleg német országban igen sokféle emlék 's nyilvános intézetekre tett kéregetésekkel terheltetik a' közönség, de talán a' nevezett szobor létesitésére még elég jó akarat találkozhatnék, ha azt a' nevezetesebb szinigazgatók felgerjeszteni törekednének.

LITERATURA.

Magyar 's dalmát országi kigyók. Orvos doctor Gerenday Józseftöl, 4 kötáblával XVI 's 68 l. Pesten. Nyomatta Füskuti Landerer Lajos. 1839. — A' tisztelt szerzö ur e' munkával, mellynek elöszavában többi közt igy szóll: „A' kigyókat magában foglaló, felületesen tekintve olly nagy számu visszataszitó 's csekély vonszó tarkaságú osztály minden egyéb gerinczesek között legkevésbbé leve szorosabb vizsgálat tárgya; mert jóllehet a' régiségtöl hátrahagyott mesés 's babonás tulajdonságoknak a' felvilágosodott idökor tapasztalásból kiindulva hitelt nem ad, még is nem mentt minden elfogultságtól ezek vizsgálatánál. — — Vajha ezen csekély iratom csak valamennyire is képes lenne e' szinte olly érdekes mint titokteljes állatokat az annyira meggyöközött balitéletektöl felmenteni, 's öket a' borzadással kerülökkel barátságosabbá tenni" — olly hiányt pótolt-ki tudományos literaturánkban, mellynek irására más még tán nem is gondolt. — Ne higyje ám pedig a' t. olvasó, hogy e' munkácska tán csak alkalmi férczmü: nem, ez egy kimeritett, tartalomdús rendszeres munka, mellynek olvasása mindenkit örömmel tölthet-el. A' nyelv tiszta, tömött, 's ha mi kivánni való van még benne, az nem egyéb, mint amaz ohajtás, hogy az uj 's még többeknek szokatlan müszavak idegen nyelvü magyarázata zárjelek közt közöltetett volna. Az igen csinos nyomatú mü, melly fens. cs. k. István föherczegnek van ajánlva, Eggenberger 's Heckenast könyvárusoknál 30 krajczárért pengö pénzben megszerezhetö.

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

PESTEN jul. 11-én „szerettetni vagy meghalni" 1 fvsos vig. játék adatott. Ezt követte „tizenhat éves királynö" drama 2 fvsban (Forditotta franczióból Hell Tivadar, németböl Fáncsy Lajos). Az elsöben sok erövel játszék Lendvay ur (Ferdinand); a' másodikban sok mütapintattal Lendvayné ass. (Krisztina). Felvonások közt a' szini hangászkar Szerdahelyi ur magyarjait játszá élénk tapsok közt. Nézök kevesen. — 12-én „az álomélet, vagy, a' parisi szép himvarrónö" szinjáték 4 fvsban (Franz József után Komlóssy Ferencz.) Barthané assz. (Markitta) ugy látszik, olly kevés-elöszeretettel van a' szinészet iránt, hogy csak a' hevesebb felindulás és kiálozás közti különbség megválasztását sem igyekszik studiumává tenni. Ezen hanyagság által sülyedt ma is azon tulságba, mellynek többszöri elöfordulása csak kellemetlenséget szülhet neki. Ugy látszik Miskolczi J. (Fanny) k. a. sem tudja, hogy egy olly mivelt szerepet játszott franczia hölgy, minöt ma neki kell vala személyesitnie, a' sorstól bár miként lealáztassék is, olly sápitó anyóvá, minö ö volt, soha sem aljasul. A' franczia népnek a' tetszetös társalgási tón félre nem ismerhetlen sajátságai közé tartozik. Nézök igen kevesen. — 13-án Szilágyi Pal ur jutalmaul bérletfolyamban „a' csörgö sipka" tüneményes vig daljáték 3 fvsban (Schikaneder után forditotta Szerelemhegyi. Muzsikáját készitette Henneberg). Ha szinészeink illy ócskaságot vonnak elö, forditnának elöadására legalább illö figyelmet és szorgalmat; mert a' mai olly botránkoztató volt, hogy egyedül a' csekély számú bár,

do miveltebb közönség jelenlétének köszönhetik csak az elégedetlenség nyilvánosb jeleinek ki nem törését. — Nézők kevesen. — 14-én a' „báléj" daljáték 5 fvsban ismét nagy számú közönséget csödite szinházunkba. Különösen tüntek ma ismét ki: Schodelné assz. (Amalia) és a' hangjának teljes birtokában volt Konti ur (Reiterholm). Kaczér ur 's nejének pártánczа kitünöleg tetszett. — Jövö szombaton (20-án) „Beatrice di Tenda" operában kezdi-meg szinpadunkon vendégjátékát Bognár Ignácz ur, soproni hazánkfija, szász-coburg-gothai herczegi kamara-dalnok és ugyan a' coburgi udvari szinháznak elsö tenoristája. E' ritka müéleményre elöleg is sietünk figyelmeztetni a' magyar operák kedvelöjeit. M—v—s.

DEÉSRÖL.— Játékszini napló.— Jun. 15-ikén Abday Rosina részére „Szent Gellérti boszorkány" adatott. A' hirdetményen ugyan az e' város közelében levö „Czicz hegynek boszorkánya" czimzetet lehete olvasni, valamint ezt is „Irta Abday Sándor." — Igy tehát kettös volt az ámitás, egyik a' czimzetben, másik az iró nevében. Az elsöt jó formán észrevette mindenki: a' másodikra nézve kár volt igazabban ezt nem tenni: — „forditotta, vagy, elcserélte a' czimzetet Abday." Mi az elöadást illeti, mondhatni, jó 's mulattató volt; különösen Mátéfi (Vilibald) tréfás szó-váltásaival, ügyes magaviseletével nagy reményt nyujta, hogy ezutáni comicumai is jól sikerülendnek. Nézök számosan. — 16-ikán „csörgö sipka" adatott számos nézök elött. — 20-dikán a' „vas álarczos" czimszerepében Pázmán, mondhatni, jól játszott. Ha tehetségeivel ipar párosuland, távoztával sem fogja jó emlékét közönségünknél kialudtnak 's megvetettnek tapasztalni. Szöke (Aubigné) mint müismerö müvészileg is adá a' különböző alakba változtatott szerepeket. Mátéfi (Audoin), Mátéfiné (Marie) elégedésre játszának a' kevés számú nézök elött. — 23-dikán szabad ég alatt, Caál „peleskei notariusa" adatott, mellyben Mátéfi, mint czimszerepes, természeti 's kevésben mesterséges magaviseletével kedves időtöltést szerze a' nagy számú nézöknek.

B. SZ. V. a' Szamos-parton.

HANGÁSZAT.

Gafarelli.

(*Folytatása.*)

Ittassága 's természetes restsége következtében az öreg paraszt Majorano már egészen kezdé feledni fiját. Gyakran mondogatta: „hiszen ugy sem vált volna belöle egy valódi paraszt szántóvetö, kinek hivatása pusztán éneklésben és mások éneke hallásában áll. Mehet miattam, akár pokolba is.—" Igy vigasztalá magát az öreg, illy módon nyilvánitá atyai érzelmeit. — Midön azonban a' gazdag maestro di capella gunyhója küszöbén belöl, arany gombú nádpálczájára támaszkodva, fijáról csudálkozással és lelkesedéssel kezdene szóllni, az öreg Majorano sirásra fakadt, mintha szivén a' legfájdalmasabb sebek ejtetnének. — A' ravasz olasz paraszt a' nélkül, hogy tudná tulajdonképpen, mi lenne a' dologban, vette észre, hogy a' fiúnak ez uttal nagy becsünek kell lenni; de egyszersmind elhatározá magában e' környülállásbul a' lehetö legnagyobb hasznot huzni, 's mondá: — „olly szép gyermek ö, uram — Caffaróhoz fordulván — hasonmássa anyjának, ki már nincs többé!

adja uram öt nekem ismét vissza, a' szegény ifjonczot, egyetlen vigasztalómat e' földön 's öregségem reményét! nélküle nem élhet szerencsétlen atyja! — ő hasonmássa anyjának, ki már nincs többé!" — Illyes és más hasonló olasz lajgatásokkal (mellyeknek elhazudott melodiája elárulta a' szinlett fájdalommali összhangzást) törekvék meggyözni a' karmestert.

Caffaro minden módot elkövetett, hogy az öreg atyát leosendesitse. — „A' gyermek egéséges, Istennek hála! Csinosan öltözve, elegendő táplálattal ellátva, mostani iskolájában szerencsésnek érzi magát. Ő olly vig, mint madár a' fa ágain. — Nem sokat gondol ugyan atyjára, a' háladatlan; de ugy van ez minden gyermekkel édes Majoranóm! — Láť d, fiadból, ha akarod, egy nagy hangász, olasz országnak büszkesége válhatik. — Az égtől kellem-teljes hanggal meggáldva, olly hanggal, melylyel csak egy 16 éves, a' szerelem istenének még nem áldozott leánykebel birhat! tehát oda jusson ő, hogy e' dicső ajándékát az égnek megvesse? hogy ő becsültetés, tisztelet, és nagy nevéről, te pedig gyermeked és tenhasznodról egyszerre lemondjatok? — Azért Majorano, kinek élemedett napjai olly boldogok és csudálandók lehetnének, legokosabbat tennél, ha most azonnal megegyeznél abban, hogy társaságomban kedves fiadat, vagy jobban mondva szeretett gyermekünket, Norcia sebészeihez elvezetnök." E' szavaknál Majoranónak rettenetes dühösségét, látni kell vala.—„Norcia sebészeihez? fiam-t Norciába? öt, gyermekemet, egyetlen egyemet, öt az ártatlant Norciába? Öröm, szerelem, boldogság, 's család nélküli életet éljen ő, a' világtól a' sirnak hantjain innen is elzárva, a' férfiasság jelenségei nélkül örökös ifjúság borzalmaira legyen kárhoztatva? Ő Norciába? — Nem soha, soha sem!"

Caffaro, ki csendesen hallgatta e' hazug gerjedelmeket, és ki okosan fogta-fel e' dühöngések csekély jelentőségét, végre szóhoz jutván mondá: „Igen jól van; mindenikünknek megvan a maga lélekismerete, és én szivesen tartom tiszteletben a' másokét. Te egyedül vagy ura fiadnak. Én tehát ismét visszaküldöm gyermekedet, ki rövid időn szintén nem egyébre leend alkalmas, mint néha valamint te, napszámra járni. — Én örömest nagy, szép és fiatal, hires és gazdag művészt képzettem volna belőle. Tenmagad, egykori osztályosa dicsöségének, velünk élve a' Barri főegyház tagjai közébe lettél volna fiaddal együtt felvétetendő; — ezen aranynyal tömött erszény is számodra volt elkészitve: mivel azonban olly becsületes atya vagy, ki gyermekét nem hagyja megcsonkitani, holnapi napon visszatér fiad házadhoz, hogy belőle kedves Majoranóm olly nyomorult legyen, mint tenmagad vagy, és hogy magához hasonlókat hivjon ez életre. — Élj tehát boldogul! —" E' szavakkal mintegy kötelességét tökélyesen betöltött lélekkel, távozott-el az áruló Caffaro.

A' paraszt ember azonban nem akará szavait olly szoros értelemben vétetni. — A' karmester után iramlott, — szóval, eladta fiját, eladta fijának minden jövendő érzelmét, egész szerelmét; 's ezeknek aranynyal tömött erszény volt dijja, uj felső ruha, és teritett asztal, — de fija nem többé. Másnap három vándor, két férfi és egy ifjoncz lépegetett az élvezetfosztó Norcia falucska felé. Caffaro titkolá örömét; Majorano, az öreg, már bormámoros volt; a' gyermek, mint 12 évestől lehete várni, boldogsága 's megelégedése érzetében, utközben vig dalait hangoztatá-el, szép kék szemeivel az egeket nézdelvén. Nehányszor ugyan rögtön el-elnémult elkezdett dalainak kö-

zepette, és merengő lett: de ez csak azon néhány ízben történt, midőn egy szép olasz leány tüzes fekete szemeivel reá tekintve — mellette elsuhant.

A' két vándor egymásra tekintgete, 's mosolygásuk mondani látszatott, hogy már ideje volt a' dolgok természetes folyásának elejét venni.

Norciában egy sebészhez jutának, ki a' reá bizott munkálatot végbe vivé. Az ifjoncz panasz nélkül veté magát alá az embertelen kezelésnek, mert Caffaro, kedves mestere esküvel értesité, hogy ez azon egyedüli mód, melly megmentheti gyönyörű hangjait.

Azonban a' Barriba visszatért ifjú nem volt olly vig többé, mint az előtt, 's nem éneklé vidám dalait.

Később a' szenvedélyes világ köréből számüzve egészen neki adá magát, egyedüli szerelmesének, a' hangászatnak, 's az atyai pénzvágyszülte feláldozás ifjonczi szavát, melly kevéssé férfiassá kezde változni, a' fiatalság örökké viruló gyöngéd hangjaivá varázslá-át.

A' hires énekes Porpora vállalá-fel ezen a' természet minden adományával gazdagitott növendéknek a' művészet 's fensőbb izlés szabályai szerint kiképzését. — Csendes lélekismerettel és teljes mértékben érzé ama nagy szerencsét, melly ez által neki osztályul jutott Illy tanulmány köztt tölte öt egész évet. Gafarelli csaknem kétségbe esve panaszlá mesterének annyi ipar és tanulás utáni csekély előmenetelét; mire a' mester illy vigasztalással fordult hozzá: — „menyj fiam! Sem én sem más akárki nem képes már téged többre tanitni. — Te mester vagy; te az olasz földnek 's e' világnak első énekese vagy!“ — És ime szabadságát visszanyeré az ifjú Gafarelli, — husz éves, 's legszebb hangú Európában; 's midőn öt olly fehérnek, mint alabastrom rózsa-pirosnak és szakál nélkülnek látta az ember, egy álhajadonra képzelt ismerni.

Alig hagyá-el mesterét, azonnal leánynak öltözött a' szinpadon. — Hosszas ideig csak a' fiatal paraszt leányok és szerelmes herczegnők szerepeit vállalgatá, midőn majd a' status embereit, majd a' fátyolt, és koronát, végre a' leghiresebb olasz hősnéket dicsőité hangjaival. — Csak öt imádta minden ajak; csak az ő hizelgésére nyilt-meg minden száj; csak az ő kezei halmoztattak csókokkal; ő volt Pasta, ő volt Malibranja az akkori olasz földnek. — Roma lakosai inkább a' szinház oszlopai köztt fuladoztak, mint sem hogy öt ne hallják, mint prima Donnát, győzelmi pompájában. Az ifiú örömmel adá-át magát a' romai nép őrjöngő tapsainak, — virágokkal hinteté-be, 's a' szinpadon játszott hősnő nevén kiáltatá magát.

(*Folyt. következik.*)

DIVAT

29-dik divatkép (Párisból).—Ris-szalma-kalap; selyemmel bélelt nyári paletot-mantilla, domború rajzú csipkével; cazal-ernyőcske. — Bécsi divat jul 11-én; — férfi-öltözetek: aranybarna Ferdinand-chlot-frak cziffrázott sárga érczgombokkal; koczkás valencia-mellény, szürke, hasonló szövettel beszegett crep-tricot pantalon. — Zöld frak; fehér drill-pantalon. A' frak hátuljának alrésze térdig érő; galléra igen alacson.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiaczon alul, a' Duna partján 114. sz. a.

Nyomtatja Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

HONMŰVÉSZ.

M. T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

58.

HONMŰVÉSZ.

Pesten vasárnap julius 21kén 1839.

KÖLTÉSZET.

Visegrád romjain.

Szikla-hegynek hamvas ormán,
Hol hajdan magyar királyok
Fényét fél világ csudálta,
Vérző szivvel sirva állok.

Társam a' komor enyészet;
A' hely, mellyről szerte nézek,
Még időkben büszke vár-fok,
Most verébfi-lakta fészek.

Gyászban áll az ég felettem,
Bár sötétebb szűm agálya;
Érzelmem sokkal zajongóbb,
Mint alant a' viz dagálya.

Sir tünik-fel képzetemben,
Benne hervadt dics-virágon
Méltósága fény-szakában
Szép hazámat halva-látom.

O! ha birnék hűv-erővel!
Feltámasztanám a' holttat,
Felvarázsolnám fölébe
Tündér fényével a' volt-at.

És helyébe a' verébnek,
Melly pulyán elagg, öregszik,
Ujra bérezi sast teremtnék,
Melly a' nap felé törekszik.

Am bel- és kül-vész-dult honnak
Eltet csak fél-isten adhat;
Szunnyadó nép szellemének
Pályaczélt csak ő mutathat!

Igy nekem nem juthatott más,
Mint e' romrul szerte nézni,
'S egy dicsőbb kornak lehunytán
Vér-könyüket permetezni.

V—i BARNA

SZORGALOM.

Kő-szövet. Az olvasó vagy nagyot nevetend, vagy boszúsan kiáltva „már ez még is szörnyű hazugság“ fogja e' lapokat félre lökni, ha olvassa, hogy dámáink legszebb 's divatosb piperéje nem sokára utsza-kövezetből álland; — és még is ugy van. — Gaudin ur, ki egy pár év előtt a' mesterséges rubin készitése módját találta-fel, a' parisi akademiának nehány nap előtt fonállá nyujtott bányavirágot (quarz) vagy tulajdonképpen homokkövet, mellyből Paris kövezete áll, igen szép fejér, gyöngy-ház fényü, hajlékony, rugalmas, finom 's mind a' mellett is erős fonállá nyujtva, mutatott-be. — Parisban az üveg fonalakból már régóta csuda-szépségü kelmék és szőnyegek készülnek; de mind ez távulról sem hasonlitható a' kövezetből készült tárgyakhoz. A' drága kövek fonállá nyujthatásának módja ugyan az, melly a' bányavirágé. Most még csak az a' kérdés, valljon a' bányavirágból készült kelmék nem mulandják-e felül szépségben még a' drága kövekből készültteket is.

ÉPITÉSZET.

Jones, Wren, Bernini.

Inigo Jones, hires angol architektus, Londonban született 1572-ben, 's elhunyt 1652-ben. E' nagy művész azon korban pillantá-meg a' napvilágot, mikor éppen Palladio, helyes izléssel emelt emlékei által, diszité olasz országot. Jones már igen korán mutata szerencsés idomokat a' festészetben általán, de főleg a' tájfestészetben. Bejárván olasz országot 's Europa más mivelt országait, ez által szerzett művészi tudományát kitünőleg tökélyesité, 's megszerzé magának azon helyes izlést, melly akkor divatozott olasz országban. — Jones a' dán király szolgálatába lépett, honnan őt azután a' király huga, kit nejeül vett I-ső Jakab, Anglia fejdelme, Londonba vitte magával, hol a' királyi épületek generál-inspectorává neveztetett-ki. — Ujolag visszatérvén olasz országba, itt nehány évet töltött, 's megszerezvén magának a' művészetek minden egyes ágában az elegendő jártosságot 's tudományt, visszautazott honjába, név szerint Londonba. — I-ső Károly angol király uralkodása alatt, rendelést kapván műtervek készitésére az ujan épitendő Whitehall királyi palota számára, neki e' feladás által kedvező alkalom nyilt művészi talentumának kitüntetésére 's olasz országban szerzett tiszta izlésének bebizonyitására.

Legyen, hogy e' most érintett királyi palota nem nyerte teljes bevégzését, 's félbe szakasztva csak egy része épült-fel, — mind

a' mellett is megtekintvén e' nagy nemű épitvény alaprajzát, bizton állithatni, hogy az architektusok bármellyike által sem emeltetett, 's akár mellyik országban sem mutatható nagyobb 's pompásb műalkotvány a' Whitehall-palotánál. Ha e' szép és hibátlan sztilben készült palota megnyerte volna teljes bevégzését, London büszkélkedhetnék azzal, hogy az ujabb paloták remekét birja. Fájdalom! hogy csak a' reánk maradott műtervekből itélhetjük-meg e' fölséges emléknek becsét és jelességét. — E' derék művésznek köszöni létét azon nevezetére méltó palota is, melly Greenvich nevet visel, 's melly 6 mértföldre áll Londontól a' Themse folyam partján. E' most emlitett épitvény gyámházul szolgál a' tengeri katonaságnak. — Jones sztiljét illetőleg, abban nem nehéz feltalálni Palladionak, a' vicenzai architektusnak, szerencsésen utánzott izlését műalkotványaiban: kinek hogy ő valóban érdemes tanitványa volt, számos épitvényeinél tettleg bebizonyitá. E' művészen kivül képesebb nem volt az architektusok egyike is Palladionak szép 's kedves sztiljét és lángeszű szüleményeit utánozni, nem levén egyike is alkalmasb annak elveit magáéivá tenni, 's illőképp' alkalmazni, használni. Őt lehet joggal nevezni Anglia Palladiojának: miután annyit tön honában a' helyes izlés terjesztésére, mennyit Palladio tett olasz országban.

Wren Kristóf, elhirült angol architectus, született East-Knoyleben, 1632-ben, 's meghalálozott 1723-ban; — hir nevét a' sz. Pál főegyház felépitése által alapitá-meg. E' művész eleintén a' csillagászattal, árny-óra-tanitmánynyal vagy gnomonikával, a' testmérték 's erőművel, 's végre törvénytudománynyal foglalatoskodék kirekesztőleg. E' különféle munkálatok, 's a' nevezett tudományokban tett haladások, alig hagyák róla gyanitni, hogy ő leend egykor honának leghiresb épitő-művésze. — Azon idő alatt, mig Wren, mint már hires mathematikus és csillagász, bővebb tapasztalás végett franczia országba utazott, London városnak nagyobb része, 1666-ban, emésztő lángoknak martalékja lön: mellynek ujan felépitésére Wren egy általános tervet terjeszte-fel. Ámbár nem létesült is minden ugy, mint azt láthatni helyzeti tervén: mind a' mellett is őszintén meg kell vallani, hogy ez időtől fogva ahhoz hasonló czélra nem találtatott jelesebb terv, melly jobban megfelelt volna a' czélnak.

Midőn London mássát szándékozék emeltetni a' romai sz. Péter-basilikának, Wren azon rendelést vette, hogy az ujan épitendő sz. Pál főtemplom számára műterveket készitsen. E' diszteljes feladásnak megfelelni akarván a' művész, annyi szorgalommal mint ügyességgel készitett terveket, 's már 1675-ben az egyháznak talp-

köve le is tétetett. A' fő templom kuppolájának átmérője tesz 98 franczia lábat, 's jól kigondolt piramis-alkatot mutat, mellyet nem vesz észre a' szem, 's melly igen alkalmas a' kuppolán az oldalvagy mellék-súlyt, ha nem végképp' is elmellőzni, de legalább gyengitni. Mi a' főegyház belső elintézését illeti, részrehajlatlan meg kell vallani, hogy azon behatás, mellyet szül, csak középszerű, miután a' vizsga szem meglepetés nélkül tér-be a' templomba, 's bámulás nélkül hagyja oda. Egészen más hatást kell tehát szülni a' romai sz. Péter-főegyháznak, hol nagyság, erő, komolyság, kellemes idom 's gazdagság, szünetlen váltják egymást. — A' főtemplom külseje, mellyre Wren okvetlen legtöbb figyelmet forditott, szép 's öszhangzatú egészt mutat; 's tekintetbe nem véve, hogy a' templom homlokzatát két egymásra helyezett oszloprend képezi, az egyetemület mind a' mellett is jól kigondolt sztil; a' találmány helyes; a' valósitás tiszta és pontos. E' főegyháznál még az is emlitésre méltó, hogy maga Wren 35 év közben ez épitvényt kezdé emelni, folytatta, és szerencsésen bevégezte. — Azon oszlop, melly Londonban készült, 's mellyet Wren alkotott, már annál fogva is emlitést érdemel, mivel allegoriáji által különböző véleményre nyujtott alkalmat. Ez emlék, vagy diszes oszlop, emlékeztetőül épült azon tüz-támadásra, melly 1666-ban kitörvén, ekkor a' roppant város nagyobb része emésztő lángoknak esett martalékul. Magassága ez oszlopnak, melly monumentum nevezet alatt ismeretes, piedestaljával együtt 188 franczia láb. — Igazsághoz ragaszkodva, őszintén meg kell vallani, hogy ez emlék távulról sem hasonlitható Trajan és Antonin oszlopaihoz Romában diszitményére nézve; mind a' mellett azonban azt sem tagadhatni, hogy e' mű-alkotvány nagy szerű emlék, hibátlan, 's helyes izlésű. Ez óriási oszlopnak általzója 14 láb. — Az eddig emlitett épitvény-emlékeken kivül Wren számos más épitvényt is létesitett, millyenek: az oxforti szinház, melly kivülről köralkatú, 's miképp' a' találmányra, ugy diszitésre nézve is egészen megfelel a' kitüzött czélnak; a' wallbrocki sz. István-templom, melly a' középszerű egyház-épitvények között foglal helyet; a' hajdani douanne, vagy londoni vámház a' révparton; a' vinchesteri királyi palota; a' hamptoncourti királyi épület homlokzata; a' Maria királyné sir-emléke a' westmünster egyházban; a' chelsea-kórház, melly szárazföldi katonák számára épült 2-dik Károly alatt; a' greenvichi gyámház tengeri beteg katonák, vagy invalidusok számára. E' számos épitvény eléggé bizonyitja Wren architektusnak művészi ügyességét 's csüggedetlen szorgalmát. (*Vége következik.*)

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

PESTEN, jul. 15-én elöször „a' növendék" vig játék 4 fvsban. (Amalia, szász királyi herczegnö után forditotta Nagy Ignácz, a' magyar tudós társaság költségein). Az előadáson siettetett betanulás vagy hanyagság nyomai látszottak. A' müködök közül jelesebbek voltak: a' Lendvay-pár (Grunau Ida és b. Hakerferd Robert), László (Biberick g.) és Szentpétery (Grünau) urak. Nézök gyéren — 16-án „Kean" szinjáték 5 fvsban. Lendvayné assz. (Damby Anna) keblet rázólag 's Lendvay ur a' czimszerepben helylyel helylyel müvészileg. Török (Pistol) urban sok comicai erö van; igyekezzék a' természethez minél hübbnek maradni. Nézök gyéren — 17-én „Fra Diavolo" daljáték 3 fvsban Konti ur (Kokburn) az angol gentlemant ma igen sok humorral játszá; benne az angol különczségnek egy valódi képmássát láttuk. Szentpétery (Giacomo), 's Udvarhelyi M. (Peppo) urak külsejekre nézve remekeltek. Az olasz banditai csalfaság, bigottság 's együgyüségnek náluknál eredetibb két rajzát képzelni sem lehet. A' czimszerepben Erkel ur elég ipart bizonyita-be. Legkevésbbé leheténk elégedettek a' némberi személyzettel, melly közül Felbér M. (Zerlina) 's Éder Luiza k. a. (Lady) voltak a' főbb szerepek vivöi. — Nézök kevesen.

HANGÁSZAT.

Gafarelli.

(*Vége.*)

Kellemes arczát majd minden estvén szerelmese csókjainak, kezét majd minden dalmü végén választottjának engedni, és szemeit illy jeleneteknél lesütnie kellett, hogy a' büszke szépeket annál nagyobb hatással adhassa elö. — Nem sokára azonban a' hosszú ruhák, lefüggö fátyolok, gyöngyök 's gyémántok, csipkék és az egész nöi ékesség kiállhatlanokká váltak elötte. Nem akará többé a' prima donna szerepét, hanem férfi vágyván lenni a' primo huomot ohajtá játszani. — De a' gunykóros olasz nép kedvtelve nevetgélt e' változáson, melly nem kevés zajra 's gunyiratokra adott alkalmat. Kedvetlenül hagyá-el Gafarelli győzelmeinek elsö szinhelyét, a' nagy Romát, és kiköltözve olasz országból, hol öt csak mint leányt vágytak vala látni, elveté a' fátyolt 's nöi ruhákat, és nagy Britannia partjain szállott-ki. — London elragadtatással fogadta öt, mi a' gyengéd és ingerlékeny Gafarellire csak jóltevöleg hathatott. — London teljes mértékben tisztelé a' nagy müvészt, öt körében látni szerencsének tartá; London mint egy nagy elméjü férfival bánt vele.

Midön olasz ország Gafarelli büszke érzetéröl sonnet és más versezeteit halmozva készitgetné, nagy veszteségén még inkább kezde sajnálkozni, 's egyesült erövel kivánta vissza énekesét, igérvén, hogy ezentul csak dicséretét hangoztatja. — Nápoly, Velencze, Turin, Florencz és Milano közérzet-

tel és elregadtatással fogadák öt. A' nagy művész azonban ellentétben az olasz föld többi dalnokával, nem tartá szülő földét egyedüli szerelmese gyanánt, 's más országok meglátogatását számkivetésnek. — Ohajtá Anglia fényét látni: nem levén inyére a' honn-maradás. — Szerencsésnek érzé tehát magát, midön a' Grande-Dauphine szász herczegnönek azon izenetét venné Milanóban, hogy öt hallani kivánná, és egész Paris nagyon ohajtaná személyét láthatni. — Gafarelli Parist elébe tette Londonnak is, mellyet ő fél franczia, fél olasz városnak tartott, olasz szenvedélylyel és franczia szellemmel felruházottnak. — A' XV-ik Lajos idejekori Paris szerető és valódi hajlandósággal ölelte a' lelkes foglalatosságokat, valamint az öröm kéjelmeit; elnéző mások gyengéi iránt nem lehete a' nélkül, hogy a' szerencse mostoháskodásait érzökre szánakozással ne tekintsen. — Midön Gafarelli Parisba érkezék, azon gondolattal volt eltelve, hogy itt lelendi-föl valódi hazáját. — Énekléseit megtapsolák; — a' legszebb szemekbe könyek szökkentek-fel, és a' franczia udvar legszebb hölgyeinek ajkairul nem egyebet, mint Gaffarelli nevét lehete hallani; mert ő szép, fiatal, bájoló volt: habár egy átláthatlan felleg borongá is öt körül. — Különös történetkék szárnyalván eddigi életéről, mindenki hallani mindenki látni akará öt. — Utána villogtak ama tüzes pillantások, mellyeket XV-ik Lajos olly nagyon kedvelt. — Reggel az öltöző asztálnál fogadák öt, midön saját szerelmeseiknek 's házi költőiknek sem volt szabad a' bemenetel. — Kéjelgve hajlongának ez imádott művészre, mint ha ez által örökös fiatal korának titkaival ohajtnának megbarátkozni.

Illy tárgya levén a' leghevesebb lelkesedésnek, nem csuda, ha nem sokára Gafarelli XV. Lajos udvara kedvenczeinek egyikét szenvedélyesen megszerette. — Azon hölgy, kit szive annyi szépek köréből választott: szép, fiatal, elökelő, gyönyörü alakú, az ugy nevezett hivatalos asszonyi engedélyeket is számüző — mi akkoriban az asszonyi erkölcs egyedüli mérlegeül szokott tekintetni — 's ritka erényü lélek volt.

Midön e' szép alak a' remek művészt lábainál látná, kinek nagy hire egész Europát lelkesedéssel tölté-el, nem tartóztathatá magát, hogy szive meg ne induljon, és csendes nyugalmát a'varázs ajkakrul hozzá irányzott olvasztó hangoknak fel ne áldozza. — Az olasz énekek megbüvölék szivét, 's felinditva a' hasonlithatlan hangok hatalma által, engedett az annyira egyesült hóditásoknak.

A' két szerelmes — mert teljes joggal azok valának — naponként látá egymást, 's illykor együtt éneklének. —Illy alkalommal egy napon kopogás hallatott a' háznak kapuján. — Megnyilik az ajtó 's —, kinek van velem dolga? ' — szóll a' hölgy." — Az udvarkapunál — mond az inas — egy rongyosan öltözött 's olasz koldusnak látszó ember kivánna a' nagyságos urral szóllni."

„Velem kérdé a' művész — mit akar tölem azon ember? mi dolga lehet velem egy Lazzaroninak? minő joggal keres itt fel engem, éppen itt, hol legkevésbbé akarok vele beszélni? Takarodjék!"

„Valóban nagyságos uram — mond akadozva az inas — már el akartam üzni, a' semmire kellöt, de azt felelé, hogy ő atyja nagyságodnak."

„„Atyám? az én atyám?"" — dörgé Gafarelli. — E' szavaknál dühöngve felugrott helyéből, mint a' mély álmából felzavart ügris; mert e' szónál

„atyám“ eszébe ötlött atyja által elárult gyöngéd ifjúsága — a' norciai utazás és csonkitás; a' hölgy, kiért ége, kit minden remény nélkül szerete, ki teljes szépségében előtte ülve, nyájas és mosolygó tekintettel iránta több mint jó akarólag vala hajlandó; — azon atya, ki őt eladta nehány csillogó aranyért: most ott künn az udvar-kapunál! — Magán kivül e' levert helyzetéből származott őrültségében Gafarelli kirohant az ajtón, 's a' kapunál találta a' leirt Olaszt, — ki valóságos atyja volt: iszonyú képe a' szív és élelem nélküli, egész olasz földet bekoldult, most pedig feláldozott fijának gyermeki szeretete 's jóltevősége után sovárgó elaggott ősznek. — „Atyám!“ — felkiáltott Gafarelli; de egyszersmind az öreget torkán ragadva, és az elhagyott hölgy elejébe hurczolva — „im lásd őt — kiálta — tekints e' hölgyre, kit én szeretek, 's tőle viszont szerettetem! - Érted ezt apám! Ez asszony itt szeret engem! — Megfoghatod-e azt, mit neked ezzel mondani akarok apám!? Tudod-e azt valóban nyomorult! hogy te apám vagy?“

Az ősz ember azon esztelenséget követé-el, hogy a' dühösködőnek kezét nyujtaná, 's e' szót ‚fiam‘ intézé hozzá.

„Ön hallja Madame — folytatá Gafarelli — ön hallja, miképp' megvallja e' nyomorult, hogy ő nekem apám!“ — A' művész felbőszülve hirtelen kirántja kardját hüvelyéből, 's az ősz lábai előtt földre teritvén dörgő hanggal: „emlékezz a' norciai hóhérra! — kiáltá a' haldoklóhoz — emlékezz vissza Norciára!“

Tizenötödik Lajos, kinek ez esemény a' rendőrség által még azon estve tudomásaul jutott, megilletődve, hosszas hallgatás után végre illy szavakra fakadt: — „igen, képzelem ez atya-gyilkosságot! Hadnagy ur (a' király a' rendőrtest elnökéhez fordulván) ezennel parancsoljuk, hogy a' szerencsétlen csak holnapután fogattassék-be“

Rendőrség utján három napi mulatásra kiterjedő uti levelet nyervén, hogy franezia országtul vég-bucsút vehessen, a' félapagyilkos Gafarelli (mert apja nem halt-meg), csak imádott szerelmesén sajnálkozva, elhagyá Parist, 's ismét olasz országba ment vissza. Iránta a' pápa éppen olly kegyelmes volt, mint XV-ik Lajos: mert őt herczegségre emelé. — Mint herczeg a' templomokban még nehányszor hallatá magát: de többé szinpadra nem lépett. — Élete vége felé egy nagy kastélyt épittete, mellynek márvány táblájú kapuin e' szavak olvashatók: „Amphion Thebas, ego domum.“ (Amphion Thebát, én házat épiték.) Elhunyt 1783-ki nov. 30án Santo Donato herczegi uradalmában. — Mint énekes, Porpora növendékével Farinellivel, 's elődével Elisivel, Pachiorotti Ruspinetti és Marchesivel, kiknek mesterök volt: egy osztályban állott.

Musard, (a' Parisi Strauss), mint közönségesen tudva van, vállalatai által fontossá tette nevét Parisnak mivelődési évkönyveiben. Tánczvigalmai a' legnevezetesebbek közé tartoznak. A' hangászkarának közepette karszékén mozdulatlan ülő Musard, már magában egy drama, melly minden pillanatban változik, 's majd komoly, majd vig, majd ünnepélyes, majd ismét ledér természetet ölt magára. Életmüködésének csak két mozgás által adja jelét; szemöldének fel- és lehuzása, 's tactust verő, fáradhatlan karának emelkedése és szállása által. Musard szemöldeiben valami természet feletti van: ezek holló-feketék, bozontosak, és himlőhelyes halvány homlokán merően felnyult ivhajlást képezök E' szemöldök mondhatlan élénkséggel mozognak, 's mind azt kifejezik, mi a' művésznek lelkében történik. Majd

emelkednek, majd szállnak, jobbról balra 's balról jobbra huzódnak, és örökös mozgásuk által életet látszanak önteni a' karmester körül ülő hangászkarba A' hallgató dugja-be fülcit, 's a' hangverseny tartalmát még is számról számra kitalálhatja. — Musard arczáról mind ezt le lehet olvasni. Ha homloka apró redökbe vonul, és szemöldei lehetőségig magas ivhajlásba huzódnak, mig elefant tactus-pálczácskát emelő kara lassan, méltóságosan szeldeli a' levegöt, bizonyos lehet az ember, hogy nagyszerü ouverture-t kezdett játszatni Beethoventól, vagy az imádságot Moses-ból. — Ha e' tactus-pálczája sebesebben száll fel 's alá, 's a' szemöldök ide oda rángatódznak, hadi zene kezdését jelentik. — Midön a' „prestoni serfözö-böl" vett quadrill-ek vagy a' „Cracovianka" változatai kerülnek-elö, a' zenével szemöldei és tactuspálczája is tánczolnak. Ha az éjfél elmult, szemöldei égre merednek, tactuspálczája pedig varázsköröket von; kara folyvást sebesebben mozog, a' hangászkar lármája pillanatról pillanatra növekedik, végre légrenditö hangokban zug. A' tánczosok böszült keringéssel lejtik körül a' teremet; bajos hinni, hogy egy megtámadásra jelt kapott hadsereg, ágyúk dörgése 's lőpor között hatalmasabb léptekkel rengetné a' földet; a' feldühült vihar által hegyekké halmozott tengerhabok nem tolulnak olly rohanással a' part felé, a' véletlen martalékra talált éhes farkas-csorda nem rohan olly mohó étvágygyal martalékjára, mint a' Musard vágtatóját tánczoló párok. Sürü porfellegek gomolyognak a' mennyezet felé, a' koszorugyergyatartók fényét elhomályositók; a' levegö megrendül, 's a' gyertyák majdnem kialusznak. E' szédelgést okozó látvány az érzékeket eltompithatja, ha a' bizarr alakok legioit látja az ember a' teremben keringni, mellynek faltükreiből vörös fény verödik vissza, és kisértetbe jö hinni, hogy keringö manókat lát, kiket villámlás 's mennydörgés között felhöszakadás forgat 's ragad magával. E' pokolbeli karikának közép pontja Musard halvány arcza: ki egyedül képes e' sátáni kör megállitására. Utazóknak, kik Paris minden nevezetességét megnézik, ajáljuk, térjenek-be az uj Vivienne-uti bálokba 's hangversenyekbe is; mert a' fennebb leirt 's maga nemében egyetlen látvány csak itt mutatkozik szemöknek.

DIVAT

Parisban julius első hetében a' zordon hideg napok ellenére is számosan voltak láthatók: a' fehér musselin ruhák lila szinü virágokkal, három lebegénynyel; de ezek csak többnyire pongyolául használtatnak; — nyilt ruhák (peignoirs) indiai musselinből finom csipkekörzeménynyel; — nyilt tunica-ruhák, mellyek az alsó ruhát látni engedik; — indiai organdi ruhák hat keskeny lebegénynyel körözvék, rövid 's hasonló musselinnal körzött ujakkal; a' felső test félig nyiltan, fekete csipke-kendövel fedve; hosszú szalag övvel sima kék és rózsa tafotából, — selyem vagy himzett musselin ruhák. — A' keskeny csipkével diszitett gaze-fejkötök is kedveltetnek, ugy a' világos rózsa vagy kék selyemmel bélelt szalmakalapok is rózsa bokrétákkal; a' kis angol kalapokat mélyen leeresztett oldalakkal, számosan viselik, ugy a' fél fátyolt, melly jelenleg nélkülözhetlen.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiaczon alul, a' Duna partján 114. sz. a.

Nyomtatja Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

59.

HONMŰVÉSZ.

Pesten csötörtökön julius 25kén **1839.**

KÖLTÉSZET.

Keleti szélhez.

Keleti szélfuval'm
Leng-át a' földtekén,
Sebes vitorláin
Képzetben járok én;

Hüs csapkodásait
Kéjel'gve izlelem,
Bár éjszak- 's nyugotit
Imigy nem éldelem.

Kérded, mi vonz kelet-
Fuval'mhoz engemet?
Miért heviti e'
Szél lángra mellemet?

Keblembe mért zárám
Lanyha fuvásait
Közé vegyítve e'
Szivnek fohászait.

Mert ott van ő — kihez
E' szivfohász repül,
Kivel hő érzetim
Szent lángja egyesül. —

Ott ő — sebes Tiszánk
Hullámin túl e' lény,
Kihez minden felett
Vonz egy szent érzemény.

Kit távullét ködén
A' hő emlékezet
Fuvalmi szárnyakon
Hozzám 's felém vezet.

Szárnyas hirnök! kelet'
Átlengő hüs szele!
Ha majd Ninám, szelíd
Érzésekkel tele

Elődbe megy — susogd
Fülébe nevemet,
'S érette távban ís
Égő szerelmemet.

Mondd, a' mint izlelém
Szellőd fuvalmait,
Felkölték keblemnek
Repülni vágyait —

Repülj szép csendesen
Keble hullámihoz,
'S legforróbb csókomat
Vidd rózsa-ajkihoz;

Tán elfogadja e'
Szives zálogomat,
Mig ajkam hirdeti
Előtte lángomat.

Noszlopi NOSZLOPY ANTAL.

SZORGALOM.

Hajitó-lövedék. A' találmányok végetlen sorában folyvást tünnek-fel ollyanok is, mellyek az emberi nem pusztitására rendelvék. Ennek uj bizonyságát a' folyó hó 6-dikán megjelent „Morning Post" következő czikkében olvassuk: „Kingston-ban tegnap előtt tettek próbát egy iszonyatos hajitó lövedékkel, melly nemcsak az álgyú-gömb, hanem a' bomba kipótlására is van számitva. Az egész lövedék-tömeg nem nehezebb 15 fontnál; egy ügyes kéz a' lövedéket bizonyos távulságra álló bárkára sujtá: a' kihajitott tömeg minden nesz nélkül szelé-át a' levegőt. Midőn azonban czélt ért, iszonyú hatását bebizonyitá. A' majdnem parányokra zuzott bárka forgácsai ezer meg ezer irányban szálltak-szét, sőt nehány tetemesebb fadarab a' szomszéd kertekbe repült. A' rémitő csattanás annyira megrendité még a' távulabb eső házakat is, hogy Kingston lakosai általán azt hitték: a' hounslowi lőpor-malom repült levegőbe.

Kerékfegyver. — E' Wilkinson ur által feltalált puskának egy kereke van, melly hét töltést foglal magában, 's egy középpont körül forog; ha a' kerékből minden töltés kifogyott, másokkal, az öv mellé dugottakkal, pótolható-ki, 's igy a' tüzelést szakadatlanul folytathatni. E' puskával több száz lövést lehet tenni a' nélkül, hogy csak egyszer csütörtököznék vagy tisztitani kellene.

ÉPITÉSZET.

Jones, Wren, Bernini.

(*Vége.*)

Bernini Giovanni Lorenzo, elhirült olasz architektus, 1589-ben született Nápolyban, 's kimult Romában, 1680-ban. Egyike volt

a' 16-dik és 17-dik század legjelesebb művészeinek, ki műszorgalma 's ritka ügyessége által a' művészetek minden ágazatában hirt nevet, nagy uraknál 's fejedelmeknél pedig tiszteltetést szerze magának. A' népek történetei sok nagy embert mutathatnak ugyan fel: azonban illy állhatatos, tiszta charakterű, rendithetlen, egyedül csak a' szép művészetekért élő, 's ezeknek mindent feláldozó lelket, mint Bernini volt, igen keveset. — E' jeles olasz művész, három nevezetes művészt egyesitett személyében: ő t. i. derék festész, ügyes szobrász, 's tudományos architektus volt. Száma azon műveknek, mellyek általa lételt nyertek, olly nagy, hogy az utóvilág alig hitetheti-el magával, hogy azok összesen csak egyetlen egy művész dolgozatai lehetnének. — Bernini lovagnak első felépült művei közé tartozik a' sz. Péter-főegyház nagy oltára. Tagadhatlan, hogy nem kis feladás lehetett egy olly nagy térségű helyen, milyen e' basilika belseje, 's egy olly óriás kuppola alatt, felállitni valamelly architekturai művet, melly teljes összhangzatban álljon a' nagy egésszel. De éppen e' nehéz feladat 's ennek ügyes megfejtése által nyilatkoztatá-ki Bernini diszitési szellemének minden segéd forrását.

X-dik Incze pápa alatt emelte Bernini a' fontaine Navone nevezet alatt ismeretes szökőkutat Romában: mellyről, elmellőzve minden szépitést, kereken mondhatjuk, hogy e' fölséges emlék, melly még most is fennáll teljes épségében, nemcsak legszerencsésebb találmánya a' művésznek, hanem leghelyesb műalkotvány is, melly készült valaha. — Az imént nevezett pápának uralkodása alatt azon épitvény, mellyet törvényszék-épületté változtattak-át, 's Monte Citorio nevet visel, szép műalkotvány, 's homlokzata igen nemes elrendezést bizonyit. Azon emlék azonban, mellyet Bernini emelt 7-dik Sándor pápa alatt, 's melly nemcsak felülmulja egyéb dolgozatait, de még egész Europában sem mutathatni-fel mássát — az a' vaticani épitvények, vagy az egyházhoz vezető oszlopfolyosók. E' dicső 's kellemteljes oszlopzatok, az az, világszerte ismeretes calonnade-ok 4 oszlopsort képeznek, 's félkörben beosztvák. Ez oszlopzatok a' sz. Péter-téren végig futó galleriát képeznek mind két felől, három nyilással, mellyeknél a' középső legszélesebb, ugy, hogy két kocsi egész kényelemmel kikerülheti egymást. — Leirhatlan ama hatás, mellyet ez épitvény idomzati hathatósága 's egyes részeinek csudás összhangzása által a' vizsgáló keblében szül; 's ennélfogva állithatni: hogy a' romai caesarok korától semmi dicsőbb nem készült csupa pompa szeretetből, 's hogy ez oszlopzat az ujabb világnak legjelesb épitvényi remekét teszi, mellyet egész maiglan bármi emlék sem vala képes felülmulni. Va-

lóban nem lehetett könnyű feladás a' basilika óriás portáljával később illy oszloprendű sétahelyet egyesitni, 's mindent olly izletesen elintézni, hogy az ujan emelt épitvény toldaléknak ne látszassék lenni.

XIV-ik Lajos franczia király, pompásabb műtervek szerint akarván felépittetni Louvre palotáját, mint sem elődei, nehány hires architectustól kivánt terveket. E' most érintett palota számára Bernini is készite terveket, 's a' művész, Colbert minister javaslatára felszóllittatván a' király által, 1665-ben Parisba utazott, melly utazását valóban fejdelminek lehet nevezni. A' városoknak mindegyike, hol Bernini keresztül utazott, különös tiszteltetéssel fogadta. Cosmus Ferdinand, nagyherczeg, pompás bemenetelt tartott neki Florenzben; őt palotájába vezette, 's átengedé neki gyaloghintóját olasz ország határaig. A' szavojai herczeg is kedvesen fogadta őt átutaztakor, 's gazdagon megajándékozta. Hasonló megtiszteltetésre tarthatott Bernini számot Parisba érkeztekor. Mielőtt a' művész visszaindult volna Parisból Romába, a' király 20 ezer tallérral ajándékozta-meg olly igéret mellett, hogy hat ezer frank nyugpénzt nyerend évenként, fija pedig 500 frankot. — Mint 80 éves aggastyán készité Bernini azon siremléket, melly 7-dik Sándor pápa számára készült, 's melly műnél azt lehet különösen csudálni, hogy neki még mostani agg korában is engedelmeskedett a' véső. Utósó szobrászati műve a' márványból faragott Krisztus volt, fél alakban, mellyet ő Krisztina svéd királynénak akart ajándékozni, ki akkor éppen Romában tartózkodott. A' királynénak azon nyilatkozására, hogy nem volna képes megfizetni e' becses művet, elhatárzá magában a' nagylelkü művész, hogy az érintett szobrot végintézetben hagyja a' királynénak.

E' derék olasz művész, hajlékony lángelméje, ügyessége 's festőleges izlése által, a' legnagyobb könnyűségig haladott képfaragási szüleményeiben. A' szobrok mozgásai kellemesek ugyan, mi azonban nem természetes kellemesség; rajzai tetszetőszek, de nemesség 's hibátlanság nelkuliek; 's ha még ezentúl Bernini izlését, az architekturára nézve, az előbbi iskolák izlésével 's ujan azzal hasonlitjuk össze, melly reá következett: nem tehetni más szemrehányást neki, csak azt, hogy ő alkotta a' tiszta helyes izlésből a' roszba átmenetelt, 's hogy a' 17-dik században lábra kapott önkénynek 's visszaélésnek kaput nyitott. — Ez ügyes művész, kinek nevét a' hir egekig ragyogó arany tábláira véste, 's kinek hirneve egész Europában elterjedett kitünő ügyessége végett a' szép művészet három ágazatában, — egyszersmind utósó volt, kinek birtokával jogszerint kétkedhetik olasz ország. Bernini a' fényüzés azon pont-

jára emelte művészségét, melly a' reá következett épitő művészeknek azon okból, csak hogy ujnak lenni látszassék, a' bizarreria segéd eszközét hagyta hátra. Gyenge tehetségű 's érdemetlen versenytársa Borromini, a' boldogtalan szenvedélynek rabszolgája lön 's volt: mi egyedül csak arra lehetett alkalmas, hogy ketté tépje és örökre elhervassza a' virágzat csirájit.

NOVÁK DANIEL.

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

PESTEN jul. 18-án „a' notre-dame-i toronyőr" regényes drama 6 képezetben. A' mai szerepváltoztatások nemhogy emelték volna a' darabot, sőt inkább sülyeszték; mert Bartha ur (Claude Frello) a' különben igen jeles Quasimodo, sehogy sem tudá magát bele találni a' vég nélküli szerelemmel égő bünügybiró szerepébe. Éppen ez volt sorsa Fáncsy urnak (Quasimodo) is, ki más alkalommal Frellót adá, és pedig nem roszul adá. Komlóssy Ida (Esmeralda) k. a. a' cachuchát kellemmel táncolta; szerepének szende részeit jól adá; de neki még nincs elég érzése. Laborfalvi R. (Gervaise) k. a. és Kovácsné (Oudarde Bertrand) tetszettek. Nézők valamivel többen a' szokott számnál, az az, kevésnél. — 19-én Rózsika" bohózat énekekkel tánczczal 's uj diszitményekkel. Jelesek voltak Megyeri (Mandolagörcs) 's Szerdahelyi (Jucundus) urak. — Nézők gyéren. — 20-án „Parlagi Jancsi" vigjáték 4 fvsban (Forditva Kovacsóczy által). Lendvay ur (Jancsi), Lendvayné assz. (Rózika) 's Megyeri ur (Vidor) igen jelesek voltak Nézők kevesen. — 21-én „Kobold" uj regényes tüneményes bohózat, dal tánczz és némaábrázolatokkal 2 fvsban (hasonnevü balet tartalma után irta Told Xaver, forditotta Szerdahelyi, muzsikáját szerzette Hebenstreit, a' tánczokat 's csoportozatokat betanitotta Kolosánszky ur, az uj diszitményeket festette Engert ur, gépelyeket készitette Osterith ur szinmester; az uj öltözeteket Hrusz Pál ur, főruhatárnok). Bravo Osterith! bravo Kolosánszky!! bravo tánczszemélyzet! bravo — kicsoda még? Told? nem, Told nem bravo; mert cselekvény nélküli darabot nehány vas'ag kétértelmüségért készitni, nem emberség. De Kolosanszky, a' tünemények, gépek, zuhatag, kétszeresen bravo! A' recitáló személyzet közt jeles volt Megyeri ur (Csiga Kristóf). Nézők, fájdalom! csak a' karzaton számosan.

M—v—s.

KOLOZSVÁRATT, maj. 18. és 19-kén a' szinház zárva volt. 28-kán „a' veszedelmes nagynéne" adatott (irta Albini; forditotta Szigligeti) Lendvayné assz. (Müller Adél) a' hirdetmény szerint utóljára lépik-fel: de ezt mind ne higyjük; mert az eddigelé szokott hirdetményi divat szerint okunk van reá. L—né assz. játéka ma is egyik volt a' legjobbak közül. Élet és jelentőség minden szava, mozdulata; nála nincs megállapodás, henyeség a' játék folyamában; ő soha sincs a darabon kivül, 's valahányszor szótlan vesztegtetésben látjuk, ne higyjük, hogy pillanatnyi szünete is lenne; mert ő akkor is művész, akkor is játszik, akkor is teremt. S ha ide vesszük még hangejtését, melly szivig ható, lélekteli, — szabályszerü mozdulatát, melly

kerek, hajlékony, — indulatának szelidségét és hevességét, melly itt éppen olly nemes, mint amott keresetlen és kedves: el kell mondanunk — ha fogalmunk van arról, mi a' mű és művész — hogy Lendvaynénak minden lehelete a'szinen, mellyet a' mü-körülmények öntnek lelkébe, egy arányban hü szép, és bájteli természetes. Igy láttuk ma is öt, igy láttuk csaknem minden játékában ez előtt is — öt, a' maga szerepeiben egyetlent. Szöke (b. Emmerling) dicséretes volt; mert ő a' nagyénne mondatában mindenütt látta azon valóságot, mellynek képzésével magát igen érdekessé és mulattatóvá tette. Latabár a' fő színész szerepében igen helytelen volt. Neki annyi fogásai között, mellyeket használni szokott, még egyet sem láttunk, melly egy nemesebb körben használható volna. Egy alsó fokán a' pór osztálynak, hol ugy szóllva, a' mivelt miveletlenek között képeztetik a' társalgási tón, vagy pedig egy legalsóbb emelcsőjén a' nevetséges együgyüségnek — Latabár mindenhol helyes szerepes: de ennél fölebb, hol már az élet-viszonyok emelkedettebbek, 's az emberek természetesb, nemesebb és simább élet-élvezettel állnak viszonyos kapcsolatban — Latabár soha se merjen ágaskodni szokott viseletével; mert ki fogásaival ismeretes, és magasabb helyzetek szebb viseleti rendszerét ismerni, vagy legalább képzelni tanulta, az rajta itt mindenkor vagy nevetni vagy boszonkodni fog. Az egész darab nem egészen volt egybevágó; elkésések 's még némi rendetlenségek is történtek. Ez esten Lendvayné'hoz két rendbeli versezet hullott alá; egyik illy felül irattal: „Lendvayné emléke. Kolozsvártt 1839" mintegy 2,000 példányban, különféle szinü velin papir és tafotára nyomatva. 'S mind ezek a' méltánylatnak még eddigelé nem tapasztaltt legszebb örömriadásai között borították-el az éljenező és tapsoló közönséget. És ez volt ama vers-eső, melly némelly helyeken olly hosszas és furcsa teketoriát vont maga után! Szinházunk tömve volt. — 21-ikén ismét „a' parisi naplopó" hozatott szinre közkivánat után. Közönségünk még egyszer látni kivánta Lendvaynét Józsi szerepében, 's örömére látta is. Multkori játékában némüleg emlitve volt e' szerepben L—né assz. tökélye: de ő ma bebizonyitá, hogy nincs tökélyi pont, mellyen még fölebb is ne lehessen emelkedni: 's innen gondolom, mindenki meg fogja érteni, hogy L—né ma még jelesebb Józsi volt a' multkorinál. De referens még is ismer a' szinművészetben egy bizonyos pontot, mellynel már fölebb emelkedni akarni, természet elleni, sőt romlására van a' működésnek; 's e' pontig látta ma L—nét közeledni ref., e' pontig, hol bizton elmondhatja, és tele örömmel — a' ne tovább-at. — Ritka ember az, kinek nőszemély férfi-alakban visszatetsző ne volna: de Lendvaynénál másként történik a' dolog. Ő meghazudtolja itt magában az asszonyt, 's valójában neme mindenki előtt feledve van, 's nem képzelek embert, ki előtt ő, mint Józsi, visszatetsző lehetne. L—né minden felvonás között, valamint utóljára is halmozott éljenekkel és tapsokkal üdvözöltetett. A' ház tele volt. — 23-kán „a' pártosok, vagy, a' tengerparti jog" adatott. Scheridan Knowles után Szigligeti. Lendvayné assz. ma nem játszott, 's ez okból szinházunkban ugy, mint a' szinpadon, semmi élet jele, vagy legalább igen kevés mutatkozott. Innen kiindulva szinte kénytelen vagyok azon gondolkodni: valljon mi lesz már szinészetünkből művész vendégnönk távoztával? — Mindazáltal e' gondolat még sem gyötör; mert azt hiszem, hogy a' hozzánk érkezett, Kolozsvárnak igen kedvelt Dérinéjében egy uj dalvilág fog kezdődni, melly szinházunknak további zajos életét talán biztositni fogja. VRSS.

SZEGEDRŐL. — Csendvölgyi ur általam barátilag felszóllittatván azon oknak nyilvánitására, melly őt a' színészeti előadásokróli közleményeknek e' lapokba beküldésekkeli felhagyásra birá, hasonló bizalommal 's baráti készséggel és nyilt szivvel felfedezé azokat, mellyeket eléggé fontosok és alaposoknak találtam ugyan: de hogy a' két rokon haza a' szépet és jót mindenkor honfias hévvel pártoló nemes városunkról 's az abban jelenleg Körösy Ferencz ur igazgatósága alatt szini mutatványait adó társaságról valamit tudhasson, nem mint biráló ugyan, hanem mint a' valót 's közvéleményt közlő lépek-fel helyette. — Elsőbben is emlitvén, hogy e' társaság Aradról, részint pedig Makóról szövetkezve már két honapig mulattatja közönségünket, 's a' nem elegendő jövedelem mellett is törekvék mindenkor köz tetszést és elégedést érdemelni — Folyó Jakab-hó 13-án Lipcsey Klára k. a. vendég-játékai játalmaul „virág-füzér (Quodlibet) adaték. Első felvonásban „öreg kérők" czimü, Kovács Pál szerzette vig darab játszaték, mellyben is Körösyné assz. (Kotyendiné) többszöri tapsokkal kisérteték. Keszyné assz (Emmi) szende szerepét köz tetszésre alakitá. Posonyi (Fontos), Decsy (Kedvégi) és Baranyi (Sornoky) urak köz elégülést nyertek. Körösy ur (Fellegi) igen jól, Balogh ur (Balás) kielégitőleg játsztak. — „Angeló-ból Miskoczy Lilla k. a. (Thisbe) kevéssé tulságoskodék; Keszyné ass. (Katalin) tapsra méltatott. — „Tancred"ból a' jutalmazottné (Amenaide) egy jelenést a' társaság több tagjával, kik mint kardalnokok segélői voltak, adván — a' számos nézők öt elégültségök bizonyitványaul tartós tapssal jutalmazák. — A' „büvös vadászból" adatott részben ugyan ő mint Agatha lépvén-fel, szintén olly jutalmat aratott. — „Normaból" hasonlag ő a' czim-szerepben a' Druidák és Druida nők segéd dalnokoskodásuk mellett ujlag egy jelenetben mutatván éneklésbeli jártossagát, kiléptekor a' karzatról vetett egy koszorúval tiszteltetek, 's valamint felvonás közben, ugy a' darabok vége után is előhivattatván, hosszas tapsokat 's éljent nyert. 14-én Hausenblasz György polgárunknak „hét pacsirta" czim alatti kertjében szabad ég alatt „Notre damei toronyör" jött szinre, mellyben Czelesztin (Quasimodo:), Lilla k. a. (Eszmeralda), Körösyné assz (Gervaise) végre Egedy ur (Phöbus) jeleskedtek. — Nézők sokan.

Német játékszín

Budán (Denker k. assz. Vilhelmi ur, vendégek). — Valamint Pesten, utóbbi közleményünktől fogva, jeles vendégek mulattaták a' közönséget. Névszerint Denker Maria k. aszszony (Bécsben cs. kir. udvari szinésznő, jun. 30-ától kezdve következő szinmüvekben lépett-fel: „ellenbrunni vásár (Hedvig) mint — aranymives leánykája — Griseldis — a' szinésznő (Wald Loise) — Medicis Maria, — Vilhelmi Fridr. ur, hasonlag Bécsben udv. szinész fellépett ezekben: (jul. 4.) a' „diák és dáma (Valter) és „Rickeburg-család (kereskedő) — „szerencse megjavitja a' döreséget" (Hardenstein) — Mindkét művész együtt fellépett a' következőkben: elmellöztetés (Klára; Lobeck) — szerelem és szerelmeskedés (Flora; Saltern) — arany kereszt (Katalin; Remy) „és a' „két Louise vagy fiatalkori barátnő (Bellenour) — veszedelmes nagynéne (Adele; Emerling); — barátság próbáji (Amalia) — parisi naplopó (Louis, Morin) — utójára jul. 19-én ismét a' „veszedelmes nagynéne" vigjátékban. — — Uj szinmüvek voltak — a' vár-

ban: jul. 4én „a' diák és dáma“ vig ját. 2 felv. (Scibe és Mellesville után), és „Rickeburg-család“ szinj. 1 felv. (Scribe után Castelli) — jul. 8—án „Medicis Maria“ vig ját. 4 felv. Berger K. P. —tól. — 16-án „barátság próbáji“ vig. ját. 3 felv. (Vogl) Denker k. a. jutalmaul. — Az arenában jun. 4-én Seydl Józs. rendező ur részére „fi és nötestvér egy személyben“ tréfajáték dalokkal 2 felv. (a' kronsteini harczjáték szerint, irta Turteltaub V zenéjét Görgl V. L. karmester) — 8-án: „Aubigni Clementine“ szinját. 4 szakaszban (Waidmann) — 6-ikán „Poulailler, a' parisi zsebelő és czimborái“ látványos szinmű 4 felvonásban (Herzenskron), Grau Vilm. rendező ur jutalmaul. — jul. 7-én „Kapzsi Adám“ bohózat 3 felv. (Hopp; zenéjét irta Ott G.)

Pesten (Erl, La Roche, Löve, Ziegler urak, Löve k. asszony vendégek.) utóbbi tudósításunk óta ismét megbecsülhetlen műéleményt szerzettek az egyre változott jeles vendégek szinházunk kedvelőinek. — Ugyan is Erl ur, nehány év előtt pesti, most Bécsben cs. k. udv. dalszinész, kinek szép erős tenor-hangja, távulléte óta kitünőleg tökélyesült, jun. 8-kán kezdé-meg 's adá folytatólag köztetszésre vendégszerepeit következő operákban: „Tell Vilmos (Arnold) — Norma (Sever) — Zampa (czimszerepben) — Belizár (Alamir) — Othello (czimsz.) — báléj (Olaf.) — Ördög Robert (czimsz.) — utóljára jul. 1-jén Gibellinek Pizában (Raul). — — A' minden tekintetben nagy művész La Roche Kár. ur, Bécsben udv. szinész, következő szinművekben lépett-fel: (jun. 15-én) Don Carlos (Fülöp kir.) — a' haramják (Moór Fer.) velenczei kalmár (Shyloch) — felolvasó nő (Cobrigde) és szegény költész (Lőrincz) 2-dik Károly és Cromvell (Cromvel) saját jutalmaul jun. 20. — a' zsidó (Sheva) — Cromvell halála (Cromvell) saj. jutalm. jun. 26. — — A' még most is fiatal tüzzel 's nagy műértéssel játszó Löve Laj. ur, Bécsben udv. szinész és rendező, e' szinművekben jeleskedett: jul 3-án mint Hamlet — folytatólag következő napok közben: Mariana (Pierre) — Ottokar kir. szerencséje és halála (czimszerepben) — a' kép (Spinarosa) — Saluzzo Corona (Guido) — Garrick Bristolban (czimsz.) — Correggio (Allegri). — — Löve Anna k. a., a' fenn emlitett művésznek kellemes külsejű és kitünő hajlamokkal biró leánya elöszer mint Griseldis nyeré-meg jul. 5-én a' küzönség kedvezését; atyja Percivalt mesterileg adá; következő szinművekben L. k. a. majd egyedül majd atyjával együtt adta vendégszerepeit, u. m. (jul. 18.) mint Paulina — az idegen nő (Marie; L. ur Falkner.)—

DIVAT

30-dik divatkép (Parisból). — Selyem ruha uj divat szerint; capote-kalap fekete csipkéből; napernyő csuklóval. — Bécsi divat jul. 18-kán: ruha nyomtatott musselinból lebegényekkel; tüll kalap szalmafüzérrel 's virággal ékesitve.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiaczon alul, a' Duna partján 114. sz. a.

Nyomtatja Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

Köhlmann metsz.

M. T. AKADÉMIA KÖNYV-TÁRA

60.

HONMŰVÉSZ.

Pesten vasárnap julius 28kán **1839.**

KÖLTÉSZET.

A' sir.

Nyúgalom leng a' holtak honában,
Nyúgalom leng a' sir ormain;
Andalító szellők lengedeznek
A' mohos domb fris virágain.

A' kiszenvedt vándor eltemetve
Itt felejti terhes gondjait,
Át-szendergi békes nyúgalomban
Végtelenre nyúló álmait.

A' tavasz ha hantja zöld mohára
Hinti illatos virágait:
Ő nem érez, 's éltető sugára
Nem hevíti által hamvait.

Törve füstölg a' remény fáklyája
A' mohodzó sir-orom felett,
'S a' jövő lét tündér alkonyába
Kétesen csalárd fényt hinteget.

De ragyogva a' sir éjjeléből
Mint szivárvány a' felhők megett
Tűn-föl a' hit, 's túl a' sir homályán
Földeríti a' kivánt eget.

Lányka mért e' hús köny kék szemedben
Mért zokogsz e' hamv-veder felett
Túl lebeg már, túl felhők homályán
A' kit e' virágos domb fedett

ARANYOSI KÁROLY.

SZORGALOM.

Óriási iv-papiros. A' találmány, ha czélszerű, nem eléggé becsülhető: de midőn a' találékony ész szikrái olly tárgyak készitésére vesztegettetnek, mellyek inkább a' hirvágy-viszketeségnek mint a' használni akarásnak szüleményei, inkább szánakozás mint csudálkozásra gerjesztnek. Óriási — ismét óriási!! — iv-papiros. — Mire már e' haszontalanság? Nem irhatok vagy nyomhatok-e közönséges iv-papirosra (értem többet egygyé véve) éppen olly sok jót és hasznost mint egy óriásira, és pedig amarra czél-

szerűbben és több kényelemmel, mint emerre; vagy ha már éppen nagyobbnak kell lenni, mire azt 60 láb hosszú és 25 szélesre nyujtani? mint azzal tettek, mellyről itt szóllunk, 's melly Humanban (Hindostan) készült, és Londonban az ázsiai társaságnak legközelebbi ülésében mutattatott-be. Van ugyan e' papirosnak egy dicséretes sajátsága is: az t. i. hogy molyellenes: de e' sajátságot egy czélszerűbben használható iv-papirossal is össze lehet vala kötni. Azonban igy van az; jelenleg pénz- és kába hirvágy a' világ fijainak éltető lelke.

A' tengerviz ihatóvá lesz. E' hirt ugyan már többször olvastuk, de valósága még eddig nem bizonyodott-be. Próbáljuk-meg még ennek közlését is; talán éppen az, kiről itt szóllunk, lesz a' „bölcsek köve" feltalálója. Ha a' hir való, (rövid időn többet hallandunk), a' titok feltalálója érdemesebbé tette magát az emberiség hálájára és egy minden nemzet közös költségén állitandó emlékre, mint sok némellyektől nagynak kürtölt ember, kinek csupán utódai iránti hizelgésből vagy kegyvadászásból, a' közönség sarczolásával emelnek oszlopot; habár nevét negyed század mulva vagy senki, vagy csak átokkal emlitendik is. De a' dologra. — „Nehány nap előtt jelentők (mond a' „Journal des Debats"), hogy a' tengerész-miniszter nehány tonna tengervizet rendelt Havreból Parisba vitetni, egy uj találmány következésében azzal próbát tétetendő. A' próba nyárelő 18-kán a' tengeri ügyek igazgatósága jelenlétében ment végbe, és a' süker minden várakozást felülmult. A' tengeri viz, miután a' készitmény keresztül szürődött, olly jó és fris volt, mint a' forrás viz. A' próba-készitmény 500 főből álló hajós népnek bőségben szolgáltat vizet. Igy a' nagy problema meg van fejtve.

Hangvezető. Salomon B. és S. urak Londonban hangvezetőt találtak-fel, melly nem olly nagy, mint egy arany, 's a' süketek még is meghallják általa a' legcsendesebb neszt is. E' kis készitmény a' fülbe alkalmaztatik, hol alig tünik szembe, és semmivel sem alkalmatlanabb a' pamutnál.

Borfőző gyárak. Minthogy még bajosan tudja mindenki, megemlitjük, miként Cette és Merseille-ban borfőzések léteznek, mellyekben minden nemű bor készül. Ez intézetek némellyike nem kisebb nagyszerűséggel készült, 's nem kevesebb munkást foglalatoskodtat, mint a' londoni serfőzések. Bor-tőzsérek gyakran tömérdek utánzott bort összevásárolnak e' gyárokban, 's azt Madeirába küldik, hol a' vámtisztekkel egy kézre játszanak. A' bor raktárakba vitetik, hol miután a' hordókra madeirai bélyeg süttetett, valódi madeirai bor helyett szét küldözik, leginkább pe-

dig az amerikai statusokba. Van rá példa, hogy illy csalárd uton 70 hordót is becsempésztek, miért a' vámtisztek zsebét 1000 sőt több dollár is üté. Ugyan illy módon lopják-be az említett gyárokban utánzott borokat Oportóba is, honnan azok, szintén oportói bor helyett ujra szét- 's leginkább Amerikába küldetnek. E' gyalázatos kereskedést olly nagyban folytatják, hogy Marseilleban egyetlen tőzsér négyszer küldöz-szét évenként 25 ezer palaczk pezsgőt, mellyből csak egy csepp sem termett Champagneban, hanem általában a' borfőzésekben kotyvasztatott.

Mesterséges granit. Mult hónap elején Londonban egy uj járda rakásához kezdettek. Ennek anyagja uj találmány; mesterséges granitnak neveztetik, 's ásvány-állat-növényi vegyületből áll. A' forró gyurma homokra öntetik (melylyel összevegyül), mint az asphalt. Nehány percz mulva meghül, 's olly kemény lesz, mint a' legtömöttebb kő. A' már egy darabon elkészült járda fényesre sikolt fekete márványhoz hasonlit. Nedvességet nem szív magába; a' nap sugára nem hat kártékonyan reá, mint az asphaltra, és mi mindenek felett ajánlja, tartósabb a' márványnál, melly tulajdonságának az által jöttek nyomába, hogy egy darab márványt és granitot egészen laposra csiszoltak amazon a' nélkül, hogy az csak legkevésbbé is megkopott volna. Szilárdságát, tömöttségét pedig következő próba bizonyitá-be: egy öt láb hosszú 's 3 lábnyi széles darab illy mesterséges követ nehány munkás több perczig sulykolt nehéz pörölyökkel, 's még csak meg sem repedezett, holott a' márvány, granit vagy más egyéb kő-darabokban pattogott volna szét.

Franczia-kasemir sáwl-ok. Szép olvasónéink talán nem veendik rosz neven, ha azon czikk készitéséről is szóllunk egy pár szót, melly „keleti sawl“ név alatt pipere asztaluknál mintegy 40 év óta nem éppen érdektelen szerepet játszik, 's melly utóbbi években majdnem egészen a' franczia gyárokból kerül elő. Az ugy nevezett kasemir sáwlok, mellyek mintegy 20 év óta kezdenek Europában készülni, kizárólag Parisból kerülnek elő: az ugy nevezett indiai vagy thibeti sáwlok ellenben Lyonban, Nimes-ben, Rouenban 's Amiensben készülnek. Ezeknek kelméjek juh-gyapju, selyem, pamut, és selyem-kócz-vegyületből áll, miként t. i. a' kendők indiainak vagy thibetinek neveztetnek. A' kasemir sáwlokat selyem nemű gyapjúból szövik, melly a' kirgisi kecske nyájakról nyiretik, 's orosz országból szállittatik Parisba. A' kasemir sáwlnak két nemét készitik: egyik „indiai modorban készültnek“ neveztetik, és ama nevezetes völgyi sáwl hoz mindenben hasonlit. Az e' nemben készült sáwlokat visszás olda-

lukon nem vágják-fel, 's igy mindkét oldalról majd ugyan azon egy tekintetök van. Ezek annyiban, hogy a' munkások kezéből tisztán, melegében, 's nem olly eldarabolva kaphatók, mint az indiai szövetek, mind készitésökre mind látszatra nézve többre becsülendők a' valódinál. — Másik a' tulajdonképpi „franczia kasemir" melly, mint a' vászon, Jacquard széken szövettetik. E' sáwlok bevégzése a' visszás oldalnak fölmetszése által történik. Midőn a' sawl a' szövőszékről lekerül, a' benne foglalt festékek szerint 8—10, sőt több fontot is nyom. E' nehézségnek azonban akár kézi munka akár gép által annyira le kell olvadni, hogy midőn eladatik, nem szabad a' sáwlnak többet nyomni, mint a' valóságos indiainak. E' munkálat által pedig legkevesebbet sem gyengül a' szövet, mert minden szál fonál az ugy nevezett, alsó kötés mechanismusa által erősittetik-meg. Ezekből nyilván látható, hogy az ugy nevezett indiai munka 's a' franczia kasemir között nincs egyéb különbség, mint a' visszás oldalnak tekintete. Az indiai sáwl, melly a' kasemirihez munkájára nézve mindenben hasonlit, finom juh-gyapjuból és selyemből, a' thibeti pedig csak gyapotból és selyemből készül. E' két utóbbi a' lyoni és nimes-i gyárakból kerül-ki. Az ugy nevezett indiaiak jelenleg olly mesterileg készittetnek, hogy a' legtapasztaltabb sem különböztetheti-meg azokat a' franczia kasemirtól.

INTÉZET.

Goth épitési tan. Oxfordban különös társaság alakult, a' goth épités-tan előmozditására (Literary Gazette).

Ramler-stipendium. Kolburgban azon ház homlokzatáról, mellyben Ramler született, 's melly most bizonyos Frünkel, kereskedő tulajdona, nagy öntött vas-tábla függ, következő felirással: „Ramler Károly Vilmos e' házban született 1725-ki télutó 23-kán." — Egy iskolanövendék Ramler születés napján évenként egy ódát szaval-el a' ház előtt, ki azután szorgalma 's jó magaviselete jutalmaul Ramler munkáiból egy példányt kap. Az összegyült pénz feleslegéből Ramler-stipendium fog alakittatni.

Tolmács-iskolák Algirban. A' franczia királynak egy arab collegium terve nyujtatott-be, mellyben a' benszülöttek gyermekei Afrikában neveltessenek, 's mellyhez egy tolmács-iskola, a' közönséges arab és algiri szóejtést tanitó, legyen kapcsolva. A' király e' tervet helyben hagyá, 's a' „college arabe-nak" nevezendő iskola, mihelyest csak lehetséges, meg fog nyittatni.

SZINÉSZET.

Értekezés.

Nehány komoly szó a' szinészek előtapsolásáva-visszaélésről. — A' „Vossische Zeitung“ azon boszontó helytelenség ügyében, melly a' szinészek előtapsolásával egy idő óta Berlinben is elharapozni kezd, nehány komoly szót közöl; melly minden szinészet barátnak, ki a' művészet haladását szivből ohajtja, legbelsőbb gondolatját fejezi-ki. — „A' művészre (szinész, dalnok) nézve saját neme van a' tetszés kifejezésének, mellyre öt a' közönség méltatja. 'S valamint a' művész a' közvetlen percz embere, az az, valamint teremtménye nem tartó, nem örökös, hanem, csak kortársai emlékében élő; ugy érdemeinek méltánylása is csak pillanat szüleménye. A' közönség meg akarja bizonyitni, hogy kegyenczét tiszteli, (egyes helyek megtapsolása legalább nem egyéb tisztelet jelénél) tetszését öszpontositni akarja, 's azt, ki megbájolá, még egyszer látni kivánván — előtapsolja. Az előtapsolás tehát tisztelet a' művészre nézve, a' közönség hajlandóságának megbizonyitása. E' szerint van szép és nemes 's van aljas és fonák szeretet. Ki t. i. mindnyáját szereti, lényegileg egyet sem szeret; ki előtapsolás által az egész nem iránti hajlandóságát akarja bebizonyitni, e' fonák szeretet által az előtapsolást, mint annak eredményét, lealjasitandja. Illy körülmények köztt az előtapsolás tisztelet helyett megszégyenitéssé válhatik. Mert a' művészre nézve lealacsonyitás, ha öt csak mint a' kiabálás robotos műszerét tekintjük, ha az előtapsolás által csak arra akarjuk emlékeztetni, hogy ő folytonos függésben van a' közönségtől, ha nem elégeljük öt szerepében birhatni, hanem azonkül is meg akarjuk mutatni, hogy meg kell jelennie, ha kivánjuk. Az előtapsolás ez utósó alakot kezdé magára ölteni a' berlini szinházakban is. Az előtapsolás nem az érdem és művészetnek jól megfontoltt jutalma többé, mellyet a' valódi műértő csak szüken osztogat, hogy se magát se a' jutalmazottnak becsét és tekintetét ne koczkáztassa; nem, — inkább annak megmutatása az, hogy nekünk is van tüdönk; egy szinésznő, kivel játék után találkozunk, vagy szinész, kivel egy csárdában tivornyázunk, iránti különös vonszódásunk jele, 's közönségi jogunkat megbizonyitni akaró szilaj kedv. E' most nemcsak átalában kedveltt, hanem szokássá váltt mindnyájának előtapsolása által (mire mellékesen legyen mondva — sok szinész csakhogy bebizonyitsa — mit egy józan gondolkozásu sem hisz — milly nagy művész, maga szóllitja-fel, sőt bérli-meg a' művészetet nevéről sem ismeröket) bebizonyittatott, hogy minden müerény, a' valódi müelemény egyetlen alapja, eltünt; hogy ennek helyét egy részről anarchia és póriság, más részről pedig közönyösség foglalá-el; hogy a' szinház nem egy imádott Múzsa temploma többé, hanem féketlen zajgók gyülhelye: hol az a' győztes, ki legtovább tud orditni. Segiteni e' bajon nem lehet; mert ki vethet minden tenyeret és tüdöt birói zár alá?

Iszonyú szinházi jövedelem. Legnagyobb jövedelem, mellyet szinház behozott, alkalmasint Londonban a' Covent-Garden szinházé lesz 1810. elejétől végeig, hol a' pénztárnál 100.000 font sterling (1 millio ezüst pénzben) jött-be. E' szörnyü jövedelmeket pedig korán sem annyira a' művé-

szetnek, mint amaz egyszerű műfogásnak, a' lovak szinpadra hozásának köszönhetni. O izlés! Az előadási költségek egyre másra 500 font sterlingre terjedtek.

Magyar játékszin.

PESTEN jul 22-én „Ördög Robert" ismételtetett. Az előadás hanyag volt. Nézők gyéren. — 23-án „bájital" daljáték 2 fvsban. A' zenének különös bájereje van: hangjai akaratlanul simulnak keblünkbe, 's a' bánatot — ha azzal teltt szivünk — vagy kihizelgik onnan, vagy, ha mélyebben gyökerezett már, mint tőle megválhatnánk, türelmesebbekké tesz annak elviselésére. A' zene ur a' kedély felett, 's innen van azon magyarázhatlan hatás, mellyet rajtunk gyakorol; innen van, hogy egy már többször látott dalmű hallására is mindig seregesebben csoportozunk; mert örümünkkel vagy fájdalmunkkal összehangozván, részvevő barátra találunk benne. A' mai daljáték adatása egy volt a' legsikerültebbek közül. Schodelné assz. (Adina) olly kellemmel játszá a' szerelemmel daczoló hölgyet, hogy ez istenke legforróbb tisztelőjének keblében is vágyat költött, ez indulatnak bucsút mondani; hangja tiszta 's csengő, az indulatok hullámzása szerint apadó és dagadó volt, mint Hiorba Kolibrijeé. Második fvsban a' barcarole-t 's a' Dulcamarával párdalt ismételnie kellett. Konti ur, a' jelennek élő 's gonddal ismeretlen Marsfit, hangjának teljes birtokában levén, ritka virtuozitással éneklé 's játszá. Csupa élet volt Szerdahelyi ur (Dulcamara) is, az éhenkórász kuruzsoló, ez a'magyar Frezzolini. Erkel urat (Nemorino) ennyi könnyűség, feszetlenséggel mozogni még nem láttuk. Nézők szép számmal. — 24-én „régi pénzek" vigjáték 5 fvsban. (Irta Fáy András). Jelesek Megyeri ur (Kardos) Kovácsné assz. (Orsolya), Lendvay ur (Károly), László ur (Vig Feri), Lendvayné assz. (Julcsa), Fáncsy ur (Tallósy 's Laborfalvy R. k. a. (Máli). Nézők gyéren.

KOLOSVÁRATT maj. 25-kén „Pókaiak" szomorújáték 4 fvnásban; (irta Szigligeti). hozatott nézők elébe. Lendvayné assz. Jolán szerepében ez uttal valóban utóljára lépett-fel. Ref. nem tudja, játékábani megelégedéssel párult örömét-e, vagy pedig utólsó felépzeért ébredett szomorát fejezzeki? mert a' hol öröm és fájdalom egyszerre lépnek a' kebelbe, ott kétes a' dolog: valljon mellyiket tárjuk emberek elébe először! És mi rendszerint még is csak fajdalmainkat szokjuk kifejezni; mert, ha áll, hogy panaszaink kiömlése némileg nyugalmunkra játszik, akkor ki mondaná, hogy nem ezt kell tennünk? Ám én még is daczolok ez emberi indulaton, 's csekély referensi világomban szökést nem csinálva, elsőbben örömem jelentem-ki, 's annak utána fájdalmam'; mert logicai hitemre mondom, ez örömnek leend azután következete a' fájdalom. 'S hogy mindenki előtt világos legyek, ezt akarám mondani: örömünk volt Lendvaynében, és örültünk neki; de ő távozni fog, és sajnálni fogjuk őt. Még egy pillanatig tehát, mig e' játékában közöttünk van, hivjuk össze benne nyert örömeinket; mert lám, ez uttal mi is utólszor tehetjük! — Kedves jelenet volt L-né assz. ma is az emlitett szerepben; mit egy rosz Pókai Péter mellett, Haray személyében, tehetett, mindent megtett. Nem szóllok én a' fő játszóknak együtti összeolvadásukról, mi örökösen fő kivánat maradand a' jó művészetben (mert Haray Lendvaynéval annyira nem

tudott összefolyni gyenge játékával, mint tüz a' vizzel), hanem azon egyedi érzelmek iöláradásáról, melly a' vérzö léleknek legelevenebb typusa volt Lendvaynéban, — és még azon sajátságos szavalatok szavalatáról, melly a' közönség bármelly osztálya elött hatását soha nem szokta elveszteni. E' hatás szüli azután az ingert a' közönségben, 's az inger érzést támaszt, melly a' leganyagibb lelkeket is galvanizálni fogja És már a' ki ennyire képes Lendvaynévai, az még Lessingnek is „wahre Virtuose"-ja lehet. Ide kell még vennünk L-nét az utólsó jelenetben is — melly jelenet, az iróhoz legyen mondva, nagyon is emlékeztet Shakespeare Juliajára — hol a' méreg kiüritése pontjától a' vég szenderülésig, egész remekségében tünteté elö az élet álmai alatt haldokló boldogtalant. Haray felöl (Pókai Péter) már érintök, mi volt Lendvayné mellett. Neki majd minden játéka, hol értelem kivántatik, merö hézag és üressegböl áll: már pedig nagyon jól tudjuk, hogy hol hézag és üresség van, ott semminél sem több sem kevesebb nem létezik. Értsük ezt mai játékában Szaplonczayról (Pókai János) is. Szépp. Johanna (Pókainé) sokkal gyöngébb volt, mint multkor. E' darabban a' hirdetmény szerint mint dalszinész és szerzödött tag Füredy ur elöször lépett szinpadunkra Báthori István szerepében. E' fiatal szinészben olly hajlékonyságot látunk, melly a' müvészet kezdeténél a' késöbb jövöre reményszinben sugárzik-át. Ép, ügyes termet, tiszta hang és bátorság, teszik öt jelenben felötlövé. Elsö büne neki is többiek között az látszik lenni, hogy csak akkor látjuk játszani, mikor valamit beszél; egyébkor a' hallgatás pillanataiban helyt vesztegel, henyél. Vegye tehát mostan elöleges intésül: játszani ott is, hol eddig-elé talán szünetet képzelt, 's ne elégedjék-meg azzal, mit kezébe az iró adott; mert ezzel megelégednie nem lesz szabad. Nézzen vizsga figyelemmel a' maga és mások szerepébe, 's ezekböl teremtsen magának más szerepeket, mellyeket azután arcz és tagmozdulatai között a' jelentöségig helyesen kioszthasson. Ekkor azután tiszta hangja, ügyes termete és bátorsága — 's még némi megkivánandók után — bizton remélhet, 's reménylünk mi is. Az egész játszással több rendetlenség szövetkezett, különösen az utólsó fvsban, midön a' hirnök Pókai Péter szabadságát hozza, Jolán még nem vette-be a' mérget, 's már kikiáltja, hogy Péter szabad! — Játék végén a' most negyedikszer kihivatott Lendvayné assz. nehány virágos szavakban lelkes és meglepö bucsút vett a' közönségtöl, mellynek viszhangja egy hosszas és renditö éljenzés lett. Kisérje öt üdv és béke minden lépteiben; mert ö nagy tiszteként a' honnak szivében olly virágokat növeszt, mellyek édes füszerökkel a' müvész-világ messze határain is tul fognak illato ni. A' közönség jobb része öt kiirthatlan emlékkel fogja kisérni; mert el nem feledhetö életet hozott puszta szinpadunkra; az alvó lelkeket fölébresztette, a' szivnek életet és halált mutatott, 's a' halálból is élet lett. Benne méltán volt elmondva:

„Élet derült volt a' rom 's pusztaságon,
'S az élet édes volt illy szép világban."

Lendvayné assz. Kolozsvárra érkeztekor éji hangával tiszteltetett-meg, és ezenkivül még számtalanszor. E' mellett négy rendbeli versezettel, két koszorúval, ki egyet érdemelt volna, de.....aranyat. A' collegiumbeli unitarius ifjúság is megtisztelte egy arany-gyürüvel, illy belül-iratual: „A' kolozsvári unitarius ifjúság, emlékül 1839." — A' vasárnapi ujság tagadja ugyan

négy hivatalos aláiróval, hogy nem az emlitett ifjúság tisztelkedett a' gyürüvel 's a' t. Én ezt nem vitatom: de hogy ezen tisztelt aláirók, kik a' factumot tagadják — mind részesek voltak a' gyürüadásban, ki nem jelenteni nem láttam helyesnek. Igen, ök részesek voltak, 's még is aláirtak; mert kellett; mert talán „officium non fallit" — igy gondolkodtak. — Lendvaynénak játékai alatt üres páholyt egyet sem láttunk. VRSS.

Német játékszin

Pesten (Löwe kisasszony 's Löwe és Ziegler ur vendégek) jul. 15-én L. k. assz. jut. „a' makacs nö" (Katalin; L. ur Petruchio). — Ziegler ur, az elött Bécsben a' wiedeni szinház tagja jul. 11-én a' nyári szinkörben lépett-fel elöszer nem a' legjobb szerencsével mint Flink „a mindent játszik" czimü 1 fvsos tréfajátékban. — — Uj szinmüvek voltak: maj. 31-kén „csúcsfejü Florian" bohózat 3 fvsban, szerzé Hopp, zenéjét Müller A. — jun. 3-án „sz. Pál templomi egyházfi" szinj. 4 fvsban (Bouchardy után Alvensleben L.) — 20-án „2-dik Károly és Cromvell" szinj. 4 felv. (Raupach) — jul. 15-én a' „makacs nö" vig ját. 4 felv (Shakespeare) — az arenában jul. 13-án „három év" helyzeti tréfás character-rajzvonat 3 felv. (Scholz; zenéjét irta Müller A.) „Rott ur jutalmaul; de megbukott. — 21-én ugyan ott „majom és béka" büvös hohózat 2 felv. (irta Told; zenéjét Ott G.) — — Carl k. a. visszatérvén müutjáról elöszer mint Norma lépett-fel jun. 10-én — Stoll ur hasonlag megérkezvén, jul. 20-án Nemorino szerepét adá elöszer a' „bájitalban". Mindkettöt nagy részvéttel fogadá a' közönség. — — Discant ur, az elött Bécsben udv. dalszinész mint szinházunk 2-dik tenoristája folyvást fenntartja magát a' közönség kedvezésében.

HANGÁSZAT.

Pesten Cavallini Erneszt ur, milanoi első clarinetista, jul. 2-kán hallatá magát harmadszor, és pedig a' német szinpadon „sors szeszélyei" czimü vigjáték elött 's után; melly alkalommal fájdalom! ismét kevés hallgató elött saját szerzeményeiből két fantaziát a' szokott és F-clarineton igen jelesen játszott. Az utóbbin elöadott hangmüvet Pannizza Giacomo hangszeresité, 's azt a' szokott orchestrumon kivül még e' müvész iránti szivességből Ceccopieri gróf katonai hangászkara is kiséré, mi által az elöadás nagyszerübb lön, a' hatás pedig két annyira nevelkedett.

DIVAT

Parisban a' „crino-zephir" szövetből készült asszonyi alsó ruhák mind inkább szaporodnak; egyébiránt a' divat világában jelenleg, mint minden nyáron, kevés uj változatosság mutatkozik. A' musselint leginkább viselik. — Házi és kerti butorok köztt most is kitünök az öntött vasból készült asztalok és székek.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiaczon alul, a' Duna partján 114. sz. a.

Nyomtatja Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

61.

HONMŰVÉSZ.

Pesten csötörtökön augustus 1jén **1839.**

FESTÉSZET.

Spanyol országi művészet. Spanyol ország egész közép korban két befolyás alatt ingott, mellyek szünetlen egymás ellenében álltak; az arab és katholika hit befolyása alatt. Az ázsiai elem nagy szerepet játszott ez országban egészen a' Mórok kiüzetéseig; ez a' goth iránynak más alakot adott, mellynek a' szokásokon mély nyomai maradtak; ez a' művészetre, de különösen az épitészetre olly hatással volt, hogy, ha a' spanyol épitészetről nehány kimerítő szót akarnánk mondani, nemcsak a' keresztény művészet folyását kellene megvizsgálnunk, hanem a' keleti mivelődés különféle irányát is követnünk. — A' festészetre és szobrászatra nézve azonban káros befolyása volt; mert miután a' Koran az emberi alakok ábrázolását tilalmazza, a' művészek majdnem csupa czifrázványok készitésére szorittattak.

E' beltusák 's örökös csaták között a' goth-spanyol elhanyagolá a' művészetet; mert minden gondolatja, egész igyekezete csak a' templom fertőztető Szerecs enek hóditásaiknak meggátlásában központosult; ezek felett a' goth faj — mond egy 18-dik századbeli iró, — miveletlen 's durva volt; sokat pusztitott, keveset dolgozott, az izlés mintáit 's magvait megsemmisité, 's a' szellemet elcsigázá. Ezen itélet azonban csak részekben alkalmazható a' Gothokra, mert spanyol ország ezeknek köszöni egész katholicai művészetét. Ha a' Gothok spanyol országban némileg dulongtak, mi Europa egyéb nyugoti részeiben is érezhető volt, csupán az okból történt, mert egy uj 's eredeti szónak rémitő elvét szándékoztak terjeszteni. És ha igazságosak akarunk lenni, valljuk-meg, hogy a' goth érzés és a' régiség tanulmányának egyesitése szülte ama később el nem nyomhatott mozgalmakat, mellyek ujra-szü etésnek neveztettek.

A' tizenhatodik század előtt tehát kevés nyomára fogunk találni a' spanyol művészek műteremtményeinek. A' szobrászatnak azonban még is maradtak-fel némi emlékei. Mi legyen e' körülménynek oka, az-e, hogy a' szobrászat a' vallásos épitészet szükségeit inkább pótlá, az-e, hogy a' szobrász művek inkább megóvathattak a' romlástól? — bajos lenne elhatározni. Némelly irók csuda-műveiről emlékeznek Arpiccio-nak, ki 1033 körül élt Castiliában. Don Sancho, castilia-navarra- 's arragoniai király,

egy ereklye-szekrényt készittetett e' művészszel, abba az 564-dik évben megholt szent Millan tetemeit tétetendő. E' fából készült szekrény aranyozott levelekkel 's hornyolt alakokkal volt elöntve, mellyeket drágakövekkel ékesitének; huszonkét mezőre, a' szentnek különféle csudatetteit ábrázolókra, osztatott; ezeken kivül még több herczegnek és szerzetesnek aranyba hornyolt alakját csudálák a' míven.

Tizenkettedik század közepe táján Matteo, szobrász és épitőmester, a' galiciai szent Jago *) székesegyházat épité, és szobrok 's egyéb czifrázványokkal ékesité-fel. Az épület homlokzatára az apostol szobrát tette angyalok közé, mellyeken az idő vas fogának nyomai szembetünnek; de a' fő épület basreliefjei jó karban vannak. E' basreliefek a' sebeit mutató Krisztust ábrázolják a' jelképeikkel készitett evangelisták, hangszereket játszó huszonnégy öreg, patriarkák, látnokok és több uj testamentomi szenteknek közepette. Jobbról 's balról a' purgatorium 's pokol lángjai láthatók. A' rajz, redőzet, alakok állása 's egymás iránti viszonya goth sztilre mutatnak. — II. Ferdinand a' művészt megjutalmazni kivánván, 100 maravedit (egy maravedi körül belül egy huszas értékű) rendelt neki, évenként kifizetendőt.

A' Tarragona fő homlokzatát Bartholomeo mester kőbe vésett 's élet-nagyságban készült több uj szoborral ékesité. 1375 körül ugyan e' templomnak káptalana egyességre lépett Castayls Jakab mesterrel, ki 3 apostol 's 9 látnok szobrát vala elkészitendő. Minden egyes szoborért 19 Livre-ben 's 15 sol-ban alkudtak-meg.

Öt évvel később Anrique mester a' toledoi templomba, II-dik Henrik sirjára készite mellszobrot, miként az II-dik Juan királynak következő utalványából megbizonyodik: — „Parancsoljuk, hogy Anrique mesternek, a' királyi atyánknak-kinek Isten legyen irgalmas, sirjára készitett mellszoborért, négy ezer maravedi fizettessék-ki.“

1418-ban huszonhárom szobrász fogadtatott-fel e' templom nagy ajtajának ékesitésére, és egész 15-dik században legjelesb művészek lakták Toledót, e' székesegyház diszesitésén dolgozók.

De más városok sem henyéltek ez idő alatt. A' tarragonai templom alabastrom oltárán 1426-ban Pedro Juan és de la Mota Guillen, a' karzati székeken pedig Gomar Francisco dolgoztak.

1453 körül készité Lorenzo de Mercadante, egy angol, a' szevillai székesegyház sz. Hermenegilde kápolnájába helye-

*) Compostella

zett don Juan de Cervantes bibornok siremlékét márványból. A' sir négy szögletén czimer pajzsokat 's egyéb ékitvényeket emelő angyalok láthatók. Ezen emlék egy hamv-vedret képez, mellyet négy oroszlán hordoz, 's melly felett az érsek papi köntösbe burkoltt mellszobra áll. Az egész mű goth sztilben készült, és igen jeles munka. Mercadante ügyes tanitványokat hagyott Szevillában, többi között Sanchez Nufrót, ki a' karzat egy részét készité, és Duncart-ot, ki nem sokára mestere távozása után a' főoltár készitéséhez fogott. Egész spanyol országban ezen oltár van leginkább elöntve czifrázványokkal. Duncart után még sok jeles szobrász dolgozott rajta 's tökéletesen csak 1564-ben készült-el. A' szobrokról az idő foga lerágta az aranyozásnak és festéknek egy részét. Tudni kell, hogy spanyol országban a' szobrokat és basreliefeket ezelőtt befestették. Fancisco Pacheco, ama nagy nevű Velasquez apósa, a' dombor müves festészetet vitte tökélyre, melly spanyol nyelven estofador-nak neveztetik; ugyan ez elnevezés jutott a' himzőknek is.

Castiliában 1580 körül Sanchez Márton volt hires. A' mirafloresi carthauzi zárda Burgos mellett, karzata székeinek készitését bizta reá, a' nagy oltár készitésére pedig Diego de la Cruz-t és Gil Silöe mestert fogadta-meg. Ez utóbbi készité ugyan e' templomban II-ik Juan és Alfonzo infans-herczegek siremlékét is, egy nagyszerü, felséges és (egy spanyol criticus kifejezése szerint) magyarázhatlan művet. Ennek fija, Diego de Silöe, ki Berruquete, Veagara, Morlanes, Bacera 's több más termékeny elméjü művészszel a' 16-dik század nagy iskolájának alapitója volt, Buonarottiként egyszersmind szobrász, épitész és képiró is vala.

A' középkori szobrászatnak ez volt eredete. — A' festészet kezdményeit átláthatlan homály burkolja. Tizedik századtól a' 13-kig semmi egyéb nyomára nem találunk e' művészetnek, mint némi paránydad festményekre, mellyek a' kéziratokhoz mellékelvék. A' legrégibb e' becses kéziratokból, mellyek a' madridi királyi könyvtárban őriztetnek, egyházi végzemények gyüjteménye, Virgilanak egy szinező (illuminador), és más két művésznek, Sarracino és Garciának, különféle festményeikkel. Ezek között don Sancho, a' pohos, navarrai don Ramiro, és maga Virgila arczképe látható czifrázványok özönébe fonva. A' szevillai székesegyház könyvtárában is van egy két kötetü biblia, mellyet don Alonzo királynak, az ugy nevezett bölcsnek számára, pamplunai Peblo irt és czifrázott-fel festményekkel.

Tizennegyedik század vége felé több külföldi művészt hivtak spanyol országba. Starnian Gellért Florenczből, velenczei Antalnak tanitványa, I-ső Juan udvarába jött, hol több évig mulatván, sok képet festett. Kissé később más két jeles művész hivatott II-dik Juan udvarába: Dello Florenczből 's Roger mester Flandriából. Dello egyike az első professoroknak, kik izmokat festének. Az életirók bizonyos Jorge Ingles-ről, ki nevéről itélve angol lehetett, 's bizonyos Péter mester franczia üveg-festőről, tesznek említést, ki Toledóban telepedék-le, hol 1459-ben több üvegfestményt készitett.

Tizenötödik század kezdetével a' belföldi művészet kezde lábra kapni. Juan Alfonso több oltárt festett 1418-ban a' toledoi székesegyház részére. Ezen egyház munkálatai több művészt gyüjtének Toledóba, kik közül Borgona János és Rincon különösen emlitésre méltók. Rinconról azt hiszik, hogy olasz országban tanult. E' művész több könnyűséget fejte-ki rajzaiban, mint kortársai; alakjai nem minden kifejezés és természet nélküliek. Rincon Guadalaxara-ban született 1445-ben 's 1500-ban halt-meg; egy fiút (Ferdinand) hagyván maga után, ki Borgonával a' székesegyház fő oltárának festményén dolgozott. Borgona számos vallásos festményein kivül több arczrajzot is festett al fresco és olajban. Ugyan ezen művész készité a' szentségház rajzát is, melly 260 szoborral és basrelieffel van felczifrázva, és de Orfe Henrik, német országi ötvösnek, e' hires és nagy ötvös család atyja, — Leoni, Toezzo és Merino vetélytársának, munkája.

Tizenötödik századtól fogva Szevillának, spanyol ország e' Velenczéjének is, saját iskolája van, mellynek alapitója. don Juan Sanchez de Castro volt. — 1454-ben ez festé a' székesegyházi szent Josephin kápolna goth oltárát, mellyen a' szinezés lágysága bámulatos. Pacheco Ferencz a' festészetről irt művében nehány munkáját birálja-meg e' művésznek, pater Siguenza pedig „Escurial leirása" czimü művében gáncsolólag szóll e' kor művészeiről: a' gáncs leginkább Sanches sztyljére látszik irányozva lenni. — „Nagy hibája volt — mond az értekező — spanyol ország régibb művészeinek a' munkáikon elömlő lágyság: azonban a' velenczei iskola befolyása csak hamar oda vitte őket, hogy sztiljökre egy csak nekik saját merészségg bélyegét nyomák (la brabura de estilo.)

(*Folyt. következik.*)

SZOBRÁSZAT.

Weszerle prof. emlékköve. — A' mult évi jul. 29-kén elszenderült t. t. Weszerle József urnak, a' közösen tisztelt, magy. tud. egyetemi kir. rendes tanitónak (lásd 1838. Regélő

62. sz. 485. l.) emlékét örökiteni kivánván gyászoló hitese, t. ns. Jordán Theresia asszonyság, szeretett férjének sirja fölébe, éppen holta napján, közelebbi jul. 29-kén egyszerű emlékkövet állittatott e' magyar felirattal: TEK. TUDÓS. WESZERLE. JÓSEFNEK. A'. KIR. MAGYAR. EGYETEMNÉL. A'. TÖRTÉNETEK. RENDES. TANITÓJÁNAK. A'. MAGYAR. NVMISMATIKA. FÁRADHATATLAN. BUVÁRÁNAK. HÜSÉGES. FÉRJNEK. LEGJOBB. ÉDES. ATYÁNAK. VÁRATLAN. ELHUNYTÁT. KESERGI. ÖZVEGYE. SZÜLETETT. JORDÁN. THERESIA. SIRATJA. KÉT. ÁRVAJA. ISTVÁN. ÉS. JOSEFA.

MEGHALT. ÉLETÉNEK. 57-dik ÉVÉBEN. 1838. JULIUS. 29-kén.

SZINÉSZET.

Értekezés.

Hálálkodás a' szinészek előtapsolásakor. Mennyire szabad és illő a' szinésznek, ha előtapsolással megtiszteltetik, a' közönséggel mintegy beszédbe ereszkedni, arról már Lessing elhatározólag szóllott. Részemről azt hiszem, hogy a' szinész vagy szinésznő, ha előtapsoltatik, e' megtiszteltetést semmivel sem köszönheti-meg szivesebb 's illendöbben, mint egy a' háladatosságot kifejező néma bókkal. Az már el nem mellőzhető, hogy az illy üdlöttek a' függöny lelebbenésekkor és játék végén azonnal hivattassanak, melly megtiszteltetésért többnyire még szinpadi öltözetökben kell bókolniok. De ha most egy „Hippolyt, Sever vagy éppen kevéssel előbb a' tengerbe szökött Sappho, egy lefejezett Essex, pokolba ragadott don Juan, Zampa, egy dicsőült d' Arc Johanna vagy Elaiza mintegy az árnyvilágból idéztetnek-elő; ha mondom e' nap hősei és hősnői fellengős, classicai mondandójokat mindennapi bókokkal csérélik-fel, 's udvari hajlongások között velünk beszédbe ereszkednek, hova lesz a' csalódás? E' szörnyü átváltozással azonnal eltün, és még csak nyoma is kitörlődik keblünkből. E' visszaélés azonban divattá lön, és ha e' közmondás: „a' szokás második természetté válik" — jogait itt be nem bizonyithatná is a' közönségnek egy harmadrésze még is zugolódva távoznék, ha az előtapsoltt szinész „köszönöm szépen"-jét el nem mondaná.

A' comicusnak már inkább megengedhető illy extemporizálás, minek a' hálálkodásnak általában lenni kellene, de mi ritkán az; előtapsoltt szinész arczvonalmairól nem nehéz leolvasni, hogy e' megtiszteltetésre már eleve számolt, 's hogy hálabeszédjét zsebében hordozza, mint szerepét. A' comicusnak szabad minden illedelmes csapongás, annál is inkább, minthogy az eszmék világából gyakran kicsap a' köznapi életbe; 's igy ha még egyszer hatóságunk elébe idéztetik, bátran mégrázhatja ujlag Jocus botját. — De elég e' tárgyról, mellybe ugy is mélyen ereszkedtem, holott csak némelly hálálkodást szándékoztam közleni azok közül, mellyeket a' szinészek előtapsolásukkor szoknak elsohajtozni. Itt tehát némellyek, minden hozzátét vagy elhagyás nélkül, diplomatikai hüséggel előadva.

Egy nyomorult, a' szó legteljesebb értelmében komédiás, bizonyos városban nehány év előtt hivatott, de nem hogy megéljeneztessék, hanem hogy

kifütyöltessék. Alig tette-ki lábát, a' szivmetsző hangok vég-itéleti kürtként harsogtak mindenfelöl elébe. De ez által nem engedé magát zavartatni, szilárd léptekkel ment a' szinpad elejére mondva: „Szigorú urak! kik ott alant felettem pálczát törtetek, tudjátok meg, hogy a' testben meg volt az akarat, de a' lélek gyönge volt kivitelére.“ — Kevesebb szerénység bélyegzé már egy fiatal színésznek ime szavait: Uraim! Salamon bölcsen itélt, de önök még bölcsebben!“ — Egy terhes betegségből felüdült dalnokné, midön ismét szinpadra léphetett, 's játék végén zajosan hivatott, következőt monda: „köszönje a' t. közönség ez éldeletet Istennek és Sirlaky orvosnak, kiknek egészségemet én is köszönöm.“ — Bizonyos fiatal színésznő hasonló alkalommal dobogó szivvel lépett elő, és zavarodásában csupán eme tördelt szavakat rebegheté: „nagyságtok csekélysége — az én kegyességem — legnagyobb öröm másnak örömet szerezhetni — 's ha elégedésemet megnyerték — végtelen szerencse.“ A' szinmester kisegité a' bajból 's a' függönyt kereszté.

Ezen épületes beszédeket mind nem kellene hallgatnunk, ha az előtapsolt színész a' köztte 's közttünk álló választó falat le nem rontva azon szinpadon, hol mint hös, király, koldus, paraszt állott, előhivatásakor is előbbi rangjában állna. ROMVAY.

Hirlapi kötődések.

Ha igaz, hogy van, mit annyira szeretünk hirdetni, véleményszabadság, ugy az kizárólag nem egyes emberek, nem is társulatok, hanem egész emberiség joga. Ennek tudatában minden halandó, ki valamelly tárgyhoz szóllhatni erőt 's tehetséget érez magában, elmonjda e' vagy ama dolog feletti véleményét: 's véleménye, ha jó, elfogadtatik, ha nem, mint használatlan félre vettetik. E' közös jog tudatában támadtak emberek, kik a' mivelödés haladásáról, elmeszüleményekről 's a' müvészet minden nemü ágáról elmondák általános vagy részletes, helyeslő vagy gáncsoló véleményeiket; e' közös jog tudatában hivök mi is magunkat felhatalmazottnak, előbb ugyan a' budai 's később a' pesti magyar szinház egyéneinek műtehetségeiről véleményünket elmondani, mint azt más lapok is tevék. Huzamosb ideig folyt ez igy, a' maga szokott utján; mig végre szini referádáink ellen kifogások keletkeztek; 's azért, mi mindennek szabad (a' szinészekről véleményét elmondani), azok hol egyik hol másik lapban, majd közvetve majd közvetlenül, mind untalan gáncsoltattak. Legyen szabad mondanunk, hogy ez igen furcsa körülmény: Pestbudán tudtunkkal két német, Bécsben 's egyéb városokban több lap is van, 's a' szinészetről mind, egymással majdnem homlokegyenest ellenkező véleményeket közöl a' nélkül, hogy egyik vagy másiknak eszébe jutna collegája ellen sikra szállni. De mért is? a' műbiró maga felelős véleményeiért, 's ha az helyes, a' józan olvasók helyben hagyják, ha nem, megnevetik. Nem igy nálunk: itt egyik lap a' másiknak véleményét (mint ha az veszedelemmel fenyegetné a' hazát), gyakran még a' leggyöngédebb illedelmet is felejtve, feszegeti. Egy ideig (minthogy a' tollharczok nem szokásunk, 's ha egy párszor kivitelképpen megtörtént is, csak tovább már nem türhetett, ismételt piszkálódások után esett,) békével türtük e' rakonczátlanságot: látva azonban, miképp' az nemhogy szünnék, sőt még kicsapongóbb lesz, kényszeritve érezzük magunkat, jövöben „hirlapi kötődések“ czim alatt, a' többi lapoknak reánk intézett nyilait kiemelni, hogy a' t. olvasó közönség lássa, milly

békeszerető collegáink vannak, 's lássa, e' lapok kezdik-e, vagy mások a' veszekedéseket, mellyekbe mindenkor személysértések kevervék.

E' kötődő lapok egyike (a' halhatlan nevű derék Kulcsár Istvánnak üdvös szellemét félre vetve) a' „hasznos mulatságok" egy ideig *játékszini naplója* folytatását megszüntetvén, közelebbi 7-ik számában a' t. olvasók épülésére reménytelenül jelenté, hogy e' naplót, mint véleményeink ellenőrje (!!!) ujolag folytatandja Szavának embere lett; mert mar a' 8-ik számban „Fra diavolo" adatására térvén vissza igy szóll többi között: „Lágyságnak tekintem a' Honművész szini criticusától F — k. játékára odavetett észrevételét: „F. M. 's E—L. gyöngék." (A' Honművészben azonban igy állott: „Legkevésbbé lehetünk elégedettek a' némberi személyzettel, melly közül F. M. (Zerlina) 's É. L. k. a. (Lady) voltak a' főbb szerepek vivői.") — Igy a' fennebbi idézet igen hasonlit az ugy nevezett h— g—hoz, 's nyilván láthatni, milly dicséretes szellem vezérli az ellenőrnek tollát. Ezután Zerlina charakterét rajzolja, 's annak személyesitőit dicséri; végre igy fejezi-be a' czikket: „Csak édes criticus uraim lehet valakit nagyon szeretni, csakhogy a' szinpadon is nem mindig őt. Erre kérem jó szivvel; különben még gyakran találkozunk." — Értjük édes ellenőr ur! csak azt a' megjegyzést tesszük, hogy a' dicséret és ócsárlat nem mindig és mindenkinél szeretet vagy *szerelem* következménye; 's mi ohajtjuk, hogy Zerlinának különben általunk igen tisztelt személyesitőnéjéről is mindig csak magasztalólag szóllhassunk, nem személy, hanem az ügy, intézetünk tekintetéből; mellynek bár valamennyi személyzete tökélyes művész volna, hogy a' szinházat mindennap tele pénztárral szerencsésithetnék. Mi pedig a' szerelem hánytorgatását illeti édes szerkesztő ur, igen helyesen tenné, ha magára jobban vigyázna; mert midőn mások szemében a' szálkát keresi, magáéit a' beléjek szögellő gerendában könnyen kiszurhatja. Egyébiránt elég ocsmány dolog illyesmivel, mi bizonyosan nem tartozik a' mübirálathoz, egy hitelt szerezni 's tanitni akaró irónak fellépni. Szégyenüljenek-meg 's térjenek hátra mind azok (hogy az irás szavaival éljünk), kik illy alacsonságokat nemcsak koholni, de még hirlapba is tenni elég szemtelenek.

Másik az Athenaeum. — Ez egy „öcsém uram, házasodjék-meg" czimü eredeti novellában, közelebbi számában, igy szóll: „En három jótéteményt tudok, melylyel a' világ teremtése óta megajándékoztaték. Első a' házasság 's a' t. Második jótéteménye a' világnak Amerika fölfedezése 1492-ben, melly által a' burgonyát és dohányt kaptuk. Harmadik pedig a' józan és részrehajlatlan szinbirálat, mellyet a' Honmű—vész (*igy*) még 1839-ig fel nem talált." Igaza van édes Gaál ur (a' Novella irója): mi pedig méltányosabbak vagyunk, 's aztmondjuk, hogy az Athenaeum azt feltalálta: és igy — mind a' ketten hazudunk.

Magyar játékszin.

Figyelmeztetés. — *Pesten*, jövő hétfőn, aug. 5-kén *Lendvayné* assz. jutalmaul bérszünettel először adatik az „ecsedi tündér" regényes vig játék 3 szakaszban 5 felvonással. (Irták Gaal és Józsika. Az előforduló tündér-dal és kar zenéjét irta Thern. Az uj diszitményeket festette Engert ur.) — Halljuk, hogy ezen eredeti uj szinműnek előadására az igazgatóság nem kimélt költséget, hogy az minél nagyobbszerü fénynyel jöhessen szinre.

PESTEN (Bognár ur vendégjátéka.) Julius 23-dikén „Norma“ nagy opera 2 felvonásban adatott (irta Romani, forditotta Szerdahelyi, zenéjét szerzette Bellini), mellyben Bognár Ignácz ur, a' szász-koburg-gothai herczegnek kamara-énekese, 's Koburgban az udvari szinház első tenoristája, kiről már elöleg emlékeztünk, 's kinek fellépteit utközben támadott rekedtsége mindeddig akadályozá — megkezdé vendégjátékát Szever szerepében. Őt, az egyébiránt is, mint vendégművészt, szinpadunkon ritka tüneményt, vágyva ohajtotta hallani minden, ki magyar szinházunknak barátja, de leginkább az, ki öt több évvel ez előtt Budapesten ismerni kezdé. Feszülve volt várakozása az igen nagy számmal egybegyült közönségnek, melly öt hosszasan zajlott tapsok köztt fogadá már első felléptekor is, midőn nagy ariájával, melly méltán próbaköre teszi a' tenoristáknak technicai tehetségöket, megküzdeni törekvék. Részint még egészen meg nem szünt rekedtsége, részint talán némi elfogultsága, és szinpadunkkal ismeretlensége okozhatá, hogy hangtehetségének teljes erejét 's kifejlését elő nem tünteté, mit kivált a' magasabb cordákban több izben lehete észre venni. Látszott az is, hogy a' magyar éneklésben szokatlan; 's talán ennek tulajdonitható methodusának némi sajátsága, mellyet leginkább kitüntetett némelly szavaknak szembetünő elnyujtása, másoknak pedig ott, hol nem is kivántatott, gyors kiejtése. Hogy Szevert több tüzzel nem adá, miként különben e' szerepet látni szeretjük, talán inkább B. urnak szinpadon kivüli igen szerény 's csendes természete hozza magával. Egyébiránt mind declamatioja mind átaljáu éneklése bizonyiták, hogy ő a' német sztilnek nevendéke inkább, mint más nemzetbelinek. Actiojira nézve ohajtanók különösen, hogy jeles mintákat venne tanulmányul; a' fensöbb tökélyes dramai dalrendszert is szép természeti tehetségei mellett gyakorlás által sajátjává teendheti. Nem rendkivül erös, de a' szinpandunkon eddig hallottakon kivül, még is legszebb 's legerősebb tenor-hangokat (érthető szép kimondásán kivül) fejtett ő ma ki elfogultságának daczára is, mellyeknek nagy kiterjedtsége jóformán kitünt. Nem annyira alsó mint közép hangjai azok, mellyek leginkább erösek és szivhez szóllók; a' felső hangok gyengébbek, de tiszták 's nem erőtetett mellhangok: falsetokat ritkán, 's ha nem hibázunk, ma ollyakat csak akkor használt, midőn a' felső C-ig emelkedett. Különös dicsérettel kell még emlitnünk gyönyörü pianóját, mellyet lágyabb mentcteknél, jelesen az Adalgisával 's Normával énekelt párdalokban, igen helyesen használván kellemes hatásúvá tett. Illy szép tehetségekkel felruházva levén e' honi fiatal müvészünk, belőle egykoron méltán várhatunk honi szinpadunkra olly dalnokot, millyet ohajtani elég okunk van. Játék és felvonások közben 's után többszer hivatott a' ma ismét kitünő művészet 's tüzzel működött Schodelné asszonynyal (Norma) együtt, ki Adalgisával (Felbér k. a.) éneklett párdalja allegróját ismételni szives volt, és ma ismét számtalan tapsokkal tetéztetett. B. ur játék végén szerény szavakkal fejezé-ki örvendezését, hogy tehetségeivel kedves honának szolgálatot tehet. A' kardalok 's két hangászkar jelesen munkálódtak.

DIVAT.

31-dik divatkép (Parisból). — Fejdisz csinált vagy természetes virágokkal; könnyü nyári öltözet; öv, gyöngyökből.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiaczon, Dencs ház, 86 dik sz. a.

Nyomtatja Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

M. TUD. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

62.

HONMŰVÉSZ.

Pesten vasárnap augustus 4kén **1839.**

KÖLTÉSZET.

A' beteg leány.

,Leány, leány, te csak sorvadsz,
Mint rózsa tél előtt,
Okát miért födözgeted,
Ah, mondd, anyád előtt?

Kihalt szemedben a' világ
Szelid sugárival,
'S mosolyra most szegény ez arcz
Fehér rózsáival.

'S miként az est sötétinél
Lehúny a' napsugár:
Lehunyni mért sietsz te ugy
Ifjú korodban már?'

„Anyám, anyám, bosszúságot!
Tovább nem titkolom,
E' szív csalatva van, 's engem
Dühöngő kinja nyom.

Szerettem, és szerelmem az
Arany nap fénye volt,
'S lelkem viszont szeretve még
Az égben fön honolt.

De most csalatva jó anyám,
Sötét rom életem.
Sötét jövőben tévedez
Csavargó képzetem.'

,Tanulj feledni jó leány
Feledd a' hűtelent,
Ki ennyi bajt okoz, 's vadul
Sanyargat büntelent.

Hisz' élni szép, 's ezer virág
Mosolyg korodra még,
Tanulj feledni, 's melly sajog, —
Sebed tovább nem ég.'

„Hisz' élni szép, hisz' élni jó:
De sirban nyúgalom
Van, és oda nem hat 's győtör
Se' kín se' fájdalom.'

„Idővel vissza nyerheted
Rabolt nyugalmadat' —
„Nem anyám, nem én meghalok; —
Azért nyujtsd csókodat.

Fagy borzogat, kemény jéggé
Fagyasztja szívemet,
Mindig hidegb van o anyám
Takarj-be engemet!" —

MÁRTONFI JENŐ.

SZORGALOM.

Sebészi műszerek tömérdeksége. Ha a' hir való, jelenleg **Weisz** ur, Rostockból, legügyesebb sebész-műszer-készítő Londonban, kinek raktárában (egyszersmind officina) többi között egy 1.800 pelengéjű tollvágó kés van, a' sebész műszerekből pedig, u. m. olló, gerely, szike, kusztora (bistouri) 's t. e. 6.000 darabon felül találtatik.

Aczélrud-harang. Hannoverában az Uslar melletti schlingeri hutában egy harang aczélrudakból készült, 's nehány nap előtt rendeltetési helyére, egy kis község tornyába, el is küldetett. E' készitmény harang-idomban hajtott 's 97, 77 és 55 font nehézségű három aczélrudból áll, mellyeknek hangja 5000 lábnyi vagy is jó fél órányi távulságra még tisztán hallható. E' csuda harmoniás hangú harangnak ára a' hutában csak 130 tallér volt.

Könyv-és réznyomatok, betű 's rézlap nélkül. — **Dupont** testvérek Parisban feltalálták titkát, miként lehessen a' régi könyv-vagy réznyomatokat betű vagy rézlap nélkül lemásolni. A' lemásolandó nyomtatványok vagy rézmetszvények vegynökileg elkészíttetvén, sima kőlapra jőnek, 's egyszerű nyomást kapván nehány másodpercz mulva minden nyomatott lap, minden rézmetszvény legnagyobb pontossággal egy más lapra van áttéve, mellyről minden további előkészület vagy körülmény nélkül tetemes számú példányokat lehet nyomatni. Legnevezetesb és örvendetesb körülmény azonban e' munkálatnál az, hogy a' lemásoláshoz szolgáló eredeti lapok legkevésbbé sem szenvednek, 's recto és verso ujitási szolgálatuk után ismét visszahelyezhetők azon füzetbe, honnan használatra vettük. A' vegynöki munkálat olly gyorsan halad e' kezelésnél, hogy egyetlen munkás napjában 25—30 nyomott ívet, tehát 500 lapnyi kötetet, kényelemmel készithet-el. Minden egyéb dolog közönséges kézi munka, mellyet a' legügyetlenebb könyvnyomó elvégezhet. Köszönet e' szép találmányért! — Ezentul legalább nem lesznek a' legbecsesb nyomtatványok és rézmetszvények dús mű-

kedvelőknek vagy könyvtáraknak egyedüli birtokaik, hanem azokat minden mű- 's literatura-barát csekély pénzért megszerezheti.

FESTÉSZET.

A' művészet spanyol országban.

(Folytatás)

Sanchez de Castro-nak többi jeles tanitványai közül kitünő volt Juan Nunez, kit egy 18-ik századbeli iró Dürer Albrechthez akart hasonlitni. Azonban egy más spanyol iró azt állitja, hogy e' hirtelen eltünő kor festészeinek fő tehetsége a' szobrok és basreliefek aranyozásában és befestésében határozódott. Sanchez kortársai és utódainak legalább ez volt fő foglalatosságuk.

Azt éppen nem állithatni, hogy a' most emlitett korszak festészeinek és szobrászainak művei különös iskolát alakitottak volna spanyol országra nézve. E' korszak művei általában a' katholika nagy iskolához tartoztak, melly minden nemzetet, az olaszt mint németet, spanyolt mint francziát és angolt magában foglalt, mellynek középpontja akkoriban Florencz. 's műtereme Giotto műhelye volt. A' nemzeti művészet csak később egy Velasquez, Murillo és Ribeira fészkében költetett-ki, 's mint az olasz művészetnek egyik leánya csak 16-dik század után szakadt-el anyjától.

Spanyol ország vallásos és politicai forradalmai a' 16-dik században egészen különböznek azon forradalmaktól, mellyek ugyan ez időben Europa minden nyugoti tartományában elömlöttek. Alig vivta-ki spanyol ország a' szerecsenek kiüzése által vallásos, és Arragonia 's Castilia koronáji egyesitésével politicai egységét, alig pihené-ki a' polgári háborúk terheit: a' nyugalom bizonyos német kezdé élvezni. Mig olasz, német, angol, franczia ország a' pápával küzdve a' katholica vallást megtagadák, hogy pogányok, protestansok vagy philosophok legyenek, spanyol ország mélyen érzé egy hatalmas és mérséklett, fennállását biztositandó organisatio szükségét, és békén maradása mellett katholicus korszakát kezdé-meg. Spanyol országnak más gondja volt, mint a' pápa csalhatlanságának tagadása és a' szabad vizsgálat elveinek elfogadása; spanyol ország elszakadt tagjait törekedett összeszedni, 's egy testben egy nemzetté egyesiteni. A' reformatio nem hatott-be spanyol országba; ezért is különbözik literaturájok 's művészetök karaktere lényegileg más nemzetek-literaturája 's művészete karakterétől. A' szelid, keresztény kedély sajátjok maradt; a' mysticismus és vallásosság bélyege nem szenvedett nálok változást. De spanyol országon kivül mellyik or-

ság is volt volna képes 16-dik században egy szent Theréziát elő-mutatni — e' költészi képet, melly az ihletés és látnokság ős korára emlékeztet? Világ teremtése óta melly' ország mutathat-fel olly idealis festészeket, minő Morales és Murillo? Az eretnek-nyomozás és Zurbaran ez elvnek következményei voltak.

Ámbár spanyol ország a' szó teljes értelmében nem vön is részt a' reformatioi hadban, különböző okok miatt még is nagy változást szenvedett belső élete e' korban; először Arragonia 's Castilia egyesítése által, melly közép-tengereni kereskedését terjeszté, azután Granada meghódítása által, melly az Arabok nyugtalan szellemét zabolázá-meg, az új világ feltalálása által, melly a' gazdagság-szerzés reményében tettekre buzdítá, olasz országgali kereskedése 's hadai, és végre egész Európával szövetkezése által, midőn 5-dik Károly trónra lépett.

E' befolyások általában nagy hatással voltak a' spanyol művészetre: a' festészek szobrászok és építészek nagyobb része olasz országba ment, a' florenczi, romai 's velenczei nagy iskolákban tanulandók. Innen magyarázható-meg a' való és képzeményesnek azon vegyülete, melly e' következő spanyol iskola különböztető karaktere lesz, melly az olasz mesterek befolyása által alakjára nézve természetes, alapjára nézve azonban képzeményes lesz a' katholika vallás befolyása által, melly mysticismusát a' Mórok közt is megőrzé. A' szobrászok közül Siloë Diego, idősb (el viejo) Bergara, Alonzo Berruguete, Pedronak fija, Becerra Gáspár és mások; a' festészek közül Bargas Lajos és Billegas Péter Szevillából, castiliai Navarette, a' valenczíai néma (el mudo) Vicente Juanes tértek vissza olasz országból 's alapiták-meg spanyol ország három iskoláját. Berruguete Alonzo, kit honfiai a' spanyol Angelo Mihálynak neveznek, legtöbbet sajátítotte-el az olasz szellemből, mert magával Angelo Mihálylyal dolgozott. Berruguete 1480-dik évben Parades de Nava-ban született, 's miután a' festészet elemeit atyjától megtanulta, 1503-ban Florenczbe ment. Itt másolá a' pisai ütközetet ábrázoló ama nevezetes festményt, mellyet Angelo Mihály Leonardo da Vinci-val vetélkedve festett a' város teremében. 1504-ben Romába ment Buonarottival, hova azt II-dik Gyula pápa hivta a' vatican kifestése végett. Berruguete sok munkájánál segéde volt mesterének, kit később oda hagyva Florenczbe ment vissza, hol a' szent Girolamo-oltár számára rendelt festményt, melly Filippo Lippi halálával félben maradt, bevégzé. Itt a' legjelesebb művészekkel szövetséget, barátságot kötvén, 1520-ban visszatért spanyol országba. 5-dik Károly megkü-

lönböztetett tisztelettel fogadta; szobrásza 's képirójává nevezte-ki, 's a' granadai palota és madridi alcazar részére több munkával bízá-meg. Ó Castiliának majd minden városa mutathat Berruguetól, ki sok kincset gyűjte, szobrászi vagy festészi művet; legtöbbet azonban Toledo és Valladolid. Alonzo művészete leginkább a' szobrászatban tünik-ki; itt ő mestere sztiljének nagyságát és correctségét, boncztant és a' nyak átlátszóságát a' ruha alól, egészen magáévá tette. Halálával egy fiút hagyott maga után, kinek munkái apjáéihoz igen hasonlitnak.

(Folytatása következik.)

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

PESTEN jul. 26-kán először „Teréz" drama 5 fvsban. Irta Dumas. Az eredetiből fordità Nagy Elek, a magyar tudós társaság költségén. Dumas jól tud bonyolitani, a' szövevényt ügyesen fejti-fel; jelenései hatásra számitvák, 's czéljokat ritkán is vé ik-el; de e' mellett a' morált iszonyúan fenékszinbe tolja. Jelen müben, mellynek 4-dik fvsa igen meglepö, jelesen játszottak Lendvayné assz. (Delaunay Amalia), Szentpétery ur (Delaunay), Laborfalvi R. (Teréz) 's Lendvay ur (Savygni Arthur). Lendvay urban ma egy helytelen actiót vett észre ref., mit eddig még nem látott: bal kezét t. i. a' legindulatosabb és szerelem-ömlengőbb beszéd közben is egypárszor csipöjére feszité. Ez hiba; mert ezen attitudenek csak nyugott lélek mellett, 's akkor is ritkán van helye. Nézök gyéren. — 27-kén Weber K. M „büvös vadász" nagy operája került elö mérsekelt számú hallgatóság előtt, mellyben Bognár ur vendégmüvészünk Max szerepét adá hangjának 's játékának már szabadabb ömlésével. Észrevételeinkben, mellyeket első felléptéről nyilatkoztattunk, átaljàn véve ma is megerösite, de különösen prosa-beszédének tiszta 's érthetösége, és szép csengésü hangja felöl. Felbér M. k. a. (Agatha), ki e' szerepet kitünö sikerrel szokta adni, nagy ariája után élénk tapsokkal tiszteltetek. Éder L. k. a. is (Anna) kellemes jelenet volt. Szerdahelyi ur (Gáspár) egyéb helyes játéka mellett csak a' mély hangokkal nem birását érezteté. Várai ur (remete) hangjainak egy pár helyen kelleténél jóval alább szállása által nagyon észrevehetö dissonantiát okozott; Zsivora ur (Kilian) haladást bizonyita coupletjeiben; első fvsban a' nökar pontosságra nézve felülmulá ugyan a' férjfiszemélyzete, de a' nyoszoló leányok daljában nem egyirányosan maradtak a' dal meneténél; 's e' divergentia nem vala kellemes. A' tünemények ma különösen jól sikerültek. — 28-dikán „Kobold" regényes, 's t. bohózat dalokkal 2 fvsban, már némi rendetlenséggel adatott A' kobold személyesitöjének, ha szerepét egész terjedtségében nem adhatja, ref. véleménye szerint nagyon kellene ügyelni segéde mozgalmaira; mert ha azok olly elütök, mint ma Szerdahelyi urnál voltak, a' csalódás hamar füstbe oszlik. Nézök közepesen. — 29-kén „vallomások" vig játék 2 fvsban. Lendvay ur (Adolf) 's Lendvayné assz. (Julia) igen jelesek. Egressy G. ur (Bitter) hosszas távulléte után ma lépett fel először. Nézök kevesen. — 30-dikán először „Gemma di Vergy"

nagy daljáték két fvsban. Irta Bidera Ján. Eman. Forditotta olaszól Jakab István, muzsikáját irta Donizetti Kajet. Szinpadra alkalmazva a' szerint, mint a' bécsi cs. k. udvari szinházban, mult évben, az olasz dalszinész-társaság által adatott. Az előadásban gróf Rothkirch 12. számú cs. kir. gyalog ezrednek muzsika kara is részt vett. Az előadásról és darabról bővebben jövő számunkban. — 31-kén „Saluzzoi Corona" drama 6 fvsban (Irta Raupach Erneszt. Forditotta F. S.) Lendvayné assz. a' czimszerepet átaljában jelesen, de különösen kitünő tökélylyel adá 3-dik fvsban a' szerelmi vallomást és 1-sö fvsban a' Guido ömlengése feletti megvetést és boszút. Lendvay ur (Guido) igen jeles volt szerepének minden részében. Miskolczy Julia k. a.-t (Blanka) arra figyelmezteti ref., hogy a' philosophia és sohajtás nem férnek össze. Igy ama szavakat: — „nem mindig jó keresni a' valót; való az élet, a' halál valóbb" — a' közbe tüzött „ah-val" sohajtva igen hibásan mondá-el. — Nézők gyéren. — Jelen szombatra (aug. 3-kán) Konti Károly dalszinész ur jutalmaul az e' héten köztetszésre adatott „Gemma di Vergy" nagy daljáték 2 fvsban van kijelelve. E' ritka müéleményre, melly sok érdemü dalnokunk részére adatik, a' t. közönséget figyelmeztetni kedves kötelességünknek tartjuk. M—v—s.

KOLOZSVÁRATT, maj. 26-dikán „Norma" (daljáték 2 fvsban; irta Bellini) került szinpadunkra. Dériné assz. és Benza ur mint vendégek, elöszer léptek-fel. Dériné asszonyt, kit öt esztendő óta nem láttunk, kit Kolozsvár — ha hibásan is — magáénak nevez; kit a' multakban — nem ok nélkül — annyira tisztelt, annyira szeretett: jelenben is, mintha a' multaknak benne élvezett minden perczei megifjodva tünnének-elő olly zajos és élénk kitöréssel fogadta, mint fogadni köteles egy ollyant, ki elöször mutatta-meg, hogy magyar ajakon is képes zengeni az ének, melly szivig hasson és lelket emeljen; ki elsö volt, a' kitől számithatjuk magyar operánk aeráját, 's ki még szinte tud birni annyi varázszsal, hogy a' multak emlékét szép daljaiban előbüvölje. Ezt bizonyitá Dériné Norma szerepében, kinek hangja még most is könnyüded, hajlékony és tiszta, különösen a' közép hangoknál. De fájdalom! most nincs meg abban azon erőteljesség, melly a' viharoknak pathoszát a' maga forrásában természetileg ömlessze-ki, mi egykor müvésznönknek annyira sajátja vala, 's mellyet ref. az éneklő müvészetben azon pontnak tart, hol poetai szellemnek, teremtő erőnek a' maga nagyságában ki kell fejlenie, hogy dalban is lássuk a' mü lelkét, 's a' müben a' küzdelem fensöbb fokait is. E' tüz és erö hiányzik tehát most Dérinénkben — hogy már a' többekkel én is igy szólljak. — De van még az énekben egy más oldal is, egy szelidebb foka az érzésnek, melly a' többséget inkább megszokta ragadni, mint az emlitett hiányok: 's ezen oldal Dérinében még gazdagon mutatkozik; ezen oldal az énekben a' lágyság és olvadás, melly mondám az érzésnek egy szelidebb kifejezetére hangozik. E' lágyság és olvadás Dériné énekét az indulatok alsóbb fokain olly összehangzó szépséggel hatja által, hogy lehetetlen illy helyen tagadni benne a' müvészi valóságot. 'S ezekből itélve legnagyobb elemében láttuk öt, mikor az utólsó fvnásban máglyára adja magát, és atyjától elbucsúzik; igy hasonlag Adalgisávali duettjában is. Benzáról bátran elmondhatjuk, hogy olly Orovesót, mint ö, szinpadunkon többet nem láttunk. Nagyság ül hangjában a' maga tiszta csengésével, 's e' mellett olly kerekded és természeti erös, hogy szépségeért szüntelen hallani kivánná az ember. Egyetlen hibája volt, hogy abból, mit éne-

kelt, egy szót sem értènk. Latabár a' hajdaninál sokkal gyengébb Sever volt. L. urnak éneke szinpadon már nem élvezhető, mert általában mondva csak megrekedt rikácsolás. Mi volt a' második fvnásbeli quartett Latabár hangja miatt? én nem mondom-ki: de Isten mentsen illyent sokat hallani-! Latabárnak vannak énekbeli érdemei igen sokak, de csak szinpadon kivül: 's ez a' tanitásban áll; 's hogy ollykor ollykor egy-egy daljáték látását neki kelle mostanság és eddigelé köszönni, azt sem tagadjuk: de hogy szinpadra, mig csak kerülheti, énekelni ne álljon, azt igen igen tanácsoljuk, — mondom, mig kerülheti. Ballay Mari (Adalgisa) hasonlag a' réginél gyengébb volt, és igen bátortalan. A' Normávali éneklett duettben egyszer benn is maradt. A' kardal nem olly erös. A' Druidák második karéneke Benzáért ismételtetett. Játék végén valamint fvnás között is Dériné assz. és Benza ur — hivattak. Dérinéhez, első megjelentekor, egy sonett hullámzott alá számos példányban. Szinházunk ma is tömve, hol Leńdvayné assz. még ez esten látható volt. — 28-kán előadatott „Angelo." (Hugo Victor után báro Eötvös József) A' czimszerepben Szaplonczay játszott: de nem tudhatni, akaratjából-e olly gyengén, vagy kedélye hozta magával? mert nem képzeljük, hogy romlottsága éppen annyira szállt volna, hogy ennél jobban játszhatni ne hihetnök; minél fogva megrovásra méltó: de rója öt már tovább lélekismeretében azon tudat, hogy pályáját visszavonhatlanul elferditette. Szákfy ur, Rodolfo szerepében, mint vendég lépett fel. Szákfyt magyar szinészetünkben mint közönségest lehet néznünk. Ő szerepében nem ront mindenhol; 's mi az épitést illeti, viszont sehol sem épit. Lágyság ömlik-el játékában, 's innen néhol a' boszontásig lágy és játékában érthetlen; természetes is akar lenni, de ennek határát semmi esetre nem tudja kimérni, ollykor ollykor még is megtalálja a' gyöngyöt, 's mit lelke belöl munkál, azt szavában és játékában is láthatni; de ez rajta, mint látszik nagyon incidens. Utósó jelenetében azonban, hol csaknem egyszerre örömet és fájdalmat kell kinyomnia (t. i. Katalin életénél és Tisbe halálánál), jó részint bebizony'tá, hogy illy nagy föladatoknál éppen nem gondolkodó szinész. Dériné aszz. (Tisbe) jó volt, jobb, mint szinésznöink közül bár mellyik lehetett volna; 's hogy ref. kivánatainak egészen meg nem felelt, azt jó részint a' szegletes Rudolfónak és a' még szegletesebb Angelónak tulajdonitja. Játék végén Dériné assz. mint szerződött tag és Szákfy ur hivattak. Nézök közép számmal.

VRSS.

Külföldi játékszin.

Háladatos művész. A' történetek sorában kevés művészt állithatnánk-elő, ki az akaratszilárdsággal párosult hála-érzeményt olly mértékben birta volna, mint Garat, tenorista; ki kevéssel a' franczia forradalom előtt kezdé-meg a' bordeaux-i szinpadon szini pályáját. A' parisi dalszinházban adatott némelly vendégszerepei által olly hirre kapott, hogy Maria Antonia magához hivatván, öt első kamara-dalnok czimmel ruházná-fel. A' fejdelmi nagylelkűségnek e' szép vonása Garat keblébe erősen gyökeredzett, és a' nem sok idő mulva bekövetkezett gyász-körülmények elég alkalmat adának művészünknek, nemes gondolkozása bebizonyitására. Midőn a' köztársasági eszmék folyama Parisban a' néptömeget magával ragadta, egykor a' szinpadon álló Garat zajosan szóllittatott-fel a' közönségtől, énekelné a' „marseillaise-t", vagy a' „chant du depart-ot" — Garat fejét rázta, 's a' szin ele-

jére lépvén erös, elhatározó hangon mondva: „Kár, hogy e' szép zenének textusa hála-érzetemmel ellenkezik" — hallgatva elvonult. A' közönség elnémult, mert Garat szilárdsága meglepé. Azon pillanattól, mellyben megérté, hogy nagybátyja, a' minister, ama szörnyü követséget, a' nemzeti gyülés ítéletének XVI. Lajos elött felolvasását, magára vállalá, nem lépett többé annak házába. Midön némelly sokat tehetö személyek arra akarák birni, hogy egy a' minister által adatott 's ugy nevezett nemzeti ünnepen jelenék-meg, meg, mellözöleg igy felelt: „egyszerü müvésznek nem illik hálátlansággal kérkedni." — Sőt akkor is, midön a' királyi család csillaga egészen letünt, hiv maradt elveihez, 's tántorithatlan föltételében. Ama hires Lesueur, ki Napoleon alatt az udvari kápolna karmestere volt, egykor azt tanácslá Napoleonnak, fogadja-fel Garat-ot 24.000 fr. évbérrel a' kápolna dalnokai közé. A' tanács elfogadtatott. Garat vagyontalan volt, 's e' mellett még gazdálkodni sem tudott. Lesueur, ki a' müvésznek e' körülményeit kitanulá, a' dalnokhoz sietett, hogy az örvendetes hir megvivésében elsö legyen. Garat nyugottan mondá Lesueur-nek: „köszönöm ön barátságát, de az ajánlást nem fogadhatom-el" — „Micsoda? nem fogadhatja-el? de hát mért nem?" — „Mért? mért? — kicsoda jelenleg a' belügyek minisztere?" — „Chaptal ur." — „Ama nagy vegynök?" — „Igen, az; 's mit tesz az?" — „Szóval, én nem fogadhatom-el; majd, ha a' belügyek minisztere egykor müvész lesz, fogok e' tárgyról gondolkodni!" — És Lesueur semmiképp' sem birhatá más gondolatra. Midön a' karmester ez esetet Napoleonnak értésére adá, vállvonitva monda ez: „kába! — de csak hamar hozzá toldá azonban még sem olly kába, — mit gondol ön?" — Garat jó ötleteknek sem volt szükében. Midön egy alkalommal bizonyos parisi banquier szalónjában „Armida és Rinaldo-ból" párdalt énekelne, egyszerre olly bassus-kiséret üté-meg fülét, mellyből a' partiturában egy hangjegy sem állott. E különös kiséret a' hatalmasan hortyogó banquier volt. Garat az alvóhoz lép, lábaihoz egy tallért ejt a' földre, 's a' banquier kapkodva ébred-fel. — „Tudtam — mondá Garat csendesen — hogy e' zene hangjainál nem fog ön alunni!" — és a' gyülekezet harsogó kaczaja egészen megzavará a' vén pénzzsákot.

UTASITÓ.

Douglas J. S. dicséretesen ismert tiszta kokuszdió olaj-szék sószappana, börkiütések, pattanások 's a't ellen.

Mivel némellyek vakmeröködtek az általam föltalált tiszta kokuszdióolaj-szék sószappanhoz bélyeget és formát utánozni, más név alatt: tehát czentul ez ujonnan javított, büztelen tiszta kokusztdió olaj szék sószappanomat uj négyszögü 's latin köríratu bélyeggel, 's köbe edzett kéziratommal látom-el, egyszersmind bebizonyitásaul szappanom valódiságának, magyar országban egyedül Pesten Lueff M fehérhajó-utszai „Minervához" czimzett raktárában árultatom azt nagy költséggel készült gyönyörü raktári jegy mellett, hol hat bécsi latnyi darabnak ára 30 pgö kr. 12 darabot egyszerre vevök 10% lerovatban részesülnek. Hamburg, juniusban, 1839. Douglas. J. S.

DIVAT.

Parisban a' szinházakban nagy számú musselin ruha volt látható mult hetekben, és pedig többnyire világos szinü, közép szélességü lebegénynyel, valenczi csipkével beszegve. — Különös szerepet játszik jelenleg a' musselinból készült pelerin-kendő, hátul bekapcsolva, elöl szív-idomban, 's az öv alá szoritva, négy sor valenczi csipkével körözve. — A' ruhákon keskeny foszlányok foglalják-el a' körzemények helyét. A' rövid ujjakat nagyon viselik mind pongyola, mind disz-öltözetnél, ugy a' selyemből reczézett kesztyüt. — A' ruhák alsó részén, melly még mindig elég bő, többnyire keskeny lebegények láthatók. A' széles szalagöveket oldalaslag tüzik-le. — A' kalapokat crep- és gaze-diszitmény, az ernyő alatt pedig jól előre illesztett virág ékesiti.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiaczon, Denes ház, 86 dik sz. a.

Nyomtatja Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

63.

HONMŰVÉSZ.

Pesten csötörtökön augustus 8kán 1839.

KÖLTÉSZET.

A' kinzóhoz!

Örülsz, hogy szikla-szived nem
Indul keservimen,
'S miként vétket sem ismerő
Nyugszik szép csendesen?

Idővel sziklát vés a' viz;
Ha folyvást rá csepeg:
Vigyázz; jeges szived követ
Könyüm repeszti-meg! —

'S törésén át ha létre kél
A' lélekismeret,
'S dicsőn birói székre lép
A' szenvedély helyett;

Emlékem a' régen kizárt
Elő áll ujjolag,
Mint siri álmából kelő
Éjféli rém-alak!

Megfagyva bágyadt két szemén
Könny lesz szemlélhető,
Ajkán elfojtott szerelem
Kin-hangja érthető.

'S panaszát elfogadva majd
Ha rád szóll a' biró;
Késő gyötrelmidben hagyand
A' végképp' búcsuzó!

KÖVES JÁNOS.

FESTÉSZET.

Spanyol országi müvészet.

(Folytatás)

Ugyan azon időben, mikor Berruguete honába visszatért, telepedett-le Torrigiano is spanyol országban, miután az angol földet sok, becses faragványával gazdagitotta volna. Vasari szerint azonban csak hamar megbánta Torrigiano, hogy VIII-ik Henrik udva-

rát oda hagyá; mert Szevillában eretnekséggel vádoltatván, börtönbe vettetett, hol ételt italt megvetve 1522-ben éhen halt-meg. A' Torrigiano vésője alól kikerült szent Jeromos szobra még most is legbámulandóbb szobrászi mű spanyol országban.

Becerra Gáspár szintén Florenczben gyarapitá ismereteit, 's mint Berruguete, szobrász, festész és épitész volt egyszersmind. Becerra a' romai cancellaria festményein Vasarival együtt dolgozott. Az emberi test boncztanából bámulatos ismeretei lehettek; mert egy, Juan de Valverde által 1554-ben a' festészek, szobrászok és sebészek használatára irt munkához ő készité a' rajzokat. Miután II-ik Fülöp megbizásából az Alcazar és del Pardo palotába több művet készitett, 1570-ik évben, Madridban meghalt.

Mig Berruguete, Torrigiano és Becerra, Angelo Mihály sztiljét terjeszték spanyol országban, Vargas Lajos, Pedro di Villegas Marmolejo és Juan de Joanes a' goth modort Raphael szellemében változtaták-meg. Villegas nagy hire leginkább Arias Montanus tudóssal baráti viszonyának eredménye, ki munkáiban nagy dicsérettel emlékezik felőle, ki siriratát is készité, mellyben Villegast „solertissimus, moribus integerrimus, sensu et sermone opportunissimus"-nak nevezi.

Vargas Lajos 1502-ben Szevillában született. A' festészetet már kora gyermekségében kezdé: gyakorlatul t. i. kelmére festett. Az e' kelmére vizfestékben készült festmények, mellyet 16-ik század elején a' legjelesebb festészek is gyakoroltak, hihetőleg falszőnyegül használtattak szobák ékesitésére. Ha a' hir nem csal, e' festményekből Amerikába is több szallitmány küldetett. De Vargasban csak hamar föléledt a' vágy, tökélyesitni a' szevillai iskolát, melly Juan Sanchez de Castro idejétől fogva egy állapotban csenevészett. E' végből 1527-ben Romába utazott, honnan valószinűleg csak 1550-ben tért vissza spanyol országba; első, nyilvános festményén csakugyan 1555-ik év-szám látható. Ez egy „Krisztus születését" ábrázoló festmény a' székesegyházban. Olajban sokat festett, de nem kevesebbet frescóban is, mellyhez a' sárga okert (mellyet egy Szevilla melletti hegyből ástak), ő használta először. Vargas 1568-ban halt-meg. Élete az akkori idő követelései szerint igazán keresztényi volt. Temetőben szokott több izben hálni, az örökkévalóságról elmélkedendő, és testét korbácsolással sanyargatá — egy olly férjfiúra nézve, ki a' 16-ik században olasz ország fényes és kéjvadászó mivelődését látta, ki ott jelen volt, valóságos anachronismus.

Juan de Joanes beljegye sokban hasonlitott Vargaséhoz. Amahhoz hasonlag ez is csak az oltári szentség magához vétele után

kezdett olly vallásos tárgy festéséhez, melly templomokba, tisztelet tárgyaul volt szánva. A' festészetet Romában tanulván 's a' romai iskola elveit követvén, keveset ügyelt a' szinre, inkább csak a' sztil correctségére fordítá egész szorgalmát. Festményei az arcz lágysága és azon gyöngédség által kitünők, mellyet a' legcsekélyebb egységek kidolgozására is fordított. Halála 1579-ben történt. A' valenczi hires iskolának alapitója Juan de Joanes volt.

Egyike azon vallásos de egyszersmind gyermekes kedélyü festészeknek, kik a' 16-ik század elején éltek, volt Luis de Morales is, az ugy nevezett isteni, minthogy csak szent tárgyakat festett. Morales nem volt olasz országban, 's ugy látszik kortársaival sem sokat társalkodott; mert sztiljén valami kitünő, sajátságos eredetiség ömlik-el. Morales lénye sokban hasonlit Dürer Albrecht sztiljéhez. Alakjaira valamelly különös búsongás vonása van nyomva, rajza nagyszerü és tudományos kiképzettségre mutató. Morales hosszúra nyult életét 1586-ik évben Bajadozban végzé a' legnagyobb nyomorúságban.

A' spanyol országi belföldi művészet körülbelül illy lábon állott azon mozgalmakig, mellyeket II-dik Fülöp az escuriali munkákkal okozott. V-ik Károly császár csak a' német és olasz háborúktól mentt idejét, mi valóban nem sok volt, tölté Iberiában; azonban nevéhez még is több, hires, külföldi festésznek emléke van csatolva. — Midőn 1530-ban Bolognába ment, hogy magát VII-ik Kelemen pápa által megkoronáztassa, Guevarát, egy régi, nemes spanyol családból származott festészt, vitte oda magával. Guevara, ki a' festészetről jeles értekezéseket irt, itt látta először Ticziant, ki a' császárt festendő utazott oda. Ugyan ez alkalommal készitett Pedro Campana is egy diadalmi-ivet, mellyet az Olaszok nem győztek bámulni. Midőn V-ik Károly magyar országból visszatérve, 1532-ben ismét Bolognába ment, másodszor festé őt Ticzian, 's valószinü, hogy ugyan ekkor ment a' császárral spanyol országba is. Itt harmadszor festé Károlyt, ki neki ezért, mint szintén a' más két arczképért is, 1.000—1.000 tallért fizetett, és felfogadta, hogy miután őt Ticzian keze háromszor halhatlanitá, ezentul senkivel sem festeti magát. Fogadását meg is tartá. Midőn az országnagyok Ticziannali barátságos viszonyáról panaszoltak, ezt felelé nekik: „herczegek, nemesekben nincs szükség, de Ticzian csak egy van a' földön.“

Midőn 1553-ban a' császár Barcelonába vitorlázott, Ticzian visszatért olasz országba, magával két nyugpénzt, egy lovagi 's birodalmi grófi czimet vivén.

V-ik Károly még egy más hires arczkép-festészt is vitt spanyol országba: Moro Antalt, kivel már némi tárgyakat Flandriában készittetett. Moro 1552-ben jött Madridba, hol Fülöp, koronaörökös, arczképét festé. Károly parancsából ezután nem sokára Portugalliába utazott, hol Maria, főherczegnőt, II-ik Fülöp első nejét, III-ik János királyt, 's ennek nejét, V-ik Károly hugát kellett festenie. Portugalliából Londonba ment; a' spanyol és franczia ország között kötött béke után pedig visszatért Madridba. Itt II-ik Fülöp kegyét annyira megnyeré, hogy az udvarnokokban irigységet gerjeszte; minthogy e' körülmény aggodalmat költött lelkében, 's további nyugalmas napokra nem számolhata, spanyol országot örökre oda hagyá, 's 1588-ban német alföldön halt-meg. Legjobb művei az el Pardo palota leégésekor láng martalékjává lettek.

Moróval ugyan-azon egy időben élt Madridban egy spanyol eredetű művész, Alonzo Sanchez Coello, ki idegen vetélytársai elől soha sem lépett-le szégyenülve a' térről. Általános vélemény, hogy Sanchez olasz országban tanult: azonban ő 1541-ben már hires volt Madridban. Midőn Moro 1552-ben Károly parancsára Lisboába utazott, Sanchez vele ment, 's don Juan infansnál vön szolgálatot. Az infans halála után II-dik Fülöpnek ajánltatott, ki őt különös kegyelmében is részesité. Sanchez többször festé Fülöpöt életnagyságban, lovon, panczélban, uti köntösben, karddal és királyi palásttal. Ezen kivül a' királyi családnak 17 tagját, a' királynékat és infansokat is festé. Pacheco több helyen emlékezik a' rettenetes Fülöpnek kedvencz festésze iránti hajlandóságáról, kihez illy hátirattal: „Sanchez Coello, szeretett fiamnak" több levelet is küldött. Fülöp, palotájának egyik fő szárnyában rendelt lakást Coello-nak, hol nejével 's gyermekeivel többször meg látogatá őt. Sanchez műteremében gyakran fordultak-meg korának leghiresb emberei: Granvilla bibornok, a' szevillai, toledoi érsekek, ausztriai János, don Carlos főherczeg, és nagy számú herczegek 's követek. Nagy hire által 13-ik Gergely és 5-ik Sixtus pápa, a' florenczi és szavojai nagy herczegek, és Farnese Sándor, bibornok' kegyét is megnyeré. Austriai Anna, II-ik Fülöp neje bevezetésének ünnepére Sanchez festé 1570-ben a' madridi diadalkapukat Diego de Urbinóval. Az Escurial és templomok részére is sok rajztervet készitett. Sanchez nagy kincseket gyüjtvén magának, a' század vége felé halt-meg. Leányát, donna Isabellát, ki jeles festész és zenésznő volt, Juan Perez de Moya, spanyol iró, spanyol ország legmagasztosabb 's leghiresb asszonyai közé számlálja. *(Vége következik.)*

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

PESTEN, aug. 1-jén a' „fiatal házasok“ víg ját. Csató Páltól — 2-án „Teréz“ drama került ismét szinpadra kevés nézö előtt. — 3-kán Konti Károly dalszinész ur jutalmául „Gemma di Vergy“ nagy opera 2 fvsban adatott, és pedig most másodszor. — Lássuk elsöbben tárgyát. — „Vergy gróf (Konti ur), franczia ország Berry megyéjében Vergy vár ura, nejét Gemmát magtalansága végett eltaszitván magától, Greville Idát jegyzi-el. Erről a' távul levő gróf Gemmát Roland fegyvernök (Udvarhelyi M. ur) által küldött levélben, mellyet ez átadás végett Guidóra, a' gróf kedvenczére (Várai ur) biz, tudósitja, maga pedig nem sokára, végre Ida is elérkezik. Gemma kérései, ellenvetései nem használnak; 's igy a' megaláztatott nö gyászköntösben lappangva a' várkastélyban, midön Idát magányosan találja, öt meggyilkolni szándékozik. Hozzá jö a' gróf, ki a' bószült, boszúra vágyó nöhez közeledni nem bátorkodik, nehogy ez a' kezei köztt tartott Idát keresztül döfje. Tamás azonban, egy fiatal arab (Erkel ur), ki csak kevéssel ez előtt ölé-meg Rolandot, mivel ez tette öt rabbá, és kit ugyan akkor a' halálos büntetés alól Gemma mente-meg, most véletlenül jövén a' három pörlekedöhez, kiragadja Gemma kezéből a' tört, 's Ida megmentetik. Tamás titokban szereti Gemmát, de a' grófot gyülöli; azon igyekszik tehát, hogy Gemmát hitetlen férje megutálására vehesse, és maga iránt benne szerelmet gerjesztvén, innen a' vele eltávozásra birhassa. Czéljának könnyebb elérhetése végett a' grófot, midön ez a' kápolnában Idával egybekel, megöli. Az udvariak üldözvén Tamást, az ön maga gyilkosa lesz. Gemma e' szörnyü eset hallatára elalél, 's a' történetnek vége.“ — Láthatni ebből, hogy a' tárgy sokkal silányabb, hogysem elég érdeket gerjeszthetne; hozzá járulván pedig az is, hogy a' mondottak közül nem történik minden a' szinpadon, hanem csak említtetik, a' cselekvény sokkal kevesebb, hogysem itt ott, kivált az első felvonás nagyobb részében némi hosszadalommal ne birjon. (Ez ellen ugyan az ujabb német operáknál is lehetne panaszolni, p. o. milly tartalmú a' „büvös vadász?“) — Ugy látszik, hogy mind a' textus mind a' zene sietve készült. — Ez utóbbira nézve annyit mondhatunk, hogy Donizettinek könnyelmü szokott modorját viseli, ki nem sokat látszik vele gondolni, hogy zenéjét mindenütt a' darab tartalmához szabja. Igy ebben is a' legkomolyabb részeknél majd könnyü víg menetelt, majd keringö- és mazur-időmértéket ad zenéjének. Azt nem is említjük, hogy már ismeretes gondolatjait egyre bele szövi, 's csak némi csekély változtatással adja ismét elönkbe. Ezzel azonban nem azt akarjuk mondani, mintha ez opera zenéje megvetendö volna; korán sem: mert benne sok nagyszerü és ujabb gyönyörü gondolatok is vannak, mellyek mindannyi müvirágokként diszelgnek. Ouverture-je, melly három förészből áll, csak elején (B—moll) sejditteti velünk a' tragikai tárgyat; mert már a' többi két rész az Allegro (F—B-dur) enyelgö kedves olasz menetteivel inkább való volna akármelly opera comicához. Az 1-sö fvnás egyes darabjai ezek: Guido cavatinája az Introductioban, mellynek utóbbi része (As—dur) „Elvonulva, szük szobában“ 's a' t. kellemes de nem egészen eredeti melodiával bir, 's azt a' kar kisérete mellett Várai ur szorgalommal éneklé. Véleményünk szerint azonban talán kedvezöbb sikerrel lehetne ezt kevésbbé siránkozó hangon előadni, ha bár mellette a' szánakozás kifejtetnék is Várai

ur mind 1-sö mind e' 2-dik elöadásban megtapsoltatott. — Tamás cavatináját karkiséret mellett, kivált utóbbi részében (C—dur) „elragadtál forró napomtól“ Erkel ur ma több élénkséggel 's hatással éneklé, mint első izben; 's hisszük, hogy E. ur e' szép dalt még elfogultlanabbul és több tüzzel éneklendi. — Következik Gemmának nagy ariája (F—dur), melly magában az ujabb olasz sztilnek nagyszerüségét viseli, 's mellynek mind két fö részét „Némi hangzat szüm köréből“ — és „Visszatérend? — o boldog óra“ a' forrón szeretö nönek egész hevével, müvészi szép tehetségeinek teljes kifejtésével, éneklé Schodelné assz., ki mind első elöadáskor, mind ma a' legzajosabb tapsok köztt fogadtatott. — Hasonlag a' reá következett párdalban (A—dur) — midön férje leveléből megérti, hogy ez töle el fog válni; milly remekül tünteti elö fájdalmát e' szavakban: „Eltaszitva? — Mi irat 's a' t. — 's késöbben, midön Guido tudtára adja, hogy a' gróf más nöt hozand magának, e' szavakban „érdemelte hüségem e' bért?“ — Vergy gróf ariájának két része (E—dur) „valódilag igy kinozva“ — és — „e' piros vér elfolyása“ — mellyet Konti ur kar-kiséret mellett szokott müértéssel énekelt, ha bár kevesebb eredetiséggel bir is, nem volt hatás nélkül. — A' karének (D—dur; gyors keringö-idömértékben) „gyilkos! azt a' hös szivet kioltád“ igen jól adatott, 's a' tapsokra méltók voltak derék kardalnokaink. — Az 1-sö fvnásnak legérdekesebb része tagadhatlanul a' finale volt, mellynek több része jeles, megható, és uj: közülök kitünök a' gróf és Tamás köztti párdal (C—dur) „rengeteg szülötte tigris — szabadon valék születve“ — melly utóbbi szókat Erkel ur ismét helyesen adá-elö, habár talán organumának physicai mineműsége nem is adhatott azoknak annyi erőt, mennyit a' szók kifejtetni ohajtottak volna; — kitünt még a' Tamás, gróf, és Gemma köztti terczett (D—moll) „egy pillantás szép szeméből.“ — Gemma szavai férjéhez „mondd, a' szent földet bejárjam“ — 's késöbben „álnok uton megcsalattam“ Schodelné assz. által majd szánakozást gerjesztöleg a' lágyság 's fájdalom bájló hangján, majd a' kétségbeesés és megaláztatás megrázkodtató kifejtésével, zajos tapsokkal fogadtattak. — — A' 2-ik fvnás bevezetése, dámák és lovagok karéneke (A—moll; ismét keringö-idömértékében) „mint a' hold, mikor lenyugszik“ megtapsoltatva adatott. — A' gróf (A—dur) ariája „itt a' zálog, a' tanújel — és — e' bájoló tündéri kép“ legszebb része e' szerepnek, 's Konti ur azt igen helyesen énekelvén, zajos tapsok köztt hivatott mind ma, mind multkor. — A' hölgyek karéneke (D—dur) „jöszte bájos, ékes angyal“ egyszerüségénél fogva nem megvetendö, ámbár éppen ide illönek nem tartjuk melodiáját. — Legjelesebb és müvészibb része ez operának Gemma boszújelenete, melly utóbb quartettá változik. Ebben a' Gemma, Ida és gróf közötti terczett, kivált a' Larghetto (G—dur), szép; meghatók Gemmának a' boszú-fegyvertöl megfosztó Tamáshoz intézett szavai „háladatlan átkozott rab.“ — E' számban volt némi kevés tenni valója Felbér M. k. a.-nak (Ida), 's a' larghettóban szorgalmas tanulmányt bizonyita-be. — Következik a' kápolnába menetel, melly alatt a' karének és ünnepélyes menet zenéje (A—dur) Mazur-tempóban igen visszatetszö, és kivált első elöadáskor a' katonáknak nagyon különösen esett az annak mértékéhez szabott léptetés. — Kevés hatással bir ezután a' Gemma és Tamás közötti duett (F—dur) „nem való e' puszta templom.“ — Emlitendök még Gemma preghierája (Des—dur) és végső ariája (Es—dur) „a' ki átkoz, a' ki vádol“ — mellyet ismét Sch. assz. elragadtató tüzzel igen jelesen énekelt, 's valamint többször

játék közben, ugy felvonások után, Konti, Erkel és Várai urakkal együtt, legzajosabb tapsok közt hivatott. Dicsérnünk lehet mind a' két nembeli karszemélyzetet, és az Erkel hangászkarmester ur igazgatása alatt igen-igen jelesen müködött orchestrumot is. Rothkirch ezred bandája a' szinpadon hasonlag jelesen munkálódott. Öltözet és diszitmények helyesen valának elrendezve. — Ez operának magyar textusa (Jakab István urnak olaszból forditmánya szerint) részint jambus, részint trocheusokban, nyomtatva megszerezhető a' pénztárnál. Ez, kivált uj operáknál, a' darab tartalmának könnyebb érthetése végett valódi jótétemény a' hallgatókra nézve. Nem mellőzhetjük azonban el, valamint ma, ugy már máskori tapasztalásunkat is, hogy az a' nélkül is szabályszerü textusnak számtalan részeit dalszinészeink kényök szerint változtatják, t. i. vagy egészen más szókat használnak (ugy hogy a' librettóban gyakran a' hallgató fel sem találja azon helyet, mellyet énekelnek), vagy a' versből szót hagynak-ki, vagy közbe tesznek a' nélkül, hogy megfontolnák, hogy ez által nemcsak a' költő eszméje, hanem a' versmérték és rim is egészen kiforgattatik valóságából, sőt grammatikai hibák is csusznak közbe. Ez operában erre különösen figyelmeztünk, 's tapasztaltuk: hogy dalszinészeink (é tjük a' magány-énecklőket) elsőtől fogva utósóig gyakorlák e' szabadságot. Sok volna mind ezt elöszámlálni, de egy kettőt emlitni még is akarunk. Igy hallottuk: „Gavallér vagyok — drága feleségem" — Vergy gavallér — Ida! szerette hölgyem!" helyett (mert hiszen még akkor Ida nem feleség, hanem csak mátka) — igy: a' férjem — szivem — a' balsors a' végső órát elhatárzá" („férjem — szüm — a' végső órát a' sors elhatárzá" helyett) 's a' t. Ugy véljük, hogy illyes változtatások tételére a' forditó urat magát kellene megkérni, hogy igy a' textusnak mind poeticai mind litterariai értéke megmentetnék, 's a' dalokat hallgató müértőnek e' tekintetben panaszra ok ne adatnék, a' textus pedig akkor ugy jöhetne sajtó alól, valamint az a' szinpadról zengeni fog. — Hallgatók, mind ma mind első előadáskor (mindenkor bérletszünet mellett) egyiránt voltak (a' jövedelem szerint itélve) szép számmal ugyan, de soknak mondani nem lehet. Örömmel láttuk azonban, hogy a' páholyok nagyobb részét ma is ugy, mint ez operának első előadatásakor, foglalá-el a' miveltebb közönség. Jele volt ez, hogy Konti ur érdemeit azok, kiket a' körülmények nagyobb miveltséggel szerencsésitének, nemcsak megitélni 's méltányolni tudják, hanem pártfogásukkal is buzditni érdemesnek tartják. Mai első megjelentekor következő nyomtatott verszet hullámzott a' földszinre:

Konti Károlyhoz.

Nyárutó 3kán 1839.

Midőn az élet geniúsza karján
Világra lépve ajkad csak zavartt
Hangot tudott rebegni még; Erato
Ölébe vön már, és szelíd ajakkal
Ez áldó szókat zengte-el fölötted!
„Legyen kebled varázs hangok tanyája,
Miként Oberon báj kürtjének öble;
Légy ébredő hazádnak Arionja,
'S emeld-ki dalművészetét homályból!"
És megfoganszott az áldó ige,

Az ihletett kebelből bájdalnak:
Örömre, fájdalomra, kéjre költők
Ömöltek; a' hol csak megfordulál,
(Pedig megjártad majd fél Europát)
Csodáltak, a' nép repkényt font fejedre.
'S boldog volt a' dalodban éledő.
Most e' szerencsének mi örülünk;
Mert, csak mióta téged birhatunk,
Tudjuk, mi a' szép, jó és szabályos ének.
Te, csak Te, és nagy hírü földinéd
Értettek szivünkhez szóllani.
Hálánkat a' dalért dalban fogadd hát!
'S teremts még sok olly kéjes perczeket,
Minőknek részesévé már tevél.
A' gáncsolókat hagyd zajogni, 's hidd-el:
Ha bár egy két bagoly meghuhog is,
Emléked a' nemzetnél élni fog

UTASITÓ.

Douglas J. S. dicséretesen ismert **tiszta kokuszdióolaj-széksószappana**, börkiütések, pattanások 's a' t. ellen.

Mivel némellyek vakmerőködtek az általam föltalált tiszta kokuszdióolaj-széksószappanhoz bélyeget és formát utánozni, más név alatt: tehát ezentul ez ujonnan javított, bűztelen tiszta kokuszdióolajszéksószappanomat uj négyszögü 's latin köriratu bélyeggel, 's köbe edzett kéziratommal látom-el, egyszersmind bebizonyitásaul szappanom valódiságának, **magyar országban** egyedül **Pesten Lueff M.** fehérhajó-utszai „Minervához" czimzett raktárában árultatom azt nagy költséggel készült gyönyörü raktári jegy mellett, hol hat bécsi latnyi darabnak ára 30 pgő kr. 12 darabot egyszerre vevők 10% lerovatban részesülnek. **Hamburg**, juniusban, 1839. **Douglas. J. S.**

Dicséretesen ismertt mosdóviz, az ugy nevezett „**Herczegnő-viz**" Rigot Jánostul Parisban. E' csuda-teljes nedv fényes hatási tapasztalására: csak föl kell rázni közönséges mosdás után e' vizet, egy szivacsdarabkát bele mártani, 's azzal a' bört egyenlően besimitni letörlés nélkül, 's az arczszin legkésőbb öregségig folyvást fehér, sima, tiszta 's gyönge marad. Azok mindazáltal, kiknek börén tisztátlanság találtatik, többször kötelesek használni napjában a' fönirtt mód szerint, hogy annál hamarabb megszabadulhassanak szeplőiktől, börötléseiktől vagy bármelly börtisztátlanságtól; mert e' viz teljességgel semmi szennyet meg nem szenved a' börön. Egy üvegcse ára 48 kr. peng. 's alulirtnál kapható. **Pesten** jul. 12-kén 1839. Lueff M., Hajó utsza, a' „Minervához."

DIVAT.

32-dik **divatkép** (Parisból). — Fejdisz angol csipkéből; ruha himzett organdiból; a' másik, nehéz selyemből, angol csipke-lebegényekkel; violákkal diszitett fejkötő; recze-kesztyük.

Szerkezi **Mátray Gábor**, halpiaczon, **Dencs ház**, 86 dik sz. a.

Nyomtatja **Trattner-Károlyi**, uri utsza 612.

HONMŰVÉSZ.

M. T. AKADÉMIA
KÖNYV-
TÁRA

64.

HONMŰVÉSZ.

Pesten vasárnap augustus 11kén 1839.

KÖLTÉSZET.

Kedves emlék.

Csendes magányban, hűs árnyak alatt
Pihenve a' szebb lét bájédenében,
Szendergtem egykor a' kedves körében,
Pályám mosolygva csak haladt haladt.

De bájfénye illatként elszaladt,
Öröm helyett az élet csalkertében
Csak bú, 's a' rózsás boldogság helyében
Hiú remény, 's tünő álom maradt:

Ha eltünél, ha távozál, te légy
Még is kidult keblem dicső emléke;
Bár elhalványult is hajdanti éke,

Az elfásult szivre gyógyszert te tégy.
Emléked-ah! tán rózsaszín ölében
Ringatva altat-el pályám telében.

FÖRDŐS LAJOS.

[stamp]

FESTÉSZET.

Spanyol országi művészet.

(*Vége.*)

Sanchez mellé, sőt még fölébe helyezhetni Juan Fernandez Navarette-t, a' némát, ki 1526-ik évben Logrono-ban született. Navarette megjárta Romát, Florenczet, Nápolyt, és Velenczében, Ticzian műteremében soká dolgozott. 1568-ban Madridba hivatott az escuriali munkákhoz, és 200 arany év-dijjal (munkáit külön fizetve) II-ik Fülöp festészévé neveztetett. Siguenza pater ama zárdabeli munkáiról legnagyobb dicsérettel emlékezik. Erőteljes modorja, melly a' spanyol Ticzian nevet szerzé-meg neki, valóban bámulatra méltó. Kortársaira nagy befolyással volt, és ámbár mestere eszményeinek hódolt, még is bizton állithatni, hogy ő volt első, ki a' nemzeti vérmérsék szenvedélye és eredetiségének átengedé magát; mert elődei többnyire, majdnem kizárólag művészetök plastikai haladásának elsajátitásával foglalatoskodván, az aggályos visszatartozkodásnak bizonyos nemével dol-

goztak, melly modor leginkább Joanes és Vargas művein tünikfel. Azon merészség a' sztilben, miről Siguenza szóll, csak Navarette idejétől fogva látható. E' művész 1579-ben Toledóban, barátja, az ifjabb Nicolas de Vergara, házánál szenderült-el. Emlékét Lopez de Vega versekkel tisztelé-meg.

Az emlitetteken kivül még tömérdek festészt gyüjtött össze országából II-ik Fülöp az Escurial és madridi paloták ékesitésére: u. m. Cabrera Jeromost, Varrosát, ki Siguenzának barátja vala, ki majdnem minden élő és holt nyelven beszélt, 's azon kivül még épitész, szobrász és zenész is volt; Juan Gomez-t, kire Zuccaro némelly festményeinek, mellyek II-ik Fülöpnek nem tetszettek, kijavitása bizatott; Carbajal Lajost, Monegro Iván-nak mostoha öcscsét; végre Sanchez Coellónak majdnem minden tanitványát, és Pantoja de la Cruz-t. Ez utóbbiról egy anekdotát beszélnek, mellynek csak annyi hitelt adhatni, mint a' Zeuxis szamara és bogácskórója, madarairól és szőlőfürtjeiről szóllóknak. Fülöp bizonyos napon egy szép angolnát látván, melly elevenen egészen a' del Pardo palotáig hatott, azonnal szokott festészét hivatá, hogy az angolnát lefesse. Pantoja olly csalódásra másolá a' természetet, hogy az eleven angolna tulajdon képmására rohanva, a' vásznat átlyukasztá.

De Fülöp leginkább a' külföldi művészek közül válogatott ékesitőket a' világ csudája, Escurialja, diszitésére. Leoni és Trezzo ötvösöken, Perret Péter hornyolón, Virago Kelemenen, ki Carlos arczképét gyémántba hornyolá, Stainheyl Ulrik, német üveg-festőn, 's Brüssel Antal, Pupiller Antal, Corin Mihály 's több flammandi festészen kivül, olasz országnak is majdnem minden városából hivott festészeket: Milanóból Catalian Contoni-t; Cremonából 1559-ben Sofonisba Auquisciolát; Florenczből 1567-ben Romulo Cincinnatót, Salviati tanitványát fijaival együtt; Arezzóból Patricieo Laxes-t, ki Vignolának az épitészetről irtt öt könyvét spanyolra fordità; továbbá ugyanaz évben Bergamascót iskolájával együtt; valamivel később a' két Campit; Antoniót, ki 1585-ben hazája, Cremona, kronikáját ajánlá neki, és ennek fiját, Vicenté-t; 1583-ban Cambiaso Lukácsot egész kiséretével; 1585-ben Zuccheri vagy Zuccaro Fridriket, Rizi Antalt, és a' két Carducho testvért; végre Tibaldi Peregrint és Peregrini Jeromost.

Sofonisba egyszer a' királyt 's kétszer a' királynét festé; utóbbiak közül egyik kép IV-dik Pius pápának küldetett, ki a' művésznőnek köszönő iratot küldött áldásával 's gazdag ajándékkal terhelve. Sofonisba, miután spanyol országban egy siciliai ne-

messel házasságra lépett, visszatért honába, hol öreg napjaiban megvakult. Innen van, hogy van Dyk, ki Sofonisbát meglátogatá, azt mondá-felőle: „Egy vaktól többet tanultam a' festészetből, mint mesteremtől.“

Cambiaso Lukács, a' genuai iskola feje, az elhunyt Navarettet kipótlandó, hivatott spanyol országba. Vele mentek Cambiaso Horaczio, fija, és Tavarone Lázár 's Castello Iván, tanitványai is. Ez utóbbira az escuriali zárda-templom könyveinek rajzokkal ékesítése bizatott. Cambiaso nem nagy hirre kapott, hihetőleg azon rendkivüli gyorsság miatt, melylyel festményeit készité; két év mulva nagy elcsüggedéssel halt-meg.

II-ik Fülöp ez időtájban bizta-meg Olivares grófot, romai követét, hogy keressen számára egy jeles festészt, 's egyszersmind azon kivánatát is kijelenté, hogy leginkább szeretné Veronese Pált. De Veronese sokkal hőbben szerette hazáját, kedves Velenczéjét, mintsem V-ik Károly büszke fijának kedveért, számos munkáját oda hagyná. Veronese helyett tehát a' pápa festészét, Zuccheri Fridriket küldé Olivares királyának. E' művész akkor nagy hirű volt Romában. Neve a' Vatican és Farnese palotákkal szoros kapcsolatban álla. Florenczben a' székesegyház kupoláját festé. Velenczében a' nagy terem festésén Veronese és Tintorettóval dolgozott. Megjárta Hollandiát, franczia 's angol országokat. Londonban Izabella királyné arczképén kivül több más festményt is készite. Madridban legnagyobb megkülönböztetéssel fogadták; frescojai azonban nem tetszettek a' királynak, ki őt három év mulva elbocsátá, 's minden festményét vagy letörülteté vagy kijavittatá. Zuccheri sztilje éppen olly nagyszerű volt, mint gondolatjai. Carducho Berta, ki a' florenczi kupola festésénél segéde volt, 's őt spanyol országba követé, nem lön kegyelemvesztésének is részese; Carducho II-ik Fülöp udvaránál maradt, és még IV ik Henrik meghivását sem fogadta-el. Az Escurialban sok szép műve látható; munkás életét 1608-ban végzé. Carducho igen szép lelkű 's bámulandó beljegyű férjfiú volt. Midőn egykor egy festésznek munkáját nagy elragadtatással vizsgálná, 's egyik tanitványa igy szóllna hozzá: „nem látod, hogy ez alaknak lába hibás?“ Carducho válasza ez lön: ‚nem; e' ritka művészséggel festett mell és kezek nem engedék azt látnom.“

Fülöp e' közben még mindig kedve szerinti festészt keresett, 's azt Tibaldi Peregrinben, kit Annibale tökélyesbitett Angelo Mihálynak nevezett, meg is találta. Tibaldi valóban másolá a' még akkor éltt Buonarottinak műveit, 's valamint az: egyszersmind festész, szobrász és épitész is volt. Midőn Tibaldi

1586-ban az Escurialba lépett, Fülöp feledé Navarette halálát, 's Cambiaso és Zuccherinak több festményét levakartatá. A' könyvtár boltozata és falainak festményei Tibaldi műve. Fülöp ezért 100.000 tallérral 's marques czimmel ajándékozá-meg. Végzett munkája után visszatért honába, Bolognába, hol 1592-ben meghalt.

Tibaldi után nem sokára Fülöp is elköltözött a' világról. Hosszas uralkodása ha a' spanyol népre nem is, a' művészetre fényes korszak volt. Butron, Pacheco 's nehány más irónak állitása szerint Fülöp maga is szenvedélyes festész volt, az épitészet és térmértanban pedig, ha Poreno állitása való, a' legügyesebb mestereket felül mulá.

INTÉZET.

A' zsidók közt eszközlendő kereszténység terjesztésére alakult társaság tavaszutó 5-én tartá évi ülését Londonban, Sir Baring, parlamenti tag elnöksége alatt. Az ülésre különösen számos nember jelent-meg. — Karzaton a' társaság munkálkodása által keresztény hitre tért zsidó gyermekek voltak. A' felolvasott hivatalos jelentések szerint múlt évben 17.549 font sterling jött-be az uj aláiróktól 857.000 hagyományból, 65.000 segéd egyesületektől 's 150.000 ft. st. a' zsidóktól. Az ó és uj testamentom különböző nyelvekre forditva Europa 's Amerika minden részére ezerenként küldöztetett szét. Tömérdek apróbb irat osztatott-ki, iskolák alapittattak, térítők küldettek-szét; Frankfurt, Konstantinápolban és Jeruzsalemben templomok épittettek. A' társaság fáradozásinak eredményei mind Brittanniában mind a' külföldön kielégitők. Mult évben 1.100 zsidó tért a' keresztény hitre, 's a' londoni fő iskolában 92 gyermek tanittatott. A' térítőket a' londoni püspök nevezi-ki.

Uj mérsékletességi egyesület név alatt Londonban egy társaság keletkezett, mellynek (hirdetménye értelmében) czélja a' józan, de nem azon általános, mérsékletesség terjesztése, melly az eddigi mérsékletességi egyesületek fonák rendelései miatt angol országban olly rosz hirbe jött. Bebizonyodott t. i., hogy 1820-ig, mint a' szeszes italok szabadon használása idejeig, évenként nem kelt-el több 13 millio gallon szeszes italnál; a' mérsékletességi társaság alakulásától kezdve pedig folytonosan növekedett a' fogyasztás annyira, hogy 1830-ban már 27.000.000 gallonra ment. Ez uj egyesület tagjai között sok nagyobb tekintetben álló személy is van, és főnöke a' londoni püspök.

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

PESTEN, aug. 4-kén „kalapos és harisnyakötő“ bohózat került ismét szinpadra. — 5-kén Lendvayné assz. jutalomjátékaul először adatott az „ecsedi tündér“ regényes vig játék 3 szakaszban, 5 felvonással. Irták Gaal és Jósika. A' tündérdal és kar zenéjét irta Thern; a' tánczok zenéjét készité, 's azokat, valamint a' csoportulatokat is elrendezé 's betanitá Kaczér és Cajetán; az uj diszitményeket festé Engert ur. — Tartalma: „Egerváry Béla fiatal herczeg (Egressy G. ur) barátjának Kikinday Astolf (László ur) bánsági birtokosnak társaságában, rókavadászat közben Schakker Jeremiás mátészálkai zsidó fogadóshoz (Megyeri ur) száll-be, hova nem sokára Kotróczi, vándor szinigazgató (Szentpétery ur), Jámbor Zsigmond helybeli fiatal közbirtokos (Lendvay ur), és Amanda pesti magyar szinésznő is (Lendvayné assz.) betérnek. Itt Jámbor a' vándor szinész igazgatót felszóllitván, hogy csűrében valamelly szinművet adasson elő, Kotróczy megkéri Amandát is a' segéd működésre. A' herczeg, ki előbb magát Jámbor előtt szinésznek vallja, 's hasonlag a' szinen fellépésre ajálja, megigéri Jámbornak, hogy olly mutatványt fog előadatni, mellyben Jámbor ur maga is, akaratja ellen, játszani fog. — Már az előtti párbeszédében a' herczeg 80 ezer pengő forintban fogad Asztolffal (ki szenvedélyes magnetizáló, 's a' beteges Rakhel, zsidó fogadósnénak (Kovácsné assz.) megigéri, hogy őt bajából magnetizálás által meggyógyitja), miképp' a' jelen 19-ik században is képes olly embereket előállitni, kikkel a' tündérek létét teljesen elhitetheti. A' herczeg szavát tartja, 's tervének könnyebb kiviteleül a' zsidónét és Amandát (miután kevéssel előbb megtudá, hogy 3 év előtt Jámbor és Amanda szerelmi viszonyban állottak, de a' körülmények elszakaszták őket a' nélkül, hogy egyik a' másiknak hollétét tudná) eszközül választván, titkaiba avatja. A' zsidónét megtanitja, mit mondjon a' szobában leendőknek, ha Astolf őt magnetizálni fogja, Amandát pedig és a' színészeket az adandó tüneményes jelenetek személyeivé teszi, az elsőt leginkább azzal hitetvén-el, hogy kedves Jámborát ez által irántai vonszalmáról bővebben kiismerheti, 's vele a' boldog egyesülést legkönyebben elérheti. — A' magnetizálás megtörténik, 's álmában a' megvesztegetett zsidóné megjövendöli Jámbornak, hogy nem sokára korona jövend fejére, Astolfnak pedig, hogy különös, eddigelé még nem ismertt körülmények közé jut; — Rakhel egyszersmind a' herczegnek egy bepecsételt levelét is elolvassa (mert annak tartalmára már a' herczeg megtanitotta), mellyben Astolf titkos kalandja, a' herczeg rokonának halála, a' hgnek egy pár nap mulva Pestre utazása, emlittetik 's a' t. Mind ez Astolfot 's a' jelen volttakat elhiteti a' magnetismus természeti sikere felől. — A' 3-dik fvnásban (egy hét mulva) Astolf és Jámbor rókavadaszatjok után az ecsedi lápon alva lelik magukat sás között és vizes téren, hol felébredvén, tündér-dalt hallanak. Nem sokára megjelenik az igéző ecsedi tündérnő (Amanda), 's elhiteti a' két rókavadászszal, hogy az itteni tündérek körébe jutottak. Hasonlatossága az egykori kedveshez és a' mindennemű jó élethez adott igéretek annyira elbüvölik Jámbort, hogy kész őt Astolffal együtt a' viz fenekén levő tündérvárba is követni. Ez, szemeik beköttetvén, a' tündérek jelenlétében egy pompás kocsin történik-meg. — Megérkeznek egy igen diszes palotába, hol a' tündérek tánczai mulattatván őket, Jámbor mind inkább

hinni kezdi, hogy tündérvilágba j..tott, 's a' királynéhoz, ki elvesztett kedvelt hölgyének egész mássa, annyira vonszódik, hogy végre férjévé és királylyá lesz. A' herczeg ezek közben, mint a' királynénak süket néma szolgája, ügyel minden léptökre. Astolf is hinni kezdi a' tünemény valóságát, 's Jámborral féltékenységből czivódásba elegyedvén, elsülyedéssel bünhödik. A' herczeg véget ohajtván vetni a' tréfának, egy levél által akarja ezt eszközölni, mellyet Astolfnak ir, 's azt egy asztalka fiókjába teszi. Liliom Pista (B a r t h a ur), Jámbor huszárja, ki hasonlag ide hozattatott, leskelödik, 's a' levelet közli mind Astolffal mind Jámborral Ez böszülten érti belöle megcsalatását, a' herczeg által készittetett deszkapalotában létét, 's keményen támadván-meg a' tündérnöt, Astolffal együtt elrohan. — Utósó fvnásban, két héttel ezután, társaságunk Szatmár-Németiben, a' „fehér ház" czimü fogadóban jö össze, egymással kibékülve. Amanda az álarczos bálban, a' herczeg utasitásánál fogva némelly fiatal uraktól ingerelve, leveszi álarczát, 's a' kibékitett Jámbor, ki öt Pestre utazottnak hitte, 's más nap utána utazni készült, karjai közé fogadja; a' herczeg pedig a' megnyertt 80 ezer ftot a' pesti magyar szinháznak ajándékozza." — E' rövid vázlatból könnyen láthatja az olvasó, hogy e' szinmü maga nemében egészen különös valami; az az, nem bohózat, nem büvös játék, hanem mesterséges tüneményekkel, látványokkal elegyitett tréfa, mellynek nem mindenütt eredeti ötletei 's a' közönség elött a' látványok folyamának tudva levő természetessége tevék talán azt, hogy a' közönség a' kifejlés iránt kevesebb érdekkel viseltetett, mint egyébkor történik vala, ha az mintegy természet elleni erő által képeztetett volna. Mindenki tudta, hogy a' tündéres jelenetek nem azok, miknek neveztetnek; — e' mellett sem a' miveltebb Astolfról, egy herczeg barátjáról, sem az iskolákat végzett Jámborról fel nem tehettük, hogy illyesmit olly könnyen elhigyjenek — hogy az ecsedi mocsár között illy pompás valamit egy hét alatt a' herczeg elkészittethessen 's a' t. A' jeles románirótól sokan egészen mást vártak, 's Lendvayné jutalmi játékában valamelly fensöbb nemét a' dramai müveknek remélték éldelhetni. — Azonban legyen bár mint, 's noha az első két fvnás némi hosszadalommal bir: ugy véljük, hogy a' szerzők éppen e' természetes tüneményekben helyezteték a' münek eredetiségét. Leszámolván, hogy a' gondolatok átaljános eredetiséggel nem birtak, még is bizonyos, hogy e' szinmüben sok mulattató van, mi kivált a' nagy közönségre, minthogy jelen éveink körülményeihez van alkalmazva, sok ideig kedvezöleg hatand; mit a' pompa, ének és több rendbeli táncz is elösegitend. A' fő szerepeket vitték: L e n d v a y ur, ki a' nemes szivü, egyszerü falusi birtokost, jó hazafit helyesen személyesité; L e n d v a y n é assz. (Amanda), ugy látszék, nem határozhatá-el magában, mi módon f..gja-fel személye természetét. Ő azt itéletünk szerint kissé szabadabb 's elfogultlan, a' világban jól formán forgolódott, talán nagyon is otthonos, köz életbeli nönek alakjában adá: holott egy még olly fiatal, első rendü, tehát miveltebb pesti szinészné, kit egy herczeg használ tervének kivitelére segédül, mind ez mind mások iránt, hol akár tettetés, akár természetesség kivánja, több tartózkodás, női méltósággal 's a' tündéri jelenetekben némi pathoszszal viseltethetnék; habár a' szatmári bálban a' finomabb női illedelemmel nem igen egybehangzó hevesebb kitörését, midön még álarczos levén, az ingerkedő ifjak által öreg Sáfránydinénak mondatik, nem tudjuk is a' miveltség méltóságával megegyeztetni: de ezt nem az ő játéka eredményének, hanem amaz ismeretes anekdota szinre

hozatásának kell tulajdonitani. A' kisebb szerepekben jelesen munkálódtak Egresssy G (herczeg), László (Astolf), Szerdahely (John), Bartha (Pista), Szentpétery (Kotróczy), Megyeri (zsidó) urak, Kovácsné assz. (Rakhel) és Miskolczy k. a (Erzsi). — A' textus csinos, uj nyelven irva: de hogy John vadász is éppen olly nyelven beszél, sőt hogy az öreg zsidóval is illy módon, olly kifejezésekkel szóllnak, nem lehet helyesleni. A' karének 's Felbér M. k. a. által szinfalak köztt csinosan énekelt magánydalnak zenéje jeles és jól sikerült volt. A' tánczok, kivevén a' fátyoltánczot, csinosak és mulattatók voltak; a' diszitmények gyönyörük. Az előadás általján véve szorgalmat bizonyita. A' darabot azonban sikerrel lehetne röviditni, 's ezt leginkább a' vadász, huszár, és Erzsi jeleneteivel lehetne kezdeni; kivált a' vadásznak magnetizálása bizton elmaradhat. Hallgatók nagy számmal, habár a' páholyok 's földszini helyek egészen telve nem voltak is. Lendvayné assz. hosszas tapsokkal fogadtatott, 's hivatott több izben. 1-sö fvnás után a' szinpadlatról véres bá son vánkoson lebocsátott becses arany karpereczczel, egy zöld borostyán koszorúval kedveskedék neki tisz előinek köre, 's egyszer mind következő nyomtatott költemény hullott földszinre hosszas tapsolás közben:

Lendvayné hoz.

(Aug. 5-kén 1839.)

Kevés kegyence válik Tháliának,
Sokkal kevésb a választott müvész,
Kinek ihlést a Gráciák adának,
Mert hosszu a müvészet 's neház:
Te gyöngy vagy a választottak között,
Tündér, a földre égből költözött.

A geniusnak legmagasb iránya,
A szép s való volt, melly után menél,
A szív müvész törekvésed bányája, —
S mik ezren nem levének, az levél:
A szíven, e százhúru hangszeren,
Magas játékod mesterré teszen.

Ha szenvedőnek szivrázó gyötrelmét
Adod, szemünkben hév könyü remeg,
Ha rózsakedvben úszik játszi elméd,
Körötted egy kedvtenger a tömeg;
S mint a varázsbot által illetett,
A mint kivánod, könnyez vagy nevet.

Tündér, bizonnyal az vagy e' hazának;
Ki illy hatalmas, az nem földi lény,
Annak ihlést a Gráciák adának,
Hivattatása nem mulandó fény:
Az, vagy müvész a müvészek között,
Vagy tündér, földről égbe költözött.

Aug. 6-án „Pókaiak" eredeti szomorú játék 4 fvsban (Irta Szigligeti). Laborfalvi R. (Pókainé) Lendvay ur (Pókai Péter) 's Lendvayné assz. (Jolán) igen jelesek. Nézők kevesen. — 7-kén „Benjamin lengyel or-

ságban, vagy, a' nyolcz garasos atyafi" vig játék 5 fvsban (Kuno után forditotta Komlóssy), bérletszünéssel adatva, szép számú nézőket gyüjte a' szinházba. — ‚Benjamin lengyel országból? bérletszünés? és szép számú nézők?' — haljuk kérdezni sok vidéki olvasótól. — „Igen, igen: Benjamin, bérletszünés és szép számú közönség." — ‚De ugyan kérem fejtse-meg e' talányt! — mert egyébnek nem képzelhetjük.' — „A' talány megfejtését ohajtják szép olvasónéink?" — ‚Igen, igen: csak szaporán!' — Ez igen egyszerü 's e' szavakból áll: „Löwe Anna kisasszony, a' bécsi cs. k. várpalotabeli udvari szinház tagja, Bianka szerepét, intézetünk iránti szivességből 's a' t. cz. közönség iránti tiszteletből betanulván, azzal mint vendég, magyar nyelven kedveskedett." — ‚Löwe k. a. magyarul? ha! ha ha! Ön csak ámitani akar!' — „Nem, lelkemre nem! Innen láthatják még eddig magyarul nem beszélö szépeink, hogy a' magyar nyelv megtanulása csakugyan nem boszorkányság; mert ha Löwe k. a., ki magyar nyelvet tán soha, vagy csak elvétve hallott, egy egy pár ivre terjedö szerepet 8—10 nap alatt (midön egyszersmind a' német szinpadon is játszék), megtanulhatott: esztendök alatt a' nyelvet is csak meg lehet tanulni, és ehez semmi egyéb nem kivántatik, mint akarat. — Igaz, hogy Löwe k. a.-tól tiszta hibátlan szókat nem hallhatánk; de lehetett-e is azt kivánni? Benne csupán az akarat és intézetünk (mellynek pénztárát nehány száz forinttal szaporitá) iránti szivesked és vala méltánylandó: mit közönségünk zajos, kitörö taps és többszöri elöhivatás által teljesite is. Löwe k. a. ki azon estélyben, mellyet folyó hó 5-kén a' magyar szinésztársaság az ö és atyja tiszteletére adott, egy hazafi által már pompás mivü ezüst billikomot és táczát nyert ajándékul: ez alkalommal nagyon becses és magyar ország szineit viselö drágaköves karpereczczel tiszteltetett-meg. Hála az idegen ajkú müvésznönek ez intézetünk iránti szép buzgóságaért! — Leirhatlan azon enthusiasmus, melylyel L. k. a. elsö felléptekor fogadtatott; hosszas tapsolás, zajos éljenzés üdvözlé öt. Elsö jelenete után 4-szer, a' 2-ik után 3-szor, 's igy játék végén is szokatlan 's innepélyes lelkesedéssel hivatott, és ezen kivül két koszorúval üdvözöltetett. Atyja, ki öt játék végén elövezette, érzékeny szavakkal vett németül bucsút a' közönségtöl. Halljuk, L. k. a. annyira megkedvelé a' magyar nyelvet, hogy azt Bécsben, haza menete után azonnal, rendesen tanulni akarja, és talán már jövö évben pesti magyar szinpadunkon rendes vendégszerepeket adand. — Segélje nemes szándékát nemzeti Thaliánk nemtöje.

HANGÁSZAT.

Spanyol egyházi zene. Spanyol országban az egyházi zene igen jeles, de szerfelett sokba is kerül. Pontos összeszámolás után megbizonyodott, hogy a' polgári háború elött a' székes- és collegialis egyházak kiadásai 400.000 aranyra mentek, ide nem értvén a' hangászoknak ünnepeken kapni szokott tiszteleti-díját, mi csupán Madridban 20.000 pesóra ment évenként.

DIVAT.

Parisban a' divatok körében semmi különös ujság nem találkozott a' mult hónap utósó napjaiban — Az asszonyi ruhák alsó teste most is duzzékony 's ruganyos. — A' risszalma-kalapok, csipkével szegett mantillák, folyvást divatosak.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiaczon, Dencs ház, 86 dik sz. a.

Nyomtatja Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

65.

HONMŰVÉSZ.

Pesten csötörtökön augustus 15kén **1839.**

KÖLTÉSZET.

Úti dalok.

1.

Hagyd leányka, lelkem,
Zöngeni dalom',
Készen állok im' már
Vándorútamon.

Prismán nézd a' napnak
Nyári sugarát,
Még szaázszorta szebben
Festi igy magát.

Szemsugárod megtörtt
A' vándor könyén —
A' könyűben ah, még
Szebbnek látlak én.

2.

Az alkonyég könyűjét,
Ha rá percg,
A' kerti fák virága
Nem birja-meg.

Fölén eláradozva
Önterhü lesz,
Mig a' csepp csepet érve
Lecsörgedez.

Mert távozom, szemedben
Könyűd nehéz,
Miglen kiöntve kendőd
Havába vész.

3.

Mért nem vagyok müvész,
Kinél remek az ón!
Képmásodat festném
Hü társul — útamon.

Szemtükrödül eget,
Ha kiderülve kék,
Hajnalt kis ajkadul
Szinezve festenék.

Tyrol agg bérczirül
Hoznék ujdon havat,
És ebbe mártanám
Szines rajzónomat.

De mért? mikor ugy is
Képed mindig velem,
Mit szűmbe olly hiven
Másolt a' szerelem.

GARAY ALAJOS.

SZORGALOM.

Schwab szabadalma. — A' cs. k. közönséges udv. kamara Schwab Vilmos és Henrik uraknak, pesti fortepianokészitőknek, öt esztendőre szabadalmat adott azon általuk feltalált különös készitményü fortepianóra, kigyódzó ruganyos hurokkal, mellyről mult félévi Honművészünk 33-ik számában tétetett említés. E' talalmány sajátságai: 1-ör, hogy a' huroknak minden görbülése rugó gyanánt szolgál; ezeknek nagy száma a' hur ruganyosságát rendkivül szaporitja, és a' hangolat tartósságát 10—12 procenttel neveli; — 2) hogy a' hurok kitünőleg hangdúsabbak; rövidségük miatt pedig a' hangszer almárioma is 18—20 ujnyival rövidebb lehet; — 3) hogy a' ruganyos, kigyódzó toldalékrugók, mellyekbe a' hurok akasztatnak, elősegitik a' hangolat tartósságát; — 4) a' klaviaturát kény szerint ki lehet huzni a' nélkül, hogy a' kakasok letörésétől félni kellene; mert ezt egy védsodrony gátolja; — 5) hogy a' billentyük kiugorhatását tokjaikból legerősebb játszás mellett is lehetlenné teszi az oda illesztett zárkapocs. — Halljuk, hogy Schwab ur nem sokára elhagyja Pestet, 's Bécsbe költözködik. Benne, fájdalom! honunk ismét egy gondolkodó művészt veszt-el.

Finom szövet. A' londoni India-House muzeumában egy darab daccai musselin van, mellynek kézzel fonott fonalai olly vékonyak, hogy 1 ℔ illy fonál majdnem 116 angol mértföldnyi hosszú. Ha e' daccai musselin gyepre terittetik, 's harmat hull reá, egészen láthatlanná lesz. A' belföldiek képdús nyelvöken e' sajátságáért nevezik szövött légnek. Angol országban is megkisérték az illy nemü finom fonál készitését, és gép segedelmével olly vékony fonalat készitettek, mellyből egy font 167 angol mértföldnyi hosszúságú; azonban e' ritka vékonyságú fonalat nem lehete megszőni. Igy a' pók még is nagyobb mester mindeddig az embereknél.

Óriási kocsi. Mult hetekben Haagában egy 40 személy hordozására készült kocsival tettek próbát, melly három ló által huzva négy kereken gördült tovább, és mennél jobban meg van terhelve, annál sebesebben halad. E' kocsit Kagenaar készitette

Utrecht-ben, 's ezentul Koens ur dolgaiban fog járni Utrecht és Amsterdam között.

Rugalmas csizmák. Bizonyos Quenut ur mozgékony sarkú csizmát készitett, 's találmányára szabadalmat váltott. Az illy nemű csizmák mind a' mellett, hogy szépen lábhoz feszülnek, igen kényelmesek is, 's különösen ajálhatók ollyanoknak, kiknek lábaik a' szokottnál kissé több járkálásban felpuffadnak. Egy rugó megnyomása által a' csizmának tetszés szerinti nagyságot adhatni, a' mozgékony sarkak pedig eszközül szolgálnak, hogy a' talp egy formán kopjék-el. Quenut ur tagadhatlanul eszközlője a' haladásnak, és — csudálatos! — az ujitók között még is kaptájánál marad.

Manchester, — mint közönségesen tudva van — nemcsak angol országnak, hanem egész földnek első kereskedő városa; az ottani gyárok művei általjában gőz vagy viz által mozgásba hozott gépek segedelmével készülnek, ugy, hogy minden munkásnak valami kevés mechanicai ismeretének is kell lenni, ha különben ön veszélyeztetése nélkül akar a' gyárban alkalmazást találni. És mind e' mellett is egy $\frac{5}{6}$ része a' betegeknek, kik a' manchesteri nagy kórházban ápolást találnak (évenként mintegy 20.000-en) a' gőzerőművek mechanismusa által sértetik-meg. Ez oka, hogy a' kórház orvosi személyzetének nagyobb része sebészekből áll. A' gyárokon kivül majdnem egészen raktárokból áll Manchester, mellyeknek birtokosaik a' rhetoricai szódagályival élést már kezdik eltanulni. Igy p. o. egy ottani kereskedő árjegyzéke már következőleg van szerkezve. — Hasonlithatlan harisnyák, utánozhatlan keszty ük, lyoni-t meghaladó selyemművek, Európában legjelesebb bárson kelmék, versenyzésen felül álló csipkék, a' világ minden részéből szedett atlaszok, a' tökély non plus ultra-ját elért kreppek, pehely-könnyű gaze-kelmék, soha nem szakadó varró selyem, fel nem foszló gombok, 40 évi kezességre készült kapcsok, elnyűhetlen gyapot-hálósüvegek, 's egy emberterhet megbiró pamut-fonál, 's a' t.

Agyag hegedű. A' parisi müipar-kiállitáson egy égetett agyagból készült hegedü volt felhurozva és hangolva látható, mellyen játszottak is. Mi több, az agyag olly engedékeny, hogy ugyan azon hangszerész most fayence-ból készit egy czimbalmot. — Legszembetünőbb volt azonban egy óra, melly egyszerű réz oszlopból állott, 's mellyre egy átlátszó kristály számlap volt alkalmazva, 's rajta egy elkülönzött mutatón kivül semmi egyéb látható nem volt. Kerékneк, rugónak hire sincs; szóval ama hajlékony

mutatón kivül, melly bűvös önállóságban mozog ez üres átlátszó lap felett, 's az órákat hihetlen pontossággal mutatja, semmit sem láthatni.

RÉGISÉG.

Mexicoi hajdanszági emlék. Mexicóban nem rég egy igen nevezetes emlékjelet találtak, mellynek hieroglyph jegyei az általános áradásra, vagy ugy nevezett vizözönre mutatnak. Ez áradást az Aztekok Koxkox-áradás vagy a' világ negyedik romlásának nevezték, melylyel világlét-tanjokban a' negyedik nagy időszak Astonatiuth, vagy vizidőszak végződik. Szóban forgó kataklymus a' két kortani rendszer értelmében a' föld létezésének 1417 vagy 18.028-ik évében történt. Koxkox a' hullámok felett uszó bárkájában kinyujtózva látható. Azon hegy, mellynek fakoszorús orma a' hullámokból kinyulik, a' mexicoiak Ararat-ja, vagy, a' kolhuatan-i Piko. Ha a' hegy aljában áll az ember, ismét látja Koxkox és neje fejeit. Ez utóbbit két hajfonadékáról, a' szarvakhoz nem éppen hasonlatlanról lehet megismerni. Azon emberek, kiket Koxkox vizözön után nemzett nejével, némák voltak. A' vonások (.) által képjelezett nyelv (beszélő tehetség) csak később küldetett nekik egy galamb által. Minthogy azonban egymást nem érték, a' föld minden részére széledtek. Egyirányosan futó két vonás azon tájat jelenti, mellyen ugyan azon egy nyelvet beszélő 15 család telepedék-meg. A' körök minden egyén ott tartózkodásának idejét jelelik. E' 15 család főnöktől származnak a' Toltek, Aztek 's Akolhuenok, kik egyesülve Aztlan tartományt foglalák-el.

Régi görög sir. — A' **Laurionra** vezető uton, **Keratia** falu mellett, egy 8 láb magas ravatalt találtak, mellyen domborműben a' sirban fekvőnek alakja látható. Az alak egy botra támaszkodott sisakos férjfiút ábrázol, mellyen a' rajz correctsége nem eléggé bámulható, 's melly a' régi atticai sztil egyik remekének nevezhető. Az alakon festés nyomai látszanak, és feliratai által nagy érdeket gerjeszt. Ugyan is, a' halotton (Aristion) kivül, még a' művész nevét is olvashatni: 's ez, a' művészet történetében nem éppen ismeretlen **Aristoklesé**.

Pompeji-ban talált régiségek. — Aprilisben az ausztriai két főherczeg tiszteletére rendelt ásások alkalmával, Apollo házában és a' della Fortuna-uton bronszból és márványból készültt igen érdekes plastikai tárgyakat, — valamint szintén 3 kisebb falfestményt is mozaikból Homer után, Cumä-ben, a' fenséges vendégek jelenlétében, egy kis templomban három márvány

szobrot találtak, mellyeknek egyike remekműnek mondatik. A' pozzuoli-i amphitheatrum körüli ásások élénken folynak.

Narbonne-i körszin. Narbonne közelében egy még nagyobb terjedtségű körszinre találtak, mint minő a' nymes- és arles-i.

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

PESTEN, aug. 8-kán „Gemma di Vergy" daljáték 2 fvsban. Schodelné asszony a' czimszerepben ismét uj szépségeket fedezett-fel előttünk, és valamint énekében ugy játékában is művésznő volt. Konti urról (gróf), ki e' szerepet legjobbjai közé számithatja, szintén nem mondhatni egyebet dicséretnél. Erkel ur (Tamás) ma adá ref. véleménye szerint legtöbb tüzzel 's legvalódibb charakter-rajzzal a' puszták heves fiját. Váray (Guido), Udvarhelyi M (Rolando) urak 's a' karok szorgalmat bizonyitának-be. Felbér M. k. a. (Ida) hangjáról itélve beteges, 's ha igen, nem kellett volna fellépnie. Nézők szép számmal. — 9-kén „Szevilla csillaga" szomorú játék 5 fvsban. — Nézők kevesen. — 11-kén „Beatrice di Tenda" daljáték. Orombello szerepében Bognár ur, vendégünk utószor lépett-fel. B ur hangját ma jóval gyöngébbnek tapasztaltuk, mint előbbi fellépéseikor, 's talán ez okozhatá, hogy ámbár a' közbeszött két ariát több hangolvadékonysággal, jobb modorban éneklé, mint szerepe egyéb részeit, a' közönségre nem hatott általában 's követelés nélkül Egyébiránt több tapsban 's előhivatásban részesülvén, játék végével bucsút vön a' nézőktől. Schodelné assz. a' czimszerepet tőle megszokott hűséggel adá. Dicsérettel emlitendő még Konti ur (Enrico) is. Nézők szép számmal. — 11-kén „majom és vőlegény" 3 fvsos bohózat került ujan szőnyegre. A' majmot ez uttál Cajetán ur, táneczművész, adá, és talán még leg több majomisággal. Nézők gyéren. M—v—s.

KOLOZSVÁRATT, maj. 30-kán Sárosi részére „peleskei notarius" adatott. — A' czimszerepben Mátéfi szokott módjával játszott, és Latabár (Baczur Gazsi) szerepéből sokkal inkább durvábbat alkotott, mint azt az iró és a' józanság neki megengedhetnék. Baczur Gazsi minden betyársága mellett is nem a' legroszabb ember, 's külső nemű durvasága mellett viszsza taszitónak látszó viseletéről nem lehet lelkületére is ruházni az aljasságot, kiből Latabár egy kerülni való vadat alakitott egész a' lelki romlottságig. Ki a' szinen ennyire nem tud különböztetni, az maga sem érdemli, hogy a' rosz művésztől megkülönböztessék. Nézők elegen. — Junius 1-jén „Keant" láttuk Szákfytól, ki most több tapintattal volt szerepébe elmélyülve, mint az előtt, 's innen a' közönségesen némileg fölebb is emelkedett. Keannek szinészetről monologját dicséretesen mondta-el, minek következtében felvonás között hivatott. Egész játékát azonban ref. ujolag nem látja öszhangzónak; mert a' nem kitünőbb helyeken felette hanyagul, és csaknem egyszerre szökik a' nagyobb érdekekbe, a' mellett hogy czeknek is némelly fontosabbjai észrevétlenül sikamlanak-el kezei között. Szaplonczay furcsa öltönyével inkább hasonlitott egy vén dugárushoz, mint Devonshire herczeghez. A' földszinen ma sok lord Melvil támadt, kik Keant a' szinpadról leüzni akarák; már pedig jó volna az igazgatóval ezt csak Harayra (Melvil)

hagynunk; mert nem élünk Angliában, sem Kean idejében. Sárosy (Pistol) kicsin szerepének dicséretesen megfelelt. Játék végén Szákfy ur hivatott. Nézők közép számmal. — 2-dikán szönyegre került „mesteremberek lakomája" énekes (?) tréfajáték 1 fvnásban. T. Mimi (Liszka) daljára azon megjegyzése van referensnek, hogy felhangjaiban igen felkiáltó, mellyet ha olvadékonyobbá nem bir módositni, akkor hagyjon-fel vele; mert igen émelygős. Ref. e' kis müvésznőnél aggodalommal jelenti, hogy szinte reménytelenségbe esett; mert mikor egy illyenről, ki még csak egy szinpadi csecsemőnek tekintethetik, illyeket hall: „édes igazgató ur! kiméljen-meg illy apró szerepektől" — 's a't. nagyon keveset remélhet. Ezt azért látom helyesnek emliteni, hogy T. Mimi egy kissé magába szálljon, 's tudja-meg, hogy mi öt nagyobb szerepekben még nem igen szivesen látjuk azért, hogy kisebbekben sokszor kedveljük. De csudálkozom is, ki hitetheti-el ennyire; mert én soha sem, söt különösen tanácsolám a' maga-el-nem-hivést, mellyet továbbra is ajánlok. E' darabot megelőzte a' „fiatal keresztanya" vig játék 1 fvnásban. A' czimszerepben Déryné assz. működött. Referens D. asszonyban a' csaknem gyermeki szendeséget teljességgel nem látja már a' maga elemében; 's ha ollykor ellentétet is lát benne szerepével, nem akarja kárhoztatni illyekbeni felléptét; mert a' mi csonkulását lehet rajta látni a' kor valóságának, az csak szigorúan néző kritikusi szemnek ötlik elébe, 's ha az illy nézők is egy kevés fátyolt vetnek szemeikre, bátran és örömmel elnézhetik Dérinét illyekben is, nehogy lemondván D. assz. e' szerepekről szigorúságunkért, mások kontárságának legyünk rabjai. — Füredi igyekezzék hangjának kellemet, viseletének több hajlékonyságot adni; mert különben félő, hogy játéka továbbra is száraz maradand. Játék végén mindketten elöhivattak. Nézők közép számmal. VRSS.

DEBRECZENBEN, mint mondatik, Ujfalusi Sándor igazgató alatt, julius 20-kán Láng és neje részükre, elöször adatott „Rózika, a' hódos leány" vigjáték 3 felv. koszorús és fáklya-tánczokkal, a' hódos leány jelenetei phisharmonica-kisérettel. Tóth István a' részesek iránti szivességéből ez uttal elöször lépett-fel. A' hirdetménynek sokszoros ámitása, több hasonló parodiák elkontárlása daczára is (minthogy azok nálunk minden daltól megkoppasztva meséltetnek-el) igen szép számú nézőket csalt a' szinházba: de valóban csalatásuk olly nagy is volt, millyen talán soha sem. Erdélyiné a' czimszerepben kevés érdeket gerjeszte, 's inkább képezett egy meglett világtalant, mint hódos Rózikát. De mért is vállal ő magára efféle szerepet? Jelesek voltak Tóth (Mandula), Harmath (Jucundus), Harmathné (Doris), Eder (Snudrian); de hogy minden ipar mellett is, ez alig fél óráig tartó semmiséget a' bukástól fel nem menthették, boszúsan tapasztaltuk. Lángné (Molnárné) szerepét helytelenül adá. Lássuk a' tánczokat. Ah de ha ezek is tánczok valának, miként nevezzük a' diszes nemzetit? mellynek egyetlen figurája többet ér mind annál, mit ma estve láttunk. Hát ha még a' két ismeretlen némbernek sértö öltözködését birálat alá vennök?! Nyilt szivvel figyelmeztetjük az igazgatóságot, hogy ha illy silányságokkal nem szünnek ámitani a' különben is több hónap óta elidegenedett 's bizonyos okoknál fogva (mellyről ez egyszer hallgatunk) részvétlen közönséget, idő előtt bezárhatja a' szinházat. — 21-én „veszedelmes nagy néne" többször adatott vigjáték 4 felv. került szönyegre. Tóth (báro Emerling), valódi remek volt, 's hivatott. Erdélyiné (Müller Adele), mint máskor,

Szilágyi (Hors Károly) köztetszésre játszott: szintén ugy Éder (Bolzman) és Harmathné (Fani). Az előadás kerekdeden ment végbe; nézők igen kevesen. — 23-kán „rágalom iskolája“ Pesten is több izben tetszésre adatott vig játék nézők nem léte miatt elmaradt. Látják önök, mit szül a' hitelvesztés. A' legujabb, itt soha nem adatott játék szinpadra nem juthat! Mi lehet ennek fő oka? A' silány igazgatás uraim! — mert hogy illy szerencsétlen igazgatás alatt városunkban szinésztársaság soha sem nyögött, azt a' mindennapi tapasztalás, játékok többszöri elmaradása (nemcsak köznapokon, hanem vasárnap is, és pedig a' legszebb időben; — mi Debreczenben soha sem történt) eléggé bizonyitják. — 27-ére „vérgyülölő“ eredeti szinjáték vala kitüzve, miről máskor. BÖSZÖRMÉNYI és társai.

Külföldi játékszin.

Török játékszin. — A „Sun“ konstantinápoli levelezője ezt irja. — Azon körülmény, hogy városunkban már több mint egy év óta dögmirigy nem mutatkozott, az itteni társas életben nagy változást szült, melly ha nehány éven át illy mértékben fog haladni, mit nem is kétlek, Konstantinápol Europa többi városával nem sokára egy sorban álland. Vannak már nyilvános tánczvigalmaink, casinónk, magányos társas köreink, olvasó teremünk, szinházunk 's két körszinünk. Ugy van! — a' törökök keresztény szomszédaik példája által felbuzditva, szinházat épittettek, mellyben valóságos Törökök játszanak. Ez, ha nem csalódom, első szinház itt. — Első játékon én is jelen voltam. Az épület tökélyes négyszög, mellynek két oldalán a' férjfiak számára padok nyulnak-el; harmadik oldal hosszában rostélyozott páholyok készitvék a' hölgyek számára; negyedik oldalon végre a' szinészek helye van, mert szinpadnak nem lehet azt nevezni Diszitményeik nincsenek.

A' szinészek egy körszin nemü téren mozognak, mellynek egyik oldalára kis öltöző szoba, másikra kávé- és szerbet-készitő bódéja dül. E' körszinen belül, a' nézőkkel szemben, kis alacson állványon a' hangászkar foglal helyet. E' hangászkar kettős, u. m 1) a' banda, melly két fuvó hangszerből 's három pár dobból áll; — 2) a' hat egyén 's egy karvezérlőből álló kar. Itt mindenik tányér-dobot tart kezében, 's a' szinészek párbeszédébe néha néha jól-roszul bele vág. A' zene egy nyugotira nézve valóságos fülhasogató összege volt a' rosz hangoknak. Némberileg öltözött sima állú négy ifjútól tánczokat láttunk, mellyek undoritó illedelmetlenségök mellett sem voltak bizonyos vad kellem hijával. Mennyire a' párbeszédet érthetém, az tele volt aljas bohóczkodással, 's nem éppen hasonlatlan Clownsnak elmés feleleteihez az angol bohózatokban, csak hogy jóval illetlenebb. Bármi durva 's ügyetlen volt is egyébiránt ez előadás, annyiban még is érdekes vala, minthogy a' nyugoti szinészet 300 év előtti gyermek-korának alkalmasint hiv képmását varázslá előnkbe, midőn a' szinészek fogadók udvarain (angol országban legalább igy volt) adák mutatványokat, 's a' nézők körülültek az erkélyekben; — azután annyiban is, mivel ez uj bizonyitványa a' török nép öntudatlan és akaratlan mivelődési hajlamának.

HANGÁSZAT.

V-dik Károly, mint zenekedvelő — A' nevezett császár igen nagy barátja volt a' hangászatnak. Olly tiszta hallomással birt, hogy tüs-

tént észrevette, ha valamelly idegen a' kardalnokok közé lopódzott. Az éneklőknek akármellyike mihelyest egy hibát követett-el, ezt azonnal észrevéve fennszóval kiáltott: „amott egy alkalmatlan!“ — A' szerzetesek többször láták őt az ajtó mögött (hol az oltárhoz közel tulajdon templomi székében ült), miképp' veró a' taktust, és énekló a' többivel azt, mi előadatott. — Milly járatos volt a' zenészetben, megmutatja e' következő példa is. — Guerrero szevillai zeneszerző egyszer a' császárhoz ment hangászati darabokat magában foglaló könyvekkel, 's nyilvánitá, hogy mind ezeknek ő volna szerzője. Károly, ki a' művészeknek szivesen nyujtott segéd-kezeket, ha ügyes mutatványokkal tüntették-ki szorgalmukat, mondá: „Halljuk tehát a' munkát, 's örvendeni fogok, ha valami jeles!“

Egyike a' könyvekben talált daraboknak azonnal szönyegre került. Már a' hangjáték alatt kellemetlenséget mutatva erősen rázta fejét a' császár. Játék végén gyóntató atyját hivatta-el, és felindulva kiáltott: „Nézze csak ezt a' gyalázatos tolvajt! alig van egy hangjegy tőle! mind lopott; ez ettől a' szerzőtől, és ez amattól ('s ekkor a' szerzőknek neveit nevezte-meg). — O alávaló kontár! szégyentelen firkász!“

A' hangászok 's éneklők remegve álltak a' császár előtt, minthogy egyik sem látta 's fedezhette-fel olly világosan a' tolvajságot, mint a' császár.

Németből STANN.

TÁNCZ.

Laczházi mulatság. — Drága Gyula barátom! Ismerve tánczbeli szenvedélyedet, sietek tudósitani egy tánczvigalomrul, mellyben ha részt veszesz vala, élted egy gyönyörszakkal többet éldelt volna. Ugyan is julius 29-kén Kis Kun kerületben kebelezett Laczháza mezőváros ülé négy országos sokadalomra nyert szabadságának örömünnepét. Mellőzve a' Kunok barátságos vendégszeretetének 's az egész ünnepélynek leirását, csupán a' téged érdeklőt közlöm. Esti $7^{1}/_{2}$ órakor a' nagy vendégfogadó udvarán, ez ünnepélyre készült zöld galyakkal körülövedzett faterembe kezdett összegyülni a' szépnem, és szabad bemenet levén, 8-kor telve vala mind két rendű nembül. Kivéve a' barna hangászoknak rosz zenéjét, élénken folyt e' hivatásának és rendeltetésének megfelelő vigalom, 's azt csak a' késő reg oszlatá szét. Bővebben az egészről összejövetelünk alkalmával. Szives köszönet a' Laczháziaknak! barátod FURTSIK.

UTASITÓ.

Dicséretesen ismertt mosdóviz, az ugy nevezett „Herczegnő-viz“ Rigot Jánostul Parisban. E' csuda-teljes nedv fényes hatási tapasztalására: csak föl kell rázni közönséges mosdás után e' vizet, egy szivacsdarabkát bele mártani, s azzal a' bőrt egyenlően besimitni letörlés nélkül, 's az arczszin legkésőbb öregségig folyvást fehér, sima, tiszta 's gyönge marad. Azok mindazáltal, kiknek bőrén tisztátlanság találtatik, többször kötelesek használni napjában a' fönirtt mód szerint, hogy annál hamarabb megszabadulhassanak szeplőiktől, bőrötléseiktől vagy bármelly bőrtisztátlanságtól; mert e' viz teljességgel semmi szennyet meg nem szenved a' bőrön. Egy üvegcse ára 48 kr. peng. 's alulirtnál kapható. Pesten jul. 12-kén 1839. Lueff M., Hajó utsza, a' „Minervához.“

DIVAT.

33-dik divatkép (Parisból). — Kis-szalma-kalap; mantilla csipkével, és blonddal körözve; ruha, lebegénynyel disszitve. A' bútorok legujabb divat szerint. — Bécsi divat aug. 8-kán ruha himzett selyem-écorce-ból három lebegénynyel; mull-chemisette himezve; krepkalap virágokkal.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiaczon, Dencs ház, 86-dik sz. a.

Nyomtatja Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

HONMŰVESZ.

M.T. AKADEMIA

HONMŰVÉSZ.

Pesten vasárnap augustus 18kán 1839.

KÖLTÉSZET.

Őszi dal.

Vándormadár! nézd ősz közelg,
Költözz merre tavasz virul,
'S nem látva őszt nem látva telt
Zengj szép tavasz virányirul.

Tavaszban élsz te csak szegény
Az őszt átélni nem birod,
Hazád neked minden bokor
'S vigan tud zengni csak dalod.

Nekem élvet csak egy hon ad,
E' vérszerezte ősi hon,
'S vigadni benne jól esik,
Jóllét ha leng az ormokon.

És fájdalom ha száll reá,
Erős kebellel tűröm azt,
'S bútlan hon várna bár reám
Engem honfájdalom maraszt.

HALKA SOMA

SZORGALOM.

A' bécs győri vasuton járandó *Philadelphia, gőzkocsi.*

(Rajzával együtt)

Mig a' felvilágosult 's építésértő már most, az avatlan pedig csak később 's annak elismerésével mi tömérdek technicai nehézséggel és pénzkoczkáztatással jár egy Buda pest köztt épitendő álló hidlétesitése, fog báro Sina György urnak hazafiúi törekvéseiért hálát rebegni; mi a' minden műértőnek tetszését nagy mértékben megnyertt Philadelphia nevű gőzkocsi rajzát és ismertetését közöljük olvasóinkkal: mellyet a' bécsgyőri vasút-épitési munkák igazgatója, Schönerer M. által szintén a' vállalkozó szellemű m. Sina báro ur hozatott Amerikából. — E' ritka erőművet fővárosainkban is lesz alkalmunk látni.

Ezen Norris ur által Philadephiában készitett erőmű az illy nemű angol erőművektől leginkább a' hirtelen kanyarulatokon biz-

tos fordulása, és a' tetemesbb dombokra is nehézség nélküli jutásával különbözteti-meg magát. Felső-Meidling és Schönbrun között egy kitelhető-költség kiméléssel, 's csupán e' végre készitett 450 ölnyi hosszú próbauton, dicséretesen bizonyitá-be-fennebb emlitett-tulajdonait; midőn egy, csak 50 ölnyi félátmérőjü kanyarulaton veszély nélkül áthaladott, 's e' mellett egy óra alatt 5 német mértföldet átszelő sebességgel 50 ölnyi hosszú téren még egy ölnyi emelkedésre is, ellassudás nélkül jutott. A' kéménynek czélszerü elrendezése az utazók legnagyobb megnyugtatására gátolja a' sziporkák kiszállását; az erőműnek egyszerü szerkezménye pedig sem angol gépnöket sem gyakori javitást nem kiván. Minthogy pedig a' katlanhoz szükséges tüzelő-szernek fa és kőszén egyiránt használható, ezen erőmüv az ausztriai birodalomnak bár melly részében fennakadás nélkül folytathatja utját. — B. Sina ur, ki műipar-ági vállalkozatait mindig olly czélszerűleg törekedik előállitni, mint az eszközök csak megengedik, ez erőműnek megszerzésével ujan megbizonyitá illy tárgyakban jártosságát.

Örömmel jelenthetjük ez alkalommal azt is, hogy Bécsujhely és Baaden köztt a' telkek, mellyeken a' vasút-vonal átmenend, már mind, — Baaden és Bécs között pedig nagyobbára beváltattak, és a' megkezdett munka körül mintegy 4.000 ember foglalatoskodik: más részről pedig Sopron, Pozson és Mosón megyék küldöttségeivel is megkezdé Schönerer ur a' telkek iránti egyezkedést, 's igy reméljük, hogy ez éven még magyar országon is megkezdik a' vasút körüli munkákat. A' bécsgyőri vasutnak Budáig nyujtandására is engedelmet nyervén Sina baro ur, a' technicai előkészületekkel folalatoskodó mérnökök már fővárosunkig jutottak. Ez urakat a' belvárosnak némelly helyein munkálkodni látván, azt következtetjük, hogy az amerikai és europai vasutak munkálkodásaival megismerkedett Schönerer ur, Buda pesti közönségének nagy kényelmére, egészen a' tervben álló uj hidfőig szándékozik a' végső állomást vinni. Mi a' haza érdeke tekintetéből szerencsét és virágzást ohajtunk Sina b. ur nagyszerü vállalatának.

ÉPITÉSZET.

A' szinház tárgyában egy két szó.

Körülményesen értekezvén már az 1834-ki Hasznos Mulatságok 14, 16, és 22-dik, az 1836-iki Társalkodó 45, 46, 47, 's az 1837-iki Honművész 17, 18, 19, 20-dik száma alatt a' játék-

szinek elrendelése iránt (hova ennélfogva szivességgel utasittatik a' kegyes olvasó), itt most csak arról lesz még szó, mi szükséges egy nagy sztilben felkészitendő szinház számára, millyennek a' magyar nemzeti játékszinnek Pesten kell vala lennie.

Feladás. Egy ujan felépitendő játékszin számára valamelly fővárosban megkivántatnak az ahhoz szükséges műtervek; a' műalkotvány szinteremében 2500—3000 néző egész kényelemmel nyerjen helyet.

A' játékszin egészen szabadon helyezve, 's a' melléképületektől végképp' el legyen választva, 's ollyas téren álljon környezve palotáktól, hol több utsza metszi egymást keresztül. Alkata e' közemléknek elfoglalván a' tér közepét, az architektus izlésére hagyatik, 's annak terjedelme 1800—2000 négyszög-ölet foglalhatel. — Megkivántatik, hogy a' szinház elég bejárással legyen ellátva azoknak számára, kik hintókkal 's gyalog megjelennek. Tágas belcsarnokok (Vestibul), folyosók, kényelmes 's elég számú hágcsók, legyenek elrendelve a' külön emeletek számára, ugy hasonlag egy pompás hágcsó, melly az odeumba felvezet. — Az épitvény alkata, nagysága 's belső elrendezése, az emeletek, szinerkélyek vagy is páholyok, karzatok száma 's magassága, — az optika és acustika szabályai szerint legczélszeresebben beosztva, elrendezve, — egészen az architektus izlésére 's belátására hagyatik. Azon szinerkély, mellyben a' fejdelem tartózkodik, a' szinterem középrészét foglalja-el, mellyhez azután még mellesleg egy pár szoba is járul.

Mindenik emeletben legyen nehány szoba 's privet beosztva az ott összegyülekezendő közönség számára. A' belcsarnokok körül rendeltessék-el a' kapusnak lakja, ugy hasonlag a' váltandó biletek vagy belépti-jegyek számára a' szükséges hajlékok, kanczellaria, játékszini pénztár egy nagy szoba a' várakozó közönség, uraságok, — 's egy az ott tartózkodó uri szolgák számára. Körösleg diszes boltok legyenek, mellyekben galanteria-portékak árultatnak; ugy hasonlag egy kávéház 's egy vendéglőház. — A' parterreben nyer helyet az orchestrum, vagy is hangászkar több bejárással 's pedig akképpen, hogy ott számos személyzet kényelmesen foglalhasson helyet, 's akadály nélkül teljesithesse foglalatosságait. — A' szinpad téres, 's rajta elegendő hely legyen nagyobb operák 's balettek adására. A' szinháznak e' részéhez tartoznak: cabinetek a' dalnokok 's tánczosok számára, ruhatárak, a' szabóknak munkaszobák, tárak a' világitó eszközök, requisitumok 's más egyéb diszitvényeknek, tágas teremek a' játékszini festész számára, a' közösülést helyreállitó mellékhágcsók, elegendő hely a' ma-

neuvre, diszitmények, és szinpadra vezetendő lovak számára. — Az erőműnek elrendezése olly nememűségű legyen, hogy általa függélyesen lehessen felemelni a' kárpitokat vagy is cortinákat a' nélkül, hogy azokat összetekerni kelljen, miért ez által, mint kiki könnyen átláthatja, kellemes alkatuk 's az izletes dolgozat fölötte sokat vesztene.

A' szinháznak egyik valódi részét az odeum tegye, beosztva az első emeletben, egy diszes előteremmel 's nehány kellőn ékesitett mellékszobával ellátva. Szükséges még ezentúl, hogy magában az épületben lehessen feltalálni az igazgató és traiteur lakását, diszes ebédlő-, játék-, 's mulatószobákat. — Feltételesen szükséges, hogy az épületnek minden osztályát fűteni lehessen, történjék az meg kemenczék, kandallók vagy pedig légfűtés által. A' szinterem diszitését illetőleg, az sima, gazdag, 's megfelelő legyen a' kitüzött czélnak. — A' szinházi javalatterv, következő egyes rajzokból legyen összeállitva: mindenik emelet számára egy alaprajzból, egy hosz- 's egy keresztprofilból, elő- 's oldalfaçadeokból, egy szögre állitott perspectivrajzból, melly nem csupán magát a' szinházat két oldalról, hanem ezentúl az oda helyezett szökőkútakat is környező palotákkal 's más egyéb épitvényekkel terjessze-elő, mi által eleve kitanulhatni 's igazán megitélhetni, valljon 's milly behatást fog szülni az egész épitvény-csoportozat, midőn egész méltóságában mutatkozandik.

E' programm szerint készült-el azon nagyszerű javalatterv, mellyet én 1826-ban dolgoztam Bécsben egy cs. kir. akademiai feladás következtében, közel száz darab rajzot foglalván magukban e' feladás teljes megfejtésére egymás után készitett tervezetek, 's közel egy egész esztendő kivántatván, mig a' terveknek egyike a' megkivántató 's legtisztábban végzett rajzokkal felmutatható vala. E' feladáshoz volt jobbadán illesztve azon szinházi javalatterv is, mellyet annak idejében készitettem a' magyar játékszin számára, 's mellynek Pesten, a' nagy vásártér közepén, mint becses hazai emléknek kellett volna állnia. E' rajzterv látható levén nálam mind eddigelé, azt később, talán rézre metszetve ismertetem-meg a' nagy közönséggel, hogy legalább ne vesszen-el emlékezete azon játékszin-javalatnak, melly elkészülve álla már akkor, midőn a' jelen szinháznak tétetett-le első talpköve: ha másnak nem is, azt legalább mint hazai találmányt, tekintve.

NOVÁK DANIEL.

SZOBRÁSZAT.

I-ő Miksa lovagszobra. Münchenben már minden előkészület meg van téve, I-ő Miksa, választó fejedelem, colosszalis

lovagszobra felállításához, melly a' Wittelsbach-térre jövend. Mivel pedig e' tér nem igen terjedt, a' szobor annál meghatóbb tekintetet nyujtand.

Clarkson emléke. Londonban Behnes szobrász, a' köztiszteletü Clarkson, a' néger szabadság lelkes védelmezője mellszobrának készitésével bizatott-meg, melly a' Guildhall-ban fog felállittatni.

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

Dilettans szinésztársaságok.

Város és falukon, hol a' mindkét nemü ifjúság lelkületében összeforr: legkivált a' szünnapokban, dicséretes divattá vált jelesb szinmutatványokkal mulatkozni. Megvallom, nemesb nemét a' mulatságnak alig lehet képzelni, mintha ifjaink olvasás, tanulás, szavalás, mivelt társalkodás, jó izlés, nyelvgyakorlás, 's föleg nemesb characterek utánzásával foglalatoskodnak. Igy mellőzhető-el legjobban a' tunyaság, 's ez által minden nemü titkos és nyilvános féktelenség; igy nem veszedelmesek, sőt hasznosak ifjainknak a' szünnapok, 's igy minden rosz helyett nemesebb foglalatosság és tanuláshoz szokván, nekik a' munka gyönyörré válik, az uj erö pedig valódi öröm köztt szereztetik-meg. — Saját tapasztalásom szerint 2—4 hétig is készülgetnek az illy dilettans szinészek: mi uj és uj tudnivalóra és gyakorlatokra nyujt alkalmat. Ekkor az ifjúnak sem kártya, sem puska, sem csavargás, sem más dévaj kalandozás nincs eszében; azon töri fejét, mint tüntesse-ki magát, mint nyerjen dicséretet hetek mulva a' szinpadon jó szavalásért, szereptudásért, ügyes tagmozdulatiért, csinos öltözeteért, character-felfogásért, 's a't. — Ez által nem serkentetik-e az ifjú arra is, hogy a' világ szinpadján szint azon szerint szóval és cselekedetekkel dicséretre méltóvá képezze magát? — Igen, ez által ön magukat ébresztik és vezetik ifjaink a' müveltség ösvényén.

Kettőt leginkább ohajtok figyelemre vétetni az illy dilettans szinésztársaságoktul: 1-ször hogy czélirányos szindarabot szemeljenek-ki. — 2-szor pedig, hogy egy tapasztalt igazgató, vagy is egy müvelt, tanult, belátó, korosabb férfiú kormányára bizzák magukat.

Mi az elsöt illeti, inkább vig vagy szinjátékot ajánlok, nem pedig szomorút; ámbár eddigi tapasztalásom szerint ifjaink jobbára a' szomorújátékon kapnak, mintha elöre látnák, mennyi bajjal kelljen szembe szállniok ez életben, 's mintha ugyan ezért eleve kivánnák szivöket aczéllá edzeni. Ha az élet fordulatait kedvező sikerrel kivánják ifjaink a' szinpadon utánozni, olylyakhoz fogjanak, millyeket bár éltök hajnalán már valóságban is gyakoroltak. Milly fordulatokkal tánczolja keresztül életét az ifjoncz? nevet, ugrál, tréfál, lót-fut, csintalankodik: 's ha ollykor pityereg, ezt is csak azért, hogy a' heroico-comicumra erösödjék. — Ki fogja tehát kétleni, hogy ha élet kiván utánozni egy ifjú, a' comicumot, vagy is saját elemét, a' vigságot, adandja csak szerencsésen: kevésbbé a' szinjátékot; mert az életben és annak szövényeiben nem tapasztalt; legkevésbbé pedig a' szomorú játékot,

mellyet valódilag képzelni sem tud; mert a' fenyitő vesszö öt legfölebb megrikasztotta; söt apja, anyja halála sem szüle mást, mint puszta könyeket, mellyeket nem belső lélek-kín facsart? Szerelmest hiven csak az képezhet, ki hön szeretett; fájdalmat is csak az tükrözhet, kinek szivét már erösbb kin hasgatta. Kivételt szenved ugyan a' művész, de kiről szó itt nem lehet, mikor ifjakrul irunk. — Igazgatót nemcsak azért ajánlok a' dilettansoknak, hogy játékuk rendes és egybevágó legyen, hanem egyes személyek magukviselete miatt is; mivel az ifjak szava közönségesen egyhangú, nyers, actiojuk vagy rideg, vagy hadarászó; mindenben szelesek, gondatlanok; a' darab szellemére pedig éppen nem figyelnek. Mindezekért tehát kivánatos egy dologhoz értönek vezérkeze, ki fö gondját erényes és czélirányos választásra, szereposztásra, és derék előadásra forditandja.

MUZSLÁN f. h. 4-kén szint illy szini mutatványnyal mulattatta az oda egybegyült szép vendégkoszorút egy tanuló ifjak társulata. Mondhatni, hogy ezen ifjak szorgalma részint játékjok betanulásában, részint elökészületeik előállitásában mindenképp' dicsérendö. El nem hallgathatjuk azonban, hogy müválasztásuk „Báthori Maria, Dugonicstól" nem volt éppen legjobbik; mert hosszas, unalmas dialogoktul eláradt, avult nyelvü, helylyel nyers, a' fülsértésig érzelgö 's gyöngéd szivet sebzö; mi onnan is kitünt, mikor Gyiloki a' tört villogtatván, azt a' szinpadon szemünk láttára Maria szivébe döfte, egy ártatlan fiú hátam mögé vonulván, szemét elfödé „jaj bácsi — ugymond — nem nézhetem e' kegyetlen jelenetet" — világos, hogy a' szelid érzésnek ellenére illy darabbal föllépni nem tanácsos, s hatást legfölebb változásokkal és nagy szinen igérhet a' fényes tanács, decoratiók 's a' t. — Ügyes volt szerepében István hg., Báthori Miklós, Buzilla, Gyiloki, Árvai; valamennyinyi köztetszést, 's össz-hangzó tapsot nyertek; a' két magyar leányka koszorúkkal és versezetekkel tiszteltették-meg. M.

PESTEN aug. 12-kén „falusi egyszerüség" vig játék 4 fvsban. Az egyszerüségnek, bár mi vonzó legyen is, nincs kelete korunkban; most mindenben csillogást, fényelgést ohajtunk, 's még az egyszerüséget is himzéssel, paszománnal elöntve vagy szemkecsegtetö foszlányokkal fölpiperézve szeretnök látni. Szellemdús korunkban a' szellem, lélek, mellékdolog; 's legyen bár az egyszerüség olly szellemdús, lelkes, elmés, mint Julius Caesar, a' fényelgés még is többre böcsültetik. De dologra: a' falusi egyszerüség tehát ma is csak egyszerüség, az az kelletlen maradt minden jeles ötlete, szövénye, helyzetei, character-rajza, 's mi több, egybevágó előadása mellett is; 's bár mint müvészkedett Szentpétery (Morgi) ur, bár mint bájolt-meg Komlóssy Ida (Sárika) k. a.: csak üres szinházban történt biz' az. — 13-kán „havasi rózsa, patens és sáwl" szinjáték 3 fvsban. — Nézök gyéren. — 14-kén „bál-éj" daljáték 5 fvsban. A' sorsnak, melly mai napra szintén szerepet vállalt, hálával tartozunk; mert szeszélyének köszönhetjük, hogy Éder L. k. a.-t az apród szerepében, mellyet az, a' hirtelen megbetegült Felbér M. k. a. helyett átvállalt, ismerhetni tanulhattuk. Azt az élénkséget, vidámságot, azt a' minden mozdulatot élyegzö pajzánságot, azt a' szabályos, elfogulatlan, minden hibától mentt éneklést, nem lehete gyönyörrel nem hallani és látni, mit a' közönség zajos tapsai és E. k. a. kétszeres elöhivásával meg is bizonyitott. Schodelné asszonyt (Amalia) mint mindig, ma is remekelni láttuk. Kitünö iparral játszott Erkel ur (Olaf) is. Nézök szép számmal. 15-kén zárva volt a' szinház.

DEBRECZENBŐL. Mult évi játékszini naplónkat Thaliának szebb jövendöt ohajtással végzök-be, 's annak földerülése iránti reményünk, a' sok borús estve után, erös is vala; mert hittük, hogy esö után napfény jö: de fájdalom! a' tapasztalás reményünket lerontá, 's nehány vidorabb estvét kivéve, színészetünknek ez évben is csak a' multihoz hasonló sanyarú tengödését láttuk. Soká kerestük e' müvészet iránti szokatlan hidegség okát: de bár mként ohajtottunk volna is ellenkezöt, azt végre is csak a színésztársaságban, nem pedig közönségünkben találuk. Mert ámbár sokszor láttuk a jó izlésü uj daraboknak várakozáson tul is szinre hozatását, látánk türhetö 's helyes előadást, némelly tagoknak nem éppen példa nélküli szorgalmát, birtuk az eddig szakadatlan köztetszésben részesült Erdélyinét, 's ámbár tapasztaltuk mind ezek mellett is közönségünk részvétlenségét, visszavonulását: még is csak azt kell ismételve vallanunk, hogy az elhidegedés alap-oka a' társaság gyenge szerkezetében fekszik. — Közönségünk előtt a' hazai színészeknek legnevezetesbjei (a' most keletkezttek közül egy kettöt kivéve) már megfordulván, a' közöttünk tartózkodottak s pártfogásunkban folyvást részesülttek is, a' közönség kivánatainak többé kevésbbé mindig megfelelvén; jelen társaságtól is hasonlót várt a' naponkénti hanyag előadásokkal türelmében soká fárasztott közönség: de sükeretlen; mert legfeljebb is csak három, négy tagnak játéka volt éldelhető, kiket az érdem-mél ányló közönség folyvást ki is tüntetett. Igy állván a' dolgok, midön a' közönségnek abbeli többször hallatott ohajtása, hogy alkalmas egyének szereztetnének, folyvást teljesületlen maradt, a' pártfogók száma természetesen gyérülni kezdett, mit még a' mnduntalani jutalomjátékok is elösegéltek; ámbár csak ezek és a' vásári jövedelmek, birák a' társaság létezését valamennyire föltartani. Ezt értjük a' még jövedelmezö hónapokra. Beállván azonban a' munka ideje, a' fennmaradt pártfogók csekély száma is elmaradozni kezdett, és most — még a' jutalomjátékok sem birtak vonszó erövel. Hiába kisértének szerencsét a' majomkodó pesti Joannoviecsal, hiába a' nagy erdöi fürdöház közelében előadott szabad ég alatti játékokkal: az idö is ellenek esküvén, nehány gyéren jövedelmezett küljáték után visszatértek tengödö színészeink Thalia lakába. Végre, mult hónap 20-dikán, az egyesülethez érkezett uj tag, Tóth István ur, a' Láng Lajos és neje jutalmaul szép számú nézök előtt adatott „Róziká-ban" mint Mandulagörcs Pongrácz szíveskedésböl fellépvén, uj lelket látszék elégülést nyilvánitott közönségünkbe is önteni; midön pedig e lelkesedést 28-kán a' Kotzebue „tüzpróba" czimü két fvsos vig játékában, melly alkalommal Tóthné assz. a' társaságnak szintén szerzödött tagja, a' „búvár" és „della povera Chiarina" czimü daljátékokból két magánydalt énekelt, ö egbedni láttuk: ujra remélni kezdénk, hogy esöre végre csakugyan napfény következend. Augustus 1-jén „aranyműves és leánykája" 2 fvsos vig játékban léptek-fel Tóth ur és neje, 's hivattak. — 3-káról „Romilda" Szigligeti eredeti szomorú játéka a' tartós esözés miatt elmaradván, 4-kén adatott. — 6-kán „Keant" — 7-kén Szücs, sugó, és Kovács, diszmester jutalmokul „Odiosó-t" — 8-kán pedig „falusi urfi elöször a' fövárosban" 5 fvsos vig játékot láttuk. Mit fog a' közelgö vásár hozni, folytatandó naplónkban közlendjük. MLGR és társai.

HANGÁSZAT.

Beethoven és Ries. — „Egy estélyen gróf Browne házában — mond Ries, Beethoven legkedvesebb tanitványa — megkértek, játszanám-el Beethovennak egyik sonatáját (oeuv. 23.), mellyet csak ritkán lehet hallani. Beethoven maga is jelen volt, 's minthogy én e' sonatát még elötte nem játszottam: mentegetödzém, hogy inkább más sonatát fogok játszani. Azonban Beethovennak ime biztatására: „Ön nem fogja azt olly roszul játszani, hogy azt ne hallgathatnám", akaratom ellen hozzá fogék. Beethoven szokása szerint a' lapokat fordità. A' balkéznek egyik futásában egy szökés van. Én a' billentyüt elhibáztam 's más hangot pendité-meg. Beethoven ujjával gyöngén fejemre ütött. — L. herczegnö ezt észrevevé, és mosolygott. Midön elvégzém, Beethoven igy szólla hozzám: „igen helyesen, ön e' sonatát már nélkülem is játszhatja. 'S hogy ujjammal fejére koczinték, ezzel csak figyelmemet akarám bebizonyitani." — Ezután Beethoven egy más sonatát (oeuvr. 31.) játszott. A' herczegnö azon hiedelmében, hogy egyszer B. is hibázand, háta megé állott. Én a' lapokat akartam forgatni. Az 53-dik tactusban egy hangjegyet hamisan fogott B. 's a' zongorán olly nemü zajt ütött, mintha az irott lapon tollat ránt unk keresztül. A' herczegnö azonnal fejére csapott mondva: „ha a' tanitvány egy hamis hangért ujj-koczintást kap, a' tanitó sokkal nagyobb botlásaért egész tenyérrel fenyitendö." — Ez ötleten nemcsak a' társaság, de maga Beethoven is jó izüen kaczagott. Azonban hibáját helyrehozandó a' sonatát ujra kezdé, 's azt utánozhatlan kifejezéssel, utólérhetlen kellemmel játszá: különösen pedig az adagiót.

UTASITÓ.

Douglas J. S. dicséretesen ismert **tiszta kokuszdióolaj-széksószappana**, börkiütések, pattanások 's a' t. ellen.

Mivel némellyek vakmeröködtek az általam föltalált tiszta kokuszdióolaj-széksószappanhoz bélyeget és formát utánozni, más név alatt: tehát ezentul ez ujonnan javitott, büztelen tiszta kokuszdióolajszéksószappanomat uj négyszögü 's latin köriratu bélyeggel, 's köbe edzett kéziratommal látom-el, egyszersmind bebizonyitásaul szappanom valódiságának, **magyar országban** egyedül **Pesten Lueff M** fehérhajó-utszai „Minervához" czimzett raktárában árultatom azt nagy költséggel készült gyönyörü raktári jegy mellett, hol hat bécsi latnyi darabnak ára 30 pgö kr. 12 darabot egyszerre vevök 10% lerovatban részesülnek. **Hamburg**, juniusban, 1839. **Douglas. J. S.**

DIVAT.

Parisban jelenleg a' szépnem kék és rózsa szinü skót tafotából készült ruhákat kezd viselni; a' selyem és fehér köntös azonban legkedveltebb a' szép nyári napokban; ugy a' musselin és organdi, különösen himezve és csipke-lebegénynyel. Kedves tünemény a' rózsa szinü krepövszalag fehér ruha mellé. — A' ruhák alteste bö és hosszú; az ujjak fél böségüek. — A' kalapok előre bocsátkoznak; a' szalmakalapokat skót szalag és virágokkal ékesitik.

Szerkezi **Mátray Gábor**, halpiaczon, **Dencs ház**, 86-dik sz. a.

Nyomtatja **Trattner-Károlyi**, uri utsza 612.

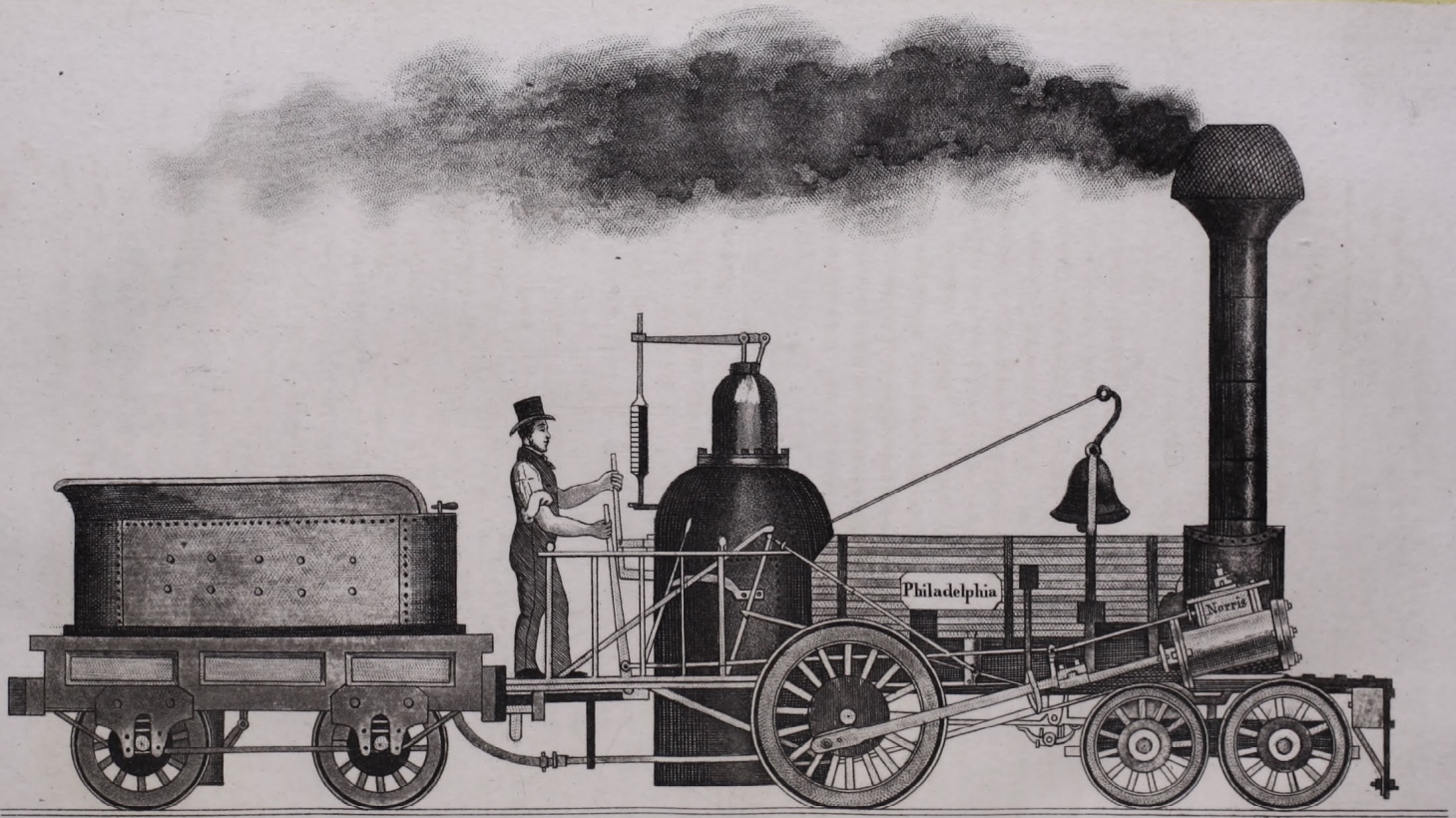

Fichtman metsz.

PHILADELPHIA.

Gőzkocsi.

1839.ben 66-dik Honművész mellé.

67.

HONMŰVÉSZ.

Pesten csötörtökön augustus 22kén **1839.**

KÖLTÉSZET.

Szerelmem.

O szerelem, lelkem szép üdvössége! te ölasz-meg.
VÖRÖSMARTY.

I.

Ah az ifjúság arany világa
Nékem is mosolyga egykoron;
Nékem is nyilt a' remény-virága,
Benne éledt keblem boldogsága:
Melly vezérle titkos útamon.
Míg a' kor zsengéd szivem körül szűk,
De magas határokat szabott,
Mellyeken tul vágyva nem tekintett,
Mellyeken tul nem haladhatott.

'S feltünt az érzelem dicső hazája,
Bájfény veré-szét gyászos éjjelét;
Kezdődött a' kebel duló csatája,
Győzött az égi lénynek anda bája,
'S igy édes kinba olvadt a' lét.
Szerettem a' leányt, a' Psyche kelleműt;
Ő tünt-fel képzetem szelíd határain,
'S Olympig szállva érzetem hevében,
Őt zengtem Amphion tündéri húrain.

Mint vezérfény éjsötét ködéből
Kéjet osztva biztosult felém,
'S a' reményt, sorsomnak éjjeléből,
Olly mosolygva tünteté elém.
Ah de a' sors szivcsaló hatalma
Bájlepellel rejti a' veszélyt,
'S ott zajog-fel a' kebel siralma,
Hol egészen boldogulni vélt.

II.

Mint kit szép remény szelíd ölében,
A' gyönyört teremtő istenek —
— Bár s' sors még rejtve éjjelében —
A' jövőnek-édes érzetében
Már előre üdvözítenek:
Kéjben uszva andalogtam
A' tavasz virányain,
Gyász jövőről mit sem agytam:
Vélve, már rég tud haladtam
Küzdésim határain.

'S im sötét fohász kezdett nyögelni
Életfáim lombjai között,
Keblem elborult — szelid nyugalma
'S létet édesitő vigadalma
A' sirok honába költözött.
Ah nyomasztó hervadat dult
Szép remény-virágimon,
Kin 's veszélyek tengerében
Hányaték szüm érzetében,
Száz tövis kelt útamon.

Mert kit szivem egyetlen szerelme
E' kebel trónjára ültetett:
A' kegyes szép Nina gerjedelme
Kényt gyakorla, 's kénye győzedelme
Kárhozat lön — engem megvetett.
Nincs szerelmi pálya többé
Megnyugtatni keblemet:
Egy derült, melly boldogita,
Melly illy rögtön elvirita:
Sirba is csak ez temet!

SZELESTEY LÁSZLÓ.

SZORGALOM.

Vas kerti butorok. — A' könnyen rothadásnak eredő fa-bútorok helyett egy idő óta vas-butorokat kezdenek a' francziák kertjeikben használni, és pedig nem öntött, hanem kovácsolt vasból, melly belől üres.

Óriási gőzös. — Britisch Queen (britanniai királynő), a' világ legnagyobb gőzöse, nyárhó 11-kén tette első utját Portsmouth-ból Amerikába. E' hajószörny mellett a' többi hajók csak törpe sajkáknak látszottak a' gyárban. Puska-lövésnyi hosszú és 60 láb széles tetőzete valósagos sétatér. A' czifrázványok általában gazdagok és ékesek; a' hajó orrát a' királynénak egy 12 lábnyi magas bronsz szobra ékesiti. Britisch Queen 2000 tonna terhet visz és egy 500 ló erejű erőművet. Ez utóbbinak goth sztilben készült épület-alakja van, 30 láb magas és 68 láb hosszú. E' hajó-óriás a' greenocki hajó-épitő műhelyben készült, hol jelenleg több 's különféle idomú gőzös van készülőben. A' Britisch Queen első helyén (salon cabinet) utazás Amerikaig, ágyat, ételt, italt bele számitva, 40 guinée-be (400 f. ezüstben) kerül.

Kötélgyártó-fogadás. Minapában Antwerpben két kötélgyártó a' felett fogadott, mellyikök készitne kenderből erősebb kötelet. Előre meghatárzott föltételnél fogva a' kötélnek 8 láb hosszú és körül-belül egy hüvelknyi vastagnak kelle lenni. A' próba a' hatóság és tömérdek néző jelenlétében ment végbe. Egyiknek kötele 33.000 font, és igy 330 mázsa teher alatt szakadt-el, 's noha már ez is

iszonyú erőre mutatott; vetélytársának kötele még is jóval felülmulá amazét erőben: mert az 40.000 ℔ teher alatt pattant szét, 's igy 7.000 fonttal birt-meg többet. Majdnem lehetlen, hogy kenderből illy erős kötelet lehessen gyártani.

RÉGISÉG.

Anni romjai. Wilbraham kapitán, ki a' kaukazon-tuli tartományokat, 's a' Van és Urumiah tavak partjait megutazta, következő leirását adja e' hajdan hires örmény székesvárosnak.

A' kapu-sikátor felett nehány nevezetes alak van kifaragva. A' falak és tornyok czementtel összekötött faragatlan kődarabokból épitvék; külső oldalaik azonban rendesen faragott homokkövekből alkotvák. A' kereszténység szent jele több helyen ötlik szemébe a' vándornak, 's a' tornyok falazatába alkalmazott szörnyű vér-vörös kövek, óriási kereszteket képeznek, mellyeket a' Moslimek hiába igyekeztek feldulni. A' még fennálló nehány épület keresztény templomokból, egy mecset, több fürdőből 's egy palotából áll, melly utóbbi bizonynyal az örmény királyok lakhelye volt. Mind ezek fényözön 's architektoniai izlésre mutatnak. Az ivhajlásokon elömlő domborművek igen gyönyörűek, képzemény-dúsak. Azonban ez épületek nagyszerűsége mellett különösen szembeszökő körülmény az, hogy csak a' nyilvános épületek készültek illy tömörösen, a' magánylakok pedig alacson, düledékeny kalibák voltak. A' földben látható lyukak 's egész város területén heverő porhanyú kőrakások legalább gyaníttatják, hogy azok a' mostaniakkal majdnem egy idomúak voltak. Részemről legalább azon észrevételt tettem, hogy mig a' faluk bogárhátú viskói alig emelkednek felül a' föld terén: a' templomok mindenütt tömörös 's messze látszó épületek. Anni-ban tömérdek felirat olvasható, részint török, de nagyobbára örmény nyelven.

A' templomok ugyan azon egy sztilben készültek az etcsmiadsinaiakkal, 's némellyek még jó karban vannak. Egynek falai durva festményekkel elöntvék, mellyek a' szent irás némelly helyeit, leginkább pedig szent Gergely 's egyéb örmény szentek csudatetteit tárgyazzák. Ugy látszik, a' keleti keresztények általában a' hozzá legférhetlenebb helyekre épiték templomaikat. Ennek Anniban nevezetes példáját láthatjuk. Egy keskeny szikla-nyergen, mellyet három oldalról az Arpatcsai locsol, kis kápolna áll, mellyhez csak keskeny, nyaktörő gyalog ösvény vezet. E' kápolnát, a' monda szerint, egyik örmény királynak szépségéről 's jámborságáról egyiránt nevezetes leánya épité, 's élténk nagyobb részét csakugyan e' szent magányban is töltötte.

Midőn a' kőtorlat közé léptem, több csapat fogoly lovam lábai alól röppent-fel. Örmény ország hajdani népes fővárosának útjain igen ritkán zavartatnak ez állatok; különben nem lennének illy szelidek. Egyik oszlopsor alatt egy kurd pásztor állott, fejér köpönyegbe burkolva, mig kisded kecske-nyája egy szomszéd fürdőnek omladozott falai között legelészett. A' pásztor 's nyája szép összhangzásban voltak a' környékkel, és Salvator Rosa ecsetének méltó tárgyul szolgálhatának. A' fedeletlen templomok egyikének összeomlott oltárán pislogó tűz a' pásztor tanyájára mutatott. Kalauzom leszállván lováról, azt a' szent hajlék kapuja alatt legelni engedé, maga pedig a' hamvadó tüzet igyekezett föléleszteni, de sikeretlen.

Anni a' hatodik század elején épittetett, 's több századon át örmény ország fővárosa volt. Többször látta falai között a' vad hóditókat, kik a' közép korban keletet átcsavargák, 's kegyetlenségeiket, sarczolásaikat mindannyiszor érezé. Régi irók szerint olly nagy volt a' mészárlás, midőn Alp-Arszlan e' várost elfoglalta, hogy a' holt testektől nem lehetett utszán járni, 's a' folyam hullámait vörösre festette a' kiömlött vér. Ezen elpusztult város tekintete szomorú érzéseket költ-fel a' lélekben. A' düledező templomok pedig arra emlékeztetnek, hogy itt egy hatalmas, virágzó keresztény nemzet, Ázsia miveletlen csordáinak, a' mivelődés és kereszténység legdühösebb elleneinek, vas igája alatt eltiportatott. A' fennálló épületek még nevelik a' tekintetök által érzett kellemetlen hatást, és a' vándor mintegy akaratlanul tekint-szét élő lény után. Régibb korú omladványok egészen más érzést támasztnak a' kebelben. Babylon idomtalan romjai porló csontvázhoz hasonlitnak, a' kiholt 's még is nagyjában fennálló Anni pedig holt testhez, mellyből a' lélek kiköltözött ugyan, de még mindig életnyom látszik rajta.

SZOBRÁSZAT.

Guttenberg emlékéről. — Guttenbergnek strassburg szobráról az „Album Alsacien“ igy ir: — „A' képszobor 10 láb magas. Guttenberg egyenesen áll; mellette egy sajtó; kezében egy éppen most nyomott első próbalap e' szavakkal: „és világosság lön!“ — David urnak nagylelkű munkássága nem csupán a' szobor mintájának készitésében határozódik, hanem a' választmánynak is kijelenté, hogy a' talajt ékitendő négy basrelief mintáját is elkészíti. E' basreliefek a' könyvnyomásnak földünk négy részére hatott jótékonyságát következő terv szerint képezendik: Europa (a' homlokzaton). Egy talajon álló sajtó, bölcsektől, tudó-

soktól, 's Európának minden nemzetebeli művészétől környezve; a' lépcsőken könyveket olvasó gyermek csoportozatok. — Afrika. Sajtóra támaszkodott Europaiak, az Afrikaiak békóit széttörve. — Clarckson és Wilberforce könyveket osztanak-szét. — Örvendező afrikai hölgyek, gyermekeiket ég felé emelők. — Amerika. Franklin azon pillanatban, midőn az amerikai függetlenség oklevelének első próbalapját a' sajtóból kiveszi; Vashington, Jefferson, 's a' szabad statusok más jeles polgáraitól környezve. Az Indusokat polgári jogra emelő Bolivar. — Ázsia. Jones Vilmos. A' kéziratokért könyveket cserélő Anquetil du Perron. Brahmanok, Parzok és egy Mandarin, ki Confucius könyvét tartja. Törökök és Egyptusiak. A' kontyát letevő Mahmud. Europaiak által tanitott fiatal Ázsiaiak.

Florian emléke. A' sceaux-i község sirkertjében azon helyen, hol Florian nevezetes költész maradványai hamvadnak, emlék fog emeltetni, mellynek talajához a' szükséges márványt a' belügyek minisztere megajánlá.

LITERATURA.

A' szinműtár IV-dik füzete is megjelent, magával hozva a' kiadó Nagy Ignácz urnak egy jeles, sok érdemü vig játékát „egyesüljünk!" 3 fvsban, a' „füredi népbarát" czimü előjátékkal. Szépeinknek, kik a' szépet 's jót mindig kedvelik, e' csinos alakú füzetecskét annál inkább ajánljuk, minél erősebben hisszük, hogy ők ellenállhatlan hatalmuknál fogva, a' nálunk még olly sok Schrewsbury-ból lassanként mindannyi Clint-eneket idomithatnak.

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

Figyelmeztetés. Szorgalmas pesti dalszemélyzetünk ismét egy uj müéleménynyel szándékozik meglepni a' budapesti 's vásárt. közönséget. Ugyan is e' vásár folyamata alatt „Borgia Lucretia" 3 fvsos nagy daljátékot (forditotta olaszból Jakab István; muzsikáját irta Donizetti), melly eddigelé még csak a' milanoi Scala 's a' bécsi udvari dalszinházban adatott, fogja szinpadra hozni. Mind a' daljáték jó hire mind dalszemélyzetünk dicséretes ipara kellemes estvét reméltetnek velünk, mellyre a' t. közönséget cleve figyelmeztetni kedves kötelességünknek tartjuk.

PESTEN, aug. 16-kán „menyasszonyi korona" regényes szomorú játék 5 fvsban (Kuno Henrik után magyarra forditotta Szólusz Ferencz) Kitünőleg játszák szerepeiket a' Lendvay-pár (Ludovica és Scipio) 's Megyeri ur (Pizanti). Nézők közép számmal. — 17-kén „ecsedi tündér" másodszor nem nagy tetszéssel és aránylagosan kevés néző előtt adatott. — 18-kán „báléj" daljáték 5 fvsban. Valóban különös, hogy itt a' bál, melly különben a' pénztárokat kiüriteni szokta, nem hogy pénzt vinne-ki a' szinháztól, hanem inkább pénzt visz-be. Illy bálok már megérdemlik, hogy bál-

éjeknek neveztessenek. Az előadás ma egy a' legpontosabbak közül volt különösen a' kardalnokok részéről. A' főbb szerepek vivői közt jelesek voltak: Schodelné assz. (Amália), Éder L. k. a. (apród), Konti (Reiterholm), 's Erkel (Olaf) urak. Nézők számosan. — 17-re „Faust" (először adandó) vala hirdetve.

Külföldi játékszin.

Anekdota a' parisi comicus, Baptiste-ról. — „Ki nevet utójára, az nevet igazára" felirással közli egyik parisi lap a' következő történetet. — A' boldogult ifjabb Baptiste, színész, nehány év előtt franczia országot átutazván, Douai-ban is megállott, itt vendégszerepeket adandó Alig érkezett-meg, egy fiatal emberrel találkozék, kit a' theatre française hangászkarában gyakran látott. Mindketten ugyan azon egy fogadóba szálltak, 's az étteremben egymás mellett foglaltak helyet. A' régi ismeretség csak hamar megujittatott. — „Orvendek önt itt láthatni N. ur; — monda Baptiste — tudom, hogy önnek tapasztalása, ízlése van; müitéletei józanok, 's nem fogom elfeledni, hogy ön jó véleménynyel volt folyvást irántam, és reménylem, holnap ismét fog látni játszani." — ‚Nem lehetek olly szerencsés — válaszolt N. ur — mert még ma estve Hollandiába kell utaznom.' — N. urnak arczán e' szavai közben nyugtalanság 's zavar mutatkozék, mit Baptiste észre vett ugyan, de sokkal miveltebb volt, hogy sem másnak ügyei iránt kérdezösködjék. Ebéd után a' színész és hangász sétálni mentek. Alig léptek utszára, egy férjfiú elejökbe lépett, alázattal üdvözlé őket, 's a' zenészhez fordulva, barátságosan kérdezé: „Nem N. urat van szerencsém tisztelni?"" — ‚Igen, uram, én az vagyok. Miben lehetek szolgálatjára?' — A' nyájas kérdező egy csomó bélyegzett papirost vonván elő, tisztelettel mondá: „‚En e' városnál törvényszolga vagyok. E' kis zár-parancsot egyik parisi collegámtól kaptam. Embereim csak két lépésnyire állnak tőlünk. Engedje tehát ön, hogy foglyommá tegyem, ha adósságát kamatjával együtt, összesen 3443 frank 's 75 centim-et, nyomban le nem fizeti.' ' — ‚Ha fizetni tudnék — lön N. válasza — most nem állnék itt; — 's Baptistehoz fordulva még ezeket mondá — ez volt oka! uram, utazási szándékomnak; egy kérlelhetlen hitelező miatt nem nyughatván Parisban, Kainként elbujdostam: honom, kilátásaim 's rangomról lemondandó, külföldre akartam utazni, 's im fogoly levék, és fogságom alkalmasint hosszas leend.' — Megindulva N. urnak áldáz sorsa felett, Baptiste azonnal segélyt igért. — „Nincs ugyan tehetségemben, hogy az uron rögtön segitsek — mond vigasztalólag a' színész — azonban vendégszerepeim bevégeztével jutalomjátékom van igérve az igazgatótól. Rajta leszek, hogy a' holnapi nap jövedelmét kieszközölhessem részemre; 's ha szándékom sikerül, szerencsésnek tartandom magamat, önnek e' pénz-összeggel szolgálhatni." — N. köszönettel fogadá az ajánlást, 's a' törvényszolga határnapot rendelt; de azon feltétel alatt, hogy foglya oldala mellől csak pillanatnyira sem fog tágitni, mig az adósság utósó fillérig le nem lesz fizetve. Ez elővigyázat ellen nem lehete kifogásuk. És a' törvényszolga hivebb követője lett N. urnak tulajdon árnyékánál; ha sétálni indult, vele ment, a' table d' hote-nál mellé ült, 's vele egy szobában aludt. Más napon elkiséré a' játékszinbe, mellé ült, 's minden mozdulatát argusi szemekkel leste. A' törvényszolga még soha sem látta Baptiste-ot játszani. Ez jó tette érzetében ma olly szeszélyes volt, hogy a' nézők el

nem tudtak telni a' nevetéssel. Különösen nevetett pedig a' törvényszolga. Szemeit le nem forditván a' színészről egész füllé lett, 's igy minden hangnyomatot különösen felfogván, örömében magán kivül volt; jó kedvét nem lehete már nevetésnek mondani, mert a' röhögésbe fajult, 's végre szeles jó kedvében kiáltozott, hasát tartotta, lélekzete elállott, 's örültként a' padon hencsergett. Életében még nem volt illy vig estvéje. De midőn a' darabnak vége lett, 's felizgatott nevető izmai lecsendesültek, öröme búra fordult; mert — foglyának helye üres volt, 's N ur eltünt. Hiába futosott a' boldogtalan törvényszolga; hiába tudakozódott foglya után; N. ur egy induló gyors kocsival Hollandiába utazott, miután egy levelkében a' dolgok összefüggését Baptistenak értésére adta. Nehány nap mulva következő tartalmú levél érkezett a' szökevényhez Haagba. „Ön szökése nagy hasznomra volt ügyei eligazitásában. Hitelezőjét távulléte engedékenyebbé tette; a' jutalomjáték jövedelmét, melly 100 louisd'ort tön, már lefizetém neki. Egyéb adósságaira nézve, mellyek a' váltólevelek szerint 5.000 frankra mennek, méltányos határidőt eszközlöttem-ki. Már most tehát visszatérhet Parisba, hivatalát folytatandó." — Baptiste életéből több illy szép 's nemes vonás volna még megemlitendő — mondja a' fennebb emlitett lap.

HANGÁSZAT.

Winter, a' „félben szakadt áldozatünnep" szerzője, különös kedvet talált az ugy nevezett Bethlehem készitésében. Az utósót, melly 4.000 forintba került, 's egy egész év alatt készült-el, 70 éves korában csinálta. De ezen látható is volt minden, mit csak kivánni lehete; — távulban a' hegyről leszálló 3 király látszott, kisérve a' csudálatos csillagtól, az istálló felett pedig egy muzsikáló angyal lebegett. — Másik sajátsága ez üdlött zeneszerzőnek a' rémektöli félelem volt, még pedig olly fokra emelkedve, hogy estennen már ki nem mert magára menni. Azt mondják, halálát is egy e' tekintetben roszul alkalmazott tréfa eszközlé.

Oroszok zeneszeretete. Az Orosz nem égből származott istennőnek tekinti a' zenét, mint az Olasz; — az Orosz nem olly platoni szeretettel vonszódik a' zenéhez, mint a' német; — az Orosz csak meghitt kedvesének nézi a' zenét. Mi keblét kéjárral tölti-be, az — az érzéki inger, a' hangoknak fülcsiklándó harmoniás egybevágása. Az Orosz egész napon át kész elpengetni balalaikáját, és annak egy hangú accordjaiban legnagyobb örömet talál. Innen magyarázható-meg az orosz pórnak ama rendkivüli vonszalma a' száj-harmonika iránt, 's hogy az Aeol-hárfánál kellemesebb muzsikát nem ismernek, és egy hangszerünket sem irigylik annyira, mint az orgonát. Muzsikáló burnótos szelenczék, órák, kézi orgonák mindig kapósak orosz országban. Moszkvában minden vendéglőben 's kávéházban muzsikáló óra van, mellyek az orosz vendégek legnagyobb örömére nem győznek eleget kintornálni. Innen kiindulva az ember inkább harmoniás hangok kedvelőinek kész az Oroszokat nevezni, mint zene barátainak. Az Oroszok zenéjében nincs semmi raphaeli, semmi plastica. Az nem egyéb tarka szinvegyületnél, mélység, charakteristika nélküli hangoknál; — az Orosznak zene-hallgatása valóságos Caleidoskopba nézés.

Beethoven és a' fogadós. Beethoven szenvedélyes barátja volt a' természetnek. Mint illyen, többnyire falun tölté az évnek szebb részét. De mivel a' pénzt csak mellékességnek tekinté, 's azzal magát ellátni gyakran elfe-

ledte, vándorlásain nem ritkán jött zavarba. Igy történt egykor, hogy Bécs közelében egy fogadóban, mellynek kies környéke igen tetszett neki, huzamósb ideig mulatott. A' fogadós, ki vendégét naponta csak ritkán, pénzt pedig még éppen nem látott, egy napon bátorságot vön, 's egész illendőséggel megjelenté annak, hogy a' számadás tetemesen felrugott. Beethovent nemhogy megsértette volna ez emlékeztetés, söt a' legbarátságosabban igéré tartozásának minél előbb kielégítését. Végre hangjegyekkel egészen beirtt fél iv papirost nyujtott-át neki e' szavakkal: „Küldje ön a' városba e' papirost a' legközelebbi hangműárushoz, és nevemben jelentse neki, hogy e' szerzeményért küldjön 100 aranyat nekem.“ — A' fogadós, ki Beethovent nem ismeré, kételkedve rázta fejét; minthogy azonban vendége olly elhatárzólag szóllott, nem merészelt ellenszóllani, és az irattal maga ment a' városba. De ki irjale bámulását? A' hangműárus legnagyobb örömmel fogadta, és a' kivántt 100 aranyat, Beethovenhez intézendő ezer meg ezer tisztelkedés mellett, egész készséggel lefizette.

Természetes olasz dalnoknők. Némelly jeles olasz dalnoknő nemhogy olvasni, irni tudna, de még csak egy hangjegyet sem ismer, és még is csalogányként (hogy ne mondjuk angyalilag) dalol. Finom hallás, melly minden hangot egyszeri hallásra felfog, szerencsés emlékező tehetség, melly a' hallottat hiven megőrzi, minden tanulási hiányt kipótol. Midőn lady Craven kérésére a' san carloi szinháznak egyik dalnoknéja magát végre elhatározá, hogy énekeljen, a' hangművet ugy tette a' támaszra, hogy az utósó lap első lön, 's a' „fine dell' aria“ azon felül még forditva fennállott. A' lady megforditá a' hangművet, de a' dalnokné nem akarván tudatlannak látszani, 's a' hangművet ismét visszaforditván — „tudja-meg ön — mondá — hogy ez zsidó dal, melly hátulról kezdve énekeltetik.“ — Egy másik Pargoletto: „Il tuo destin non sai!“ ariáját éneklé, de kezébe egészen más hangművet vett, csakhogy tudatlannak ne láttassék.

UTASITÓ.

Dicséretesen ismertt mosdóviz, az ugy nevezett „Herczegnő-viz“ Rigot Jánostul Parisban. E' csuda-teljes nedv fényes hatási tapasztalására: csak föl kell rázni közönséges mosdás után e' vizet, egy szivacsdarabkát bele mártani, 's azzal a' bőrt egyenlően besimitni letörlés nélkül, 's az arczszin legkésőbb öregségig folyvást fehér, sima, tiszta 's gyönge marad. Azok mindazáltal, kiknek bőrén tisztátlanság találtatik, többször kötelesek használni napjában a' fönirtt mód szerint, hogy annál hamarabb megszabadulhassanak szeplőiktől, bőrötléseiktől vagy bármelly bőrtisztátlanságtól; mert e' viz teljességgel semmi szennyet meg nem szenved a' bőrön. Egy üvegcse ára 48 kr. peng. 's alulirtnál kapható. Pesten jul. 12-kén 1839. Lueff M., Hajó utsza, a' „Minervához.“

DIVAT.

34-dik divatkép (Parisból). — Ruha batisztból; selyem kalap; Cazal-ernyő. — Bécsi divat aug. 15-kén: tunica-köntös himzett tarlatanból rózsa szinű selyemmel bélelve; himzett musselin-kalap virágfüzérrel.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiaczon, Dencs ház, 86-dik sz. a.

Nyomtatja Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

HONMŰVÉSZ.

M. T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

68.

HONMŰVÉSZ.

Pesten vasárnap augustus 25kén **1839.**

KÖLTÉSZET.

Sir felett.

Búsan, mint a' mennye-vesztett,
Állok e' mély sir felett,
Melly olly számos jót és szépet
Hű Linámmal elfedett.

Szép, jó is volt, mint kezéből
Istennek jött üdvösség,
'S nyájas, mint a' természetre
Lemosolygó tiszta ég.

Nyájasan, mint angyal-ének,
Hangzott a' szó ajkirul;
'S szebben, mint nyilt arcza egykor,
A' kelő nap nem pirul.

Alszik ő már csendes álmot,
Alszik mélyen, örökül;
És hült keblén nem szivem, csak
A' sirhant ónsúlya ül.

Ah! mit adjon árnyékodnak
E' kidult fanyar kebel?
Mit hived, ki most remegve
Hamvaidhoz térdepel?

Nincsen e' szív rejtekében
Hozzád méltó áldozat.
Nincs, mert a' kihalt üdv helyett
Abba szállt bú 's kárhozat.

Köny, sohaj 's emlékezet nincs,
Melly enyhítse kinomat,
Nincsen angyalarcz, melly gyujtsa
Értted égett lángomat.

Ah! de hallom kékül ajkad
Szivrenditő szózatát:
Hivsz magadhoz. Lelkem hozzád
Villámszárnyon lebben-át.

BÚVŐLGYI.

Hugo Victor.

Egy napon d' Hossier heraldicáját forgatván, egyik szak felett Hugo név tünt szemembe. Látni akarván, hány őse van költőnknek, a' czikket átfutám, és számitásom egészen a' 15-ik századba Hugo Györgyig ment-fel, ki René, lothringi herczeg, seregében kapitán volt, ki az igen szép czimerrel diszitett nemes levelet is kapta, mellynek értelme szerint György a' hazának mind harczban mind békében fontos szolgálatot tön. E' szerint az első Hugo, kinek neve franczia ország évkönyveiben dicsőséggel emlittetik, egy bordában szőtt volt a' bajnok tábornokkal, Victor atyjával. Örömmel olvastam a' nemzetség tagjai köztt Hugo Károly Lajos püspöknek nevét is, ki tanult volt, miként egy Benedek szerzetbeli pap, és latin nyelven sok szép munkát irt. Én legalább ugy hiszem, hogy Hugo közép korbeli dolgozatok iránti vonszódást, tudtán kivül, e' hagyományos családi befolyásnak köszönheti; szelleme inkább a' multban mint jövőben találván éleményt, a' jelenbe csak családapai, polgári és baráti kötelességeinek teljesitése miatt elegyedik. Ő folyvást hirkoszorúzta költésze marad a' középkor szent emlékeinek, mellyeket fegyver vagy kereszt dicsőitett.

Nem szándékom itt Hugo Victornak életrajzát adni; e' lapok szük köre nem engedi a' még olly fiatal, munkás költő életének minden egyes körülményét leirni. Csak egy két szót tehát róla. — Hugo Victor 1803-ban Besançonban született. Gyermek korában, mint egész világ tudja, szorgalmas tanuló volt; mind e' mellett is nem az iskolák mivelték-ki e' költészt franczia országnak; születésének szerencsés eseménye tette őt költövé. Gyermek korában már megjárta szinte fél Európát. Azon korában, midőn minden látott tárgy kitörülhetlen hatást tesz a' szivbe, Napoleon seregeivel megutazta az Apennineket és Sierrákat; azon korában pedig, midőn mindent olly tisztán hall az ember, hatalmas harmoniákat hallott ama két félszigeten, mellyeket a' közép tenger két szerető karként fog körül. Az észak fija beavattatott tehát a' dél titkaiba; a' költész kettős lényűvé lön, Perik és tündérek gyöngéd verseket sugtak lelkébe, 's mindkettő egyenlő szerelmet kivánt tőle.

Hugo Victor minden classicitást, melly elméjében van, nagyobbára Horácz és Virgil bölcsője megutazásának, 's az erős, lángoló természet korán megtekintésének köszöni. Részemrül hiszem, hogy egyedül Hugo Victor azon költész, ki Cheniers András halála után franczia országot megvigasztalhatja. E' két embert lehet tökélyes classicusnak mondani. Ezek szavait és szellemét is felfogták a' hajdani literaturának. A' Virgil és Theocrit

műveiben elömlő sztyl és kifejezések tökélyes ismeretére nem elég a' rhetorikai cursusnak tanulása; nem elég a' hexameterek és dactylusok ismerete; kedvező perczekben azon titkokat is ki kell kurkászni, mellyeket a' latin és görög költészeknek hazájok ege lelkökbe sugott. Egy latinul jól beszélő Moszkvai vagy Stockholmi megmagyarázhatja ugyan Virgilnek ecclogáit, de ő maga is csak felényire fogja érteni.

Hugo Victornak első költeményei szigorú classicai formával tünteték-ki magukat. 16—17 éves költésznek első föllépte még soha sem tett olly hatást, mint Hugóé.

Áldott legyen Clemence Isaure, ki megjelenté, hogy egy költész született. — A' „Mózes Nil hátán" czimű óda a' virág-mulatságban (jeux floraux) pályadijt nyert, és valót szóllva, az akademia ez egyszer igazságosan itélt. Gyakran mondám-el Hugo ellenségei előtt ez ódát a' nélkül, hogy a' költész nevét emlitettem volna, és elragadtatva hallgatták. Igy van a' dolog több más költeményével is; ellenségei azt, melly előttek felolvastatik, dicsérik, a' többit ellenben gáncsolják; 's ha azokat olvassa-fel nekik az ember, azokat is szépeknek találják. De illyen az ember!

Hugo Victor Mózesben ön jövendőjét festé. A' költész is egy csalárd folyamon ringattatott, de a' gyermek szemei a' Nilről el 's a' gúlákra fordultak. Ekkor kezdődött literariai élete olly zajosan, hogy szinte apostolsághoz hasonlitott. A' költész hire harcz élénkségeként növekedett. A' megtámadások hevesek valának: a' védelem ellenben nyugodt 's méltóságos. Majdnem azon időben egy más genialis ujitó szinte elbukott a' critica tüzes csapásai alatt. A' befolyással biró napilapok feuilletonjai akkor azt állíták, hogy Rossini a' zenében ügyes fecsegő. Szerencsére sem Rossini sem Hernani nem ijedt-el a' criticai ostor-pattogástól; amaz azóta öt vagy hat remek daljátékot hozott világ elébe; ez pedig a' „nôtre dame-ot" e' nagy hazai költeményt irta, és a' szinpadot nehány dramával gazdagitotta, mellyeknél szebbek Corneille elhunyta óta nem költettek.

Harminczöt éves korában 25 kötet iromány jelent-meg világ előtt, mellyeknek minden lapja telve eszmékkel. Miért emlitsük e' kötetek czimeinek névsorát? Bámulói és barátai egész Európában 's a' franczia ifjúság ismételve sovár-vágygyal olvasták, egyebek pedig legalább czimjöket ismerik. Elég legyen emlitni, hogy eddig még kevés költésznek sikerült illy nagy mértékben olly különféle irányú munkálatokat, ódát, balladát, regényt, dramát, tragoediát, verset, prosát, komoly és vig, könnyű és nehéz anyagút létre hozni. Hugo Victor mind ezt bámulandó szellem,

nyelv 's felfogási simasággal irta. De szólljunk egy két szót már az emberről is! — hisz' a' költész különben is eléggé ismeretes.

Hugo Victor tagadhatlanul sokat irt; de még többet iranda, ha a' szünni nem akaró örökös viták, az elcsüggedés, melly koronként a' legmegedzetteb szivet is megszállja, sok prosaicus eseménye egy olly életnek, melly az ön-védelmet is szükségessé tette, több nyugalmas csendes időt engednek neki munkára. E' mellé kell gondolni az önként felvállalt kötelességeket, mellyek miatt órái majd mindig másoknak 's csak ritkán magának szánvák. Hugo Victornak több látogatót kell elfogadni, mint valamelly miniszternek. Minden fiatal iró, bármelly szegletéből jöjjön az országnak, bekopogtat a' költésznél, és barátságosan láttatik. Azon nyájasságot, melylyel Hugo e' fiatal embereket kihallgatja, 's nekik tanácsot ad, képzelni nem lehet; nyugtalanságát, bármelly sürgető dolgai legyenek is, soha sem véteti észre vendégeivel; szent kötelességének tartja mindeniket nyájasan fogadni és kihallgatni, mert egyetlen jó szavával is megalapithatja valamelly fiatal reményteljes észnek jövőjét. Hugo házát minden in spe iró öröm 's lelkesedéssel hagyja-el; mert ő a' miveltségnek és nemes magaviseletnek mintája; senki sem beszél olly ékesen, mint ő; neki minden szavát irni és nyomatni lehetne, 's ez is mindig érdekes leend; mert mulattatása pazar közlése ujabb ujabb eszméinek, és ha a' vele mulatott tőle elvál, mindig olly nemű ürességet érez keblében, mintha valami kedvest vesztett volna el.

(*Vége következik.*)

SZOBRÁSZAT.

A' juliusi emléken szorgalmasan dolgoznak. A' talajul szolgáló négy lapkő már készen van. A' délnek jövőre Barye, szobrász, egy óriási oroszlánt (julius hónap égi jegyét) vésett: az emlék szegletén látható két franczia kakast szintén e' művész készitette.

Paër szobra. A' belügyek ministeriuma Parisban megengedé az „Institut du Francenak" hogy a' boldogult Paër, nevezetes zeneszerző, emlékére márvány mellszobor készittessék; a' munkát ifjabb Dantan vállalta magára.

Boieldieu emléke nagy pompával lepleztetett-le nyárelő 20-án Rouenban.

Chappe emléke. Parisban a' Père la Chaise temetőben, Chappe-nak, a' telegraf feltalálójának, eddigi igénytelen em-

léke helyett egy szembetünőbbet szándékoznak állitani. Ez emlék egy oszlopból álland, mellynek főté-jén (Capitel) a' távirat (Telegraf) jelei leendnek láthatók.

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

PESTEN, aug. 19-kén „Faust" dramai legenda 5 szakaszban (Dr. Klingeman Ágostontól. Forditotta Komlóssy Ferencz. Muzsikáját készitette Seyfried Ignácz, lovag, cs. k. karmester. — A' tánczot és csoportozatot betanitotta Kaczér Ferencz ur, szinházi tánczos. Az uj festvényeket készitette Engert ur, szinházi festő; a' szükséges gépelyeket Osterith ur, gépmester). E' darab, mellynek előadásakor nem tudtuk elhatározni, a' szerzőt, színészeket vagy közönséget sajnáljuk-e inkább, Faustnak minden erőködése mellett is megbukott, és ha még felkel is, csak idétlen szülemény leend. A' diszitményeknek egy része meglepő szép volt: azonban a' tüneményeknél a' görög tüznek örökös lángoltatásától megkimélhetné a' rendezőség a' közönség tüdejét. Nézők szép számmal. — 20-án zárva volt a' szinház. — 21-kén „Montecchi és Capuletti párt" daljáték 4 fvsban, Bellini muzsikájával. Schodelnó assz (Romeo), ki e' szerepet ritka művészséggel szokja adni, első fvsban ma pompás vitézi öltözetben jelent-meg; de ugy látszék, hogy öt e' neki is szokatlan köntös férjfiúi mozgalmaiban némileg gátlá, es a' benne annyira megszokott 's kedveltt lovagi délczegséget elfödé. Harmadik de kivált 4-dik fvsban azonban ismét utóérhetlen volt Többször és zajosan hivatott. Sátorfy ur (Theobald) elég olvadékonysággal és érzéssel énekli ugyan 1-sö fvnási ariáját, de mi még is inkább szeretnők azt több hévvel előadatni; mert egy hevesen szerető olasz ifjúnak szenvedélye láva-patak, nem pedig emlények köztt csendes suttogással görgedező csermely. A' kardalok igen jelesek voltak. Nézők nagy számmal. M—v—s.

PÉCSRŐL. — Folyó évi majus hó közepe táján látogatá-meg Farkas József ur igazgatása alatt városunkat a' telet Aradon töltött közép számú, de czélirányosan rendezett magyar színész-társaság, magyar ajkú közönségünket nehány előadásával mulattatandó. Foglalatosságaim miatt nem jelenhetvén-meg minden előadáson majd két hónapig tartó pályájok alatt, lehetlen minden szindarabról irnom birálatot. A' látottakról általánosan mintegy következőt irhatok. Előadásaikat majus hó 20-kán „Dubarry grófnő" 3 fvnsos udvari szinjátékkal (Fáncsy Lajos ford. szerint), kezdvén-meg, a' csinos öltözet mellett (mert meg kell vallani, hogy Farkas urnak minden eddig itt megjelent társaságok köztt legszebb ruhatára van) jól betanult 's iparral adatott, szinmű helyesen sikerülvén, játék végén egész személyzet előtapsoltatott 's „éljen" kiáltással üdvözöltetett. Az azután következett előadások, u. m. „parisi naplopó; Mátyás király választatása (méltóságos és főtiszt. Scitovszky János megyés püspök beigtatási ünnepe tiszteletére), Kean, peleskei notarius, Borgia Lucretia, gyászvitézek, mexikoi vőlegény" pontos szereptudással adatván, az itteni magyar közönséget annyira megnyerte e' társaság, hogy némelly hazafiak fáradhatlan iparral, a' nyári meleg napok daczára is 12 előadást magában foglaló bérletet hoztak létre, melly jun. 7-én „veszedelmes nagy nénc" czimü vig játékkal nyittatott-meg. Ennek lefolyta

alatt több bérletszünet adatván, nevezetesebb darabok voltak: „a' kalapos és harisnyatakács, arkadiai menyasszony, neslei torony, peleskei notarius (ismételve), hét leány egyenruhában, miveltség és természet, Zolky a' vén diák — Havi jutalmaul (fordità Havi); mézes hetek, Szapáry, havasi rózsa, Saluzzoi Corona, 's a' t. — Jul. 8-án „Dienes" czimü 5 fvnásos szomorú játék után tölünk eltávozának, miután több hazafi által bizonyossá tétettek, hogy a' részvény utján épülö szinház ha bár németeké leend is, ök a' nemzeti casino tagjai által pártolva, az eddigi t. cz. Snekenberger urféle teremben, melly öszig kényelmesebben fog elkészittetni, adhatják hat hónapra biztositott mutatványaikat. Hálásan emlegették többek köztt tettes Kajdácsy Antal ur, tettes ns Baranya megye fö jegyzöjének iránt oki részvétét, ki öket nagylelküleg pártolta, a' csüggedöket bátoritotta, czéljoknak 's rendeltetésöknek szem elött tartására intette, szinészeti belátásánál fogva a' gyengébbeket oktatta, — 's a' rekkenö melegben csinos arenát állitván, a' bérletet fáradhatlanul személyesen létre hozta. Melly nagylelküségeért, mint elöttem nyilvániták e' társaság egyes és összes tagjai, elfelejthetlen lesz elöttök a' derék hazafinak emléke. — Tagjai e' társaságnak: Farkas, igazgató, — Békésy, Botos, Budai, Gyöngyösi, Havi, Kálmán, Karácsonyi, Keresztesy, Miklósi, Pap, Szilvási, Teleki, Zelényi urak, — Borsódi Julia k. a., Haviné, Kálmánné, Karácsonyiné, Telekiné asszonyok valának. — Farkas ur, mint fáradhatlan igazgató 's tapasztalt szinész, a' peleskei notarius, harisnyatakács, Kean, Rentheim, Emerling 's a' t. szerepeket sajátságos szinészi fogásokkal adá. Gyöngyösi és Kálmán, mint az elsöbb szerepek vivöi, szintén többszöri tapsban 's elöhivatásban részesültek. Miklósit bohóczkodásaért kedvelték. Hideg urat nehány év elött itt olly pályán ismertük, melly világszerte elsö helyet foglal: most bámulva láttuk, hogy elhagyván a' Hideg nevet, Havi lett. — Borsódi Julia k. a.-t — ki mint esztendös szinésznö egy év alatt jól haladt, — kellemes alakja 's hangja, szende szerepekre igen ajánlják — Kálmánné és Telekiné asszonyok mindketten kedvesek voltak elöttünk!; az elsö szerepeket felváltva játszák, 's gyakori megtiszteltetésben és elöhivatásban részesültek. Karácsonyiné asz.-ból öreg szerepekre jó egyén valhatik. — Jul. 12-kén elutaztak tölünk Komáromba. Vezérelje a' szerencse öket vándor pályájokon! mi tárt karokkal várjuk e' becsület-érzö társaságot a' téli napokra körünkbe.

PÉCSVÁRADI.

HANGÁSZAT.

Felszóllitás a' pestbudai hangász-egyesület igazgatása alatt felállitandó nyilvános énekiskola ügyében.

Milly gyér terjedelmü mindeddig hazánkban nyilvános zeneiskolák szüke miatt az alapos hangászat ismerete, azon körülményböl is kitetszö, hogy hozzánk a' hangmüvészek nagyobb része külföldrül költözött, 's azért nemzeti népiskoláink tanitóji is nagyobb részint járatlanok a' szilárd hangmüvészetben, minek szomorú bizonyitványait tapasztalni gyakori alkalmunk volt Hogy e' hiány minél elöbb orvosoltassék, 's a' közkivánat kielégittessék: a' n. m. m. k. helytartótanács által 1836-ban megerösitetett pestbudai hangászegyesület elhatározá, hogy nyilvános hangászképzö intézetet állitson-fel, melly a' nagylelkü honfiak segéd jótékonyságától pártoltatva, országunk középpont-

ján, Pesten, minél előbb nemzeti conservatoriummá emeltessék. Előleg azonban az intézet alapja 's leglényegesb része u m. az énektanitó iskola (mellyre a' fensőségi engedelem már megnyeretett) nyittatik-meg, melly hogy megalapittathassék, minden hazafi, kinek t. i. ezen, az egész hazára legkedvezőbb hatassal munkálandó képző intézet létesülése szivén fekszik, teljes tisztelettel szóllittatik-fel, hogy annak megkezdhetését segédkeze nyujtásával előmozditani méltoztassék.

A' t. cz. alapitóknak neveik (kik már eddig is nemcsak tetemes számmal nyilatkoztak, hanem ez intézetet kegyesen pártoló t. n. Pest vgyének hathatós felszóllitására mind a' Pest megyei, budapesti és esztergami egyes hazafiaktól, mind Bazin sz. k. városától több rendbeli pénzménnyiséget is küldöttek) egy e' czélra különösen készült könyvbe az intézet örök emlékeül iratnak. — Az intézet előmentéről 's pénzeiről fél évenként nyilvános tudósitás adatik.

Az alapitók: 1) bizonyos, tetszés szerinti pénzmennyiséget csak egyszer 's mindenkorra fizetnek-be.

Vagy 2) tetszés szerinti pénzmennyiségét három esztendőre, melly évenként (1839. jan. 1-től kezdve 1841-ki dec. 31-ig) előre fizettetik.

3) Azok, kik évenként befizetendő ötezüst ftot, vagy ennél többet is, ajánlanak, előjoggal hirnak valamelly szegény, fizetni képtelen, fiatal személyt az emlitett iskolába fölvételre az igazgatónak ajánlhatni. Mindkét nembeli szegény gyermekek és fiatal emberek ingyen fognak tanittatni.

Az adakozásokat vagy alulirtthoz, vagy pedig ezen ujabb intézet számadójához, Mátray József hites ügyvédhez (Pest, halpiacz, 86. sz. a. Dencs-ház, 1-ő emelet) méltóztassanak a' honfiak beküldeni. Mihelyest részint készpénz részint annyi aláiró mutatkozik, mennyit a' költségterv jelenleg kiván, az intézet megnyitása nyilvános hirlapok utján köztudomásul tétetik, és az aláirtt pénzek bekérettetnek.

Nyomtatott aláirási ivek jelenleg következő t. cz. hazafiaknál vannak: Széchényi Lajos gr. Bécsben; — Ullmann László Trencsin megyében; — Beke Kálmán, Dolezálek Antal, Patachich Károly orvos tr., Milecz Imre Budán; — Festetics Leo gr., Asztalos Károly, Bräuer Ferencz, Bräuer József orv. tr., Bozda Naum, Mátray Gábor, Ostreicher Dávid, Perlasca Domonkos, Robitsek József, Ullmann Gábor uraknál — és a' nemzeti 's kereskedői casinóban Pesten.

A' pestbudai hangászegyesület nagy tanácsának f. é. aug. 15-kén tartatott üléséből

Mátray Gábor s. k.
egyesületi titoknok.

A' szerkezőség részéről nem lehet eléggé ajánlani a' nemes keblű hazafiaknak és henleányoknak pártfogásába e' jótékony intézetet. Hány szegény fiatal ember köszönheti majd annak nagyobb miveltségét, 's kenyere könnyebb keresetét?! Hány falusi néptanitó fog hálával emlékezni ez intézet nagylelkű alapitójaira, miután ez intézetből, a' hangászat rendes tudományát ingyen megtanulva, lépend-ki, 's magát hatáskörének azon miveltebb fokán látandja, mellyet szomszéd sorsosai nem is voltak képesek ismerhetni. Ha megfontoljuk, hogy falusi egyház-éneklőink, kántoraink, néptanitóink nagyobb része még most is csak a' hangászati tudomány legalsóbb fokán tengődik annyira, hogy még a' hangjegyeket sem ismervén csak természeti hangásznak vagy is naturalistának neveztethetik; — ha visszagondolunk, hogy nemzeti dalszinészeink a' hangászat, jelesen a' rendszeres éneklés tudományá-

nak megtanulására illy intézet nem léte miatt sem pénzt sem időt nem áldozhatnak már akkor, midőn csekély jövedelmökből kell életöket táplálniok; — ha tapasztaljuk, hogy a' külföldnek miveltebb részein nemcsak nagyobb városokban de falukon sincsen hiánya a' rendszeres hangászoknak, sőt honunknak német falvaiban is többnyire mindenütt találunk egy csapat tanult német hangászokat, kik részint egyházi részint világi inneplésekhél illően állhatnak elő: — nem méltán ohajthatjuk-e, hogy már valahára magyar szegényebb sorsú ifjaink is találjanak olly intézetre, hol a' hangászat tudományának tanulásához ingyen juthassanak. — Pedig éppen ezt akarja a' szóban levő énekiskola eszközölni; czélja nemzeti fiatalságunkban e' művészeti részben rég ohajtott miveltetése. Kívánható volna ugyan, vajha ez intézet már most is nemzeti conservatoriummá válhatnék, az az olly intézetté, hol nemcsak az éneklés, hanem minden hangszer rendszeresen tanittatnék: de ezt a' tömérdek költség miatt még most várni nem lehet, kivevén, ha az országosan egybegyült haza-atyák a' nemzet fényének megfelelőleg erről is bölcs határozatot hoznának, minél fogva a' pestbudai hangász-egyesület szép törekvése és czélja országos segedelemmel gyámolittatnék. Mi mig történnék, tegyünk mi egyesek legalább annyit, mennyi tehetségünktől kitelik, és mozditsuk elő legalább amaz ohajtott nemzeti nagy intézetnek szóban forgó alaprészét, a' felállitandó énekiskolát. Lelkesitse bár a' nemes hazafiakat 's honleányokat fejlődő nemzeti művészetünk jótékony nemtője, 's tudassa velök, hogy mit ez intézetre áldoznak, a' nemzeti művészet kimivelésére 's haza oltárára teendik!

UTASITÓ.

Douglas J. S. dicséretesen ismert tiszta kokuszdióolaj széksószappana, bőrkiütések, pattanások 's a't. ellen.

Mivel némellyek vakmerőködtek az általam föltalált tiszta kokuszdióolaj-széksószappanhoz bélyeget és formát utánozni, más név alatt: tehát ezentul ez ujonnan javított, büztelen tiszta kokuszdióolajszéksószappanomat uj négyszögü 's latin köriratu bélyeggel, 's kőbe edzett kéziratommal látom-el, egyszersmind bebizonyitásaul szappanom valódiságának, magyar országban egyedül Pesten Lueff M fehérhajó-utszai „Minervához" czimzett raktárában árultatom azt nagy költséggel készült gyönyörü raktári jegy mellett, hol hat bécsi latnyi darabnak ára 30 pgő kr. 12 darabot egyszerre vevők 10% lerovatban részesülnek. Hamburg, juniusban, 1839. Douglas. J. S.

DIVAT.

A' parisi divat-világ nem sok vagy csak kevés uj tárgyat mutat jelenleg; a' divat-műhelyekben többnyire a' későbbi korra használható ruhákon dolgoznak. A' fehér nemű öltözetek voltak mult hetekben napi renden. Illyen a' rövid vagy hosszú ujjas canezou (setét szinű selyem ruha mellé); a' csipkével körzött 's himzett kendők; a' hasonlag ékesitett musselin-, vagy tüll-mantillák; kék kasemir-, gaze-, csipke-vállkendők 's a' t. — A' moire-, tafota-, himzett organdi-, foulard- és fehér musselin-ruhák kedveltetnek; ugy a' livornoi szalma-kalapok is két hosszu fehér tollal, melly utóbbiaknak csúcsa rózsa és azur szint játszik, nagyon divatosak.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiaczon, Dencs ház, 86-dik sz. a.

Nyomtatja Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

69.

HONMŰVÉSZ.

Pesten csötörtökön augustus 29kén 1839.

KÖLTÉSZET.

Remény-fa.

Midőn az éden üdv-teljes köréből
Isten az első párt kikergeté,
Kárpótlásképpen bánkodó szivébe
A' hű reménynek magvát ülteté,
Hogy az életnek gyászos pusztasága
Fölé kellem-szint hintne báj-virága.

Magból fa lőn; és szellős ernyejében —
Mit hőn ohajtott a' föld gyermeke —
Ismét kisarjadt a' bün-dúlta éden,
Megjött az élet bája is vele;
'S ha sors-viharban test 's vér csüggedének,
Hüs árnyiban uj erőt nyert a' lélek.

Érezvén ennek soknemű malasztját
Az ember, — esdett hosszas élteért;
Az ur meghallá ajtatos imáját:
A' szép remény-fa ezredeket ért;
És most is a' lét gyászos pusztasága
Fölé kellem-szint kölcsönöz virága.

V—i BARNA.

Hugo Victor.

(*Vége.*)

Hugo Victor szobáját egy költésznek eredeti izlése 's teremtő phantasiája rendezte-el. Nagy, középkori karpitok függnek benne, mint a' 15-ik századbeli szobákban, vagy pedig Angelónak valamelly diszitménye. Hajdanszerű templomi székek, imazsámolyokból 's mesterségesen hornyolt szekrényekből állnak a' butorzatok. A' költésznek látogatói tereme és szeretetre méltó kedves családjának örökös örömzajtól zengő lakása ujabb izlés szerint van butorozva: azonban a' mindennapiasság és symmetria ezekből is számüzve van. Házerkélyének ablakai a' király-térre (place royal) nyilnak, hol XIII-ik Lajosnak nagy és költészi kora van vörös vonalokkal minden falra feljegyezve. Hugo Victornak e' szép kép folyvást szeme előtt van, és ő a' térnek védjévé tette magát, védjévé a' szépitès és legujabb izlés vandalismusa ellen. A' municipal tanács nem régiben elhatározta, hogy a' királytéri 100 éves vas ros-

tély helyett egy ujabb divat szellemében készültet emeltessen; már a' költség fedezésére szükséges pénz is ki volt jelelve. Hugo Victor ellene szegült ez ugy nevezett szépitésnek; XIV-ik Lajos rostélyát olly hévvel védelmezte, hogy kivánata, a' rostélynak megmaradása, végre teljesült. Elménknek minden megfeszitése mellett sem foghatjuk-meg, miként vehet halmozott foglalatosságai mellett is az illy érdekében nem álló dolgoknak elintézésére időt. Menjetek Victorhoz! Azt gondoljátok, iróasztalánál fogjátok találni? Korán sem. — Victor egy idegennel beszélget, ki éppen valamelly történeti nevezetesség elromlásának miben létét fejtegeti neki, és pártfogásáért könyörög. Házában őt mindig mással foglalkozva találjátok, sohasem magával. Belső tusák nem zavarhaták-meg házi vidorságát, és a' lángésznek 's tiszta elménck e' ritka vegyületét kifejlődésében semmi sem gátolhatá. Röjtöki.

SZORGALOM.

Soká tartó cseréptetők. Agyamban régtől keringett azon gondolat — igy ir a' közlő ur — miképp' lehetne a' cseréptetőket örökös javitgatás ellen biztositni, minthogy a' cseréppel fedett tetőkre a' nedvesség, hideg, 's egyéb elemi befolyások kártékonyan hatnak. Végre azon gondolatra jöttem, hogy egy olcsó mázzal vonjam-be az egész tetőt, melly mind a' nedv behatását, mind a' szarufák kora megrothadását gátlandja. A' gondolat tettet szült. Gyár-épületeim tetőzetét kátránynyal vontam-be, melly közé csekély mennyiségű fenyőkormot kevertem, mi által épületeim pala-tető tekintetet nyertek, és ezen kivül ugy a' vágányokba ülepedett e' vegyiték, hogy legnagyobb zápor alkalmával sem szivárgott-át egyetlen csep viz is. Eddigelé évenként 150 pengő forintra ment gyár-épületeimen a' cserép-javitási költség, ide nem számitva a' szarufákban esett kárt; most e' kiadásra nincs szükségem. Ki felszámitja, mibe kerül egy épületnek palával vagy rézzel fedetése, bizonynyal átlátandja egy illy mázzal bevontt cseréptetőnek czélszerűségét 's hasznait. Én jót állok, hogy minden, illy módon készitett cserép tető 40—50 évig legkisebb javitásra nem szoruland. Kik illy módon kivánnák épületeiket fedetni, bérmentes levelekben folyamodjanak **Raufer Mihály** krawskai (Morvában) gyártulajdonoshoz Znaim közelében, ki szivesen közlendi a' kezelés módját a' költségterv pontos följegyzésével együtt.

Domborműves rézmetszvény. Mig Daguerre a' napot kényszerité számára rajzolni, és találmányával csudálkozásra gerjesztett, **Jacobi** professor Pétervároratt egy más a' művészetre

nézve nem kevesebb fontosságú találmánynyal lépett világ elébe. Jacobi ur ugyan is feltálálá módját, a' rézlapra vésett legvékonyabb vonalt is galvanicai munkálattal kidomboritani, ugy hogy a' rézmetszvények ezentul könyvnyomó sajtón is nyomathatók.

Kaszáló gép. Bizonyos alsó szajna-megyei földmives igen czélszerű kaszáló gépet talált-fel. Ezen gép 16 kaszálónak 's ugyan annyi kéve-kötőnek munkáját végzi-el; igy a' gépet vonó egyetlen ló 's egy erre felügyelő személy által 32 munkásnak dolgát végzi annyi idő alatt, mint azt a' munkások tehették.

Csudalámpa. Parisban jelenleg illatterjesztő csuda-lámpák készülnek, mellyek a' szobának kedves illattal betöltésére és levegő-tisztitásra rendelvék. E' csinos készületű találmányon köllni vizet 's alcohol nemű minden egyéb illatszert égethetni. A' feltaláló e' csinos butort a' műipar-kiállitáson láttatá először, hol czélszerűsége azonnal elismertetett.

Szörnyű gőzerőmüv Carlisle-ben. Azon gőzerőmüv, mellyet Harvey és társai a' carlisle-i csatorna (Cornwallisban) számára West W. terve szerint készitettek, tavaszutó 25-én indittatott-meg először. Ezen gépnek a' carlislei csatornát kell Eden folyamból vizzel ellátnia, 's e' munkálatnál a' vizet mintegy 56 lábnyi magasságra emelnie. A' gőzhenger 60 's a' szivattyú 45 hüvelk általzatú. Három percznél kevesebb idő alatt már meghaladá a' viz a' szivattyú tetőnyilását, és szakadatlan ömlés közben minden percz alatt 6.624 gallon vizet hajtott-fel; e' szerint 12 óra alatt 4.769.280 gallon vagy is 763.200 köbláb viz ömlik a' csatornába. A' csatorna hossza 12 angol mértföld.

Mint lehet a' vasat rozsdától megóvni? — Paymen ur azt javasolja, hogy a' rozsdától megóvandó tárgyak mártassanak egy rész szeksó és három rész közönséges vizből készült higanyba. A' próba megbizonyitá, miképp' szeksavas vizben három hónapig is elállhatnak a' vas tárgyak a' nélkül, hogy nehézségök vagy fényökből legkisebbet vesztenének, holott közönséges vizben már ötöd napra rozsda lepné-el őket.

INTÉZET.

Tengeri fürdők és mesterséges ásványos vizek Helsingfors-ban. — Reval-tól és hajdanszerű épületeitől (mellyekben folyvást a' 15-ik század modjára él, a' régi hanzá-ra és lovagi korra emlékezik) kedvetlenül vál-meg az ember. A' gőzös, melly öt óra alatt hasitja keresztül a' finn öbölt, mindig reggel indul. A' téres és csinos butorzatú teremben alig végzé az utas ebédét, a' finn sziklák hosszú sora, mint festonok a' goth épité-

szetben, már mutatkozik a' látkörön. Még fél órai ut, és Sweaborg, az északi Gibraltar, egész kiterjedésében látható. Sweaborg szembetünésével fölséges panorama mutatkozik a' szemnek. A' széles kikötőt szabályosan épültt óriási házak környezik. Ezek mögött a' granit-sziklákon épültt csillagász-épület három tornya, a' székesegyház és az egyetem épülete látható. E' festőleges képet a' kertek nagy zöld rámaként veszik körül. A' gőzöst az ezred hangászkara üdvözli, és fél város a' fürdő vendégek elébe siet. A' nap heve és északi szelektől mentt lég, kellemes éghajlat, uj szokások és nyelv általában jótékonyan hatnak az idegenre.

A' helsingfors-i élet egyszerű, fesztelen és rendkivül olcsó. Mulatságot nem kell vadászni; a' lakosok mindent elkövetnek vendégeik mulattatására. Lentaja gőzös, egy rakás phaeton, gyalog hintó 's cabriolet a' legigézőbb tájakra hordják a' természet-barátot. Legjelesebb intézet Helsingforsban a' mesterséges ásványos vizek és fürdők, mellyek csak mult évben nyittattak-meg. A' fürdőház óriási sziklák köztt, a' tenger parton áll: legdicséretesebb benne a' rend és tisztaság. A' fürdő szobák, mellyekben a' kényelem fényelgéssel párosul, hosszú, nagyszerű corridorokra nyilnak.

A' tengerben fürdésre különös épület van. Ez egy nagy, csinosan butorzott szoba, mellyből korlátos lépcső vezet a' tengerbe. E' fürdőhely, mellyet óriási granit medenczének nevezhetni, hasonlithatlan. A' szelek rohanásai ellen minden oldalról védve van; a' hullámzás azonban nagy, mit a' sziklákba ütköző tenger okoz. A' terem mellett dámák részére öltöző-, ezen kül olvasószoba hirlapokkal ellátva, billard és vendéglő szobák nyulnak-el. Fizetésért itt senkit sem szóllitnak-meg: eszik, iszik, tánczol, vigad az ember; nevét 's kivánságát egy könyvbe irja, és szolgálatára minden készen van. Ebédért, mellyhez kávé is járul, 's reggeliért egy rubelt, 20 kopeket kell fizetni. Tánczvigalmi vagy hangversenyi jegyeknek ára 1—2 rubelre megy, mellyért frisitő italokat, gyümölcsöt 's több effélét is kapsz még. Rendkivül olcsók a' mesterséges ásványos vizek is: meleg carlsbadi és emsiért 11 rubelt, hideg marienbadi, kissing-i, pyrmontiért 9 rub., selteri, saidschützi, narsani pezsgő vizekért pedig 7 rubelt kell egy hétre fizetni. E' mellett hetenként még két három bált is adnak a' vállalkozók. Innen láthatni, hogy más fél ezer rubelnek elköltése egy nyáron át valóban munkába kerül.

A' város közepéről kis fél óra alatt juthatni a' fürdőkbe, és vagy gyalog hintón megy az ember, mellyet itt gyors-kocsinak neveznek, vagy a' kis gőzösön teszi-meg az utat húsz kopek dij-

ért. A' közlekedés szakadatlan, 's igy azon órában mehet a' vendég fürdeni, mikor akar. Igaz ugyan, hogy a' helsingsfori élet egyforma, de a' mellett olly eredeti, olly fesztelen, hogy ott örömmel tölt-el az ember nehány hónapot.

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

PESTEN august. 22-kén elöször „a' habozó" vig játék 4 fvsban (Amalia, szász királyi herczegnö munkája. Forditotta Lukács Lajos). Ki e' némberi tollnak egy termékét látta vagy olvasta, a' többiröl is elmondhatja, hogy ismeri: annyira egy bordában szövöttek; mert valóban az egész nem egyéb sok szónál. Jelen münek némi elmosolyogtató helyein kivül még is van egy érdeme, — 's ez — a' kurtaság. Az elöadással egészben megelégedheténk, de részekben legkevésbbé sem; mert Egressy G. ur (Lenge) nem habozót, hanem egy Hauzer Gáspárhoz hasonló szerencsétlen beteget, vagy, valóban szóllva, egy boldogtalan lélek-nyavalást személyesitett, kibe a' kedves Marinak (Lendvayné assz.) szeretni teljes lehetlen volt. Ref. másképp' képzeli részéröl a' habozót, minö közöttünk is nem egy van. A' habozó lehet szeretetre legméltóbb férjfiú, de tetteiböl, gondolkozásából még is kitetszhetik a' magát elhatározni nem tudás. Laborfalvi R. (Diákné), Szentpétery (Hübéri), Szerdahelyi (Jakab) 's László (Bakonyi) urak mindent elkövettek a' darab emelésére; de hiába: hol anyag nincs, bajos ott épitni. Nézök valamivel többen a' szokott számnál. — 23-kán a' „peleskei notarius" ismét igen szép számú gyülekezetnek szóllt, 's Baczur Gazsival (Bartha ur) együtt derekasan forgolódott. A' hortobágyi juhászok dala még most is csak legkedvesebb része e' bohózatnak. — 23-án „Teréz" drama 5 fvsban. E' különben sok jelességgel biró, de névtelen dramának vá ár alkalmával szinre hozása igen inspeculationalis gondolat volt akkor, midön a' vetélkedö szinház bérlöje eget földet megmozdit, csakhogy közönséget csalhasson-be. Idönkben czim, és pedig röfnyi czim kell a' vásári daraboknak, ha a' pénztárt boldogitni akarjuk. Az elöadás jeles volt, 's mint e' szerepben mindig, ma is kitünö Szentpétery ur (Delaunay). Nézök közép számmal. Vásár! és közép számú nézök!! — 24-kén bérletszünéssel „Gemma di Vergy" daljáték 2 fvsban. Schodelné assz. a' czimszerepnek minden részében remekelt; igen jelesek voltak Erkel (Tamás) és Váray (Guido) urak is. Ez utóbbin mind ma, mind e' dalmünek harmadszori adatásakor egy különös átváltozást vettünk észre, t i. hajának, melly első két elöadásban fekete volt, illy rövid idö alatt megszürkülését Igaz, hogy a' természetnek vannak illy játékai, de azoknak szinpadon nincs helyök, vagy legalább illy módon nincs; mert mi csekély véleményünk szerint azt hisszük, hogy a' szinésznek elöbb mindig tisztában kell lenni magával a' szerepében személyesitendö egyénnek nemcsak karaktere hanem kora iránt is, mielött abban föllépne. Konti ur (Vergy gróf) hangján és lényén valóban feltünt a' betegeskedés, mellyért játék elött elnézést is kért. A' szinterem tömve nézökkel. — 26-ra „agg szinész és leánya" volt hirdetve. — 27. vagy 28-ra vártuk „Borgia Lucretia" uj operának első adatását. *Σ.*

FÜREDRŐL. (Nyárutó 16-áról). Fürdői életünk tökélyes feloszlásához közelit. Miként a' fösvényen tápláltt mécs lángja csak néha néha lobban-fel, Füreden is már csak koronként láthatni egy élénkebb élet nyomait. A' hársétány majdnem némán 's elhagyottan áll, 's hol nehány nap előtt még a' barna hangászok nemzeti hangjai zenegtek, most csupán tetemesen leolvadt vándorok tompa léptei hangzanak; hol minap még csak gyakori kitérés mellett lehete haladni, most kényelmesen és surlódás nélkül ballaghatni. Szóval „apparent rari nantes in gurgite vasto.“ — Most várakozás nélkül válogathatsz a' többnyire üresen álló fürdőkben, 's az egyetlen vizmeregető is gyakran henyén áll a' kutnál. A' vendégek csendben rakják-el holmijeiket, 's a' kedvessé vált helynek szorult szivvel mondanak „Isten hozzád-ot.“ — A' kereskedők vásárlók hiánya miatt elzárják boltjaikat, sőt még Thalia vándor papjai is bucsúzni készülnek. Utósó előadásul tegnap adák „Angelo, Padua zsarnokát“ — Szakácsy ur jutalmára. Minthogy pedig már czigányaink is elköltöztek, a' hangászkart egy czimbalmos zsidó pótlá-ki bohókás énekeivel. Minő hangászkar egy nemzeti szinházba! Barátom, szorult kebellel lépek e' csarnokba, mellynek csinos homlokzatán a' dagályos „Hazafiság a' nemzetiségnek“ valóságos „sepulchri dealbati“ fellengő felirása. Minő képzete legyen most már a' külföldinek hazafiságunkról, midőn e' gyéren világitott helyen fel alá botorkál, melly inkább a' hajdani titkos törvényszék tereméhez, vagy egy titokban összegyülő clubb tanyájához, mint egy mivelt nemzet mulattató helyéhez hasonlit. A' kopasz előszin, festetlen falak kevés czéliránytalan szinfalak, nyomorult fadgyú-gyertya-világitás, a' süllyedők szüke, szinészek földalatti szobáik, éppen nem mondhatók a' szini hatás emelcsőinek, hanem inkább a' dagályos felirat gunyor-ának (satyra). Ezek sajtolák-ki Egressy ur melljéből ama keserű de igaz panaszokat, mellyeket a' fürdőhely javalat-könyvébe irt. E' bajon egy körszinnel szándékoznak segitni. Csakhogy a' begyült összeg azután czélszerüleg használtassék! Egyébiránt Szakácsy ur mind a' czimszerepet mind Rudolfót dicséretesen adá, Komlóssyné és Hubenayné asszonyokban pedig jeles segéd-társakra talált. Ha jövőben a' fennebb előroltt hibák elmellőztetnek, bizonyára a' fővárosi szinészek is lerándulandnak vendégszerepekre, kik nemcsak a' válogatott közönséghez leendnek méltók, hanem a' most többnyire üres pénztár és padokra is jövedelmezők. (Tageblatt).

ZALA-EGERSZEGRŐL. — Augustus 4-én elhagyván csendes falumat, szinház kedveért városba mentem. A' „notre dame-i harangozót“ adák. A' mű borzasztó, de a' müködők sokkal borzasztóbbak voltak. Balog (Quasimodo) egy pulya torz-kép; Balogné (Esmeralda) minden volt, csak Esmeralda nem; Báts (vérbiró) kiáltozásaival, Farkasné (Gervaise) siralmas éneklésével csaknem kiüztek minket a' teremből. Művészet angyala mi messze lengsz ezen társaságtól! — 5-kén „Lassú viz partot mos“ — 6-kán „Griseldis“ — 7-kén „Parisi naplopó“ Józsi szerepét Balogné türhetőleg játszotta. — 8-dikán „zsarnok apa“ — adatott, 's ezzel minket itt hagyott Balog társasága azon ohajtással, vajha jövendőre kissé érdemesebb tagokat szerezne magának. — Kár hogy némelly hallgatók még a' szinteremben sem nélkülözhetik a' pipázást!

ERDEI.

HANGÁSZAT.

Felszóllitás a' pestbudai hangász-egyesület igazgatása alatt felállitandó nyilvános énekiskola ügyében.

Milly gyér terjedelmü mindeddig hazánkban nyilvános zeneiskolák szüke miatt az alapos hangászat ismerete, azon körülményből is kitetszö, hogy hozzánk a' hangmüvészek nagyobb része külföldrül költözött, 's azért nemzeti népiskoláink tanitóji is nagyobb részint járatlanok a' szilárd hangmüvészetben, minek szomorú bizonyítványait tapasztalni gyakori alkalmunk volt Hogy e' hiány minél előbb orvosoltassék, 's a' közkivánat kielégittessék: a' n. m. m. k. helytartótanács által 1836-ban megerősittetett pestbudai hangászegyesület elhatározá, hogy nyilvános hangászképző intézetet állitson-fel, melly a' nagylelkü honfiak segéd jótékonyságától pártoltatva, országunk középpontján, Pesten, minél előbb nemzeti conservatoriummá emeltessék. Előleg azonban az intézet alapja 's leglényegesb része u. m. az énektanitó iskola (mellyre a' fensőségi engedelem már megnyeretett) nyittatik-meg, melly hogy megalapittathassék, minden hazafi, kinek t. i. ezen, az egész hazára legkedvezőbb hatással munkálandó képző intézet létesülése szivén fekszik, teljes tisztelettel szóllittatik-fel, hogy annak megkezdhetését segédkeze nyujtásával előmozditani méltoztassék.

A' t. cz. alapitóknak neveik (kik már eddig is nemcsak tetemes számmal nyilatkoztak, hanem ez intézetet kegyesen pártoló t. n. Pest vgyének hathatós felszóllitására mind a' Pest megyei, budapesti és esztergami egyes hazafiaktól, mind Bazin sz. k. városától több rendbeli pénzménnyiséget is küldöttek) egy e' czélra különösen készült könyvbe az intézet örök emlékeül iratnak. — Az intézet előmentéről 's pénzeiről fél évenként nyilvános tudósitás adatik.

Az alapitók: 1) bizonyos, tetszés szerinti pénzmennyiséget csak egyszer 's mindenkorra fizetnek-be.

Vagy 2) tetszés szerinti pénzmennyiségét három esztendőre, melly évenként (1839. jan. 1-től kezdve 1841-ki dec. 31-ig) előre fizetnetik.

3) Azok, kik évenként befizetendő ötezüst ftot, vagy ennél többet is, ajánlanak, előjoggal birnak valamelly szegény, fizetni képtelen, fiatal személyt az emlitett iskolába fölvételre az igazgatónak ajánlhatni. Mindkét nembeli szegény gyermekek és fiatal emberek ingyen fognak tanittatni.

Az adakozásokat vagy alulirtthoz, vagy pedig ezen ujabb intézet számadójához, Mátray József hites ügyvédhez (Pest, halpiacz, 86. sz. a. Dencs-ház, 1-ő emelet) méltóztassanak a' honfiak beküldeni. Mihelyest részint készpénz részint annyi aláiró mutatkozik, mennyit a' költségterv jelenleg kiván, az intézet megnyitása nyilvános hirlapok utján köztudomásul tétetik, és az aláirtt pénzek bekérettetnek.

Nyomtatott aláirási ivek jelenleg következő t. cz. hazafiaknál vannak: Széchényi Lajos gr. Bécsben; — Ullmann László Trencsin megyében; — Beke Kálmán, Dolezálek Antal, Patachich Károly orvos tr., Milecz Imre Budán; — Festetics Leo gr., Asztalos Károly, Bräuer Ferencz, Bräuer József orv. tr., Bozda Naum, Mátray Gábor, Östreicher Dávid, Perlasca Domonkos, Robitsek József, Ullmann Gábor uraknál — és a' nemzeti 's kereskedői casinóban Pesten.

A' pestbudai hangászegyesület nagy tanácsának f. é. aug. 15-kén tartatott üléséből

Mátray Gábor s. k.
egyesületi titoknok.

A' szerkezőség részéről nem lehet eléggé ajánlani a' nemes keblü hazafiaknak és honleányoknak pártfogásába e' jótékony intézetet. Hány szegény fiatal ember köszönheti majd annak nagyobb miveltségét, 's kenyere könnyebb keresetét?! Hány falusi néptanitó fog hálával emlékezni ez intézet nagylelkü alapitójaira, miután ez intézetből, a' hangászat rendes tudományát ingyen megtanulva, lépend-ki, 's magát hatáskörének azon miveltebb fokán látandja, mellyet szomszéd sorsosai nem is voltak képesek ismerhetni. Ha megfontoljuk, hogy falusi egyház-éneklőink, kántoraink, néptanitóink nagyobb része még most is csak a' hangászati tudomány legalsóbb fokán tengődik annyira, hogy még a' hangjegyeket sem ismervén csak természeti hangásznak vagy is naturalistának neveztethetik; — ha visszagondolunk, hogy nemzeti dalszinészeink a' hangászat, jelesen a' rendszeres éneklés tudományának megtanulására illy intézet nem léte miatt sem pénzt sem időt nem áldozhatnak már akkor, midőn csekély jövedelmökből kell életöket táplálniok; — ha tapasztaljuk, hogy a' külföldnek miveltebb részein nemcsak nagyobb városokban de falukon sincsen hiánya a' rendszeres hangászoknak, sőt honunknak német falvaiban is többnyire mindenütt találunk egy csapat tanult német hangászokat, kik részint egyházi részint világi innepléseknél illően állhatnak elö: — nem méltán ohajtjuk-e, hogy már valahára magyar szegényebb sorsú ifjaink is találjanak olly intézetre, hol a' hangászat tudományának tanulásához ingyen juthassanak. — Pedig éppen ezt akarja a' szóban levő énekiskola eszközölni; czélja nemzeti fiatalságunknak e' művészeti részben rég ohajtott miveltetése. Kivánható volna ugyan, vajha ez intézet már most is nemzeti conservatoriummá válhatnek, az az olly intézetté, hol nemcsak az éneklés, hanem minden hangszer rendszeresen tanittatnék: de ezt a' tömérdek költség miatt még most várni nem lehet, kivevén, ha az országosan egybegyült haza-atyák a' nemzet fényének megfelelöleg erről is bölcs határozatot hoznának, minél fogva a' pestbudai hangász-egyesület szép törekvése és czélja országos segedelemmel gyámolittatnék. Mi mig történnék, tegyünk mi egyesek legalább annyit, mennyi tehetségünktől kitelik, és mozditsuk elő legalább amaz ohajtott nemzeti nagy intézetnek szóban forgó alaprészét, a' felállitandó énekiskolát. Lelkesitse bár a' nemes hazafiakat 's honleányokat fejlödö nemzeti művészetünk jótékony nemtője, 's tudassa velök, hogy mit ez intézetre áldoznak, a' nemzeti művészet kimivelésére 's haza oltárára teendik!

UTASITÓ.

A' pestbudai vakok intézetének nyilvános próbatétele jövö szombaton, aug. 31-kén, 3—6 óra között, lesz t. n. Pest megye házának nagy teremében. Az általuk eléneklendö sz. mise Budán a' Krisztina városi plebánia-templomban tartatik vasárnap sept. 1-jén 9 órakor. A' test-gyakorlati (gymnastikai) próbatétel hasonlag vasárnapon, délután 4 órakor, tartatik Budán a' Horváth-kerthez tartozó udvaron.

DIVAT.

35-dik divatkép (Parisból). — Organdi-felruha, himzett alruhával; capote-kalap fehér krepből; tükör és egyéb butorok legujabb divat szerint. — Bécsi divat aug. 22-én: ruha gypsy-musselinből lebegényekkel, mellyek himzett foszlányokkal ékesitvék; foulard sáwlok, selyemmel himezve; legyezők à la Vallière; florenczi szalma-kalap marabu-tollakkal.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiaczon, Dencs ház, 86-dik sz. a.

Nyomtatja Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

M. T. AKADÉMIA
KÖNYV-
TÁRA

HONMŰVÉSZ.

Pesten vasárnap september 1jén **1839.**

KÖLTÉSZET.

Babetthez.

A' rózsabimbót
A' zsengedőt,
Hervadni látom
Feslés előtt:
Ha kis korában
Ég harmata
Rá éltetőleg
Nem szállhata.

Így láthatsz engem,
A' szenvedőt,
Elhervadozni
Idő előtt:
Ha olly hideg lészsz
Mint érzeted,
'S tüzét szivemnek
Nem élteted —

A' nap sugára
Ha lankadoz,
Kertem viránya
Eltarladoz;
Így tarlik bennem
A' zöld remény,
Kihúny az élet
'S az érzemény.

Babett szivemnek
Őrangyala!
Költődnek ez most
Hattyúdala;
Ő nem fog többé
Már dallani,
Ha fogsz-e érte
Sohajtani?!

KEMENESALJAI.

SZORGALOM.

A' moszkvai virágpiacz közvetlenül a' Kreml magas falai alatt terjed-el. Az itteni virágvásár ismétlése annak, mit tavaszon a' pétervári nagy piacz egy részén lát a' vándor, csakhogy

ez csinosabb, vonszóbb. — Ott szabad ég alatt állitják a' falusi pórok és pórnők egymás mellé fáik 's virágaikat, 's legfeljebb egy kis ligetet képeznek: itt ellenben igéző kerteket, vagy is inkább egy virágzó kertek közepette elnyuló falunak házait látja az ember. — Es e' virág-szigetek kellemét mondhatlanul emeli a' Kreml-nek óriási fala is. A' virágtért létesitő eszmét annál költőibbnek találjuk, minél inkább meggyőződünk felőle, hogy nem valóságos, hanem csak hevenyészett, ideigleni 's Florának még is legdiszesb, illatosb magzataival ékeskedő kert. Szóval, az egész valóságos tableaux vivans.

Különös sajátságos tekintetet nyujtnak a' hollandi lepény-bódékhoz hasonló és szabályos sorban fekvő festett faházak. E' házak belseje tömve van virágzó cseresznyefa, minden nemű rózsabokor 's különösen olly virágokkal, mellyekre a' külső élesebb levegő kártékonyan hatna. A' házikó előtt, napfényen piritkózva ül a' kertész vagy felvigyázó. A' kunyhók bizonyos távulságban állnak egymástól, és apró bokrok 's virágágyakkal környezvék. Minden elkülönzött virágágy ugyan azon egy nemű virágból, p. o. ibolyából, áll Az ibolya-bokrok tehát szorosan egymás mellé rakvák; éppen igy képeznek az egymás mellé halmozott virágzó szironták-ok (ranunculus) is különös ágyat. Itt egy rakás cserepekbe rakva, amott egy halom csupán földbe 's trágyába ültetve tenyészik. Egymást viszonyosan védik a' napnak égető sugárai ellen; barátságosan osztják-fel egymás köztt az eső és reájok öntött viz-cseppeket, és ámbár kiszakasztvák az anya föld kebléből, még is huzamosan virulnak. Festőlegesen osztvák-fel a' ház mögött 's oldalaslag álló fák is, mellyeknek gallyai között, mint a' valóságos erdők vagy kertekben, madarak zengedeznek. Olly csinos, olly szabályosan van elrendezve minden, mintha a' virágok nem is eladás végett szállittattak volna ide, hanem már rendeltetésök helyén állnának, egybe olvadó szinvegyületökkel a' szemet mulattatandók. Minden kis virág gyarmat mellett széles ut vonul-el, mellyről a' fák árnyában szerényen álló kunyhóhoz keskeny ösvények vezetnek, onnan a' virág-ágyak köztt ismét tömérdek irányban szétkigyódzók. Valami ártatlanabb mulatságot képzelni sem lehet, mint minő e' virágágyak köztti vándorlás, 's e' csendes, egyszerű emberekkel szóba eredés. A' piacznak egy részén tömérdek virágos kocsi is látható, mellyek fák, bokrok, virágokkal terhelvék, és csak reggelenként érkeznek; 's minthogy itt állandó telepitvényök nincs, vándorló Hamaxobier-ekként nemcsak házaikat hordják magukkal kocsin, hanem még gyümölcsös és virágos kertjeiket is.

E' piaczon tömérdek virág kel-el; de még több béreltetik-ki. Mert némelly nagyok, kik ritkán adnak vendégséget, vagy csupán a' mai ünnepnél akarnak kitünni, gazdaságosabbnak tartják a' kibérlést. E' szerint nemcsak a' végképpi eladás esetére van minden rózsatőnek, cseresznye 's narancsfának, meghatározott ára, hanem a' kibérlésre is, és a' válogatott szépek egy lakomára gyakran több rubelbe kerülnek.

FESTÉSZET.

Pezolt.

Pezolt György hires jelenkori táj- 's architekturai festész, Salzburgban született 1810-ben, szegény szülőktől, 's legtöbb idejét a' gymnasialis tanulmányokra, a' világ- 's művészet-történetbuvárkodására forditotta: mi őt t. i. különösen érdeklé, 's figyelmét egész mértékben magára vonta! Ő ezután lemondott a' tudományokról, csakhogy a' szépművészeteknek szentelhesse kirekesztőleg magát, mellyben is ő, ki Wurzer festésznek tanitványa volt, annyira vitte, hogy 1827-ben az ismeretes angol archäologgal, Molitor Jánossal, mint az artistikai buvárkodások rajznoka, utazhatott olasz országba. Két évig utazott ide 's oda Molitorral a' déli fölséges tartományokban; szorgalommal üzte az ästhetikai 's archäologi tanulmányokat, 's antikok mesterművei mellett képezte izlését. — E' két esztendőbe esnek Pezolt első nagyobb találmányai a' historiai 's genre-festészetből, mellyeket ő Rómában, — 's a' tájfestészeti tanulmányok, mellyeket a' romai hegyvidékekben, Nápol, Ischia, Sorrento, és Capuában létesitett. Erre következett azon összeköttetés melly egész lelki életére visszahatással birt; — ő t. i. megismerkedett Rómában Robert Leopolddal, 's mindjárt azután a' legszorosabb barátság egyesité a' két rokon művésznek érzelmeit. Robert az ő compositiojai által, mellyekben magas léleknemesség, legtisztább szépség-érzelem, 's idealis ügyekezet voltak stereotyp-alakban, a' jelenkori Raphael-nevet szerzé meg magának. A' naponkénti közlekedés, barátkozás Roberttal, nagy befolyással volt Pezoltra, 's benne az ugy annyira előlépő idealismus, átment vala emerre is. Azonban Pezolt technikájában is e' művészies együttlét nagy változást eszközlött, 's pedig az ő hasznára; coloritja nagy hasonlatosságot nyert Robert szineivel. Épen ezen epochába esik Robertnak ismeretes és szerencsétlen szerelmi viszonya is, melly e' művésznek exaltált szellemét lassanként lesujtá, 's végre rémületes catastrophát vont maga után. Robert utazások által akará mind ezt kiüzni fejéből, 's Pezolt, ki

szivtitkainak meghittje volt, művészeti utazásain követte őt Florenczbe, Pisába, Veronába, a' Garde tóhoz 's Velenczébe. Mivel Pezolt már nehány év óta a' tájfestészetre adta magát: vonzalmát követve, használta ezen útazást, hogy általa tárczája számára jó aratást tegyen. Velenczében lételét arra fordità, hogy az architekturai festészetben magas fokra hághasson. Romában, ugy hasonlag Velenczében nagy ügyességgel teremtett elő jeles darabokat, 's rövid idő alatt olly hirre kapott, hogy nem elégithette-ki már mind azon megrendeléseket, mellyek hozzá Parisból, Londonból, Berlinből 's a' t. érkeztek. Velenczében készite a' porosz király számára egy festvényt, melly Canova siremlékét ábrázolja a' dei Fratri egyházban, melly, miképp' más velenczei architekturai, tengeri, 's genre-képei, osztatlan helybehagyást nyert. Beérkezett végre a' boldogtalan, gyászos 1835-ik év martius 20-ka, melly napon a' dicsőitett és szenvedélye által annyira szerencsétlen Robert képiró maga magának vette életét Velenczében. Pezolt, a' művészettől igen korán elragadtatott barátjának nemzetségi körülményeit rendbe hozván, fájdalmas szivvel oda hagyá ez öngyilkolat látterét. Ezután végig utazta egy év alatt Tirolt minden irányában, hogy itt adatokat gyüjtsön tájfestészeti készitményeinek számára, 's végre 1837-ben haza tért Salzburgba, hol honjának nagyszerű természetén álmélkodva, eltökélé magában egy ideig ott tartozkodni, 's csak 1839-ben térni-vissza ismét olasz országba, ha talán összeköttetések e' közben más valamit nem rendelnek számára.

Amaz ismeretes festvények közé, mellyeket Pezolt az alatt hozott létre, mig olasz országban tartózkodott, számithatók cartonjai. „Catilina összeesküvéséről. — 's „Leonardo da Vinci halálát" ábrázoló festvények, mellyek Parisban vannak; ezentul „Francesco da Rimini" melly Kölnben szemlélhető. Historiai festvénye „Hannibal örök gyülölséget esküszik a' Romaiakra" Romában van. — „Lady Macbeth" Hamburgba jutott, — „Regulus elbucsúzása" Triestbe — „Krisztus megjelenése Magdolnának" Nápolyba — „Hebe várakozása Jupiterre" Majlandba — „a' Brigantok vacsorája" Florenczbe 's a' t. jutának. E' történeti és sok más genre-kép egyébiránt nem főirányának terményei, ámbár igaz charakteristika teszi előlépő vonásait történeti találmányainak. Kedvencz művészetét mind e' mellett is a' tájfestészet teszi, mellyben számos helyes képet mutatott-fel, mellyeknek több száma aczél metszvények 's lithographiák által számosittatott. — Pezolt nem volt utánzója a' természetnek; ő bebizonyitja, hogy a' tájfestészet művészete sokkal szellemiebb, mint azt közönségesen felfogni szokássá vált. Fest-

vényeiben természeti igazság létezik individualis érzésének kinyomásával bélyegezve; — és a' vonalok legszigorúbb charakter-igazságait fejti-ki az előtte fekvő természet minden alakjában, mellynél azonban a' tárgy poetikai felfogásának alárendelve jelennekmeg az egyességek és részletek. Ő a' sztylben, colorit és staffageban helyezi a' hangzat kinyomását, mellyet benne a' tájfestészet charaktere, vagy költői érzések 's történeti emlékezetek szülnek. A' természet e' szellemdús felfogása mellett az ő festvényein felötte correct rajzolatot, 's hű, meleg coloritot kell még csudálni; nevezetesen olasz országi tájfestvényei a' déli tájak 's hesperiai ég forró szineinek tükörképeit ábrázolják.

NOVÁK DANIEL.

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

PESTEN, aug. 26-kán „az agg szinész és leánya" vig játék 5 fvban. Megyeri ur (Sugár), Komlóssy Ida k. a. (Serenka), 's Barthánó assz. (Bájvölgyi Irma) jelesek. Nézők mérséklett számmal. — 27-dikén „Fiesco" szomorú játék 5 fvsban (Schiller Fridrik után Nagy Ignácz a' magyar tudós társaság költségén). Lendvay ur a' czimszerepben 's Fáncsy ur (Muley) vetekedtek az est koszorújáért. Mellyik volt reá érdemesb, bajos volna elhatározni. Mindkettő zajos tapsok 's elöhivással tiszteltetett. Bartha ur (Gianettino Doria) a' vad, féktelen, durva kényurat hiv karakter-rajzzal adá. Lendvayné assz. (Leonora) s Laborfalvi R. k. a. (Julia) jelesek voltak; ellenben a' komornák 's ensemble-jelenetek vivői gyöngék, igen gyöngék. Nézők türhető számmal. 28-kán „Fra Diavolo" daljáték 3 fvsban. Nézők közép számmal. — (Schodelné assz. rekedt; Konti ur beteg.)

KOLOZSVÁRATT, junius 3-kán előadatott a „szevillai borbély" daljáték Rossinitól, két fvonásban, mellyben Benza ur Basilio áriájával igen nagy tetszést és kedvességet aratott. 4-kén „bársonczipö" jött szinre, mellyben Udvarhelyiné és Szákfy mint vendégek tisztelkedtek. — 7-kén ujolag „szevillai borbély" adatott. Ez esten a' bordeauxi herczeg volt látható szinházunkban, minek következménye lett, hogy szinészeink a' szevillai borbélyt adák. Csudálkozom hogy szinészeink olly csekély ügyességgel birnak müködésök tárgya választásában; 's ha már csakugyan kiakartak magukért tenni, olly annyira gyöngén ismerik tehetségöket, hogy elválasztani nem tudják: ebben-e? vagy pedig egy más betanultabb darabban tudhatnak maguknak a' mivelt világ embere előtt szebb hirt nevet szerezni? és nemcsak maguknak: de tágas értelemben a' magyar művészetnek. Bizony kétlem, hogy lélekismeretet csináltak volna a' dologból akkor, mikor Norma helyett a' szevillai borbélyt választák, — ha már, mit magam is nagyon helyeslek, csakugyan daljátékot akartak adni; — mert Norma és szevillai borbély előadásokban szinmüvész urak annyira különböznek, mint az emlitett két darab egymás között — tárgyalagosan; 's akkor midön emebben a' helyes összhangzat ellenére szinte a' ferdezetig egymástól szétoszolnak, amabban legalább a'

szanákozástól mentten egygyé olvadásuk csaknem a' jól sikerülésig mélyebb szorgalmat és több valóságot sejtet művészeti körükben, mint a' jelen előadásban illyesmiről még csak szó is lehetne. De ha már igy történt is, vigasztalják azzal magukat szinész urak — ha a' bal eseteken szomorgani el nem feledtek — hogy e' franczia elökelök bizonyosan szemük elött tartották, hogy ök nem a' theatre français, hanem az erdélyi nemzeti szinházban vannak, hol Dérinében (Rozina) legalább, és Benzában (Basilio) lelhettek gyönyörüségeт. A' többi személyesitő általában emlitésen alól álla. Maga Kecskés is (Figaro) csak a' régi volt Én nem tudhatom, hogy némellyeknek mi okból lehet olly nehéz az elöhaladás! Hiszen egy gépileg tanitott madárka is holnap kedvesebben dalolja azt, mit még ma a' ház-család nevetségére csak együgyüen roncsolt-meg. Az igaz, hogy neki a' természet a' hangokra hivatást adott! Ugy de az embernek akaratot és értelmet. Itt talán mondanák némellyek, hogy hijába az emberben akarat és értelem, ha a' természettöl hivatása nincs az éneklésre. Ez egy kis kivétellel mind igaz: de mikor Kecskés magát dalszinésznek nevezi, nem állithatjuk, hogy neki a' természet az éneklésre hivatást ne adott volna; mert ekkor a' szini természet ellen vétenénk: már pedig a' szini természet ellen véteni, nem annyit tesz-e, mint a' kül-természet ellen véteni? ide nem értve azt, hogy nálunk a' szini természet, hja! be sokat hazudik (tisztességgel legyen mondva)! — Szinházunk azonban ma olly tömve volt, miként látni ritkaság és olly innepélyesen volt kivilágitva, hogy én nem tudám, a' tömött szinházat-e igen fényes közönségével — vagy pedig a' nagy viasz-fényt bámuljam? 's egyszersmind elhatárzani sem tudám, valljon a' fényes közönség-e — vagy a' nagy gyertyafény kölcsönzött szinházunknak akkora világot, melly ha szüntelen igy folyna, tán egész Erdélyt képes volna fényözönben ragyogtatni! Én szeretném elhinni: hogy e' nagy fény, közönségünk világitása lenne; mert illy világosságban, szólljon! ki nem érzé szabadabban magát? O higyjük-el, hogy ekkor szegény szinészeink sem volnának kénytelenek a' sötétségben annyit botlani! — De mit hiúskodom e felettébb messze-valóval? Hiszen, ha mind ezekről merészebben kezdek gondolkodni, fájdalommal emlékezem a' peleskei notariusra, Budán a' csak török basáért — teli magyar szinházra; 's igy hálát kell mondanunk a' szives herczegnek, hogy szinházunk látogatásával, közönségünknek és szinházunknak olly fényes estét szerze., és sejtetni hagyá velünk egy álomban nyugvó boldog kornak képzetét; 's egyszersmind a' közönség által érezteté színészekkel is, hogy ök illy nagy világosságban (tisztelet a' jobbaknak, de igen kéveseknek) vagy egészen megvakulnának, vagy igen kellene látniok tanulni. Hanem addig is, mig ez valahára igy történnék, én a' pesti m. szinházba minden estvén egy egy török basát, magunknak pedig egy egy herczeget — szinházunkba szivesen kivánok. Igy talán e' nemzeti ügy idegen tekintetek és befolyások által lelkesebben (?) elömozdittatnék!

VRSS.

HANGÁSZAT.

Felszóllitás a' pestbudai hangász-egyesület igazgatása alatt felállitandó nyilvános énekiskola ügyében.

Milly gyér terjedelmü mindeddig hazánkban nyilvános zeneiskolák szüke miatt az alapos hangászat ismerete, azon körülményből is kitetsző, hogy hoz-

zánk a' hangművészek nagyobb része külföldrül költözött, 's azért nemzeti népiskoláink tanitói is nagyobb részint járatlanok a' szilárd hangművészetben, minek szomorú bizonyítványait tapasztalni gyakori alkalmunk volt Hogy e' hiány minél előbb orvosoltassék, 's a' közkivánat kielégittessék: a' n. m. m. k. helytartótanács által 1836-ban megerősittetett pestbudai hangászegyesület elhatározá, hogy nyilvános hangászképző intézetet állitson-fel, melly a' nagylelkü honfiak segéd jótékonyságától pártoltatva, országunk középpontján, Pesten, minél előbb nemzeti conservatoriummá emeltessék. Előleg azonban az intézet alapja 's leglényegesb része u. m. az énektanitó iskola (mellyre a' fensöségi engedelem már megnyeretett) nyittatik-meg, melly hogy megalapittathassék, minden hazafi, kinek t. i. ezen, az egész hazára legkedvezöbb hatással munkálandó képző intézet létesülése szivén fekszik, teljes tisztelettel szóllittatik-fel, hogy annak megkezdhetését segédkeze nyujtásával elömozditani méltóztassék.

A' t. cz. alapitóknak neveik (kik már eddig is nemcsak tetemes számmal nyilatkoztak, hanem ez intézetet kegyesen pártoló t. n. Pest vgyének hathatós felszóllitására mind a' Pest megyei, budapesti és esztergami egyes hazafiaktól, mind Bazin sz. k. városától több rendbeli pénzménnyiséget is küldöttek) egy e' czélra különösen készült könyvbe az intézet örök emlékeül iratnak. — Az intézet elömentéről 's pénzeiről fél évenként nyilvános tudósitás adatik.

Az alapitók: 1) bizonyos, tetszés szerinti pénzmennyiséget csak egyszer 's mindenkorra fizetnek-be.

Vagy 2) tetszés szerinti pénzmennyiségét három esztendöre, melly évenként (1839. jan. 1-töl kezdve 1841-ki dec. 31-ig) előre fizetnetik.

3) Azok, kik évenként befizetendö ötezüstfot, vagy ennél többet is, ajánlanak, elöjoggal birnak valamelly szegény, fizetni képtelen, fiatal személyt az emlitett iskolába fölvételre az igazgatónak ajánlhatni. Mindkét nembeli szegény gyermekek és fiatal emberek ingyen fognak tanittatni.

Az adakozásokat vagy alulirtthoz, vagy pedig ezen ujabb intézet számadójához, Mátray József hites ügyvédhez (Pest, halpiacz, 86. sz. a. Dencs-ház, 1-ö emelet) méltóztassanak a' honfiak beküldeni. Mihelyest részint készpénz részint annyi aláiró mutatkozik, mennyit a' költségterv jelenleg kiván, az intézet megnyitása nyilvános hirlapok utján köztudomásul tétetik, és az aláirtt pénzek bekérettetnek.

Nyomtatott aláirási ivek jelenleg következö t. cz. hazafiaknál vannak: Széchényi Lajos gr. Bécsben; — Ullmann László Trencsin megyében; — Beke Kálmán, Dolezálek Antal, Patachich Károly orvos tr., Milecz Imre Budán; — Festetics Leo gr., Asztalos Károly, Bräuer Ferencz, Bräuer József orv. tr., Bozda Naum, Mátray Gábor, Östreicher Dávid, Perlasca Domonkos, Robitsek József, Ullmann Gábor uraknál — és a' nemzeti 's kereskedöi casinóban Pesten.

A' pestbudai hangászegyesület nagy tanácsának f. é. aug. 15-kén tartatott üléséből

Mátray Gábor s. k.
egyesületi titoknok.

A' szerkezöség részéről nem lehet eléggé ajánlani a' nemes keblü hazafiaknak és honleányoknak pártfogásába e' jótékony intézetet. Hány szegény fiatal ember köszönheti majd annak nagyobb miveltségét, 's kenyere könnyebb keresetét?! Hány falusi néptanitó fog hálával emlékezni ez intézet nagylelkü alapitójaira, miután ez intézetböl, a' hangászat rendes tudomá-

nyát ingyen megtanulva, lépend-ki, 's magát hatáskörének azon miveltebb fokán látandja, mellyet szomszéd sorsosai nem is voltak képesek ismerhetni. Ha megfontoljuk, hogy falusi egyház-éneklőink, kántoraink, néptanitóink nagyobb része még most is csak a' hangászati tudomány legalsóbb fokán tengődik annyira, hogy még a' hangjegyeket sem ismervén csak természeti hangásznak vagy is naturalistának neveztethetik; — ha visszagondolunk, hogy nemzeti dalszinészeink a' hangászat, jelesen a' rendszeres éneklés tudományának megtanulására illy intézet nem léte miatt sem pénzt sem időt nem áldozhatnak már akkor, midőn csekély jövedelmökből kell életöket táplálniok; — ha tapasztaljuk, hogy a' külföldnek miveltebb részein nemcsak nagyobb városokban de falukon sincsen hiánya a' rendszeres hangászoknak, sőt honunknak német falvaiban is többnyire mindenütt találunk egy csapat tanult német hangászokat, kik részint egyházi részint világi innepléseknél illően állhatnak elö: — nem méltán ohajtjuk-e, hogy már valahára magyar szegényebb sorsú ifjaink is találjanak olly intézetre, hol a' hangászat tudományának tanulásához ingyen juthassanak? — Pedig éppen ezt akarja a' szóban levő énekiskola eszközölni; czélja nemzeti fiatalságunknak e' művészeti részben rég ohajtott miveltetése. Kivánható volna ugyan, vajha ez intézet már most is **nemzeti conservatoriummá** válhatnék, az az olly intézetté, hol nemcsak az éneklés, hanem minden hangszer rendszeresen tanittatnék: de ezt a' tömérdek költség miatt még most várni nem lehet, kivevén, ha az országosan egybegyült haza-atyák a' nemzet fényének megfelelőleg erről is bölcs határozatot hoznának, minél fogva a' pestbudai hangász-egyesület szép törekvése és czélja országos segedelemmel gyámolittatnék. Mi mig történnék, tegyünk mi egyesek legalább annyit, mennyi tehetségünktől kitelik, és mozditsuk elö legalább amaz ohajtott nemzeti nagy intézetnek szóban forgó alaprészét, a' felállitandó **énekiskolát**. Lelkesitse bár a' nemes hazafiakat 's honleányokat fejlödö nemzeti művészetünk jótékony nemtője, 's tudassa velök, hogy mit ez intézetre áldoznak, a' nemzeti művészet kimivelésére 's haza oltárára teendik!

Londonban nem könnyü dolog hangversenyt adni. — **Garcia Paulina k. a.**, a' halhatlan nevü Malibran növére Londonban, ha szinpadon énekel 200, ha hangversenyben, 30 guinét kap egy estvére. Ez óriási városban igen bajos nagy 's nyilvános hangversenyt rendezni; mert a' költségek mintegy 300 font sterlingre mennek, mivel a' segéd-művészek igen fizettetik magukat Csupán a' hirlapi hirdetmények dija 30 font sterlingre megy. Ezen kivül az udvari és magányos hangversenyek is nagy divatba jöttek, mellyhez az olasz daljáték legjelesbjei: **Persiani, Tamburini, Labblache** 's a' t. hivattatnak. — A' hangszeres zenét csak elvétve hallhatni.

DIVAT.

Parisi divatlapok még aug. 18-ról sem irnak valami különös ujat a' divat köréből. A' Le Follet emliti, hogy ott egy moldvai herczegnő számára pompás öltözetek készülnek, mellyek közül kitünök: a' fehér atlasz ruha arany szegélyes apró virágokkal, széles arany lebegénynyel, arany mantillával, arany makkos övszoritóval 's a' t. Ehhez tartozik egy arany reczés és fehér barsonból készült spanyol hajdisz. — A' másik ruha kék moire ból van, marabu bokrétákkal, ezüst blonddal, marabuval ékesitve. Ehhez járul egy olasz fejkötő arany 's ezüst virágokkal; egy batiszt zsebkendő széles arany pontos szegélylyel, parisi arany himzetü csipkével, mellybe királyi korona és névbetük aranynyal himezvék.

Szerkezi **Mátray Gábor**, halpiaczon, **Denes** ház, 86-dik sz. a.

Nyomtatja **Trattner-Károlyi**, uri utsza 612.

HONMŰVÉSZ.

Pesten csötörtökön september 4kn 1839.

FESTÉSZET.

Maron, Berettini, Fati és Baldi képirók.

I) Maron Antal, derék festész, Bécsben született 1733-ban, 's a' legügyesb arczfestők egyikévé képezte-ki magát. Romában különösen sok dicsőséget aratott mint tanitó a' sz. Lukács akademiában. Nagylelkűleg ajándékozá-meg őt Maria Therézia császárné. Egy arczkép-festvényért, mellyet ő Schönbrunba küldött, 's melly a' nagyherczegi családot ábrázolta Florenczben, 500 darab aranyat 's egy brilliant gyürűt kapott. Neje Mengs hires képirónak huga volt.

A' bécsi cs. kir. képtárban láthatni tőle Maria Therézia császárné és királyné alakját (vászonfestvény 9′—3″magas, 's 5′—6″ széles). A' fejdelem-asszony egy asztal előtt ülve van lefestve, könyvekkel 's irásokkal, egy oszlop mellett, fekete ruhában 's özvegy-lepellel. Melljén hordozza az általa alapitott katonai rendet. Balkeze tartja a' cs. kir. schönbruni kastély 's kert tervét, a' jobb kéz pedig reá mutat. A' festvényből tekintet méltóságot 's jó indulatot vet a' nézőre. A' színközépben levő nőalak bőség szarujával 's a' bábérkoszorúval, valamint is a' távulabb levő, egészen szabadon a' légben lebegő gyermek, ki hasonlag bőség szarujját 's olajágat hordoz, világosan 's egyszerűen mutatják a' nagy császárné boldog uralkodási korát.

Az arczkép szép, sok figyelemmel festve, 's egész a' szóllásig hasonlító; általán pedig az egész festvény igen összhangzóan van összeállitva, Mengs Rafael Antal modorjában. Mindkét felől nagyobbittatott az 9 hüvelkkel. Mint mellékdarabot láthatni a' cs. kir. galleriában 2-dik József császárnak álló képét. Mindkettő diszét teszi a' márvány-teremnek; mindenike Romában festetett. Az itt emlitett képen ezt: olvashatni „Maron f. 1773.“

II) Berettini Péter (da Cortona), Cortonában, született a' florenti tartományban, 1596. Itt tanulta atyjánál Jánosnál a' festészetet, ki képiró 's épitőmester volt, valamint is annak bátyjánál Fülöpnél, különösen pedig Ciarpi Baccionál. Ő eleintén kevés hajlamot 's művészi tulajdonokat bizonyitott, mi okból tanuló társaitól gyakran kinevettetett; azonban fáradhatlan munkás-

sággal kifejté egyszerre szerencsés talentumát, 's bámulásra birta becsmérlőit. Már 14 éves korában Romába juta, hol tökélyesité magát rövid idő alatt akképp', hogy már a' legnagyobb mesterekkel is kezde versenygeni. Krisztus születése, melly festvény sok kellemet és nemességet árul-el, barátokat, pártolókat, 's nagy számú megrendeléseket szerze neki; tekintete annyira nevekedett, hogy Cortona helyett őt Corona de Pittori-nak nevezék. 7-dik Sándor pápa nemesi ranggal ruházta-fel őt, Cortona városa pedig nobile nevet ada neki. Mind e' mellett azonban nem hiányoztak szigorú ellenei sem, kik közé tartoztak Sachi 's a' hatalmas Bernini is. Ő Florenczben is festett a' nagyherczegi palotában. Caracci iskolája Bolognában megszünvén, az ő fényes hirneve által sok tanitványt nyert, kik közé bátyjának fija Lukács is tartozott. Ő volt a' legnagyobb mesterek egyike a' fresco-festésben, 's e' művészet annyira hatalmában állott, hogy őt abban sem előtte, sem utána egyik mester sem haladá felül: vidáman virágzó coloritot, 's összhangzóan változó szineket tudott ő elővárazsolni, mellyek mellett gyakran megfeledkezünk alakjainak hibáiról. A' boltozott plafond az „alle quatro fontane" palotában, Romában, leghiresb műdolgozat. E' munkán 14 évig dolgozott változtatva, 's mind e' mellett is ugy tetszik, mint ha az csak egy napközben végeztetett volna el. Kimult Romában 1669-ben, életpályája 73-dik évében köszvény következményéből.

A' cs. kir. bécsi képtárban láthatni e' jeles mestertől sok más között: „Hagar visszafogadását" (vászonfestvény 3'—10'' magas 's 3' széles).

Cortona, Hagar alázatos visszatérésének pillanatát terjesztifel. Aggódva közeledik amaz a' honosi házhoz; melljén keresztbe vetett kezei mutatják a' bánat érzését, 's alázatosságáról adott igéretét. Sára látható a' házban; a' szerelemféltés által megbúsitott asszonynak nem lehet rosz neven venni, ha versenytársnéjára nem vet köszöntési jelt: azonban még sem mutat visszautasitást vagy megvetést; Abrahám patriarcha nemes sztilben végzett alak, 's mint békebiró a' kettő között áll. Megengesztelve nyujtja ő a' visszatérttnek jobb kezét, mi alatt bal kézzel hozzá intve a' ház küszöbére mutat. — E' festvény egészen alkalmas, Cortona sztiljét kifejteni. Szorgalmasb becsmérlői sem tagadhatják-meg azoknál a' kellem 's tetszetesség érdemét az egész és részek elrendezésében, a' könnyűséget, izlést a' valósitásban, 's bájoló coloritot. Cortona jól tanulta az antikokat, 's a' festészet classikai műveit; a' művészet szigorú kivánatival pontig megismerkedett; azon ohajtás pedig, hogy a' czélzatos hatáshoz könnyű módon jusson, birta őt

reá, hogy a' művészet szigorú kivánatihoz közelitsen, 's a' nézőnek szemét az előadás sajátságos szép módja által letartózt ssa. Mutatják itt Abrahám 's a' vezérlő angyal, Raphaellel és Guidóval pontos ismeretségét; Hagar alakzatában azonban amaz ideál tünik-fel, melly valamennyi szép nő alaknál lebegett előtte, mellyek tehát jobbadán hasonlók egymáshoz. Kevésbbé fontosak a' csupán tér-kitöltésül használt más alakok; Sára egyáltalán ki nem elégitő. Vidám, hathatós colorit igen sokat tesz az egésznek varázsló hatását emelni, ámbár nem képes is a' costume 's architectura annak elhibázottságát eltörleni, mellyek máshova nem, csupán csak a' patriarchalis előkorba tartoznak. Az angyalt, melly legszebb 's legfinomabb alak a' képben, a' legkedvesebb Amorettek egyikének tarthatnók, ha a' jelenet mint bibliai nem volna ismeretes. Jelen festvény az előtt a' florenczi galleriában volt. Faucci 1706-ban helyes rézmetszvényt készitett róla.

E' festménynek egy megváltoztatott ismétlése, Cortona ecsetje által alkotva, az eremitage galleriájában van Pétervárat. Bármiképp', magasztaltatott is az, a' bécsi még is gazdagabb, nemesebb 's finomabb kidolgozást bizonyit.

Cortona dolgozataiból láthatni a' bécsi cs. kir. galleriában. 1) e' most megirt képet; — 2) bethlehemi gyermekgyilkolást; vázlat; 3) — symbolicai házasitását sz. Katalinnak; — 4) Ananias meggyógyitja a' vak Sault (vázlat). Az e' szerint kidolgozott festvény a' kapuczinusok templomában van Rómában a' Barbarini palota mellett.

III). Feti Domonkos (Mantuano), Rómában pillantá-meg a' napvilágot 1589-ben, 's a' festő művészetet Cardi és Cigolitól tanulta. Azonban odahagyta e' mester iskoláját még igen fiatal korában, 's Gonzaga Fridrik bibornoktól, ki később Mantua herczege lön, e' nevezetű városba vitetett, hol ő Giulio Romano tanulmányai által magát tökélyesitette. Azon okból, hogy a' coloritban még nagyobb tökélyt nyerjen, Velenczébe ment, hol azonban kicsapongó életmódja miatt egésségét végképp' eltemette, 's élete virágában 1624-ben kimult. — Feti jeles modorral birt, és szép colorital; ez 's finom képzelményei, élénk kinyomásai, és kellemes, szellemdús létesités, festvényeinek nagy érdemet ad; azonban a' pontos rajz-igazság hiányát tapasztaljuk nehány festvényeiben; ollykor szinezése a' feketébe dül. Tanitványai között különösen kitünteték magukat Guerra és Bernardi.

A' bécsi cs. kir. képtárban láthatni tőle sz. Katalin férjhez menetét (vászonfestvény 7'—3'' magas, 's 4'—5'' széles). Az égi szeretet mély érzésétől áthatva térdel a' szüz Katalin, jobb kezét

a' kinzás kerekére fektetve a' Jézus gyermek előtt, 's elfogadja tőle az örök szüzesség gyürüjét. Kedvtelve néz-le Maria az isteni gyermek anyja reá, 's bal kezét vállára teszi. A' csoportozat háta mögött áll sz. Péter, hüvelyében levő késsel; egészen a' szinelőben pedig sz. Domonkos van, bal kezében liliomot tartva, homlokán arany csillaggal. Látjuk e' képben Fetinek nagy költői talentumát, melly őt különös tiszteletre méltová tünteti-ki; a' sztil azonban nem annyira tiszta, mint Raphael korában volt; itt alkalmazva láthatni többféle diszitést; példaul, gyöngyzsinórt a' szent szüz hajdiszében, 's a' t.

Van a' bécsi Belvederben e' művésztől összesen: 1) e' most megirtt festvény; — 2) Moyzes, az egő tövisbokor előtt; — 3) Szökés Egyiptusba; igen szép éjdarab; — 4—5) két mythologiai tárgy, mellyek közül eső a' vizbe fult Leandert ábrázolja, második Galathea diadalát; — 6) egy vásártér áruboltal.

IV.) Baldi Lázár, Bistojában született 1624-ben, 's kimult Romában 1703-ban életpályája 79-dik évében, lovaggá kinevezve. Berettini da Cortona Péternél tanult Romában. Phantasiaja termékeny volt, 's ecsetje merényes. A' monte cavalloi galleriát, 's egy kápolnát a' lateraui sz. János-egyházban ő festé 7-dik Sándor pápának rendelésénél fogva. Leghelyesb műdolgozata azonban a' sz. János „ante portam latinam" nevű kis kápolnában levő; legalább annak tartják. Baldi irta sz. Lázár életét is, ki szerzetes 's képiró volt, 's kinek, mint patronusának, tiszteletére ő egy kápolnát épittetett, mellynek oltárképét hasonlag ön maga festette. Az alább emlitendő képen kivül nincs több e' derék művésztől a' bécsi cs. képtárban.

A' bécsi galleriában levő festvény sz. Márton püspököt ábrázolja, ki egy meghalálozott fiút ébreszt-fel, melly vászonfestvény 7'—3" magas, 's 10' széles. Fájdalomba merülve térdel a' megholtnak anyja a' Szent előtt, ki meghallgatva kérését, nagy népgyülekezet előtt a' szerencsétlen felé hajol-le, 's a' fiút életre szóllitja vissza.

E' képnek találmánya indulatteljes, de még sem olly szigorú, mint ez iskola korábbi évszakában; a' rajz tisztább 's a' colorit pontosabb, mint Cortonaé, t. i. mesteréé. Ez által különbözteti meg magát főképp' az utóbbinak műdolgozataitól, kinek modorját ő egyébiránt egész az ámitásig utánozta, 's a' festés ollyan, hogy futólagos megvizsgálásnál könnyen fel lehetne azokat egymással cserélni.

NOVÁK DANIEL.

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

PESTEN aug. 29-kén elöször „az utósó kaland, vagy, az áruló kesztyü“ vig játék 5 fvsban (Bauernfeld után Kiss Iván). Jelen darab Bauernfeldnek leggyöngébb, legvizenyösb műve, melly csak ugy számolhat elnézésre, ha élénk társalgási hévvel 's egybevágólag adatik; de minthogy ez ma nem történt, 's a' forditás is öszerü, darabos, germanismusokkal halmozott — a' meglehetős számmal összegyült nézök elégületlenül távoztak. — 30-kán „ügyvédek“ szinjáték 5 fvsban (Iffland után Joannovics Demeter). Bartha ur (Klarenbach ácsmester) szini tehetségének ismét egész fényében tünt-fel, 's a' romlatlan lelkü polgárt olly eröteljes vonásokkal, olly természet-hiven rajzolá, hogy a' legszigorúbb birálgatónak is „helyes-t“ kelle kiáltani. Megyeri ur (Reiszmann) után Udvarhelyi M. ur (Vellenberger) érdemel legtöbb dicséretet. Egressy G. ur (Klarenbach tanácsnok) mutatott ugyan ipart, de rajta nem látszék ma haladás 's emelkedés. Nézök kevesen. — Sept. 1-sö napján „királyleány mint koldusnö“ szinjáték 5 fvsban. Nézök közép számmal Laborfalvi R. k. a. Kolozsvárra utazott vendégszerepekre. — Aug. 31-dikén elöszer, sept. 2-kán pedig másodszor adatott, mindenkor bérletszünéssel „Borgia Lucretia“ nagy opera 3 fvsban (eredetileg kettöben volt). Irta Romani Felix; olaszból szokott csinossággal forditotta Jakab István; zenéjét szerzé Donizetti Kajetán; a' pompás uj diszitményeket festé Engert, szinházi festö. Az egésznek elrendezése a' milanoi Scala-operaházi elrendezés szerinti. Mindenek elött szives köszönet a' t. igazgatóságnak, hogy ismét egy uj, és pedig igen kedvesen fogadott operával lepett-meg, melly ugyan hasonlag a' könnyebb szerükhez, de nem a' sok olasz édességgel tömött, hanem olasz élénkség, szilárd és komoly, férjfias sztillel ellátott és pedig a' rövidebb operákhoz tartozik. Benne untató hosszas dalok nincsenek; többnyire rövid valamennyi, és látszik belöle, hogy szerzője nem sokat gondolván a' tárgynak nagy komolyságával, zenéjét csak rövidre szabta, és a' nagyszerüséghez, melly talán könnyen untatóvá is válhatott volna, közelittetni nem is akarta. S talán éppen ez által tevé azt kedvessé publicumunk elött. A' zeneszerző elejétöl végig hü marad feltételéhez 's a' felvett caracterhez, mellyet a' könnyelmü és nagyszerü közé helyezhetünk, 's azt könnyued-komolynak nevezhetjük. Ouvertureje nincs, csak rövid elöjátéka (Maestoso; D-dur). Kedves volt a' kezdö dal végének vivacéja D-dur, ugy Lucretia (Schodelné assz.) nagy ariája, melly igen zajos tetszéssel fogadtatott. Kevesebb hatású volt ugyan annak és Gennarónak (Erkel ur) duettja (B-dur). Ezt követé a' szép finale, mellyben ha Egressy Benj. (Orsini) urnak mély contraaltja volt volna (mert e' szerep mély contraaltra van irva), még nagyobb lehet vala a' hatás. Ez észrevételünk van E. urnak egyéb mai szereprészeire is; s nem tudjuk, nem volt volna-e sikeresebb az alsó hangok végett e' szerepet (ha már altistánénk nincsen) valamellyik baritonra bizni; mert megvalljuk, hogy E. urnál, minden dicsérendö ipara mellett, e' szerep elenyészett, 's a' hallgató nem igen tudá, milly hangra irá szerzöje, 's mit tartson felöle. — A' 2-dik fvsban kedves volt Konti ur (herczeg) As-dur cavatinája; a' kardal (E-dur); Lucretia és a' herczeg párdalja (F-dur), 's szép A-dur terzett ezek és Gennaro köztt. — A' 3-ik felvonás jelesebb részei

a' kezdő karének (F-dur), a' szép duett Gennaro és Orsini között (F-moll), a' kellemes kardal (D-dur), mellyet ismételni kellett. — Orsini enyelgő szép bordala (C-dur), melly egyébiránt contraalt ajkán zajos tetszést szokott nyerni, csaknem nyom nélkül tünt-el. A' finaléban, melly mint észrevettük, röviditve vala, valamint átaljáu az egész müben Schodelné asszonynak bő mezeje volt jeles talentumát elötüntetni, mellyet a' közönség (1-sö izben egész szinterem tele) több izbeli zajos és hosszas tapsokkal, elöhivatásokkal ismert-meg. A' többi előadóktól sem tagadjuk-meg kitünő szorgalmukért dicséretünket. A' női karszemélyzetnek ma kevés dolga volt. Diszitmény pompás; orchestrum jeles (a' felsö vagy is szinpadi hangászkar, mellynek teljes szükségét ma valóban nem láttuk által, méltán elmaradt) Tárgya eléggé ismeretes olvasóink előtt; a' hasonnevü dramának csak vázlatát mutatja ez opera. Bövebb magyarázatba nem ereszkedünk. A' közönség igen kedvesen fogadá. M—v—s.

SZOMBATHELY, augustus 11-dikén. Városunkba Balog János igazgatása alatt tegnap magyar szinészek érkeztek, 's már ma mutatványaikat kisded szinpadunkon „boldog asszony temploma harangozójával" (Notre Dame; fordità Pály Elek) kezdék-meg. Nézök, bár egy idö óta minden vigság számüzve volt kisded városi körünkből, a' jeles darabra csekély számmal jelentek-meg. Jól vivék szerepeiket Balogné (Eszmeralda), kinek éneke tetszést és tapsokat nyert, és Báts (vérbiró). Ezen utóbbinak játékában kifogásunk egyedül az lehet, hogy a' szenvedélyesb helyeken elragadtatása miatt alig érthettük. Dicséretesen müködtek még Balog (Quasimodo), Berényi (koldús). Farkasné (Gervaise) végbucsúját a' kis laktól, és hálaszavait érzékenyebben vártuk; de leányával összetalálkozása meglepö jelenet vala. A' társaság diszitményei csinosak. — 13-án „Lumpacivagabundus, vagy, a' három jó madár" nem nagy számú közönség előtt jutott szönyegre. Balog (varga) várakozásunknak teljesen megfelelt. Báts (Szabó) első és utósó felvonásban jelesen adá szerepét. Farkas (Enyv) kissé hideg szerelmes volt. Ragályi (Lumpacius), Balogné (asztalos leánya) emlithetök. Ez uttal a' szerzö és fordítónak neveik a' jelentésről elmaradtak. — 15-én „egy óra" adatott. Szerzöjét és a' fordítót ismét nem tudjuk. Báts (Kanut), Balogné (Emma), Farkasné (nénje), és Balog (Skado) jól vivék szerepeiket A' társaság diszitményei ma különös emlitést érdemelnek. Nézök nagyobb számmal. — 17-dikén „Griseldis, az asszonyi hüség remeke" Halmtól. — Balogné Griseldist ugy adá, mint csak adhatá, mint csak töle várhattuk. A' jeles szinésznö játék közben többször zajos tapsokkal üdvözöltetett. Ő az asszonyi hüség remekét remekül adá. Báts (atyja) szintén jól, csakhogy néha kevе igen is kitört. E' szorgalmas szinészből, ha ipara nem hanyatlik, egykor a jelesebbek egyike válhatand. Farkas (Percival) ma elégedésünkre játszott. Farkasné (Ginevra) nem tetszett. Percival vazaljai 's a' kis fiú, nem tudjuk, mi okbul, csak jelentve voltak. A' játékban elöfordult tánczterem 's fegyveres palota igen kellemes látványt nyujtottak. Kár, hogy az egésznek hatása némellyeknek szerep-nem-tudásuk miatt gyengült. — 18-án „a' kölcsön vett feleség" 3 fvnásban. Berényi az öreg bárót, Báts a' szeles Alfrédet, Balog a' szerelemféltö férjt, Balogné annak nejét meglepöleg adák. Ezt követé egy néma ábrázolat „istenek gyülése Olympon" — mellyet berekeszte Venus csillaga, melly egy alig látható pontból any-

nyira növekedett, mig benne Venus emberi nagyságú alakban vala látható. Az egészet jól sikerültnek mondhatni. A' nagy számú közönség megelégedve hagyá-el a' szinteremet. HRVTH BLDR.

KOLOZSVÁRATT, jun. 9-én „hét leány formaruhában" hozatott szinre Szákfy jutalomjátékaul. — 10-kén „Belizár" — 12-kén „tündér-kastély" — 13-kán „Norma' daljáték két fvsban (irta Bellini). — Ref. e' négy játékon nem jelenhetvén-meg — mert bizony a' béketürésnek is határai vannak — az előadásról nem beszélhet. — 15-én elöször adatott Haray és Futó részökre „Ruy Blas." (Hugo Victor után forditotta Nagy Ignácz). A' darab, mint a' franczia dramaticustól várni lehet, szövedékes és folyvást kötve tartja a' nézöket; 's a' fő erő, melly a' darab tengelyét mozgatni láttatik hatásra nézve, természetes, hogy itt is megforditott (indirect). Hogy Hugo Victort Jules Janin nem ok nélkül szabdalgatja dolgozataiban, ha ollykor ollykor merész mondatok is csusznak-be szavaiba, az világos lehet mind azok elött, kik H. Victor munkái tendentiáját itéletes szemekkel vizsgálandják. A' czimszerepben Hegedüs szorgalmat, erőt és tehetséget bizonyita. Ő annyi kivánat közül, melly a' jobb művészet ügyében naponként hirdettetik, mindenikből láttatik eleget tenni kivánni; 's mikor azon szerencsés természeti hivatása is van, hogy a' lélek szavaival tud hatni a' sziv hurjaihoz, kár volna azon részvétteljes figyelmet iránta megtagadnunk, mellyben haladása pontjától kezdve öt a' közönség sokszoros méltányalatára érdemesitette. Dérinné assz. (Maria) játéka helyeselhető. Szaplonczay (Don Salluste de Bazan) és Haray (Don Cäsar) türhetők voltak. Játék végén Hegedüs és Dériné hivattak Nézök nem sokan. Felvonás között Benza ur „bájital" czimü daljátékból Dulcamara magány-dalával nagy tetszést nyert, mellyet ismételnie kelleték. — 16-kán „vallomások" vig játék jött szönyegre, mellyben bizonyos Szathmáryné assz. Julia szerepében lépett-fel elöször, 's a' hirdetményen a' t. t. közönség kegyes elfogadásában (igy) ajánlja magát. Már hogy játékában mennyire ajánlatos, még pedig hirdetmény nélkül, azt következő alkalommal bővebb módunk leend elhatárzani Szathmáriné hivatott. Nézök gyéren. VRSS.

Látványos mutatványok.

Tüzjáték. Stuwer, a' bécsi tüzmester, folyó hó 1-sö napján égeté-el 2ik 's ez éven utósó tüzjátékát a' Pest-városi erdöcskében iszonyú néptömeg elött. Nem emlitvén, hogy a' rakétáknak nagyobb része sikerülni nem akart, 's hogy a' harmadik homlokzat-tüzdiszitmény két év elött ugyanecsak töle már láttatott, legkielégitöbbnek találtatott a' nap feljövetelét és tüz-záport képező homlokzat. Architekturai vég-diszitményéből hiányzott a' nagyszerüség.

Külföldi játékszin.

Spanyol szinházi közönség. Egy utazó, ki nehány hónap elött tért spanyol országból vissza, igy rajzolja látogatását a' saragossai szinházban. A' terem olly sötét vala, mint a' székesegyház, a' hallgatók pedig olly komolyak 's nyugodtak, mintha ajtatosságra 's nem kedvtöltésül gyültek volna össze. A' dámák feketébe valának öltözve 's nagy képzelgés kivánták annak elhivéséhez, hogy szinházban van az ember. Spanyol országban sem a' nézö-, sem a' daljátékot nem szeretik, Barcellonát, hol a' hangászat tetszik, kivéve; más helyeken szinházba csak azért mennek, hogy bolerókat, kik

minden este ugyanazok, tánczolni és saynetes-t, mit könyv nélkül tudnak már, játszani lássanak. A' spanyolok mulatkozásainál nem sok függ az ujságtól; 's egyformaságban, ugy látszik, nagyobb örömet lelnek, mint változatosságban. Az ismeretes szokásból köti-le őket: az ismeretlen előttök gyanús. Leginkább tünt pedig szemembe azon komoly nyugalom, melylyel az andaluziai feszes ruházatú tánczosok 's tánczosnők testállásait szemlélé a' közönség. Csak a sayetes-k, népjelenetek, mellyeknek érdeme durvaságban áll, izgaták-fel némileg. A' legaljasabbak legjobbak 's a' komor arczok hitvány tréfákon vidulnak-fel. Színházak tulajdonképp' csak ezért vannak. Saragossának is nem régóta van illyen. Midőn a' mult század közepe táján, több személy élete veszteségével, leégett a' régi, isteni nemtetszés jeleül magyaráztaték ez, 's a' megrémült lakosok felfogadák, hogy örökre számüzendik városukból a' szinjátékot: de a' gyermekek nem tarták-meg atyjaik esküjét, 's a' következett nemzedék fölépitté a' színházat.

LIGETFI ANDOR.

TÁNCZ.

Nagy Kanisa, nyárutó 20-kán.

Itt ülök, eltikkadva. Fejem nehéz, keblem teltt, 's lelkem előtt phantasgomoriai képekként száz meg száz alak lebeg. És én neked irjak, még pedig tudni vágyad' kielégitőleg irjak? Barátom, ez olly munka, mellytől Herkules is visszaborzadna. De megpróbálom valamit összehányni; ám lásd, miként okosodol-ki belőle. Tehát topographiai ismereteid gyarapitására mindenek előtt szükség tudnod, hogy a' táj regényes, birtokosai barátság- 's vendégszeretők, a' pórnépnek pedig aljas, és tudatlan elfogultsága a' világismeret után ohajtozónak nem kevés studiumul szolgál. Részemről legalább sokat tanultam, miről eddig fogalmam sem volt. Emberismeretemet gyarapitandó Nagy Kanizsára rándultam, a' városi hatóság által a' tüz által károsultak fölsegélésére nyárutó 19-kén nyeremányekkel párosult tánczvigalomra. Midőn a' kivilágitott terem ablakai alatt állongó néptenger szemembe ötlött, 's a' tánczra idéző zene varázshangja fülembe csapott, eleve sok örömre számolék, melly hiedelmemben a' nem igen széles ugyan, de jól rendezett terem, vendéglő és dohányzó szobák, még inkább megerősitének. Ezután szemeim a' szépek körében, kiknek, — mellékesen legyen mondva — nagyobb része izraelita hölgyekből állott, gyönyör vadászatra indultak-ki, és helyzetemmel csak hamar kibékülve, kéjtelve nézdelém a' Rococo-t (itt napi renden levő keringő) és vágtatókat lejtőknek büszke sorait. Mig a' táncz bohósága felett philosophiai eszméletben merengnék, a' hangászkarra „Damen-Wahl iratot láték kitüzve. E' jelenetre, minőnek már Fejér megyében is tanúja voltam, kiváncsi levék, annyival is inkább, minthogy ott a' szépek e' szokást alkalmatlannak találták. Ez abban áll, hogy a' magokban bizakodó tánczosok dámákra bizzák a' választás jogát. Itt azonban másképp' történt. A' hölgyek — nehányat kivéve — büszke önérzettel léptek középre, 's kiválasztott tánczosukkal diadallal lejtének tovább. Az izraelita hölgyeknek azonban dicséretökre legyen mondva, hogy a' magyar szót tisztábban ejtik, 's a' magyar tánczot kellemesbben já'ják, mint magyar születést követelő sok szépünk. Szün-órában ment végbe a' dámák által e' szép czélra ajándékozott s 400 darabra mentt nem annyira készitett, mint vásárlott nyeremény-tárgynak sors huzás által kijátszatása. En e' levelemet végezvén visszautaztam S—re, hol vagyok viszontlátásig szerető barátod F. L.

DIVAT.

36-dik divatkép (Parisból). — Capote-kalap crepből csipke-diszitménynyel, ruha hahos gros-de-Naplesból öt lebegénynyel; Cazal-erny'eske; legujabb divatos szék. — Bécsi divat aug. 20-kán: mull ruha himzemény- 's két lebegénynyel; sárga grosgrain-kalap virággal és csipke-körzeménynyel.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiaczon, Dencs ház, 86-dik sz. a.

Nyomtatja Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

HONMŰVÉSZ.

M. T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

HONMŰVÉSZ.

Pesten vasárnap september 7kén **1839.**

KÖLTÉSZET.

Életem.

Miként a' szirt, mellynek tetőjén
Növény 's fü nem terem,
Reményben árva, és örömben
Kopár lett életem.

De halva van a' szirt, 's szivében
Nem érzi bánatát,
Hogy a' sors néki mostohául
Adá ajándokát.

Keblemben érzetek teremnek,
'S egy gyengéd szív lakik,
Melly a' keservben és örömben
Egyenlőn osztozik.

Örömbe tiszta kéjt lehelne:
'S hajh súlyosan dobog;
Mert rajta síri fáklyaként csak
Ölő kín-láng lobog!

MÁRTONFI JENŐ.

SZORGALOM.

Rokonszenvi tinták.

(Sympathetische Tinten).

Szivszakadva önté multkor keblembe egy szerelmes abbeli panaszát, hogy láttatlanban soha sem képes lelke felének irni, minthogy házuk őre vizsga szemmel túrja-föl naponként irásait, 's ha egy pár sort sejt is valahol, azt tizszer is át- és átolvassa, 's jaj neki, ha ott szív vagy szerelemnek csak árnyékat is leli. Kunegunda kisasszonyt, a' különben jámbor leánykát, szivemből sajnáltam boszúságában: helyeselvén egy részt a' fölügyelők szemességét, más részt mosolyra vonván ajkaimat a' leányka együgyűségén, mit a' különben jámbor Kunegunda észrevevén, olly keményen fölpattant ellenem 's a' világ valamennyi eszes irka-firkálói ellen, kik a' láttatlanban irást mindekkoráig sem tudták kisyllabizálni, hogy én szinte kötelességemnek tartottam őt felvilágositni,

's gyávaságát vele éreztetvén, magamat collegáimmal együtt tisztába hozni. Ugyan is a' léget hevesen csapdosó leánykának kezeit karomhoz füzvén, a' szomorú fűz árnyékába ültettem jobbomhoz, remegő ajkait csendre zárván, 's eszemet összeszedvén, imigy kezdettem-meg a' legkomolyabb hangon leczkéimet előszavalni.

„Kedves Kunegundám! sokat tanulunk idővel. Ugy-e kedves! szeretni sem tudtál, 's most 80 évesnél is jobban értesz hozzá? most megtanultad azt is, hogy láttatlanban is kellene tudni irni? Tudd tehát, hogy te méltatlanul kárhoztattad az egész világot tudatlanságaért, melly régóta tud kedveltjeivel láttatlanban értekezni. Te bámulsz kedves? Azonnal oszlatom kétségeidet.

Mikor Árpád apánk Pannoniát keresztülnyilazta, Bárd, egyik derék bajnokára éppen e' helyen szegzé égkék szemeit egy szittya hölgy, 's Bárd a' kék szemekből szó nélkül is kiolvasta, hogy Lendike, a' szőke hölgy, éppen e' regényes hazában kivánja szivét 's jobját vele megosztani, 's e' pillanat szülé azon örökös frigyet, mellyet házasságnak nevezünk. Értesz Kunegundám? szivünknek az sajátja, hogy a' rokonlelkeket szó nélkül is kitanulja, értesiti. Ugy-e Bálintot magad is első pillanatban szerelmedre méltónak ismerted· 's lelked tükre, tüzes szemed, ismét Bálinttal tudatta, hogy övé vagy, 's igy szótlanúl mintegy összeismerkedtetek? — Ne pirulj kedves! Ebből csak azt akarom kihozni, hogy szivünknek e' tulajdona rokonszenvnek neveztetik; 's innen az általad olly igen ohajtott iró eszköz, melylyel láttatlanban lehet a' távulban is értekezni, rokonszenvi tintának neveztetik.'

„Hát van illy tinta?" — fogod kérdeni. Igen is van, pedig többféle, 's én neked azokat olly tréfás rendben fogom előszámlálni, a' millyen uton magam juték tudományukhoz.

Gondold kedveském, kicsin koromban vendég valék Mauluséknál, hol a' csinos Judit házi kisasszonyka fülig szerelmeskedett, 's érzeményeit már egy pár levélben is tudatta bálványával, a' mikor levelét apósa fölfogta, 's egy fontos lakattal záratott-el előle minden irószert. Nem sokat látszott törődni e' biróizárral Ámor védencze: elejével lehasgatta a' folyosó ablakának minden ólmát, 's vele irt; de ezt is látták és gátolták. Ekkor a' vak Ámor e' módra tanitotta: kármány-körte édes nedvével irta-le legédesb ohajtásait, 's e' papirosba egy darab szenet csavargatván, ugy küldé-el kedvesének. A' szerelmesek értik egymást. Gurli urfi porrá zuzta a' szenet, 's vele a' papiroson szépen olvasható sorok feketéltek. — Lát'd Kunegundám! ezennel föltaláltatott, hogy ha hagyma-lé, tej, alma, körte, birs-alma, czitromlé, vagy czukros gummilével irat-

tatik egy papirlapra, 's az hamu, por, vagy szénporral meghintetik, ez rajta ragad, 's az irás szépen olvashatóvá válik.

Ez alkalmat nyujtott még más módok feltalálására is, mellyeket hihetőleg szint'-annyi szerelmes tapogatott-ki, de nevök az örökségben elenyészett. Vannak tudni illik rokonszenvi tinták, mellyek melegités által válnak olvashatókká, így:

A' kobaltot salitromsav, vagy választó vizben fölolvasztják 's veleirnak. A' papiros tiszta 's gyöngén melegittetve kellemes zöld az irás, melly a' papiros kihültével ujra elenyészik, 's ha nagyobb mértékben melegittetik, ugy az irás feketévé változik.

Ha sósavas kobalt-oxid (salzsaures Kobaltoxid) használtatik, a' melegitett vonások kékké; 's ha ehhez hugyanyasó (Salmiak) elegyittetik, smaragd zölddé; vagy hugyanysó helyett kénkősavas horgány-oxid (Schwefelsaures Zinkoxid) ibolyaszint; vagy ismét e' helyett sósavas rézoxidum (salzsaures Kupferoxid) szép sárga vonásokat varázsol elő a' meleg fölött. — Ha tisztátlan kobalt-ércz-eczetben olvasztatik-föl kevés salitrom egyvelékkel, rózsa sinű betűket ir láttatlanban. — Egyébirárt czitrom vagy savanyú alma-lé 's t. eff. is melegen fakó betűket tüntet-elő.

Van rokonszenvi tinta, melly vizben lesz olvashatóvá. Salitrom savany, vagy Wismuth, vagy kényeső vizben olvasztatik föl, melly nedvnek vonásai az átáztatott papiroson fehéren mutatkoznak.

Ha Benzoesavanynyal irunk, láttatlan vonásait fölfedezzük salitrom-sav füstjével.

Ha tüzes szerelmedet akarod láttatlanban valakivel tudatni, olvasz aranyat salitromos sósavban, 's destillált vizzel higitsd-föl. Vonásai láttatlanok, hanem ha savanyban olvasztott ónnal behinted, vérpirossá változtatod a' láttatlan irást. Lehet fölfedezésére borszesz-gőzt is használni. Ha tüzbe vettetik igy készült szerelmi leveled, ott is élénk vörös szinben fognak szikrázni szivtolmácsaid, t. i. az irás.

Ha ki tinta hijjával van, csak finom porrá zuz-ott gubacs és vasvitriolt egy pamutlabda segedelmével dörzsöljön a' nem legsimább papirosra. Ha e' papirosra tiszta vizzel irsz, feketén fog mutatkozni a' vizvonás. Illy papirost készen is árulnak a' jelesb papiros-kereskedők.

Több mód is van láttatlanban irni; de Kunegundámnak, 's ugy hiszem valamennyi collegájának ez is untig elég;

u. m. kiktől világos szót, ha nem is irást, legalább hiv szerelmet ohajtunk. én és társaim.

Az artézi kutaknak uj haszna. Arago ur némelly adatokat közlött a' franczia akademiával egy Tours-ban készültt artézi kut felől, mellyet Mulot ur, a' Grenelle külvárosi munkák igazgatója, furatott. E' kut egy selyemgyárban van; 212 metres mély, 's ha vizét a' föld szine felett 1½ lábnyira szöktetik, egy percz alatt körülbelül 4.000 litres vizet ad. E' körülmény azon gondolatot támasztá Mulot ur agyában, hogy ennyi vizet mozgató erőnek is lehetne használni. A' gondolat tettet szült, melly végre a' cső hat lábnyival meghosszabbittatott a' föld felett. Igaz, hogy ez által a' felömlő vizmennyiség 1.100 littres-re szállott, de egy kerék segedelmével ez is mozgásba hozhatja a' gyárnak minden gépelyét. (Echo du Monde savant.)

Rendszeres léghajózás. Green, a' nagy nevű angol léghajós, szabályozott rendszeres léghajózást szándékozik London és Celtenham között létesitni. Közelebbről egy próba-utat tevén, három óráig mulatott a' felsőbb regiókban. Földre szállása után azt mondá, hogy a' földön bár melly tájról fujjon is a' szél, 3.000 lábnyi magasságban a' föld felett szakadatlanul északi vagy északnyugoti szél van, és hogy mindkettőt tetszés szerint használhatni.

Igaz gyöngy utánzása. — A' milly keresett ékszer az igaz gyöngy, szintolly könnyen utánozható ügyes kezektől, hogy a' legjáratosb szemet is kiszurja. Üveganyaggal szép szerencsével utánzák már némellyek az igaz gyöngyöt. — Itt egy pár ujabb és bizonyosb mód közeltetik.

a) Apró gyöngyökből. — Apró igaz gyöngyöt eczetben vagy czitrom lében fel kell olvasztani, kevés vézga (tragant) és eczettel össze elegyiteni, 's kivánt idomú ezüst mintába nyomni. A' lyuk ekkor böketik. Ha ez megszárad, kenyérkovászba rejtetik ezüst mintájával együtt, 's kisüttetik a' kemenczében. Apró halak pikkelyeinek ezüstjével fényök neveltetik.

b) Halpikkely ezüstjéből. — Halhártya vagy inkább pikkelyekről levakartatván az ezüstpor, tiszta vizben tisztitattik-meg, 's gyöngyanyag (Perlessenz)-ként eltakaritttatik. Ennek utána az alabastrombul esztergált gyöngyök e' gyöngyanyagba mártatnak, minekutána ez tiszta meleg vizben olvasztott vizahólyaggal fölhigittatott volna.

Ha szines gyöngyöt ohajtunk, a' gyöngy-anyagot festékkel köll elegyitni. E' gyöngyutánzási módnak föltalálója Jaquin Passy, ki Breton társaságában olly gyöngyöket gyártott, hogy a' legszemesebb ékszernökök is megcsalattatának.

Ha az üveg-gyöngyöknek üre e' gyöngyanyaggal tapasztatik-ki, játszi fényök szinte csaló.

c) Ezüstből. — Finom ezüst port, vizahólyag-főzelékkel kevertten, szint' olly sükerrel használhatni, valamint a' gyöngy-anyagot.

d) Csigahéjakból. — Csigahéjáik és teknők, legkivált a' gyöngyház fényrészeit lemorzsolván, porrá kell zuzni, és enyv, vizahólyag, vagy tojás fehérével elegyitve használni. — Ez utóbbi mód legkevésbbé ajálható. Innen látható, hogy a' természetnek titkos és ékes szüleményeit is képes a' találós ész pótolni. M. I.

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

Figyelmeztetés. Pesten, jövő hétfőn, sept. 8-kán Erkel József, dalszinész ur jutalmaul bérszünettel „bájital" első — „eskü" első — és „báléj" — 5-dik felvonása fog adatni; melly müéleményre a' t. közönséget eleve figyelmeztetjük.

PESTEN sept. 2-kán „Borgia Lucretia" daljáték 3 fvsban másodszor. Schodelné assz. a' czimszerepet olly remekül adja mind plastikai, mind dramai és zenészi tekintetben; hogy, ha eddig legkisebb érdeme nem volna is, ezzel megérdemlené a' tökélyes müvésznő-nevet s az ezeknek dijul járó repkényt. Hivatása zajos és többszörös volt. Konti ur csekély szerepét is érdekessé tudta tenni, 's elöhivatása nem méltatlanra vesztegettetett. Egressy B. ur (Maffio) ma sem volt szerencsésebb, mint elöször. Nézök szép számmal. — 3-kán „gyámság" vig játék 2 fvsban. Megyeri ur (Brand, professor) e' szerepben a' tudós pedantságnak classicus képe, egy Hogartnak studiumul szolgálhatna. — Ezt követé „a' roszul őrzött leány" tánczjáték 1 fvsban (rendezte Koloschánzky, muzsikáját szerzette Kaczér Ferencz), egy mind tartalmára mind rendezésére és tánczaira nézve silány, érdektelen mü. Nézök kevesen. — 4-én Koloschánzky ur jutalmaul bérletfolyamban „kobold" tüneményes bohózat 2 fvsban (Irta Told, forditotta Szerdahelyi ur.) Az előadás mind tüneményei, mind a' személyek müködésében kielégitő volt. Első helyen természetesen a' czimszerep kettős személyesitői (Szerdahelyi 's Koloschánzky urak) emlitendők. Különös, hogy utóbbinál az, mit Szerdahelyi ur első fvsban tréfaképp' mond szárnyára nézve, miképp' t. i. azt a' hajnyirő, midőn haját nyiré, vigyázatlanságból megcsonkitá: második fvsban csakugyan megtörtént; mert egész fvsban szárny nélkül alakoskodott. Megyeri ur (Kristóf) itt is eredeti torzkép volt. Barthané assz. (Julcsa) ma adá ref. véleménye szerint e' szerepet legtökélyesebsen. Első és 2-dik fvnás közben Vietoris Josephina k. a. mükedvelőné, és Bognár ur, Szász Koburg-Gotha herczegi kamara-dalnok és tenorista, a' jutalmazandó iránti szivességből „bájital" daljátékból kettős dalt énekeltek zajos tapsok 's hivatásokkal tisztelve. A' 2-dik fvsban előfordult 's Kaczérné assz. és Steiner k. a. által tánczoltt Jales de Xeres spanyol tánez, 's a' Kaczér, Cajetán, Szabó, Török és Koloschánzky urak által tánczolt chinai ötös tánez, kivánságnak megfelelők voltak. Végül még egy észrevételé. akarja

ref. megemliteni. Színészeinknek nagy része a' nyelv dolgában teljességgel nem akar haladni, 's a' nézö még folyvást kénytelen a' birtokos fönevek elött birtokos névmást és articulust is: u. m. az én kezem, az én szivem 's a' t. továbbá kör helyett kör-t, ki helyett melly-t hallani. Ez pedig annál boszontóbb, midön uj forditmányokban 's ollyaktól is hallatnak, kik a' nyelv értésében járatosoknak hiszik magukat, 's mintegy literatorságot követelnek. — Nézök mérséklett számmal. — 5-kére „fejér és fekete" volt kijelelve. M—v—s.

Nyilvános hála Ungvárhoz. — Alulirtak, miután az igazgatásuk alatti színésztársasághoz, szinte három hétig minden nap, 's remény felett számos nézök bizonyitották Ungváratt hazafiúi pártfogásukat, e' ritka helyen található, megkülönböztetett, színészet-iránti buzgalmat nyilvános hálával megköszönni legédesb kötelességüknek tartják. Adott szavuknál fogva jelenleg t. Zemplén megyének már ez elött is tapasztalt kegyes pártfogása következtében S. A. Ujhelybe jövén, innen, ha jövendö körülményeik engedik, a' hazafias ujolagi meghivatást megérdemelni mindenkor fö törekvésük leend. S. A. Ujhely aug. 26-kán 1839 BALLA és TELEPY

színészigazgatók.

KOLOZSVÁRATT, jun. 18-kán a' szinház zárva. — 20-kán elödatott „Sapho" szomorú játék 5 fvsban. Irta Grillparzer. Kántorné assz. a' czimszerepben elöször lépett-fel, mint vendég. Megjelenése zajos tetszés jeleivel tiszteltetett. — Ha Josue a' napot megállithatta, miért ne kivánnám magam is Kántornéban azon kort megállitani, melly az ifjú müvészeten már nem sokára gyözelmet veend? O én hosszan szeretném még K. asszonyt a' szinpadon élni: hosszasan, mint ki annak élve, sokszerü bélyegét viseli a' tökélyesnek; ki nem ferdit, mert hü alakban tudja magát szerepének alája adni, 's mit ö maga alkot, teremt abból, azt látjuk teremtve lenni a' szerep idealjában is. Sapho karakterén egy költöileg magas képzetü szerelem ömlik-el, mellyen a' nagyság és önérzet emberileg csuszikbe ez égi eszmébe; 's mikor már egy részröl e' szivlant megszakadt, elhal a' nagyság, és megvetett ember képében lép aléltan a' száraz földre; honnan azután a' szív szirtjeiröl uj szirtre szökik, onnan a' hullámok sirjába rohanó. 'S mind e' vegyes bensöségek, mint a' költöi szerelem, nagyság és önérzelem, egymást viva tapodtak-ki Kántorné assz. müködésében. Kiszámolt arányban láttuk a' kényesb mélységeknél is, mint a' szív törött hajóin, melly a megcsalatás szirtjeiben zuzatott-szét, és végre az önfeledés pillanatában, mikor szive lelke üres lett, és csak a' halnivágygyal tele. Ohajtanók, hogy K. assz. életében sok tanitványnökre akadott volna; mert az elöbbi idökböl csak öt lehet neveznünk, ki színésznöinknek mintaul szolgálhatott. Mi pedig a' darab választását K. assz. részéröl illeti, ha már a' jobbaknál még jobbakat is ohajtunk, ref. még inkább szerette volna K. assz.-t látni a' maga tragicai elemében, mint például vagy a' Pokaiak anyjában, vagy pedig Tudor Mariában, akár Burgundi Margitban 's több effélékben; mert én ezekben öt még nagyobbnak sejditem, mint Saphóban. — Reménylem is, hogy mind ebben rövid idö alatt látni fogjuk. Dériné assz. Melitta szerepében a' 16 évü lánykát játszotta. A' világon az egy természet az, mellyet legkevésbbé lehet erötetni; 's ha D. assz. eszében nem forgatná, milly fiatalságnak kell virulnia e' nyiló lányka alakján, 's innen következöleg magát nem láttatnék annyira visszaerötetni e' tünde korra, méltányosnak itélném játéká-

ban; mert illykor egy kis elöszökést, melly a' játszónak természetéhez közeledni látszatik, sokkal helyesebbnek látok, mint a' természettöli visszaszökést, melly az után sajátságaitól elfacsarodva a' természet meghazudtolásává fajul. Azért ajálható, hogy Dériné, a' maga játéka természetével vonjon palástot ifjoncz szerepeire, ne pedig merőben erre dülve a' természetet palástolja-be; mert ugy gondolom, sokkal könnyebb fél tökélyt feláldozni, és felet nyerni, mint egészet elveszteni. Hegedüsnek Phaon szerepében nem egész játéka sikerült. — Ő csak helyen-helyen volt felötlő. De már mikor a' Melittának adott rózsát védi Sapho ellenében, ujolag szép tehetségét bizonyitá. Az egész előadás elég rendszerü. Játék végén Kántorné assz. zajosan hivatott. Nézők közép számmal. — 22-kén először adatott: „földszint és első emelet, vagy, a' szerencse szeszélyei" Benza Károly jutalomjátékaul. Irta Nestroy; forditotta Komlóssy Ferencz. Goldfuchs szerepében Kilényi képezé a' pazar kezü hőst, eleintén türhetőleg, de mikor éppen ki kelle magát szerepe vég-érdekeiben emelni a' tönkre jutáskor, akkor halt-el benne és sirt a' művészet — romlása felett. Emilia szerepében Benzáné, a' hirdetményként most lépett először szinpadra, ki is a' közönség kegyes elnézésébe ajánlá magát. Ref., midön a' kegyes elnézésben részt vesz a' közönséggel, nem tisztét teljesiti ugyan, de még sem akarja megczáfolni, hogy ő a' kegyes közönségnek nem egyik tevő-kegyes-részecskéje. Szathmáriné (Fanni) a' szobaleányt játszá. Sz. assz. nem utósó alak a' szinpadon, 's képe sem olly ajtatos, melly neki magányos remetei életet jóslana; söt inkább mindkét tekintetben annyira felötlő, hogy criticusi csábnak megjárna, ha helyes szini szellem dicsöülne izein. De mikor a' kényes criticus nem elégszik-meg a' csak egyenes égbe néző alakkal csin és természetes hajlamok nélkül, sem a' junoi arczczal, mellyen a' fesz, hidegség, és egyformaság első debütirozók: kénytelen el nem csábulni, és szabadon ki mondani, hogy illy formán csak vakon buzgólkodókat számithat művészete pár ján. Hanem, ha az alakjáról fölfedezett hiányokat szép uttal megszerzendi, és arczáról az emlitett alkalmatlan debütirozókat, mellyek mind meg annyi hydrái a' szini hatás- és kifejezetnek, elüzendi: akkor számot tarthat a' criticus pártjára is. Azonban szavalata kedves lehetne, ha óvná magát azon mellhangoktól, mellyek már csaknem természetévé látszanak simulni. Mind e' mellett is Szathmáryné nehányszor megtapsoltatott. Szaplonczay (Schlucker) a' zsibárust felette elkomolyitette. Benza (Damian) külső viseletével elég nevetséges volt; de ref. soha meg nem bocsátja azon korcs nyelvet, melylyel Benza a' magyar beszédet törött magyarságával parodiázza. Mondjon ki akármit, de olly gyenge magyarsággal magyar szinpadra állani nagy szerepekben, minövel Benza beszél, magában ellenmondás; mert a' szinház egyik legfőbb czélja ellen van, a' magyar nyelv mivelése ellen; 's ha igy, ohajtjuk, de kivánhatjuk is, ha B. ur nálunk kiván továbbra is maradni, hogy a' nyelvet tegye sajátjává; mert akkor, midön mi is nyerni fogunk benne, ön maga is el fogja érni azon örömet, melly kis hazánkban a' jobb művészeket kisérni szokja. Igen dicsérctes volt Benza, ha nyelvét kivesszük, a' felső emeleti rendez-vous-ban a' szobaleánynyal, midön szerelmet követel töle, 's több helyen is; miért felvonás között és végén hivatott. De a' nyelvet, a' nyelvet! Benza ur, nem kell feledni! — Dériné (Sali) mind játszásában, mind énekében kedves volt. A' harmadik felvonási quartett ismételtetett. Az alsó és felső emelet helyesen képeltetett; de szinészeink igen

gyakorlatlanok voltak, 's ez okból az alsó emeletnek felsöveli ellentisége, mi a' darabnak lényege, sok helyt igen gyáván ütött-ki. Nézök nagy számmal. — 23-kán „földszint és első emelet“ ismételtetett. — 29-kén Szatmáriné jutalomjátékaul „Mátyás diák, vagy, a' czinkotai icze“ (?) adatott, mellyben Néb Maria, kit olvasóim a' multakból jó részint ismerni fognak, Margit szerepében mulattatá az öt riadó tapsokkal fogadott közönséget, kiről következöleg is szóllani Ref. örömének fogja tartani; annyival is inkább, mivel illy eredeti anyókat szinpadokon látni — ritkaság. 'S hogy Néb Maria k. assz. még egyszer magát szinpadra állani elhatározá, talán huzamosan ott is maradván, vegye szives köszönetünket. Játék végén N. Maria k. assz. és a' jutalmazott hivattak. Szatmáriné assz. mint esztendeig szerzödött tagja a' társaságnak, jutalmaztatott. — 30-kán „Preciosa“ jött szinre. Melodrama 4 fvsban. Muzsikáját irta Weber. A' czimszerepben Déryné assz. jó volt; de nem a' hajdani könnyüséggel. Kántorné assz. (Viarda) igen jeles vala. Játék végén mindketten hivattak. Nézök gyéren. — Julius 2-kán „Tancred“ (daljáték 2 fvsban; irta Rossini) jött nézök elébe. (Pály és neje mint vendégek léptek-fel.) Annyi vendéget egymás végtében nem tudom mellyik szinésztársaság mutathat a' két magyar hazában, mint e' helybeli szinésztársaság. Hogy müvész vendégekhez volt szerencséje e' társaságnak 's nekünk is, nem tagadhatjuk: de hogy a' sok között sok rosz is vendégeskedett, azt sem lehet palástolni. Egy külvilági családot, ha talán illy sürün látogatnának a' vendégek, jó részint kiemésztenék életéből. De hja! mi megforditva történik itt a' dolog. E' vendégektöl látogatott társaság nem hogy élelméből kifogyott volna, de még életet adának a' vendégek, kik nélkül bizony nem tudom, mi módon tarthatá vala fenn életét? De ez igy szokott lenni: a' külvilágban emészt a' sok vendégség: a' müvészetiben életet ad. Quod erat demonstrandum. Menjünk az előadásra. A' czimszerepben Pályné assz. lépett-fel, nem olly teljes birtokában az éneknek, mint a' multakban, sem a' férfias lovagiságnak azon büszke szellemében, mellyben ohajtók vala. Déríné assz. (Amenaide) ma olly tiszta elemében volt hangjának, hogy igy hallani mindig öt, valódi lélek-élemény volna; miért is méltán hivatott fvs. között, és még méltóbban tapsoltatott-meg sokszorosan jelenetei után. Pály (Argirio)ur, még most is a' régi hideg, vértelen vitéz. Azonban régi szép tenor hangja igen nagyot rogyott alá felé. O milly gyakori a rákmenetel müvészetünkben! Ohajtanám, ha ezt minden müvésznel visszafelé lehetne szerencsém mondani! Benza (Orbassano) kül viseletében szép hangja mellett felette sokat tévedett. Játék végén Déríné assz. Pály ur és Pályné assz. hivattak. Nézök közép számmal. VRSS.

DIVAT.

Parisban a' divatos öltözetek körében kitünöbbek a' következök: kalap rózsa gazéból, csipkével boritva, oldalán rózsa bokrétával, az ernyö alatt rózsafüzérrel; — fehér ruhák musselin és organdiból, rövid testtel, rövid és szük ujjakkal; nyakkendö „à la paysanne“ indiai organdiból két soros széles csipkével körözve. — A' vas butorok folyvást kedvesek.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiaczon, Dencs ház, 86-dik sz. a.

Nyomtatja Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

73.

HONMŰVÉSZ.

Pesten csötörtökön september 11kén **1839.**

KÖLTÉSZET.

Szerelem.

„Repülj felém te szivnek óriássa
Repülj felém o édes szerelem;
És légy a' fényes napnak tiszta mássa,
Ugy benned üdvösségemet lelem!“

Szóllék: és lelkem vágyja teljesülve,
Az égtől őt, csak őt imádkozám;
'S leszállt az égi ihlet istenülve:
És szivemet szerelmiért adám.

De ő csalóka volt a' szivcserében,
'S én átkozám a' vágyok elsejét:
Mert a' hitetlen csába érzetében
Megszegte a' szerelem esküjét.

Most álmaimnak vérpadán virasztom
Éjen napon átkos szerelmemet,
Mellyet gyakorta sirba tenni vágyom,
De illy halottat a' föld nem temet!

„Felém repültél szivem óriássa,
Felém repültél kínos szerelem;
De nem levél a' napnak tiszta mássa;
Mert benned üdvöm romjait lelem!“

VERESS JÓZSEF. —

SZORGALOM.

Horgany rézlapok helyett. — A' horgany (Zink) lapokat egy idő óta szerencsésen használják rézlapok és lithographiai kövek helyett, 's miről honi művészeink nem is álmodnak, arról a' szomszédok már 1824-ben illy könyvben értekeztek:„ Uiber die Anwendung des Zinks statt der Kupferplatten und der lithographischen Steine. 8. Darmstadt.“

Elefantcsonti vájatok. — Igen kevés elefantcsonttal dolgozó mesteremberünk érti ügyes művét metszvényekkel, 's ezeket tartós fekete szinnel ellátni; közönségesen kemény fekete mázzal (Firniss) kenik-be, melly idővel kikopik, 's a' csont-vájatok

annál rútabbak. — Carthery illy tartós módját találta-föl e' mesterségnek. A' csont fölületét befödi ő közönséges részmetszői marmázzal (Kupferstecherfirniss); azon keresztül rajzokat karczol, 's ezt 120 szemer (Gran) finom ezüst és két latnyi salitromsav-olvadékkal elönti, 's destillált vizzel higitván, fél óráig a' karczolatokon hagyja. Ezután e' maróviz leöntetik, a' csont föle tiszta vizzel leöblittetik, ivó papirossal letapogattatik, 's egy óra hosszat napfényre kitétetik. A' marmáz terpetin-olajjal elhárítható. Mennél tovább forog napfényen, annál feketébb a' rajz és örökös;

Állitják némellyek, hogy arany, platina, réz olvadékkal, más szint is lehet adni a' csont-vájatoknak.

Szinehagyott irást ismét olvashatóvá tenni. A' szinehagyott irást gubacs főtt levével kell bekenni, vagy vasvitriol-olvadékkal. Ezt jó tudni könyvtárnokoknak, sőt falusi notariusoknak is. M. I.

ÉPITÉSZET.

Hágcsók.

Ha a' hágcsók, vagy lépcsők a' földszini emeletből csak a' fő vagy első emeletbe vezetnek; ugy már a' többféle hágcsók között azon lépcsők érdemlik az elsőséget, mellyek alulról felfelé egyenes vonalt képeznek, 's ellátvák nyughelyekkel. A' hágcsók külön nemei részint alakjokról, részint azon helytől veszik származatukat, hol használtatnak. — Alakjokat illetőleg, a' lépcső egyenes, körded, tojásdad, csigalkatú 's vegyes lehet, a' hely által pedig fedetlen vagy fedett; melly utóbbi fő- vagy mellékhágcsó belül az épületekben van. Egyenes hágcsók azok, mellyeknél a' lépcsők (Stufen) a' fellépéstől egész a' kilépésig egyenes vonalban feküsznek; töröttek azok, mellyeknek szegélykövei, foglár-kövei (Sargstücke) nem fekszenek egyenes vonalban, hanem külön irányban, mellyeknél tehát egy vagy több nyughely van. — Ezeknek mindenike hágcsó-szárnyék nevezetet nyer, 's azokat sokféleképp' rendelhetni-el azon helyhez képest, hol állniok kell. Efféle hágcsóknál lehet használni két szárnyékot, mellyek egymás fölött vonulnak-el; ollykor hármat, négyet is.

Körded 's tojásdád hágcsók azok, mellyeknek foglárkövei kört vagy tojás gömbölyeget képeznek a' talprajzban. E' hágcsókat használni lehet ollykor kellemes görbitett vonaluk miatt, 's ha a' hely megengedi, ollyas elrendezést nyerhetnek, melly által a' lépcsők a' foglárkőnél nem lesznek igen hegyesek, 's igy tehát az, ki fel- 's lejár, nem félhet a' kicsuszástól. Illyes rendezetű hágcsók jól megfelelnek a' várakozásnak 's föltételnek. — Keringős nagy csiga-

hágcsókat csak olly helyeken használ az épitő-mester, hol más alakú hágcsót beosztani végképp' lehetlen a' hely szüke vagy, más körülmények miatt. Ha azonban azon kellemetlenségek mellett is, mellyeket efféle hágcsóknál mindenütt észreveszünk, használásuk föltételül szolgál, — arra kell legalább is ügyelnünk, hogy a' lépcső közepén annak szélessége egy lábnál vagy 12 hüvelknél kevesebbet ne tegyen. — Vegyes hágcsók azok, mellyek részint egyenes, részint görbe foglárkövekből állnak, 's igen alkalmasok több emeleten átvezetni a' hágcsót.

Jó rendezetű hágcsóknál, a' helyeztetés, alak, idomzat, világosság, 's diszesités jőnek tekintetbe. A' jó helyeztetést illetőleg megkivántatik, hogy az épületbe lépésnél a' hágcsó azonnal szembe tünjön, nehogy azt még keresni kellessék, 's hogy ezentúl a' hozzátérés könnyű legyen, és ne kéntelenittessünk végig futni az udvaron 's oszlopzatok között; mi okúál fogva a' hágcsók jobbadán vagy a' belcsarnokokban rendeltetnek-el, vagy pedig mindjárt mellette, ha csak az utóbb nevezett esetben nem akadályozná azt a' kocsival átjárás. A' hágcsók alkalmazása a' kijelelt helyen ne szakassza félbe soha a' szobák közötti közösülést az emeletekben, 's ez okból a' főemelet mindenkor kettős emeletet nyer a' hágcsónak helyes alkalmazása miatt, mellynél a' diszszobák, teremek, 's a' t. a' főhomlokzatot foglalják-el. Pompás épületeknél, a' diszhágcsó csak az első emeletbe ér, a' többibe pedig mellék lépcsők vezetnek. Magányházoknál, hol természetesen főczél a' takarékosság, a' hágcsók az összes emeleteken átérnek egészen a' ház fedélig, melly elrendezés illy épitvényeknél annál inkább szükséges, mivel ott nehány hajlék van, mellyek kényelmül szolgálnak a' lakásoknak. — Ha titkos hágcsók alkalmaztatnak az emeletek egybeköttetése végett, feltételesen szükséges, hogy azok a' szobákhoz csatolják szorosan magukat. Bárhol is elsőséggel birnak azon hágcsók, mellyeknek alakja négyszög; a' kényelem tekintetében jóval felül haladván a' többit. Ferde, háromszögű, vegyes hágcsókat nem kell soha használni ollyan épitvényeknél, mellyek szép architekturával büszkélkednek; 's hol csak lehet, kerülni kell a' hegyes lépcsőket, ezek mindenkor keskenyeknek mutatkozván az előtt, ki rajtok fel 's alájár. Kényelem tekintetében a' hágcsóknak egyenes szögletűeknek, valamint is a' lépcsőknek párhuzamósoknak 's egyenes szögletűeknek kell lenni.

Az épitvények idomzata, irányosságban áll a' lépcsők magasságaival és szélességével. Nagy 's pompás épületeknél a' hágcsónak is meg kell különböztetni magát azoktól, mellyek közönséges lakházakban vannak. Igen illetlen volna nagy épületekben kis hágcsót

's kis épületekben nagyot készitni. — A' hágcsók nagysága vagy emelkedése az emeletek azon magassága által adatik, hol alkalmaztatnak. A' lépcsők hossza, ezeknek arányzatához 's az adott helyhez képest határoztassék-meg. Nevezetes épitvényeknél a' hágcsó mindenkor a' főemeletbe vezetvén, szükséges, hogy idomzatban álljon azzal. Helyes idomzatúnak nevezhetni a' hágcsót, ha négyszögben akkora, mint szélessége, 's két olly magas. Nagy épületeknél, a' szélességet tekintve felvehetni, hogy a' hágcsó 12 lábnál szélesebb ne legyen, közönséges épületeknél pedig, hogy két összetalálkozó személy kényelmesen kikerülhesse egymást. Legkevesebb szélesség, mellyet hágcsóknak adunk, $3\frac{1}{2}$ láb legyen. — A' hágcsók se igen magasak, se pedig fölötte alacsonyak ne legyenek. — Lépcsők mellyek igen alacsonyak, nagy helyet kivánnak; igy tehát csak nevezetes épitvényeknél alkalmazhatni azokat. Midőn az ember viziányosan halad, a' lépés hossza két lábat tesz; az egyenes felhágásnál minden lépés magassága csak fél annyi; mivel annál kettős erő szükséges, 's tehát egy függélyes hüvelk annyit tesz, mint két viziányos. Mivel tehát a' lépcsők, magasságból és szélességből állnak, 's a' kényelmes lépésnél 24 hüvelk szükséges, következik: hogy a' magasságot mindenkor kettősen kell venni, 's a' fogyaték határozza-el a' szélességet.

(*Lége következik.*)

KERTÉSZET.

Petunia-fa. Kertjeinkben egyéb virág mellett eddig csak rózsa, bangita (viburnum opulus roseum), czitrom, granát, myrtus, orgona- 's egyéb fákat láttunk virágozni, petuniá-ról azonban szó sem volt. És im, Marc Ferencz, msgos Károlyi Lajos gróf, tót-megyeri kertésze azt jelenti, hogy a' gondviselése alatti kertben egy 8 láb magas 's koronájában 3 láb általzatú petunia tenyészik, melly a' petunia violacea-nak sok változatú virágaival ugy fedve van: hogy a' gyepen álló fa távulról egy ködfolthoz hasonlit. Marc ur, ki pelargoniumjairól már ismeretes, mult éven a' Nicotiana glauca-t és a' petunia violacea-nak különféle nemeit rokonitni próbálván, pajzsos oltás által olly szerencsés sükerrel dolgozott, hogy próbájának eredménye az emlitett virágzó növény lön.

A' bécsi kertmüvelő társaság hatodik virág-, növény-, gyümölcs 's főzelék-kiállitása öszelő 27-től 30-káig leend déli órákban 's a' társaság rendes helyén (Haltergasse Nro 266.) A' virágokra 's növényekre öt rendbeli társaságdij van rendelve: arany 's ezüst emlékpénzek, négy dij magányszemélyek-

től 100 ezüst forintjával, továbbá 10 's 5 arany. Ismét bokrétadijul 2 arany. Gyümölcsre négy társasági dij a' velök járó emlékpénzekkel, három magánydij 10, 6 és 5 aranyból, végre főzelékre hat társasági dij 8, 6, 4, 3, 2, 1, és két hat hat aranyból álló magánydij van határozva. Ez, a' folyó évben már harmadik kiállitás az alapszabályok 192 czikkének következménye, melly szerint évenként négy kiállitást kell a' kertek termesztményeiből tartani.

SZINÉSZET.

Értekezés.

Lendvayné és Déryné Kolozsváratt.

(Krónikai toldalékul.)

Van a' világnak egy szinvilága, nem az, hol a' kikelet dús illatárú virágszinei, vagy a' csalogány lombok közül csattogó zenéi olvadnak össze, — mint inkább egy saját világ, mit mi szinpadi világnak nevezünk. E' szinvilág geographi földabrosza néhány népes és lakatlan szigetből, t. i. páholyokból, egy zajos, furfangosság, devajság, pajzánság-népesitette világrészből a' galleriából, és a' mütelők 's birálók tömegéből, kik az igazság jelszavaul néha saját érdekeiket és sziv vagy barátsági viszonyokat tüzik-ki vezérszó 's zászlóul — pontosul; — 's ezt nevezik parterre-nek. Minden ismeri Thalia templomát, hol a' müvészet papjai, mielőtt a' felolvasandó bibliа-igét czédula-osztók által szórák-ki, 's miután az orchestrum elszavalta, mint e' templom orgonáját kiegészitő müszer — zsoltárait, felállnak, 's a' nép tapsaitól, örömrivadásaitól kisérve fejtik-meg a' felolvasott igéket, — néha a' megfejtés halállal, többször kaczajjal végződvén. — A' nép gyakran felbőszül, 's néha halottaibul támasztja-fel a' szinészt; 's ha Lear király, vagy a' viszonyok hatalmában Móricz meghal, mintha itélőszék támasztaná-fel a' sir porát ölelőket: taps babérral koszorúzza a' támadókat; illyenkor az itélőszék, 's a' támadás ünnepéről némi fogalomra okul a' néző, 's a' halál eszméivel megrokonul iszony 's borzadalma, néha még ásit is e' hir-feltámadásért. Illy feltámadási ünnepélyt, ha jól emlékszem, Kolozsváratt Fáncsy és Egressy 's tán Lendvayné legtöbbször élveze. Nem emlitjük, hogy néha ollyat is támaszt-fel, kit örültünk volna halottai után nem látni, miután a' tragoedia orvosa halálra curálta közkivánatunk szerint szinpadi patiensét, 's ki annyit szenvedett halála órájaig nem azért, mert szerepe parancsolá, de mivel neki jól játszani — a' betegségnek több szinészeink 's nőinktől ismert egy paroxismusa volt. 'S ki ne vágyna még is e' templomba, hol a' pártok 's felekezetek elfeledik csatájokat, 's helyökbe a' szenvedély lép-fel biróul? hol gyakran egekig magasztalttatnak érzetink, 's operákban felséges zenék kürtölik az eljövendő menny-világot. Történik azonban, hogy a' dalnokok közül némelly, bár az idősb kor áldozatja, még nem veszti-el ének-hajlamát, sőt makacsul hirkoszorút akar a' nép tapsaibul, 's legtöbbször egy muzsikai epost nem is értő nagyobb rész közönség taps-kalászaiból aratni. 'S ha zaj és megelégedés füszerezi az illy dalnok szavait, 's hang-kínait — mert neki

jól énekelni kín, kit hűtlenül hagyának-el felső hangjai — meghajol, 's még ha kedve jő, csókokat is oszt kárpótlásul e' tapsokért. Az illyen fölötte szomjúzza a' hir champagnerét, különben lehetlen volna nem pirulni-el azon érdemtelenül osztott, csak művésztől követelhető tapsözön 's elégedési zajért — bizonyitványául a' néptől aláirt művészi nevét megismerő nyugtatványnak, mit ő nem gúny-jeleként magyarázott rovására. Azonban a' szinpadi fonákságok most napi renden vannak; 's miután a' divatvilág annyi pazart képzett jelenkorunkban, pazarságát tapsaiba is átforrasztá. A' bértapsok ma egy szinháznak tetszési thermometrumai, fokokra osztályozvák. A' publicum nem nagy kivétellel, ma mű-télőként lép-fel fogalmai nélkül a művészetnek. Egy ollyan, ki Bellini lelkét vagy Rossini geniusát annyiban érti, mint Homért vagy Shakespearet egy utsza- vagy Tivoli-hös: ma a' legfelségesebb maestoso, andante, duett, allegróknak tapsol, holott műitélői elve 's éneke — legfeljebb is: „már siess hazámba vissza vert seregem 's a' t." danájában pontosul.

(*Folyt. következik.*)

Magyar játékszin.

PESTEN, sept. 5-én „fejér és fekete" szomorú játék 4 fvsban. (Irta Kuthy Lajos). Nézők kevesen. — 6-án először „a' napló" vig játék 2 fvsban (Bauernfeld után magyarositotta Lukács Lajos, a' magyar tudós társaság költségén). Valahára ismét egy ép, kivánatnak megfelelő 's nemesebb vig játékok sorába számolható darab, mellynek a' maihoz hasonló pontos adatás mellett mindig kedvezőleg kell hatni. Lendvayné asszonyt (Vilma) sokszor látta már ref. együgyüeket személyesitő szerepekben jól, igen jól játszani: de olly karakter-kimeritöleg, olly minden csekélységre vigyázólag mint ma, még soha sem. Ő az illy nemű szerepekben csakugyan mester. Ezt követé a' szintén először adatott „hagyjatok olvasni" vig játék 1 fvsban (Toepfer után magyarositotta Nagy Ignácz a' magyar tudós társaság költségén). Ha a' vig játéktól egyebet nem kivánunk, mint mulattatást, ugy jelen műben feltaláljuk azt. A' játszó személyek közül kitünöleg emlitendők László (Hangai) Udvarhelyi M. (Bókosi), Szerdahelyi (Sebestyén) urak és Kovácsné assz. (Kardos Dorottya). Nézők kevesen. — 7-kén mérsékelett számú nézők előtt (de a' páholyok majd valamennyin tele) „don Juan" került szönyegre, mellyben Schodelné assz. (Anna) többször és zajosan hivatott. Valamint nem vala helybenhagyható és éppen semmi sikerü az első violinnak azon hevenyészete, mellynél fogva a' minuett-táncz alatt ő keringőt játszott, midőn a' többiek minuettet, 's igy a' jeles operaszerzőnek egyszerü kedves melodiáját zavará, és itt ott érthetlenné is tette: ugy ellenben igen kellemes volt a' 2-dik fvnásban Don Juan éji cavatinájának kisérete, mellyet Gobbi ur a' kedves olasz mandolinen játszani szivesked ett. — 8-án a' szinház zárva volt. M—v—s.

DEBRECZENBEN jul. 27-kén Ujfalusi és Chiabay részökre „vérgyülölő" eredeti szomorú játék 5 fvsban. Nézők igen kevesen. — 28-án „tüzpróba" 2 fvsos vig játékban Eszter (Hőri Klára, nem Immel Margit, mint a' hirdetményen állott) megkimélhette volna felléptétől a közönséget. Neki a' tiszta szavalás és helyes actiók elsajátitásaig még sokat, igen sokat kell tanulnia: mindenek előtt pedig tiszta, magyaros szóejtést. — Aug. 9-dikén „Borgia Lucretia" drama 5 fvsban. Láng ur (Oloferno Vitellezzo) botrán-

koztató szerep-nemtudása mellett még Litipányi Vityillót is említe a' vitézek sorában, kiről Hugo Victor aligha hallott valamit Nézők kevesen. — 10-én „notre dame-i harangozó" nézők hiányában elmaradt. — 11-kén „mátkanézés, vagy, a' lepke" vig játék 5 fvsban. Nézők nagy számmal. — 12-kén „Ruy Blas" másodszor adaték czélszerü rövidítéssel: 's igy gondolhatni, hogy kettős bemeneti árért csak felét látók annak, mit elöször egészben láttunk. Ujfalusy ur (Caesar) kezében ismét egy nagy nyomatú szerepet volt szerencsénk kinlódni látni. A' többi személyesitök kielégitének. — 13-án a' multkorról elmaradt „notre dame-i harangozó" került szönyegre; de a' még folyvást kettős ár sokakat Lonn marasztott. Erdélyiné assz. (Gervaise) annyi eredetiséggel, annyi kiszámitással adá szerepét, hogy ennek külön részeiben: u. m. az örült fájdalom 's gyermeke megtalálása feletti örömfestésekor, lehetlen volt öt megindulás nélkül nézni: mellyért játék közben 's végén zajosan hivatott is. Claude Frello szerepét Ujfalusy ur morzsolá-el a' tarok játékbani XXI-hez hasonló öltözetben. Ujfalusy s Láng uraknak a' szerepnemtudás szokásokká, a' szokás pedig természetökké vált; azért nekik igen ajánlatos volna a' kisebb szerepeknél maradás. Tóth ur (Quasimodo) ijesztö torzalak, öltözete pedig a' szó teljes értelmében tövesztett volt. Szilágyi ur (Phoebus) kedvesen, 's Tóthné assz. (Esmeralda) igyekezettel játszának. Éder ur (Clopin) kedélyének fö pontján állott. Lángné assz. (Oudarde Bertrand) az illy szerepeket szokott aljassági szenvedélylyel, a' többi személyzet pedig mondhatlan hanyagsággal játszott. — 13-kán „rágalom-iskolája" uj erkölcsi vigjáték 4 fvsban (Scheridan Brinsley után Tóth Lörincz) másodszori hirdetés után csakugyan szinpadra jöve; mellyböl ha némi a' női szemérmet sértö kifejezések elmaradnának, soká tarthatná-fel magát a' jobb vig játékok sorában. Egyébiránt mi az illy erkölcsinek kereszteltt, 's a' tiszta rényt itt ott még is olly öklözöen sértö példázatokat iskola rágalmának és nem rágalom iskolájának szokjuk bérmálni. Harmath ur (Teazle Péter) szerepét a' neki saját ügyetlenséggel fordité-el; ö magát a' szinpadon mindig egy más szemöldjei után mozgó gépelynek hiszi, vagy bár hinné legalább, ugy nem ügyetlenkedik vala ma is olly szemsértöleg a' nejét olly talpra esetten játszott Erdélyiné asszony mellett. Szilágyiné assz. (Maria) szokott hidegséggel, Tóth ur (Surface Olivier) többször pathosba esve, de különben karakter-rajzoló erös vonásokkal, játszottak. Chiabay (József) és Szilágyi (Károly) urak közül amaz kedvetlenül, emez pedig elég sükerrel adák szerepeiket. Ujfalusy (Crabtree), Láng (Backbitte) urak, Lángné (Snervelné) 's Harmathné (Candourné) asszonyok a' rágalmazó társaságnak elég mulattató tagjai leendettek, ha kissé több szereptudással, élénkebben 's egybevágóbban pletykázhatnak. — 17-kére Tóth és neje részökre „tékozló" volt kijelelve, mellyről jövöben bövebben.

BÖSZÖRMÉNYI, MLGR és társai.

RADNÁRÓL. — Sietek honunk mivelt világával tudatni azon örömet, melly mindnyájunk keblét elfogta, midön itt a' havasok magas bérczei között nyelvünk virágzása elömozditására egy uj intézetet láttunk keletkezni. Ugyan is az itt számosan megjelenni szokott vendégek mulatása végett, egy szinésztársaság Abday vezérlete alatt aug. 14-dikén fürdönkbe megérkezett. — Hijába törekedném leirni azon lelkesedést, melylyel e' Thalia fölkentjei fogadtattak; röviden, csak azt irom, hogy aláirás utján begyült pénzmennyiségböl egy ház béreltetett-ki a' vendégek által, mellybe a' társaság 18-kán

előadásait elkezdé, mellyeket zsufolt szinházban Munkácsy ur jeles elmeszüleménye a' „garabonczás diákkal“ nyitának-meg. E' mü, bár, mint hallók, nem talál többé Pesten kedvelőkre, nekünk gyönyörködtető éleményül szolgált. A' comicumnak helyes eltalálása, 's ennek soha el nem aljasodása bélyegzik az egészet. Mátófy adá a' czimszerepet, minek müvészileg meg is felelt. Pázmán (kántor) nem volt helyén; öt jobban szeretjük hösi, mint comicus szerepekben látni. Ő a' kántorból egy feslett erkölcsü korhelyt csinált; miért az iró, véleményünk szerint, nem sok köszönettel fog neki tartozni. Egyébiránt az egész darabot jól sikerülnek lehet mondani. Játék végén a' nemes közönség egyedüli ohajtása volt: bár a' jeles szerzőnek másik müvét is, a' „tündér Ilonát“ láthatta volna. — 21-kén Abdayné jutalmául először adatott „Marion de Lorme“ drama 5 fvsban; irta Hugo Victor magyarositotta Abday. — A' jeles szinésznő müvészi tehetségeit méltánylotta a' nemes közönség. Ő a' czimszerepben valóban nehéz és müvészi feladatokat fejte-meg. Didiertől megismertetése után, midőn annak megbékéltetése és szabaditására minden cselszövénye czélt veszte, a' kétségbeesés minden fokozatát helyesen eltalálva tünteté elő. Előadás után kétszeri zajos előhivatás jutalmazá fáradozásait. Abday jól személyesité a' nemes lelkületü Didiert; kitünőleg adá szerepének leginkább azon részét, midőn halála előtt alszik, 's később felébredvén benne az életvágy, szabadulni ohajt. Jeles játéka 's a' nemzeti nyelv ügyében tett fáradozásai hangos tapsokkal jutalmaztattak. Inczédy (Saverne) botránkoztató volt. Ajánljuk neki a' Honmüvész szorgalmas olvasását, mint az egyetlent, mellyben jeles és tanulságos szinbirálatok jelennek-meg. Nézők számosan. — 24-kén „a' budetini falüreg“ történetben épült 4 felvonásos drama került szönyegre. Kováos József (Szunyogh) nem felelt-meg a' várakozásnak; szerepét nem tudta eléggé motiválni, 's az indulatok kifejtésében nem találta-el az illő fokozatot. Mátéfiné (Szunyogh neje) szerepéből köznapi 's körülményein felül emelkedni nem tudó lényt csinált; minek talán a' gyenge darab is lehet egyik oka. Szinigazgatóinknak ajánljuk a' darabok jó megválasztását; mit annál könnyebben tehetnek, mivel a' Honmüvészből olvashatják, melly' darabok kedveltetnek leginkább. Sepsi (Forgács) őrizkedjék a' monotonia 's kezei egybefogásától; miért már megrovatott. Az egész szorgalmasan adatott. Nézők szép számmal.

BESZTERCZEY GEDEON és társai.

HANGÁSZAT.

A' szultan hangszeretete. — Donizetti József, Donizetti Kajetán testvére kormányozta a' megholt szultannak, kit igen mulattattak a' mostani hangköltemények, katonai hangászkarát. — Majd minden este jelen volt a' szultan Bach asszony müvész-lovag-társaságának mutatványain, sőt hareme kegyencznőinek is megengedé rostélyos páholyokból nézni azokat.

DIVAT.

37-dik divatkép (Parisból). — Házi öltözet uj divatos fejkötővel. — Virág-asztalka vasból a' legujabb divat szerint. — Bécsi divat sept. 5-kéu: ruha selyem batisztból, két selyem lebegénynyel tamburálva; gros-grain-kalap virággal és blond fátyollal.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiaczon, Dencs ház, 86-dik sz. a.

Nyomtatja Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

HONMŰVÉSZ.

M. T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

HONMŰVÉSZ.
Pesten vasárnap september 14kén 1839.

KÖLTÉSZET.

L. Theréz halálára.

Kiszenvedél egy jobb hazának
Dicső lakója már!
Elköltözél csillaghonodba,
Hol ránk is béke vár.

Elhervadál, 's elhervadának
Örömvirágaink,
Bánatcseppekbe olvadoznak
Szilaj fájdalmaink.

Ha esti fény bibor szegélyén
Csillagvilág derül:
Őrködj felettünk szellemeddel
Testvéreid körül.

VARGA S.

SZORGALOM.

Kénkő használása Guadeloupe-on. A' gyarmatok jelen panaszaira nézve a' czukor ár csökkenése fölött azt javalja az Echo du Monde savant, hogy Guadeloupe más termén[illegible] névszerint a' kénkő használtassék. Azért is érdekesek e' journal szavai, hogy nyilván mutatják, mi egykedvűen viseltetik franczia ország e' gyarmat mostani állapotja iránt.

[illegible]

‚A' mult század vége óta annyira elerőtlenült, szegény és elerkölcstelenedett franczia gyarmatok, borzasztó jajveszéklésre fakadtak; közel végök érzetében, az anyaországtól haláltusájok kinaiban elhagyatva, fájdalmas szemrehányásokkal folyamodnak hozzánk utósó kérésökkel segélyért. De olly bizonyos-e gyarmataink veszte? olly komoly e' haláltusa? 's nem volna elegendő, ha egykori munkásságuk 's gazdagságuk visszaadásaul megváltoztatnók iparukat? — Az anyagok közé, mellyeket e' szigetek a' franczia iparnak szolgáltathatnak, mindenek fölött tartozik a' kénkő, melly olly bőven találtatik a' guadeloupei tüzhányóhegy közelében. Ezen anyag magában véve élénk cserekereskedést tarthat fenn ama szigetek 's Európának oczean-mosta részei köztt. — A' kénkő annyi sok nagy iparág alapja; a' kénkő, mint főalkat része a' lőpornak, kénkősavanynak, az üveghutákban 's más gyárakban alkalmazott

kénkősavanyas széksónak; a' kénkő, melly a' kénkősavany által olly fontos szerepet játszik 1793. óta a' széksó és szappan készitésénél — eddig csaknem kirekesztőleg olasz országból szállittaték. E' nagy, gyakori változásoknak alávettetett anyag árát Paris, London 's az oczeanhoz közel fekvő tájakra nézve magasabbra rugja azon tetemes költség, mellyet a' földközi tengerről kijuthatásul a' gibraltari szoroson teendő kerület okoz annyira, hogy Paris és London kisebb költséggel láthatnák-el magukat kénkővel Guadeloupe-ból, mint ha olasz országhoz folyamodnak; mit eddig a' kereskedés e' két középpontja tett. — Egy ujabbkori esemény, melly nagy sensatiót okozott a' kalmárvilágban, élénk érdeket adott azon nem rég felfogott eszme kivihetőségének, hogy Guadeloupe-ból szállittassék a' kénkő. Nyerészkedők találkoztak, kik a' nápoli kormánytól magánykereskedést törekvének nyerni a' kénkőnek Szicziliából kivitelére. E' magánykereskedés megengedteték; de mivel kénkő tekintetéből Sziczilia Europa csűre, mint gabonára nézve egykor Roméé volt, a' kénkőkereskedésben rögtön káros emelkedés lépett-be a' franczia gyárakra nézve. — Ezen anyagnak különféle iparhasználása nagy fontosságából huzhatni következést azon zavarra, mellyet e' magánykereskedés hire sok iparágban okozott, 's könnyen érthetni a' dolognál érdekelve volt gyárnokok boszonkodását. Maguk a' journalok is részt vettek a' kereskedőknek ez általános jajgatásában a' nápoli kormány ellen; de mi, kik ismerjük gyógyszerét ez iparzavarnak, csaknem kisértetbe esünk örülni olly fordulatnak, mely fölemelendi franczia birtokinkat, 's nekik olly pillanatban, midőn a' szegénység legalsóbb fokára jutni véltenek, uj életet szerezhetend. — A' guadeloupei tüzhányó hegy a' legmagasb kúpalakú hegy a' sikföldön. Töltsére 1500 meternél magasabban fekszik a' tenger szine fölött. A' tüzhányó kúp oldalain van egy nagy üreg vagy odor, mellynek belső felszine dús kénkőjegedéssel van bevonva. Bejárásai ez odornak majdnem tiszta kénkővel, melly nagy esőzések után idomtalan darabokban mutatkozik, födvék, 's körösleg mindenütt, ugy a' kúpcsúcson, mint a' hegy oldalain, a' föld szürke, sárgás tömeggel van bevonva, mi nem egyéb majd tiszta kénkőnél. Sokan jártak már e' szürke földön, nem ismerve lényét és gazdagságát ez anyagnak, melly nagy darabon tartja az egész földszint elfoglalva. Voltak legujabb időben, kik visszatérvén az Antillákról, tagadák létezését a' kénkőnek a' guadeloupei hegyek tövében; 's honunk és ásványismeret tekintetéből annyira hijányos nyilvános neveltetésünk gyalázatára meg kell vallanunk, hogy a' franczia utazók nagy része ugyan azon tudatlanságot árulá-el. — Guadeloupeon a' kénkő, ugy látszik,

nemcsak igen bőven, hanem gazdagon-is van. Magát a' nagy kúp odrát 50.000.000 kilogrammra becsülik, 's valószinű, hogy az odorból a' közel fekvő földre kifolyt kénkőtömegek tetemes vastagságú rétegeket képeznek. Ezen ércz gazdagságát bebizonyitá két ügyes vegynökünk!' LIGETFY ANDOR.

Maró viz aczéllapokhoz. — Kicsin tudósitásból is sokat tanul ollykor az ember. Metszvényeknél sürűn használtatnak ma az aczéllapok, mellyeket gyakran ront-meg a' rosz maró savany, 's vele vége a' drága aczéllapnak, vége a' legfáradságosabb munkának is. Egy közokulást szerető és ügyes külföldi aczélmetszőnek közleménye után im ezen maró viz ajáltatik aczéllapokhoz. — 1 lat sublimatkényeső, finoman dörzsölten, 28 lat vizben szétolvasztatik, 's ehhez 16 szemer (Gran) borkősav (Weinstein-säure), és 16—20 csep salitromsav adatik. Ezen maró viz — igy irják — igen egyenlően — és gyorsan hat úgy, hogy 15 percz alatt elég mély vonalokat mar, 's mestere csak kevés figyelem mellett is biztos a' túl maratás ellen. Minden eddig használt maró viz közül, ennek voltak legkedvezőbb eredményei a' legfinomabb karczolatoknál is, 's aczéllapokhoz legjobbnak is találtatott. Kár, hogy honi művészeink nem szeretnek sokat próbálni, mert nincsen hozzá költségök, 's közönségünk vagy megelégszik az ocsmányabb képpel, vagy szivesebben veszi azt külföldi, mint hazafi jelesművésztől. — „Oktasd, vagy tanittasd gyermekedet, 's megvigasztal téged!" M. I.

ÉPITÉSZET.

Hágcsók.

(*Vége.*)

Általános zsinórmértékül fölvehetni, hogy a' lépcsők választásánál azok magasabbak 6 hüvelknél 's alacsonyabbak 4 hüvelknél soha se legyenek; mivel első esetben magasan kell emelni a' lábat, 's nincs a' lábra nézve elég szélesség; második esetben-pedig azok igen allkalmatlanok lennének. E' most felhozotton kivül szükséges az is, hogy a' lépcsők mindegyike viziranyos lapot képezzen; csak igy nyerhetvén bátorságos lépést, hibás levén minden előre 's hátra sülyesztés, melly használtatik. Ennél fogva az épitész ne alkalmazzon lépcsők helyébe ferde síkot, mellynek kis szaka van. A' lépcsők számának meghatárzásaul, melly az emelet magassága által adatik, egyedül csak a' hágcsó magasságát szükséges egyik emelettől másikig a' lépcsők magasságai által elosztani, mellynél azután a' megfelelő szám adja a' lépcső szélességét 's nyughelyeket. — A' főbb feltételek egyike az, hogy a' hágcsók ele-

gendő világosságot nyerjenek, 's hogy veszély nélkül lehessen fel 's alájárni. Szükséges azonban, hogy a' világosság mindenütt egyenlő hatású legyen, mivel igen roszul mutatkoznék, ha az hathatósabban, jobban esnék egyik oldalra, mint a' másikra. Ennél fogva legalkalmasabb, ha a' hágcsó az ablakkal szemközt helyeztetik; 's ha azt végrehajtani lehetlen volna, igyekezzünk lámpa által világosságot szerezni a' hágcsónak a' boltozat zárkövénél. Azon lépcső, melly felülről a' padlatig illő világításban jelenkezik, a' legalkalmasabb, 's különös szép és kellő tekintetet szerez az épületnek. Mind azon diszitvények, mellyekkel a' hágcsók ellátlatnak, az illendőség bélyegét viseljék, 's az épület charakterével jól megegyezzenek; mivel ezeknek felékesitése által annál több pompát várunk a' szobákban.

Válasszunk bár miféle diszleteket is a' hágcsók felékesitésére, azok mind e' mellett is szilárdak 's komolyak legyenek, a' diszitvények alkalmazása nem levén sehol czéliránytalanabb, helytelenebb, mint éppen itt. Oszlopok, diszkorladékokat képező zomokoszlopkák (Docken) hágcsóknál alkalmazva, ne vesszék-el soha vizirányos helyzetüket. Alig képzelhetünk magunknak durvább hibát, mintha azokat ferde-sikon, ferde sáppárkánynyal, 's fejezettel elrendezve szemléljük. Ennél fogva csak a' nyughelyeken lehet használni oszlopokat, 's ha mind e' mellett is alkalmazunk diszkorladékokat vagy is balustradokat, azoknál legalább vizirányos lapot képezzenek az alsó 's felső zömökoszlopok, mellyeken amazok állanak. Vas korladékokat is használhatni ollykor sikerrel, könnyű 's tetszetes tekintetük miatt, ha egyébiránt alkatuk öszhangzatban áll a' hágcsónak egyéb diszitvényeivel.

NOVÁK DANIEL.

SZINÉSZET.

Értekezés.

Lendvayné és Déryné Kolozsváratt.

(Folytatása 's vége.)

A' közönség birálati részrehajthatlanság és jogi szelleméről homályos elveket ad, ha mérlegén a' kedvezés vagy egy bizonyos párt szeszélyétől izgatva, az igazság ellenében sulyegyent téveszt. Kinek kedélye olly rögtön hajlik-meg a' nagy ének 's dalvilág-teremtők bármelly gyönge képviselőjére, kit a' conservatorium szinpadi aerája olly hamar chirurgiai működésekre ingerel mintha Lablache, Catalani vagy Malibran tagolná kedély-mélyünket érzelemre: az biztosan műitélést követett, de arra tehetetlen néposztályhoz sorozható. — Bellini Normája az, mi Mozart requieme; a' nagyszerűség ikrekké alkotá e' két zene-rokont, 's a' hangot majmolni még nem teszi a' szenvedély bányájából kimeritni azon dús érczeket, mellyeknek legszebb

kristályosodásai, jegecsedései forrnak-ki e' gazdag hang-aknából. A' hangnak bizonyos hatalma van a' kedélyen, 's azt nem lehet pongyola ariákkal 's a' test mimikájával kipótolni. A' zene massiv-arany; mértéktúli rézhang-vegyitékkel veszít tisztaságából; 's a' hangirók szellemét bizonyos czerimoniák, oknélküli, publicumhoz intézett szembeszédekkel mintegy türelem-könyörért — nem lehet eltéveszteni, vagy hangvilágát egy daljáték teremtő óriásának elfeledni; 's még is vannak a' parterre-nek ugy, mint a' kakasülőnek, a' szinpad e' köpczös 's nyugtalan gallérjának, mindenütt küldöi: tapssal fogadni a' hang 's ének patakját, ha szintén nem mennyei ajkak medréből kigyóztak is ki, ha szinte a' hangszerző ének-scholionjait visszaadni, 's a' hangművészet elveit trilláira vagy staccatóira alkalmazni nincs is hatalmában a' megtapsoltatottnak.

Tudják-e uraim? hogy az ének egy melodiai öszhangzó nyelv, mellynek orthographiai hibákat nélkülözni kell, ha a' mély érzelem művészet-dús mintája után alakult viszhangját akarta előhozni, 's hogy benne a' mű-előadás a' varázsló tündér, mellynek fuvalom-szelidsége és szendesége minden mozdulatait a' hős vagy a' hősnőnek átszövi? 'S ha mind ezen elv ellenére a' hangok, miknek nem kellem keresztatyjok, nem kedély-folyékonyság vagy érzet-felvillányozás alapjok: szinte olly dúsan koszorúztatnak, mint a' szép muzsikai nyelv — nem önként vásárolja-e meg e' bértapsokon a' közönség, műhezi nem-értés praedicatumát? — Igen is, a' közönség (kivéve a' kiveendőket) igen megszokott a' szigorúsága vagy éppen hidegsége miatt nem gyakorolt szinházban tapsolni. 'S miért ne tenné ezt? midőn a' művészet kövér angyalai olly édesen tekintnek kamatul e' tapsokért, 's olly buján öltöznek, csakhogy anyagiságunknak is némi éldelet jusson, 's mintegy követelve, hogy ezen szem-élvezetért — serények legyünk feledni a' fülnek annál kevésbbé jutott élvezeti osztály-részét? Azonban a' néző közönség, melly igen szerényen honn tudja feledni magát, hihetően, hogy tenyere fájdalma begyógyuljon, feledi a' művésznőt ének vagy dramai müködéseiben, 's ez trillái között gyakran átokra forr Bellinire: mért hogy csak egy Montecchi és Capuletti, egy Norma, egy Beatrice di Tendát irt? azután gyakran éhségről is panaszol az őt olly ritkán látogató keresztény hallgatók ellen, holott ő visite óráin, estve 8-tól 10-ig a' szinházban, egy-egy ezüst huszas-dij mellett bár kinek, absque odio nationis et religionis, látogatását kész elfogadni.

A' közönség karaktere, mint akármelly könnyelműséget örökölt szinésznőé is — ingatag; 's ki égig magasztalá tapsaival ma estve Normát, holnap reggel contóval 's kielégittetni kértt követelőkkel áll elő. Norma azonban, a' nap istenasszonya, a' követelő Druidot hidegen utasitja vissza.

Mind e' semmiségek azonban az iró czéljához semmit nem nyomnak; ezeket unalomból inkább, mint akarva, 's azért irta, hogy a' két magyar szinpadon olly kedvesen hallott neveket Lendvaynét és Dérynét ne egyszerre hasonlitsa-össze, mint bizonyos előbeszéd után, — mi ugyan nem czélunk, távul legyen — egyiket is. A' mérleget, mellyhez mindkettőnek szinpadi koszoruji, ezüst, arany-nemüi nyomnak, a' czédulák, versezetek, e typographiai betülakodalmak, 's végre a' szinpad atomjait képző tapsokat kelle kitanulni. 'S miután sok év óta okult e' szinpad historiáját kiegészitő adatokra a' jelen értekezés irója, bátran előlép, a' netalán értekezésére eshető mennyköveket is felfogandó. Most a' czél felé.

Két csillaga áll a' szinpad egének előttünk; ragyogó 's szép az egyik, mint Vesta vagy Syrius; a' más kor jelei miatt ifjuságából sokat vesztett ugyan, de még is el nem titkolható nyomaival a' valaha létezett szépség, 's most is semmit nem vesztett kellemnek. Ez utósót bujdosó csillagnak szeretné inkább az iró tudni, — hogy igy édes emlékével művészi koszorúinak tündököljön — mint a' szinpadhoz annyira makacsul hozzá enyvezett fixának. A' kornak egy bizonyos haladása van. Ki dicsön érheté-el a' pontot, mellynél tovább nem haladhatni, az okosan száll-le pályájáról; elgyöngülése, visszahaladása különben elfeledteti koszorúit, 's végre a' nép — a' hálátlan — megfeledkezik művészi napjaiban virult koszorú, emlény 's rózsáiról. Déryné e' ponton áll. Ő már is a' másod rendü csillag-rendszerhez sorozható. Az értekező azonban nem azt nézi, mit volna jó 's tenni szükséges, mint azt, mit teszen. Viszonyai a' színésznőhez távulabbiak, mint ezt másutt javasolhatá; 's azért ugy akarja tekinteni, mintegy versenyezőt a' gyepen, kinek czélt kell futni Schodelné, Lendvayné 's Laborfalvival. Schodelné ma egy fényes név, millyet büszkén mutathat-fel bármelly szinpad is, ki bájló hangjait olasz ország forró éghajlata alól örökölte. Lendvayné ma tul nem haladva áll szinmüvekben! Lendvaynét Kolozsvár egy ideig nem ismeré; hirlapok, birálat hasábjairól olvasá az uj meteort a' szinpadon, melly olly szép fénynyel ragyogá-át azt. Dérynét ismeré 's bálványozá; ő emlékének szobort alakitott keblünkben 1834-ki évben elmentével, 's mi imádók nevét és művészi koszorúit, mint attributumait ez istennőnek; hittük, hogy a' pályáját olly szépen, 's annyi méltányos megjutalmazással átfutott Székelynének és Kántornénak, a' magyar tragoedia anyjainak, ha nem rögtön, idővel öröklendi művészi hiröket. A' világ folyása fordult. Déryné tehetségei hanyatlanak. Lendvayné elfeledteté nevét a' tragicai mezőn; mert fellépett Griseldisben; a' fájdalmat lerajzoló nagyszerüségében, le a' kint, a' szivnek megholt örömét, 's mindent, mit a' szenvedély mezején mint üldözött Pariákat teremte Isten 's a' sors; lelkünk sirt, 's elfeledtük, hogy Griseldis Lendvayné; — egy lényt láttunk a' szenvedés és gyötrésnek még is erény-óriásságában felmagasulni, egy lényt, ki meghalt a' „molnár és gyermekében" ugy és olly művészileg, mintha mind e' való 's a' halál phantom jelenetét személyesitette volna meg hervadt 's fonnyadt ajkán. A' magyar Rachel és Mars egy uj mezőt nyita szinvilágunkban, 's mi lélek-rajzait ez asszony-Raphael 's Angelónak felmagasulva láttuk lefestve; e' képeken elmerültünk, 's némaságunk többet fejeze-ki tapsunknál: mert ollyankor kedély érzelmünk ütött csatát; illyenkor elviharzék szenvedélyünk 's a' személyt tapsolók-meg. Déryné hallá e' szinpadi zajt, 's nagyobb adagban, mint valaha eszméje lehetett illy méltánylásról. Dérynének tagadhatlanul máshol el nem sajátitható érdemei, koszorúi vannak, mellyek minden öt megtisztelő ajándékok becsét ezerszer mulják-fel. Ki nem emlékszik azon estvélyekre, mellyeket valaha e' szinpadi tündér kegyéből élvezénk? Ki nem azon édes, nem művészi vagy nagy iskolát mutató, de annyira kellemes hangokra, hol a' magyar szinpadnak e' csalogányja olly varázslólag működött? A' nép nem mindenkor hütelen anyaemlőit megtagadni gyermekeitől 's a' részvét-tápot. Kolozsvár hün őrzi elő-emlékét az egykor emelkedés pontján állott színésznőnek. A' biráló azonban mig meleg keblü a' multra, hideg a' jelenre érdemei elismerésében; tragicai 's operai betüi más öntetüek, 's belőlek nem képes művészi nevet kiegészitni. Peldányul ajánlja Székelynét, ki miután tragicai Muzája meny-

nyei adományaiban tündöklötketett, a' kor napjaiban visszavonult; mert igen is jól tudá, hogy Thalia nemtője emelkedésünkig fennviraszt, de hirkoszorúival elalszik, ha továbbra is megkisértjük a' szelid szüzet. Székelyné délpontján, midőn neve legragyogóbb volt, lelépett, 's egy nevet örökölt, melylyet szinpadi krónikánkban a' nép örömmel 's magasult szellemmel jegyzendfel. Nem kell felednünk, hogy a' tavasz és télhajtó életkornak egyek 's hasonlók varázs hangjai; hogy a' fülmile avult torka nem képes a' hangok azon tündér-idomitására, mit egy felzendülő csattogány a' lombok közül kéjjel hintel, mig az öreg édesen, de a' nélkül, hogy azokat vissza birná adni, emlékszik az édes hangokra! Az imádók 's taps mind nem bűvölik elő a' szinpadi multat.

Ha a' jutalomkoszorúk vagy méltánylási jelek összeadásából jönne-ki valamelly szinész lelkületét vagy müvészi bensőségét elhatározó factum: alkalmasint ma Dérynénk lenne Schodelné helyett madame Pastánk, 's Lendvayné helyett Rachelünk. A' méltánylási jelek nálunk többször elöfizetés utján, 's néha koldulás vagy tetszés szerint határzott részvények szerint gyülnek össze. A' koszorúk hányása pedig annyira mindennapi lön, hogy ezután divatárus-nőink egy kalmári speculatiót tehetnek eleve elkészült, szinpadra hányandó, koszorúk készitésében. Ezüstmüvesceink is remélhetik áruik folytonosb kelendőségét. Ma büszkén lépünk ám szinházunkba, mintha a' Kings-theaterben Taglionit vagy Madame Pastát látnók, 's mintha páholyaink kiselymezvék és záratlan zártszékeink veres bársonnal volnának a' fény és kényelem elhóditására prémezve. Nem olly büszkén, nem uraim!! Nekünk nincs Kolozsvároratt szinészünk, vagy nönk, ki büszkévé tegyen. A' müvészet nem szinésznő, hogy annak arczát hajpor vagy karminnal szebbé lehessen alkotni, mint a' millyen; bálias öltözetek, gyöngy-coiffure, vagy atlasz-ruhák nem adják-meg a' kort, mellyet arczaink meghazudtolására akarunk játék-szerepünkre alkalmazni.

Mind e' csekélységet, mit Déryné sokkal szivesebben fog olvasni azon szinészi birálat-czukroknál, mellyeket hődolói nyujtának eddigelé, nem azért irám, mintha nem tudnám, hogy ő az elsőségi jogot dramai tekintetben Lendvaynétól megtagadná, 's nem önként ismerendné-el annak müvészibb érdemeit, mint inkább azért, hogy a' rosz irányt vett véleményeket egyenlitsem-ki a' szinpad két hősnéje köztt. Ki ellenkezőt hisz, nem ismeri Déryné lelkületét, ki illy szerénytelen soha nem tudna lenni. Déryné sokkal miveltebb lélek, hogysem a' mindennapiság aljas körébe leszállhatna, 's azért illy tévedést róla csak feltenni is véteknek tartanám. Tudja ő jól, hogy a' rágalom ellenére is örökité nevét a' szinpad Gratiája; hogy ő a' maga nemében még eddig senkitől fel nem mulva 's tán még eddig meg sem közelitve áll, 's ennek ellenébe vetély-társul nem léphetni-fel. Erdélyi lapjaink valamellyik száma ugyancsak három müvészt akart elismerni: Fáncsyt, Egressyt, és Dérynét. Azonban, ha meggondoljuk, hogy az akkor Kolozsvártt nem létezett szerkesztő urnak szerkesztői hivatalát más elvü folytathatá a' szinpad felöl, némi fogalmunk lehet, mért az utósó név Lendvaynéével cseréltetett-fel. E' kis nyomtatási hiba a' különben correct hirlap hitelességéből semmit nem von-le, 's Dérynének alkalmasint nem lesz oka pirulni, hogy Lendvayné nevét, az el nem homályosithatót, feledség akará boritni; vagy, mi igen könnyen lehet, hát ha a' betüszedő volt e' különben hamar átlátható hibának kútfeje? — Déryné nem fogja e' sorokat párt so-

rainak hinni; mi érdekünk is volna Lendvaynét fölebb emelni nálánál, ha nem egy művelt közönség ismeré 's adá az elsőséget?!

Mind ezeket irni valaha, miután türelmünkkel vissza éltek színészeink, fényesebb neveit a' hir-elhomályosulás alól kivivni parancsolá ön meggyőződésünk 's a' jobb közönség. Ideje már az eltespedés ellen keményebb kikelés praeservativáival élni, 's a' balvéleményeknek eláradott kutfejét megtisztitani; mert e' kutfő már igen is eléggé megvesztegette nálunk a' tisztább léget. És végül. A' valahai fényes nevek eltünnek, 's a' szinpadi krónika kénytelen burjánokról 's gyomról emlékezni: midőn valaha liliomait, 's violáit mutatá-fel a' szinpad évkönyveinek. — Ezzel Isten velünk! Kolozsváratt, september 1-jén 1839. JÓZSI.

Magyar játékszin.

PESTEN, sept. 9-én Erkel József dalszinész ur jutalmaul „bájital" első, „eskü" első, és „báléj" 5-ik fvnása töltt szinházban adatott. Ennyi régebbről ismertt darab részeinek adatása-, ennyi ismétléskor legkeserübb órája a' szini referensnek van, mert irnia ex officio kell; igen, de mit? A' személyesitők maj mindig ugyan azok, 's ha néha egyik vagy másik valamivel hanyagabbul adja is már többször jól adott szerepét, legfeljebb is annyit emlithetni felöle: „ma hidegség, kedvetlenség bélyegzé játékát"; 's ezzel vége a' referadának. Ezt ugyan a' dalnokokról nem általjában mondhatni-el; mert mióta Schodelné asszonyt, ki, mellékesen legyen mondva, ma ismét fényes volt az előadásnak, ismerjük; csak egyszer tünt-fel rajta kedvetlenség, vagy tán inkább leverő érzés; de akkor is olly nagy, olly menthető okokból, mellyek a' legegykedvübb embert is kiforditanák élete rendes kerékvágásából. — 10-kén „Foster testvérek „szinjáték 5 fvsban, forditva Joannovics Demeter által. Lendvay ur (Foster István) ki e' szerepet különben igen átgondolva szokja adni, ma több izben csapongó volt. Megyeri ur (Foster Tamás) az öregebb testvért a' közönség egy részének tetszésére adá; de ref., (isten bocsássa-meg e' hibáját!) nem tud megbarátkozni illy szerepekben a' különben jeles comicussal. Szentpétery (Speedwell) és László (Lambskin) urak eredeti különczök voltak. Nézők kevesen. — 12-én „parisi naplopó" vig játék 2, és „hagyjatok olvasni!" vig játék 1 fvsban. Nézők kevesen. M—v—s.

Javitás. Előbbi számunkban „Don Juan"-ról adott referádánk végén, hol az első violinról van szó, e' helyett „hevenyészete" igy kellett volna lenni: „hevenyészetnek vétethető 's kelleténél erősebb előadása."

DIVAT.

Parisban, mióta a' szép „Lammermoor Lucia" nagy operát adták, melly köztetszést nyert, nagy divatra jutott az „à la Lucie" ruha, fejdisz, és vállkendő. A' ruha hamuszinü, mellynek test-eleje 's alja setét piros virágszegélylyel három sorosan van körözve. A' vállkendő koczkás selyem, melly bal oldalon letüzve, 's jobb vállra keresztbe van vetve két lebegő végével. A' hajdisz olly egyszerü mint ékes; a' hajfürtök minden oldalról vállig csüggnek két szalagbokorral, mellyek a' hajak mögé simulnak. — A' hivesebb augusztusi napok visszaidézék a' gros-de-naples felruhákat. Legkitünőbbek a' sárga baraczkszin árnyéklatúak keskeny zöld csikokkal, 's kereszthe lekigyódzó két keskeny diszitménynyel. — Jelenleg számos asszonyruhát látni teljes felső testtel két tüll-körzeménynyel 's igen apró rajzú himzeményekkel. Az alsó testet igen széles két tüll-lebegény ékesiti. Igen széles atlasz szalag övedzi körül a' csipelyt, melly elől letüzetve két végével leesügg, 's ezeknek egyikehosszabb levén a' másiknál lebocsátkozik csaknem az első lebegényig. — A' dahliákkal éke sitett fehér csipke capote-kalapok is kedvesek.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiaczon, Dencs ház, 86-dik sz. a.

Nyomtatja Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

75.

HONMŰVÉSZ.

Pesten csötörtökön september **19**kén **1839.**

KÖLTÉSZET.

Távozáskor.

Lányka! bájoló körödből
Pályaczélom messze int,
És titok-lepel takarja:
Üdvözöllek-e megint?

Ám ne aggj! mert hű szerelmem
Távulban is értted ég,
Mellynek lángját el nem oltja
Sem idő sem messzeség.

'S tudd azért: ha holdas esten
Bút nyögelve lengedez
A' zefir feléd, — hogy hozzád
Vagyó szűm sohajja ez.

V—I BARNA.

SZORGALOM.

Liepmann találmánya, melly Berlinben nyárhó napjaiban készült el, olly tünemény, melly a' művészeti világban korszakot csinálland. Nehány év óta egy alacsony termetű, beteges és szegényen öltözködött férjfiút láttak a' muzeumban naponként megjelenni. Ez a' helyett, hogy a' teremeket átfutosva a' festményeket vizsgálta volna, szakadatlanul a' német alföldi iskola készitményei teremében, 's ott kizárolag egy kép, Rembrandtnak egy arczképe előtt állott-meg. Kezeit hátra vetve, szemeit a' festményre függesztve, állott ott néha órákig. A' férjfiúnak e' magaviseletét valamelly csendes mania eredményének tarták; holott az nem egyéb volt, mint a' legkomolyabb és különösb tanulmány egy találmányra, melly a' festészeti világban zendülést teend. Tiz évig elmélkedett 's dolgozott Liepmann ur egy nyomó gépely készitésén, melylyel olajfestményt, kivánt mennyiségű példányban lehessen készitni. Munkája várakozáson felül sikerült. Szobájában a' legkülönösb tüneményt láthatni — a' fennebb emlitett arczképnek mintegy 100 másolatját, mellyek az eredetihez és egymáshoz legkisebb vonásokban is a' bámulatosig hasonlók. A' miként? Liepmann ur titka. Hogy fáradalmaiért bő jutalmat hozand talál-

mánya, remélhető, de kivánható is, ha kivált tudjuk, mennyi éhséggel 's nyomorral kellett küzdenie, hogy eszméjét létesithesse. Reggeltől estig 's nem ritkán egéssége rongálásával folytatott munkájánál csupán egyetlen hű szolgálója volt segéde. Éjente spanyol viaszt készitett, hogy élete fenntartására a' legszükségesebbeket megszerezhessse. Legbámulatosb azonban e' találmánynál az, hogy L. ur nem készite magának az eredetiről másolatot, hanem mint éles vizsgálat után a' muzeumban azt emlékébe tapasztá, részenként alkalmazta gépelyébe. A' miként? — még talány a' berlini művészek és technikusok előtt. Ma egy szemet, holnap orrhegyet, holnap után egy hajfürtöt vivén magával, természetes, hogy csak évek multával készitheté-el a' gépet. De ha a' másolásnak e' különös módján már csudálkozunk, még inkább kell bámulnunk, hogy L. ur valamelly magány-gyüjteményből nem vitt lakába valamelly jó festményt. Mert ön vallomása szerint, ha nem illy fáradtságosan lopatik-le az eredeti, hat hét alatt bármelly képet áttehetni a' gépbe. És állitása szerint e' munkálat olly egyszerű, hogy jövőben a' festész maga sokasithatja készitményét tetszés szerint. Ha most, midőn szolgálója szegedelmével egy nap alatt csak négy képet készithet-el, egy másolatot egy Friedrichsd'or-ért adhat, reményli, hogy jövőben, találmánya tökéletesbbitése és több segéd mellett, naponként annyi példányt készithet, hogy a' legnagyobb olajfestmény nem kerülend többe két tallérnál, és ekkor még neki szépen jövedelmezik munkája. A' jó képirók jövője tehát biztositva volna; a' kőedzőket ellenben inségterheltte napok fenyegetik. A' régi olajfestmények kedvelői ujjongathatnak e' találmánynak, hacsak az olcsósággal a' szenvedély is el nem reppen. A' találmány közönséges méltánylásra talált. Most csak az a' kérdés, hogy mi Rembrandtnál annyira sükerült, másoknál, kiknél a' világosság és árnyék hatásai nem olly kitünők, fog-e sikerülni?

Gőzorgona. Az „Echo du Monde Savant" száma Londonból ezeket irja. A' számos találmány közül, mellyek méltók a' közönség figyelmére, egy gőzorgonát emlitünk, melly Tyne-n lesz felállitandó. — Az orgona a' vasuttársaságé, 's feltalálója Birkett James oringhani hitszónok. A' műszer 8 csőből áll, mellyek egész és félhangú octavát képeznek. E' nemben ez első próba, 's nem kétkedhetni, hogy utóbbi javitásuk különféle melodiákat fognak kicsalni e' műszerből.

RÉGISÉG.

Görög régiségek. — A' „Litterary Gazette" egy levelet közöl M. Raoul Rochette-tól, mellyet ez, archaeologi tekintetből

görög országba küldetvén, a' nyilvános oktatás ministeréhez intézett, 's kivonatban ezeket foglalja magában:

Athene. maj. 27. k. 1838.

Eddig késtem önnek irni, mivel hivém, hogy Athenében tartózkodásom jó alkalmat adand olylyakat irnom utazásomról, mik önre nézve érdekesek lehetnek. Tudja ön, hogy szándékom volt egyenesen Athenébe jöni, 's annál előbb véltem elérni utazásom czélját, ha valamellyik gőzösünkön hajózandok-át. De másképp' történt. Syrába jövén, csak egy hajót leltem Alexandriából; igy kénytelen lettem volna 10 napig vesztegelni Pyraeusban. Nekem sulyosnak látszék 10 napot elveszteni a' kórházban — mint ha nem franczia országból, hanem Aegyptusból jönék, — 's keleti utat vesztegléssel kezdeni a' helyett, hogy azzal végezném. Eltökélém tehát magamban 10 napig Syrában maradni, 's időmet ugy használni, hogy az küldetésemre nézve el ne vesszen egészen.

Syra, a' régieknél Syrus 's Pherecides hazája, sziget, melly hajdan sem hires, sem fontos nem vala, 's jólétét, mellynek most örvend, ujabbkori eseményeknek köszöni. Mivel a' Cykladok köztt fekszik, átjáró hely Levante minden révébe; az utazók azonban csak addig mulatnak itt, mig hajót, melly őket uj irány felé vigye, kapnak. Legtöbb utazó, tudósok 's mások, kik Syrában kikötnek, elmennek a' nélkül, hogy kérdenék, mi érdekes van benne. Tiz napi itt tartózkodásom alatt más foglalatosságom nem levén, e' körülménynek köszönöm megismerkedésemet egy antikmárványgyüjteménynyel, melly kevéssel ez előtt Syrában alakult; 's a' márványok közül némellyek magából Syrából, mások a' szomszéd szigetekről valók. E' gyüjtemény eddigelé, mint hiszem, nemcsak emlittetlen, hanem magában Syrában is ismeretlen maradatott. Áll az felirások, basreliefek 's leginkább siremlékekből. Nehányat a' basreliefek közül érdemesnek tartok nyilvános megismertetésre, 's Morey épitész ur által, ki kisérőm, le is rajzoltatám azokat, én pedig a' felirásokat, mellyek valamennyien görögök, irám-le. Egyik közülök, melly Syrus hajdani respublicájához tartozik, érdekes 's több tekintetből fontos. Benne én Adrian császár tiszteletére emelt szobor talapjára ismerék, melly hihetőleg Delosból hozaték ide; — jeles egy márvány, mellyen sértetlenül vanmeg a' görög felirás. E' talap ujabb időben keresztelőmedenczévé változtaték, 's a' főegyház tornácza egyik szögletében áll. Érdekesb még azon körülmény, hogy a' város nehány részében, sőt magukon a' sziklákon is, mellyeken az fekszik, felirásmaradványokat találhatni, mellyek pontosabb megvizsgálást érdemelnének.

Engedjen ön egy példát adhatnom, melly bizonyosan nagy mértékben érdeklendi a' régiségismerőket. Az e' felirás:

ATHÉNAS
PHRA

melly a' város „öt malom“ nevű részében szép attikai betűkkel egy sziklába van vésve. Ha nem csalatkozom, a' PHRA betük kezdete a' Phratia szónak, egy melléknévnek, mellyet Plato szerint Minerva (Athena) kivált Athenében viselt, vagy Phration szót adnak e' betük, 's a' régi Phratium helyére, t. i. azon helyre mutatnak, hol a' Phratia vagy azon vallásos társaság tagjai, melly Minerva Phratia (Athena Phratia) pártfogása alatt alakult, összegyültenek. Mind ezen tekintetből a' kérdéses felirás, attikai betűkkel sziklába vésetten, uj és érdekes.

Ugyanazon sziklán, valamivel távulabb, hasonló betűkkel NOS áll, Apollo-NOS szónak hihetőleg végtaga. Ez Platónak egy helyére, mellyet utóbb jelelendek-ki, emlékeztetett, hol azon tiszteletről szóll, melylyel a' joniaiak, névszerint az Atheniek, Apollon Patrous 's Minerva Phratia iránt viseltettek. Nem tehetek róla, hogy én a' syrai sziklákoni felirások e' két töredékében e' kettős tisztelet emlékét látom. Nincs elegendő időm e' gondolat tökélyes kifejtésére, 's könyveim sincsenek, annak illő bebizonyitására. E' példát azonban, mellyet mindjárt utam kezdetém leltem, méltónak tartám önnel közleni, ha csupán bizonyitványul szolgálna is, mi figyelem kivántatik mindenhol a' görög földön. 'S Tournefort, a' gondos és éleselméjű Tournefort, ki egy füvészeti kiránduláskor bejárá a' Cykladokat, észre nem vette azt. —

(*Vége következik.*)

LITERATURA.

A' szinmütár 5-dik füzetét fáradhatlan törekvésü kiadója, Nagy Ignácz ur a' mult hét utósó napjaiban bocsátá közre az előbbi füzetekéhez hasonló pompás kiadásban. A' jelen füzetnek tartalma szorgalmas Szigligetinknek jambusban irtt egyik ujabb szinműve „Romilda“ eredeti szom. játék 3 fánásban, melly pesti magyar szinpadunkon szerencsével adatott. Ára e' füzetnek is 40 ezüst kr.

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

Figyelmeztetés. Szerdán, september 18-kán a' karszemélyzet jutalmául „eskü“ 3-dik és 4-dik 's „bájital“ 2-dik fvsa adatik. Amabban Bognár, emebben Joób urak lépvén-fel szivességből. Hétfőn pedig, sept 23-kán Lendvay Márton részére „Belle Isle Gabriela“ drama 5 fvsban (Dumas. után franczából Nagy Elek) kerülend szinpadra.

PESTEN, sept. 12-dikén „Marót bán“ eredeti szomorú játék 5 fvsban. Nézök szokott számmal. — 13-dikán elöször „az ajánló levél“ vig játék 4 fvsban (Töpfer után forditotta Kiss Iván). A' darabban semmi rendkivüli nincs; a' betegek hosszas jajongása unalmas; némelly helyei erötetettek -- és még is, egybevágólag, kedvvel adatva, tetszésre mindig számolhat. Mai napon legtöbb dicséretet Lendvay ur (Gulácsi Abris) érdemel, ki valóban fárasztó szerepét sok tekintetben jelesül adta. Bartha urnak (Gulácsi Miklós) leendett volna legháláadatosabb szerepe, ha a' korlátok köztt megmarad. De ö ritkán tudja, mi elég: és vagy majd semmit sem tesz, vagy a' határon tul csapong. Ezt ma is tevé. A' szerzö igen jól tudta, hova kell az „a' mi nincs is különben“ szójárást alkalmaznia; ha a' szinész még ezen kivül imitt amott, hol hatást tehet, hozzá toldja, jó; de hogy minden harmadik negyedik szó után beszélö szarkaként, mindig ugyan azt faggassa, ha bár ugy illjék is oda, mint a' „baculus est in angulo; ergo plnet“ conclusio; már ez éretlen megfontolatlan tulzás. Bartha ur, ha illyen szerepet játszik, tartsa szeme elött mindig, ha nem csalódom, Kotzebuenak ama mondását: jó a' só minden ételben, de csak késhegynyi 's nem marokkal szórva. Megyeri (Töry Tobiás), Szentpétery (Töry Mihály), Szilágyi (Boldizsár) urak, 's Kovácsné assz. (Csallán kisasszony) jelesek voltak. Nézök kevesen. — 14-kén „Gemma di Vergy“ daljáték 2 fvsban. Bognár ur az Arab szerepében uj sorát kezdé-meg vendégjátékának. B. urnak mennyi methodusa 's elöadási tehetsége van, már elsö fölléptekor láttuk; de nem hitük volna felöle, hogy olly kevéssé figyelmes az indulatok kifejezésére; különben az Arabnak ama ariaját „elragadtál forró hazámtól“ nem érzelgöleg énekli; mert itt boszúról van szó, 's a' muzsika is kitörö indulatot fest. A' harag nem érzelgés, 's ha boszú-érzetünket nyájas szavakkal fejtjük-ki, olly nevetségesek leszünk, mint az, ki a' meggyilkolandónak eme szerény szavakkal: „tessék meghalni“ vert tört szivébe. Bognár ur, Schodelné assz. Váray 's Konti urak töhb izben hivattak. Nézök közép számmal. — 15-kén „Mátyás király Ludason“ vig játék 5 fvsban. Irta Gaal. Nézök türhetöleg. M—v—s.

Hirlapi kötödések. — A' „Hasznos Mulatságok“ legközelebbi (22. sz.) lapjaiban i. s. aláirással egy valaki (ki talán lesve várt egy kis alkalomra, hogy a' Honmüvész ellen ismét irhasson valamit, 's kinek személységét ismerni szerencsénk van) nagy hirtelenkedéssel szóllal-fel a' Honm. 73-dik számában Don Juan felöl közlött referada ellen. Hogy e' czikkely sem jelent-meg a' Mulatságokban jó lélekismerettel, bizonyitja azon közlemény, hogy a' Honmüvésznek amott megrótt hibája már a' Honm. 74-dik számában megjavittatott, 's igy azt mind a' megrovó mind a' Mulatságok szerkezöje már szombaton (sept. 14.) reggel (midön t. i. a' 74. sz. a. Regélö-Honmüvész Budapesten szerte hordaték) olvashatta, holott a' 22. sz. Mulatságok (mellyek vasárnap, 15-kén vitettek-ki) csak szombaton délután, mint mindenkor, nyomattak. Nem volt volna-e kötelessége mind a' két urnak, minthogy szombaton délután elég idö volt reá, ama rovó czikkelyt, a' még nem nyomtatott Mulatságokból kivétetni, miután, mint már emlitök, a' hibát már megjavitva olvashaták szombat reggelén? — Azonban legyen lud, ha kövér. Teljék kedvök a' kötödöknek, ha bár kontárnak nevezik is azt, kinek kezeiböl bizonyosan több hasznos került már ki, mint sem ök azt méltányolni képesek. Az epés irónak még inkább megbocsátható e' hirtelenkedése;

mert ő nem képes megfontolni sem a' hirlapokba közlött illy ephemeri czikkelyeknek serény készülését, sem a' redactori foglálatosság terheit, sem a' hirlapi szedőknek siettetett munkájokat; melly kezekben éppen nem ritkaság valamelly hibának észre nem vétele, de meg nem bocsátható annak, ki maga is hirlapok kiadásával foglalkozik. Valóban ha minden hibát, minden fonákságot, melly a' Mulatságokban vagy más hirlapban jelenik-meg, azonnal megróni, 's a' hibás czikkely iróját kontárnak nevezn ikellene, ugy csak ugyan meg sem kellene szünni a' rovások firkálásától; 's ha ezeket mindig csak sértegető személyességekkel füszereznök, hirlapjaink a' duvaságok valódi raktáraikká válnának. Mi szükség volt i. s. urnak ismét a' Honművész szerkezőjét bölcs czikkelyébe keverni? mi szükség volt oda befoltozni, hogy a' nevezett szerkező „magának nagy hangászati jártasságot követel?" Ez állitás itt is olly hamis, valamint azon lapban hamis volt, hol ezt i. s. ur legelöszer olvasta; mert én ezt tudtomra sehol sem irtam, sem nem mondottam soha is. Az adott tanitásra egyébiránt szükségem nem volt; ha pedig nem nekem irta, ugy jó volt volna már egyszersmind azt is érinteni, milly időmértéket adott Mozart az idézett helyen a' 2-dik violinnak is. — A' Honművész egyébiránt az emlitett tárgyban csak azt akarta mondani, hogy az 1-sö violinnak nem kellett volna olly erösen játszani, hogy a' menuett fö melodiája elfedettessék, minthogy ennek ott uralkodónak kell maradni. A' SZERK.

S. A. UJHELY. Zemplén megyének a' szent istváni törvényszékekre egybegyült Rendeit Balla Károly és Telepy György igazgatásuk alatt álló színésztársaság mulattatni ohajtván, vándor szinpadját S. A. Ujhely városában a' zempléni casino-ház nagy termében még a' mult hó 19-kén üté-fel. Személyzete a' nem éppen művészileg kitünő társaságnak következő tagokbul állott; u. m. az emlitett igazgatókon kivül Almásy, Boldizsár, Keresztessy 's a' t. Balláné, Telepyné, Boldizsárné és Anasztazia k. a. — az igazgatók gyermekeinek Balla Maria és Telepy Károly hozzájárultával, kik az előfordult gyermek-szerepekben gyakran nem kis ügyességet tanúsitának. Első szinművök a' „gyászvitézek" czimü vala, mellyben Telepy mint gyászvitéz egészen fölfogván szerepe szellemét, valamint Anasztázia, az általa megvásárlott rabnő, jelesen működtek. Balla (Csanád) tüzzel és kellő méltósággal játszá a' lelkes hőst, 's a' t. Balláné, mint anya, nem kellemes organja ellenére is a' méltó tetszést ki tudta vivni; a' többiek e' szinműben mellékes személyek levén, felőlek kiemelendő nem mondathatik. — Aug. 30-án „doctor Pipitér"-t adták, melly silány munkával elmaradhattak volna. Benne azonban Telepy az inast mulattatva 's kitünő ügyességgel játszá. — 31-kén „korona és vérpad" jött szinpadra Anasztázia jutalomjátékaul, melly nap igen helyesen volt választva a' jutalmazandó által; mivel a' vásár és bálra több idegen jelenvén-meg, közel 150 v. ftra ment tiszta jövedelme. Balláné (Howard Katalin), Balla (király), Anasztázia (Agnes) középszerüleg játszának. E' mü különben sokat veszte az által, hogy a' királyi kiséret két három személyből állott; ide járult a' diszitményeknek e' nagyszerü műhez csekély 's pompátlan volta, mi szembeszökő kellemetlenül hatott a' nézőkre. — Sept. 3-kán a' „notre dame-i harangozó" jött szinre. Bár nem nagy barátja vagyok a' romantica iskolának 's nem szives nézője a' borzasztó characterek elötüntetésének, azonban e' darabnak mai napon leendő adatását a' hirdetményen megpillantván, mondhatom, örültem; mert a' mindennapiságbul kiragadja az embert, 's az ez okozta-unalmat eloszlatja.

Balla a' harangozót tőlem nem várt sikerrel adá. Balláné (Gervaise) minden törekvése mellett sem tünteté elő kielégitőleg az anyai indulat hevét; különben jó játékát valami vadság és üresség bélyegzé. Leánya vesztét követő első örültségében fonák mozdulatai a' lelkes költőnek szivrázó szavait is megtagadni látszának. Anasztázia (Esmeralda) czélszerü diszes öltözete 's nem legkönnyebb táncza mellett is megnyeré a' nézők tapsait. Játék végén Balla (Quasimodo) és Anasztázia elöhivatásra méltattak. Itt is, valamint több más kis városi társaságnál, tapasztaltam, hogy a' hirdetményen a' szerző neve soha sincs kitéve, valamint a' személyzet nevei is hibásan vannak irva. — 4-én, mint a' megyei Rendek eloszlása napján, e' társaság is bucsút vön városunktól, miután nekünk nem kevés mulatságot szerze. Kövesse öt a' nemzet részvéte 's a' közönségnek jutalmazó ápolása. UJHELYI.

HANGÁSZAT.

Némi észrevételek a' folyó évi „Társalkodó" 64-dik számának „legnevezetesebb orgonák Európában" czimü czikkelye iránt.

Üres óráimat örömmel forditván hirlapok olvasására, 's ha bennök mi érdekest és hasznost találok, kijegyzésére, nem kevés megütközéssel olvasám a' folyó évi „Társalkodó" 64-dik számában, hol Europa nevezetesebb orgonáiról van szó, miképp' a' strassburgi Münster orgonájának legnagyobb sipja több, mint 14 akós tartalmú, a' boroszlai orgona legnagyobb sipja pedig $31/2$ mázsát nyomó volna. Ezen állitás, bár kitől származott is, legnagyobb fonákság mind azok között, mellyek valaha nyilvános lapokban megjelentek. Én, ki honomban tanultt mesterségemet külföldön is mivelém, azt mondom részemről, hogy ez teljes lehetlenség; mert ha ez állna, akkor egyetlen hangváltozatnak (mutatio), mellynek legalább 45 sipja van, a' fokonként alább szálló sipok mellett is közel 135 mázsát kellene nyomnia. Vegyük most ehez a' többi, ámbár nem egy nagyságú hangváltozatot, 's tegyünk, minthogy sok fa-sip is van, egyet egyet csak 50 mázsára, az 56 hangváltozat terhe 2 800 mázsa leend. És ha most az orgona szekrényét 's egyéb részeit nem többre, csak 50 mázsára (illy szörnyü tömegnél valóban nem sok) vetjük is, az egész tömeg 2.850 mázsát, vagy is olly terhet teend, mellyet a' karzat ivhajlásai meg nem birnak. Hát még ha hozzá gondoljuk, milly nehézségel járna egy illy nagy sipnak hangolása, mi közben azt számtalanszor kézbe kell venni: minden hosszas fontolgatás nélkül átlátandjuk ez állitás alaptalanságát. De ne higyjünk vakon az én állitásomnak is, hanem nézzük-meg Czang Jánosnak Norimbergában (1829) kijött munkáját, hol a' 17-dik lapon meg van mutatva, miképp' 16 lábnyi czin-sipos hangváltozat a' nagy C-c-isen kezdve, a' három vonásos $\overline{\overline{\overline{C}}}$-ig, legfeljebb 270—278, és egy 8 lábnyi principal hangváltozat csak 200—225 fontot nyomhat, 's igy még egész hangváltozat sem nyom $31/2$ mázsát, nemhogy egyetlen sip nyomna. — Ugyan ennyi hitelt adhatni a' 14 akós sipról szólló mesének is. Minthogy pedig a' szóban forgó czikkely külföldi irója még német ország iránt sem volt eléggé méltányos a' nevezetes orgonák elösorolásában, legyen szabad azok sorába iktatnom a' hamburgi sz. Mihály-templomnak 68 hangváltozatos, 3.030 sippal biró, 's 1762-ben készültt orgonáját; továbbá azon nagy művészet és költséggel készültt orgonát, melly a' berlini

örségi szentegyházban áll, mellynek tetején ember-nagyságban készültt két angyal diszelg, 's egyik a' trombitát fujja, másik a' dobot kellően veri, távulabb pedig két magától mozgó sas lebeg. — Schlimbach G. C. Fr., prenzlovi kántor's orgonistának Lipcsében (1835) megjelent munkája még többről is tesz említést. — De miután a' külföldiekről szólltunk, vessünk egy rövid pillantatot a' honunkbeliekre is, 's emlitsük-meg többi közül mindjárt a' pécsi nagy templomban állót, mellynek közel 60 hangváltozata van 's 1800-ban készült. A' szombathelyi székes egyházban álló, mellyet Khober és Deutschmann bécsi művészek készitettek, szintén közel 50 hangváltozattal bir. Igen csinos és említésre méltó az is, mellyet König Fülöp 1816-ban a' soproni sz. Mihály-templom számára készitett. — Ezeket csak azért véltem megemlitendőknek, hogy a' külföld ne higyje, miképp' mi azt, mi lapjaiban bármilly tulozva legyen is közölve, azonnal el is hinnők.

SOMOGYI ALAJOS,
polg. orgona- és zongora-művész.

TÁNCZ.

A' Zemplén t. ns. megye kórházának javára évenként mindenkor sept. 1-jén tartatni szokott tánczmulatság jelen évben a' szenvedő emberiség iránti könyörület 's gyöngéd érzetből még egy másikkal is pótoltatott. Mindkettő a' t. megye házának nagy teremében adatott; az első sept. 1-jén — melly fényes és számosan látogatott volt, az adakozva mulatók száma mintegy 430-ra terjedvén. A' mulatságot nemzeti táncz nyitá-meg, mellynek eljárására itt is, mint fájdalom! egész magyar honunkban, gróf Fáy urnak lelkes észrevétele daczára is, senki sem találkozott. Milly sajnos, hogy nemzetiségünk eszközeit illy balul vagy éppen nem ismerjük. Strauss és Lanner legujabb keringőit a' „Pétervariakat" és „a' külföldi növény" czimüket szokott ügyességgel játszá a' megyének „Bunko" vezérlete alatt álló barna bandája. Kár, hogy a' tánczban olly igen kevés rend uralkodott, az előtánczolásra nézve pedig a' jelenvolt olly dámák iránt, kik a' megkülönböztetést méltán érdemlik, oly kevés figyelem fordittatott. A' quadrille française itt is divatba kezd jönni, mellyet e' bálban is megyénknek a' nevelésből csak nem rég kijött hölgyei 's törvénygyakorló ifjai illő kellemmel és mindenkinek elégedésére lejtének. A' terem diszitménye, mellyet az itt volt magyar szinésztársaság egyik jeles tagja, Telepi György, készite, egyszerű ugyan, de csinteljes vala. Szünóra alatt a' megyebeli szépnem kegyes adakozásából egybegyült diszmunkák sorsjegyei huzattak-ki. Különösen emlitendők Breczenheim herczegné, özv. Zsennyey Istvánné, 's többeknek kegyes ajándékaik. A' september 2-ki bál nem olly nagy számú gyülekezettel diszlett ugyan, de kellemre 's a' benne uralkodott rendre felülmulá az elsőt. A' bejött tiszta jövedelem körülbelül 500 ezüst ftra terjedett. — Adja a' szenvedő emberiség szelid nemtője, hogy e' megyei kegyes alapitvány évről évre mind inkább nevekedjék!

UJHELYI.

DIVAT.

38-dik divatkép (Parisból). — Crep-kalap; virágos musselin-ruha; fekete csipke-vállkendő; az alruha duzzadékony 's ruganyos. — Bécsi divat sept. 12-kén: ruha pamut-musselinból; crispine kashemirből; kalap lila szinü gros-grainből és fejkötő blondból, mindkettő virágokkal.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiaczon, Dencs ház, 86-dik sz. a.

Nyomtatja Trattner-Károlyi, uri utsza 612

MAGYAR

HONMŰVÉSZ.

M.T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

76.

HONMŰVÉSZ.

Pesten vasárnap september 22kén **1839.**

KÖLTÉSZET.

Vigasztalómhoz.

Kérded szánó leány:
A' rémes éjszakát,
Keservim árja köztt,
Miért virasztom-át;

'S mért hallok síri dalt
Nyögő fuvalmain,
'S szedek búléleményt
Sötét virányain?

Sorsomnak éjjelét
Szemlélem arcziban,
'S búm néma jajjait
Hallom fohászban.

Csöndébe képzelem
A' nyugtató gödört;
'S e' nékem élvet ad,
Kinzót 's ölő gyönyört.

Azért szánó leány --
Ha sirom elfedett —
Emlénykét, mit kezed
Sötét éjben szedett,

Ültess poromra majd,
'S hol senki nincs jelen,
Hullass könyet reá
Holdatlan éjjelen.

BŰVÖLGYI.

RÉGISÉG.

Görög régiségek.

(*Vége.*)

Syrában tartózkodásomat szintolly hasznosan fordítám rövid kirándulásra Mikoni és Delosba. Az első szigeten több érdekes emléket leltem lerajzolás és leirásra méltót, 's antik gyüjteményünk számára egy szép görög felirást kaptam, melly egy vörös márványdarab két oldalán van bevésve. A' márvány Delosból hozaték, a'

felirás pedig egy szép korszakot és szintolly uj, mint érdekes dolgot tárgyaz. Delosban is leirék nehány felirást, 's kutatásokat kezdék-el, legközelebbi látogatásomkor folytatandókat. De olly számos az omladék, melly majdnem egész földét ellepi e' szent szigetnek, hogy egész hónap és száz munkásra volna szükség, kik folyvást dolgoznának, az eltemetett emlékek kiásására. Ez azonban a' kormány dolga 's olly vállalat, mellyet bátor valék Otto királynak ajánlani, ki Delphiben ásatni akar, 's Delosban nem kevésb kincsre találand.

Most már Athenéről kell szóllnom, legalább a' mennyire látám azt. De annyi itt is a' tárgy, hogy egész kötetet irhatnék, ámbár csak 14 nap óta foglalatoskodom. Tudja ön, hogy Akropolis a' régi művészet 's athenei vallás szent helye vala, 's hogy minden forradalom és bal eset daczára is, mellyek Athenét meglátogatták és feldulák, a' legszebb emlékek, mellyeket emberkéz készitett, itt találhatók folyvást. Egy történet á tal, mellyet nem csudálhatni eléggé, a' legutósó háborúban, midőn Akropolis csatatérül szolgált a' görögök, kik azt elfoglalva tarták, 's a' törökök köztt, kiknek álgyútelepei a' museum és Phyx-el szomszédos hegyeken valának felállitva, csak kevés kár történt az emlékekben. De mióta fővárosa lett Athene görög országnak, Akropolist különös gondtárgyul tette a' kormány, jól tudván, hogy a' régi görög ország emlékei egyik főforrása az érdeknek, melylyel a' t a d ó s Europa viseltetik görög ország iránt. Munkálkodását a' barbar épitményeknek, mellyek elzárák az Akropolishoz juthatást, eltávulitásával kezdé. A' három török álgyútelep, mellyek különféle fokú magaslaton 's csarnokok (Propylaeum) köztt valának felépitve, lerontattak; a' csarnok-façade oszlopai melletti falak leszaggattattak, 's mondhatni, hogy az antik föld diadalt nyert a' barbarságon mindenütt, hol ez letelepült, 's most már előcsarnokaiba az Akropolisnak — mellyet a' régi szónokok, nem levén szavuk csudálatuk kifejezésére, csak a' Parthenonnal szoktak összehasonlitni, 's azzal örömest rokonitni, mintha mindkettő egy azon művész gondolata volt volna — akadály nélkül beléphet 's egyes részeit tanulmányává teheti az ember. A' csarnokok azonban nem egészen tiszták idegen mellék munkától; — még több történt; hogy lehe-

Az érdekes tünemények köztt, mellyek e' rontásból 's ujra építésből származtak, kivált a' szárnyatlan diadalistennő kis templomát kell megjegyeznem, melly olly sokáig volt rejtély a' régiségtudósok előtt, mint maguk a' csarnokok is, török épületekbe eltemettetve, titok maradának. E' kis templom most föltaláltaték egészen négy oszlopával mindkét façade-on, 's cellája falaival három oldalán. Minden márványdarab, Perikles korábuli bélyeggel megjegyeztetve, fölkeresteték a' faltömeg alól, 's régi helyére téteték. Igy lettek az oszlopormok (Fries) vésetei is feltalálva, mellyek azzal kerülték-ki Elgin lord kezeit, hogy mint vésetlen kövek más falban valának elrejtve; egyetlen szolgálat, mellyet a' régiségnek tehettek a' törökök.

Igy a' szárnyatlan diadalistennő temploma rövid idő mulva egészen helyre lesz állitva: az, mi hiányzik még, azon négy oszloporom-töredék, mellyek most Londonban vannak, 's Anglia, melly elszedé Elgin lord tettei gyümölcsét, nem fog vonakodni átadni a' görögöknek azon gypszlenyomatokat, mellyek képesekké teendik őket tökéletes összerakására az oszloporomnak. Én legnagyobb gonddal rajzoltatám-le a' perikleskori becses emléket, melly olly váratlanul lön nekünk visszaadva. Mi több, megkérém magát a' királyt a' legközelebb talált basrelief lenyomatása iránt. Ő fölsége azt válaszolá, miképp' szándéka egy basrelief-gyüjteményt ajándékozni a' franczia kormánynak; 's ámbár nincs küldetésembe tudva az építészet, a' joniai oszlopot talapzatával együtt megszerzém még is magamnak, 's ez ajándékot bizonyosan hálával fogadandja „Ecole des beaux arts"-unk. A' görög 's joniai rendnek e' becses maradványa disze leend építészeti galeriánknak. Rajta leszek, hogy megszerezzem a' csarnokok belporticusa szintén joniai rendű oszlopainak 's területének mintáját, mellyek minden tekintetben felettébb érdekes maradványok a' régi művészet történetére nézve, 's az utóbbi ásások alkalmával csaknem hibátlanul hozattak napfényre. 'S e' remekek sorának kiegészitéseül, mellyek mind tökélyesen bevégezvék, 's a' régi görög ország legszebb emlékei szerint készitvék, mintákat szándékom szerezni Erechtheion két joniai oszlopáról, a' régi művészet valódi csudájáról, mellynek épitményében három különböző joniai rend foglaltatik, mellyek közül mi, [illegible] egy példányt birunk építészeti galeriánkban.

ben olly mintát adni Akropolis e' dicső előcsarnokáról, melly, merem állitani, fölülmuland minden művet Stuartok ótai korunkig.

Mihelyt elvégzendjük Morey urral Akropolisruli munkánkat, szándékunk közelebbről megvizsgálni az Erechtheiont, melly most csaknem egészen szabad 's olly állapotban van, millyenben előttünk egy régiségtudós 's épitész sem látta azt. Már helyre állitott 's még földön fekvő részei segedelmével, épitészi szemponthól, helyesebb 's tökélyesebben tanulhatni az Erechtheiont, mint bármikor az előtt, 's hacsak ez egyetlen eredménye lenne is utazásomnak, már is nagy érdekű volna a' tudományra nézve.

Utóbbi években a' Parthenon is foglalkodtatá a' görög kormányt; de helyrehozni a' nagy dulásokat, mellyeknek ez emlék kitétetve volt, nem áll hatalmában, fájdalom, bármelly kormánynak a' világon; 's egész Európával tudja ön, hogy a' legnagyobb 's legfajdalmasb dulásokat nem a' velenczeiek álgyúi vagy a' török vadság tevék. A' mecset, melly a' Parthenon czellája egyik részében volt fölépitve, nem sokára elenyészik; de a' szobrászművek, mellyeket Elgin lord a' csúcsról 's oszloporomról levétetett, vissza nem kerülnek; 's itt borzasztó hézag támadand, mindenhol, de Athenében leginkább, érezendő. E' hézagnak lehető kitöltéseül ásatások tétettek a' sok omladvány köztt, mellyek folyvást födik a' földet és a' Parthenonhoz bejárást, 's négy oszloporomtöredék, a' legszebbek, mellyek léteznek, szerencsésen vannak feltalálva; 's ámbár sokáig valának eltemetve az épületomladvány alá, az idő 's vadság még is kevés kárt tön bennek. E' töredékek valódi mesterművek különféle characterrel és tartalommal. Lerajzoltatám azokat gondosan, 's Otto királytól igéretet nyerék, hogy e' pompás basrelief lenyomatai a' diadalistennő temploma oszlopáéival Parisba fognak küldetni. Paris e' szerint képes leend nem sokára vésője dicső művein tanulni Phidias művészetét és izlését. 'S nem szabad elfelednem megmondani, hogy a' Parthenon főfaçadejának délkeleti szögében, mult évben történt ásatáskor mintegy 12 lábnyi mélységben számos darabra találtak Minervának azon régi templomából, mellyet perzsák gyujtottak-fel. Alkalmasint Parthenon épittetésekor maguk a' görögök asták azokat mint becsnélkülieket el, Perikles igazgatása alatt. De e' töredékek, ámbár becsnélküliek az ó görög honnak, becses emlékek a' művészet történetének. Antefixas nevű téglákból, koronázó párkányok 's oszlopormok töredékeiből és égetett szines földből állnak azok, hiteles emlékeiül a' tarka épitészetbeni izlésnek 's legnagyobb érdekű régiségtani kérdésül a' művészek és régiségbuvároknak. Rólok is rajzokat készitteték pontosan megjegyezve a' szineket; 's görög országban

tett vizsgálatimnak első gyümölcse, mellyet közönség elébe terjesztendek visszatértem után, megjegyzésekből álland olly kerdés fölött, melly leginkább érdekli a' régiségismerő közönséget, 's közvetlenül előbbre mozditja a' tudományt. LIGETFI ANDOR

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

PESTEN, sept. 16-dikán „vasálorcza" történeti drama 5 szakaszban. (Arnould és Fournier munkája. Forditotta Garay János a' magyar tudós társaság költségén.) Hanyag előadás, botránkoztató késések, kevés nézö. — 17-kén „tréfa és valóság" vig játék 3 fvsban (Ziegler után forditotta Komlóssy) Zieglernek ez anekdotán épültt művét, ha csak kis szorgalommal adatik is, nem lehet elégedéssel nem nézni. A' mai előadással minden tekintetben elégedettek lehetünk; mert Szentpétery (Sziklaváry), Lendvay (Kéry gróf), Megyeri (Testes) urak, 's a' kedves és ma ismét sok tehetséget kifejtett Komlóssy Ida k. a. (Ágnes) és Kovácsné assz. (Martha) olly egybevágó, olly összehangzó egészet tettek, minőt rég nem láttunk. Nézök gyéren. — 18-dikán bérletszünéssel az énekes kar javára „eskü" daljáték 3-dik és 4-dik 's „bájital" daljáték 2-dik fvsa, fájdalom! csak közép számú nézök előtt adatott. Fájdalom, mondjuk; mert a' jutalmazást senki annyira meg nem érdemli, mint a' reggeltől estig fáradó, 's valóságos tehervivő kardalnokok. Min alapul e' némi jutalom reményében fáradókra nézve fájdalmas részvétlenség? nem tudjuk, annyival kevésbbé, minthogy a' közönség mulattatására Bognár 's Joób urak, Wirdisch és Ochsinger kisasszonyok (a pesti német szinház tánczosnéi) vendégképpi fölléptetésökkel mindent elkövettek. Bognár ur (Viscardo) harmadik fvnási ariája első részét szépen és sok érzéssel éneklé. Joób ur (Nemorino) némi elfogultsága mellett is jeles volt. Schodelné (Elaisa 's Adina) és Szerdahelyi ur (Dulcamara) zajos tapsok köztt ismétlék két párdalukat. Wirdisch és Ochsinger k.a-ok a' mazurt sok kellemmel lejték 's egy részét ismételni is szivesek voltak. Konti ur (Manfredo) preghieráját igen jól 's megtapsolva éneklé. Az itt elősorolttak mindannyian többször hivattak. A' hangászkarnak igazgatását Urbani ur (Erkel ur távullétében), a' pestbudai hangászegyesület karmestere, volt szives vinni. M—v—s.

Uj bérlet a' pesti m. szinházban, melly oct. 1-sö napjától 1840. mart. 31-kig következöleg nyittatik-meg: Páholy földszint és 1-sö emeletben fél évre 425 ft. — 2-dik emeletben 330 ft. — zártszék földszint 75 ft. — 2-dik emeletben 60 ft. — bemenet földszint 48 ft. — 2-dik emeletben 42 ft. — — Egy évnegyedre: zártszék földszint 45 ft. — 2-ik emel. 35 ft. — bemenet földszint 28 ft. — 2-dik emel. 22 ft. — — Egy hónapra: zártszék földszint 17 ft. 30 kr. — 2-dik em. 14 ft. bemenet földszint 12 ft. 30 kr. — 2 dik em. 10 ft. v. — Az eddigi t. cz. bérlök folyó hónap 26-ig méltóztassanak további szándékjok felöl a' pénztárnokot értesitni. Bérleni lehet naponként reggel 10 órától kezdve Gerenday pénztárnok urnál (Kerepesi ut, Boráros-ház, 6. sz. a. 1-sö em. balra) és estvénként a' szinházi pénztárnál.

SZEGEDRŐL. Aug. hó elején 1839. — Tisztelt szerkező ur! Kötelességeim legédesbbikének tartám, használni az alkalmat, mellyben if-

jabb korom szebb emlékeiből fűzött hálás bizodalmamat kegyed iránt jelen szini közleményeim által kimutathassam. Mióta csak Kegyed lapjai a' magyar literatura mezején felvirultak, ennek mivelésére minden évszak ujabb meg ujabb elméket költe, mellyeknek ingert, irányt, éleményt adni Kegyed olly buzgó vala, 's mellyeknek névsorából már is szép füzér kötve Kegyed emlékére. 'S ha az ifjúnak zsenge elmeszüleményeit Kegyed figyelemre méltatá (1835. Hnmvsz. 23. 31. 45. 53. 63. 95. számaiban Költészet czikkely alatt) — nem sziveskedend-e a' már érettebb, 's őszinte szándék vezérlette tollbul eredt jelen tudósitásoknak becses lapjaiban helyet engedni? — Ugyan is minthogy a' jelen lapok f é. 59-dik számában Szegedről névtelenül közlött szini tudósitmánynál pontosabbat 's kielégitőbbet kivánna 's érdemlene nem csak az ideiglen itt letelepült társaság buzgalma, hanem a' t. t. olvasó közönség várakozása is: siettem az ebbeli kivánatnak 's várakozásnak telhetőleg megfelelni, az értelmes többség véleményének közölhetésével czélt érendő. — Még aprilis elejétől fogva, különféle helyekről, több vándortársaságból 's időnként szerződtek össze színészeink, kiket közönségünk pártolása mind ez ideig is fentartani példásan törekvék. Több tagja a' társaságnak már évek óta ellátogatott hozzánk, 's ha meghonositásukra mind eddig több terv sikeretlen maradt is, közönségünk lelkesbjeinek igyekezete mindazáltal most is oda járul, hogy legalább a' reánk következő téli hónapokra részvényesen keletkezendő biztositás mellett állandósittassanak. Folyó aug. hó elejéig (mellytől fogva előadásonkénti tudósitmányokat igérek) általjában változó szerencsével játszottak színészeink: a' majusi tartós esőzéseket — a' szántovető áldásait — igen sinlették; mert mit művészeink földbe vethetnek, azt Arabia szárazsága sem perzseli le; junius, 's juliusra pedig, mint szinte f. augustusra havi bérleteket indittak-meg. Ez időközben majd Averino, majd Braun erőművész 's gyakornok, majd Böhm Károly ügyetlen szemfényvesztő mutatványainak is szinpadunkon hely engedtetek, 's illyenkor rendesen megtelvén a' terem, milly szépen lehete kivenni a' nem annyira szív- 's lélek- mint csak szem-gyönyörködtetés után sovárgókat. Arenánk (kerti, szabad ég alatti játékszinünk) is volt, városunk rochusi részében, az ugy nevezett „hét pacsirta-kertben", jun. 's jul. hó derültebb ünnepein, többnyire népesb nézőséggel. Az eddig szönyegre került darabok közül emlékezetesbek: Angelo, vendégi jog, méregkeverő, vasálorcza, Moor Károly, zsarnok apa, aranycsináló (der Adept) Sasseni Julius, Griseldis, peleskei notarius, Notre Dame harangozója, neslei torony. A' társaság több tagjának buzgalma 's jelessége megérdemli egy-két színészet-érdeklő czikkelyeknek — mennyiben főleg közönséghez alkalmazvák, de a' nagy közönség figyelmére sem méltatlanok — előrebocsáttatását, u. m. szinészeink működései- 's erkölcsiségéről, a' szinrendezetről, s játékszini zsebkönyvekről.

Szinészeink működései. A' társaságnál megfordult, 's többnyire jelenleg is annál működő egyének névsorában: Árvai fiatal tehetségét dicséretes szorgalommal neveli, mint ezt leginkább „neslei toronyban" (Daulnay Sándor) bebizonyitá. Balog (diszmester) többnyire inas- 's bohósdi szerepekre, mellyekben mindazáltal neki több gondosságot 's mérséklést ajánlunk, alkalmaztatik. Baranyi méltánylandó igyekezettel törekszik a' középszerüségből emelkedni. Deli termetének némi feszessége, és szavalata egyhangúsága mellett is többféle szerepekben kedveltje a' közönségnek.

Decsi több izben művészi tehetséget 's ügyességet fejte-ki, melylyel legcsekélyebb álláspontjának is jelentőséget tudott adni, mellynek tehát elhanyaglása — mint némelly játékaiban sajnosan tapaszaltuk — nagy hiba, és színészetünkre nézve veszteség Különben megróván benne azon érthetlenséget is, mellyet néha tulragadtatásaiban szava megerőtetésével okozni szokott, — ő volt, ki „zsarnok apa, Sasseni Julius, és Szapári Péter" czimszerepeiben, 's egyébkor, a' szivnek ezer hullámain dagályoskodék. A' társaságra nézve, mellyet mint halljuk, oda hagyott, alig pótolható veszteség. Egedi a' kezdett pályán szépen halad. „Notre Dame harangozójában" Phöbuszt, „neslei toronyban" Daulnay Robertet kielégitőleg adá. Mi neki ajáltatik, az: szorgalmasbb tanulás; szavalata untig egyenlő fenhangjának, melylyel majd minden jelenetre mintegy megtámadólag rohan elő, mérséklése 's változtatása; mint szintén némi szelesdiségének, melly játékait sokszor kelletlenül bélyegzi, elhagyása. Keszi (igazgató tag) olly hangászhoz hasonlittatá magát, ki naponként feled nótáiból. Körösi (igazgató tag) tapasztalt színész, különbféle szerepekre alkalmazható, de föképp' az öregesek, inasi-, 's bohózatosak elemebelnek. „Sasseni Juliusban" a' világtalan ácsot természetesen, „Toldi Miklósban" a' kőszeghi sütőt hiven, „Griseldisben" a' szénégető vakot érzékenyen, „Moór Károlyban" az öreg Moórt jelesen alakitá Petheő Czelesztin (igazgató tag 's rendező) egyedül az, kit — kevés kivétellel — mindenkor valódi hivatással, feszült igyekezettel, szorgos készséggel és szerencsés szenvedélylyel láttunk szinre lépni; ő a' társaságnak csaknem nélkülözhetlen egyéne, 's közönségünk kegyenezе. Jeles volt: „Toldi Miklósban" (Ujlaki Miklós) „ligeti kastélyban" (házmindenes) „Griseldisben" (Percival) „arany csinálóban" (Holm Werner) s „Belizárban" (a' czimszerepben); mint Moór Károly és Ferenczнek pedig(egy személyben) 's mint Quasimodónak — játékai remekek valának. Kár, hogy gyakran szavalatának pergő sebessége által magát érthetlenné teszi, 's — tán ügyességbeni tulbizottságában — néha olly szerepeket vállal, mellyek termete, telisége, 's korának meglettsége miatt éppen nem hozzá illők. Posonyi, ugy látszik, e' művészetben borostyánt nem aratand. Szákfi az erdélyi részvényes alapitványú színészeknél volt vezér tag — mint a' „neslei torony" hirdetményében aug. 1-sö napjáról olvastuk — a' jelen társasághoz szerződött, 's a' czimzett darabban (Buridan) mutatkozék elöszer. Őt többszeri itt megfordultából mint tapasztalt, jártas, de nem mindenkor egyenlő törekvésü színészt ismeri közönségünk; érintett szerepének nagyobb részét helyesen fogta-fel, de el is hanyagolta több olly helyen, hol jelentőséget adni, szerepének épen feladatában álla. Uraim! a' művész pályája végtelen; az elhanyaglás 's elbizottság pedig a' haladásnak örvénye. Tolnai, kit mint kezdőt szenvedélyes törekvéssel láttunk szinpadunkon feltünni, hozzá illő szerepekben nem vala haszonvehetlen tagja a' társaságnak. Az általa gondosan forditott „arany csinálóban" (der Adept; irta „Griseldis" szerzője Halm Fridrik) Hartneid Henriket művészileg személyesité. — — Árvainé, kire a' szereposztásban ugy látszik, tehetségeihez képest csekély figyelem fordittatik, — a' nőszemélyzetnek, mint a' felhozandókból kitünend, gyenge állása mellett, csak közönségünk rovására vesztegeltetik. Még csak egyetlen egy alkalmat sem tapasztaltunk tehetségei kimutatására, vagy legalább ösztönöztetésére engedtetve. Farkasné több szerepben, mellyekben őt tán örömest fellépni, de szükségből felléptetni szemléltük, — kora, alakja 's hangjára

nézve egy valóban kellemetlen tünemény, — hogy ne mondjam botránkozat; különben előadására 's igyekezetére nézve illő helyen türhető. Tiszteljük a' művésznőt, kinek szebb évkora tán e' rögös pályán virult-el; de ne vétsükel a' mindenségben kijelelt határokat, mellyeken egy lepke is annyiszor átváltozni kéntelen. Keszinéné több rendbeli szerepekben helyes tapintattal működék; különös tetszést nyert „természet 's miveltségben" (Aspasia) 's „zsarnok apában" (Ida). Körösiné szép tehetségű, nagy tapasztalatú, szakadatlan munkásságú, 's művészete fogásaiba jelesen beavatott színésznő — kit mind társalkodói vig vagy illedelmes, egyszerű vagy udvarias, mind dramai dagályos vagy fenséges, mind végre az ugy nevezett öreg szerepekben látni, valódi műélemény. Kitünőbb játékai valának: „örökké tartó szerelem" (Vámainé) „természet 's miveltség" (Liliomvölgyi grófné) „zsarnok apa" (Bánffy Susanna) „Toldi Miklós" (Rozgonyi Margit) „Griseldis" (Ginevra királyné) „peleskei notarius" (Tóti Dorka). Miskolczi Lilla majd minden felléptével egy kellemes zavarba hozza a' nézőt: valljon szorgalmát, ügyességét, készségét dicsérje-e, melly mindenkor olly kedves sajátja; tehetségeit magasztalja-e, mellyeket a' szép pályaczélra — tökélyre — juttatni olly buzgón törekszik, vagy kiapadhatlan szenvedélyét csudálja-e, melylyel csinos alakja mellett szorgos 's izletes öltözeteiben, játékaiban, mozdulataiban 's egész valójában igazán művészileg elragadtatva látszik?! Társalgói 's dramai előadásaiban, mellyekre naponként több finomságot öltetni tapasztalunk, közönségünk osztatlan tetszésével kérkedhetik. A' tulragadtatást, mellyet néha hibájaul — minek eligazitása pedig nem olly bajos — tulajdonitnak, — még is inkább türjük egy színészben, mint a' hanyagságot. Figyelmezte jük azonban, mint átalján minden színészünket, szinpadon létükben — meg nem elégülve a' szerző által feladott mondások elszavalásával — szakadatlan működésre, 's erre nézve mind egyes szerepek, mind egész darab lelkének gondos felfogására. „Örökké tartó szerelem" (Mathilde) „Sasseni Julius" (Henriette) „arany csináló" (Agnes) „Griseldis" (czimszerep) „Szapári Péter" (Ilka) „Notre Dame harangozója" (Eszmeralda) „Moór Károly" (Amalia) „neslei torony" (Margit) — Miskolczi Lillának nefelejtseket füztek emlékére. Aniko, Nina 's Róza nevüeket is olvastunk a' hirdetményeken, de többnyire csak néma alakban tüntek-fel. Végre Lipcsei Klára vendégi föllépteire „mézes kalácsos Rózán", „Szapári Péter" Zulimáján, 's „tündér kastély" Marcsáján kivül — jobb 's alkalmasb szerepeket nem választott, de ugy látszik, nem is választhatott. Ő lényében egy örökké merengő andalgó szerelmes, mit elszinleni a' szinpadon is képtelen. Érdemét csaknem kizárólag a' természet kegyes ajándékainak köszönheti: csinos alakjának, 's kellemes de nem erőteljes énekének, melylyel kisebb szinházakba — 's igy a' mienkbe is — nézőket édesgetni képes.

Etelkavári M. P.

DIVAT.

Parisban jelenleg a' női batiszt ruhák, három lebegénynyel, 's ezek között viola szinü nyomtatott két csikvonallal, kedves öltözet. Nehány nap óta a' bárson spenszerek ismét napvilágra jöttek. Némelly ujabb szabatú ruhák ujjainak ranczai mellett három keskeny lebegény látszik. Átaljan véve a' ruhák alsó testét bőven ékesitik vagy duzzanyok (bouillon) 's azokon keresztül vont szalagokkal, vagy körüskörül futó lebegényekkel. — A' rövid ujjakat mind pongyola- mind diszruhákra használják. — A' kötényéket mindig számosan viselik, kivált csipkével himzett musselin, himzett kasemirból és egyszinü selyemből. Bélelik pedig fehér, czitrom, lila, rózsa, kék szinü tafotával.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiaczon, Dencs ház, 86-dik sz. a.

Nyomtatia Trattner-Károlyi. uri utsza 612.

77.

HONMŰVÉSZ.

Pesten csötörtökön september 26kán **1839.**

KÖLTÉSZET.

Szerelmi-bér.

Ha hajnalonta
Kies magányban,
Csattogva repdes
A' fülmile,
'S lágy érzetekben
Hőn olvadozva,
Andalga multon
Örömtele:

Én a' jelennek
Zordon ölében,
Fosztva az élet
Bájaitól,
Zajgok a' vészek
Tömkelegében
Dulva szerelmem
Lángjaitól.

Ha délszakaszban
Párját keresve
Berkek homályin
Bolyg, tűnedez,
'S előtte diszlik
Varázs alakban
Jövője, mellyen
Majd tévedez:

Engem a' multnak
Éji ködében,
Szende reményem
Romjainál,
A' szeretettnek
Sirja felett vad
Sorsom öröklő
Álma kinál.

Ha alkonyatkor
Elbúg komolyan
Berkek magányin
Az estharang,
'S hű csókban olvad,
Nem is figyelve
Bús hangzatára
A' pár alant:

Engem a' burkolt
Képü jövőbe
Készt betekintni
Alkonyi hang

Béke határom'
Látni, hol egy rég
Várt boruls éjre
Búg a' harang.

O csattogány-pár
Bár néked érdem-
Füzért nem áldoz
A' nagy világ,
Bár távul a' fény
Dicső fokától
Fejedre nem leng
A' hir-virág:

Édes örömmel
Rakja-le e' sziv
A' röpülő hir-
Szedte füzért,
'S néked ajálja
Ah egyedül csak
Tiszta szerelmed
Kéjeiért.

SZELESTEY LÁSZLÓ.

A' Való, álom-ruhában.

(Allegoria)

Kellemes vala a' tavaszi reggel. A' viruló kikelet minden ékességét reá látszatott ruházni. Az ébredő napnak arany sugárai már sürűen zsinórozták keleten a' biborral festett hajnalnak gyönyörű bársonját, mig végre a' gazdagon himzett szőnyeg elenyészett, 's a' vidámító nap oda hagyva éji nyoszolóját, mosolygva tünt elő, teljes pompájában ülve fejdelmi szekerén, mellyet a' gyöngy- és harmat-tengerben uszó réteknek virágai ezer meg ezer csillámlásokban tükröztek Aurora kedveltjének elébe. — Én a' csendlepte magánynak árnyas lombjai alatt, a' pázsit puha selymén heverészvén, kellemes érzemények özönébe merülten bámultam e' látványban a' teremtőnek csudálatos hatalmát, 's végtelen jóságát. Fenn hangon zengé dicséretét érzeményim hurjain az emelkedő pacsirta is, és száz meg száz apró madárkák csevegék köszöntéseiket az egek urához. 'S én ott ültem a' természet legkiesebb ölében, és senkit körültem nem gyanitva, édes álom lepé-meg szemeimet; midőn nem sokára álmomban nehány terhes fohászok, hasonlók a' szerelmes keblekből kiszabadult vágyok szelletéhez, hatták-meg füleimet. Körülnézék, 's im nem messze tőlem állott egy ifjú, gyengéd mint a' harmat, ártatlan mint az emlőkön csüggő csecsemő, 's tiszta, mint a' romlatlan leány pilláji alól kigördült örömkönny, — merően nézve a' hegyek ormain előbukkanó nap fényes pompáját. — Epedő tekintetei, terhelt sohajtásai, 's a' kinos bú, melly redőtlen homlokát bélyegzé, nyilván bizonyiták felzudult ke-

blének emésztő indulatait. Sokáig némán állott, mint a' szobor, mig végre egy hosszas fohász, melly bánatos szavait látszaték szorult keblébe visszazárva tartani, szállott-el ajkairól e' szavakat ragadva magával: „o! én boldogtalan szerelem!“ — itt elnémult, 's arczán a' tusakodás vonásai ütének tanyát. — ‚Ugy? — szóllék magamban — hát a' szerelem vagy te!‘ — De csak hamar elhallgattam, mert amaz igy folytatá beszédét: „légy köszöntve általam dicső nap, a' legszerencsétlenebbik által azok közül, kik felkeltedet megelőzve az álmatlanság társaságában lesnek, várnak, örömet vagy bút hozandót. — Volt idő, mikor nekem is örömeket nyujtának kelő sugárid; — volt nekem napom, melly egykor szintolly vidámon mosolygott derült egéről felém, mint te. — Ah! de csak volt, nincs már; lehunyt 's tán örökre lehunyt az nekem. Más azon szerencsés, kinek szive kertjében neveli éltető sugáraival a' vidámság és ártatlan örömek legkellemesebb rózsáit. — Ah! hizelgve vérez az édes kinos emlékezet, valahányszor téged látlak fel és letünni előttem dicső nap, — téged, ki olly élénken varázslod előmbe nyájas képét a' multnak sürű homályán keresztül; — téged, kinek tiszta fényében látom ragyogni szeplőtlen erkölcseit — jótékony sugáraiban bámulom kegyességét, — vidám mosolygásában képzelem tüdökleni szelid pillantásait, — emelkedése forróságában érzem szivemet, égető hatalmát gyöngy ideálomnak. Merően csüggnek szemeim képed vidámságán; mágusi erővel vonszanak öröm-szomjas vágyaim feléd; önkénytelen táródnak utánad karaim, benned teste kellemeit ölelendők. Őt látom képedben, 's ajkam néma forrósága ég megérinteni azon ajkat, mellynek rózsás kapujában a' szerelem istene maga áll őrt; keblem vágy simulni azon kebelre, mellynek emelkedő hullámain az ártatlanság égi leánya leng. — Elérzékenyülve futok feléd szelidség és kegyesség dicső koronája, drága ideálom. Ah! de te mind inkább távozni látszatol, csalogatsz; 's mennél tovább futok, annál inkább gerjeszted talán soha nem teljesülhető ohajtásim tiszta lángjait, mig végre futásomban elfáradva lélekzetem elakad, 's hiábani fáradozásimnak báj-képed tiltó vonásai gátot vetnek, 's én reménytelen és elcsüggedve állok-meg a' vissza rettentő tilalom előtt, rendithetlen állandóságomnak jutalmát a' csalódást látva előttem. Te pedig édes kinzóm öröm-kaczagva vonod-le a' valóság képéről az álarczot, 's én eliszonyodva ismerék Reménységem meggyilkolt hideg tetemére. — Ah! de mit beszélek? mi volt ez, mi az édes multat és szomorú jelent olly élénken előmbe varázsolja? Álom-e vagy valóság képzete?‘

Igy beszélt a' szelid ifjú magában, de egyszerre mély gondok látszának képére nehezülve, 's elnémult. Én pedig sajnálkodva

hallgatám, 's forró képzeteinek élénk tüneményeit egy boldogtalan szerelemnek tulajdonitám. Nem türhettem tovább ; felébresztém ábrándaiból, és szinlettlen barátságomat 's részvét 's keblemet ajánlám szive bonyolodott titkainak biztos táraul. Megdöbbenve vetett reám elsőbben egy gyanúteljes kémlő pillantatot; de látván arczomon a' rokon érzet nyájas és simuló vonásait, engedett kérésemnek, érzékenyen megragadván kezemet, 's lelkülete és sorsa egész tisztaságában tünt elő a' következendő elbeszélés alatt. — „Engedek kivánatodnak — monda — édes barátom, jól tudván mennyivel édesebb az élet egy rokon érzetűnek társaságában, kinek keble csendes révpartjánál bizton köthetjük-ki érzeményink szélvészhányta hajóját. — Jer hát, légy te azon biztos révpart, és halld életem valódi rajzát."

„Azon helyet, hol legelőször érzettem parányi létemet a' semmiség honából feltünni, Ismeretségnek hivják. Ott, hova az édes kinos emlékezet olly gyakran ragadja vissza lelkemet, volt egy szüz, szép mint a' hajnali csillag, kit a' kegyesség szelid angyalának méltán nevezhetni. Szemeinek derült egén varázs-tüz ragyogtatá ömledező világát, 's nyiló ajkán Zephir fuvalmú szózat hangzott, melly az érzelmek leglágyitóbb hurjain zengve esdekléki a' teremtőtől a' mindenható „legyen"-t, 's ime meglett ohajtása ; — egy ártatlan fiú röppent-le elébe a' Rokonérzés tündér szárnyain, kit a' Vonszódás önkénytelen angyala a' mindenható Hit templomában Szerelemnek kereszteltetett. Gyenge volt az ártatlanságot mosolygó gyermek, 's érzelgő, mint a' zöld ágon turbékoló gili, szárnyait a' fellengző Képzelődéstől kölcsönözvén. A' szüz pedig örült kérelme rögtöni valósultán — szóllt az ifjú (mert 'én valék azon kisded, de már férjfiúi kort értt Szerelem) nevelni akarván, a' leggondosabb dajkára, a' boldogitó Viszonzásra bizott, kinek ápoló keblén ringadozva szivtam a' legtisztább vidámság és legártatlanabb örömek édes tejét. Csendesen szenderedtem-el a' Megelégedés egyszerű bölcsőjében, a' Gondtalanság puha párnáján hevervén; 's ha a' nyugalom öléből kifejtődztem, már előttem állott a' szeretett lány, 's én gyermeki enyelgéssel csüggtem bájképén, bámúlva azon melegitő fényt, melly varázs láng-folyam gyanánt uszkált szemei kék egének felületén. A' gyönyör-élvezet legmagasabb fokán állva a' kedvező szerencse rövid pillantatimra bősége dús szarvát látszék üritgetni. Boldog valék, kimondhatlan boldog, mint azon ifjoncz, kinek esdekelve rebegő ajkára a' legszebb szüz száj nyomá forró szerelmének legelső hév bélyegét. Kint, fájdalmi bút nem ismerve csak a' jelenkor kábitó álmain édelgtem. Örömmel szemlélte ő is, vágyaimnak alkotója, a' serdülve nevekvő fiút.

Elfogultan a' mennyei érzelmektől tünt-el a' multnak semmiségébe időm, nem gyanitva, hogy egykor ápoló dajkámtól megválni 's a' lány szeretetét elveszteni kéntelenittessem.

(*Vége következik.*)

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

PESTEN sept. 19-dikén „veszedelmes nagynéne" vig játék 4 fvsban (Albini után Szigligeti). Jelesek Lendvayné assz. (Adel) és Szentpétery ur (b. Emerling. Nézők gyéren. — 20-kán „mexicoi völegény" vig játék 5 fvsban (Clauren után Komlóssy) élénken, egybevágólag adatván, tetszést nyert. Jelesek voltak Udvarhelyi M. (Prahlenstein) 's a' hirtelen megbetegült Lendvay ur szerepét átvállaltt Fáncsy (Montequilla) urak, Komlóssy Ida k. a. (Zsuzsika) Barthánné assz. (Euphrosina) és Éder Luiza k. a. (Izabella). Nézők szokott számmal. — 21-kén „bűvös vadász" daljáték 4 fvsban, a' közönség gyötrelmére e' dalműnek minden adatásakor változtatott nyoszoló leánynak döczögő éneklése mellett elég hanyagsággal adatott. A' farkasbarlang tüneményei jól játszottak. Nézők valamivel többen a' szokott számnál. — 22-kén „tékozló" tündér rege 3 fvsban énekekkel pontosan adatott. Dicséretesen működek Szerdahelyi (Bálint) 's Fáncsy (Flottvell) urak, Barthánné assz. (Katicza) és Komlóssy Ida k. a. (Cheristane) Nézők közép számmal. M v - s.

DEBRECZENBEN aug. 17-kén, mint már emlitők, Tóth és neje részökre, és pedig először a' „tékozló" Raymund utósó és legnevezetesebb (a' hirdetmény szavai) tüneményes vig játéka énekekkel 3 fvsban adatott. Az eléggé ez fra hirdetmény még megjárná; csak az a' fatalis először ne állna ott; mert mennyire ref. tudják, ezen mü 1837-ki tavaszhó 15-kén, még pedig fuladásig tömött szinházban, már adatott. Ezt nem ártott volna a' jutalmazottaknak előbb kitapogatniok; igy nem ámitják vala a' közönséget, mire, annak begyüjtése végett, szükségök nincs is. Mi pedig Raymundnak ez utósó és legnevezetesb művét illeti, meglehet, hogy az Bécsben 's Pesten tetszhetik: de nálunk, illy személyzettel, illy szük helyen, illy diszitményekkel a' legjelesebb műnek is eredetije parodiájává kell törpülni. Ezen mi tékozlónk a' Raymund tékozlójának valóságos ellenképe volt; és még is — ki hinné? — mindnyájunkat — bizony pedig szép számmal valánk — tékozlókká tett; az az, eltékozlók a' drága időt, verejtékünket, és — ne vegyék panaszképpen — pénzünket. Raymund! szegény boldogult lélek! te tékozlódat bizonnyal igy elcsigázva láttad valamelly kóbor tár aság által adatni, 's e' szörnyü látmány vitt kétségbeesett tettedre! — Az előadás leghanyagabb volt mind azok között, mellyeket valaha látánk. Az erdőben karszékeket kelle szemlélnünk, az ide oda szaladgáló vadászoknak utjában állókat; a' rettenetes rosz zongora, a' szörnyü harmoniátlan ének — kivev n Tóthnét — fülünket — a' még roszabb játék pedig kedélyünket marczangolá. Tóth ur (Bálint) a' kedves gyalu-éneket bivonnyal hevenyészte; mert mi olly nehezen döczögő, olly irgalmatlan rosz 's hajuknál fogva előránczigált verseket még Hold Mezei Berei Farkas Andrástól sem hallottunk. És még is — ki hinné? — a' karzat magán kivül volt örömében, és Erdélyiné asszonyt czifra tündéres öltözeteért, Tóth urat kiemeltt jelenése, nejét pedig kellő

énekeért játék közben és végén tombolva előtapsolá. Ugyan is' e' dicsőség fészkéből hullámzott alá — mint mondják — vagy öt rendbeli vers. Mi kettőnél többet nem láttunk; de közlésre ezeket sem tartjuk méltóknak. — 18-kán, mint a' fekete tábla mutatá, közkivánatra „notre damei harangozó" és pedig töltt szinházban, tetszésre ismételtetett. Csupán Erdélyiné asszonyon (Gervaise) vettünk észre némi kedvetlenséget. Tóth és neje hivattak. — 19-én „peleskei notarius" eredeti vig játék tánczczal 3 szakasz, 4 fvsban, irta Gaal Ez is először 's uj kiadás szerint adatott; de elöszer 's utójára ugy el is bukott, hogy soha többé fel nem kelend. E' szegény uj kiadás Láng Emminek régi modorban eljártt tánczával szinpadunkról alkalmasint örökre letánczolt; mert játék alatt több zártszékesek oda hagyák helyöket. Jött ugyan Harmath ur játék után, 's egészen elfogultt szivvel engedelmet kért az általuk is rosznak ismertt előadásért, minek okát Chiabay rögtön megbetegedésére és Szilágyinak fija halálából következett gyászára rová. És mi jámbor lelkek sohajtozánk, erősen sohajtozánk; de azért, hogy — a' peleskei notarius eltemettetett. — 25-dikén „tékozló" ismételtetett közkivánatra. Már mi értelemben veszik színészeink e' szót köz, nem tudjuk, de hogy olly darab adatását, melly legnagyobb kedvetlenséggel fogadtatott, közönségünk kivánná, bajosan hisszük. Egyébiránt, mint későbben megértők, ez ismétlés csak kénytelenségből 's azok kedvökért történt, kik Tóthné asszony énekét kivánták hallani. E' játék után színészeink szebb jövendő reményében felszedvén sátorfáikat, nagyobb rész a' szomszéd Zabolch-ba Nagy-Kálló felé vette utját Éder 's Chiabay urak itt maradtak, hogy más és ujabban szerkezendő társasággal egyesüljenek; mi azonban igen kevés sükert igérünk ez önzésökről ismertt uraknak. Mi történend jövöben, naplónk minden esetre közleni fogja MLGR és társai.

SZEGEDRŐL. Aug. hó elején 1839. — (Folytatás.) Színészeink erkölcsisége taglalásával vagy irányzásával — ez alkalomra czélomtól eltérendek; egyedül közönségünknek e' tárgyban kifejtett nézetét kivántam itt nyilvánitani. — „Szegénység aljasság" régi de nem átaljánosan igazolható közmondás 'S a' művészt — ki nélkülözései mellett hazájának a' nagy világot tartja, törvényének pedig erkölcsi szabadságát, mellyet kivivott magának, ha a' jót egyedül azért, mert jó, követni, a' roszat egyedül azért, mert rosz, kerülni ezer botlásai után megtanulta, — e' tekintetben is mennyi elfogultság 's balitéletek sujtják?! Azonban ha egy részről a' közönség a' művészetet — kivált mellynek erénylegies hatás adja-meg főbb érdemét — méltán tiszta kezekből várván, gyakran a' felhozott közmondásnak helytelenül átaljános igazságot tulajdonit is: más részről a' színész ne gondolja magát csak azon pillanatra közönségének birószéke előtt, midön ennek tetszése neki üdvöt mond, vagy nem tetszése kárhozatot dörög. Ugyan is egy közelebbi esemény megérintendő árnyéklatosb oldalaival élő példaul szolgált színészeinknek: mennyire gondos és szigorú — ha átaljában kiméletlen is — közönségünk színészeinek erkölcsi viseletükre. Városunk elökelő fiatalsága által, az ugy nevezett „Bruckner-Bánom kertben" jun. 10-től kezdve szerdánként adatni határozott több rendbeli diszes estitársaság 's tánczmulatságra a' szintársaság tagjainak meghivatása (megvallom) vitatásra került; de miért? — mert egy színésznőnek viseletét közhir szeplősité. Sok szó után „az illőről, nem illőről, közönségünk érettségéről 's a' t." — e' szarvas kérdés: „színészeinket, kiknek játékaikból

szellemi élvezetet venni nem kételkedünk, ki akarjuk-e zárni a' társas körökből; vagy ollyanokba leendő bevezettetésük által erkölcsileg is közönségünkhezi alkalmazkodásukra ösztönt adni?? — könnyen elválasztatá a' józanabb határozatot. De majd később mennyi kellemetlenségünkbe került eligazitása ama kellemetlenségnek, mellyet némelly vendégek színészeink megjelenésük által maguknak okoztatva véltek?! Ha a' színésznőt védőleg előadtuk „hogy a' bár kit is könnyen feketitethető hir alapjának tizede huszada a' való, a' többit irigység, pletykaság 's a' nép stentor-szája adja hozzá, 's — hogy mit a' színésznőre mondanak, öntapasztalásunkból reá nem foghatnók, 's arra meggyőző adataink sem volnának" — még gunyosan „a' színésznő ügyvédének" nevezteténk, sőt az „irigység" szó kiejtése miatt elég szemtelenek 's neveletleneknek tartatánk — „mintha azt, ki a' színésznőt égig nem emeli, iránta irigységgel viseltetőnek mondani képtelenkedtünk volna 's a' t." — A' sok értte és ellene között — ki fogná pedig tagadni a' vitatás (?!) hasznait? — fájdalom! hallottuk a' színészetet annyira lealacsonyittatni „mintha a' szinpadon egy művésznő pénzünkért előttünk éppen csak bolondját játszaná, 's ennél fogva mikónt mulathatnánk vele egy társaságban?! 's a' t."; — láttuk személy miatt megvettetni az ügyet — mi már magában nagy elfogultság; — de ügy iránti részvétlenséget is tapasztaltunk a' személynek csaknem szándéklattal keresett hibáival fedeztetni, — mi pedig igazságtalanság. 'S mind e' mellett is dicsően megtörtük az örökké nehéz kezdet rögeit, 's megnyertük a' józanabb kimélettel biró rész többségét, melly kész volt türni a' kisebb roszat (az ideigleni kellemetlenséget) a' nagyobb jóért (színészeink erkölcsisége buzditásáért); sőt a' véletlen eseményből lelkesebben példázgató anya intheté magával hozott magzatait: „ugy óvjátok erkölcsiségteket, hogy arra legkisebb szenyet is még csak a' hir szellője se lengithessen, ha a' becsülttek társaságában kedvesen fogadtatni kivántok" Az elfogulttak pedig nemcsak hogy kisebbségben maradtak, de ön magukat hat rendbeli diszes esti társaság 's tánczmulatságtól is fosztották-meg. A' többségben maradtak nevében hála a' mivelődés szellemének, hogy már e' tekintetben is oszlanak a' színészet iránti elfogultság, 's halitéletek ködei, mellyek annyi borút hozának e' művészet szép egére. — — Szinrendezet alatt itt megérinteni véltem a' következőket: a' szerep-osztásban — mert ennek helyessége adja-meg az előadásnak kerekdedségét 's egybevágását, mi a' darab hatására elkerülhetlenül szükséges — figyelem legyen a' játékban személyesitendőnek necsak charactere, hanem kora 's alakjára is; minek elmulasztása a' rovásra annál méltóbb, minél kevesebb a' színész igyekezete: korát, alakját öltözet 's más módok által szerepéhez szinlelni; azért is látjuk az előadást sokszor visszásitva, 's nevetségessé, sőt boszontóvá tétetve. — Igy midőn például: a' leány- vagy fiú-szerepü nálánál fiatalabb korút 's alakút „anyjának vagy atyjának" szóllitja, — vagy a' szerelem hőse hölgyét, az agg korú 's aszott alakú színésznő által képesittetett „ártatlan virágszálnak, szüzek rózsájának 's a' t." mondja. Ne vágyjunk mindig fiatal vagy főszerepek vitelére, 's ne átaljuk az öregded- vagy csekélyebbnek is felvállalását; mert azt fognák felölünk itélni, hogy a' csekélynek jelentőséget adni — mi pedig e' művészetnek nem utósó feladatja — képtelenek vagyunk. Nem levén továbbá különös szinészképző intézetünk, egy értelmes közönségnek a' netalán kezdők iránti kiméletlenségétől nem tarthatni; 's igy a' jelen

társaság nőszemélyzetének gyengesége mellett (mint a' már felhozottakból kitetszik) az eddig többnyire csak némán felléptetett Aniko, Nina 's Róza is lassanként szerepesittetnének. Etelkavári M. P.

EPERJESEN mult hetekben Demjén Mihály ur igazgatása alatti társaság adta mutatványait, nem igen kedvező sikerrel.

KASSÁN a' jövő télszakon vagy is f. é. nov. 1-től kezdve 1840-ki apr. 30-kig hasonlag Demjén ur társasága fogja adni a' szini mutatványokat azon szerződés értelmében, mellyet Demjén ur közelebbi aug. 30-án az itteni szinház fentartására összeállt részvényes társasággal kötött, 's minél fogva a' nevezett télszakra ezer pengő forintnyi segedelmet nyerend. — Ugyancsak aug. 26-dikán és következett napjain Abauj megyének folytatva tartatott közgyülésében a' szinészeti választmány jelentése felolvastatván, az a' Rendek által mindenekben helyeseltetett, és a' többi közt Déryné dalszinésznőnek azon esetre, ha a' közelgő télszakon Kassára Demjén ur társaságához rendes tagnak jövend (miben nem is kétkedünk) azon 400 v. ftot, melylyel a' szini pénztárnak még korábbi viszonyainál fogva kötelezve van, elengedni 's oda ajándékozni közakarattal határoztatott.

TRENCHÉNI és ABAÚJI.

HANGÁSZAT.

A' pestbudai hangászegyesület műelőadásai következő IV-dik hangászati évben már f. e. october 20-kán kezdődnek. Az egyesület t. cz. öszves gyámtagjai ezennel illőleg meghivattatnak évi részvényeik (6 ft. három, 3 ft. pengőben egyes belépti jegyért valamennyi hangversenyhez) befizetésére. Ujan belépők a' fenn emlitett dijakon kivül még 2 ezüst ftot fizetnek egyszer 's mindenkorra az egyesület alappénztárába. — A' befizetések folyó sept. 25-kén kezdődnek Pesten egyesületi pénztárnok Klausz E. L. urnál (tükörtár, városi szinház épületében), Budán (várban, a' „levélhez" czimzett szövetárus boltban) Milecz Imre urnál. Nagyobb kényelemül a' biztositó lapok oct. 7-től kezdve a' t. tagokhoz el is küldetnek. — Az igazgató választmány 1839 sept. 16 ki üléséből

Mátray Gábor m. k.
egyesületi titoknok.

Pápán — Rózsavölgyi Mark ur a' „grif" czimü fogadó teremében sept. 11-kén, mintegy 50 személyre terjedő hallgatóság előtt, a' pápai casino hangászainak hármas kisérete mellett nehány magyar darabot igazi eredetiség 's mély érzéssel, szivhez szóllólag játszott. Leginkább bájolá-el a' közönséget körmön fontt 's legnagyobb könnyüséggel előadott fris magyarjaival. Közkivánságra „pesti vizáradási" magyarját ismételni, és az ugy nevezett „gergenesi csárdás"-t is játszani szives volt. K. A.

DIVAT.

39-dik divatkép (Parisból). — Capote-kalap duzzanyos crepből; ruha virágos kasemirból arany gombokkal. — Gyermek-öltözetek. — Bécsi divat sept. 19-kén: felruha csikos foulardból tekerődző körzeménynyel; szalagkalap rózsákkal 's fekete csipkével körözve.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiaczon, Denes-ház, 86-dik sz. a.

Nyomtatja Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

HONMŰVÉSZ

M. TUD. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

HONMŰVÉSZ.
Pesten vasárnap september 29kén 1839.

KÖLTÉSZET.

Therézhez.

Leányka láttalak, —
Látásod megbájolt,
'S azóta érzetem
S' szivem neked hódolt.

A' nap sugáriban,
A' hajnal bíborán,
Az est homályiban,
A' késő éjszakán,

És mindig 's mindenütt
Csak téged látlak én,
Őrangyalul képed
Mindenha kisérvén.

Álmom királynéja
Te vagy, ha álmodom,
'S ha éber kebelem,
Értted sohajtozom;

'S ugy érzem: kivüled
Mást nem szerethetek,
'S hogy hozzád síromig
Igaz és hű leszek.

Theréz! ki szívemet
Már rég meghóditád,
'S kit, m'óta láttalak,
Érzelmem hőn imád,

Igy érzesz-e te is
Irántam, 's engemet
Szeretsz-e ugy, mint én
Szeretlek tégedet?

Pz.

A' Való, álom-ruhában.

(*Vége.*)

Valamint az ártatlan csecsemőnek, mig utána születő sarjadéktól fel nem váltatik, minden vágya kielégittetik a' mosolygó gyümölcs nőttét örömmel szemlélő anya által: ugy látám én is teljesülni ohajtásim legkissebbjét is. Ám de mind ez rövid perczekig szokott tartani. Röppen az idő; eljőnek a' választás órái; uj kisded születik; más szerelem váltja-fel a' szerelmet, 's el kell hagyni az előbbi kisdednek bölcsőjét, mellyben olly édes örömest ringatták egykor kedveltjének puha karjai; el kell hagyni azon helyet,

mellyet a' csapodárok szelleme tüzött-ki egy másnak nyugtérül. — 'S im! ez vala — szóllt továbbá az ifjú — az én sorsom is. — Elvonaték tőlem dajkám, gyengéd eledelem, ringó ágyam, | puha párnám. Gondviselőt azonban még is rendelt a' kegyes leányka csalfa szemei 's hideg kézszoritásai által számomra, kit Reménységnek neveztek, 's ezt azért, hogy mennél számosabb kedveltjeinek féltékeny arczain ragyogtathassa hatalmas győzedelmeit. Jó volt a' Reménység is; ah! de korán sem nyujtott olly tápláló eledeleket 's édes italokat ét- és szomj-vágyomnak, mint a' viszonozás. Gyakorta eczetes bút és savanyú epedést kelle lenyelnem kezéből. A' Bizonytalanság gyötrő ágyába kemény Nyugtalanság matraczára fektetett, gyakorta eltávozván körömből. A' szeretett lány sem ohajtá többé olly igen társaságomat; nem valék beleszőve minden gondolatjába, 's csak néha mutatott hozzám 's akkor is tán szinlett vonszódást; minden vágya, öröme az ujabb szerelemnél levén összesugározva. De mit teheték? Sokáig fájlaltam előbbi boldogságom édenét, mig végre azt visszaidézni nem lehetvén, két társam, az Idő és Türés, kik a' homoeopathiát tanulták, helyzetemmel némüleg megbékéltetni igyekeztek. Ezeknek szoktató körükben 's a' Reménység biztató tanácsiban már mintegy feledni látszám az édes emlékű multat, mintegy megnyugodva tetszettem a' lányka által viszonzás helyébe adott reménységemmel, 's már mintegy éreztem a' Türés és Időnek orvoslási sikerét, hajdani boldogságom árnyékának részleges visszaállitását, midőn uj csalás éré éltemnek a' szelekkel kiküzdött 's csendes révbe kivánkozó hajóját, hasonlag egy csattogva nyilaló villám-sujtáshoz, melly azt a' feneketlen tenger örvényébe sodrással látszék fenyegetni. Valamint az ifjú, kit szülője ön szárnyára bocsátva taszit-ki a' világ zajgó hullámai közé: ugy valék kéntelen tapasztalni én is a' leány megkeménykedett szivének jegét, mellyben a' fagyasztó Távullét irántam minden érzékenységet meghűtött, minden vonszódást megfojtott. Nagyra nőve 's megerősödve térvén vissza onnét, hova a' kötelesség tudományokat aratni kénytetett, a' szeretett Reménység karjain járultam ideálom a' drága lélek elébe. — „Megjövék kedves mindenem! — igy köszöntém őt — legelső látogatásom ide vala idézve, ide hozzád, hova a' vonszódás angyalának a' távulban is mindinkább erősült szárnyain repültem; — visszatértem azon édes Reménységgel, mellyet jó szived küldött hozzám szemeid olvasztó sugarai 's ajkad kecsegtető hangjai által. Engedd-meg kedves angyalkám, tiszta vágyaimnak végpontja, 's mindenemnek teljes mindene, hogy ujuló reménységgel nézhessek szemeid tiszta egébe! — Szóllj? várhatom-e ezt tőled?“ — Ekkor

kérdőleg tekinték reá, 's mélyen éreztem, hogy a' távullét, melly keblét irántam meghűté, az enyimben el nem olthatá, sőt iszonyú nagyra nevelte azon valamit, mit szóval ki nem mondhatni, tollal le nem irhatni, mozdulattal ki nem jelenthetni, csak egyedül érezhetni: — de ő nem felelt, 's esdeklő kérdéseimnek csak egy hideg tiszteletet inkább mint vonszódást jelentő pillanat vala jutalma. Elfordult tőlem, 's én mint egy szobor állottam-meg, nem tudván változékonysága szövevényes okát; mig végre egy tisztes férjfiút láték közelgni hozzám.

A' világjáró Tapasztalás volt ez, mint mondák, az Észnek és hideg Fontolásnak legtanultabb fija. — „„Sajnállak ifjú! — igy szólita-meg — téged az élet tavaszában tusakodva szenvedőt, 's nem türhetem, hogy tovább is tévelyegj a' csalóka homálysetét ködében. — Halgass, higyj szavamnak, 's én elvonom a' Valóság képéről a' szinlés takaró fátyolát, és meg fogod látni azt, mi eddig csak képzetednek is ritkán vala tárgya. — Nézdd ama kellemes leánykát, ki létedet, boldogságodat, de egyszersmind kinaidat is eszközlé! szép ő, jó, szelid és nyájas. Ő az, ki egykor lelkedet a' Viszonzás boldogitó, utóbb a' Reménység kecsegtető szárnyain mennybe ragadván, most kölcsönzött szárnyait más szerelemnek adta, 's téged feneketlen mélységbe a' legszerencsétlenebb szánandók közé csapott alá. Sajnállak valóban, elhagyatott árva Szerelem, kinek Reménysége egyedüli táplálója is imádottja által meggyilkolva hever lábainál. Temesd-el a' hideg tetemet, 's hadd nyitva sirboltjának ajtaját, nem sokára magad is utána szállandó; mert ugy is minden, mi táplálékot nem talál, magában emésztődik-meg.““

Bámultam a' férjfiúnak komoly beszédén, 's alig akartam hinni fülemnek; de midőn az Ész és hitese a' hideg Fontolás is erősiték állitását, meglepett jelenésével az erős Elhatározottság, kinek segitségevel felfogván lelketlen gyámolóm testét, Reménységemet, ide tettük-le, hol most állok. A' többit im magad is láthatod. — „Nézd — szólla hozzám — 's ekkor egy fonnyadó gyenge fácskához vezetett, mellynek elágozott gyökei alatt egy tágas gödör fenekén hevertek a' fácska nem rég még zöldelő, de már lehullott 's rothadásnak indult levelei — nézd — ugymond — e' gödörben képzeld a' setét sirboltot, a' benn rothadó levelekben Reménységem hideg tetemét, 's ez ingadozó fácskában, melly minden perczben a' gödörbe omlandó, tekints engemet, a' táplálék nélkül maradott Szerelmet!“ — Ekkor megszoritá gyengén kezemet, 's a' sorsát elmondott ifjú sebesen eltünt. Én pedig szivdöbbenve kiálték-fel, 's a' ledülni akaró fácskát megragadván, a' valónak álmából felébredtem, 's nem győzve eléggé csudálkozni furcsa álmomon, laká-

somra ballagtam: de a' bizgató kiváncsiság másnap is kivezetett azon helyre, hol gondolatim árjai között ismét elszenderedvén, e' következők tüntek-fel álmom mezején. Ott hol tegnap a' gödör ásva volt, most egy felhalmozott púp emelkedék, siroromhoz hasonló, belőle a' zöldelő Reménység bokra felnőve, rajta a' vidámság és örömek legkellemesebb rózsái nyiltak; mellette állott egy kis lány, kinek égszin szemében tüstént a' tegnapi szüzre ismertem, 's ez a' bokros sziv öntözőjéből a' viszonzás éltető vizével locsolgatá: de volt ott egy ifjú is, kit a' leányka uj szerelmének nevezett, a' „remény- bokor" legkiesebb rózsáit tüzdelvén keblére. Ezt látván önkénytelen törtek-ki ajkamon ez intő szavak:, Leányka, kit az Isten e' földre mennyet varázsolni teremtett, 's ki báj-kecseiddel a' kegyetlen zsarnok szivébe is gyakran szelid érzékenységet lehelhetsz, vissza ne élj hatalmaddal; mert az erényes ég semmi vétket büntetlen hagyni nem enged. Lepkének virágról virágra szállongni kellő: de leánykát az állhatatosság rény-bélyege szépít." Erre felébredvén vége szakadt álmaimnak.

ZMESKÁL SÁNDOR,
N. Györből.

SZORGALOM.

Rézmetszvények tartósitása. — **Perkin és Firmann** ekképp' tartósitják rézmetszvényeiket (mi legkivált a' számtalan példányban röpködő egyenlő bank-jegyeknél szükséges). — Meglágyitják aczél lapjokat ollyannyira, hogy könnyebb reájok mint rézre metszeni. Ha ezen a' metszvény kész, ujra megkeményitik az aczéllapot, és sajtolás által egy megpuhitott aczél-hengerre nyomják amannak metszvényét, melly a' hengeren kiállólag tünik-elő. Ezen henger is megkeményittetik, 's vele sajtóban annyi rézlapba lehet nyomni a' kivánt metszvényt, a' mennyi kivántatik, és valamennyi illy rézlapnak egyenlőn üt-ki nyomatja.

Kikopott lithographiai kövek ujdonlag használhatokká tétetnek. — A' kikopott, vagy zsir-futotta litographiai köveket e' módon könnyen helyre állithatni: 2 lat Calihidrat — 4 lat vizben olvasztatik, 's egy puha vászonbul sodort ecsettel igen gyengén a' helyreállitandó kőre mázoltatik. Ezután vizzel tisztára locsoltatik a' kő, 's tökéletesen használható, ha Stöcker vegynöknek szava helyes.

M. I.

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

Lendvay Márton.

(Arczrajzával együtt.)

Egy férfiút rajzolok a' türelmes olvasó elébe, ki nem nép sorsát határozó csaták nyerése, nem hódítások, nem ország alapitása, nem philantropi intézetek létesitése, nem eltiprott szabadság visszaszerzése által lett hiressé, 's kinek nevét még is népek ismerik. Egy férfiú életéből közlök adatokat, ki nem igazságos szelid uralkodásért imádott fejdelem, nem bámulatos kalandok hőse, nem népek jogait bitorló zsarnok, nem országok jólétét vezérlő kormányfi, nem a' jogtalanságnak ellenszegülő hazafi, 's még is tiszteltetik. Egy férfiúval ismerkedtetem-meg a' világot, ki az elősoroltak közül alanyilag egyik sem 's tárgyilag még is mindegyik. Egy férfiút mutatok-fel, ki a' sziven, ezen ezer hurú hangszeren kénye szerint játszik; ki kaczajra gerjeszt, könyükre fakaszt; ki lelkesedésében magával ragad, csüggedésében elcsüggeszt; kinek valami örömért mindenikünk adósa, ki mindennap uj emléket emel magának, 's emléke még is mulandóbb a' nyári fellegnél, és legfeljebb egy nemzedéken át élő. Egy férfiút állitok elődbe kegyes olvasó, ki pelikánként tépi-ki ön kebléből örömeit 's fájdalmait, hogy neked kéjt szerezhessen, kinek napja akkor kel-fel, midőn tied letünik; 's e' férfiú — egy szinész, 's e' szinész: Lendvay Márton.

Mártont Szathmár megyében Nagy-Bánya, 's Nagy-Bányán Lendvay József és Stang Julia adák a' világnak 1809-diki őszutó 11-dikén. Gyermekségének első évei, más gyermekekéihez hasonlag, öröm, enyelgés, gondtalanság 's ártatlan játékok között folytak-le. De a' sors, mint többnyire mindennek, neki is korán juttatott üröm-kelyhéből; mert születése helyén végzett elemi tanulmányai után Szathmárra kelle mennie a' gymnasiumi tanulmányok végzésére, 's érezni a' szülőktől válás fájdalmait. Itt az ifjudó gyermek érzelmei csak hamar magasulni kezdének, 's kiválva társainak izetlen játékai közül, pihenésre szántt óráiban komolyabb mulatságokban találá örömét.

Hat évig izzadván a' fárasztó latin nyelv rögeinek tördözésében, tanitóinak becsülését, mint szorgalma díját, vivén magával, visszatért szülőihez, 's ott a' ns városi hatóságnál, mint gyakornok, alkalmazást nyert. Nem mondhatni ugyan, hogy kötelességének pontosan meg ne felelt volna; de hogy pályájához hivatása nincs, igen is érzé, 's igy mindig kedvetlenül, gépelyként dolgozva ült a' bureauban. Gondolatai felsöbb regiókban tévedeztek, 's élénk phantasiája egy szebb, függetlenebb, tündéribb világot alkotott agyában: mellynek ő volt hőse. E' révedezései közben szólliták-fel barátjai, vállalna szerepet egy a' szegények részére adandó szinmüben. Ő játszott, 's megtapsoltaték. Ez estve több befolyással volt jövendő életpályája meghatározására, mint éveken át érlelt fontolgatás. Képzeménye világának képei egyszerre életet nyertek, 's e' képek azon meggyőződést támasztá lelkében, hogy őt rendeltetése szinpadra hivja Nem csalatkozott.

1828-ban egy vándor társaság jelent-meg Nagy-Bányán Fejér Károly igazgatása alatt. Lendvay a' szini mutatványoknak legszorgalmasabb látogatója volt. A' szinpad varázs erővel hatott reá, 's keblének rég táplállt vágyát naponként valóbbá érlelvén, gondolatjainak másokkal is közlése után

többek biztatására, végre Thalia avatottjai közé keneté magát. Első szerepe Holberg „zsák meglelte foltját“ czimü vig játékban Jámbor urfi volt. Ekkor láttatá már hajtását azon szép fának, melylyé a' művészet kertjében növekedett. A' vándor színésznek örömeit, búját, vidám napjait, inségeit csüggetlen kedélylyel viselvén, törekvése czéljaul a' művészet magasan ragyogó templomát tüzve-ki, fáradhatlan iparának végre 1831-ben sikerült a' szent csarnokok felé közelithetni. Ugyan is a' kis Erdély zajos tapsokkal üdvözlé az istennő választottját.

A' vándor színésznek közös sorsa még ez évben magyar országra hivta őt, hol Pesten, az ugy nevezett Beleznay kertben, játszott Ballához szövetkezvén, a' játékok folyamatját akadályozott epegörcsi zavarok idejében Czelesztinnel B. Füredre rándult. Itt tanulta ismerni nejét, akkor még a' dunántuli társaságnak tagját, Hivatal Anikót. 1832-ben a' Székes-Fejérváratt játszott dunántuli társasághoz szövetkezett, melylyel több várost beutazván, naponként nagyobb tökélyre fejlett színészi hajlamai mind több több tisztelöt és bámulót találtak. Ezen évnek vég napjaiban, télelő 27-kén a' szerelem Hymen oltárához vezette; 's a' lelkész egy szép pár felett mondotta-el az összekelést megkötő szent igét. — 1833. elején Pozsonba ment, hol az ország atyjai előtt ötödfél hónapig aratván a' dicsőséget, azon év nyarának végén Budára, onnan pedig őszszel Kassára szerzödött. Kassai szerzödésének végével 1834. tavaszán Kolozsvárra, neje pedig Budára szegödött. Egy részt a' tökély pontjára juthatás vágya, mellyet csak a' fővárosi szinpadon remélt elérhetni, más és nagyobb részt pedig nejéhezi szerelme még azon év őszén visszahivták Budára, hol 1836-ki őszig volt állandóul. Ekkor ismét Kassára szegödött, honnan 1837-ki év nyarán meglátogatá Debreczent 's Nagy-Váradot is, melly utóbbi helyen számtalanszor árasztatott-el a' szó teljes értelmében virágok 's koszorúkkal az öt igen nagyon tisztelő közönség által.

Megnyittatván nyárutó 22-kén a' pesti magyar szinház, ő is ide sietett; de kötelezése következtében őszszel ismét Kassára kellvén távoznia, csak tavaszon áldozhatá magát egészen a' pestbudai közönségnek, mellynek azóta egyik bálványa és sokszorosan babérzott művésze. Adja ég, hogy művészete még magasb tökélyre fejlödvén-ki, szinművészetünk ő benne találja-fel a' művészet honába vezérlő csillagot.

Figyelmeztetés. — Jövő oct. 1-jén Sátorfy ur jutalomjátékaul „Borgia Lucretia“ (ez uttal harmadszor bérletszünéssel) nagy opera 3 fvsban adatik. — E' dalszinész a' nevezett operában utójára lépend-fel szinpadunkon; mint halljuk a' temesvári német társasághoz szegödött.

PESTEN, sept. 23-án Lendvay Márton jutalmaul „Belle-Isle Gabriela“ drama 5 fvsban (Dumas Sándor után forditotta Nagy Elek, a' tudós társaság költségén) elöször adatott. Valóban nem csudálhatni, ha a' német lapok folyvást gunyokkal telvék a' franczia demoralisatio ellen; mert az erény tán sehol sem lép-fel olly szenvedöleg, mint a' franczia szinművek, különösen Dumas munkái nagyobb részében. Ezzel nem azt akarja ref. mondani, mintha ő a' siránkozással teltt morált papoló, vizenyös német munkáknak pártolója volna, hanem azt ohajtaná, hogy az ollyas női szemérmet sértő körülmények, minökkel jelen darab telve, burkoltabban adatnának elő, hogy a' némberek ne kéntelenittetnének minden pillanatban pirulni. Vannak ugyan e' münek eredeti, megható jelenetei, de vannak nagyon unalmasak is, minő p. o. a' harmadik fvnási hosszas 's szünetlen egy tárgy körül forgó párbeszéd Gabriela

's d' Aubigny között. A' fordítás, némelly csekély hibákat leróva, igen jó; ref. csak azt nem foghatja-meg, miként maradhatott a' különben minden idegen szótól mentt fordításban a' narcoticai szó, holott ennek kifejezésére nem egy, hanem több szavunk, kábitó, bódító 's a' t. van. Az előadás nem legszorgalmasabb volt. Lendvayné assz. a' czimszerepet figyelmetlenséggel adá. Lendvay ur (d' Aubigny) mindent elkövete, mi tehetségében állott, 's ha a' darab némi tetszést nyert, egyedül az ő tüzteljes játékának tulajdonitható. Nézők közép számmal. — 24-kén „Norma" daljáték 2 fvsban. Schodelné asszonyról ma ismét elmondhatni, hogy Normát megteremté; és pedig olly tökélyes, olly minden kivánatot tulhaladó egészszet teremtett, minő csak ritkán merül-fel a' művészet végetlen országából. Hivatása többszörös volt. Bognár ur (Sever) is több erővel, több igazsággal adá ma szerepét, mint elöször; szintén többször hivatott. Felbér Marie k. a. (Adalgisa) jeles volt, valamint Udvarhelyi M. ur (Oroveso) is. Nézők nagy számmal. — 25-én „Romilda" szomorú játék 3 fvsban. Nézők kevesen. M—v—s.

SZOMBATHELYEN, aug. 20-kán „vörös köpönyeges, vagy a' rom - vári borbély" Kotzebue 4 fvonásos vigjátéka adatott, mellyben Farkas (Melcherson) jeleskedett. Farkasné (Trude) szintén jól. — 22-én „Parisi naplopó" 3 fvonásban (fordità Szigligeti Eduard). Balogné Józsi szerepében szorgalmat mutatott. — 24-kén Balogné jutalmaul „élet iskolája, vagy, királyleány, mint koldusnő" 5 fvnásban, Raupachtól. Ezt követé néma ábrázolat e' czim alatt „Ádám és Éva a' paradicsomban" több szakaszban. — 27-én „zsarnok apa" Jakab Istvántól, nem sikerült. Bács (Szunyogh Gáspár) heve minden határon tul vala. Balogné (Ida) szerepét csak szavalta. Farkasné (Szunyoghné), Ragályi (Jakussich) és Farkas (Forgács) türhetöleg. Váriné kis szerepében is elárulta szinészi tehetségeinek hiányát. — 29-kén „Katinka, a' marienburgi szép leány" adatott. A' czimszerepben Balogné türhetöleg. Bács (Péter czár) szerepének charakterét nem jól fogta-fel. Ő Pétert ugy adá, mint egy hideg, kevély fejedelmet; holott azt mint leereszkedő, 's bár néha szenvedélyeitől elragadtatott, de azért kegyes fejedelmet kell vala személyesitnie. — A' hirdetményen jelentett udvari dámák ismét elmaradtak. Játék után Felényi magyar magánytáncza köztetszést nyert. Nézők kevesen. — 31-kén „Benyovszky Móricz" helyett „molnár és leánya, vagy, a' halottak háza éjfélkor" köznépi drama 5 szakaszban Raupachtól jött szinre. Farkas az öreg, fukar molnárt olly hün adá, hogy többet e' szerepben tőle nem kivánhatánk. Balogné (leánya) szerepét igen is betanulja. Ez onnan tetszik-ki, hogy a' hosszasb helyeket néha érzés nélkül szavalja. Berényi a' sirásót igen jól, Kis a' lelkészt feszesen adá. Dicséretesen működött Farkasné is (Kunegunda). — Figyelmeztetjük ez uttal az igazgató urat, hogy csak annyi személyt hirdessen, mennyi a' szinen megjelenend, vagy mind azokat felléptesse, kik hirdetve voltak. HRVTH BLDR.

RADNÁN, angustus 25-dikén „Zrinyi Miklós halála" 5 fvsban; irta Körner, forditotta Horváth Daniel. A' czimszerepet Pázmán adá elég jelesen, ha kivesszük, hogy némelly helyeken hangját nagyon erőteté, 's tartásában nem volt az, mit a' közönség Zrinyiben látni kivánt volna. Abdayné (Éva, Zrinyi neje) elég pontossággal játszott; hibázott nála még is azon hősi elszántság, melly az illy Amazonokat bélyegzi. Rosz neven vette leg-

inkább a' közönség, hogy a' puskaporos torony meggyujtása után fővel bukott lefelé. Sarkady mint vendég Szolimant személyesité. Tőle sokat remélhet a' közönség, ha szép tehetségeihez hasonló szorgalmat párosit. Kitünő volt szerepének azon része, midőn a' hóditó erejétől elhagyva, halállal küzd. El nem mulaszthatjuk még is, hogy őt jobb testtartás és járásra ne figyelmeztetnők. Az előadás sikerült. Nézők számosan. — 27-kén „a' romaiak görög országban" szom. játék 3 fvsban, fordittatott olaszból. Abday (Sulla) jól személyesité a' győzelem-ittas vezért; durvaságának a' nélkül, hogy lealacsonyitná, egész vadságában tüntetvén őt elő. Sepsi (Amintas) tüzzel adá a' békóiban is szabadon érző görögöt; lelkesedve tapsoltattak-meg előadása jelesebb részei. BESZTERCZEY GEDEON és társai.

HANGÁSZAT.

Hangászati értesitő intézet Bécsben. — Felsőbb engedelemmel e' nevezett intézetet Glöggl Ferencz ur (az ausztriai császárságban hangászkedvelő társaságnak kiadója és kanczellariai műtárnoka, több mü- és hangászegyesület t. tagja) közelebbi időkben állitá-fel Bécsben (Kohlmarkt, 260. sz. a. földszint). — Értesitést ad 1) Bécsben tartozkodó minden bel- és külföldi művész, hangszerző, dalnok, szinész, hangászati tanitó lakása iránt, nyilvános és magány hangászati intézetek, Bécsben találkozó hangászati műtárak, hangszerek gyüjteménye, hangművek, hangászati uj találmányok, hangszer-készitők, hangmű-árusok 's kölcsönzők, kótametszők, nyomtatók, másolók és hangolók felől. — — 2) Hangversenyek elintézése és szükségei felől. — — 3) Bécsben 's az ausztriai birodalomban létező hangász-egyesületek, conservatoriumok, 's ezeknek elrendelése felől. — — 4) Valamelly adandó hangverseny, innepélyek, éji zenékre, házi mulatságokra szükséges művészek, hangművek 's hangszerek felől. — — 5) Magány-dalnokok, kar-énekesek, minden hangszeri művészek felől, kiket szinházhoz, ezredekhez, egyházi 's magány hangászkarhoz szegődtetni akarunk. — 6) Idegen művészek vagy a' hangászat tudományában magukat kimivelni ohajtó fiatal emberek által keresett lakhely és szállás felől. — A' vállalkozó már 25 év óta lakván Bécsben, 's minden ebbeli körülményt ismervén, pontosan képes teljesitni a' megbizásokat. A' fáradságáért járandó dijak nála meghatározva láthatók; nagyobb nemü megbizásokat különös szerződés mellett fogad-el. — Szives kötelességünknek tartjuk e' művészeti uj intézet felől az illető magyar közönséget is tudósitani.

DIVAT.

Parisban, a' sétahelyeken a' hirtelen hüsre változott napok közben még mindig láthatók a' musselin ruhák. — Multkor Halevy igen jeles uj operájának („a' Sherif") adatásakor leginkább következő női öltözetek tüntek-fel: indiai musselin 's fehér batiszt ruhák három lebegénynyel, vagy kettős ránczolattal körözve, melly között gros-de-Naples fodrozat vonul, 's a' csipelyek közelében tün k-el. — A' felruhákat selyemből, a' capote-kalapokat crep-diszitménynyel, 's kivált a' kerti butorokat folyvást vasból készitik.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiaczon, Dencs-ház, 86-dik sz. a.

Nyomtatja Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

Lendvaÿ Márton

1839-ki 78-dik Honmüvész mellé.

HONMŰVÉSZ.
Pesten csötörtökön october 3kán 1839.

KÖLTÉSZET.

Egy nefelejtshez.

Szőke angyal, szép leányka
Külde emlékül nekem
Téged kék virág: jeléül,
Hogy szabad reménylenem.

Kellemekben dús kezével
Ő szakaszta tégedet
'S hogy legyél szép, rád tekinte,
'S nyerted égi színedet.

Tüzve keble lánghavához
Rád mosolyga kellemet,
'S monda „légy te hű a' hűhöz,
'S forrassz össze szíveket."

'S majdha csókjaim hevében
Hervadozni látlak én,
'S sorsod búsan átsugárzik
Hű szivemnek érzetén —

Fájdalommal fölsohajtok,
Mint sovárgó érezet:
Róla hajh! miért sirban is
Emlékezni nem lehet.

MÁRTONFI JENŐ.

SZORGALOM.

Bibor bogár-(cochenilla) tenyésztés. — Milly llenszegülésre találnak tudatlan népeknél gyakran a' legjótékonyabb intézkedések is, következő esemény, mellyet Barthelot, smeretes franczia mérnök tudósitásaiból közlünk, elég példaul szolgálhat. A' biborbogár, mint közönségesen tudva van, Mexikoból származó bogárfaj, melly hazájában a' kaktus sereg kövér nemein, s nevezetesen a' Linneéi nopalon (cactus tuna) és cactus coccinierá-n fejlődik-ki. A' nopal déli franczia ország 's Europa egyéb nelegebb tartományaiban is tenyészik. — 1827-ben megkisérték ' biborbogárnak a' kanári-i szigetekbe vitelét. Bizonyos számú ogár tehát Hudurasban (Mexiko) indiai fügére (cactus ficus indica) rakatván, melly fennebb emlitett szigeteken is tenyészik, tszállittatott. Első évben a' süker minden kivánatot kielégitett; ninthogy azonban a' lakosok nyereményi számitásukban csalatkoz-

tak: felhagytak a' biborbogár-ápolással. Teneriffa szigetén hasonló sors érte a' kormány igyekezetét. — 1829-ben még nyoma is elveszett a' biborbogárnak az ottani ugynevezett honositó kertből; a' kaktus-növények kivagdaltattak, és száraik a' kertből kivettettek. Szerencsére azonban a' kaktus-törzsökök maguk erejéből kihajtottak, 's következő évben a' lakosok nem csekély bámulására, ön maguktól elszaporodott bibor-bogarak legióitól láták az opuntiákat fedve. Ez eset különösen Teneriffa sziget guimas-i kerületében fordult-elő. Az itt eltermészetesedett nopal (cactus tuna) annyira elszaporodott, hogy tunas név alatt ismertt gyümölcse a' szegényebb földnépnek bő eleségi czikket is szolgáltatott. — 1833-ban azonban annyira elszaporodott a' telekbirtokosok gondatlansága miatt a' biborbogár, hogy a' szó teljes értelmében biborbogárral boritott nopal gyümölcsöt nem teremhete. Éppen pusztitani kezdé- már a' tudatlan földnép a' neki alkalmatlan bogarakat, midőn azoknak hasznára még jókor figyelmeztetve, azokból rövid idő alatt több fontot összegyüjte és elada. E' süker utánzásra ébreszté a' lakókat, és azóta olly szerencsével folytatják e' bogarak tenyésztését, hogy jelenleg a' biborbogár valóságos kincsforrása a' kanári szigetbelieknek. — Santa Cruz városa (Teneriffán) lajstrom-könyveiből kitetszik, hogy 1831-ben csak 8 font biborbogár vitetett-ki e' szigetről, 's 1836-ban már 6.000 font. Összes jövedelme e' hat évnek 15.000 fontot tőn, következő két évben pedig két annyira szaporodott. Minthogy a' földmivelők vizsgálataiból megbizonyodott, hogy a' biborbogár minden kövérebb nemét szereti a' kaktusznak, nehány nopalt a' rajtok élődő bogarakkal együtt átszállitottak Valenciába és Cadixba, hol szintén szépen tenyésznek. Corsica és Algir most próbálják honositását; a' touloni növénykertben tett próbák szintén sükerrel ütöttek-ki. Igy rövid időn Európánkban is elszaporodhatik e' becses bogár, mellynek a' himnél jóval nagyobb nősténye gyomrában van ama becses igen szép vörös festék.

Hegedülő automat. A' londoni „Journal für Kunst und Wissenschaft" szerint bizonyos **Bruyere** ur egy automatot készitett, melly a' hegedün mesterileg játszik. Készitményét a' parisi conservatorium előtt is játszatá. Ez alkalommal egy phantasiát, ezután solót játszott a' negyedik huron. Játszása közben à la Paganini saltókat, kettős fogásokat csinált, 's az egészet egy coda prestissimóval végzé-be.

INTÉZET.

A' földirási társaság Londonban, egy a' legjobb igazgatásnak örvendő egyesületek közül angol országban, és rész-

vényes tagjainak folyvást növekedő száma azt bizonyitja, hogy még nem jutott fényének tetőpontjára. Ki az illy nemű, fizető tagokból álló részvényes társaságokat figyelemmel vizsgálta, mulhatlanul észre kellett vennie, miképp' azok tagjainak száma nehány év alatt a' maximumra megy, 's azután veszteg marad; ha jól igazgattatnak, az elhunytak helyét ujak pótolják-ki, és a' társaságnak ugy kell intézni dolgait, hogy szebb jövendőre nem számitván, jelen helyzetében czéljának telhetőleg megfelelhessen. Az angol társaságoknak sajátságos intézkedésök van, hogy a' kormánytól nem segitett minden társaság bizonytalan jövőjére nézve magukat lehetőségig biztositsák; és ez intézkedés az ország viszonyai és általános szokásokra nézve igen czélszerű. Vajha más országokban is folyamatba lehetne azt hozni! A' belépő taggal t. i. egyszerre fizettetik-le a' 10 évre járandó részvényt, mi által a' tag örökös lesz. Ezen körülmény a' társaságot tetemes pénzösszeg birtokába teszi, a' hanyagság, kilépés, fizetni vonakodás, sőt mi több, a' tagok halála esetében is függetleniti, és sok kedvetlenségtől fölmenti, melly a' társaságokra lapjaiknak távul lakó, utazó 's a' t. tagjaihoz szétküldözgetéséből háramlik; mert az örökös tag maga gondoskodik járandóságának kézhez kapásáról, mig az évenként fizető nem igen gondol vele, megkapja-e rendesen lapjait, 's végre is minden baj és rendetlenség okát a' társaságban keresi. Mult évben hatvankettővel szaporodott a' társaság tagjainak száma, 's jelenleg összesen 651-en vannak, kik közül 275 örökös, a' többi pedig csak évenként fizető tag. Az elsőktől befizetett 4.800 font sterlinget a' társaság status-kötelezvényekre váltá. Mult évi jövedelme 2.098 's kiadása 1.682 font sterling volt. Ebből 606 font sterling igazgatósági költségekre, a' többi pedig maradandó tárgyak vásárlására fordittatott. Franczia vagy német társaságoknál tékozlásnak tekintetnék az igazgatói költség: angol országra nézve pedig, hol fényelgés, külsőségekre, u. m. házbérre, butorokra 's a' t. rendszerint annyit költnek, hogy a' társaság czéljainak megfelelő tárgyakra majd csak semmi sem marad, rendkivül kevés. A' többi 1.076 font sterling részint a' tarsaság folyóiratára, részint fölfedezési utakra kelt-el. A' folyóirat, mellyből évenként egy három füzetes kötet jelen-meg, mellyhez igen szép földabroszok csatolvák, mult éven 495 font sterlingbe került. — Eddigelé 1.200 példányban nyomattatott; minthogy azonban egyes füzetek ujan nyomása gyakran szükséges volt, ezentul 1.500 példányt fog a' társaság nyomatni. Ezen folyóirat legszebb gyüjteménye a' földirási anyagoknak, és a' szárazföldön még is kevéssé ismeretes, mert a' tagok köztt eladott példányok száma 250-re sem megy egészen.

Jelenleg három felfedezési ut tétetik a' társaság megbizásából: u. m. Schomburgnak Brittisch- Guiana beljében vizsgálódása. Schomburg már négy év óta utazik, és a' társasághoz küldött eddigi töredékes tudósitásai bizonyitják, hogy az Amazon, Orinoco és Caroni folyamok köztt elterjedt ismeretlen földet minden irányban megjárta; mult évi őszutó végén az Orinoco forrását szándékozott fölkeresni, 's onnan, keresztül menvén az Orinoco forrás medre és Amazon folyam között égbe meredő hegyen, Padaviri mellék-folyamon, melly az Amazonba ömlik, annak torkolatjáig leereszkedvén, Rio Blancon Demerara-ba visszautazni. — Másodikat a' kereszténység-terjesztő társasággal egyesülve Kurdistanban Ainsworth ur teszi, ki Chesney ezredessel az euphrati gőzhajózásnak már részese volt. Ainsworth urral egy keresztény Chaldäus is utazik, kinek a' kurdistani keresztény felekezetek állapotjáról lesz kötelessége adatokat gyüjteni. Két évig tartandó utjok a' hegyeknek legismeretlenebb részeit tervezi. Uti költségre mindenik társaság öt-ötszáz font sterlinget adott.

Harmadik utazás tulajdonképpen nem a' társaság megbizásából történik, 's igy a' költségnek is csak egy részét vállalta-el. Az afrikai társaság Kairóban egy bennszülöttet akar Dongolába küldeni, ki Aegyptusban márannyira müvelte magát, hogy a' látottakról kielégitő tudósitásokat adhasson. Utazásának czélja a' fejér Nilus forrása és folyásának feltalálása leend.

A' társaság évenként két arany emlékpénzt szokott a' legfontosabb felfedezéseket tevők részére készittetni. Ez igen czélszerűtlen költség; mert azon nyilvánosság mellett, mellyre mindennemű fölfedezés az olvasóiknak naponként kedveskedni kivánó tömérdek hirlap által jut, egyes társaság helybenhagyása igen csekely befolyással van. Azon emlékpénzek, mellyeket a' földirási társaság Burnes Sándor, Ross S., Rüppel 's egyéb uraknak adott, keveset vagy semmit sem tön azok hirének nevelésére. Ezt át is kezdék látni, 's ennél fogva a' társaság azt határozta, hogy jövőben a' megtisztelendőnek képét hornyoltassa az emlékpénzre, 's azt több példányban bronszba nyomatván, nyilvánosan árultassa. Ez nem csak hogy figyelmesebb módja az utazók megtisztelésének, hanem a' társaságra nézve is haszon; mert rövid időn szép gyüjteménye leend érdekes képekből. De még ennél is hasznosabb lenne, ha az emlékpénzekre határozott költség megkimélésével, uj utazásra adnának segedelmet olly férjfiaknak, kik maguk költségén olly bizonytalan 's hosszas utra nem indulhatnak. Azonban legyen bár mint; annyi még is való, hogy ez a' legrendezettebb 's minden földirástant kedvelőnek részvétét nagy mértékben érdemlő társaság.

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

PESTEN, sept. 26-kán „Bel-Isle Gabriela“ egybevágóbban, de nem több hatással adatott; mint először. Nézők szokott számmal. — 27-dikén „leánykérés szabály szerint“ vig játék 4 fvsban. Jelesek Szentpétery (Sperber), Megyeri (Bückling) urak, Komlóssy Ida k. a. (Póli), Lendvayné (Zsófi) 's Kovácsné (Ranunkulus) asszonyok. Nézők gyéren. — 28-kán „Zampa“ daljáték 3 fvsban. Nézők valamivel többen a' szokott számnál. — 29-kén „aranykirály, uszkárnyirő és madarász“ bohózat 2 fvsban, a' tünemények pontos működése, a' játszó személyek egybevágó játéka mellett tetszést aratva adatott. Dicsérettel emlitendők Megyeri (Haris), Szerdahelyi (Marczi), Udvarhelyi (Penészesi) és László (Vidor) urak. Nézők szép számmal. M—v—s.

SZOMBATHELYEN, sept. 1-jén „lassú viz partot mos“ (vigjáték 4 fvnásban, irta Kotzebue; forditotta Meszlényi Molnár János) került szinpadra. Farkasné (Patakfalviné) gyengén, Farkas (Szerédi), Ragályi (kamarás urfi), Balog (volt hadnagy), és Balognė (kertész leány) a' számos nézők megelégedésére adák szerepeiket. Felényi szerepében (kapitány) Bács jól működött. — 2-kán „fiatal házasok.“ Bács (ügyvéd) jól fogá-fel szerepét. Farkas (Lengei), Balognė (Fénypatakiné leánya), Ragályi (Lengei inasa) jelesen. Kis a' falusi nemest jól személyesité. Mindazáltal az egész hatás nélkül maradt. — 3-kán „neslei torony“ (irta Dumas és Gaillardet, forditotta Csató) nagy hatású volt. Farkasné (Burgundi Margit) a' tömlöczben, Buridan lánczainak oldozásában nem véteté észre velünk, hogy benne az egykori apródra ismert. Egyébiránt a' szenvedélyesb helyeket igen jól adá. Balog Buridant, a' nemes lovagot, hanyagul. Bács (Daulnay Robert) ismét tulságos vala actioiban. Ragályi (Orsini) és Berényi (Landry) dicséretesen. Nézők a' kedvetlen idő miatt gyéren. — 4-kén „Csélcsap, vagy, a' kalafáti ütközet“ vig játék 3 fvsban Kotzebue ól Balog (b. Tüzes), Balognė (Zsémbesné), Farkasné (szobaleánya) jól adák szerepeiket. Különösen jeleskedtek Berényi (falusi nemes) és Farkas (falábú invalidus). A' játék végén egy helybeli 9 éves izraelita gyermeknek magyar magánytáncza nagy és méltányos tetszést aratott. — 5 kén „gróf Benyovszky, vagy, a' kamcsatkai számüzöttek“ 5 fvsban Kotzebuetól. A' czimszerepben Bács nem volt helyén. Kár az igazgatónak öt illy szerepekben felléptetnie, mellyek tehetségeivel minden szorgalma mellett meg nem egyeznek. Haladásának igy csak ferde irányt ad. Dicséretesen működtek Balognė (Afanasia), Balog (Kozák commendan), Farkas (Stefanov). Kis (Krusztikov) szorgalmat mutatott. — 7-kén „Angelo, Padova zsarnoka“ (Drama 4 szakaszban, irta Hugo Victor, forditotta báro Eötvös József). Farkas a' czimszerepben türhetöleg. Farkasné (Tisbe) eleintén untatott, később jobban. Balognė (Katalin), Berényi (Homodei) jól vivék szerepeiket. Bács (Rodolfo) ma eleget tett. — 8-dikán „aranykor“ énekes vig játék 3 fvsban hozatott nézők elébe. Farkas (Inkle) és Balognė (Járiko) éneke tetszett. Ez utóbbi játék után előtapsoltatott. Balog (Pedrillo), Berényi (rabkereskedő) jól, Kisné (Melva) gyengén adák szerepeiket. Az egész jól sikerült. A' szinterem tömve. — 9-kén „leányőrzők“ Kisfaludytól. Berényi (Sziklási) hanyag volt. Farkas

(Szálkai) ismét jeles. Kis (Lángai) a' szerelmes szerepét, és Balog Morlai-ét szerencsétlenül választák. Bács a' kertészt jól adá. Nézők nagy számmal. — 10-kén „hajótörés, vagy, koldus, és gyermeke" (eléggé unalmas) énekes nézőjáték 3 fvnsban jött szinpadra. Balogné a' mulatt fiú szerepében jeleskedett. Nézők csak nehányan. — 11-kén „Csörgő sipka" 3 fvsban énekkel. Balogné (Zenomida), Farkas (Szofrano, Balog (Mandolino) iparral játszottak. Nézők közép számmal. — 12-kén „Ludas Matyi" 4 levonásban utoljára került ez uttal szönyegre. Balog a' czimszerepben nem nagy hatással működött. Balogné llust jól adá, és magyar huszárdalát a' közönség tapsai köztt ismételnie kellett. Berényi (Döbrögi) illy szerepekben otthonos. Bács (udvarmester) ismét tulzó. Nézők közép számmal. — Ezzel Balog társasága, miután Szombathely müveltebb közönségének nehány kellemes estvét szerzett, tőlünk bucsút vett. Mi a' társaság egyes tagjait illeti, ha huszonhárom előadásból itélhetünk, vannak egy két érdemes tagjai, kik a' szinészi pályán dicséretes iparral haladnak elő. Ki tagadhatja Balog, Balogné, Farkas, Berényi, Ragályi, 's némelly szerepekben Farkasné szini tehetségeiket? Bácsot, ki e' társaságot elhagyá, 's kit sajnálnunk lehet, hogy törekvéseinek a' kivánt czél nem mutattatik-ki, nem említem. Nem igazolhatjuk tehát, hogy a' művészet angyala olly messze leng e' társaságtól; mert ki keres egy vándor magyar társaságban kiképzett művészeket? 's ki vár tőlök olly előadást, millyet egy nemzeti szinház tagjaitól kivánhatunk? — Elég, ha őket még most a' középszerűeknél jobbaknak, 's előadásukat olly kisded szinpadokon, millyek városainkban többnyire léteznek, hol az előadás pontosságát olly számtalan körülmények nehezitik, tűrhetőnek mondhatjuk. HRVTH BLDR.

RADNÁN, aug. 29-én 31-én, september 1-sején és 3-án négyszer egymásután adatott közkivánságra, hogy a' költséges diszitmények kiadásai némileg fedeztessenek, a' közkedvességü „Tündér Ilona." A' Munkácsy név emlékeztetvén a' garabonczás diákra, minden vendéget a' szinházba csalt. Abday ur ezen uj Tündér Ilonát társaságától kitelhető fénynyel és pontossággal adatá. Kitünök voltak Kovács (borbély) és Abday (harangozó) minden kalandjaikban; első a' nagyravágyó borbélyt, másik a' korhely harangozót meglepőleg személyesitvén. A' darabnak elmés fordulatai, 's azon félre ismerhetlen vig humor, melly benne létezik, minden nézőt elbájolt, 's negyedszer is azon boldog ohajtással hagyók-el kis szinházunkat, bár a' magyar dramai literatura mentül több illy jeles művel örvendeztetné-meg szinésztársaságinkat. — Az előadásokat sept. 5-kén Csató Pál „ifjú házas párja" rekesztébe, mellyben mindnyájan remekeltek, kivevén az egy Mátéfinét, ki korával nem egyezőleg nem átalja a' legifjabb szerepeket elvállalni.

BESZTERCZEY GEDEON és társai.

SZEGEDRŐL. Aug. hó elején. 1839. — (Folytatás.) A' szinfalaknak a' darabban előforduló jelenet helyekhezi gondosabb alkalmazásuk is ajáltatik szinészeinknek. Elnéztük ugyan arenánkban (kerti játékszinünkben) pénztár szüke miatt a' szinfalaknak untig egyképüségét — bár szobát vagy börtönt, egyházat vagy kastélyt, utszát vagy erdőt, hegységet vagy tengert 's a' t. kellett volna is mutatni a' szintérnek — de jobban ellátott szinházunkban a' szinfalak változtatásábani hiányt vagy tévedést csakugyan elhárittatni szeretnők — mint szintén némelly avatlanoknak, vagy a' játékban 's jelenetekben elő nem fordulóknak szinfalak közül a' nézőkre kibókolá-

sukat; — mert az effélék igen visszatetszők, 's a' nézőt figyelmes elmerültében zavarók. — Ohajtanók még szinhirdetményeken a' darab szerzőjét vagy fordítóját, 's a' történet helyét is — mennyiben ez kivehető — pontosabban feljeleltetni. — — Játékszini zsebkönyvek is, kiadva Gönczi Sámuel sugó által, juttattak jul. hó végével — 's igy tán még idő előtt — a' közönség kezeibe; de mellyeknél mind külalakuk- mind tartalmukra nézve valóban méltóbbakat kivánhat a' jelen szintársaság, — 's ollyanokat maradandó emlékül kedvesen is fogadand közönségünk időszakonként öt hiven megkereső színészeitől, csak kitüzött irányuknak „a' nemzeti nyelvet, e' drága kincset, táplálni, terjeszteni, 's a' hon idegen ajkú fijai 's leányaival is megkedveltetni, az élet kis, nagy, aljas, fenséges, ocsmány, nemes, komoly 's fura eseményeit érdemszerüleg kiemelve, az erény 's vallás hü képeivel a' hit, remény és szeretet szikráit keblünkben élesztgetni" — mind végig megfelelni törekedjenek. — — Igéretemet — aug. hó elejétől fogva előadásonkénti tudósitmányokat adni — minél előbb teljesitni nem mulasztandom. Etelkavári M. P.

EPERJESEN aug. 31-kén Demjén Mihály igazgatása alatt egy magyar színésztársaság „Zrinyi Miklós" Körner 5 fvsos dramájával kezdé-meg mutatványai sorát. — Sept. 1-sö napján „nagy világ divatja" vig játék 4 fvsban került szönyegre. — 3-kán az első bérlet „gyász-vitézek" Szigligeti eredeti dramájával kezdeték-meg, mellyben Cseley (Ráb) tetszést nyert. Alfonza k. a (Rózsa) még csak kezdő; ipar és tanulmány által azonban jeles színésznővé idomithatja magát. Szerbényi (Ákos) és Demjén (Csanád) dicsérettel emlitendők. — 4-én „doctor Pipitér" vig játék 3 fvsban jól mulattatott. — 6-kán t. n. Sáros megye t. karainak 's rendeinek tiszteletökre „az életfonalát nyujtó Parkák" néma képezet 2 szakaszban, 's ezt megelőzöleg „tündér-harang" Telepy György érdektelen tüneményes vig játéka" adatott. Cseley 's neje ügyes tánczaik zajos taps és elöhivatással jutalmaztatának. — 7-kén rendkivüli bérletszünéssel „Lisardo, a' tüzálarczos" regényes szinjáték 3 szakaszban, a' „vadászati kaland" czimü 1 fvsos előjátékkal. (Vogel után forditotta Klestinai Klestinszky László). A' czimszerepben maga a' t. fordító ur volt szives fellépni. Adná ég, hogy szép czélú törekvését süker koszorúzná, és a' nálunk még olly számos színészek iránti előitéletek valahára enyésznének; mert még e' hydra le nem győzetik, kevés reményünk lehet színészetünk tökélyes virágzása felöl. — 8-kán „báléj" regényes szinjáték 4 fvnsban, a' hasonnevü daljátékból szinmüvé dolgozá Klestinszky László. Reuterholm szerepét szintén a' t. szerző ur sziveskedett adni. A' darab köztetszést nyert. — 10-kén „korszellem" — 11-kén Eperjes sz. k. város tiszteletére „mombelli grófok." — 13-án „Henrik és Vilhelmina" szinmüvek kerültek szönyegre. TÁRCZAI.

Külföldi játékszin.

Olasz szinházak. — Az olasz országban utazók figyelmét magukra vonó számtalan tárgy között első helyen állnak a' csinos, téres 's izléssel diszitett szinházak, minök német ország székes városaiban is csak ritkán találkoznak. Bármi közel feküdjenek is egymáshoz a' városok, bármi kicsinyek legyenek is azok, szinházuk bizonnyal van; mellyeknek létrehozása némiképp' a' község ügye, 's magát a' többitől valamiben megkülönböztető elrendezése a' polgári büszkeség érdekében fekszik. Innen ha az épitésben

valami jeles van, 's a' terem a' lakosok számához képest szembetünöleg nagy, a' közrészvétnek tulajdonitható, melly mindig több több nézőre számit. Minthogy pedig olasz országnak népesebb városaiban, u. m. Nápoly, Milano, Palermo, Turin, Genuában Florencz 's Velenczében a' daljátékok mindig a' fö szinházban adatnak elő, a' szinház barátjai, az az, az összes mivelt közönség kevésbbé széled-el, ama szinházak majdnem kizárólag dal- 's tánczjátékokra rendeltetésök végett olly terjedtséget nyerhetnek, mellyben a' szinjátékok értettlenül hangzanának-el. Az izletes diszités, mellyet az Olasz legcsekélyebb épületeinél is alkalmazni el nem mulaszt, a' nyilvános mulató helyek és művészetnek szenteltt intézeteknél, mint az uralkodó műértelem bélyegé éppen helyén van. Olasz szinházakban leginkább felötlő a' belső terjedtséghez nem ritkán aránylagosan igen számos páholy. Azonban ha meggondoljuk, hogy dámák kizárólag a' páholyokba számüzvék, 's hogy magát a' világtól elszigetelni nem akaró minden családnak páholyt kell tartani, mint a' divatnak egyik nélkülözhetlen ágát; fejtve van elöttünk a' talánynak tetsző körülmény. Ez okból rendszerint a' páholyok a' szinház istápjai. A' milanoi „alla scala" szinház minden illynemü intézetnek példa-adója. Bámulat s csudálkozás fogja-el e' majdnem 4.000 hallgatót befogadható szörnyü terembe először lépöt. A' szinpad felé hosszúdad félkörben, csinos karpitokkal ékesitett 's gyöngy-szin selyemmel béleltt 213 páholy nyulik-el egymás felett, mellyeknek fejérbe játszó, féldomború, 's aranyzott arabeskekkel czifrázott könyöklöik a' szemnek kellő tekintetet nyujtnak. De mind ezt felülmulja fény 's izlésre nézve a' szinpadnak gazdagon aranyzott 's négy corinthi oszlopon nyugvó portalja. A' tetemesen széles és hosszúságára nézve egyetlen szinpad felett 's oldalain mint ugyan annyi tündér-világok függnek és állnak Sanquirico, a' hires diszlet-festő által készült diszitmények. A' legtisztább cseh kristályból összerakott nagyszerü lüszter, melly pompás szinjátékával óriási gyémánthoz hasonlit, magiai fényözönt áraszt-el a' teremben, melly a' Vaccani által festett és Hayez által allegoriai 's bálványtani képekkel czifrázott mennyezetet is megvilágitja. Midön különös ünnepélyek alkalmával a' nézöhely is megvilágittatik, tündértemplomhoz hasonlit a' szinterem. Illyenkor a' páholyok köztt körösleg felosztva, közönségesen 1.000 gyertya szokta varázsfényét a' nézőkre szórni. A' különben szemkápráztató fény ekkor a' fenékszinbe látszik szorulni, a' páholyok pedig félhomályukból elölépve, becses tartalmukat közelebb viszik a' szemhez, melly a' fény 's szépségtől lelánczolva, mozdulatlan mered a' tárgyakra, mig a' gazdag ékszerek ragyogó szinsugárain kifáradva más felé fordul, 's ujolag más éleményt találva, nyugpontra nem találhat. És e' nagy múzsacsarnok minden terjedelmessége mellett is a' hangtudomány (acustica) kivánatinak annyira megfelelőleg van épitve, hogy a' leghalkabban ejtett, söt lehet mondani leheltt emberi hang, a' leggyöngébb hangszernek csupán hangrezgése is, a' teremnek minden részében meghallatszik.

DIVAT.

40-dik divatkép (Parisból). — Mull- és Linon-ruhák; kalap krepből szalma-körzeményekkel; felruha csikos gros-de-naples-ból. — Bécsi divat sept. 26-kán: ruha virágos gros-de-naples-ból két lebegénynyel; krep kalap tollal és virágokkal.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiaczon, Dencs-ház, 86-dik sz. a.

Nomtatja Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

HONMŰVÉSZ.

M. T. AKADÉMIA KÖNYV-TÁRA

HONMŰVÉSZ.

Pesten vasárnap october 6kán **1839.**

KÖLTÉSZET.

Leány-panasz.

Szív! te rosz, te nyugtalan
Mért zajongasz untalan?
És nyugalmad merre tünt?
Mért hevülsz-fel érzetekre
A' kebelnek bút szerezve
Bút, és vágyat lánghevűt?
'S hogyha lánggá olvadozva
Nyugtod eltünt zajt okozva,
Mondd, miféle érzelem
Az, mi benned szüntelen
Majd remeg, majd felhevül,
'S mint a' kéklő láthatárra
Felpirosló nap sugára
Most borul, 's ismét derül?

Szánom a' szegény kebelt
Melly te benned vágyköpű
Illy szeszélyes érzetü
Csintalan lakóra lelt!
Csintalan gonosz lakóra,
És — 's ezt tudni ah mi kin! —
Arczaim báj-halmain
A' piros szint oszlatóra!
O én elhagyott leány!
„Nézd szegény be halovány!"
'S hogy ha néha hő keservem
Egy sohajban hallható,
Ők — a' rosszak — még nevetnek:
„Szerelmes a' kis bohó!" —
'S bár szivük nem — hűtlen az —
Szavuk ah talán igaz!

IRMAY. *)

SZORGALOM.

Mesterséges elefant-csont. Nehány scheffieldi gyárnok szabadalmat nyert egy általuk feltalált compositiora, melly az elefant-csonthoz bámulásig hasonló. Ezen uj gyári czikkely nem sokára kiszoritandja szépségével és szilárdságával az elefant-csontot a' kereskedésből.

Tündér-szekrény. — **Müller Márton** ur egy szekrényt készitett az orosz czár ő fölsége részére, melly megérdemli, hogy részletesen leirattassék. A' szekrény 3 láb magas, 2 láb 3

*) E' rövid uton jelentjük a' tisztelt iró urnak, hogy közelebb heküldött többi közleményeit e' lapokba fel nem vehetjük.

A' SZERK.

hüvelknyi széles, és 2 láb 10 ujjnyi hosszú. A' szekrény egy ébenpálczácskával van elzárva, és e' pálcza a' művész kezében valóságos bűvös pálczává változik, melly az álmélkodó néző elébe egymás után 113 különböző tárgyat varázsol, és pedig: külön nemű és nagyságú 25 asztalt, mellyek közül egy tömérdek szinű szalma, másik pedig orosz országban termett 49 féle fával van fedve; 6 tabouret-ot vánkosokkal, 1 nagy széket, 2 pipere asztalt, 1 pipa asztalt 12 hosszú szárú pipával, 1 iróasztalt ő fölségének képével a' császár-korona alatt, 4 kótatámaszt, 4 pökő-ládát, 4 virágedényt, 12 apró szekrényt, 1 szekrényt, mellyben más 5 szekrény van, 1 szemfényvesztő asztalt 15 rugóval, egy gyöngymunkához való 12 fiókos szekrénykét, 2 éji mécsest, 2 dolgozó-kosarat, 1 iróeszközt, 2 ernyős gyertyatartót, 1 karos gyertyatartót, 3 kinatálat (Praesentir-teller), 1 zsámolyt, 4 némberi dolgozó asztalkát, 2 liniát, 's végre egy goth bureaut zeneművel, melly az orosz néphymnust játsza. Valóban lélekzete áll-el az embernek, midőn a' szerény művészt fekete bűvesszője segedelmével e' tárgyaknak szekrényéből elővarázslásával látja foglalatoskodni. Korán se gondolja ám pedig valaki, hogy e' tárgyak töredékeny művek, gyermekjátéknak való készitmények volnának; mind szilárd, állandóságra számitott munka. Minden egyes tárgy, p. o. az asztal, három darabból van összeenyvezve, mellyekből kettő hosszában, egy keresztben vétetik, hogy semmi fel ne forduljon; e' mellett a' munka külsőleg is igen csinos. Szerencséje Müller urnak, hogy felvilágosult korunkban él; mult századokban, mint valamelly ördöngöst, alkalmasint megégették volna.

Ostor-pótlék. Angol lapok a' lóhajtásnak egy uj módjáról tesznek emlitést, melly ha divatra kap, a' korbács-gyárnokokat kenyeröktől fosztja-meg. Ezen uj mód egy golyócskákkal töltött fuvócsőből áll, mellyeket a' kocsis olly erővel sujt lovaira, hogy a' váratlan kartácsoktól sujtott állatok bőszültként iramlanak tovább. A' golyócskák nem okoznak daganatot, 's még is olly hatással birnak, minővel száz korbács-sujtás sem. Minden postasip aljára készittetik egy illy cső, 's az angol és skót postakocsisok már széltében használják e' lóhajtás módját. Valljon fogják-e a' postakocsisok az eddig ugy nevezett ostorpénzt még ezután is, midőn az ostor már nem használtatik, olly szemtelenül követelni? és ha igen, mi név alatt?

A' gyümölcs-elfagyás meggátlása. Egy lyoni kertész több évi tapasztalása után közhirré teszi módját, mint kelljen a' korán virágzó és késő derek iránt rendkivül érzékeny fák gyümölcsözését biztositni. Ez következőleg megy végbe. A' fák töve

körül a' föld tél vége felé jól mélyen kivájatik, hogy a' fák gyökerei kihüljenek, 's ez által a' nedvnek az ágakba szállása meggátoltatván, a' rügyezés későbbre halasztassék. Illy bánásmód által a' fagyra annyira érzékeny mandola, füge, kajszin és őszi baraczk-fák virágzása 2—3 héttel is hátrább nyomatván, gyümölcseik a' késő derek kártékonysága ellen biztositttatnak.

Drága sajt. A' west-penardi földmivelők Dorset grófságban, királynéjok iránti hódolatuk kifejezésében nem akarván a' sommersitiak által magukat felülmulatni, egy ő felségének szántt nagy sajt készitését határozták-el, mellyhez egy különös, nyolcz szögletű, ércz-mintát öntettek. Befoglalása 's egyéb czifrázványai e' sajtnak 150 font sterlingbe kerültek, ide nem számitván a' sajt felső részére aranynyal nyomott királyi czimet, mellyért különösen 10 fontot fizettek. Végre nagy ezüst táczát is csináltattak, mellyen a' sajt a' királynénak átnyujtatni fog.

Gyps-zöntetű tagok. — Aime Robert, katonai sebész Strassburgban, feltalálta módját, az emberi képet szabály szerinti feltagolás szerint gypszbe önteni, mi a' tanuló orvosokra nézve rendkivül hasznos. Az önteteknek holttestek szolgálnak mintául, 's az öntött tagok ezután dolgoztatnak-ki és festetnek-be.

Posztó-szövő gép. Dowling, amerikai, nem régiben egy gépet talált-fel, mellyen fonatlan gyapjúból lehet posztót készitni. Készitményére Belgiumban már szabadalmat is nyert. Dologhoz értők felszámitása szerint 600 yard, 36 hüvelknyi széles posztót lehet 12 óra lefolyása alatt e' gépen készitni.

SZOBRÁSZAT.

A' franczia mészárlás áldozatainak emléke Madridban, melly a' 31 év előtt meggyilkoltak lelkei megengeszteléseül emeltetett, tavaszutó 2-kán lepleztetett-le a' Pradóban. 1808-dik év tavaszutó 2-kán azon helyen, hol most az emlék áll, lövöldöztek agyon a' francziák 200 mindkét nembeli egyént, kiknek testeiket csakugyan ott el is ásták. Az emlék, mellynek felállittatása már 1814-ben elhatároztatott; csak folyó évi tavaszhó 25-kén készült-el. Ez emlék vörös granitból készültt négyszögű ravatalból áll, melly széles kőtalajon nyugszik: a' talaj közepéről kőlépcsők vezetnek a' ravatal tetejére. A' ravatal alól egy octogon nyulik-fel, mellyre a' honszeretet, erény, bajnokság és állhatatosság allegorizált szobrai állitvák. Ugyan e' talajon végre egy vörös granitból készültt 46 láb magas obeliszk áll. Egész emléknek nagysága 104¼ láb, és jól választott jelképekkel, u. m. polgár-koronák, feliratokkal, Daviz és Velarde képeikkel van diszitve.

Nagy Fridrik emléke. Boroszlói lapok aláirási felszóllitást közölnek a' nagy Fridriknek állitandó emlékre. A' lovagszobrot képezendő emlék Fridrik-Vilmos terén azon helyre jövend, hol a' nagy király szinte 100 év előtt győzelmes zászlóját lebegteté.

Ingolstadti szobrok. — Halbig, müncheni szobrász, két óriási lovagszobrot készitett, Solm-Münzenberg grófot, és Speckle Daniel, épitészt, mint az ingolstadti erősség épitőit, képezőket, mellyek az ingolstadti nagy kapu fölé jövendnek. Ugyancsak Halbig műteremében éppen most készült-el egy Minervát és Victoriát ábrázoló szobor, mellyek az angol kert egyik kapuja fölé jövendnek.

Napoleonnak $8^1/_2$ lábnyi magas szobra, mellyet Lepin készit, 's melly Lyonban a' Cours-Lafayette végén fog felállittatni, mintában már elkészült.

Marchesi megtiszteltetése. Marchesi, szobrász, kit lapjaink olvasói már ismernek, Bécsből, hol egy idő óta mulatott, legnagyobb megkülönböztetéssel tért honába. Többi között azon tisztelet is jutott neki, hogy ő fölsége udvari szobrászszá nevezé, 's arany burnót-szelenczével ajándékozta-meg, mellyen ő fölségének névbetűi gyémántból kirakvák; az Amor és Venus-csoportozatért pedig nagy összeg pénzt kapott.

XVI. Gergely romai pápa ő szentségének mellszobra, mellyet a' romai tanács a' capitoliumi museum udvarában emeltetett, folyó évi majus 19-kén ünnepiesen avattatott-fel.

M. I.

KERTÉSZET.

Georginák. — A' virágkedvelőket sietünk figyelmeztetni azon pompásan virágzó Georginákra, mellyek jelenleg Pesten Muszely Károly gazdasági és műkertész urnak kertjeiben (három rózsa utsza, 707 sz. a. és a' városi erdő északi fasorán, az általa bérlett Széchenyi-kertben) diszlenek. A' szebbnél szebb csuda-változatosságú és szinű, gyönyörű Georginák, Florának e' kedvencz gyermekei, jelenleg még legmeglepőbb pompájokban mosolyognak a' nézőkre, és azon ohajtást gerjesztik az emberben, vajha az őket veszélylyel fenyegető dérnek közeledését minél későbbre lehetne visszataszitni, hogy e' fenséges gyüjtemény virulásán minél tovább örvendhessünk. Nem lehet eléggé ajánlani a' t. közönségnek e' gyönyörű virágok minél előbbi láthatását.

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

PESTEN sept. 30-kán „a' rabszolgák" szomorújáték 5 fvsban (Raupach után forditotta Ujfalusy). Valahára ismét, egy erőteljes, egésséges mü, mellynek szintugy vannak ugyan némi gyöngéi, mint korunk legtöbb dramáinak, de a' sok vizenyős munka mellett még is gyémántnak mondhatni. Az előadás volt, mi legkevésbbé elégitett-ki; mert ámbár Lendvay ur (Izidor) minden részben egy tökélyes remek képet teremte elönkbe, ámbár Lendvayné assz. (Olga) némi helyeit szerepének sok bensőséggel adá, de Egressy G. urnak (Wladimir) hideg, indulattalan játéka, kinek különben egy gátja t átszakasztott folyamnak, és Fáncsy urnak (Ossip) a' characterben ítétovázása, kinek egy prédáját hálójába keritni akaró hynnának kelle lenni, kinek minden szava egy tördöfés, az emberi társaság egy osztályát sujtó, az egésztől elütő játékaikkal sokat levontak a' hatásteljes 's mind a' mellett is tetszést nyert mü érdeméből. A' kisebb szerepvivők közül Csepregi uron (Fedor) azon észrevételt tette ref. hogy a' két fülü kancsót rendkivül szépnek kell tartania. Nézők gyéren. — Oct. 1-őjén „szevillai borbély" 2 fvsos daljátékban Joob ur (Almaviva) mint uj tag lépett-fel, és ujolag bebizonyitá, hogy a' férjfi-dalnokok között Conti után egyedülő coloraturénekes. Igen csinosan énekelt az e' szerepben mindig kedves Éder Luiza k. a. (Rosina) is. Szerdahelyi ur a' szokott jeles Figaro. Udvarhelyi M. (Basilio) 's Szilágyi (Bartolo) urakat minden ismeri szerepekbeni jelességökről. Nézők türhető számmal. — 2-án „utazás közös költségen" vig játék 5 fvsban. Nézők gyéren. M—v—s.

EPERJESEN, sept. 14-dikén Demjén segedelmére „peleskei notarius" Gaal közkedvességü bohózatja tömött szinházban, köztetszésre adatott. Dicsérettel emlitendők a' czimszerepes Demjén, Nagyné (Tóti Dorka) és Cseley (Baczur Gazsi). — 15-kén „bagolytükör" vig játék Nestroy után. — 17-kén Benkő és Róza jutalmokra „Zsigmond király álma." Nézők közép számmal. — 19-én „miveltség és természet" Albini 4 fvsos vig játéka gonosz sükerrel adatott. — 21-kén Cseley és Szerbényi részökre „garabonczás diák" (előzenéjét ujra készité Herfurth ur, sz. k. Eperjes városának hangászkarmestere) szép számú nézők előtt, 's ha a' tapsokból következtetni lehet, tetszésre adatott. Szerbényi a' czimszerepben türhető ügyességgel forgolódott; azonban a' felhők országában „Helena a' hölgyek hölgye" czimü és Sárossy Gyula által költött balladát nem legdicséretesebben szavalá. Cseley és neje ismét zajosan megtapsoltatva tánczoltak. — 22-kén „fekete Fricz" szomorú játék 5 fvsban (Auffenberg után Kiss Iván). Demjén a' czimszerepet iparral adá, ellenben Benkó (g. Laszky) és Házy (Henrik) botránkoztató roszak voltak. Nagyné (Luitgarde) helyesen tenné, ha a' közönség gyötrelmére illy szerepekben fel nem állna. — 25-kén Cseleyné és Kollonics Alfonza jutalmokul másodszor adatott „peleskei notarius." Eddigiekből itélve e' vándor társaság (nem kóbor, mint a' Jelenkor egyik számában elég gyöngédtelenül nevezé), mellytől nem kivánhatni annyit, mint egy jól rendezettől, 's melly iránt kimélettel lenni tartozunk, elég rendesen adja mutatványait, ha bár nem eléggé pártoltatik is. A' kis szinház többnyire üres volt mutatványaik alkalmával; a' jutalomjátékokat azonban számosabban látogaták.

NAGY-ABONY, sept. 24-dikén. — Tollhoz nyulok, nem éppen azért, hogy Keszi ur igazgatása alatti színésztársaság gyöngéit taglaljam, 's megmondjam, miképpen műhajlékuk, mellyet nehány óra alatt felépitének, olly barátságtalan tekintetű, hogy ha ezt Thaliának valamelly felkentje megtekintené, akaratlanul is Gaal szinjáték cz. elbeszélése ötlenék agyába, 's szégyenülve forditna hátat Melpomene hajlékának. Azt sem tartom szükségesnek szönyegre hozni, hogy a' mondandókat kétszer vagyunk szivesek meghallgatni, 's a' sugótól természetesen mindig tökéletesbben, mint a' szerepvivőtől. — Ezeket mind el lehet nézni olly társaságnál, mellynek szük korlátok-szabta körülményei másként tenni nem engednek. De ha a színész nyelvére nem ügyel, mellynek őrizetéül mintegy védnök van a' szinpadon, keresztülrontva a' bitorló néptömeg hosszú során — mint a' „természet és miveltség" cz. vig játékban, Deésy ur huszár helyett mindig húzárt mondott, több szónak végtagjait annyira elhuzá, hogy valóban figyelni kellett, ha az ember a' dolog velejére jönni akart: már ez szigorú megrovást érdemel; 's hogy D. ezután inkább fog ezekre ügyelni — reméljük. A' szegedi ref. ur e' lapokban Deésy urat több izben mint gondolkodó színészt állitá a' közönség elébe, 's szinbirálatiban örömmel olvashatá mindenik, hogy D. többnyire helyesen vagy ügyesen, sőt remekül is adá szerepeit. Már most valóban nem tudom a' recensens látcsöve volt-e homályos, vagy D. változott-meg? — Mondhatom tehát, hogy D. sok tekintetben nem felelhet-meg a' reá halmozott dicséreteknek. Az a' szabálytalan mozdulat, 's a' kezeknek elhagyása majd azt hiteté-el velünk, hogy Tüzes kapitány ur az auszterliczi csatában esett sebbe, 's azóta olly béna és ügyetlen taglejtéseiben. Dicsérendő azonban D. urban, hogy szerepeit igen jól tanulja-meg, 's a' sugó megszünik működni, ha ő a' szinpadon áll. Egyébiránt, ha szép ércz-hangja mellett vas türelmű leend a' szorgalomban, egykor a' mélyebben szemlélődőt, 's dramaturgia barátját is kielégitheti játékával. Deésy ur közönségünknek tetszett. — Keszyné assz. mint József a' „parisi naplopóban" igen kedves jelenet volt. Az a' virgoncz pajzánság játékában — párosulva a' szeszélynek hol komor, hol vig humorával — benne igen dicsérendő, a' mennyiben t. i. dicsérhető. A' parterre noble játék végén előhivatással, 's „éljen"-nel tisztelé-meg. Tragicai szerepeivel mindazáltal még nem látszott kezet fogni, habár mint „Griseldis" a publicumnak tetszett is — de recensensnek nem. — Göntzy ur elég comicai erővel bir; Váradyné assz. lá-lá. A' többiről hallgatok; mert ha valaki reformot akarna rajtok eszközleni, a' papirgyártó többet nyerne vele, mint a' magyar publicum. SZEMLEY.

NAGY-ENYED, őszelő 21-kén. — Jelen évhosszatt legjövedelmezőbb havunk Göde István színésztársulat maradványát Zalatnáról; Pályi neje-, 's Kántornéval, mint vendégeket, Kolozsvárról, színélvezményeket sovárgó városkánkba hozá. Noha azon körülmény, hogy férfi-személyzet ugyan nincs: Göde elől hátul; sem lány, mert iparkodó Gödénénk csakugyan túl van azon, Maria pedig komorna-szerepen felülemelkedni képtelen — e' körülmény, mondom, sokat levon előadásaik élvezhetéséből: de a' honszerte tisztelt művész Kántorné, 's vidéki szinpadainkon becses Pályné játékai fűszerzik azokat, és szivesen fogatnak tollat velünk tudatni hazánkkal itteni mutatványaikat. — — Őszelő 1-jén nyiták-meg szinhelyöket a' piaczi ismertt emeletes szögépületben „veszedelmes nagynéne" 4 felvonásos vig- 's egy felv. előjátékkal. (Irta Albini, ford. Szigligeti). A' mű ép és élénk; életvaló

képei, a' színésznő pályáját körüle dongó csapodár sereg által hiven ábrázoló jelenetei kedves éleményt képesek nyujtani. Előadás, leróva az előjátéki hanyagságot, kielégitö, mind a' két fő szerepvivő egész iparral ügyekvék: Göde a' csökönyös, végre a' szerelmében majd nyulfivá olvadott falu-nemest, Emmerlinget, dicséretes készültséggel — Pályné az olly kedves ál-nagynénét szini ügyesség-, 's mióta nem láttuk, sokban tisztult szavalattal személyité, mindkettő játék végén előtapsolva. Nagy az egyszerű eredeti Bolzmannt igen jól; Feleki (Horst) iparral; de fiatal- 's magas körökben járatlansága miatt még nem való efféle szerelmes szerepekre, különösen a' nálánál jóval testesebb P..né mellett; tagmozdulatai nagyon feszesek; vagy zsebben a' kéz vagy szájon. Lázár (Starkschütz, hadnagy) ha nevéből nem, más egyébből nem lehete kikapni, mi lényt személyesit; öltözete pórias; nyelve kellemetlen rikácsoló, szókat megrágó 's érthetlen darabkákban vető-ki a' közönségnek. Király (főpinczér) illy szerepekre hisszük jó leend. A' többi is jócskán, mint Pály (Pampero). Nézők elegen.

KOMOLY és társai.

KOLOZSVÁRATT, sept. 10-kén szinpadra került „Tudor Maria" Hugo V. után Nagy Ignácz forditása szerint. Referens nagylelkű kiván maradni a' kicsiny erejünek hanyatlott színésztársasághoz, 's a' multakban ahoz való személyek nélküli darabok eljátszásáról, valamint névsoráról sem fog megemlékezni; mert jó részint mások előtt is tudva áll, hogy e' társaság megoszlásával a' jobb személyzet eltünt, 's azokról, kik megmaradtak — az egy Dérynét talán kivéve és Hegedüst — szóllni időveszteget ésnek tartanám. Azért szököm-át tehát krónikámban augustus hónapját, hogy kedvesebb tárgyat nyujtsak mind a' közönségnek, mind pedig magamnak. A' fennemlitett darabban és napon Laborfalvi Róza kisasszony, a' pesti színésztársaság egyik nevezetes tagja, mint Tudor Maria lépett-fel szinpadunkra először — mint vendég. Várva vártuk viszont azon pillanatot, mellyben a' szinpadi középszerűség, de sokszor aljas képeitől fölebb emelkedhessünk, mellyek gyönge társaságunknál legtöbbször burlesk vagy grotesk alakokban ütötték-fel fejöket, 's mellyek a' haidani Munducus-kort varázsolták-elő, miknek ijesztő nyomai az olasz arlechinóban, a' franczia turlupinben és a' német Hanswurst-ban kitörülhetlen bélyegül maradtak-fenn. Illy kellemetlen bohóskodó arlequinekben kelle nekünk éleményt (émelgést inkább) mind eddig találnunk a' személyszükség miatt, mellyeknek mesteréül Benza tüzé-ki magát legtöbbször — némellykor Haraival, 's csuda-e? ha már ezek után pesti izlést és müvészi egyént vártunk szinpadunkra? 's ha az olly rég óta üres szinház most teli-népével kitörő örömmel fogadja a' jeles Laborfalvit? minek előtte már szelid türelmében eléggé kiizzadta magát! Laborfalvi R. k. a., mint ref. látja olly szini személy, ki magyar színészetünkben, a' dramaturgia nagy höseinek, mint Shakespeare, H. Victor, Dumas, Schiller 's a' t. darabjaiban, hol a' nagyszerűség képzete valósulva láttatik lenni, egy dús és nélkülözhetlen individuum; kiben a' tragicai nagyság forrása, ha még nem éppen tisztán is, szomjat oltólag ömledez a' romanticai lágyság ellenében, 's megvalósitja viseletében, és nagygyá alkotja a' képzelet gyermekét, melly a' holt betükben játszadozik. Ezt tevé Laborfalvi k. a. Tudor Mariában is, hol a' királyné és az aszszony vivnak egyszerre a' hatalom és szerelemmel; ennek alája adá mint királyné is, amannak fölébe rendelé magát, mint ember, 's e' hatalom és szerelem vivatják az érzést, melly fönségében ugy,

mint alantiságában — characteri, 's melly itt ugy, mint amott, nagyszerű. Mind ezekhez e' kedves vendégünk hűséges képző tudott mind végig maradni. Hangja is olly érthető, tiszta, hogy gyenge süketeink is képesek lennének öt hallhatni. És néhol éppen olly erős, hogy csaknem veszt egészségéből, — mit talán ollykor mérsékelnie is kellene a' kellemesbb hangzásért. Déryné assz. Johanna szerepében, a' kisded lánykáéban, korának el nem titkolható jeleivel folyt-be; 's ki a' két művészt ismeri, képzelheti, milly kedves szinezet volt Déryné az együgyü lányka szendeségével, Laborfalvi, a' hatalmas királyné ellenében! Azonban ref. kénytelenittetik elhinni, hogy Dériné igen nevezetes volt e' szerepben: mert a' közönség egekig tapsolá benne. Haray (Fabiano) még szerepét sem tudá; a' min nem csudálkozhatni, mivel ő még mindig régi iskolájában vesztegel. Kilényi (Rénard Simon) mulattatott. Hegedüs (Gilbert) kielégit vala, ha teste mimikájával nem kalandoz annyit. Ő igen sokszor en garde-ban áll — mintha tüstént vivni akarna. Ezzel hagyjon-fel, ez felettébb rontja hatását játékának. — Hirdetmény végén ez is olvasható volt: „Kecskés hazájából visszaérkezett" — Hát csak ugyan oda volt? mert közönségünk erről eddigelé mit sem tudott. Laborfalvi k. a. játék végén és felvonások köztt is zajos éljenzések kiséretében hivatott, valamint Hegedüs és Déryné is végül. Nézők igen számosan. VRSS.

SZEGED. Aug. hó 6-án „Frigyesi Elek" — 8-án „Hinko" került szinre. Amannak előadásán közlő jelen nem volt; — emennek czimszerepében minél jelesebben működék Czelesztin, nem különben Miskolczi Lilla (hóhér leány); Körösiné (Volkner Margit) Szákfi (flandriai gróf) Baranyi (Hóhér), annál boszontóbb vala az ügyetlen szerepkiosztás következésében azon fonákság, hogy a' hóhérnő (Aniko) leányánál (M. Lillanál) kora, kelleme 's öltözetére nézve sokkal fiatalabbnak tünt-fel, mi az előadás kerekdedségét igen elferdité. — 11-én kertijátékszinünkben „Antonio a' két alakú ifjú" adaték. „A' cremonai szövétnekes ifjú" czim alatt ismeretes darab főszerepét M. Lilla helyesen felfogva kellő hatással vitte-ki; egyéb szerepeket Baranyi (Marchese di Albani) Czelesztin (Rodrigo), Farkasné (Rozaura), Körösi (Pietro), Körösiné (Margareta) kielégitőleg személyesitének. Etelkavári M. P.

HANGÁSZAT.

A' pestbudai hangászegyesület közgyülése jelen vasárnapon, oct. 6-án, délelőtt tizenegyedfél órakor tartatik Pesten a' városi redut-terem épületében, mellyre az egyesület t. cz. tagjai tisztelettel hivatalosak. — Pesten ez egyesületi nagy tanács f. é. sept. 11-ki üléséből.

Mátray Gábor m. k.
e. titoknok.

DIVAT.

Parisban az utóbbi lópályaaztatás alkalmával Mars mezején a' lovaglő dámák ruháján csak egy sorgomb látszatott, a' mellen csipke-jabot (fodor) diszlett; különben zsinórral volt ékesitve. — A' férfiak selyem, atlasz 's musselin-nyakkötőt viseltek. A' szépnem szinházi öltözetül tafota-ruhát rövid ujakkal; fehér reczés kesztyűt, vagy arany és chenilleből; fekete és piros reczés fejkötőt, és kisded chenille-fejcsuklyát (capuchon) használ. A' kalapok kis alakúak, mélyen lebocsátkozók.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiaczon, Dencs-ház, 86-dik sz. a.

Nyomtatja Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

81.

HONMŰVÉSZ.

Pesten csötörtökön october 10kén 1839.

KÖLTÉSZET.

Dalok a' gőzhajón.

(Tavaszutó 27-kén 1839.)

I.

Vén Dunának ősz serényén
Víva a' hullám-tetővel,
Sólyom-szárnyakon repűl a'
Gőz-erő izgatta gépely;

Száz fohász kel a' tömeg köztt,
Száz szem csügg a' láthatáron,
Száz ajak harsogja: „én már
Pálya-czélom' tisztán látom!"

Tengerén a' földi létnek
Éveink is igy repülnek,
'S m g szivünk küzd sors-habokkal.
Vágyaink czélnak örülnek;

Boldogok! ha feltalálják,
A' miért bőn lángolának. —
Milliók keltek ez útra,
'S czélhoz csak gyéren jutának.

II.

Tarka nép-füzér körűlem,
Tarkább, mint virágzó rétek;
Vannak benne tünde lányok,
Vannak ifju 's agg személyek.

'S mintha volna köz-szeszélyben
A' gőzöny e' tarka népe,
Olly vidám itt minden érzet,
Olly derült mindenki képe.

Én állok csak, mint koporsó
Rózsabimbók köztt, sötéten;
Bennem gyászos pusztaság van, —
Élet, a' hajó-födélen.

Volt idő, midőn e' sziv is
Dús öröm lángjától égett,
'S boldogsága mámorában,
Még dicsőbb jövőt reménylett;

Ám de mint hab összeomlott
Szép reményem tünde vára,
'S bús szemembe nem rezeg-fel
Többé az öröm sugára.

III.

Vas kereszt tün'-fel egy ormon
A' távul békes kődében,
Minden lányka arra bámul,
'S részvét-gyöngy rezg szép szemében.

Mondják: „ott levente nyugszik,
Hullámban ki lelte sirját
Mert merészlé hőn szeretni,
A' daczos vár-ur leányát.“ —

Ennek sorsán gyönge szűzek!
Hogy ha könnyet permeteztek,
Úti társatok szemébe
Olly részvétlen o! mért néztek?!

V—I BARNA.

ÉPITÉSZET.

Alessi, Vignola, Palladio, Fontana.

Galeazzo Alessi, Perusában született, 1500-ban, 's elhunyt 1572-ben; elhirült olasz architektus volt, ki Genua várost, ugy szóllva, egészen ujdon épité-fel, mi által művészi hirnevét alapitotta-meg. Mint tudva van, Genua a' kiterjedett kereskedés által hirnévre kapott, és sok kincset szerzett magának, mi által gazdag kereskedőknek lön lakhelye. E' város polgárai abba helyezteték nemes vágyaikat, hogy szerzett kincseiket a' város felvirágzására 's dicsőitésére forditák, nem pedig hogy nemtelen holmik megszerzésére pazérolják. Büszkék levén azon hirnévre, mellyet már a' kereskedői szellem által szerzettek maguknak, a' város diszitése gondját művészekre bizták, hogy ezek is a' magukét megtevén, ez által polgáraik helyes izlését 's a' honhoz ragaszkodást az utóvilágra átárasszák. Hogy e' nemes czélt elérhessék, Genua ügyekezett falai közé fogadni azon művészeket, kik ügyességükre nézve ismeretesek voltak olasz ország más városaiban is, 's addig már hirt-nevet szereztek maguknak. Illy derék férfiaknak közükbe vétele 's pártolása szülé ama dicső művészi vetélkedést, mellynek köszönheti fényét Genua; 's valóban az ott valósult épitvények, tanúbizonyságok a' legritkább belátásról 's ügyességről. Nem mutatkozott semmi afféle akadály, mellyet nem voltak volna képesek legyőzni: mellyet ott maga a' föld rendetlensége is okozott, ki nem véve. Mind e' most érintett iparnak inditója Alessi volt, ki az elhirült Maria-egyházat alkotta, melly a' Carignan-dombon áll, 's melly kétségkivül a' legnevezetesb 's leghelyesb épitvények egyike, mellyek bármilly korban 's akárhol is felállottak. Ezen egyház, kisebbitett mértékben a' romai sz. Péter basilikához sokban hasonlit.

Az architektura, jelesül nagy paloták összeillesztésénél, 's a' szerkeződésnél sok köteleztetéssel terheli a' művészt, miből valamint nagy érdemek, ugy hibák is származhatnak; minél fogva az efféle esetekben köszönettel tartozunk azon épitő művésznek, ki számos hibát ügyesen elkerülve a' legtöbb szépséget képes egyesitni. — Nem bizonyithatja-be semmi fényesebben e' jeles architektusnak művészi ügyességét, mint a' Sauli palota. Ezen épitvénynél, melly nem csupán a' leghelyesb emlékek egyike Genuában, hanem egész olasz országban is, Alessi minden előforduló akadályt ritka művészi készséggel mellőzött-el. A' műterv szerencsés választása 's annak beosztása, homlokzat idomzatai, tiszta 's kellemes izlés, műszerek ügyes választása, helyes bevégzés — azon bélyegző vonások, mellyek képesek tiszta bizonyságot adni e' genuai architektusnak nagy elméjéről. Általán a' leghosszabb értekezés sem merithetné-ki azon nagy számban létesült műalkotványokat, mellyek e' derék művésznek köszönik létüket, 's mi által ő gazdagitá és csinositá Genuát 's vidékét.

Giacomo Barozzio, ugy nevezett (Vignola), Vignolában született 1507-ben, 's meghalálozott 1573-ban; egyike volt azon elhirült olasz architektusoknak, kik szabály-adó nevet szerzettek magának az architekturában. E' derék művész oda hagyá Romát 1537-ben, 's franczia országba ment. Visszatértekor készité ő a' sz. Petronio egyház homlokzatát Bolognában, mellynek elintézésénél kitüzött czélja volt, a' hajdani izlésnek goth charakterrel vegyülete által fentartani a' sztilt. — 3-dik Pál pápa alatt Vignola műterveket készitett a' Jezus nevet viselő egyház számára, mellynek 1568-ban tették talp-kövét. E' most érintett templomot Vignola egészen a' carnies-ig bevégezte, teljes létesülését azonban maga el nem érhette. Ez egyház szép idomzat 's helyes izlés által ajánlja magát. — Mind azon épitvény között, mellyeket Vignola munkás életpályája folytában bevégzett, első helyet foglal-el azon kastély, melly Caprarola nevet visel, 's melly 10 arányi távulságra fekvén Romától, azt ugy tekinthetni, mint e' nagy művésznek remekét. A' kastély általános formája öt szög, mellynek alapzatát 5 bástya veszi körül, 's mi által vár-tekintetet nyer az épitvény. Egyesitve levén e' kastélynál a' polgári 's hadi épités, az épület, e' vegyület által szilárdságot 's nagysági tekintetet vesz-fel. Az érintett kastélynak mindenfelé elterjedett hire, most is még számos vendéget 's műértőt von oda, ámbár ez épületet már hosszas időtől nem lakja senki. — Vignola készitvén az Escurial nevű királyi palota műterveit, 2-ik Fülöp spanyol király azon kedvező ajánlatot tétetté a' művésznek, hogy lépne szolgálatába; de mivel ő, megha-

lálozván Angelo Mihály, architektusa lön a' sz. Péter főegyháznak: e' hivatalával 's aggastyánságával mentegette magát. E' nagy hirű müvész emelte a' sz. Péter főegyház homlokzatánál azon két kúpfedelet is, mellyek a' nagy kuppola trabansainak látszanak lenni, 's mellyek olly ügyesen elrendelvék, hogy őket a' szem alig veheti-ki. De éppen ez elrendezés szerzi azon czélzott hasznot, mellyet az illy összeillesztéstől várunk; mivel az öszhangzat vagy harmoniának fentartására szükséges, hogy azok csak mellékszerepet játszjanak, 's ekképp' illő contrasztot szerezzenek.

(*Vége következik.*)

SZOBRÁSZAT.

Boulognei oszlop. — Lemaire ur, ki nehány hét előtt orosz országba utazott az Izsák-egyház fő homlokzata faragványainak mintázása végett, Parisban előbb minden munkáját bevégzé, u. m. Kleber emlékét, XIV. Lajos szobrát, melly a' versaillesi muzeumba jövend, 's a' boulognei oszlop basreliefjét, melly Napoleont ábrázolandja azon pillanatban, midőn a' becsület-rendet először kiosztá.

A' luxori obeliszk felirata. — A' feliratok akademiája Parisban következő feliratot készitett a' luxori obeliszkre. A' talaj egyik oldalán: Ludovicus Philippus I. Francorum rex, ut antiquissimum artis Aegyptiacae opus, idemque recentis gloriae, ad Nilum armis partae, insigne monumentum Franciae ab ipsa Aegypto donatum posteritati prorogaret, obeliscum die XXV. Aug. A. MDCCCXXXII. Thebis Hecatombylis avectum, navique ad id constructa, intra menses XIII. in Galliam perductum, erigendum curavit, d. XXV. Octob. A. MDCCCXXXVI anno regni septimo. Átelleni oldalán: En présence du roi Louis Philippe I. cet obélisque, transporté de Lougsor en France, a été dressé sur ce piédestal par Mr. Lebas, ingénieur, aux applaudissements d' un peuple immense, le XXV. Octobre MDCCCXXXVI. A' talajnak más két oldalát az obeliszket leboritó és fölemelő készitmények ábrázolatai ékitendik.

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

PESTEN. Oct. 3-án „Ördög Robert" (ismét ördög Robert!) regényes szinjáték 5 fvsban. — Ha ez az ördöngös comoedia illy gyakran szinpadunkra kerül, félő, hogy minden nézőt elriaszt. Adatása illy gyakori 's egymást sebesen követő ismétlés után sem volt legdicséretesebb. — 4-kén „Bel-Isle Gabriela" drama 5 fvsban. A' szabadsággal elutazott Lendvay szerepét, d' Aubigny kapitánt, ez uttal Fáncsy ur adá, ki előznökét minden ipara mellett sem pótolá-ki. Lendvayné assz. (Gabriela) játékát némi hidegség bélyeg-

né. Sok tekintetben jeles volt Barthánné assz. (Prie marquisné) Itt éppen helyén látjuk, minthogy ma mindketten hibáztak ellene, emlékeztetni dámáinkat, miként kesztyüben írni, és az iratot porzatlan vagy szárittatlan összehajtani: bárkitöl látták is, szerfelett fonák. Mi a' tapasztalati életben nem áll, szinpadon sem állhat; már pedig ref. bajosan hiszi, hogy dámáink honn, a' házi körben, kesztyüben végeznék irni-valóikat. Azt a' kis szünetet, melly kesztyü-lehuzás- és irat-beporzásból támad, ha csakugyan kell támadnia, örömestebb eltüri a' nézö, mint ama fonákságot. — 5-én „Fra Diavolo" daljáték 3 fvsban. A' czimszerepet Erkel ur, Zerlinát Felbér M. k. a., Pamelát Éder L. k. a., Kokburnt Konti ur adák. Nézök mérséklett számmal. (Schodelné assz. egy héttöl fogva rekedt). — 6-án „Griseldis jött szinpadra. Percival szerepét Czelesztin ur, a' szegedi eloszlott társaság tagja, mint vendég, adá. Müködése felöl jövö alkalommal bövebben.

M—v—s.

KOLOSVÁRATT sep. 12-kén „Szapári Péter" a' Birch- Pfeiffer Karolina magyarja adatott. A' czimszerepben Hegedüs müködött. Ha H. a' mai estén eleggé bebizonyitott rémitö eröködésektöl nem fogja óvni mágat, rövid idö alatt fordulóban leend a' rosz felé. Mire az akkora sápitások, mellyek végre vonaglássá korcsulnak, 's egész viseletét elferditik? Ohajtható volna H. urnak — Világfy Antal most közelebbröl érkezett szini kritikáit *) olvasgatni; onnan bövebb tanácsra és bölcsebb birálatokra akadhatni! Laborfalvi Róza (Szapári neje) játéka e' szerepben Világfytól annyira ki van meritve, hogy jelen ref. nem tudja, mit mondjon már többet; pedig ö is szeretné elmondani, hogy L. R. a' szó értelmében olly hösi nö volt, kiröl képzetünk mindenkor kezeskedni fog, hogy benne Buda-vár romjain a' magyar szerető nö igaz másolatra talált. Bövebb utasitást kaphatni Világfytól, a' magyar utszában. Kilényi (Hamzsa) szerepe accordját rendszerint el szokta téveszteni, 's ref. még soha nem tudja, hogy Kilényi valaha szerépe individualis characterét biztosan meg tudta volna határozni. Azt is tapasztalata után állitja, hogy ö vig és vig, szomorú és szomorú szerep között majd semmi különbséget nem ismer, 's nem tudja hogy kisebb nagyobb fényletek 's árnyéklatok különböztetik azokat egymástól. Illy nagy tévedésekbe legtöbbször esnek szinészeink, 's nem értenek különbséget tenni egy Figaro és Falstaff között, nem Hamlet, Lear, Móor Károly és Fiesko között. Innen következöleg még nagyobb roszba bukkannak; mert a' tragicum és szomorú, a' comicum és nevetséges köztt biztos határt vonni nem birnak; azért zajlanak minden hös szerepben, rikatni akarnak minden szomorúban és röhögtetni minden vigban. Mind ezek nem is mindenkor vesztik-el hatásukat; mert hányszor nem látjuk közönségünk könyezését tragoediáinkban, és mennyiszer nem röhögését a' karzatnak comoediáinkban! De ezek mind ollyan megjegyzések, mellyeken szinészeink ha okulnának is, nem a' közönségnek tennének vele örömet — melly különböztetni felette keveset tud. Játék végén Laborfalvi zajosan hivatott. Nézök számosan. 14-kén „Teréz" adatott. (Irta Dumas). Laborfalvi a' czimszerepben olly jeles volt, hogy ref. nem a' burgi hanem a' tordai vagy brassai szinközönségét szerette volna a' szinházba varázsolni!

VRSS.

NAGY-ENYED, öszelö 2-kán „Octavia" hös- szomorújáték 5 felv. kétségkül egyik jobb müve Kotzebuenak. Ez est ritka éldeletben részesité a' mü-

*) Lásd j. é. Nemzeti Társalkodo 105. 106. 107. 108. lapjait.

értő nézőt. Kántornéé ma lépe-föl mint Octavia. Hála vándor színészetünk nemtőjének, hogy valaha körünkbe is hozá magyar hazánk egyik régen fönragyogó művésznőjét! Fogadd tiszteletre méltó hölgy! forró 's tiszta szivből fakadó üdvözletünk- és kendőzetlen tisztelgésünket; fogadd egyszersmind szives hálánkat, hogy a' hon e' távul szögében bujdokló szegény társasághoz nem átallál jöni, magas tökélyidet előttünk is ragyogtató. Kántorné sokkal ismertebb a' két magyar hazában, hogysem dicsérő beszédünkre szorult volna. Ő Octavia nehéz szerepét végig élethiven, lélekéberség-, sziverő-, magasztaltság- 's nem hazudott érzelmekkel valósitá. Zajos taps, tetszés-kiáltás kisérő előadását 's végül százszoros éljen koszorúzá a' kihívottat. Göde (Antonius) 's Pályné (Cleopatra) dicséretesen; Pályné játékára még azt is helyesen véljük megjegyezhetni, hogy illy szerepekben arathat leginkább babért. Öltözete pompás; végén hivatott. Lxx (Marcellus) nagy zavart csinált; mert nem jelenvén-meg, szegény jól játszó kicsiny Pály Lórihoz (Antonia) még is mind többesben beszéltek. Csiszér (Ventidius) 's a' többek is ügyekvének; de közttük minden esetre kötelesek vagyunk kiemelni Nagy (Eros) játékát. Ő a' gyönyörű lelkezetű rabszolgát kedvesen személyesité. Király (Octavianus) igen tüznélküli, igen szögletes. Nézők elegen. — 3-án „Griseldis" regényes drama 5 felv. Halm után Fáncsy. Gödéné (Griseldis); Göde (Percival); Pályné (Ginevra). A' meglehetős előadásról nem szóllunk, megemlitvén csak, hogy az öreg szénégető (Nagy) játéka nagy tetszést nyert; hanem a' helyett pár észvevételt bátorkodunk tenni a' társaság szini nyelvére nézve. Tudva azt, hogy a' legszabatosabb könyvnyelvnek kell szinpadra hozatnia, hogy annak főfeladata nemzeti szép nyelvünk terjesztése; igen kellemetlenül hat füleinkbe az a' sokféle, valamennyi színésznél más más tájejtés: egyik a' legkellemetlenebb dunántulin tul, rul, tül, rula, tüle rút szülöttekkel; másik jól megnyujtott székely modorban, mindnyájan pedig a' nálunk erdélyieknél hallatlan be-kkel szavalnak (be-ad, be-usz bé-ad, bé-usz); ám mi a' bé-t tartjuk jobb- 's mindenesetre kellemesebbnek; a' be-seknek csak azt mondjuk, miért nem irják 's ejtik ezt is: rá-fogás, rá-ad, rá-beszél, rád ra-ká 's t b. igy: ra-fogás, ra-ad, ra-beszél, ra-d raká: vagy ez a' ráa t.t. zsebszótára szerint igehatárzó (in Zusammensetzungen)? Jól van. De éppen ezen elv a' bé-t is igehátárzóvá teheti; nálunk a' be külön indulatszó: be szép! A' korcs er-ántról is le kellene már egyszer szokni. A' ban és ba-t is többen roszul használják, hová-ra felelvén az elsö-, hol-ra az utósóval: p. o. a' városba-n megyek. A' számnevek után nyelvünk természete ellenére, mindenik többesbe teszi a' tárgyat; p. o. hat aranyokkal ajándékozá-meg az öt legényeket. — 4-kén Bauernfeld életvaló 's világi magasb kört hiven festő képekkel teljes 3 felvsos vigjátéka „vallomások" nem tudjuk kinek forditása szerint adaték. Nagy (Hermann) kis szerepét jobban adja, ha hangja nem olly igen gyermekes. Gödéné (Julia) mennyire fiatal lányt személyesithet, dicséretesen. Csiszér (báro Zimburg) nem tud báró lenni. Király (Adolf) reményünken felül jócskán. Kántorné (Lindenné) szokott természetes könyüdséggel. Göde (Bitter) jól, 's a' többiek is türhetön, csakhogy a' közönség kis volta (?!), 's meg azon körülmény, hogy illy magasb conversatioi játékot G. társai bajosan adhatnak, némi közönyösséget engede az előadáson elvonulni. — 5-kén „elevenholt házaspár" Lebrun 1 felvnsos vigjatéka, és „nevelő ezer bajban" ismeretes vigjáték adaték. Az elsöben

elöforduló ének 's azon körülmény, miszerint kisérője a' refor. collegiumi ifjuság zenekara volt, számos nézöt, ifjat 's gyermeket gyüjtött-össze, 's minthogy ezt tudák, annyival rovásra méltóbb a' második, különben elég élénk, münek torzitott 's illedelmet sok helyütt feledett, elöadása; különösen Lizi kertészlány játék végéni magaviselete szinte tul vágának a' szemérem korlátain; egyébiránt ezeket 's még a' sugó hangos beszédét leróva, sikerült- 's élénknek mondhatjuk az elöadást. Pály (Hagyma), Pályné (neje), Csiszér (Jakab) jól megnevettettek. Mi a' muzsikakiséretet illeti, közönségünk élénk örömmel hallgatá az ifjakat, 's ez örömet nem anynyira a' hangok bája varázslá belé, mint e' most támadt öntudat: hogy eddig csak tábori rézszereket harsogtató ifjaink a' fuvola 's violin lágy hangjaival sem ismeretlenek. Nem annyira a' hangok bája mondom; mert látszék, hogy még kezdök: ugyan is több izben elnyomá zenéjök a' szép kettösdalt; — azonban remény élede mindenikünk keblében, hogy a' collegiumi zenetanitó kezet fogva a' napokban ide jött alkalmas muzsikamesterrel, lelkesülö ifjainkból önálló orchestrumi egyéneket foghat nem sokára idomitni Áldás kisérje munkálatukat! 7-kén Pályné jutalomjátékául elöször adaték: „Walburg éjszakája, vagy, a' szent gellérthegyi büvös tulipan.“ — Még itt nem adatott (hisszük, hisszük, ne mondják kétszer is) mulatságos regényes melodram 4 felv. Irta Birchpfeiffer Sarolta, ford. Kiss Iván, muzsikáját készitette Glaeser Ferencz. Itt van kedves olvasóim az egész czim; ki kelle irnom; mert különben magából a' müből bajosan lehetne okulni, hogy miféle historia. Az egész egy csudálatos értelmetlen népregei keverék; van benne vigjáték, boszorkány comoedia, megint mindjárt olly érzékeny jelenetek, hogy szive repedhet a' nézönek. Hála jó Istenünknek! illy sületlen német férczelések nálunk kedvet soha sem találnak; küzönségünk kisvárosi ugyan de a' valódiságnak barátja. Sajnáljuk iparkodó szinészinket, legkivált a' derék Kántornét, ki egész lélek-, teljes erövel, söt sok helytt valóságos magasztaltsággal hozá életbe szegény oknélkül kinzott Elze asszonyt. Pályné (Zsuzsi), Göde (Werner), Gödéné (Gertrud) mindent megtevének. Ki kell emelnünk még Pály (Matyi), Csiszér (Márton szabó), Maria (hegyi boszorkány olly eredeti játékaikat, mint ha Isten éppen ezeknek teremté vala öket. Felekyvel (Henrik herczeg) efféle szerepekben még nem tudunk megbarátkozni. Ő mint érintettük már, nagy körbe nem tudja áttenni magád; beszéde leczkefelmondás, A' kopott herczegi terem bezeg ellentétben álla Elze dicséretével: „nincs egész földön ennyi fény, illy dicsöség!“ — Pály Lóra (Fritz) igen kedves kis gyermek. A' muzsikai részt föiskolánkbeli tanászok (diákok) 's városi két mükedvelö adák. Nézök, mint kellett, elegen. —

KOMOLY és társai.

SZEGEDEN aug. hó 13-kán Csató Pálnak köztetszésü vit játéka „megházasodtam‘ kevés nézö elött jutott szinpadra. M. Lilla (Róza) élénk 's kellemes, Körösiné (Fénypatakiné), Czelesztin (Fellegi) Baranyi (Lengei) hiv elöadásaikkal a' darabnak minél elöbbi ismételtetését kivánták. Egyedül Farkasné (Paulina) álla helytelenül fiatal szerepében, kire az efféle szépségek „angyali szemek, báj-alak 's a' t.“ olly igen nem illenek. — 15-én Munkácsinak „garabonczás diákja“ nem nagy számú közönséget csalt-ki kerti játékszinünkbe; különben is e' darab — melly fövárosi szinpadunkon is csak a' hozzá alkalmazott diszitményekkel, nemzeti hangászattal 's némelly népdalaival tarthatja még fenn magát, 's éppen nem napi

szinre való — énekeiben rútul megcsonkitva, a' hangászat nem hozzá alkalmazva, hibás, akadozó 's az oktalan rögtönözések miatt botránkoztató előadásával — ide gondolván még egy herkulesi termetü garabonczás diákot — Czelesztint — kellemetlen estvét nyujtott a' türedelméből majd kisarkalt közönségnek. — 17-én fáradhatlan Körösinénk jutalomjátékaul kevés nézö előtt elöszer adaték „világosi romok kisértetei, vagy az elkésett kincs keresök" vigj négy fvnsban „egy tudós köztiszteletü hazafi classicai müve" igy a' hirdetmény. Foglalatja — menyire egy előadásra emlékezetben tartani lehete — következö. Első fvnsban: Endrei (Szákfi) nemes de szegény ifjú az iránta hajlandó Juliát (M. Lilla) ,Kamatos (Körösi) gazdag uzsorás leányát, nöül ohajtja, 's nem igen bizván megegyezésében a' fukarnak, ennek elámitására 's megjátszására barátjával Szeremivel (Czelesztin) értekezik. Majd azután fellép Kamatos, 's házmindenesét Jakabot (Balog) mértékletességre oktatgatja. Második fvnsban (melly az elöbbihez képest aránytalan hosszú) özvegy Erzsók aszszony (Körösiné) Kamatos nénje a' kuruczvilágból, a' hozzá befordult 's általa jól megvendégelt éltes katona alakú Szeremivel házassági kötésbe bonyolodik. Feltünik ismét Kamatos Jakabbal, és szokása szerint ennek a' fukarságról 's mértékletességről példázgatván, egyszerre eszébe jut bizonyos obesternéhez az elmaradt kamatok követelése végett elmenni. Harmadik fvnsban: Kamatosnál két keleti alakú férfi (Endrei barátja Szemeri, 's inasa Istók — (Egedi —) megjelen, 's öt érthetlen szavakkal köszöntvén, tudtára adják „hogy takarékos 's mérsékletes élete miatt ö választatott-meg a' föld alatti szellemek királyja által a' világosi romok köztt elrejtett Darius kincsének bekövetkezö Sz. György-éjfélkor leendö felvételére, — de a' többi köztt olly feltétel alatt, hogy az nap senki kérését (kivevén, ha pénzt kérne) meg ne tagadja" — mire kevés habozás után a' fukar reá állván, a' szerencsemondók eltávoznak. Kevéssel utánuk bedobban Kamatoshoz a' leánytkérö Endrei, kinek kérését már meg nem tagadhatja. Negyedik fvnsban: Kamatos Jakabbal éj idején elindul a' világosi romok felé, 's utjában majd az utazó katona alakú Szeremi, majd az éji örök által késleltetvén, elér a' helyre, hova éppen Erzsók asszony is (nem tudni miképpen 's ki utasitásából?) eljut. Megjelen azonnal Darius lelke (Szeremi), ki a' fukarra, 's a' kéményseprö lelke (Istók), ki Erzsók asszonyra elmondja az itéletet, mellynél fogva „elkéstük miatt csak majd harmincz év mulva fognának ismét a' szellemek megjelenni, mikor pedig ök már nem élendnek." 'S ezzel vége a' vigjátéknak, melly cselekvényeinek, ugy mint ötleteinek is, silányságából két felvonásra szoritva, több unalmas részletétöl megkiméltethetnék. Erzsók asszony szerepe kivált éppen nincs a' történet érdekéhez szöve; 's bizton kihagyható: különben pedig az előadás, minden igyekezett mellett is, a' darab untatóságait el nem oszlathatá. — 18-kán „Don Juan" szabad ég alatti kerti játékszinünkben közép számú, — 24-kén Baranyi jutalom részére „egy óra" tüneményes varázsjáték kevés nézök előtt fordult-meg szinpadunkon.

ETELKAVÁRI M. P.

DIVAT.

41-dik divatkép (Parisból). — Menyasszonyi öltözetek. — Ruha repszből fehér selyem zsinór-diszitvénynyel. — Bécsi divat oct. 3-kán: ruha himzett linonból; crispine virágos atlaszból chenille-rojtokkal.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiaczon, Dencs-ház, 86-dik sz. a.

Nyomtatja Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

HONMŰVÉSZ.

M. T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

82.

HONMŰVÉSZ.

Pesten vasárnap october 13kán 1839.

KÖLTÉSZET.

L** emlékkönyvébe.

Nékem egy nap, egy dicső ragyog fenn,
Élet egy virul csak édesem!
Azt imádom szép szemed tüzében
Birtokodban imezt élvezem.

Majd ha éj borúl e' nap tüzére
'S gyász-enyészet dúl az életen:
Hamvad a' kebel- 's láng-érzetére
Hűs lebel leng síri éjjelen —

Földerül egy jobb élet sugára,
Földerül a' csillagok között;
Ott szerelmünk ifju nappalára
Síri éj már többé nem köszönt.

VARGA S.

SZORGALOM.

Fresco-festvények átvétele. Barezzi István Milanóban több év előtt egyszerű módot talált-föl fresco-festvényeknek falróli átvitelére. Ő saját titka szerint elkészitett vászon-darabot borít a' frescóval ellátott falra, melly a' festvényt annyira magához szivja, hogy a' művész vásznának ügyes levételekor tiszta fehéren hagyja a' festvény hült helyét. E' vászon ujra egy táblára feszittetik, 's a' vászonrúl ismét erre tapasztatik a' kép minden sérelem nélkül. Illy móddal nehány fresco-festvényt nyert Luino és Marco d' Oggione, 's többtől. Utójára még a' holtak deli arczbőrét is át fogják örököseikre ruházni. M. I.

A' tengerviznek ihatóvá tételére rendelt készitmény, mellyet Peyre és Roche urak találtak-fel, a' franczia hadminister parancsából Rochefort-ban megpróbáltatván, Borda nevű hajóra szállittatott. Az egész készitmény nem nagyobb egy közönséges hajó-konyhánál. És e' készitményben a' mellett, hogy az egész hajónépet ellátja vizzel, kenyeret sütni 's főzni is lehet. E' készitmény a' hadi hajókra általában alkalmaztatni fog.

Megszürtt viz Parisban. A' porte st. Denis közelében álló kut vizét megszürve adja a' franczia vizszürő társaság nyárhó 14-től fogva. E' szürtt vizből első napokban 100.000 litres kelt-el.

ÉPITÉSZET.

Alessi, Vignola, Palladio, Fontana.

(*Vége.*)

Andrea Palladio, született Vicenzában 1518-ban, 's elhunyt 1580-ban; azon olasz művészek egyike volt, kit Europa összes országaiban a' helyes izlés 's utánozásra alkalmas sztil miatt általán követnek, 's kit bizonyos tekintetből ugy nézhetni, mint az ujabb iskola alapitóját. E' művésznek sztilje valóban azon tulajdonságot foglalja magában, melly sokat tesz annak terjedésére. Palladio rajzaiból mindenhol értelmes okot, egyszerű menetet, megegyezést a' között, mit gyönyör és szükség kiván: valamint is az idomzatok olly öszhangzatát láthatni, mi által nincs azoknál valami különösen feltünő, vagy uralkodó; ennél fogva e' művész modorja alkalmassá lön az utánzásra minden országban. — Nem érnők végét, ha e' jeles architektus remekeit egyenként előszámlálni akarnók. Sok szép dolgozata között, mellyeket Palladio bevégzett, nevezetre méltó a' vicenzai főegyház restauratioja. Mivel a' művész szerencsés ujitás által fiatalabb tekintetet szerze az emléknek, e' módositás következése lön, hogy miképp' szerencséjének, ugy, hirnevének is megalapitá rendithetlen talpkövét. E' most érintett egyházon alig csudálhatni eléggé a' műszerek deliségét, a' valósitásnál elczélzott tisztaságot, a' detailok finomságát 's hibátlanságát, Ez emléknek teljes bevégzése után olly hirnévre kapott Palladio, hogy Romába is meghivatott, 's midőn ismét visszatért anyavárosába, kiki azon volt, hogy városi vagy falusi palotájának számára műterveket nyerhessen tőle.

Ugy látszik, hogy Palladiónak czélja volt bebizonyitni, miként minden, mi a' hajdani architektura rendszerében, annak idomzatiban 's alakjaiban valódilag alapitva van, a' viszonyos módositásnál, mit a' régiek is tettek, minden korra 's minden országra alkalmazható. Innen lehet következtetni Palladiónak szabad, könnyű, a' régiek tömegeinek, műterveinek, vonalainak, detailloknak 's diszitvényeknek használását minden nemű épitvényeknél. — A' vicenzai játékszint méltán ugy tekinthetni egyikének emlékei közül, mint azt, melly a' legalkalmasb Palladio geniejének megismerésére 's művészi jártasságának és tudományának hiteles megitélésére. Az olympi akademia elhatározá akkoriban, hogy Vicenzában egy állandó szinház emeltessék, melly kellő szerkezményére öszhangzatban álljon a' városnak számos, szép 's izletes épitvényeivel. A' műtervek készitése Palladióra volt bizva. E' most érintett szinház felkészitésénél Palladio annyi művészi ügyességet mint izlést bizo-

nyitott-be. E' most emlitett épitvény egészen alkalmas volt tanúbizonyságul szolgálni, mi jól 's igazán értette e' művész a' régi minták typusát, 's milly helyesen tudta alkalmazni formáikat, a' helyzeti idomzatokhoz 's elrendeltt körülményekhez képest.

Domenico Fontana, egyike a' leghiresb olasz architektusoknak, 1543-ban született, 's elhunyt 1607-ben. Helyes izléssel készültt emlékei által szerzett magának hirt nevet. 5-dik Sixtus pápa, a' Prosepio Santa Maria Maggiore diszes egyház kápolnájának emelésével tisztelte-meg a' művészt. E' templomnál a' kuppola olly szép és gazdag, 's olly helyes izléssel készült műalkotvány, hogy alig lehet eléggé csudálni alakját 's az idomzatokat. A' pápa igen hajlandó levén hozzá, számos épitvény emelésével tisztelé-meg őt, mellyek valósitandók voltak: valamint a' Laterani sz. János egyháznál, ugy a' hozzá tartozó épületeknél. A' lateranpalota, mellyet Fontana emelt, egyik a' legtéresebbek közül Rómában. Nehéz volna valahol láthatóbb 's egyszersmind jobban összeillesztett tömeget mutatni, melly elmésebb elrendezést bizonyitna. E' négyszög-épitvényt nagy-gazdag 's fönséges párkány koszorúzza sok nemességgel. — Azon két, világszerte ismeretes oszlop is Rómában, mellyeket Trajan és Antonin oszlopainak nevezznek, e' hires épitő művésznek köszönik létüket. Azon diszitvények, mellyeket rajtok észrevehetni, ámbár külön név alatt is legalább külső tömegeik hathatóságára nézve, visszaszerzék e' jeles emlék előbbi méltóságának egy részét. — A' Termini nevezet alatt ismeretes viz-mestermív Rómában, melly nevezetre 's említésre igazán méltó fontossága 's a' viztömeg tekintetéből, Fontana dolgozatainak egyikét teszi. Az egész mű olly részt terjeszt-fel, melly előbb lehet tárgya az architekturának, mint diszesitésnek. Az architektus phantasiája e' vizgépelynél azon csudára emlékeztet, mellyet Moses vitt végbe, midőn vesszejével a' kőszirtre csapott. E' fönséges emlék teljes épségében áll-fenn, 's még most is a' legszebb 's leghelyesb szökő kutak egyike a' világon. — Nehányszor tapasztalt áskálódások végett Fontana végre oda hagyva Romát Nápolyban telepedett-le, hol őt a' fejdelem udvari architektusának 's az ország fő mérnökének nevezte-ki. Azon számos épitvény között, mellyeket e' derék művész emelt Nápolyban, főleg nevezetes a' királyi palota, melly hatalmas tömegeket mutat, 's melly beszámitva a' földszini emeletet, három emeletből áll.

Ezen elhirült művész a' természettől különös lángészszel áldatott-meg a' mechanikára nézve. Ugy látszik, hogy az architektusok közül bármellyik sem egyesité e' ritka talentumot annyi szerencsével; választott művészetével talán nem volt egyikének is

annyi szép alkalma ez érdemet kifejtőztetni. Mint architektust tekintve, nem lehet őt egy fokra állitni ama nagy mesterekkel, kik őt már megelőzték, 's kiknek művei klassikaiak, vagy minták maradtak, 's ezután is maradni fognak. Már az ő korában, igen megváltozott izlése annak, mi egyszerű 's nagy: kevesebbé ugyan a' tömegek compositiójában, mint inkább a' detaillok sztiljében. Észrevehetni Fontana-nál a' kevésbbé megfontolt izlésnek befolyását változtatás végett a' profilokban, idomzatok tisztaságának hiányában, 's formák és diszitések bizonyos önkénteségében; csupa különféleségek, mellyek, ha talán ugy akarjuk, kevés fontosságúak ugyan, azonban fölöslegségük mellett azon ártalmassággal birnak, hogy az ujitási vágynak, mi végre mindig csak zavarhoz, pusztuláshoz és veszendőséghez vezet, — ajtót 's kaput nyitnak.

NOVÁK DANIEL.

SZOBRÁSZAT.

Scott Walter emléke. A' „Standard" szerint nyárutó 15-kén leplezletett-le azon emlék, mellyet a' nagy költő tiszteletére Selkirk-ben emeltek. Emlitett nap Scott Walternak születési napja volt. A' szobor 7½ láb magas 's a' költőhez legkisebb vonásaiban hasonló. Scott Walter 32 évig volt az emlitett grófság sheriffje; igy képe is sheriff-köntösbe van burkolva. Egy kezében papir-türetet tart, másikkal sheriff-botjára támaszkodik.

RÉGISÉG.

Romai maradványok. A' Kölnből Trierbe vezető ut készitése becses fölfedezésre vezetett. Nyárelő első hetében Weingarten mellett az eiskircheni kerületben tett földhányások alkalmával igen szép romai falműre 's műtárgyakra találtak. A' fal valamelly fürdőintézet csarnokának látszik, melly nagyszerűsége 's fényével mindennek figyelmét magára vonja. A' mozaik-padlat valóságos remek-mű.

Régi emlékpénz. Dublinban, a' szent Patrick székesegyház javitgatása alkalmával egy darab pénzt találtak, mellyen a' 817-dik évszám olvasható. A' rányomott tárgyakat ugyan tetemesen megemészté az idő foga; de a' püspök-süveget és pálczát, mellyek a' keresztbe tett kulcsok felett állnak, világosan megkülönböztethetni. Közepén PAX szó olvasható, szélén pedig PIUS. Más oldalán repülő köntössel, egyik kezében kulcsokat, másikban égő gyertyát tartó alak látható; szélén pedig SAVXILIVM (Auxilium?) és SANCTO feliratot olvashatni. Ebből eléggé megbizonyodik, milly régi joga van a' katholika egyháznak Irlandra nézve.

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

PESTEN, oct. 7-én „a' napló“ vigjáték 2 fvsban. Lendvayné assz. (Vilma) felett ismét azon kedves művészi szellem lebegett, melly e' darab első adatásakor; 's igy nem csuda, ha még a' legszigorúbb műbirónak követeléseit is kielégité. Fürge ügyvédné szerepét ez uttal Erkelné assz. adá. Szoktatni a' szinpadra és közönséghez jó, sőt szükséges is az ollyan egyéneket, kikből valamit várhatni; de ne olly szerepekben, mellyeket más már tetszésre adott előttek; mert illy esetekben a' nézö hasonlitgat, 's a' hasonlitgatás az első kedvezö benyomásnak eredményében többnyire az utóbbiak mérlegszelenczéjöknek fölbillenésével szokott megtörténnni. — Ezt követé „ligeti kastély“ dramai enyelgés 1 fvsban. Ferencz, házügyelő szerepét Czelesztin ur adá. A' mennyiben Cz. ur mint Percival a' közönséget ki nem elégité: annyival mulá-fel annak várakozását jelen szerepének minden részében. Hivatása zajos volt. — 8-án „kalapos és harisnyatakács, vagy, ősanya a' falu pajtájában „bohózat, dalokkal és tánczczal 2 fvsban. A' czimszerepesek Szerdahelyi és Szilágyi urak ismét par excellence adák szerepeiket. Jeles vala Éder Luiza k. a. (Katicza) és Petrik ur (Illés). Egresy B. (Virányföldi) olly hevés volt szerelmese ellenében, hogy Afrika napja is jéggé fagyott volna mellette. Játék végén Steiner k. a. és Kaczérné assz. a' kedvelt Jales de Xerest tánczolák. K. a, ha a' természet adománya vagy ön mivelése által meg nem szerezheté, mit az Angol olly bélyegzöleg air-nek nevez; tartsa szeme előtt legalább tánczában azt, mit a' Franczia décence-nak, a' Német Anstand-nak, a' Magyar pedig illedelemnek szokott nevezni, 's akkor nem leendnek attitude-jei olly szemsértők e' mai tánczunak azon részében, midön egymásnak hátat vetve egymást körülkerülik. — 9-én „pajkos jurista“ vigjáték 5 fvsban, az egész személyzet jeles működése mellett adatott. Szinházunk közönsége mintegy hét óta népesedni kezd.

M—v—s.

NAGY-ENYED öszelő 8-án „agg szinész és leánya“ vigjáték 5 felv. Bayard és Théaulon után magyar szinre alkalmazá Fáncsy, a' m. t. társaság költségén A' mü jeles; élénk mulattató fordulatai-, szini élet való képei-, 's bokrosmetszö elmésségeivel nagy mértékben képes lekötni a' nézök figyelmét, mire még az ügyesen honositás is segiti. De éppen ez elöszámlált tulajdonokért sebes, egybevágó, fürge játszást kiván, mi ma ugyan hiányzott; miért is az egész előadáson némi altató bágyadtság lebegett. Ezt igen sajnáljuk, mert sokat veszte a' jó darab. Gödét (Sugár) cskugyan nem hagyá-el nemtője; végig éber, fürge, fáradhatlan vala. Gödéné (Serena) a' lehetöt megtette; de töle hovatovább jobban vonagatja Thalia kegyét. Pályné (Bájvölgyi Irma) jól, Feleki (Kéri gróf) türhetön adák szerepöket. Nézök meglehetös szép számmal. — 10-én Hirschfeld ismeretes „tündér kastély-ja“ — adaték kevés nézö előtt; mire egyik társom következő előzményét irá: Némelly dolgoknak kölcsönös viszonyuk annyira elágazott, olly egybevágó, hogy mélyebb fontolat nélkül egyelőre nehéz elhatározni: mellyik létezési föltéte a' másiknak? Oka, mivel különböző környületek közt mindenik önállóságát tanúsitólag, szülője — volt társának; 's minthogy csak egyesitett munkás-

ságuk ugyanazonra idézhet czélt, elérendőt; p. o. az olvasók nagy száma föltéte-e a' litteratura virágzásának, vagy sok jó könyv kell-e szaporitni az olvasók számát? vagy tárgyamra alkalmazva: közönségnek kell-e lenni a' színészet fennállhatásaért, vagy a' színészetnek kell oda müvelni a' közönséget, hogy azt fenntarthassa? Nálunk, ugy vélem, ez utósó szükséges a' szinlázat telvébben tölteni, mint ma estve 's a' t. Pályné (Marcsa) helyén volt; Pály (Farkas) hasonlag. Ő jó olly szerepekben, hol érzésnek kevés dolga. A' többit sem érdemök sem kicsinségök nem engedi megneveznem. Ez alkalommal is e' collegiumbeli ifjúság tevé a' muzsikai szolgálatot. — 12-kén „Embergyülölet és megbánás" Kotzebue ismert egyik jobb szinműve 5 felv. Kóré Zsigmond avult forditmánya szerint; min jobb színészeink ügyekvének ugyan segitni, csinositni, de éppen e' körülmény érezteté a' forditmány avultés németességét a' gyöngébbek ellenében. Előadást szinte sikerültnek mondhatni. Pály (Télpataky) 's Pályné (neje) jól — Csiszér (Horst báró) igen hidegen adá szerepét. Itt Csiszérre nézve (egyszer mindigre) megjegyezhetjük, hogy öt szerencsétlen hangja soha, divatvilág müveltségébeni járatlansága nagyon sok idő mulva, teendhetik honivá a' magas körökben; ma is nem keveset vont-le az előadás érdeméből. Ha már szinpadon akar maradni, vannak neki is szerepei: korcsmárosok, Márton szabók, 's a' t. Maria (komorna) igen sérté füleinket szertelen rikácsoló kiabálásaival. Nagy (Keserü) és Feleki (Péter) igazán elemökben voltak. Látja édes Feleki ur, az illy szerepek kegyednek valók most, nem a' herczegeké. Kántorné (Eulália) az est koszorúja volt, átgondolt, tiszta, valóságos művészi játékával; nem egyszer tört-ki a' tetszés szava az egészen valódi érzésteljes előadásába merült nézőségnél. Végül lelkesedéssel hivatott, 's általános éljen jutalmazá. Szaplonczay (ismeretlen) is hivatott, ki mint e' hónapra szerződött vendég, ma lépett először fel. Játékában csak egy hibát találunk, min ő nem is segithet, hogy t. i. kissé orrából beszél. Lázár (Ferencz) iparkodott, de mint mondtuk korább, 's most még bizonyosabban, neki szinpadon koszorúk nehezen virulandnak. Göde (Tobiás) közelégültségre. Nézők jócska számmal. — 14-kén Kántorné jutalmaul először: „királyleány mint koldusnő, vagy élet iskolája." Szinjáték 5 felv. Raupach után Deáky Samu. Noha az iskola igen terhes, 's némileg tulgyötrő a' nem egészen hibás Isaura gyógyitására, és a' mesterkélten szött álnyomor, cselfogások nem igen simulhatók ez inkább komoly műhöz; csakugyan az elrendezés, kivitel, helyes morál, gyönyörü tapasztalati mondatai, párosulva jó előadással, millyet ma sok tekintetben élvezheténk, maradandó hatást nyomnak a' nézők szivébe. Legnehezebb Isaura (Pályné) szerepe; mennyi fájdalom-, lázas indulatokon kell átmennie az élet való ('s csak rá nézve való) iskoláján! tekintve ezt, örömmel kell megvallanunk, hogy Pályné közelégültségre vivé-ki terhes vállalatát; különösen királyi gőgjéből, mint kellett, fokonként olvada-át szerető hitves alakjába. Szaplonczay jó Sancho volt volna, ha hangja tán rekedtség miatt annyira el nem hagyja. Kántorné (Uracca) e' kis szerepben is kedves; mozdulatiban mimicájában példánykép. Csiszér (Pedrillo) érdemes emlitésre. A' többiek iparral. Nézők a' jutalmazott iránti tiszteletből rendkivül sokan; ő, Pályné, Szaplonczay játék végén zajosan előtapsoltattak.

KOMOLY és társai.

HANGÁSZAT.

A' hang mechanismusa.

Tiszteletünk az ókor iránt meg nem védhet minket egy mosolytól, ha több, legkivált görög és franczia philosoph nézeteinek rendkivüli különféleségét látjuk az emberi hang mechanismusáról. Theoriáik ellenkezősége logice lehetleniti, hogy valamellyikök megállhatna; de éppen ez ellenkezés teszi annál mulatságosbbá.

Aristoteles és Galenus azt állíták, hogy a' gégének (larynx) felső része flóta. Mas philosophok, Aristoteles után, ellenmondtak ez állitásnak, de semmit sem tettek helyébe. 1700-ban Dodart a' larynxet kürt-nek vagy trombitá-nak mondá; szerinte a' hangrés (glottis) azon pont, melly a' zenésznek ajkaival közlekedik. 1724-ben Ferrein azon nézettel álla-föl, hogy a' larynx hegedű. Theoriáját sok tudományossággal védte; a' légárt vonónak, a' thyroidalis porczot hegedünyaknak, az izmokat húroknak 's a't. nevezvén. De elfelejté megmutatni, hogyan lehet az ember nyakában egy cremonai hegedű a' nelkül, hogy meg ne kelljen fulnia. Ferrein thooriája rosz hirbe jött; tán némileg igazságtalanul. Bichat azóta halhatlannak nevezett véleménye szerint e' tárgy fölött aligha foghatni valaha valami positivet mondani. Richetand, kinek theoriái juste- millieu charactert hordanak, azt állitá, hogy a' gége részint húr, részint fuvóműszer. Korunk philosophiai természetvizsgálói közül Cuvier a' gégét botsipnak (flûte à bec) nevezé; Dutrochet ható, az izmok rázkodásától függő tüneménynek, nem műszeres sipnak mondja. Magendie fagótnak; Savard olly műszernek, mint a' vadászoké a' madarak csicsergésének követésére; Despeney dorombnak.

Végre egy kis theoriánk is van Eiznél, mit az olvasónak ölgyermekünkként akarunk ajánlani. Azon tan, melylyel Galenust, Aristotelest és minden franczia theoreticust tönkre tenni ügyekszünk, nem boncztani vizsgálatokon alapszik — mi a' halottakat sértetlen engedjük sirban vinni — tanunk mechanismusa minden 's még több annál, mit elődeink állitottak, kiknek az igazság csak részenként vala kijelentve. Milly vaknak kellett Galenusnak lenni, hogy az embert puszta flótaként rajzolhatá, midön minden életviszony más zenezsert hangoztat-föl benne.

Ha a' tizennyolcz évű ifjú „Julia! imádlak“ először sohajtja-föl, határzott flóta az. Megházasodunk; a' fiatal nő igen kecsesen fecseg, 's minden viszonyban hegedüvé minösiti magát. Jól élünk együtt; sok ideig csak hegedüket hallunk, mig a' férj egy napon váratlanul szobájába lép, 's egy tisztecskét talál ott szerelmes beszélgetésben nejével. Kiált: „takarodj házambol!“ — 's ez óra óta dorombbá lesz. Neje, igen elkeseritve viselete által, mit legjobb esetben szerfölött féltékénynek kell nyilvanitnia, harmoniátlan hangokba esik 's botsippá változik. De a' férj szivesen nézné kigyóul (serpent). Ha csak egyszer a' billentyük és fogantyúk erőszakosan eltolvák, igen nehéz dolog valami harmoniához hasonlót, állitni helyre. — A' legkellemesb hangszerváltozatokat olly embereknél leljük, hol a' fogást a' lélek, 's nem a' szenvedély vezérli. Sheridan, Fox és Burke, Vesselényi és Kölcsey az angol és magyar parliamentben a' hegedüt, fagótot és orgonát játszhaták; tetszés szerint tudtak philippicát menydörögni, vagy enyhe szónoklat minden varázsával győzni. A' valódi philosoph mindig önmagát hangolja, 's nem türi, hogy e' vagy ama' kellemetlen körülmény durva vagy rikácsoló hangokat csaljon ki belőle.

Tudjuk, hogy Addison az embereket véralkatok mértéke szerint különféle zeneszerekhez hasonlitja; az analogia nyilvános. De ott téved, elfogadván, hogy az ember mindig ugyanazon hangszer: pedig általában tudatik, hogy egy eseménydús nap az egész orchestrumon keresztül üzheti. Legszerencsésebbnek azt mondhatjuk, ki változatosan fagot és flóta, csak néha csappan keresztül ezen egy hegedühang. De, ki mindig vagy az altissimóban van, vagy a' scala legalsóbb hangjaihoz sülyed le, benső harmoniát nem vivhatand-ki soha. — (Angolból.) SZÁNKY KÁROLY

TÁNCZ.

Levéltöredék a' szüreti-vigalmakról Szegszárdon.

Édes barátom! Midőn az elválásnak szomorú bucsú-szavai ömlöttek-ki barátsággal egyesitett keblünkből, 's én magamat Szegszárdra menendőnek nyilatkoztatám; te azt ekkor aluszékony, vigalmakat nélkülöző városnak festetted: pedig ez csak az évnek némelly szakaira alkalmazható. Alig értem ide, és még igazán meg sem ismerkedém, már is egyik vigság a' másikat éri. Igen sokat kellene irni, ha mind azokat körülményesebben rajzolni akarnám: de legyen elég csak a' september 26-án történt kellemes szüreti tánczvigalmat érinteni. H..... ur házánál jöttünk össze; 's onnét az ifjak közül sokan eggyütt menénk- föl t. Angyal István megyei adószedő ur kellemes helyen és csinosan épült sajtóházához. Már ekkor itt a' szépnem vidor 's barátságos enyelgések között mulatott. Csak hamar egygyé olvadt a' társaság, és a' helybeli barna hangászat megpendülése után keringővel kezdődött a' tánez. Később N. mintegy 8. 9. éves kisasszony H. urral igen szépen emelé-ki a' nemzeti tánczot, mit öröm nélkül lehetlen volt nézni. A' vendégi szeretetet szivükön hordozó t. házi pár most annak is legszebb jelét nyilatkoztatá; mert mindenki iránt a' legnagyobb nyájassággal viseltetve csak vigságot hintett vendégei között. A' házi kisasszony egy kellemes némber-alak, kinek diszes tökélyei ékes jószivüséget kifejező arczvonataiban is láthatók. Disziték e' barátságos vendég koszorút m. gróf Zichy László urnak hitese és családja, több köztiszteletü megyei tisztviselő urakkal együtt. E' tájnak alkotásában a' természet remekelt, annak kellemesitésében mit sem hagyván hátra. Vacsora után, midőn a' természet nyugodni kezdett, megnémultak a' hangászok is nyirettyüjökkel, és ekkor taraczkok dörgése közti kellemes látványt eszközlő röppentyük ereszkedtek-föl az ég felé. Ezt ismét tánez követte, és a' társaság örömteljes elégedéssel vonult haza a' szenderitő álom édes karjaiba, mintegy 10 óra után. Másnap t. Maguri Augusz Antal megyei főjegyző urnál pompás mulatság volt, több grófi családtól meglátogatva; miről többet nem irhatok, mert némelly sulyosbb körülményeim nem engedék a' megjelenhetést. Élj boldogul, és légy bizonyos abban, hogy szivből szeret szives barátod KŐI.

DIVAT.

Parisban a' női divatvilág kevés ujat mutathat-elő, az utóbbi franczia lapok szerint. A' legközelebb jött képeken krep-kalap, fehér musselinruha; Oudinot-alruha; atlasz felruha-többnyire régi szabatúak — voltak láthatók. — Hirlapok említést tesznek egy uj divatos igen szép bárson-menyét kalapról, melly 7 uj 3 vonalnyi magas; ernyője 31 vonalnyi széles. Lovagló Amasonok az „Englintoun" -kalapot viselik. Ehhez járul az aranynyal vegyes zöld övkötő, fátyollal és nyakkötővel hasonló szinből.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiaczon, Dencs-ház, 86-dik sz. a.

Nyomtatja Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

83.

HONMŰVÉSZ.

Pesten csötörtökön october 17kén **1839.**

KÖLTÉSZET.

Tavasz.

Eltünt a' szép tavasz,
Kihaltak bájai,
Hervadva nyugszanak
Legszebb virágai.

A' sziv reményeit
Korunk rideg tele
Dermesztő, zord, kemény
Fagygyal zsarolta-le.

De jő még uj tavasz,
Benn' éled a' remény,
Megzuzza a' fagyot,
Legyen bár milly kemény;

'S ad a' hatalmas ég
Olly báj-virágokat,
Mellyek felejtetik
Velünk a' multakat.

SZELESTEY LÁSZLÓ.

SZORGALOM.

A' schwarzwaldi órák készitése Trybergben 's Neustadtban jelenleg 1213 mesterembert foglalatoskodtat. A' kereskedők száma 223ra megy, ide nem értve a' külföldi, p. o. londoni 230 kereskedőt, kiknek áruczikkjeik általában schwarzwaldi órákból állnak. Trybergből magából 40 láda órát visznek-ki hetenként; minden ládában 300 óra van, 's ennek ára 800 forintot tesz. Az egész esztendőt át készitett órák értéke $1^1/_2$ millio forintra megy: a' nagy muzsikáló órákat ide nem számitva.

Vadászkürtös zongora. Barin ur Parisban vadászkürtös zongorát készitett, mellyen éppen ugy kell játszani, mint a' közönséges zongorán. E' csudahangú zongorának hangjai leirhatlan hatással vannak a' lélekre, ha szabadban játszanak rajta.

RÉGISÉG.

Milahi romok. — A' legujabb katonai munkálkodások Constantine tartományban (mond a' franczia tudósitó) több régi

város helyére romok alá, mellyekről Philipp tanár társunk ad bővebb tudósitást, vezették sergeinket. Ez uttal csak a' milahi, hajdan Milevum vagy Milen, és jamilahi vagy djemmilahi romokat emlitem a' Moniteur Algérien adatai szerint, melly egy ottan talált felirásra, Cuiculitana régi gyarmatra, támaszkodik. „Milah — ugymond Philipp tanár, más épületekhez tartozott, nagyobbára faragott kövekből épült fallal keritett kis város. A' körfal délnyugoti oldalán egy sirkövet látni latin felirással, mellynek betűi tökéletesen megmaradtak. A' város keleti részében van egy igen gazdag forrás, melly a' romaiak által használhatóvá tétetvén magas, szép félhengeralakú fallal van bekeritve, mellynek tövében faragott kövekből tekenőcskék vannak, mellyeket a' régiek, ugy látszik, fürdőkádaknak használtak. Vize igen tiszta, izetlen és szagatlan, a' szappant tökéletesen felolvasztó. Mérséklete folyvást 14ω R.; ezért télben melegnek látszik, holott a' lé-mérséklet ekkor csak 5—9ω R. mutat, nyárban pedig hidegnek; mert ezen évszakban sokkal magasbra hág a' légkör melege. Innen ered az országban elterjedett vélemény, hogy a' nyárban hideg, majd jéghideg forrás télben meleg.“ — Shaw, ki meglátogatta e' forrást, mérsékletéről mit sem szóll, csak ezt mondja: „a' város közepén van egy forrás, mellynek vize romai épitészetű nagy négyszögű viztárba ömlik.“ — A' milahi házak — mond tovább Philipp ur — Constantine roszabb lakai szerint épitvék. Az utszák szorosak, görbék, roszul kövezettek, télben fekete, büzös sárral födvék. Nehány kert 's ösvény, mellyek jobbra balra tövisbokrokkal keritvék, egy pár franczia helységre emlékeztetnek. Egyetlenegy, megjegyzésre, méltó mecset szolgál muselman istentiszteletül; több nagy terjedelmű márványoszlop ékíti azt, mellyeknek azonban, mint a' köveknek, mellyek jelenleg a' város körfala fölépitésére fordittatnak, más volt eredetileg rendeltetésök. A' mecset fölött meglehetős ékes minaret emelkedik; ez egyetlen pontja a' városnak, melly azt, mintegy kertek által képzett oise-t, már távulról észrevehetővé teszi. A' mecsetkapuhoz közel egy omladvány alatt fejér márványból szép oszlopéket, korinthi stylben, látni. — Marmos és afrikai Leo tudósitása szerint Milah az ott bőven termő jó gyümölcstől kapta nevét. Ez utóbbi azt is állítja, hogy korában más tárgyak bővében is volt (rerum et carnium frugumque copia). Most is, mint Shaw utaztakor, innen szállitnak Constantinbe veteményeket és gyümölcsöt. Tenyészt többi közt — ugymond Shaw, Milahról szólltában — rendkivüli nagyságú igen szép granátalmákat, mellyekben kellemesen egyesül az édes és kesernyés iz, 's az egész országban kedveltetnek. — Mióta u' terv van készitve Constantinből Algierba, a' szolgálatunkba állott

törökökbüli kis várőrzet foglalta-el a' városnak egy részét, mellyet nekünk engedtek-át lakosai. Ezen nyugotra fekvő résznek neve Tasbah (Kasbah?), 's jelenleg csak kezdete az egykor létesülendő katonai gyarmatnak. A' Constantintől 9—10 lieuenyire fekvő Milah első éji szállásul 's élelemszerek raktáraul szolgáland amaz út elkészültével. — Milahtól délnyugotra mintegy 18, Constantintől ugyanazon irányban mintegy 30 lieuenyire van meglehetős szép négyszögalakú fölsik, magas hegyeken, mellyek azt délről határozzák, kezdődő; éjszakra, hol szelid lejtőre, hajlik, van egy mély pandal; kelet és nyugotra két szélesb horhos szolgál határaiul. E' három horhosban nehány vizdús patak folydogál. A' nyugoti pandalból, a' fölsikot fedő romoktól, fél lieuenyire vont csatorna a' romok mellett 40 lépésnyire folyik, 's nem messze több malmot hajt. — A' fölsik éjszaknyugoti szögében népes törzsök lakott, melly szemeink előtt enyészett-el; éjszakkeleti zugában, a' fölsík számos emeltebb helyei egyikén, romok voltak, mellyeknek kövei lényeges szolgálatot tettek elsánczoltatásunk körül. Az éjszaknyugoti és éjszakkeleti zugok köztt, a' fölsíknak éjszaki teteje menetében, vannak a' legnevezetesb romok, mellyeket Constantine tartományban leltem. Többi köztt egy ékes és könnyű alkatú, meglehetős jó karban levő diadaliv, mellyet nevezetessé tesz egy maradvány faragott nagy barom-ivóhelyből, melly akanthlevelű koronázó párkányokból áll. Az emlék alatt homlokfal van, 's rajta tetemes nagyságú betűkkel egy felirás de a' folyvást tartott ellenségeskedés miatt magammal nem vihettem azt. A' felirás, mellyet Bonnafont tanár ur legott leirt, ez:

IMP. CA M AVRELIO SEVERO ANTONINO PIO FELICI AUG. PARHO MAXIMO BRITANICO MA. GERMANICO MO. PONT. X. TRIB. OT. XVIIII. COS. IIII. IM. III. P. P. PROCOS. ET IVLI OMNAE PIAE FELICI AUG. MATRI EIUS ET SENATUS ET PATRIAE ET RORUM ET DIVO SEVERO AUG. PIO PATRI IMP. CAE M AVRELI SEVERI AN PII. S. AUG. ARCUM TRIUMPHALEM A SOLO D. D. RESP. FECIT.

Nem messze innen — folytatja Philipp ur — fák 's lombtalan, de szépen nőtt bokrok köztt van három faragottkövű pompás façade egy templomnak látszó épületen; a' negyedik belülről kivülre kidült, fatörzsek 's vad venyigék köztt, az anyagnak, melly építéséhez használtaték, elrendelésére nézve még érintetlenül van. De hogy csak a' csudálatra méltó romokról szólljak, megemlitem szép maradványait a' félköralakú szinháznak, melly a' fölsík éjszaki lejtőjén, közel 's táborunk alatt, áll. A' fölsíkon e' helynek — melly magas fekvésénél nagy hegyek köztt egésségi tekintetben

mi kivánni valót sem hagyott régi lakosira nézve — hajdani pompájára emlékeztet minden. — Desfontaines, ki Algierból Constantinbe utaztakor Djemmilahon átment, ennek romairól mit sem szóllt; Peyssonnel csak a' templom maradványait nehány régi fallal emliti. Ezen utazó mondja, hogy vannak még omladékok egy templomból 's nehány régi fal, de azokat (mert nem mertem ott tartózkodni) meg nem vizsgálhattam. Shaw, ki arról keveset ugyan, de még sem olly rövidecskén szóll, azt mondja, hogy találhatni szép régiségmaradványokat, jelesül egy városi kapurészt (kétségkivül Philipp ur diadalivét) 's egy amphitheatrumrészt. — Djemmilahban is, mint Milahban, számos a' felirás, de csaknem valamennyien sirirások, 's igy a' történettanra csekély érdekűek. (Gugon tanár leveléből).

Mexikoi mumiák. Mexikóban, Durango közelében, nem rég egy millio mumiára találtak. A' kiszáradt testek általában ülő helyzetben vannak, 's az egyptusiakhoz hasonló szövetekbe, szalagok 's czifrázatokba takarvák. Többi nevezetesség között egy kova-gyilokra találtak, mellynek faragott markolatja van; továbbá olvasókra, nyakkötőkre 's a' t. változtatva szines gyöngyökből; elefantcsont-neműleg csiszolt csont-darabokra, finom szövetekre, moccassinra, az Indiákon jelenleg divatozóhoz hasonlóra, vipera-csontokra, 's a' t. Mint forditja-fel egyetlen illy fölfedezés chronologink, történet-, bálványtan- 's földleiróink minden tudós rendszerét. Önként szakadt-e el egykor az ó világ az ujtól, vagy csak keskeny oczean választá őket egymástól? Valamelly erőszakos rázkodás következtében sülyedt-e el, vagy csupán vadság korában a' tudományok országából mult-ki, és Columb csak az elveszettet találá-fel? meghatározni nem lehet. Mi valószinűleg már mindnyájan korosabbak vagyunk, mintsem e' kérdés megfejtését megélhetnők.

SZOBRÁSZAT.

Schwerin emléke. Porosz kormányi legfelsőbb parancs eredményében gróf Schwerin tábornagynak, ki a' hét esztendős háborúban vitézi halállal mult-ki, Prága közelében, azon helyen, hol elesett, a' status költségén vas emlék fog emeltetni.

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

PESTEN. oct. 10-én Sátorfy ur jutalmaul „Borgia Lucretia“ igen számos nézőt hozott a' szinházba. Schodelné assz. huzamósb rekedtsége miatt soká nem éldelheténk kielégitő operát; ma azonban minden ebbeli vesz-

teségünk kárpótolva lön; mert ámbár a' czimszerepvivő hangján betegeskedésének némi ködelgése még feltünő volt is, szivmélybe ható hangja helyes indulatfestése és művészi játékával minden várakozást tulmult. Többszöri hivatása zajos volt. A' jutalmazott ur erejét szerepe (Gennaro) felülmulni látszék. Konti ur (Alfonso) egészen hangjánál levén köztetszést nyert második fvnási szép, tüzteljes ariájában. — 11-én „Lear" szomorú játék 5 fvsban. Lear egy végetlen tenger, mellynek sziklái, örvényei kitanulása Melpomene igen kevés kegyenczének jutott-még, a' végtelen téreknek minden irányban átevezése pedig még tán egynek sem; igy, ha szinpadunkon a sokat kivánó még részekben sem látja magát kielégitve: teljességgel nem csudálhatni. Czelesztin ur (Edgar)iparkodott ugyan, mint átöltözött Tamás, más lénynyé olvadni: mi hangjában és öltözetében sikerült is neki; de annál kevésbbé azon lélek mélyéből szakadó, nyomort festő hangok, mellyek a' legerősebb idegzetű embernek organismusát is egészen megrázzák, ha Edgar azon inség alakjává lesz, minek a' nagy Britt irá. Öv mellé dugott szalma (mi külökben fonák is volt, mert látszék, hogy nem ugy tapadt reá) didergés, lábemelgetés, még nem Edgar charakterének mélyébe hatás. — Az orthographiai ujitás tarantulája egy pár napra szini hirdetményünket is megcsipte; mert herCegeket, boCòcot 's a' t. látánk rajta. Mire való ez éretlen majomkodás addig, mig a' t. társaság illyes ujitást meg nem alapit? 's miután ezt még az Athenaeum sem követi, holott ennek első szerkezője t. Schedel Ferenc ur, ki ez irásmódot olly buzgón ajánlá. Inkább azon iparkodnék a' hirdetmény, hogy hibáiból tisztulna-ki, 's ne kellene Edmundot Gloster természetes fijának olvasnunk, holott azon becsületes urral éppen ellenkezőleg van a' dolog. Azonban hála a' józanság szellemének, pár napi őrjöngéso után ismét eszére tért, és szokott utját folytatja. 12-én „báléj" ujan igen szép közönséget csalt össze. Az előadás pontos; Schodelné assz. C Amalia) remek, 's Éder Luiza k. a. (apród) jeles volt. Sátorfy ur (Ribbing) ez uttal 's utóljára sziveskedésből lépett-fel. — Mikor lesz már vége az olly idön kivüli koszorú-szórásnak, mint ma történt? Valljon volt e' ma illő helye 's oka, hogy É. L-nak a' prima donna (ki ma ismét olly nemes szerénységgel viselé magát) tetemes sérelme nélkül koszorú, pedig olly csekély külsejü koszorú szórattassék?! — 13-án „Kobold" tünemények bohózat 2 fvsban jeles előadásnak és szép számú közönségnek örvendett.

SZATHMÁRRÓL. — Bámulatot gerjeszte a' Honművész 73. és 78-dik számában megjelent radnai birálata Beszterczei Gedeon és társainak, kik olly erőművel birnak, hogy engem társaságommal együtt kettős alakban varázsolnak a' világ elejébe. Azonban bizonyságul szóllitom-fel M. Sziget lelkes fijait, pártfogóimat, kik a' Beszterczei Gedeon által emlitett „garabonczás diák" játék helyett ugyan augustus 18-kán „parisi naplopó" czimü előadást szemlélték, 21-én a' „vallomásokat" nem pedig „Marion de Lorme" előttem ismeretlen darabot, 24-én pedig „Sobrit" nem pedig a' „budetini falüreget" Szigeten és nem Radnán, hol soha szerencsém lenni nem volt. Abday Rozina kisded részére zsufolt ház előtt iparkodtak a' pártolók kegyének megnyerésében Abdayné, Mátéfiné, R. Katicza, Királyné, Kovácsné, Szőke, Mátéfi, Kovács, Király, Pázmán, Sepsi, Gózon, Gyarmati, Demény. Inczédi sem botránkoztatta a' nézőket, minthogy a' sugólyukban volt szerencséje az estvét tölteni, mint sugónak. Abday Sándor szinész-társasági igazgató, kinek sem más valamelly hason nevü rokona a' szinészetnél, sem nevét viselő atyafija a'

honban, ki Radnán létezhetett volna, nincs, köszöni egyébiránt Beszterczei Gedeon és társainak a' darabok jó megválasztásának ajánlatát: ellenben hálaul ajánlja biráló uraknak az igazlelkűséget, az ámitási bélyegtől óvakodást; ne ámitsák a' világot áltudósitásokkal; ne vegyék annak nevét pennájokra, kit talán nem is ismernek. Szépet kigondolni mesterség és érdem: de illy semmit jelentőt közhirré tenni, 's bármi kinézésből a' t. közönséggel olvastatni, unalom. ABDAY SÁNDOR.

NAGY-ENYED, őszelő 15-kén Töpfer egyik élénk, jól bonyolitott 4 felvsos vigjátéka „leánykérés szabály szerint, vagy, ha parancsolja" adaték Fáncsy forditmányával. Előadás jó; színészeink kedvvel játszottak: jelesen Kántorné (Ranunculus), Pályné (Eydern Zsófia), a' stereotyp iskolamester Pály (Bükling). Csiszér (Sperber Jeremiás) játékával is megvolnánk elégedve (igy is a' karzat), ha néholytt nem torzitja szerepét 's nem stylizál a' sok „ne ostobáskodjék" — „vigyen-el a' hóhér!" udvarias kifejezésekkel Ranunculus rovására. A' testvérek is általában jól. Nézők szépen. Holnaputánra „Ördög Robert" volt kijelelve.

KOMOLY és társai.

HANGÁSZAT.

A' pestbudai hangászegyesület közgyűlése Pesten oct. 6-kán a' városi redutépület egyik teremében m. gróf Festetics Leo ur elnöksége alatt nem nagy ugyan, de még is olly számú gyülekezet előtt, millyen átaljában véve nálunk más egyesületeknél is szokott illy alkalommal megjelenni, tartatott. Ez alkalommal osztatott-szét a' jelenvoltaknak az egyesület kormányzó biztosságának hivatalos jelentése a' lefolyt 1839-dik hangászati évre, mellynek kitünőbb helyei ezek: 1) az egyesület pártfogója n m. gr. Cziráky Antal ur Bécsbe történt elömozditása következtében a' pártfogóságról lemondott. — 2) Trexler Ant. alelnök urnak saját lemondása után az alelnökségre Dolezálek Ant. ur választatott. — 3) A' mult évi nagytanácsból Grimm Vincze, Heckenast Gusztáv, Hirsch Fer., Klemm Gerg., Kreutz Fer, Petz Vilm., Scheibel Józs., Veninger Vin., Winkhler K. A. részint Pestbudáról elköltözésök, részint foglalatosságaik miatt kilépvén, helyökre: Bozda Naum, Apádiai Grabovszky Athanáz, Károlyi István, Löwinger Ign., Neuhofer Ján., Prégardt Ján., Ulmann Gáb., Vrányi Konst., Wodianer Samuel választattak. (Az utóbbi hónapokban kilépett Trexler A., Neefe H. és Prégardt J. urak helyére pedig e' jelen közgyülés Frimm N., Petz Vilm. és Külkey Henrik urakat választá). — 3) A' mult és jelen évi kormányzó biztossághoz Klemm G., Neefe H., Prégardt J., Dolezálek A. urak helyébe Asztalos K. Löwinger és Sebastian Vilm. urak választattak. (A' már korábban kilépett Klemm G. helyét Prégardt J. ur foglalta-el.) — A' többi hivatal némi kevés változtatással jövő évre a' régi marad — 4) Az egyesület mult évi (1839) jövedelme 2109 ft. 43 krra, költsége 1782 ft. 5 krra ezüstben terjedett. Maradt a' pénztárban részint készpénz részint statuskötelezvényekben 327 ft. 38 kr. pengőben. — 5) Volt ez évben az egyesületnek 293 gyám- (fizető) tagja. — Örökös gyámolt igértek évenként Esterházy Pál herczeg, Eötvös Fer., Szergel Józs., Somsich Pál urak. — 6) Az egyesület által felállitandó nyilvános énekiskola felnyitását nem sokára remélhetni, minthogy már az

aug. 15-ig bekűldett aláirási iveken 136 részvényből (5 és 10 pengő ftjával évenként) 705 ft., egyszer 's mindenkorra pedig részint ajánlott részint már be is fizetett öszvegekből 67 ft 20 kr. ezüstben mutatkozott. Ezek közé tartozik sz. k. Bazin városának 20 ezüst ftból 's az esztergami pártfogóknak 20 ft. 20 krból (pengőben) álló küldeményök. — Ide azonban nem számittatnak az aug. 15-ke utáni aláirások 's befizetett pénzek. —

4) A' 20 aranyból álló dijra semmi munka nem küldetett-be.

5) Az egyesület alappénztárának ajándékul küldöttek: tiszteleti tagok Gondos Ist. 1 aranyat, Erős Bert. 1 ar., Pyrkler Ant. 1 ar., Tibolth Lász. 1 ar., Ullman Carolina szül. Akay 3 ar., Somsich Pál 5 ft., Markovics Józs. 10 ft., Pyrker Ján. L. 52 ft., gr. Csáky Sánd. 10 ft., Faller Mik. 50 ft ezüstben. — A' titoknok általadta azon 26 ezüst ftot is, melly nála eredetileg a' pesti magyar szinház megnyitásának emlékpén zeire volt letéve, mellyeknek meg nem jelenendését hirlap utján annak idején azon hozzá adással jelenté, hogy ha fél év alatt e' pénzek tulajdonosaiktól el nem vitetnek, azokat a' Regélő kiadója ez egyesületnek adandja, tulajdonosaik nevében, ajándékul. Ennél fogva nála hagyák, 's igy ez intézetnek ajándékozni szivesked tek: Csató Pál (1 ft.), Alsó Dabasi Halász Amalia (8 ft), Tessényi Ant. N. Zeréndből 2 ft., Tz. Kassáról (5 ft.), gr. Dessewffy Józs. (10 ft.) ezüstben; öszvesen tehát 7 arany, 153 ft. pengőben.

6) A' hangmütár alapitására ajándékozott: gr. Festetics Leo 10 ft., Trexler A. 5 ft., Bräuer Józs. 5 ft., Mátray G. 2 ft. 26 krt. összesen 22 ft 26 krt pengőben.

7) Különféle ajándékot adtak Trexler A.; a' titoknok; Károlyi Ist., és Prégardt Ján.

8) Hangszereket ajándékoztak: Steininger Ján. és Biróssy Kár. urak, mindenik egy-egy hegedűt; Kanitz Kár. ur egy nagy gépely-bőgőt; ugyan illyent aláirás utján vásárlottak az egyesület számára: gr. Festetics Leo, Trexler A., Prégardt J., Neuhofer J., Löwinger I., Vrányi K., Beke K., Bräuer J., Bozda N., Bartay E., Dolezálek A., Eckstein Fr., Robitsek J., Grabovszky A., Károlyi I., Mátray G. — Az egyesületnek tehát jelenleg sajátja: 7 hegedű, 3 altoviola, 1 cello, 2 bőgő.

9) Az egyesületnek 1838-ki oct. 7-én alapitta'ott könyvtárába ajándékozott: I) Trexler A., „Schematismus R. H. 1837. — II) Mátray G. 1) Schemat. R. H. 1838. — 2) Szegedi hangászat-oskola alapszabályai. — 3—24) következő német munkákat: négy évrész" textusa Pesth 1802. — Jerusalem megszabaditása (textus) Bécs. — Krisztus szenvedése. (textus) Bécs 1821. — Krisztus az olajfák hegyén (text.) Bécs 1823. — Utósó itélet (tex.) Bécs. — Viterbo Róza (tex.) Bécs 1822. — Üdvözitő hét végszava. (tex.) Pest 1835. — Die Musik als Bildungsmittel v. Martin Luther. Hanau. 1812. — Statuten der Gesell. der Musikfr. des österr. Kais. Wien 1814. — Statuten des oedenburger Musikvereins. Oedenburg 1829. — Stat. des Kirchenm. Presb. 1834. — Verzeichniss der Mitgl. des Pressb. Kirch. 1833. — Verzeichn. des Musikverlags v. P. Mechetti. Wien. — Almanach des k. st. Theaters. Pesth 1837. — Albrechtsbergers sämtl. Schriften Wien III. Bde. — Jones Gescichte der Tonkunst. Wien 1821. — Jahrbuch der Tonkunst Wien u. Prag 1796. — Caecilia. Mainsz 1826. V. Bd. — Allgem. Gesch. der Musik. v. Busby- Michaelis. Leipz. 1821. II. Bde. — Hist. biogr. Lexicon der Tonkünstler v. Gerber. Leipz. 1790—92. II. Bde — Schubarts Ideen zu

einer Aesthetik der Tonkunst Wien 1806. — Allgem. Musikal. Anzeiger. Wien 1829—1835. VII Bde. — Prospectus der kritischen Terminologie. Frankfurt 1833. — — — III) Weber Dénes, tiszteleti tag, Prágából megküldé hangászati elemtudományának eddig kiadatott VII kötetét.

10) A' hangmütárnak jelenleg 176 számmal jegyzett hangmüve van. Ajándékozott annak ez idén: I) t. Rosty Albert (Beethoven pásztori symphon.) — II) Sachsel Simon 1) Haydn évrészei (partitura, 2 köt.) — 2) Berner 150 zsoltára. — 3) Blum „üdvözlés a' honhoz." — — III) Heckel Ferd. Manheimból („Wagner- Mozart ünnepi költeménye.") — — IV) Mátray G. (Donizetti Belizárjából két párdal 's egy karének.) — — V) Bräuer Fer. (1) Haydn hat symphon. — 2) Donizetti párdaljának Torquato Tassóból partit. — — VI) Cibulka Alajos tisz. tag: Symphoniákat 1) Tuczek (C) és 2) Betthoventöl (eroica). — Ouverturákat: 3) Hummel (D), 4) Spontini (Cortez Ferd.), 5) Fraenzl, 6) Wintertöl (Colmal), 7) ugyan attól (Zaire), 8) Boieldieu (Parisi Ján.), és 9) Moseltól (Cyrus és Astjages). — — VII) Gr. Festetics Leo (egy saját szerzette 4 hangú kardal) — — VIII) Urbani Fr. 1) Paccini ariájának (Alessandro) 's 2) Rossiniénak (Erzsébet) partit.

FIGYELMEZTETÉS. A' pestbudai hangász-egyesületnek folyó IV-dik évi 1-sö müelöadása jövö vasárnap (oct. 20-kán) délutáni 4 órakor lesz Pesten a' városi redutteremben. A' t. cz. egyesületi tagok oct. 18. 's 19-én vehetik által (de csak biztositó lapjaik elömutatása mellett) belépti jegyeiket Pesten egyesületi pénztárnok Klausz E. L. urnál (a' városi szinház épületében levö tükörtárban), — vagy Budán Miletz I. ur szövetkereskedésében („a' levélhez) — elöadás napján pedig kizárólag az egyesületi irószobában (Pest, n. hidutsza, Parkfrieder-ház, 1-sö em. hátul, az udvarra). — Ugyan azok fogadják-el az évi reszvényeket is: 3 ft. (egyes) vagy 6 ezüst ft. (három belépti jegyért valamennyi elöadásra), valamint is a' még ezen kivül ujan belépö tagok által alappénzül fizetendö 2 pgö ftot. — Emlitett napon elöadandó hangmüvek ezek: 1) Lachner Ferencz jutalomnyertt symphonia passionata (C-moll) elsö 's második szám. — 2) Donizetti párdólja „Torquato Tassaból. — 3) Mayseder hegedüversenye (47. munka); elöadja Nivich kisasz. Sz. Fejérvárról. — 4) Nagy kardal (Szent) Bach Emanueltól. — 5) Az emlitet symphonia 3. 4-ik száma. — 6) Preghiera és végsö kardal Rossini Mózeséböl.

UTASITÓ.

Elemi iskola.

PESTEN. a' szénapiaczon, Rottenbiller-házban Wehner Józs. L. ur felsöbb engedelem mellett egy elemi iskolát nyitott-meg, mellyben fiúk és leányok magyar és német nyelven tanittatnak minden nemü elemi tudományokra, ide értvén a' vallás szabályait, és leányok számára a' női kézmunkákat. Erkölcsös viseletre 's a' tanulmányokban pontos elömenetre illö ügyeletröl kezeskedik az intézet tulajdonosa.

DIVAT.

42-dik divatkép (Parisból). — Canezou-mantilla, bársonból; schawl himzett selyem böl; ruha himzett musselin és más szövetből; fejkötö uj divat szerint; kalap szálas bársonból — Bécsi divat oct 10kén; ruha pamut-musselinból selyem béléssel és bárson-szalaggal mantilla virágos bársonból; kalap gros-grainböl blonddal és tollakkal ékesitve.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiaczon, Dencs-ház, 86-dik sz. a.

Nyomtatja Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

HONMŰVÉSZ.

M. T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

HONMŰVÉSZ.

Pesten vasárnap october 20kán 1839.

KÖLTÉSZET.

Panasz.

Bogár szemének rezge tükörében
Mióta láttam ennen képemet,
Vérem, mint láva, folydogált erében,
Nem fojthatám-el sűrü könnyemet;

Hittem: szív-tükrén szintén festve állok,
'S öröm-érzelmem könycsepp hirdeté;
Hittem; hogy benne hű kebelt találok,
'S e' hit belsőmet mint tüz égeté.

De hasztalan hull könyzápor szememből,
És hasztalanul ég vulkáni tűz:
Kit hőn imádtam, a' lány, más ölén ül,
'S kéj-mámorában szűmből csúfot üz.

Könyük! szánjátok a' sors-dulta-keblet,
És oltsátok-ki izzó lángomat,
Lángok! nyujtsatok óriási nyelvet,
'S szárítsátok-fel könnyes arczomat!

V—i BARNA.

SZORGALOM.

Viztisztitás Egyptusban. — A' tudományok Franczia akademiájában Cognat ur tudósitást tett az iszapos nilusi viz tisztitásának egyik módjáról. — „Ha egy mondolával megdörgölik valamelly 2—3 pint nagyságú edény oldalait, 's nehány perczig rázzák benne a' vizet, óranegyed mulva egészen tiszta 's idegen iztől annyira mentt vizet nyerhetni, mintha legjobb szürőgépen, szénen át leszivárgott volna.“ — Costaz ur megjegyzé, hogy nehány utazási leirásban már emlitve van e' szer, de a' Szajna zavaros vizénél nem használható.

FESTÉSZET.

Da-Ponte és Bembi.

a) Giacomo da Ponte (Bassano), elhirült művész, született Bassanóban, a' trevisoi markgrófságban, 1510-ben, hol atyja letelepedvén, ő eleintén annak igazgatása alatt tanult, azután pedig Velenczében Bembi Bonifacio alatt folytatta a' tanulást, 's legnagyobb szorgalommal, különösen pedig Parmeggianino és Tizian után festett; mi okból is sztilje és modorja sok oldalú lön.

Mindjárt visszatérése után elterjedett e' művész hire Vicenza, Brescia, Velencze, Padua, Trevisóban, 's igy sokféle rendeléseket vön. Festvényeinek száma olly tetemes, hogy egy galleriának sem szolgál különös dicsőségére, ha állithatja, hogy belőlek nehányat bir; méltán gyalázatjára szolgál ellenben, ha egy képnek sem volna birtokában. Alakjainak ideáljaihoz szolgáltak neki saját gyermekei 's cselédjei; ez okból gyakran hibázni látszik műveiben a' fellengős. Nehányszor megváltoztatta modorját; mind a' mellett is azoknak mindegyike, név szerint az utósó, olly valami különösséggel birt, hogy fölötte nehéz másolni festvényeit. Ő mindenféle tárgyakat festett, papi 's világi történeteket, évtájak, hónapok, vásárok, arczképek, állatok, tájfestvényeket éji darabokat 's a' t. Szivesen eltakarta a' lábakat és kezeket, 's általán alakjainak meztelen részeit; nem ugyan félelemből ezeknek kidolgozása miatt, hanem csakhogy időt nyerjen magának e' tekintetben is egyes festvényeken nagy mestert bizonyithatni. Szerencsésen elérvén a' 82 esztendőt, most már azon panaszkodott, hogy éppen azon pillanatban kénytetik elbucsúzni a' világtól, midőn feltünt előtte a' világosság, miképp' kellessék festeni. — Kimult 1592-ben, és sz. Ferencz templomában nyert nyugalomhelyet, Bassanóban. Nagy része számos festvényeinek rézre metszetett.

A' bécsi cs. kir. képtárban láthatni e' szorgalmas képirótól:

1) Saját portraitjét; vászon festvény 2′—5″ magas, 's 2′—2″ széles. Da-Ponte Jakab a' fiú, unoka, 's atya, egy föstész családot képez, honnan a' cs. kir. képgyüjteményben számos műdolgozat jutott, 's méltán megérdemli, hogy emlités tétessék az emlitett festvényről, meg levén győződve arról, hogy arczrajzát a' műbarátok szivesen fogadandják. Szabadon 's jó szivűleg tekint-ki a' szorgalmas, fekete fejfedezettel 's hasonló szinű prémbőrrel ellátott, valóban uriasan pillantó művész a' festvényből; bal kezében tartva a' palettet 's ecsetet, jobb kezének mutató ujjával pedig a' szinekre mutatva. Jobb karja asztalon nyugszik, mellyen egy nagy rajzolati könyv fekszik. E' tartalom-teljes festvényében nagy könnyűséget vehetni észre a' bánásban; a' colorit e' képben helyes 's igaz.

2) A' könyörületes Samaritai; vászonfestvény 2′—3″ magas, 's 3′—2″ széles. Az itt felterjesztett jelenet egy szép parabolát mutat a' könyörületes Samaritairól (Lukács 10. 30—37). Egy hegyes tájék szinelejében fekszik balról a' kirablott férfi, ki előtt a' Samaritai térdel, sebeit bekeni 's beköti; jobbról áll egy szolga a' teher-hordozó állattal, hogy a' megsebesülttet hajlékba szállitsa. Bizonyos távulságban láthatni közepett a' zsidó papot kényelmesen

előre ballagni, ki figyelmesen olvas; azon szegény mellett pedig, kinek szüksége volna segitségre, érzéketlenül megy-el. A dombon együtt vannak a' rablók, és zsákmányaikban osztoznak. — E' jelenet szerkezménye kevés érdemmel bir: az alakoknál a' vonások és tartás közönségesek; a' costume jó formán meg van sértve; e' hibákat azonban Bassanotól látni annyira hozzá szoktunk már, hogy inkább characteristikai különösségeinek tekintjük azokat, mint sem hogy hibákra gondolnánk; végre a' fölséges coloritnak megtekintése, a' pompás kivilágitás, 's a' mesteries ecsetvitel által kárpótlást nyerünk; mi által Bassano mindenütt olly rangot szerze magának, hogy még maga iskolájában is, melly a' colorit tekintetében a' többi előtt áll, kitünő helyet foglal-el. A' legerősb világosság a' már meg irt hathatós alakokra esik; 's bizonynyal akaratosan szinezte ő a' Samaritainak kabátját halavány vörösre; mivel e' szin visszavervén a' világosságot, megengedi még is annak gyengéd átmenetét a' festvénynek más világ-csoportjaira, 's igy az egésznek öszhangzatára jól hat. Minden más részszel bánás melegséget 's életet ihlel, a' falombozat éppen ugy, mint az egész tájék természetet mutat, 's az ecsetvitel azon szabadsággal bir, melly Bassano későbbi műveit kitünteti.

Bassano műdolgozatait nehéz megkülönböztetni miképp' a' többi Bassano-éitól, ugy más mesterekétől is. Némellyek azt tartják, hogy festvényei Tintoretto-éihoz egész ámitásig, 's mások, hogy Tizian dolgozataihoz hasonlitnak, 's itt már csupán csak hosszas tapasztalás 's a' műtechnikának tiszta ismerete engednek igaz itéletet hozni.

A' bécsi cs. kir. képtárban következő műdarabok láthatók tőle: 1) a' pásztorok imádása. — 2) A' bölcsek imádása. — 3) Jézus körülmetéltetése. — 4) A' könyörületes Samaritai. — 5) Még egy másik imádása a' pásztoroknak; szép oltártábla, melly csak nehány év előtt jutott Velenczéből Bécsbe. — 6) Thamar tüzre itéltetik. — 7) Sz. Sebestény kinzása. — 8) Bassano saját leábrázolása. — 9) A' vadászatról visszatérés. — 10) Egy kis tájfestvény, staffirozva emberekkel 's állatokkal.

b) Bembi Bonifácz (il Veronese) nagy colorista, Valdarno-ban született 1520 körül. Tanitója a' festészetben idősebb Palma Jakab volt. Születése 's meghalálozása esztendeje nem bizonyos: azonban mondják, hogy Velenczében mult-ki 62 esztendős korában, hol Ferencz öcscsével sok szép oltárfestvényt készitett. Műdolgozatainak characterét komolyság 's nagy méltóság teszi; coloritja a' közepet foglalja-el Giorgione és Tiziané között;

az igen világító, 's ollyan, mint ha egy öntésből volna készitve.

A' bécsi cs. kir. képtárban láthatni e' művésztől: Jeromos és keresztelő János szenteket; vászonfestvény, fölül fél körben végződve, 7' magas, 's 4'—3'' széles. A' festvény jobb oldalán látjuk sz. Jeromost, állva 's figyelemmel olvasva egy könyvből. Világos bibor szinű köpönyeggel 's egy kis csuklyával, melly fel van rántva, 's melljén fölséges redőkben esik-le: szürke szerzetes ruha teszi alsó öltözetét, felette pedig fehér kar-ing látható. Előtte a' vörös bibornok-kalap fekszik.

A' szentnek feje 40 és 50 esztendős férfira mutat, 's különös szépségű; az alak jeles, a' tartás csupa nemességet bizonyit.

Jobban kivehetni előlről keresztelő sz. Jánost, ki bal kezében bárányt tart, jobb kezében köpönyeget, mellyhez pálcza a' kereszttel 's fehér czédulával fekszik. A' köpönyeg alatt egy ruha mutatkozik, melly bőrből van. A' barna hajak 's fekete szakal 30 évre látszanak mutatni; a' fej különösen szép, 's az átható pillantat sz. Jeromosra van függesztve; fölötte természetesnek jelennek-meg a' hús-szinek is az egész alakon.

E' szentnek lábainál két czimer van. Egyikén láthatni egy kék koczka-gerendát aranyos mezőben, 's az I. F. betűket aranynyal festve. A' második egy sárga felforditott bőség-szarvat mutat kék mezőben, 's két oldalról Z. és T. betűket. Ezek hihetőleg a' kép megrendelőjének czimerei lehettek, az emlitett szentek pedig nép pártfogói.

A' bécsi képtárban van több festvény is e' derék mestertől; mellyek azonban köz tekintésre még nem voltak kitéve.

NOVÁK DANIEL.

INTÉZET.

A' parisi zálogház évenként 22.000.000 frankot kölcsönöz-ki, (mellynek két harmad része igen csekély összegekben oszlik-szét) és 300 személyt foglalatoskodtat; a' 19.000.000 frank értékű ezüst zálogok első helyen állnak; vannak azonban olly zálogok is, mellyek legnagyobb szegénységre mutatnak, u. m. 4000 darab matracz. Igen czélszerű 's üdvös intézkedése e' hivatalnak a' leszámitó pénztár; ebbe minden, ki a' zálogházból pénzt kölcsönzött, lerakhatja pénzét egész 20 sonig, ugy hogy zálogát lassanként minden maga megerőtetése nélkül válthatja-ki.

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

PESTEN, oct. 14-én először „magyar hölgy“ vig játék 4 fvsban (Magyar szinre alkalmazta Komlóssy Ferenc (sic) a' magyar tudós társaság költségén. Az előforduló tánczokat és csoportozatokat betanitotta Koloschanzky, baletmester ur). Töpfer „Schein und Seyn-jából“ tehát, minthogy az istenek és a' fordító ur is ugy akarák, magyar hölgy lön. De m ként? fogja talán kérdeni az olvasó. — Hja! az igen könnyü dolog. Lát' d, kegyes olvasó, ha te a' német darab személyeinek neveit 's a' történet helyét magyar diplomatica és geographiával cseréled-fel, a' személyek száját hatalmas magyar bombastokkal tömöd tele: magyarositád, magyar szinre alkalmazád (vagy mint kifejezni akarod) a' német, franczia, angol vagy bármiféle darabot, 's ezzel vége a' nagy Bosco-iadnak. De hogy még ezen kivül is legyen a' darabra nézve valami érdemed, áldozat-oltárt, nemtők, füzéreket görög tüzet 's kivilágitást alkalmazasz a' darab végére, mellyekről a' tulajdonképpi szerző ugyan mit sem tud; de minek is? hisz' nálunk magyar szinre van alkalmazva a' mü; nemtő, füzér 's a't. nélkül pedig jó darab már nem is képzelhető. Azonban legyen bár mint, a' darab első fvnsa egybevágólag adatván, mind e' mellett is tetszett; de a' többi, a' többi! — na, a' többivel ollyan formán voltunk, mint czigány a' hálóköpönyeggel: (a' háló nem Schlaf hanem Netz értelemben vétessék); mennél inkább bele burkolódánk, annál inkább fáztunk. A' magyar hölgyet, kit szántai Lórának nevezhetünk, természetesen Lendvayné assz. adá, és pedig comme il faut adá. — Ref. azonban azt véli részéről, hogy azon jelenetben, midőn mint bárgyu jelenik-meg, igen is söt annyira bárgyu volt, miképp' attól tart, hogy magyar colleganéji, kiket kissé még is tulzólag festett, meggombostüzik És ref. még azt is véli (meg, lehet ugyan, hogy ő kelmének igen rosz emlékező tehetsége van), miképp' ezen különben remek 's olly annyira mulattató genrekép, hogy láttára még Minos is elmosolyodnék, ugyan azon egy az átöltözött st. Hilaire grófnéval Grammerstädter „arkadiai menyasszonyában.“ Fáncsy urra (gróf Dálay) nézve pedig azon megjegyzést tette az ármányos szőrszál-hasogató referens, hogy ama nyaktörő lovaglást, mellyet Zseni szolgája olly szivrázólag beszél-elő, czipőben tette-meg. — Hisz' mi azt illeti a' czipő magában igen kényelmes lábbeli; de lovagolni csak még sem való: annál kevésbbé pedig magyar gavallérnak. László ur (Zseni) és Kovácsné assz. (Schnabel kisassz) jelesek voltak. Erkelné assz. (Hegyesdiné) nem legjobb barátságban élhet kezeivel, ha azon kiméletlenségből, melylyel öket hányja veti, illyesmit következtetni szabad. Játék végén hatos magyar tánczot is láttunk; de minő alakban! Kinizsi! ne fordulj-meg sirodban ez elcsavart, contredanse figurákkal tömött ugrálás láttára. A' hirdetményen ismét kezd a' magányos C kisérteni. — 15-én „notre dame-i toronyőr“ regényes drama 6 képezetben (Hugo Victor után Birchpfeiffer: forditotta Fáncsy Lajos). Ha a' játék kezdetéről kell vala következtetést vonnunk az előadásra, igen kellemetlen estvét jósolhatánk magunknak. A' függöny fölmegy, a' vigadók körültánczolják a' majus-fát, Gervaise feláll, gyermekét keresve körülnéz; de a' kis Fleurette nincs. Hova lön? előre ellopták- e' a' czigányok? A' gyönged anya gyermekét keresve eltün; a' zene 's ezzel a' táncz ujra kezdetik: végre mind az anya mind a' leány megjelen, és a' já-

ték folyni kezd. De hála a' gondviselésnek! gyász jósérzetünk nem teljesült. Mert ha ensemble jeleneteiben nem elégitett is ki a' darab; egyes részeiben, különösen Lendvayné assz. (Gervaise) remek, classicai (más bélyegző szót nem tud ref.) játékában minden veszteségünk tizszeresen pótolva lön, 's valóságos kéjtengeren merengénk. Ő az anyai fájdalmat, a' viszonlátás örömét megdicsőülésében festé; contourjai egy ihletett szellem művei, indulat-fokozatai egy meghasadott sziv kifakadásai voltak; szóval, az egész müteremtmény nem vakon találomra, hanem lélektani tapintat szilárd alapjára volt épitve. Czelesztin ur (Quasimodo), ki vendégképp' lépett-fel, némi, süketet bélyegző egységeket jól; de az egészben nem volt harmonia. Fáncsy ur (Claude Frello) jeles volt; noha nem az, ki egyébiránt. Komlóssy Ida (Esmeralda) maga a' megtestesült ipar. Szabó ur (Phöbus) ha illy szerepekben gyakran lép-fel, könnyen azon sorsra juthat, mire égi játjának apja szekerére vágyott fija. — 16-án „Rózika" bohózat énekekkel 2 fvsban mulattatott; különösen tetszett pedig a' gyermekek által eljárt nyolczas magyar táncz. — Vajha idegen gyomaitól megtisztittatnék!

M—v—s.

ABONY. Az itteni közönséget jelenleg Keszi társasága mulattatja. Az illy vándor nép valóban hálára kötelezettnek érezheti magát a' kis városi közönségek iránt; minő például, a' különben igazán müvelt abonyi is. Ez, mihelyt a' társaság egy két tagja nehány sort a' sugó jótékony működése nélkül elmondani tud, azonnal művészszé teszi azt: habár az nem több is, mint a' (még nálanál is) roszabbaknál szenvedhetőbb. Az abonyi közönség kedvencz művészei Kesziné és Deési. A' sors nem akará, hogy ref. lelkének azon éldeletet adhassa, elsőt mint Aspaziát, Griseldist, parisi naplopót, 's másodikat mint Percivalt 'sa't. bámulhatni; azonban az elmulasztottakért teljes kárpótlást remélt sept. 26-án, midön „korona és vérpad, vagy, az álomital" (rettenetes) szomorú játék 6, moudd: hat, fvsban adaték. A' függöny nagy ügygyel bajjal felránczigáltaték, és — VIII-ik Henrik elölépett, jelentő, hogy hely szüke miatt a' darab 6 szakaszban fog adatni. Ugyan ugy-e, kedves VIII-ik Henrik ur? 's azt csak éppen most a' játék (rectius komedia) kezdetén lehete észrevenni, hogy a' parányi szinpad minden nagyszerű darab adatására szük. 'S ugyan, mondja-meg kérem, mit segite a' darabnak hat szakaszra osztása? mert mi nem tudjuk. De lássuk az előadást. Keszi (ref. csak később tudá-meg, hogy VIII-ik Henriket igy hivják) a' királyt méltósággal adá; ha ugyan kalapjának szünetlen fején tartását annak vesszük; szerepe betanulásával azonban, mint látszék, nem vesztegeté idejét. Hogy a' színész, (mert csakugyan annak tartja magát) illy készületlenül lépjen egy valóban fényes közönség elébe, ahhoz kelleténél vastagabb arczbőr kivántatik. Deési csendes, jámbor Ethelwood (Kesziné szerint Ecclivód) vala, kit még Katalin szerelme sem tuda egyhangúságából kiemelni. Ő beszédét olly monoton, 's néha nevetségre gerjesztő hangon mondá-el, példaul, midön álomitalt vön 's Katalint igy biztatja: „ne ijedj-meg Kati!" hogy benne inkább egy népéhez szólló hitszónokot vélt ref. látni, mint a' szerelmes angol pairt, dirhami herczeget 's a' t. Azonban a' jámborságnak is vannak határai; Katalin hűtlensége t. i. csakugyan még is megboszontá csendes lovagunkat, 's midön a' királyi lakba, Katalinhoz megy, iráutai boszonkodását olly harsány torokkal, olly dühösen nyilvánitá, hogy ref. ijedtében kisértetbe jött az ajtón kiosonni. De ezen kül a'

maga, sõt még Katalin szerepét is folyvást tudá; minek több jelenségét adta, midõn utóbbi mondani valóját elszavalni restelé. Csak arra bátor õt ref. figyelmeztetni, hogy mód nélkül disztelen, nagy vas sarkantyús, dragonyos csizmáját máskor fényesittesse-ki, mert most igen fakók voltak. Keszinénak (Houward Katalin) szerepe a' magasan fénylõ hold, minek õ csak sugárait látja, de magát közéjök képzelni lelki ereje nincs. Õ alól van a' középszerûségen 'S ugyan micsoda lélekkel merészel olly szerepeket vállalni, mikben különbözõ érzéseket kellene festeni? Hát azok a' Gönczi, Gönczine, Czétényi, Magyar, 's a' társaság többi tagjai, micsoda rémképei a' színészet alvilágának? Azonban egy még is volt, ki kötelességének a' szó teljes értelmében megfelelt: 's ez, a' sugó volt. Referensnek ezen egyének feletti közleményét senki se vegye birálatnak: alul vannak ezek azon; ref. csak felizgatni akarja bennök a' becsületérzést; lelépni azon pályáról, mellynek õk gyalázatai, melly nekik koszorút nem terem, 's elhitetni velök, hogy két kézi munka után jól lakni jobb, mint aranyos czifrságok alatt koplalni.

XXXX ÖRMÉNY X.

Német játékszin.

Pestrõl. — A' pesti német szinpadról közlendõ tudósitások folytatását egyéb sürgetõsb czikkelyek gátolván, most az utóbbi tudósitás fonalát folytatjuk. — Harmadfél hónap óta a' pesti német szinpadon folyvást jelentekmeg jeles vendégek. — Illyenek: I) Löwe Lajos ur és leánya, Anna, a' bécsi udv. szinháztól; kik jul 22-tõl kezdve aug. 5-ig felléptek mint: Dessaui Leopold hg és Philippine a' Löwe ur jutalmaul elõször adatott „száz év elõtt„ czimü 4 fvsos erkölcsrajzban (Raupachtól) — ismét, mint Klára (elmellözés), Beaumarchais (Clavigo), Urskoff (Szmolenszk ostroma), Isaura (királyleány), Eduard (Eduard Skócziában), férj és asszony (vegyetek példát), Garrick, Fiesko (L. ur jutalmaul) 's a' t. — L. urat a' német, szinészek becses ezüst billikommal, ezek elõtt pedig a' magyarok éji zenével (azon kivül, mit már emlitének lapjaink) tisztelék-meg.

II) Mink Teréz assz. (bajor kir. udv. énekesné) aug. 5—24. közlt fellépett, mint Norma, álomjáróné, Izabella (Ördög Robert), Donna Anna (Don Juan), Amalia (báléj). M. assz. magasabb hangjait annyira elveszté, hogy csak sajnálattal emlékezhettünk vissza egy pár év elõtti felséges, ritka kellemü szavára.

III) Barthéné assz. a' pesti magyar társaság tagja aug. 7-én mint Róza (tékozló) lépett-fel, 's nagy részint tetszett; csak kimondása ellen volt némi észrevétel.

IV) Forst Józs. ur, k. bajor udv. színész aug. 9—23. között felléptett mint: vándor Richard, Perin (D. Diana), Crescendo (menet az õrültek házába), Kluk (mesteremberek lakozása), Jakab (ellenbrunni bál), Scheiben-Toni. E' jelesmüvész köztetszést nyert.

V) Wallner Ferencz ur és neje Hildegarde (Bécsbõl a' József városi szinháztól) aug. 28. és sept. 5-ke közlt léptek-fel, mint Rappelkopf és Malchen (havasi király), Schneeweiss és Nachtigall (szerencse kikötõje), Bálint (tékozló), Wurzel és ifjúság (dús paraszt), Stadthauser és Cornelia (jogász és orvos tanuló). Kedveltettek.

VI.) Döring Tivador ur, würtembergi kir. udv. színész, aug. 29 — sept. 22-ke közt közteszésre jelesen müködött, mint Zolky, szegény költész, Móor Fer., Lear, Scarabäus (félbeszakasztott whistjáték), Frosch (akarat elleni hallgató), Savage Richard, Rapid (szabó és fija), böles Náthan, Scheva (a' zsidó), Krumm (egyenes út legjobb), Fauszt, Marder (sarczolás), Pfeffer (777), Engelhaus (tévedések), jutalomjáték 's a' t.

VII) Schinn ur sept. 13. 15-ikén mint Sarastro, és varga (Lumpacivagabundus) hallatta ismét egykori szép bassusának maradványait.

VIII.) Gerstl ur (az előtt Pétervárott a' cs. udv. szinház rendezője) oct. 1 – 6-ka közt lépett-fel, mint Domonkos (eczetárus) Bayard 's a' t.

IX.) Wagner ur a' pozsoni szinháztól oct. 12-én lépett-fel mint Harteigh (örült nö). Jelenleg szinházunkhoz szegödött.

Utóbbi hónapokban uj operák voltak: 1) Szapáry (elöszer aug. 8-kán) 3 fvsban; zenéjét szerzé Schindelmeisser Lajos a' szinház egyik hangászkarmestere. Jeles kardalok. A' magyar melodiák azonban nem igazi nemzeti bélyegüek. Az óta több izben fordult-meg szinpadon. — Carl k. a. jutalmaul sept. 19. elöszer adatott „a' hü pásztorhoz" 3 fvsban, vig opera; Scribe és saint Georges után Liechtenstein :b. — Zenejét szerzé Adam. — Több kellemes számmal bir, de sokáig nehezen tartja-fenn magát. — Carl k. a. jelenleg Pozsonban ad vendégszerepeket; nálunk jövö husvétig hosszabbitá-meg szerzödését. Szerepeit Pesten most Rauch és Kundt k. a. adja.

Uj szinművek voltak: 1) jul. 22-én „száz év előtt" erkölcsi rajz 4 fvsban Raupachtól (Löwe ur jutalmaul); — 2) aug. 19. „Scheiben Toni" szinját. 5 fvsban Birchpfeiffer-töl (Forst ur jutalmaul); — 3) sept. 5-én „jogász és gyógyász-tanuló" helyzeti tréfa 2 fvsban Herzenskron, Koch, Meisl, Seidl, Schick, Straube, Told, Tuvora, Varry, Vogl V. Schuhmacher, Vogl J. uraktól; zenéje Prochtól (Wallner-pár jutalmaul); — 3) sept. 9-én „Savage Richard" szom. ját. 5 fvs. Falk Leonardtól (Döring ur jutalmaul); — 4) oct. 12-én „a' 80-dik születésnap" szinj. 1 fvs. Senanger Adele után Scribe. — 4) Grill Klára assz. jutalmaul oct. 14-én „2-ik Stuart Károly egy napja" vig ját. 4 fvsban Zahlhas Ján.-tól. — Az arenában: 5) jul. 25-én „mulatság a' város- erdei csusztatón" (egyveleg); — 6) aug. 3-án „Sarragona elfoglalása" történeti látványos játék 5 fvsban Cornu szerint (Thomé ur jutalomj.); — 7) aug. 13. „Rübezahl" regényes szinj. 4 fvsban Klingemanntól (Kalisné assz. jutalmaul).

DIVAT.

Parisban a' női ruhákra való szövetek közül kitünőbbek a' Nezib damasz, rajzokkal; Rosomélie, rajzok és rózsabimbókkal; Beletbey gaze; Abdul atlasz; Veloutine jaspée; Moldavine; Amany skót szövet; sibiriai tafota; kasemir; rózsa szinü atlasz kigyódzó vonalok és viragokkal; byzanti selyem (török szövet utánzása); batiszt, levantine, himzett musselin-felruha, melly alatt világos szinü gros-de-naples ruha van, 's a' t. A' rövid spenszereket csipkével vagy zsinórral ékesitik. — A' kalapok rövid 's kicsinyek, öblösek 's mélyen lehocsátkozók; készülnek atlaszból, selyem és repszből; a' kapot-kalapok lila szinü repszből angol csipkével, afrikai selyemből, bársonból; — a' diszitmények virág, bárson, kasemir szalag, krep, gaze arany szegélylyel.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiaczon, Dencs-ház, 86-dik sz. a.

Nyomtatja Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

85.

HONMŰVÉSZ.

Pesten csötörtökön october 24kén **1839.**

KÖLTÉSZET.

Úti hangok.

I.

Sorsa gyászos az útasnak,
Gyászos élete,
Ég, föld boszu-esküvést tön
Tán ő ellene?
Mert a' merre utja nyúlik,
Merre lépdegél,
Mint egy titkos bűv-erőtől
Minden szárnyra kél.

Őt csupán csak egy kiséri,
Untalan hiven,
Bár bologgjon zöld lapályon,
Bolgjon bérczeken;
'S akkor is, ha tél uralg bár
Utján, vagy tavasz, —
Honn hagyott szerelmesének
Angyal-képe az.

II.

Harmat lepte zöld mezőnek
Szőnyegén,
Rózsát, emlényt, 's gyöngy-virágot
Tépek én,
'S bokrétába gondosan mig
Tüzdelem,
Lánykám képét festi rájok
Képzetem.

Rózsa-szálban látom arcza
Bíborát,
Gyöngy-virágban szüz keblének
Báj-havát,
Kék emlényben ég szemének
Tükörét,
Melly szerelmem üdv-sugárit
Rezgi-szét.

Nap hevétől el ne hervadj
Szép füzér!
Mig a' vándor ős lakába
Visszatér,
'S forrón lángoló szivéhez
Zárja azt:
Kit szined rájzolt elébe
Fris haraszt!

III.

Lomb-diszét vesztette ágon
Kis madárka ül,
Zeng az erdő, a' liget zeng
Hő keservitül;
Párja még piros koránykor
Fészkiből kiszállt,
'S most sem tért-meg, — hát utána
Gyászosan kiált.

Kis madárka! olly epedve
Mért zengsz, o! miért?
Párod megjövend, hisz' eddig
Mindig viszatért!
Hallgass, hallgass kis madárka!
Szíved megszakad,
Kebled mélyiből ha szünt'len
Gyász-ének fakad.

Én is hagytam honn leánykát,
Lángoló szivüt,
Én is hagytam honn leánykát
Égi kellemüt: —
'S válasszon bár völgy, folyam, bérez
Tőle engemet,
Szeplőtlen viendem vissza
Hő szerelmemet.

IV.

Tengerbe fult a' napsugár,
Ködben mereng a' láthatár,
Ég karpitján nem fénylenek
Tündöklő csillag-ezredek.

Kit tisztje maraszt ég alatt,
A' vándor, kétesen halad,
'S föl-föltekint: gyász szőnyegén
Nem gyult e még vezérlő fény?

De kit hű szerelem vezet,
Csillám után nem nézeget;
Hold- 's csillagnál fénylőbb elem
A' lángoló hű szerelem!

V—i BARNA.

SZORGALOM.

Beedzése és sokszoritása a' Daguerre-i fényképeknek. Alig bocsátá közre titkát Daguerre, alig kezd találmánya szétterjedni, már egy uj, 's jövőben mulhatlanul tökélyesbitendő találmányra vezetett, melly ha nem lenne is mindenben olly fontos, mint amaz, a' fényképek becsét még is végtelenre emelendi. **Donné ur**, physikus, ki Daguerre banásmódjának közrebocsátása óta szünetlen e' nevezetes műtétel elméletével foglalatoskodott, mult hetekben próbák előmutatása által meggyőzé a' tudományok

akademiáját annak valóságáról, miképp' a' daguerre-i fényképek csiszolt rézlemezbe edzhetők, 's mint a' réz-, vagy tán inkább kőnyomatok, sokszorithatók. — E' tárgyat olly érthetőleg kívánjuk előadni (mond a' „Morgenblatt“ szerkezősége) mint azt a' franczia lapok leirása után csak tehetjük.

A' fényképekre egy fénymáz találtatott-fel; 's minthogy ennek alkalmazása által a' kezet szabadon nyomhatjuk a' lapra a' nélkül, hogy a' rajzot eltörülnők, egy árvéső által a' rajz vonásai lapra karczolhatók, és hosszas előmunkálatok után rézmetszvény állitható elő. Illy módon azonban a' fény eredeti műve szét-dulatnék, 's becstelen emberi művé lenne. Donné bánásmódja egészen más. E' munkálat által a' képek közvetlenségének legalább egy része, melly által a' természet utánképzéseitől olly lényegesen különböznek, sértetlenül marad.

Daguerre fényképei közönségesen ezüsttel bevontt rézlapra rajzolvák. Az árnyakat a' camera obscurában fény alá nem esett barnultt érczterületek teszik, a' fényt pedig erősb vagy gyöngébb homályosodása a' lapnak, mellyet a' fény alá esett lapra csapó kéneső okoz. Donné a' fényképet valamelly anyaggal vonja-be, melly a' fénytől megkiméltt, tehát homályos pontokat védi, 's a' lapra mar-mázat önt, mellynek csak a' világos pontokra van hatása. E' mar-máz hatása igen finom; mert a' próba nyomatokon még a' fél árnyékok és tón-ok fokozatai is feltünők. Közönséges festék használtatik-e a' nyomatokhoz, nem tudni. Annyi azonban látható, hogy a' fényképes lapok is azon módon vétetnek munkába, mint a' kőlapok, mellyekre előbb zsiros krétával lerajzoltatván a' tárgy, azután öntetik feléjök a' marmáz, 's ez által eszközöltetik, hogy a' kréta alá nem esett pontok, a' fekete festéktől menttek maradnak.

Donné ur egy lapot mutatott elő, mellyre egy váz volt rajzolva, 's ennek papirosra nyomott mását. Itt a' rajz még egymásba folyó 's a' nyomat ki nem elégitő. Egy második lap, melly egy arkadokkal készült udvarnak beljét ábrázolja, sükeresb eredményű volt. Ennek nyomatain már tisztán felismerhető volt Daguerre sztylje, különösen a' perspektiv tisztaságában 's kifejezésében. Végre egy hajdani mellszobornak nyomatai legszebbnek találttattak, ollyanoknak t. i., mellyek sejdittetik, milly tökélyre lehet e' találmányt még vinni. Mintájának egész sztylje, a' félárnyékok és tónok fokozatai mind, mind jelesen visszaadvák a' nyomásban. E' szobrot ábrázoló lap és nyomatának megtekintése után átlátandjuk, hogy a' fényképek beedzése és sokszoritása csakugyan feltaláltatott. Ki az ezüsttel bevontt réz-

lapot, mellybe a' mellszobor mintegy bevésve van, figyelmesen vizsgálja, meg fog győződni e' pontozott modorhoz hasonló bánásmódnak hatásairól.

Itt helyén lesz megemlitni, hogy szobrok, féldombor-művek, 's általában minden nemű 's nagyságú műteremtmények a' Daguerreotypus segedelmével igen könnyen másolhatók; szintugy természet-országi tárgyak is akár természeti alakjokban, akár mikroskoppal nagyitva. Legfőbb 's mulhatlanul szükséges kivánata e' munkálatnak az, hogy a' tárgyak erősen megvilágitvák legyenek. Milly fontosságú e' találmány tudományra és festészetre nézve, nem szükség fejtegetni, ha tudjuk, hogy ez által a' ledörzsölhetés veszélyének annyira kitett fényképek állandósitható 's tetszés szerinti mennyiségben sokszorithatók.

Ha e' hirek nem agyrémek, ha Donné ur találmányának j ö v e n d ő j e van, mint a' Francziák mondják, ugy az magára is, de legkivált a' Daguerreotypussal, századunk sőt az emberi elme legrendkivülibb fürkészetei közé tartozik.

INTÉZET.

T a l á l t g y e r m e k e k P a r i s b a n. A' „Presse“ következő adatokat közöl franczia ország lelenczeiről. — A' talált gyermekek száma évenként 35.000-re megy. Azoknak száma, kiket 12 éves korukig az ország nevel, mintegy 120.000-et tesz. Az intézeteknek adott ujabb rendszabásoktól fogva sokkal kevesebb gyermek hal-meg ugyan, mint az előtt, és még is két annyira megy a' halottak száma, mint a' szülők gondviselése alatt nevelteknél. Egy lelencz 82 frankba kerül évenként, 's igy 12 év alatt 984 frankba. A' lelenczek tartására 10 millio frankot adóznak az ország és megyék minden esztendőben.“ — A' Presse szerint most azon kérdés volna megfejtendő, miként lehetne eszközölni, hogy a' gyermekekre költött pénz csupán előlegezés lenne, mellyet munkáikkal visszafizetnének. Részünkről azt véljük, ez leginkább rendszeres nevelő-házzal 's falusi telepitvényekkel lenne eszközölhető; a' nevendékek bizonyos ideig, mint status adósai, dolgoznának ott, 's ugy az országnak sem lennének terhére, és naponként növekedő számuk sem fárasztaná-ki a' tartásukra adózókat.

LITERATURA.

„D a l f ü z é r“ czim alatt megjelent közelebb Pozsonban K u n o s s E n d r e urnak minden eddigi lyrai költeménye, szám szerint 78 darab külön czimü 's tárgyazatú; ezenkivül XII vándor-, 8 téli-, X bányász- és 14 nép- dal. A' X és 174 lapra terjedő, himes (congrev) boritékba füzött munkának ára 1 ft. ezüstben, 's megszerezhető P e s t e n E g g e n b e r g e r és H e c k e n a s t

könyvárusoknál. — Szelleme ismertetéseül az előbeszédnek erre vonatkozó szavait idézzük. — „Mint mindenütt, a' költészetben is küzdenek egymással szellemiség és anyagiság. De sehol nem szabad ennek amazzal olly kevéssé jöni súlyegyenbe vagy arányosságba, mint éppen itt. A' költészetben a' tisztultság fogalma rejtezik, tisztulságé a' földi salaktól; ennek leginkább a' lantos költeményekben kell kitünnie; mert itt áll legközelebbi érintkezésben anyagiság a' szellemiséggel, annyira, hogy ez könnyen amannak világába- tévedhet át. Dalaim szinezete 's hangolata a' szellemi tulnyomóság bélyegét viseli Azon valék, hogy a' költészet e' nemére homályt ne vonjak anyagiság által. Olly szerelmet akarék zengeni, mellyről elmondhassam, mit nevelési alapvonataimban a' föllengző tiszta szerelemről mondék: ültesd az ifjui kebelbe, 's megóvtad öt korának minden kicsapongásitul. Ha nem csalódom, hive marad am szellememnek 's elveimnek, azért bátran nyujtom költeményimet mindazoknak, kik, a' gyermekség burkaiból kifejlődve fogékonysággal birnak érezni és szeretni.“ Kunoss ur egyes költeményeit átaljan kedvesen fogadá a' t. olvasó közönség. Bizton hisszük tehát, azoknak ez egyetleme is köz pártfogásban fog részesülni.

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

Figyelmeztetés. Pesten szombaton, october 26-án Szentpétery Zsigmond javára, bérszünettel harmadszor adatik: „Ludas Matyi“ eredeti éneke bohózat 3 felvonásban. Irta Balog István; muzsikáját szerzette Szerdahelyi József; az új diszitményeket festette Engert. A' vásári jelenetben előkerülő toborzó kardal zenéje Bartay Endre „Csel“ czimü eredeti v.goperájából vétetik.

VÁCZON, oct. 17-én. — Mit rég ohajtánk, teljesült. A' vándor Thalia nagy sokára megérkezett körünkbe, 's fölkentjei Hevesy Imre kormánya alatt az „arany szarvas“ vendéglő teremében sept. 19-én „a' marienburgi leány“ czimü fényes udvari játékkal kezdék-meg mutatványaik sorát. De vajha e' társaság *) csónakának más irányt adott volna a' sors szele! legalább közönségünk miveltebb része nehány unalmas, 's még is drágán fizetett estétől, az alsóbb osztály pedig azon ferde fogalomtól mentetett volna meg, hogy a' színész, kit a' 19-dik század erkölcs- 's izlés-tanitójának szeretne kereszteini, csak kapa- kasza-kerülő, pénz-csaló. — A' folyó év-tizedben számos szinész-társaság látogatá-meg városunkat; de közöttük olly tehetetlen, mint a' jelen, egy sem volt. Amazoknál legalább némelly egyesek dicséretes törekvéseik által gyöngébb társaik részére is kitudák eszközölni a' közvélemény engedékenységét; mig a' szóban forgó társaságnál alig található egy két egyed, ki a' középszerüség fokáig fölvergődött: a' nagyobb rész játéka ellenben a' művészet szentségtelenitésére szolgál, 's néha illedelmet sértő is, miként „az agg szinész és leánya“ czimü vigjáték előadása alkalmával Serena szerepében történt. Correct nyelvet, szabatos szavalást, helyes mimet, 's egybevágó előadást hasztalan vár itt a' nézö; — ezek a' társaság nagyobb részénél mindeddig meg nem fejtett rejtvények. 'S ez oka, hogy e'

*) E' társaságnak tagjai ezek: Hevesy, Kővári, Lakatos, Lengyel, ifj. Lengyel, Magos, Sárosi, Szigetvári, Vadász; Hevesiné, Hermina, Johanna, Szigetvariné. A' magyar szinészet egén jobbára ismeretlen csillagok.

társaság működéséről mélyen hallgatnak városunk mībirái; mert hálátlan 's epét zavaró foglalatosságnak tartják egyes előadásaik bonczolgatásába ereszkedni. Ez oka, hogy már a' közvélemény is pálczát tört fölötte. Ne csudálkozzanak tehát színészeink, ha a' legujabb művek adatásakor is az előkelőbbek közül alig láthatni egy kettőt a' teremben; mert.

Mindig való marad:
Ki mint vet, úgy arat.

Ha tehát e' színész-társaság ama feltételét, mellynél fogva a' jövő telet körünkben tölteni szándékozik, tettlegesitni akarja, bizodalmasan figyelmeztetjük, hogy azon iszonyú hézagokat, mellyek szellemi szerkezetében föltünnek, jeles egyedek megszerzésével kipótolni igyekezzék: ellenkező esetben méltánylás helyett részvétlenséget, mellynek gyümölese fanyar, aratandó.

NAGYSZÁLI.

HALASRÓL. Nem tudom, mi lehet oka, hogy e' városból még szini kritika soha hirlapokban nem közöltetett: pedig ha nem is Anschützök, de valóban jeles szinművészek szerencsésiték már színészetet kedvelő közönségünket. Nem rég ideje, hogy egyhez a' legjelelesb magyar színészek közül: Megyery urhoz is volt szerencsénk. — Kilényi, Éder, Abday, Balla 's a't. uraknak jeles színésztársaságaik nem egyszer fordultak már meg szinpadunkon. — Jelenleg Komáromy Sámuel vezérlete alatti vándor-társaság adja nálunk mutatványait. — Őszutó 12-én „Angelo, Padova zsarnoka" (Hugo után b. Eötvös forditása szerint) adatott. Angelo Szilágyi kezében volt, ki, mint látszik, első hőse e' társaságnak. Szerepe meglehetősen illett kezeibe, 's a' közönség illő tetszéssel fogadá. Nekem csak azon megjegyzésem van, hogy midőn elragadtatva beszél; borzasztón 's fület sértőleg szaval, különben is erős dörgő hangja kellemetlenül hatván az aesthetikus nézö idegeire. Pozsonyiné assz. (Tisbe) kielégitett. Angelo neje Váradiné assz. — Komáromy (Homodei) játékából az látszott, hogy nem pillantott-be szerepének lelkébe; mert valami nyiltság 's nyugalom ömlött-el egész valóján: holott pedig Homodei szerepe inkább rejtélyes, 's őt boszús szenvedély vezérli. Pozsonyi (Rodolfo) egész játékon át sem tudá magát szerepébe gondolni. — Nézők kevesen.

MXX SZXX.

HANGÁSZAT.

Reunio Pesten. — Hauer Fer. ur, a' hét választói hotel bérlője, ismét reuniókat fog adni és pedig f. h. 27-től kezdve minden vasárnap és szerdán. — Amazokban Grünfeld ur alatt álland a' hangászkar: emezekben dalnokok fogják mulattatni a' vendégeket. Halljuk, hogy Grünf. ur csupán e' czélra készült uj szerzeményekkel is fog kedveskedni, Hauer ur pedig, ki vállalataival már olly sok kellemes éleményt szerze a' budapesti közönségnek, a' reuniókra olly igen alkalmas szép tereme csinos izlésü rendezése és minden nemü jeles készületeivel; ismét ebbeli régi jártosságát és szolgálata készületét fogja bebizonyitani.

A' pestbudai hangászegyesület oct. 20-kán szokott fénynyel és legkedvezőbb sikerrel kezdé-meg folyó 4-dik évi hangversenyeit a' multkor hirdetett programma szerint. Lachner symphoniájának ez uttal (hosszúsága miatt) csak első és utósó számai játszattak, mellyekből eléggé kitünt ama mély hangászati tudomány, ama fenség, meglepő tisztaságú szerzemény, melly e' nagy münek caractere. Hálával tartozunk az egyesületnek, hogy e' gyönyörü szerzemény megismertetésével megbecsülhetlen éleményt szerze a

műértőknek. — Kedvesen fogadtatott az előadás többi része is, mint a' jeles tehetségű 's kellemes hangú Gy. kisassz. és R–r ur által énekelt párdal (Donizettitől); — Nivich Nina kisassz. által hegedűn játszatott verseny — a' Back-nak felséges hatású fugirozott kardalja, és Rossini Moyseséből a' gyönyörű preghiera Nivick N. kisassz. — ról röviden szólluk csak. — Nem fejezhetjük-ki meglépetésünket, bámulásunkat, midőn nemére nézve olly heterogen hangszereren olly tökélylyel játszott, miként csak jelesebb mestereinktől szoktuk hallani. Őt csak még egy Taborszki, vagy Mayseder kezére ohajtanók egy pár hónapra bizni, hogy a' finomság legfőbb fokát is magáévá tehetné. Valóban nagy köszönettel tartozunk, hogy minket olly annyira gyönyörködtetni, fájdalom, csupán csak ezen egy estvére (mert verseny után azonnal, még azon éjjel visszautazott) szives volt hozzánk jöni. A' közönség hosszas és több izbeli zajos tapssal tisztelé őt. — Hallgatók nagy számmal voltak ugyan, de nem annyin, mint a' téli versenyekben; mert a' gyönyörű őszi idő, a' budapesti utósó előadások a' két arenában sok embert kicsalt volt a' szabadba.

Paer.

Paer Ferdinand, legjelesebb 's Rossini után legmunkásabb hőse az olasz iskolának 1771-ben, 's nem mint ő hiúságból állitá, midőn a' váratlan negyvenes eljött 1775-ben, Parmában született. — Mint minden olasz, ki magát hangászatra szánja, ő is seminariumban neveltetett; innen a' „della pieta" conservatoriumba ment. — 14-ik évében adta Velenczében első operáját „Circét" Ezen kora szerencsés sikerű jelenet olly hirt szerze neki, hogy nem sokára Padua, Milano, Florencz, Roma és Nápolyból megbizást kapott, — 's e' városok számára több munkát irt, mellyek muzsikai lángészre mutattak. — Hire a' parmai herczeget, kereszt- atyját figyelmessé tette; nyugpénzt rendelt neki, 's megengedte, hogy Bécsbe mehessen, hol több jeles munkát adott-ki.

1801-ben Dresdában Nauman helyére lépett. — 1806-ban itt érte őt Napolcon, 's a jenai ütközet után nejével, ki jeles énekesné volt, Berlinbe hivta, és mindkettőt Posen és Varsóba vitte magával, hol fényes concerteket adtak.

Tilsiti béke után a' császári udvarnál nagy fizetésbe helyeztetett; fokonként az ünnepélyeknek és udvari szinháznak igazgatója — a' császári kamara- hangászatnak zeneszerzője (compositeur), Maria Luisa császárnénának oktatója, és 1812-ben Spontini helyén az olasz operának igazgatója lőn.

E' hivatalok évenként több mint 60.000 frankot hoztak-be neki, hova még a' jutalmak illy nagy udvarnál számitandók. — A' császár bukta után szerencséje különböző változásoknak volt alávetve. — Először igazgatója volt az olasz operának, később zene-igazgatónak Rossini adatott melléje; azután a' conservatoriumban professor, 1814-ben XVIII. Lajos concert-igazgatója, a' királyi kamara hangszerző és kisérője; 1821-ben Berry herczegné kamarai zenészet-igazgatójává rendeltetett.

A' juliusi lázadás óta Paer körülményei erőszakos rázkodtatást szenvedtek; minden nagyságából csak e' czim „a' francziák királyának zeneigazgatója" — maradt-meg; bal szerencséjét szomorúan panaszlá nehány hold előtt egyik barátjának. —

Paer nagy tömeg munkát irt; mellyek olasz és német országban kedvezést nyertek, — franczia országban többnyire ismeretlenek maradtak. —

Parisban adattak: — principe do Tarente — Camilla — Griselde — és i Fourosciti di Firenza. -- Az olasz szinház számára irta: — Agnesé-t — Berry herczegné lakodalmára: la Primavera Felice; — és Napoleon udvari szinháza számára: Numa Pompilius és i Bacchanti-t.

A' comique opera számára Paer több partiturát irt, mellyekben sok élet, sok eredetiség látszik. — Ezek köztt maitre de Chapelle és Caprice de Femme. — Ő ama kis számához tartozott a' hangászoknak, kiknek a' komoly szintugy mint a' vig sikerül. — Ha a' far niente nem volt volna élte boldogsága, — ugy vég napjaiban számosabb munkát adhat vala; mert kitünő könyüdsége 's igen gyümölcsözö képzelő tehetsége volt. — Zenéje életteljes mély kitételeivel, különösen a' dramai érzetekben tünteté-ki magát.

Paernak különösen olasz művészi tulajdonai voltak; szeretetre méltó, szellemdús kor- 's világfi; — alkalmazása simult, tetszö; 's ha sok fáradságába nem került, kedveltető volt. — Beszélik, hogy az udvari concertnél Signor Astuccionak mintájaul használtatott: — de, ez rágalom; mert ő csalárd, ravasz nem volt.

Legnagyobb dicséreteül szolgál Paernek, hogy sok barátot hagyott hátra, 's több irigye volt, mint ellensége. — Életét használta; mert ö az volt, mit gyönyörüség emberének szoktunk nevezni. — Késöbbi éveiben fájdalmakkal kelle neki küszködni; a' tüdövész meglepte, a' köhögés erejét rombolta. — Egy hold elött kérdeztetvén, mi betegségben szenved, ezt felelte: — „moncher ami, je suis malade d' etre venu au monde quarante ans trop tôt; la vieillesse est une grande dame, qui ne vient jamais seule!“ — E' mellett keze égett, hangja rekedt volt, szemei homályos fényüek — valóján a' halál, melly nem sokára bekövetkezék, tünedezett.

Temetésénél Saint Roche-ban — Parisnak minden hangászati nevezetességei összegyült, hogy illy tündöklö talentomú embernek a' végtisztelet megadják. — Elválása egy misével innepeltetett, mellyben válogatott hangmüvek játszattak. Az ünnepély Beethoven gyász indulójával (marche) nyittatott-meg; a' bevezetés és Kyrie Panserontól voltak; ezután a' Dies irae következett. Erre egy fohász Camillából (Paertól) hautbois solóra. szerkezve, 's Vogltól előadva; az offertorium Plantadetól. — Duprez, Levasseur, Derivis és Vartel énekelték a' szép Pie Jesu-t, Panserontól. Az ünnepélyt bezárta egy uj Agnus Dei, ugyan Panserontól, 50 kardalnok és 50 hangász által előadva; — az igazgatás Habeneck- Panseron és Grossetnek adatott- át, mellynek ügyességgel izléssel, 's talentummal feleltek-meg.

Paer koporsója mellett lehetett látni: Spontini, Mayerbeer, Auber, Cherubini, Caraffa, Berton, Halévy, Berlioz, Baillot, — Bouchet Sándor, 's még nagy számát az intézet tagjainak, költöknek, müvészeknek, iróknak. Holt teste a' Pére-la- Chaise czinterembe vitetett. Két beszély mondatott felette Caraffa 's Halévytól; az utóbbi Berton beszédét olvasta.

PÓLYA ENDRE.

DIVAT.

45-dik divatkép (Parisból). — Öszi divat. — Felruha gros-de-naples-ból bárson gallérral; atlasz kalap blonde-diszitménynyel, — Szék vasból — Bécsi divat oct. 17-kén: menyasszonyi öltözet blondból — atlasz alruhával, és blond-lebegénynyel ékesitve.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiaczon, Dencs-ház, 86-dik sz. a.

Nyomtatja Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

HONMŰVÉSZ.

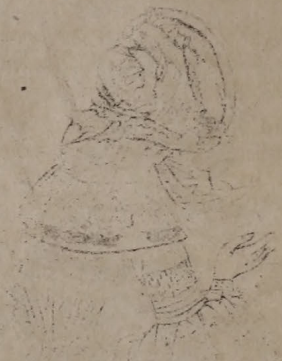

M.T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

HONMŰVÉSZ.

Pesten vasárnap october 27kén 1839.

KÖLTÉSZET.

W. E. kisasszonyhoz.

Nem szőke fürtödet
Melly homlokod havát,
Miként egy angyalét
Szelíden lengi-át;

Nem nyájas pár szemed,
Melly kékebb mint az ég,
'S mellyben fennen ragyog
Jóság és szendeség;

Nem rózsás ajkadat,
Mellyet mosoly díszit,
És csókod, melly édes
'S olly üdvös mint a' hit;

'S nem kebled báját
O, lányka! — dallom én,
Dal nem származhatik
A' külkecs érdemén:

„Szép lélek 's tiszta szív" —
Ezek, mik engemet
Te benned szép leány
Imádni intenek!

BEÖTHY KÁROLY.

MAGYAR NYELVŐR ARÁT

SZORGALOM.

Grimpé különféle asztalos gépeiről következőket olvashatni a' Mémorial encyclopedique-ban. — „Grimpé ur, egy gépnek, melylyel egy pár percz alatt 's nehány centimeért puska-ágyat metszhetni, 's melly a' franczia katonai fegyver-gyárakba meg is szereztetett már, feltalálója meg nem szünt találmányát tökélyesbiteni, 's odaig vitte már a' dolgot, hogy készületeivel az asztalos- és faragás mesterség legkülönfélébb tárgyait képes előállitni. Gépeivel ő ellenkező irányban lyukakat furhat, egyenetlen hosszaságú mélyezeteket vájhat, 's leggyöngédebb részeket csudálatra méltó pontossággal homorú- vagy domborúra metszhet. Gépei egyszerre 's csudával határos gyorsasággal készitenek mángorlókat, ágyczifrázatokat, asztalokat, szekrényeket, ajtólapokat, keréktalpakat, kerékagyakat 's a' t. A' fából mi sem vesz-el, 's egy azon darab egyszerű négyszögű tuskóvá változtathatik vagy különféle czifrázattal elláttathatik a' dolgozónak tetszése szerint. A' legczifrább tárgyak e' mellett nem drágábbak a' legegyszerűb-

beknél, 's igy szükségképp' fog növekedni igen elhanyagoltatott belföldi fanemeink felhasználtatása. A' szegény olcsóbban kapand némelly neki igen szükséges czikkeket, a' vagyonos és gazdag nem költhetend többet laka földiszitésére, mint mennyit a' kézi munkák eddigi magas ára mellett illően költenie lehetett. Jelesül a' lakok eshetnének e' miatt nagy változáson át.

Clanny telegraphja. A' jeladásra szolgáló gépek közül (igy ir a' Newcastle Journal) telegraphnak egy sem neveztethetik méltán, hacsak nem képes annyi betűt jelenteni, hogy több nyelven szavakat és tételeket gyorsan lehessen összerakni. Illy nemű telegraphot talált-fel Clanny tanár Sunderlandban. E' tökélyéhez járul olcsósága is, miszerint minden állomás csak 50 sillingbe kerül, 's 10 sőt 20 ang. mföldnyi távulságban lehetnek egymástól az állomások. Clanny nem szándékozik szabaditékot venni találmányára.

Paulin készülete életveszélyeztető pincze légben. Paulin alezredes a' Journal des connaissances usuelles-nek irt levelében egy uj esetről beszél, mellyben ismét jelesnek mutatkozott tüzöltó, búvár és életmentő készülete. Egy marhatenyésztő törkölylyel tele tölté 's vigyázatlanul ugy bezárá pinczéjét, hogy a' lég meg nem ujulhatott benne. Lovászinasával belépvén a' pinczébe, nyomban megfuladt. Az egésségi választmány megbizatván a' hozzáférhetlen helynek megtisztitása iránti gondoskodással, Barruel által Paulinhoz folyamodott, ki készületével 's nehány árkászszal legott megjelent. Óvakodva próbát tettek annak megtudása iránt, a' készület elegendő védelmül szolgál-e a' minden gyertyalángot tüstént kioltó megromlott lég ellen; 's meglepőleg kedvező eredményhez jutottak. Azonnal a' pinczetisztitáshoz fogtak tehát 's két árkász által, kik a' készülettel el valának látva, kihordatták a' törkölyt. Nyolcz óra mulva, melly alatt az árkászok a' kihordásra szolgáló puttonyokat töltögették, 's 380-at hordának-ki, végre lön hajtva a' munka, 's e' hosszu időt a' romlott légű pinczében kiállta e' két munkás a' nélkül, hogy legkisebb nehézséget szenvedtek volna. Használjuk ez alkalmat Paulin felette hasznos készülete behozatala- és elterjesztésének hathatós ajánlására.

INTÉZET.

Rabszolgaság eltörlésére alakult társaság az egyesült statusokban. Egy nyárelő 12-kén költ new-yorki levélből következőt olvasunk. — „Európában hihetőleg többet hallanak Canadávali ellenségeskedésünk, pamut-termesztésünkről, vas utaink és délszakon tett foglalásaink, mint ama bennső, ke-

serű 's halálos viszálkodásokról, mellyek az egyesült statusokat abolitionisták és antiabolitionistákra szakasztják; pedig jelenleg e' tárgy foglalatoskodtat mindent: de a' mozgató szenvedélyek olly rémitők, hogy nyilvánosan sokkal kevesebbet hallhatni felőle, mint tömérdek más kérdésről, mellyeknek csak felületes érdekök van, holott ezek a' köztársaság belsőjét marczangolják. Az „Antislawery Society" hatodik évszakos jelentése nem régiben megjelenvén, abban a' középponti választmány szerencsét kiván a' tagoknak ügyeik szerencsés folyamatához; a' segédtársaságok száma egy év lefolyása alatt 1346-ról 1650-re emelkedett, és a' hirlapok is, mellyek a' rabszolgaság eltörlesztése ügyének vagy kizárólag vagy nagyobb részt szentelék magukat, tetemesen szaporodtak. Jelenleg 9 héti 's 4 hónapos folyóirat munkás az ügyben, mellyeknek összesen 25.000 előfizetőjök van. Mult évben 47.280 dollar-segedelmet kapott a' középponti társaság, 's igy 4365-tel többet mint azelőtti évben. A' helyenkénti társaságok segédforrásai szintén illy mértékben szaporodtak. Különösen sokat nyert a' newyorki társaság tagjainak száma, buzgósága, és jeles egyénei tekintetéből. A' központositás hiánya, a' társaságoknak statusok és városokra szakadása miatt nem léphet-fel ugyan fontosságának egész fényében, de munkássága nevekedik ez által, 's összes hatásában sokat nyer. Mennyire rázza-meg e' viszálkodás Amerika összes népeit, az egyházi nagy testületekre tett hatásából leginkább kiviláglik. A' presbyterianusok közgyülése „a' legszentebb emberi jogok sértése, és az Isten törvényeivel homlokegyenest ellenkezőnek" nyilvánitá 1818-ban a' rabszolgaságot. Igen, de akkor még csak elméleti vitatkozás volt e' kérdés, és a' rabszolgákat tartó presbyterianus felekezet érdemetlennek tartá annak fejtegetését. Mióta azonban illy komoly alakot ölte a' tárgy, a' közgyülés, hogy hivei között az egyességet feltarthassa, a' dologba avatkozásával felhagyott: de czélt e' kis lelkűségével sem ért; mert a' presbyterianusok mind e' mellett is egymással ellenségeskedő két felekezetre szakadtak. A' déli statusokban lakó presbyterianus gyülekezetek elváltak a' hanyagul munkálkodó közgyülekezettől, és Charlestownban egy érdeköket védelmező hirlapot alapitottak, Richmondból pedig egy presbyterianus antiabolitionalis lap szerkesztőjét Philadelphiába küldék, hogy ott ellenségeiknek közepette állitsanak egy ügyöket védelmező lapot. Más részről ismét az Ohio statusi presbyterianus gyülekezet szakasztá-el magát a' közgyülekezettől, és a' rabszolgaság eltörlesztése mellett nyilatkozott. Ugyan illy szakadások történnek a' methodisták között is. A' methodista vallás alapitói Wesley, Coke és Ausbury általában ellene voltak a' rabszolgaságnak:

de hogy a' nagygyülés a' békét fentartsa, hivatalos dogmatikájokat a' déli statusokért ujra nyomatván, abból a' rabszolgaság ellen szólló czikket kihagyá. De ezt mind nem eléglék a' rabszolgatartó methodisták, hanem a' Georgia, déli Karolina és baltimorei gyülekezetek még jogszerűnek is hirdeték a' rabszolgaság tartását. Ez még aggódóbbá tette a' nagygyülést, és az éjszaki statusoknak minden tanácskozásában két pártot szült, mellyek közül egyik a' rabszolgaság eltörlesztését egyházi elvnek állitja, másik, a' déli statusokkal surlódásba jönni nem akaró, az egyházra nem tartozó ügynek mondja. Ez utóbbi párt a' new-yorki utósó gyülésen majoritást nyert, 's minthogy a' felelemnek kegyetlenség szokott lenni követője, több hitszónokot, kik az abolitionisták gyülésein megjelentek, hivatalától megfosztott. Uj Angliában ellenben az abolitionisták nyertek majoritást. Igy dulong e' kérdés mind egyházi mind polgári felekezetben, 's a' milly mértékben az abolitionisták száma növekedik, lesz fontosabb a' kérdés is, és vagy a' rabszolgaság eltörlését, vagy az éjszaki és déli statusok meghasonlását vonandja maga után. Ez utóbbi körülménytőli félelem sokat visszatart az ügytől, és a' status férjfiak a' kérdésnek vég eldöntését tehetségök szerint hátra nyomni igyekeznek; azonban az abolitionisták növekedő száma mellett rövid időn ön ügyökké kell a' kérdést tenniek; mert a' majoritás bálványa az Amerikainak, melly előtt mindennek térdet kell hajtani.

Parisi olvasó termek. Itt az előfizetés hónaponként minden franczia 's 50 külföldi lapra nem kerül többe 6 franknál; 's ezért télen meleg szobát, világitást, és mi igen sok olvasót von oda, a' legjobb franczia burnótot is kaphatni.

Enologi társaság. — Corvaja, báro, Milanóban, enologi intézetet nyitott-meg, melly a' szőlőmivelésnek jobb karba hozatalát és borkereskedés terjesztését tüzte-ki czélul. Ezen intézet Europa nevezetesebb bortenyésztő tartományaival szövetségben áll, 's minden szőlőbirtokos lehet részvényese. Egyeleve csak 100.000 lirára határoztatott az alaptőke; azonban egy milliora, vagy mint a' körülmények hozandják magukkal, többre is fog nevekedhetni. E' nem eléggé dicsérhető vállalattól sok jót remelnek.

LITERATURA.

A' magyar tudós társaság 10-dik nagy gyülése Pesten f. e nov. 16-kán fog kezdődni szokott szállása nagy teremében (uri utsza, Károlyi-ház 1-sö emeletében). Az igazgató tanács ülése nov. 18-kán lesz. — A' társaság tagjainak megjelenési napja nov. 15. ,az igazg. tanácsé nov. 18-ka.

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

PESTEN oct. 17-én „a' nagy világ, vagy, szokás hatalma és szivjósága“ (Weltton und Herzensgüte) családi rajz 4 fvsban (Ziegler után forditotta Ernyi.) Czelesztin ur (Berg Fritz) ki külleg eddig még minden szerepét jól adá, ref. véleménye szerint nem igen tud szerepének lelkébe hatni, nem annak minden részét szétbonczolni, 's a' közönség előtt láthatóvá tenni. Ma is ugy volt e' mesterkéltlen természet fijával; külleg némi részeiben sükerült az ábrázolás, de lelkét teljességgel nem vala képes elönkbe varázsolni: 's innen következett, hogy mindig egy fél müvelt embert látánk előttünk mozogni. Lendvayné assz. (Antonia)és Megyeri ur (Fedel) tetszettek. — 18-án „Vazul“ történeti drama 4 fvsban. (Irta Szigligeti). A' czimszerepet Egressy G. ur adá, 's mennyire tőle telik, jól. Udvarhelyi M. (király), Fáncsy (Antonio) urak, 's Lendvayné assz. (Lucia) jelesek voltak. — 19-én Bognár ur jutalmaul „ismeretlennö“ regényes daljáték 2 fvsban. Elsö helyen természetesen Schodelné assz. (Alaide) emlitendö, ki ritka müvészetét ma ujan teljes fényében bámultatá velünk. Második hely udvariságból a' jutalmazott vendég Bognár uré (Arthur); csak hogy felöle nem nyilatkozhatunk elly kedvezőleg, mint S. asszonyról; mert minden szerepe között maiban elégitett-ki legkevésbbé. Közönségünk a' vendégszeretetet mind e' mellett is bebizonyitá; mert többszöri hivatáson kivül még koszorúval is megtisztelé. Szinpadunkon e' szerepe volt utósó. Felbér M. k. a' (Isoletta) szintén hivatott. Konti (Waldeburg) ur e' szerepet legjelesbjei közé számolhatja különben; de ma, ugy látszék, kedvetlen vagy gyöngélkedö egésségü volt. — 20-án „szebeni erdö“ regényes szinjáték az ő hátszegvidéki oláh tánczával tetszett. A' játszó személyzet közül kiemelendök Szentpétery (Kovár), Török (Szokol), Egressy G. (Almarich), Bartha (Dobroslaw) urak, Lendvayné assz. (Elizena), 's ha az öreget hangja és mozgalmaiban is olly szerencsésen adta volna, mint átalakitásában, Barthané assz. (Sziva). — 21-kén „Borgia Lucretia“ daljáték 3 fvsban ismét igen szép számú közönség előtt került szönyegre Adatása, mint mindig, pontos 's egybevágó; fogadtatása tapszajos. Schodelné assz. a' czimszerepben tündökölt, Konti ur mint Alfonso jeleskedék. Kar és orchestrum dicséretesen. — 22-kén „haramják“ szomorú játék 5 fvsban, miröl jövö számunkban bövebben. — 23-kán „két alakú“ vig játék 5 fvsban. Egressy G. (Zonau hadnagy), ki e' szerepet legjobbjai közé számithatja, ma is dicséretesen adá azt. Nézök hihetöleg a' kellemetlen öszi idö miatt kevesen. R v.

HALASRÓL. Őszutó 3-dikán „vallomások“ czimü 3 felvonásos vigjáték került szönyegre. Irta Bauernfeld, forditotta — ? Az előadás szerencsés sikerrel ment a' szép számú közönség előtt. Szilágyi (Herman tanácsnok) valóban öltözetével inkább agg szolgához mint tanácsnokhoz hasonlitott. Komáromyné (Julia) 's Komáromy (Adolf) leginkább gyönyörködteték a' mai közönséget. — Báro Zimburg szerepét, mint eleve hirdetve volt, Marosi vállalta-el: azonban nem tudni, mi okból, helyette Tolnai lépett-fel a' nélkül, hogy a' rendezőség a' közönséggel tudatta volna e' csere okát, mi rendetlenséget árul-el, és azt gyanittatja referenssel, hogy — mint rendesen az illy vándor társaságoknál lenni szokott — valami össze-

ütközés történt közöttök. Pozsonyiné (Lindenné), kivevén több izbeli önkénytelen nevetését, szerepének megfelelt. Pozsonyinál (Bitter) csudálom, hogy a' rendezőség nem látja által annak illy szerepekre egy átaljén alkalmatlan voltát. Helytelen fejjártatása, mozdulatai, és szerep-nem-tudásával ma is eléggé bebizonyitá, hogy szinpadon nincs elég jártossága. — 15-ére a' „méregkeverő" vala hirdetve.

KOLOZSVÁRATT, sept. 15-kén előadatott „Griseldis" (szinjáték 5 fvnásban; irta Halm) A' nevezetes czimszerepben, hol a' multakban Lendvayné assz. hosszas időkre örökité magát nálunk, Laborfalvi Róza k. a. lépett-fel. Valóban vártam a' pillanatot, mellyben Lendvayné, a' nagy Griseldis-mester, után Laborfalvit is láthassam; 's nem minden remegés nélkül vártam; mert miután a' két színésznöt mind krónikákból mind pedig ön szemeim után ismerni tanultam, nem birhatám képzetemmel csak sejditőleg is elhatározhatni: valljon hol fog elmaradni Griseldis Laborfalvitól, vagy hol Laborfalvi Griseldistől? és hol fogott tul hatolni Lendvayné Laborfalvinl, vagy hol fog hátrálni Laborfalvi Lendvaynétól? Jutott eszembe a' kettő között a' signum = aequalitatis is; igen a' × plus is, igen a' — minus is: hogy valljon lehet-e Griseldisben Laborfalvi = Lendvayné? mert Lendvayné = volt Griseldishez; de ezen jegyecske — engem még is csak mindenütt kisértett Laborfalvinál, valamint ez is × Lendvaynénál; erre pedig = a' kettő között reménytelenül mertem csak gondolni is. Mondhatom, kedvem volna A × B. vel fejtegetni a' majort és minort, vagy pedig némi paradoxonokkal, hogy megmuttassam: Griseldisben mint kellessék el nem facsarni az igazságot (hogy mindenek értsenek). Laborfalviról a' N. Társalkodó toldalékában ez mondatik: „Griseldisben — — hol szinésznönk még csak egyetlen egy személy által sem segittetett, mivel minden szerep az övén kivül nagyon roszul vala betöltve, itt mondom sikerült neki az egész darabot a' legvonzóbbá tenni." — No tehát, hol Laborfalvi egyetlen egy személy által sem segittetett, 's hol az övén kivül minden szerep nagyon roszul vala betöltve, a' Társalkodó referense ott látta az egész darabot legvonszóbbnak! Tudják-e uraim! hogy hol egy órakerekecske roszul biczeg, ott már a' mutató nem lehet tökéletes? Hiában zengi benne a' legfinomabb angol-vonalú rugó a' 10-et 12-or, a' hajnalt éjfélkor: az óra még is rosz; hiában benne a' legbájolóbb hang, az óra még is csak rosz. Hát még egy szindarabban, hol mind meg annyi tagok állnak-össze egy testet alakitandók, mi vonzó lesz a' legdicsőbb medusai főből is, ha a' láb karika, a' kéz ölnyi hosszú, vagy arasznyi rövid? 's a' hát és mell hegynyi púpos és görbe!? Lám ref. ur, mi dicső lehet az illy Niobei test! mi legvonszóbb az illy darab! Monstrum horrendum! E' megjegyzés is csak e' következő után megy, hogy „Lendvayné nem tudá 's talán nem is akará egészen eltéveszteti a' szenvedő Griseldist, 's egész valójában láttatni, tudatni, éreztetni" — sic — A' fennebb idézettekből nem azt akarja kivonni referens — értsenek meg jól — mintha Laborfalvi rosz volt volna Griseldis szerepében, korán sem; csupán abban akarok megnyugtatni némelly embereket, hogy szinmű, legyen az a' legmesteribb — legsilányabbá törpülhet, ha az előadók silányok, törpék. Ez egy olly mindennapos elismert igazság, hogy ujolag elmondani — bizony restelém, bővebben pedig beereszkedni, még inkább unom. Laborfalvi volt tehát vonzó a' darabban, nem pedig a' darab a' rosz játszók között; 's ha levonjuk azon ártalmas, portékákat, kik Laborfalvinak roszul dolgoztak kezére, és csak öt egyedül akarjuk tekinteni: elmondhatjuk, hogy

nem sok idő mulva párja leendhet Lendvaynénak e' szerepben. Lendvayné, Percivalja Barthában nagy segély volt művészibb játszhatására Griseldisnek; valamint Laborfalvié Törökben a' sok helyeni szögletességek eszközére. E' fontos okból állithatjuk, hogy Laborfalvi távozott Griseldistől; távoznia kellett; mert midőn Percivalja félszeg volt, neki szenvedni kellett nem mint Griseldis hanem mint Laborfalvinak; már pedig szenvedni mint személy és szenvedni mint személyesitő, két egymással meg nem férhető szini indulat. Ott a' szerep vész-el, itt Griseldis szenved a' személyért, 's igy minden esetre Lendvayné tulhatolt Laborfalvin. Igen jeles volt azonban Laborfalvi két jelenetében: egyszer midőn férjétől búcsút vesz, máskor midőn gyermekétől megválva, férjét véli az által mentve lenni. Ref. hiven emlékszik mind a' két művésznőre e' darabban, 's azért örömmel el meri mondani, hogy Laborfalvi e' két jelenetben Lendvaynét csaknem megközelité. A' lélekre csak lélekből szakadt szavak képesek hatni: 's ha a' könyüknek forrása az érzés, mellynek tanyája a' lélek; ugy Laborfalvi e' két jelenetben a' lélekre tudott hatni; mert a' könyük, szinte egy egész közönség könyüji, nem hazudhatnak. Még egy megjegyzés. A' fájdalom ha gyöngülni kezdett, a' csendes könnyülés kezd előállani, 's ezt mutatni szokják arczulat és hang. De mikor nyomasztóbban kezd sulyosodni fájdalomra fájdalom, még sejtetése is elvesz a' könnyülésnek, a' lélek mélyebbre sülyed, 's ezt igazolnia kell ujolag az arczulat és hangnak. Igy Griseldis. Neki elejétől fogva alább alább kell nyomulnia kinjaiban; még csak képzete sem állhat benne a' vidorabb szeszélyüségnek: de ezt nem mindenkor igy láttuk Lhborfalviban, mikor már Lendvaynéban igy szoktuk, igy tanultuk. Ő benne ollykor ollykor a' csendes belső látszatott felmerülni, 's keblében nem hullámokat, söt csendesen veszteglő árt szemlélénk, melly arczulatán nem viharozva, hangulata keveset-jelentőségére szállt által: a' honnan figyelme után állitja ref, hogy Laborfalvi legalább három vagy négy helyt kivette magát szerepe folyásából-, 's itt már Laborfalvit látta hátrálni is Lendvaynétól. No tehát szerintem a' jeles Lendvayné a' jó Barthával minden esetre hasonló volt Griseldishez: de a' jó Laborfalvi a' rosz Törökkel (ki, zárjelben mondva vendégül lépett-fel) nem hasonlithatott Griseldishez, meg nem levén töle érdemei is tagadva: de olly nagy potentiára, mint a' Társalkodó referense Lendvayné felett — emelni éppen nem volna arczom: mert ez az okot kérő világnak megint igen nagy valami volna. Török (Percival) roszabb volt, mint a' megrovást is érdemelné, valamint a' többiek is. Játék vegén valamint között is Laborfalvi zajosan hivatott. Nézők szép számmal. — Ref. nagyon ohajtaná, ha a' t. cz. szinigazgatóság Pesten is játszattatná Laborfalvit e' szerepben ön haladásáért, és a' véleményeknek talán helyesebb eldöntéseért is. -- Sept. 17-én „leánykéri és szabály szerint" adatott. Laborfalvi k. a. mint társalkodó-nő is — mivelt tapintatú, kiben nem rang-fokot, hanem a' csinos delicatessének egy bizonyos nemét szemlélhetjük, melly viseletéről egész külsejére átömlik. Laborfalvi itt is jeles követője Lendvayné iskolájának, hangja könnyüségében ugy, mint teste idomitásában; 's ez nekünk nagy öröm. Játék végén hivatott. Nézők közép számmal. — Sept. 19-én a' „notre damei harangozó" jött szinre. (H. Victor regénye után félszegesitette Birch-Pfeiffer a.) — Ref. nem tudja tisztán, miként szebb hatású e' darab? rosz anyával-e, 's jeles Eszmeraldával? vagy pedig jeles anyával és rosz Eszmeradával? mert volt szerencséje a' multakban ugy, a' jelenben pedig igy tapasztalni. A' toronyba való harango-

zókat nem is említem; mert azok mind a' multban, mind jelenben külsejöket viselték müködésöknek. No de a' jelenre most. Laborfalvi k. a. (Gervaise) a' gyermeke-vesztett anyát pártalan szorgalommal játszotta, 's mi játéka hatását illeti, olly szivet renditö volt, hogy megismertük benne a' szó teljes értelmében az anyát, milly csak egyedül tud igazán érzeni gyermeke ügyében, kinek gyermeke: minden, ezen kivül semmi, — kinek gyermeke az, mi másnak minden. Igy szinleni uraim, az a' szinészség! nem szinleni még a' szinlést is, melly csupán bünös álkodássá fajul! Déryné Eszmeralda szerepében játszott, ki elsö megjelenéskori hoszszadalmas tánczával mulattatá a' közönséget Kecskés (Quasimodo) játékán kivül azért is rovást érdemel, mért ejté-el a' szegényEszmeraldát, ki elájultából fölébredni és futni kénytelenittetett? De Kecskés erre, azt hiszem, ha felelnie kellene, jó részint meg tudna felelni, még pedig kielégitöleg. No de a' hasonlithatlan erejü Quasimodo hogy' lehetett olly gyenge, hogy egy kisszerü léanykát elejtsen!? Azután Futó (kapitány) Eszmeraldát jön elfogatni, 's képzelje az ember: még is ö az, ki Quasimodónak Eszmeraldát felemelni segit. A' többi a' közönségre bizatott: higyje ugy, a' mint kell! Füredi a' vérbirót kiparodiázta; de meg is érdemli ám, mert gonosz ember volt Eszmeraldához. Az egészben iszonyú rendetlenség. Laborfalvi többször hivatott, valamint Kecskés is játék végén. Nézök elegen.

VRSS.

HANGÁSZAT.

Liszt Ferenoz, nagy nevü klavirjátszó 's hazánkfija (mint a' bécsi szinészeti hirlap f. e. 209-dik száma emliti) f. oct. 20-dikán érkezék Trieszthe, innen München't 's nov. vége felé Bécset 's végre Pestet szándékozik rövid időre meglátogatni. Ez utóbbit annál inkább is várjuk 's ohajtjuk, mert utóbbi alkalomkor Bécsben léte alatt, midön a' pestbudai hangászegyesület elnöke, m. gróf Festetics Leo ur ö nga, neki a' nevezett egyesülettöl küldetett tiszteleti taggá kineveztetését tudtára adván, az ez iránti magyar oklevelet kezéhez szolgáltatta, megigérte volt, hogy még azon évben megörvendezteti pesti honfijait ohajtott jelenlétével. — A' fenn érintett értesitésnél fogva teljesülni fog m. gr. Fáy István urnak, a' nevezett egyesület tiszt. tagjainak, f. e. Rajzolatok 33-dik számában kijelentett kivánsága a' nélkül, hogy mint inditványában javalja, Liszt urat a' pestbudai hangászegyesület különös küldöttség által hivná-meg; mert illy rendkivüli költségnek tétele (mint idei nyomtatott jelentéséböl kitetszett) az egyesület pénztárából nem is kerülhetne-ki.

DIVAT.

Parisban jelenleg a' szépnem többnyire világos szinü 's gyengéd árnyéklatú szöveteket használ ruházatára; illyen a' gyöngyszürke, halavány rózsa vagy sárga szin. A' kalapokat fekete, zöld, viola szinü bárson szegély és diszitmény ékesiti; az ernyö bélésére rózsa szinü krep vétetik. — A' spenszerekre zöld, kék, gesztenye 's fa szinü bársont használnak; rajtok gazdag himzemény látszik. — Fiatal személyeken kitünö a' bárson pelerin vagy canezou, fekete vagy fehér csipkével vagy rojtokkal körözve. — Szinházakban feltünök a' szürke grosde-Jours, skót popeline, szürke levantine, indiai organdi ruhák, több vagy kevesebb soros csipke vagy szövet-lebegényekkel.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiaczon, Dencs-ház, 86-dik sz. a.

Nyomtatja Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

HONMŰVÉSZ.

Pesten csötörtökön october **31**kén **1839.**

KÖLTÉSZET.

Ügyvéd-dal.

Az ügyvéd élte szép
'S e' pálya fényivel
Akármi mérnöké
Koránt sem érne-fel!

Mig ez, ha fagy csikorg
Teremti rajzait
Vagy izzó nap hevén
Vonatja lánczait:

Az ügyvéd kényelem-
Körözte kis lakán,
Világ-özönt derit
Szövényes ügy-baján.

Majd szót emel, 's szava
Melly rendit béeczeket,
Letör sok büntelent
Sebző bilincseket;

Vagy elhat a' sötét
Vétek honába, 's ott
Elölte még növény-
Korában a' gonoszt.

Ha néha mérnök ur
Kajácsul méreget:
Az ügyvéd von reá
Itt ott kereszteket.

Midőn habos kehelyt
'S piros leányt ölel,
Bokros búbánatát
Bor- csókba fojtni-el:

Az ügyvéd keblére
Száll édes érezet
Minőt, ki jót teve,
Csak ollyan élvezett.

Az ügyvéd élte illy
Dicső, és fényivel
Akármi mérnöké
Koránt sem érne-fel!

VARGA S.

Burgonya-keményitő. Nehány év óta a'keményitő-készitésnek igen jövedelmező ágává lett franczia országban a' burgonya-keményitő. E' terméknek felette sokféle használata szövetnyomtatásnál, szalagok, tarka papiros, tinta, vizszin 's a' t. készitésénél megsokasitá kelete utait, 's igy ezen iparág lehető tökélyesitésére törekvést okozott. — A' buza-keményitő porzsolása, mint tudva van, szokás szerint rézvagy vaspléh-hengerekben történik, mellyeken át vas fogantyúval ellátott 's ászokon fekvő tengelyt vezetnek. Az ászkok négy oldalú falműben vannak. De a' burgonya-keményitőt, mint azt a' gyárnok nyeri, nem lehet igy száritani; mert azon tulajdona van, hogy a' hőségben porrá mállik, az edény oldalaihoz tapad és elszenül (verkohlen), mi által e' termék szénszemecskékkel egyelitettnek látszik. Ennek kára annál nagyobb, minél kevésbbé száraz lisztláng használtatik; feldagad, összesül 's a' nagy veszteség miatt káros lesz az egész száritás. — A' nevezett nehézségeket azzal törekvének elháritni, hogy a' hengereket felváltották lapos aljú üsttel, 's ezt elláták keverőkészülettel olly nemű kefékből, millyenek olajgyárakban divatoznak. Látván utóbb, hogy megperzselődtek a' kefék, a' keményitőt nagy kemenczékben szaritották, folyvást kevervén azt a' megkivántató fokig. Kiviláglik a' következőkből, hogy szükséges előkészület után burgonya-keményitőhez is igen jól használhatók a' hengerek. — Minden keményitő-gyárnoknak ajálható rendszer abban áll, hogy a' burgonya-keményitő gyártását kösse össze a' buza-keményitővel. Akkor készithetni t. i. leghasznosabban buza-keményitőt, midőn burgonyából nem huzhatni már hasznot, 's igy az ember folyvást gyártani képes, és jó műveseit megtartani. Előre föltesszük ez intézkedést, hogy ne kellessék hosszasan leirni a' függőleges fateknőkben keringő őrlőköveket, mellyek buza-keményitő-készitésnél használtatnak. A' teknőkhez azonban nem kell gondolnunk ama lyukacsos pléheket, mellyeken a' keményitővel megterhelt viz átszivárog. — A' működés kezdete abban áll, hogy 20 kilogr. fris burgonyalisztet 25 liter hideg vizzel összekevernek, e' zagyvalékhoz ½ kilogr. timsóport adnak, az egészet rézkazánba teszik, mellyben 40 liter forró viz van. A' zagyvalékot jól kidolgozzák, ujonnan főzik, 's mihelyt elmállott minden lisztgolyócska, és összeszürődött a' csiriz (Kleister), a' kazánból fakádba teszik. — Ekkor a' már leirt fateknőkbe fris lisztet hoznak, a' köveket, hogy a' golyócskák szétzuzattassanak, keringésbe hozzák, és koronként annyi csirizt adnak a' liszthez, hogy abból folyékony pép keletkezzék. Oranegyed mulva, midőn

a' csiriz bevette magát a' pépbe, ezt elegendő liszttel behintik, hogy a' kövek folytatott működése által olly sürű pépet nyerhessenek, millyen a' kádból kivett liszté. A' csiriz és száraz liszt mennyiségét pontosan meg nem határozhatni, mivel az amannak sürűségétől 's ennek hygroskopi nedvétől függ. Szóval, készittessék olly tömeg, melly megszáradása után igen szivós, 's nem könnyen töredékeny legyen. — Az igy megkeményitett pép 8 centim. hosszú 's 5. cent. széles és magas darabokra metszetik, kiteritett lepedőkön nehány napig napra 's azután szárító kemenczékbe tétetik, mellyeknek melegét lassanként 40 fokig emelik. Ha a' tömeg ujak közlti szétdörzsölésekor észreveszik, hogy már nem nedves, a' tulajdonképpi száritáshoz fognak, melly ezen előkészületek után ugy történhetik, mint a' buzakeményitőé. — A' hengerek szokás szerint 20 kil. vesznek magukba; de nem töltik tele, hogy forgásuk közlt mozoghasson tartalmuk. Ezt néhanéha lapoczkával kell megkeverni. A' tüz, természetesen, csak fokonként hág a' legfőbb pontra. — E' készitésnél történő veszteség a' burgonya-keményitőből azon árnyéklattól függ, melylyel annak birnia kell. — 50 kil. ára 45—60 fr., a' terméknek kisebb vagy nagyobb gonddal készitése, az az, szenes részecskéktüli tisztasága szerint.

Malmok és lisztkereskedés. Mióta ismeretesek lettek az angol-amerikai malmok, az egész száraz földön nagyon emelkedik a' malomisme; mérnökök, és erőművészek mindenhol kezdenek ezen, különben közönséges ácsnak hagyatott iparággal foglalkodni. A' nagy csődület, melly Éjszakamerikában, Nyugotindiára és Braziliára nézve e' szükséges czikk kivitelénél belépett, javitást okozott az őrlésrendszerben, melly javitást legott felfogták a' nyerészkedő Angolok, mert érdekében feküdt ez országnak, hogy ki ne szalassza kezeiből a' kivitelt tetemes lisztmennyiséget kivánó gyarmataiba; 's igy keletkeztek az angol-amerikai malmok, mellyek mind a' mellett is különböznek egymástól e' két országban. — Miután e' rendszert be 's nagy telepitvényekben gyakorlatba hozta mind a' két ország, a' száraz földön is szóba jött az; illy nemű telepitvények legelőször is franczia ország- és Belgiumban állittattak-fel; utóbb egész éjszaki német országban elterjedtek. Leginkább porosz ország látván-át az ezen uj őrlésrendszerből földmivelőire háramlandó hasznot, ez okból tetemes lisztszállitási utakat nyitott, mivel Brema-, Hamburg-, Danzig- 's a' porosz keleti révekből nagy kivitelt lehete várni, 's e' status saját költségén tanittatott 's utaztatott e' szakban fiatal embereket, kiknek kormánya alatt több illy malom épült, 's nehány régibb e' rendszer szerint megváltoztattatott. — Közönséges malomépités itt ki nem elégitett, 's a' műszergyá-

rak felfogták ez ágat, mellyet elejénte alig méltattak figyelmökre 's a' legnagyobb műhelyekből egész malomtelepitvények kerültek-ki, kivált mióta mozgatószerül gőzerőt használtak.

E' malmokkal is az történt, mi minden ujjal; sok épittetett, 's tönkre jutott, vagy fennakadt. Nem mindig vették figyelembe a' helyviszonyokat, 's oktalan takarékosságból olly műhelyekkel, mellyek keveset értettek ezen nem egészen könnyű épitéshez, léptek szerződésre, vagy azt hivék, hogy elég csak közönséges malmot gőzerővel hajtatni; legkevésbbé figyeltek pedig a' keresetirigylés, czélszellem 's előitélet ellenhatásaira, 's a' viszonyokat, mellyek a' malmoknak Amerika- 's Angliában megváltoztatására hatottak, éppen nem ismerék, figyelemre éppen nem méltatták. Más részről ollyakat kivántak ezen uj őrlésmódtól, mik hatalmában nem állnak; mivel e' rendszer főleg sok lisztnyereményre, tetemes lisztmennyiségre 's jó középnemű lisztre, millyet a' gyarmatokba szállitás kivánt, volt számitva, mi mindenhol nem sikerülhetett; mert a' legfinomabb lisztminőség nem e' malmok hatalmában áll. — Terjedvén a' száraz földön ezen uj őrlésrendszer, ujabb mód hozaték ismét szóba, melly már azelőtt minden erőművészt többé kevésbbé foglalkodtatott, majd sikerrel majd a' nélkül végrehajtatott 's egyes igen kedvező eredmények által, ámbár ezek soha nem valának tartósak, igen kedvező sikerlehetőséget bizonyitott; — 's e' mód a' búzának vas hengerekkeli őrlése — 's ezt minden várakozáson felül végrehajtani sikerült egy schweitzi társaságnak, midőn már kétkedett a' foganatban; mert több kiserlete dugába dült, 's látta sorsát e' malmoknak, mellyek sehol sem valának tartósak, hanem mindenütt felbomlának, mi a' trieszti hengermalommal is történt, holott ennek rendszere tetemesül jobb volt, mint más valamennyié. Hogy e' malomból a' lisztet keresték, hogy az sokkal szebb az angol-amerikai malmokéinál, lett dolog. A' liszt tartós 's bármelly legjobb neműhöz hasonló volt, 's a' malom hosszabb ideig fenntartá magát. Utóbb kőmalommá változtaták 's mind a' mellett is elsinlődött. Meglehet tehát, hogy itt más okok is lehettek, nem a' hengerekkeli őrlés, 's ugy látszik, hogy a' mozgató gépelyzet 's az egésznek hibás alkotása lehetett megbuktának fő oka. – Mivel pedig a' Sulzberger *) által Frauenfeldben épitett hengermalom mintegy 5—6 év óta sikerrel munkálkodik, a' Milano melletti malomtelepitvény igen jó lisztet 's a' vállalkozóknak minden ellenhatás daczára jó nyereményt ad, a' müncheni telepitvény pedig elegendőt nem őrölhet; mert lisztje nemcsak helyben, hanem

*) Ugyan az, ki, mint megbizottja Holzhammeréknek, henger-gőzmalomállitásra Pesten is ajálkozott L. Jelenk. 1839. 2. sz.

a' környéken is kerestetik és szivesen vásároltatik, sőt Vorarlbergig hordatik, 's maga a' liszt tisztaságra és sikerességre nézve bármellyikkel összeállittathatik, sőt sok lisztnem elejébe tétethetik, 's illy telepitvények Mainz-, Lipcse-, Stettinben jó foganattal már állnak is: ugy nem kétkedhetni az őrlésnek Schweitzban feltalált e' javitása fennmaradása iránt, 's az eddigi tapasztalatok szerint a' hengermalmok többre becsülendők az angol-amerikai malmoknál.

(*Vége következik.*)

LITERATURA.

A' szinműtár VI-dik füzete mult napokban jelent-meg eddigi csinos alakjában. Foglalatja „Savage Richard," szom. játék 5 fvnsban; irta Gutzkow Károly; fordità Lukács Lajos. — Az állhatatos szorgalmú kiadó, Nagy Ignácz ur, ezzel fejezi-be jelen évi törekvésének dicséretes bizonyitványát; folytatását a' VII-dik füzettel jövő év elején kezdi-meg. Valamint nem ajálhatjuk eléggé e' csüggedetlen fáradtsággal nyilvánitott művek buzgó pártfogását a' t. közönségnek figyelmébe, éppen ugy nem győzzük eléggé magasztalni a' vállalkozó urnak folytonos buzgalmát kitüzött czéljának létesitésében; 's mindezt annyival inkább, mert e' gyüjtemény nem holmi elavult 's untig ismertt, iróik iránti kedvezésből felvett, hanem ujabb szellemü 's korszerü szinműveket közöl. Midőn tehát e' vállalathoz méltán a' legszerencsésebb sikert ohajtjuk, egyszersmind reméljük, hogy a' kiadó ur ezután is szilárd elveit fogja követni a' közlendő darabok megválasztásában.

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

PESTEN. oct. 22-én „haramják" szomorú játék 5 fvsban. Schiller után forditotta Schedel Ferencz. Czelesztin ur Károly és Ferencz szerepekben mint vendég utószor. Szemfényvesztés! Második Philadelphia! egy ember két személyben! a' legkülönnemübb legellenkezőbb jellemü két személyben! Két lélek egy testbe töltve, egy testbe szoritva; igaz, hogy derék test, de még is csak egyetlen testbe! O hol vagytok ti erdei fülemilécskék?! zengjetek dalt, päant e' ritka embernek! hol vagy te Schillertől olly remekül megénekelt görhes Pegazus? rugd-meg az agg Kelemföld szirtes sisaká; nyiss egy uj Hippokrene-t, hogy szókat találjak e' ritka eset dicsöitésére! O bár stentor torkom volna, hogy egy kiáltásra egész világgal tudathatnám, mit itt betü-igákba kell foglalnom: e' ritka, e' természet jogaiba vágó csudát! De legyen elég a' bámulat; lássuk, miként felelt-meg Herkulese ez óriási vállaatnak! Ha ön itéletünket kivánja az olvasó tudni, azt mondjuk: semmiképp' sem; ha a' paradicsom (karzat) véleményére támaszkodik, ugy a' kérdésnek megfejtése elég szerencsés volt; mert taps ,elöhivatás böven osztogattaték. — Ref. ki a' fél-nek mindenben ellensége, (itt pedig csak fél ember jutott egy-egy személyre) némi kétkedéssel lépett szinházba, melly a' függöny fölmenetele után, Ferencznek első szavaival növekedni, hova tovább mind inkább erösödni, 2-ik fvsban pedig, 2-ik jelenet végén, midőn tetszholt atyját elviteti, mephistophelesi guny-mosolylyá, kétkedése valósu-

lásának eredményévé változott. — Ref nem talál itéletére gyöngédb kifejezést, mint ha mondja, hogy roszabb Ferenczet nem hogy látott volna, de még csak képzelni sem tudott. — Cz. ur Ferencze nem egy mindent kiszámitás szerint cselekvő, hizelgő, álnok, bünposványába sülyedt, semmi szentet, emberiséget, istenit nem ismerő, elméjét szivének rovására fitogtató szörny volt, kiben a' véteknek egész mechanismusa kifejlett; nem; ez egy majd sántitó, majd görnyedt testü, szerencsétlen Kretin volt. És mind e' mellett is e' Ferecz igen hiú ember lehetett; mert még háló teremében is lovagkesztyüket hordott. Mivé ferditė Cz ur Károlyt, e' nevezetes, fontos embert, kiben minden nagynak magvai csiráztak, kit a' benne vulkánként forró tetterő, rosz pajtásság 's korlátlan tüz, bünről bünre, örvényből örvénybe vezetének, ki nagy volt a' szerencsétlenségben, 's ádáz sors által megjobbulva a' jó utra visszatért; kit siratnunk 's gyülölnünk, utálnunk és szeretnünk kell, csak ezen szóval fejezhetem-ki bélyegzőleg: hogy az mind végig Falstaff volt. Ennyit a' jellemek tévesztéséről. Mi Cz. urnak szavalatát illeti, az még a' türhetők közé számitható, ha csak a' központozásra jobban ügyelne: de ez ellen még minden szerepében tetemesen vétett; maiból csak e' két helyet akarja ref. kiemelni: „a' levelek lehulltak — fájokról az ősz számomra is közelget;" — „emlékszel még, miként hasitád — ketté fejét azon cseh erszági lovasnak." — Szerdahelyi ur (Spiegelberg) ref. véleménye szerint nem azon nyegle volt, kit Schiller olly hiven festett, kinek párja ezer van most is a' földtekén: ő inkább Leporello, vagy ha ugy akarja, Fortunatus volt. Legtökélyesebb vala Megyeri ur (Moser). Ő azon bigott, fanaticus képpel, mellyet elönkbe varázsolt, még talán Schiller ideáját is felülmulá. Bartha ur (Schweitzer) sok erővel, sok valósággal adá a' hü barátot 's bátor bajnokot; igy Lendvayné assz. (Amalia) is az ábrándozó szerelem és uralkodó szenvedélyek áldozatját. Udvarhelyi M. (öreg Moór) 's különösen, Fáncsy ur (Herman), kik két év előtt e' szerepekben olly jelesek voltak, kevésbbé elégitének-ki.

K. I.

Oct. 24-én „Gemma di Vergy" daljáték 2 fvsban. Tamás szerepében Bognár ur, több rendbeli hazafias felszóllitásra (?), 's intézetünk iránti sziveskedésből, elutazása előtt még egyszer 's csak ugyan utóljára lépett-fel, a' multkorihoz hasonló sükerrel. Nézők a' kellemetlen idő miatt nem igen nagy számmal ugyan, de az elefant még sem emészthető fel öket annyira, mint bármelly szinjátékban teendé. — 25-én Szentpétery Zsigmond jutalmaul „Ludas Matyi" bohózat 3 fvsban (Irta Balog, muzsikáját Szerdahelyi József). Ha embert a' más szavára épitett remény valaha megcsalt, ugy a' valóban szánandó Sz urat mindenek felett csalta-meg abbeli hiedelme hogy a' veszett hirü Ludas Matyi tán emberhalált is okozand a' szinházban. De igy van az: ma nekem, holnap neked! A' játszó személyzet eléggé iparkodott kötelességének megfelelni. Megyeri ur (Döbrögi) mint szintén a' szerzők 's egyszersmind a' cz.mszerepet és bírót személyesitő urak is hivattak. — 26-án „éjfél" szinjáték 5 fvsban untatott — 's 27-én „bájital" daljáték mulattatott. Schodelné asz. (Adina) rózsaszin kedvében látszott lenni; Szerdahelyi ur (Dulcamara) jeles; ugyan ezt mondhatni Erkel (Nemorino) és Konti (Belcore) urakról is.

M—v—s.

BRASSÓBÓL — Oct. 5-kén hozzánk is érkezék egy magyar színésztársaság, 's 13-ig négy mutatványt ada, u. m. „Dienes, vagy, a' királyi ebéd — tündérharang — Sevilla csillaga — arany király" színműveket. A' főszerepvivők, Dér és Ajtay, mindkettő még fiatal színész, elégedést nyervén jó emlékezetet hagytak maguk után. Az első különösen ha hevétől elragadtatva némelly szavait érthetlenekké nem teszi, különféle szerepekben kedvencze vala közönségünknek. Nézőink kevés száma csaknem egyedül az itteni általjában szegényebb sorsú Magyarokból telék: a' többiek (nem mondhatjuk nyelvünkbeni járatlanságból, mert itt majd mindnyájan tudnak magyarul) elég hidegek voltak, a' szinpadot beléptökre sem méltatván.

E. HIRL.

NAGY-ENYED, őszelő 17-dikén közkivánatra: „Ördög Robert" regényes nézőjáték 5 flelv. Raupach után Kiss Iván. Ezelőtt négy évvel, igaz, köztetszést nyert itt e' mű, miben magunk is osztozánk: de azóta sokat kelle változnunk; mert megvalljuk, a' közkivánatnak nem tudánk részesei lenni. Az előadás csakugyan nem vala olly élénk; bárha a' két főszemély: Szaplonczay (Robert) és Pályné (Cinthia) ugyanaz, mint az akkori. A' gonosz Scapát Király éppen nem tudá visszaadni, mint akkor Döme. — K.-nak jó volna fejével valamit gondolni, hogy ne álljon mindig olly meredten egy felé. Feleky megint herczeg kényteték lenni (Osorio). Minthogy mi részint ez egyetlen, szinkronikát vivő, lap czélterve *), részint e' társaság kis, nagyobbára kezdő, személyzete (miért kéntelenek egyedei nem nekik való szerepeket is fölvállalni), részint pedig mimagunknak — mit nyiltan megvallani kötelességünk — dramaturgiai csekély készületeink miatt tudósításainkban rövidségre vagyunk szoritva: megengednek színészeink, ha eddig 's ezután is, terjedelmesek nem lehetünk; és inkább csak általános hiányokat emelünk-ki, 's mondandunk barátságos észrevételeket, ollykor haszonra fordithatókat. Főleg nyelvészeti szerény tanácsinkat méltán tettleges gyakorlatba vehetik; nem keveset tisztuland nyelvök ezek által. Ihol itt is egy kicsinke! Igéink, mint tudva van, határozatlan, közép, és határzott értelmüek, miknek módositása egyedül személyragok által különböztetik-meg, 's éppen ezért e' nembajos ragozást nyelvtanból okvetlen meg kell tanulni, különben összevissza cserélve fog a' tájejtésekhez szokott ragozni; jelesen sok ikes igénket a' határozatlan alak szerint p. o. kegyetek: hol laksz (lakol)?, tessen (ék), ne szomorkodj (ál), csudálkozzon (ék), mit okoskodsz (ol)? 's a' t. — megint ik-telent középalak (Nyelvtani pályamunk. I. k. 173. l.) szerint pl. kegyetek: vegyél (végy), adjál (adj); nézel (nézsz), hozzál kort (hozz) 's a' t. E' tárgyban legkönnyebben érdekes fölvilágitásokat találhatnak kegyetek a' jelen félévi 4. szám. Athenaeumban 49—57. szeleten. — 18-kán Szaplonczay vendégjátékai jutalmaul először: „Őrültek háza Dijonban" szinjáték 5 flv. Prix Albert franczia műve után Komlóssy. E' gyógyrendelmény szerint készült darab sok szinihatással bir, kivált ügyes színészek kezében. Az előadás jobbak közé sorolható, mit főképp' a' jutalmazott (Eberhard) átgondolt játékával eszközle. Segité némileg Pályné (Ernesztina) is; némileg mondom; mert hidegebb vala e' szerepben, mint kellett, 's beszéde is sebessége miatt néhelytt érthetlenségbe ment-át. Duflois szerepét Király adá, nem ugy mint kellett, de igen mint tőle telhetek.

*) 1836. Honművész, 64. szám, 509—10 l.

E' szerep nem könnyü, 's csak ennek férflas játszása adhat teljes hatást Eberhardénak is. K-nak legkevésbbé áll hatalmában a' helyes testtartás 's mozdulat, a' szép magyar beszéd: folyvást még-kell-éngédném" -et mond a' „meg-kell-engednem" helyett. — „FlavignébaN. vittem a' nevelöintébe- N" — miféle magyarság ez? Csiszér malattatólag 's jól személyitó a' hebegö Lörinczet. Gödének (D' Orvilliers) ajáljuk a' szereptanulást. Nekl egyszer sem szabad készületlen állni-fel, ha társaira, mint igazgató, szellemileg is hatni akar. — A' sugót egyszer mindigre figyeltetjük, sziveskedjék nem második kiadásban adatni a' színész beszédét; mert ez rendkivül boszontó Nézök jócska számmal. KNMOTY 's társai.

KOLOSVÁRATT sept. 21-kén Laborfalvy Rozália k. a. jutalomjátékaul elöször jött szinre „babérfa és koldusbot" (irta Holtei, forditotta Szigligeti). A' jutalmazott Laborfalvi Agnes szerepében semmi nevezetest nem tehetett, melylyel a' darabban felötlövó lehetett volna. Figyelmeztetjük vendégeinket, hogy nálunk a' jutalomjátékokban vagy meg kell halniok, vagy sirás, jajgatás között élniek: ekkor nem fognak kárhoztattatni a' hibás választásért. Hegedüs (Henrik) a' költö alakjában müködött. Megörülése pontjáig nem tagadhatni töle a' meglehetös helyes viseletet: de hol már ész és lélek jelenléte elhagyja, nem mondok nagyot, ha — állitom, hogy inkább egy ittas emberhez huzott viseletével, mint egy örülthöz. Azonban vég-jeleneteiben, ha az ifjú hang nem árulá vala el szini korát, igen kitünö lehetett volna. Kilény (st. Enali) csak zavaró, rendbontó volt. Haray (Eduard) türhetö. Laborfalvi k. a. első megjelentekor, mint Világfi is mondja „kék és rózsaszin sonettek havazának alá" — ha már csakugyan kék és rózsaszin havat lehet látni! A' versezetek bizonyosan sonettek voltak: mert tizennégy rendből állanak; 's jelen referens is állitja egy más referens után, hogy igen jók lehettek; mert mind elkapták. Szóval a' jutalmazott érdeme szerinti tisztelettel fogadtatott, mit többek között az igen tömött szinház is eléggé bizonyit. Sept. 22-kére „Zampa" első felvonása volt hirdetve: de a' világszerte ismeretes Lendvayné és Dérinéröli Honmüvészi értekezésért az bizony elmaradt. Lám milly gyengeség egy Józsi véleményeért, egy pelyhes finokért, akkora dolgot mivelni! Hiszen bajuszos ember mondja azt, hogy iskolából most szabadult (még jó, hogy legalább végezve szabadult) pelyh es finok igazat nem szóllhat, érzelmeit nem hirdetheti. Kár volt tehát egy gyerek olvasási reminiscentiáira azt hirecstelni, hogy D-né betegeskedett, 's többé szinpadunkra nem is fog állani. Sept. 24-kén elöadatott „Angelo" (Irta, Hugo Victor). A' czimszerepben Török szokott gyenge modorjával játszott. Laborfalvi k. a. kedves volt Thisbe szerepében. VRSS.

DIVAT.

44-dik divatkép (Parisból). — Ruha fehér kasemirból; köpönyeg hattyú-tollal körzött atlaszból: fejkötő virágokkal. — Bécsi divat oct. 24-kén; férjfi-öltözetek: drap-vigotin-Taglioni ruha hasonló szinü gallérral, hajtókával, bársonszegélylyel: világos frak, szürke tricot-pantalon. — Fekete manchester-ruha szegélylyel és fehér csontgombbal; fehér kasemir-mellény; pantalon drap-doeskin-ból.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiaczon, Denes-ház, 86-dik sz. a.

Nyomtatja Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

HONMŰVÉSZ.

M. T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

HONMŰVÉSZ.

Pesten vasárnap november 3kán 1839.

KÖLTÉSZET.

A' vádlott.

Sokan igen sokan
Vádolnak engemet,
Hogy a' szerelmi láng
Heviti keblemet;
'S hogy néha néha a'
Szerény ének-sorok
Közé bogár-szemet
'S pinczinke szájt irok.

De hadd vádoljanak,
Nem gondolok vele,
Minden vád mellett szűm
Örömmel lesz tele;
Ha majd a' szőke lány,
Olvasván rendimet
Igy szóll: ‚szeretni szép!' —
'S pártolja ügyemet.

SZELESTEY LÁSZLÓ.

SZORGALOM.

Malmok és lisztkereskedés. *(Vége.)* Mind a' három őrlésmódnak czélja száraz liszt gyártása; de hogy a' hengermalomliszt jelesül megfelel a' czélnak, átlátja minden, ki a' jobb, ha balul is sikerült hengermalmokat őrleni látta, midőn a' hengerek, lehetőleg száraz gabona kivántatván itt, a' korpát nagy darabokban elválasztják, a' magot egyszersmind lehámozzák, 's igy lisztté a' szemnek csak belsejét őrlik; és ekkor a' liszt tisztaságát, másokkal összehasonlitván azt, nagyitó üvegen legjobban megitélhetni. — Az egypár kő, mellyek a' hengereken kivül ezen uj hengermalmokban vannak, csupán arra határozvák, hogy a' durva korpát, a' liszt teljes elválasztatása után, kiőröljék, 's jobb kalmárczikké tegyék; de a' vállalkozónak tetszése szerint el is maradhatnak. Azonban mi e' malmokat jelesül ajánlja, az az épités 's a' müncheni Lajos-malom részvényterve lehetne, melly csak akkor vétetnék foganatba, midőn minden lehető meggyőződés 's minden ismeretes őrlésrendszerrüli összehasonlitás megszerezve lenne. A' vállalkozó itt terheket és kötelességeket vállal magára, mellyeket csak teljes meggyőződés után vállalhat-el. — Jól meg kell fontolni, hogy malomépitésnél nagyobb tekintetbe vétetendők a' hely-viszonyok,

mint más vállalatoknál; mivel azok lényeges befolyással vannak illy telepitvény sikerültére, 's főleg elejénte azon kell lenni, hogy biztosittassék a' liszt kelete távulabb vidékeken: mert az előitéletek 's más ellenhatások nagy akadályul szolgálhatnak az őrlésügyekben, sikert csak idő és megszokás eszközölhetvén, 's nem egy telepitvény e' viszonyok csekély figyelembe vételének köszönheti eloszlását. De e' viszony ugy érheti a' henger- és angol-amerikai malmokat, mint a' legjobbban épittetett közönségeseket, mi Sopron gőzmalmával történt, hol a' szép liszt daczára is, kövekkeli őrlésmód mellett, nem volt kelete productumának. — Mellyik rendszer tulajdonképp' jobb 's a' vállalatoknál előbbre tétetendő? e' felől a' vélemények meg vannak osztva: de ha itt a' foganat és eredmény határoz, ugy a' vashengerekkeli őrlésrendszer hasznosabb lehet minden ismeretes rendszer fölött; mert nemcsak legtávulabb kereskedésre alkalmas, hanem a' helybeli fogyasztásra is legfinomabb lisztnemeket szolgáltat: holott az angol 's amerikai őrlés-rendszernek meg van a' maga sajátsága 's különbözik egymástól gyártványaiban is. Az angol malom szárazra őröl; mert a' gabona őrlés előtt megszárittatik; 's ez oka, hogy az angol lisztnek vörös foltos szine van; mert őrléskor a' korpának egy része liszt közé vegyül, 's ettől, mivel maga is lisztfinomságú, semmiképp' el nem választathatik: de az angol lisztet, mivel száraz, sokkal jobban eltarthatni, mint az amerikait. — Az amerikaiak ellenben több gabonát őrölnek, 's igy tisztább lisztet nyernek; mert a' korpa durvább darabokban válik-el a' kő alatt, 's igy fejérebb a' liszt. Ők ugy igyekeznek magukon segitni, hogy a' lisztet mindjárt őrlés alatt légfolyamnak teszik-ki, keveréssel pedig hüsitik és száritják. A' két rendszert ugy egyesiteni, hogy a' fogyatkozásokat kikerüljék, 's a' hasznokat magukévá tegyék, eddig még nem sikerült, 's egy rendszerrel sem lehet egészen tiszta, finom, egyszersmind száraz lisztet őrletni. — E' feladást, ugy látszik, csak a' henger-malom oldá-meg; ezt mutatja legalább az eddigi tapasztalás; mert az legtisztább, legfinomabb és legszárazabb lisztet tetemes mennyiségben 's jó középnemeket őröl. — Angliában 's Amerikában kivált a' Dél-Amerikába, Nyugot-Indiába 's gyarmatokba történő kivitel jő figyelembe, 's e' vásárokon elsőbbsége van az amerikai lisztnek; mert minden liszt, melly az egyesült tartományokból kivitetik, csupán e' czélra megbizott tisztviselő vizsgálatának, még pedig minden tonnától 5 dollar büntetés alatt, van alávettetve. Törvény rendeli továbbá, hogy a' tonnák, mellyekben a' liszt szállittatik, meghatározott nagyságúak, 's minden egész tonnában 196 font, fél tonnában pedig 98 font amerikai kalmármértékű liszt legyen.

Rendben levén minden, a' tisztviselő határozza-meg a' liszt minőségét. Azután a' tonnákra ezt sütik: superfine vagy első osztályú; fine, második osztályú 's a' t. — a' rosz, mellyre bad (rosz) süttetik, szinte meghatározott mértéket magukban foglaló tonnákban vitethetik-ki, 's e' törvényre pontosan ügyelnek. Az egyesült tartományokbuli kivitel 1831-ben 1.805.205 hordót tett.

Záradékul megemlitjük még kivonatban eredményeit a' Milano melletti hengermalom lisztje megvizsgáltatásának, mellyre némelly rosz akarók hiresztelésének — „mintha érczrészek vegyülnének a' hengermalom-lisztbe, 's megmérgesitnék azt" — alapos megczáfolása adott alkalmat. A' Milano melletti melegnanoi cs. k. szabadalmas hengermalom igazgatósága megkérte e' végett a' jeles 's közönségesen tisztelt Ottavio Ferrario vegynök-professort, venné hengergépeit 's malomproductumait legszigorúbb vizsgálat alá, 's adná az iránt részrehajlatlan véleményét. Körülményesen le van ez irva egy, 1838-ki aug.-ban, Milanoban, Visai P. M.-nél, e' czim alatt kijött röpiratban: „Esame Chimico delle Farine di Frumento delle Mascine a Cilindre 's a' t." — Ferrario dicséri legelsőbben is az elmés, czélszerű gépelyzetet, a' gabonatisztitó készületeket, 's az egész épületben uralkodó nagy tisztaságot. A' vashengerek, szerinte, olly kemények, hogy minden reszelőnek ellentállnak, 's igy évekig szolgálhatnak a' nélkül, hogy elkopjanak; más érczczel nem jő érintkezésbe sem a' gabnaszem, sem a' liszt. — A' lisztnek őrlés alatti mérséklete hasonlit a' légköréhez, holott a' kőmalmok 32—40ω R-ra nevelik azt. A' henger- 's kőmalom-lisztnek egyszerrei vegybontása körül megtartott bánásmód pontos előterjesztése után eredményképp' előadatik, hogy 100 szemer hengermalom- 's ugyan annyi kőmalom-liszt következő alkatrészekből áll:

Hengermalom-liszt:	Kőmalom-liszt:	
0, 152.	0, 131.	enyvanyag.
0, 706.	0, 680.	keményitő.
0, 052.	0, 048.	czukoranyag.
0, 031.	0, 027.	mézgaanyag.
0, 054.	0, 098.	viz.
0, 005.	0, 011½	kohsavany.
——	0, 003.	timsó.
——	0, 001½	mész.
1.000	1.000	

Mindkét lisztnemmel megtöltött 's nedves helyen tartott két fa skatulya 30 nap mulva következő eredményeket adott: a' hengermalom-liszt 2 perc. nedvességet huzott magába, a' nélkül mind-

azáltal, hogy legkisebb romlásjelt mutatott volna; a' kőmalomliszt 3 pctnél több nedvességet húzott magába, 's könnyűd penészszag mellett össze volt gomolyósodva. — Kiviláglik innen: hogy a' hengermalom-liszt összehasonlittatván a' kőmalom-liszttel $2^1/_2$ pct. több tápanyagot foglal magában; hogy, nem levén benne semmi ércz 's kétszerre kevesebb föld és idegen vegyület, tisztább; hogy tovább tartható, és ezen szembetünő lett dolog miatt a' kőmalomlisztnél többre becsülendő. Hasonló vizsgálatok, mellyeket Senna tanár, melegnanoi kerületi orvos, és Spernazati helybeli gyógyszerész, tettek, hasonló eredményeket adtak. Meg kell még jegyezni, hogy e' vizsgálatoknál használt lisztnemeket a' megbizott vegynökök legnagyobb részrehajlatlansággal a' hengermalmokból vették. — Leuchsnak 1838-ki dec. 23-ról költ politechnicai hirlapja is a' liszt jobb minősége tekintetéből a' hengermalmokat elejébe teszi a' kőmalmoknak.

Az órakereskedés Svaiczban. A' svaiczi órakészités fő helyei Lode és La Chaux de Fonds, 6—7.999 lakost számláló faluk. Orakereskedő csak kevés van; két három ház viszi majdnem az egészet, mellyek évenként mintegy 45.000 órát küldöznek szét. Emlitett falvakban a' legolcsóbb órától kezdve a' legdrágább chronometerig készül, melly utóbbinak ára 1.200 frankra is megy; legkeresettebbek azonban a' lapos henger-órák. Mindannyija magán-házaknál készül, melly munkánál a' némberek és gyermekek is segédek. Haszonkémlők gyárokat próbáltak állitani, de azok, a' lakosok egéssége és erénye szerencséjére, nem sikerültek. A' crysolith és rubinok köszörülését, mellyek minden finomabb órába alkalmaztatnak, mint szintén némelly részek csiszolását is, a' némberek végzik; egyes részeknek durván készitése a' gyermekek munkája; az egésznek összeszerkesztését és bevégzését pedig a' férjfiak viszik.

Óriási napernyő. Bristolban jelennen egy szörnyű napernyő van közlátásul kitéve, melly bizonyos afrikai néger király megrendeléséből készült. E' napernyő-szörny olly terjedelmes, hogy a' fekete fölséget egész miniszteri házával árnya alá fogadhatja, midőn azok tanácskozni összeülnek. A' világ mivelődése halad, 's e' mivelődésnek az angol gyárnokok is hasznát veszik.

Kaszáló gép. Bizonyos angol ács egy gépet készite rétkaszálásra, melly hegyen, völgyön, siktéren egyaránt használható, 's egy nap alatt 7—8 szorgalmas munkásnak dolgát végzi-el.

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

PESTEN. oct. 28-kán „messinai hölgy, vagy a' testvéri vihar" szomorú játék 4 fvsban (irta Schiller, forditotta Szenvey a' magyar tudós társaság költségén). A' müutazásából visszatért Laborfalvi R. k. (Izabella) ma lépvén-fel elöször zajos tapssal 's egy iszonyú koszorúval üdvözöltetett. A' darab eléggé egybevágólag adatott; különösen jól sikerültek pedig a' choralis felkiáltások! Nézök kevesen. — 29-én „Capriciosa" víg játék ismételtetett, mellyben a' czimszerepes Lendvayné assz mondhatlan kedves volt; illyen caprice-eket már aztán örömmel néz az ember. Jelesnek mondhatni Szentpétery ur (Dicsvári Tivador) játékát is. — 30-án „Beatrice di Tenda" daljáték 2 fvsban. Ha Beatrice (Schodelné assz.) némellyeknek mondhatlan örömére e' játékban csakugyan lefejeztetnék, szinházunk pótolhatlan kárt szenvedne; mert annyi méltóságot, érzést, müveltséget, 's mi legtöbb, fülcsiklándoztató csengö hangokat még a' szinház csillaga sem lenne képes kifejteni, mint ezen üldözött Beatrice. Joób ur (Orombello) ha férfiasabb állásokat tesz sajátjává, sokkal több tetszésre számolhat. Konti ur (Enrico) 's Felbér M. k. a. (Agnese) jelesek voltak.

M—v—s.

KOLOSVÁRATT sept. 26-kán Lessing „Galotti Emiliá"-ja adatott számos nézö elött Laöorfalvi a' czimszerepben, ha öltözett hiányait levonjuk — jelesnek mondható. Egri, mint ujra szerzödött tag Odoardo szerepében játszott 's nem minden érdem nélkül: de még is a' visszahaladás nyomaival. — 28-kán „Zampa" még is csak elöadatott. Déryné assz. fellépte nagy zajt támasztott, 's meg kell vallanunk, hogy ehez igazán távulról hasonlithatóra sem emlékezünk, olly végetlen volt a' taps, az éljenezés. A' czimszerepben Benza elég szabályosan énekelt, ha ollykor felsöbb hangjai a' falsetokat látszotnak is áhitani. Én meg nem foghatom, mire való volt már Benzának is az olly kiállhatlan sürü taps és éljenzés akkor, midön csak egyedül Dérynét akartuk kitüntetni. Kár, hogy a' taps és éljenhangokat nem kézmüvesek alkotják: ekkor talán nem volnánk olly készek az oknélküli tetszés vagy nem tetszés-zajra. Déryné (Camilla) szépen énekelt; — de nem a' 34-beli Camilla. Játék végén Déryné es Benza lármásan hivattak. Az elöbbi ez esten versezettel is megtiszteltetett. Nézök igen számosan: — 29-kén „neslei torony" jött szönyegre. Dumas után fortitotta Csató Pál. A' darab igen szép hatású volt; mert Laborfalvi k.a (Margit) tiszta és mély felfogású elöadása, kimondhatlan eredetiségében állitá elö a' királynöt, szerelmest, boszulót 's végre a' megtérö anyát és embert. Nem méltatlan társa volt Hegedüs is (Buridan), ki a' nagyobb föladatoknak mindenkor nagyobb kézséggel igyekezett megfelelni, mint a' kisebb érdekü-eknek. Mindketten többször hivattak. Nézök igen számosan. — October 1-jén „Aba" adatott. (Irta Szigligeti) A' czimszerepet Török iparral személyesité. Laborfalvi (Aba neje) mesteri volt, ki is számtalanszor hivatott. Nézök számosan. — 2-kán Déryné jutalom játékaul „Romeo és Julia" adatott. (Irta Bellini.) Soha próba nélkül darabot elöadhatni nem képzeltem: énekes darabot pedig világért sem. Már pedig szinészeink e' darabbal azt tevék. A' többieken nem annyira csudálkoztam, mint Dérinén, ki képes lehetett magát többi szinészeink természetökhez és szokásukhoz szabályozni. Az egész

előadás mindenestől együtt scandalum volt, miért is játék között és végén hivatott — senki. Nezők közép számmal. — 3-kán „orleansi szüz“ (Irta Schiller). — 5-kén „Mirandolai vacsora“ — vagy, ha már nevét titkolni akarjuk, mért nem „ferrarai vacsora?“ — 6-kán pedig, 's ez uttal utóljára is, jött szinre „én voltam“ mellyben ref. Orsolya szerepében Néb Mariát nagyon is unni kezdette; mert tulságaival sok helyt illedelemsértő volt. Előadás után és előtt két szavalmány is történt, t. i. az „árvizi hajós“ Vörösmartytól, 's a' „koldus botja“ Erdélyitől. Szavalta Laborborfalvi k. a., mindkettöt igen kedvesen. — 7-kén Nagyvárad felé vevék utjokat színészeink, magukkal vivén a' kedves Laborfalvy R. k. asszonyt is. 'S ezzel egy egész évig folytatott krónikámat magam in bezárom azon édes öntudattal, hogy habár színészeink ellenségöknek kiáltottak is, de lélekismeretem 's az ügy ellen soha nem hibáztam. Ez állitásom eldöntésére az olvasó közönségnek csak egy igen kis osztályocskáját hivom-fel: de nem azokét, kik éppen csak a' selejtest vadásszák, kiknek érzéseit a' szemfényvesztési álkodások idylli világba varázsolják, 's az assyriai királyok kócsagtollait többre becsülik Hamlet monologjánál; hanem azt, kik csak egyedül lehetnek itt méltó birák eszök és lelkök tekinteténél fogva. Végre pedig ohajtom, hogy az eltávozott társaság, olly szorgalmat párositson tengödő éltéhez, hogy ezután igazságosan követelhessék a' mézesebb pennájú birálót. Azt is ohajtom, hogy engem valaha azzal czáfoljanak-meg: hogy egyről egyig művészi nevet örökitsenek. Si qua fata aspera rumpas — tu Marcellus eris! VRSS.

NAGY-ENYED, öszelö 19-kén „Zrinyi Miklós“ drama 5 flv. Körner Tivador után P. Horváth Dani. E' drama gr. Pálfy F. által tett, németül irandó, magyar szinmü-jutalomra iratott; mennyiben german-magyar lelkületet hün rajzolhat, elég jó ugyan, de inkább ohajtanánk illy nagyszerü történeti darabokat ügyes hazafi költötől látni. Színészeink e' meglevő Zrinyit is avult, 's nem Szemere szép és jó, muzarioni fordítmánya szerint adák. Nem foghatom-meg, miként lehet valaki dús pénz nélkül, 's diszöltönyben kopott ruhákkal, vagy hogy adhatni illy nagy darabot személyzet 's készület hiányzásával. Göde (Zrinyi) ma szavalatára kevés gondot forditott: hol nagyon kell vala beszélnie, igen kiáltott, 's hol csendesen szóllt, alig hallaték. Szaplonczayt (Soliman) hangja sokszor elhagyá; járása, a' különben jó mimicusnak, méltóságtalan; szóval, e' szerep nem övé Csiszér (Alapi), Feleky (Juranics) iparral küzdöttek a' nem hozzájok való szereppel. Pályné (Ilon) 's Kántorné (Éva) menének-meg valamit a' sok zavar miatt gyöngécske előadásból. Szilágyi (Paputrovich), kiben ugy látszik, volnának tehetségek, botránkoztatólag nem tudá nehány szavait is előadni. Nehány nagyvilági uracs rendkivül illetlenül viselé magát; csevegés közben a' szinpad elejére felülvén — a' játszók is megszavartattak, 's kisvárosi ifjúságunk egészen megbotránkozék tetteikben. Nézők a' ma elkezdett megyegyülés tagjaival is szaporodván, elegen. — 20-kán „nagy világ divatja „Töpfer ismeretes 4 flvnos vigjátéka adaték Komlóssy forditásával türhető számú nézök előtt. Az előadás a' közönségnek tetszett. Kántorné (Póli), Nagy (Világosváry), Szaplonczay (Károly), Göde (Váry örnagy). — 21-kén „II. Katalin, orosz czárné“ udvari drama 5 flv. Irta Birchpfeiffer Karolina, magyarra tette Brillmayer A' jövedelemből egy részecske Pály Lóráé.) — A' mü, mellyet t. cz. olvasóink „kegyenczek“ czim alatt is-

mernek, kétségkül legjelesb darabja ez irónőnek: helyes bonyolitások, meglepő helyzetek szép hatással birnak a' nézőre; hosszúsága ellen lehet némi kifogásunk. Az előadás olly szabatos, egybevágó, 's hibátlan, millyet még egy estve sem élvezheténk; mindenütt rend és pontosság; semmi sugói sasorkálás. — Sokat találgatók ezen előttünk szinte szokatlan lelkes előadás okát. Némellyek a' rendkivül számos nézőségnek tulajdoniták az inspiratiót; mert igazán, a' debreczeniekkel szollván „zsufolva" volt szinházunk: de közönségesen, kik az egyes szerepek személyitőit figyelemmel végig kisérők, egyebütt lelők a' szabatosság okát; ott t. i. hogy a' játék négy hőse e' társaság négy legjobbjánál volt. Kántorné (II. Katalin) és Pályné (Agrafine) őszinte tiszteletünkre számithatnak ez esti magas élv teremtéseért. Kegyetek mindketten legméltóbb dicséretet 's jutalmat aratának ma. K-ról különösen az lön a' közvélemény, hogy nem játszék — mert egészen élt szerepében. Sokrendbeli fényes 's csinos izletü öltözködésöket annyival inkább kötelezteténk kiemelni, mert látjuk, milly kinos szarkafészek-szinpadunkon, főleg némbereknek, vagy csak egyszer is ruhát cserélni. Göde (Potemkin) szerepének igazán felfogá szellemét, 's köszönetünkre érdemes erre forditott studiumáért. Szaplonczay (Mamanov) hasonlag Mellékszemélyekből Gödéné (Daschow) emelendő-ki A' ritka éleményt még a' diszitmények körül tett javitások is emelék — 22-kén „Preciosa" regényes melodrama 4 felv. Wolf után Komlóssy, zenéjét irta Weber M. Károly. E' — mindinkább évülő egykor hires darab vagy csak zenéjeért, nagy szinpadon, alkalmas orchestrum mellett még számithat kedvelőkre; de itt mindkettő hiányozván, előre remegénk a' kimenettől. Azonban szinészeink 's a' ref. collegiumi zenészek ipara annyira megtevé az e' sillány szinpadon tehetőket, hogy mi ma is elégülve távozánk. Kántorné (Viarda) eredetileg adá az öreg fürge vajdánét. Pályné (Preciosa) szokott készültséggel; éneke is, bár a' felsőbb hangokban nem lehete erős, tetszett. Pály (czigány vajda), Göde (Pedro), Szaplonczay (Don Alonzo) elemökben voltak. Gödét különösen illy humoristikai szerepben legörömestebb látjuk. A' többiek iparral. Nézőkkel fulladásig tömve a' ház; 's e' körülmény jövendőre figyeltetni készt G. urat, lenne szives több alkalmasb üléseket állittatni; mert illy feltünő pártolat után csak megérdemli a' közönség, hogy leülhessen. —

KOMOLY 's társai.

HANGÁSZAT.

Pesten, reunio a' választóknál. — Hauer ur, a' hét választói fogadónak bérlője által az ottani nagy teremben mult vasárnap adatott reunio dicséretes elrendezés és készületekre nézve mindenképp megfelelt volt a' közönség kivánatának, 's a' vállalkozó ur rég megalapitott hitelének. Fájlalni lehetett, hogy az erre tett sok költség és áldozat csak némileg lön kipótolva; mert a' hideg esős idő a' szokott vendégek nagyobb számát honn tartóztatá. — Jelen vasárnapon lesz a' második társas gyülekezet, mellyet ismét nagy hangászkar és, mint halljuk, kis tüzjáték is fog érdekesitni. Ohajtjuk, hogy a' költségeket nem kimélő vállalkozó ur ez uttal nagyobb jutalmát tapasztalja fáradozásainak!

DIVAT.

Divat. — A' memoireokban mellyek Parisban; Chronique de l' oeil de boeuf" czim alatt jöttek-ki, 's 14-dik Lajostól 16-ik Lajosig (1756—1774)

a' kormány idejét magukban foglalják, többek között jelentések is vannak fölötte nevetséges divatokról. Azoknak egyike 1774-röl igy hangzik: „ a' „Pouffs au Sentiment“ olly fejékek, mellyek a' legkülönösebbet 's legkülönfajúbbat ábrázolják, mi valaha nőnek eszébe juthatott. Arra szokásként tárgyak választvák, mellyek a' szivnek kedvesek. — Igy jelent-meg a' Chartresi herczegnő fejékkel, melyet, mennyire lehetséges, leirni akarok, habár felöle még sem alakithatni elég világos képzeletet. Ő magasága fején t. i. látott az ember karszékben egy nőt ülni, ki gyermekét szoptatá. E' kép Balois herczeget képezé dajkájával. Jobb oldalon egy papagaj volt, a' herczegnő kedvencz madara, melly cseresznyét tartott szájában; a' balon kis Néger mutatkozék, hasonmása azon Négernek, kit a' herczegnő nagy becsben tartott. Azon felül e' hajépületet több idegen hajfürt ékesité kedvelt személyektől, Chartres, Pontievre, 's Orleans herczegektől, mellyek különös kaczérsággal voltak alkalmazva a' szalagbokrok, gyöngyök, virágok 's drágakövek közé. Az egész olly nagyságú és szélességü volt, hogy a' páholy elörészét majd egészen elfoglalá. — (Mai világban dámáink nem vitték olly messzire; mert páholyban vagy kocsiban némi alkalmatlansággal ugyan, de egymás mellett kettő még is elülhet) — E' „Pouffs au Sentiment“ divat a' dámáknál valóságos maniává lön, 's hogy a' találmányban azt, mi szivének becses volt, fején elömutathassa, mindenki megelözni akará a' többit. E' tekintetben sok szép nő, a' tárgynak nagyobb száma miatt, zavarba jön, midön a' divat szabálya szerint nem több mint három vagy négy kedves tárgyat lehet elömutatni, mi egy világi nőnek korán sem elegendő. Azok, kik barátnéi a' természetnek, szép tájképeket viselnek fejökön; mások inkább szeretik a' vadászatot, 's látni hajokban madarakat, szarvasokat, 's vadsörtéseket, mellyeket a' férj üzöbe vesz.

Azon barna szin is, mellyet még most is mindig puce szinnek nevezünk, hasonlo eredetü, mint krónikánk mondja. — A' királyné bizonyos idő előtt egy ruhára barna tafotát vett. A' király látta ezt, 's monda: „hisz' ez bolhaszin! (couleur de puce) Azonnal minden dáma puce szinü ruhát akart; sőt a' férfiak sem maradtak hátra; ugy, hogy posztó- és selyem-gyárosok nem szállithattak elegendő puce szinü anyagokat, 's valamint Parisban minden divatbolondság crescendo halad, nem elégedtek-meg egy bolhaszinnel, megkülönböztettek ifjút 's öreget. Később még több osztály is jött elő, mint puce tête, dôs de puce, ventre de puce, cuisse de puce: (bolhafej — bolhahát — bolhahas, bolhaczombszin): de hirtelen mind kiestek ismét a' kegyből, mivel midön egykor 's királyné elébe selyemszöveteket tettek, mellyeknek egyikét kiválasztá, 's ennek szinét a' Monsieur, ki jelen volt — cheveux de la reine“-nek keresztelé, — más nap reggel minden szövőszék mozgásban volt, „couleur des cheveux de la reine“ szöveteket készitendők. E' szövetekből nehánynak egy rőfe első napokban 80 livren adaték-el.

A' kormányok változnak, az izlés javulhat: de a' divat zsarnokné marad mindig. CSEBBI.

Párisban a' társas női körökben kitünő öltözetek voltak mult hónap közepén ezek: indiai musselinból két duzzany (bouillon) és egy csipke-lebegénynyel körözve; — krepből két duzzanynyal, három duzzanyos ujjakkal, mellyek még csipkével diszitvék; — ehhez járul egy igen bájos mantilla angol csipkéből; — rózsa batiszból három soros fekete keskeny lebegénynyel, szük ujjakkal. — A' szálas bárson még mindig kedvességben van. Kalapokon gyakran látható a' svéd-kék bárson, hasonló szinü tollal; zöld bárson csupán fehér és czereszsnye-kék szalagokkkl bájosan ékesitve. — Oct 20-ka előtt Parisban is beállott a' kellemetlen esős idő; 's igy a' ruhákra nézve jövő alkalommal reméljük közölhetni a' változatokat.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiaczon, Dencs-ház, 86-dik sz. a.

Nyomtatja Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

89.

HONMŰVÉSZ.

Pesten csötörtökön november 7kén **1839.**

KÖLTÉSZET.

Zsófika.

,O Istenem,
O Istenem !
Be csalfa ez
A' férfinem
Alnok szive,
Hazug szája,
Bár igéző
Legyen bája.

Érez, hevül
Önkénytelen,
Szeret, de hajh !
Mást szüntelen ;
Bájos ajkán
Sziv-eske kél,
De forgó, mint
Az őszi szél.

'S a' kis leányt,
A' hű szivet,
Kit sorsa illy
Hinárba vet :
Lelépezi,
Mint a' madárt,
Melly még soha
Nem láta zárt.

De jól tudom
Már, mit teszek :
A' férfinak
Én nem hiszek !
Pedig ah egy
Hamis barna
Hitegetni
Beh akarna !

Ám nem hiszek !
Zengjen tova
Tőlem a' csáb
Legény szava !
'S te, bár mit tégy
Nem birsz velem,
Gond-alkotó
Bús szerelem !' —

„Nem ugy, nem ugy
Kis Zsófikám !
A' férfi — nem
Olly csalfa ám !

Csak hogy fél, mert
Az illyenek —
Valljuk-meg — mind
Ránk illenek!"

Így az anya
„Azért leány
Szerettetni
Szűd ha kiván:
A' férfit, hogy
Hived legyen:
Vásárold hű
Szerelmeden!"

SZELESTEY LÁSZLÓ.

ÉPITÉSZET.

A' romai sz. Péter-egyház kuppolája, összehasonlitva másokéival.

A' sz. Péter-egyház felépitésénél, 1513-tól kezdve, melly es tendőben t. i. Bramante meghalálozott, egymásra következte Giuliano de San-Gallo, Giocondo, Raphael Sanzio, Peruzzi, Antonio San-Gallo, 's Angelo Mihály architektusok. E' nagyszerű főegyházra nézve három épitő művészt jelel-ki a' történet: Bramante-t, ki a' főegyház műterveit alkotta; Angelót, ki a' nagy kuppolát felépitette; 's Madernót, ki az egyház elejét meghosszitá 's diszesité. A' későbbiek között nevezi még Berninit, ki a' világszerte elhirült colonnadokat tojásdad alakban elrendezte, 's Fontanát, ki a' 10.430 mázsa nehéz 's 107 láb magas, keleti granitból faragott obelisket — gépelyeket használván — a' sz. Péter-egyház terére átszállitá, melly iszonyú tömeg vegy-érczből álló négy nagy oroszlánon fekszik, ezek pedig 20 láb magas talapzaton nyugszanak; 's végre Vanvitellit, ki a' kuppola boltozatait három vas abroncscsal szoritá össze, minthogy azon repedezések mutatkoztak.

Mielőtt a' romai sz. Péter-egyházról körülményesen értekeznénk, szükséges lesz nehány ismeretes kuppola átmérőinek belső mértékeit egymással összehasonlitni.

	láb.	hüv.
Konstantinápolban, a' sz. Zsófia-egyház kuppolája	104	—
Romában, a' sz. Péter főegyház kuppolája .	134	4
„ Pantheon kuppolájának belső átmérője	136	—
„ St. Carlo di Catena	51	3
„ St. Andrea della Valle . . .	52	3
„ a' Jezsuiták templomán . . .	55	4
„ sz. Margit-egyházon	81	—

	láb.	hüv.
Florenczben, a' Santa Maria del Fiore egyházon	128	4
Londonban, a' sz. Pál-templomnál . . .	98	—
Parisban, az invalidusok egyházánál . .	75	—
„ a' st. Geneviève (Pantheon) egyházon	62	8
Pisában, a' Rotunde átmérője	92	—
Turinban, a' la Superga egyházon . . .	56	—
Genuában, a' Maria égbemeneti egyházon .	40	—
Bécsben, a' sz. Károly-templomon, az oválnak kisebb átmérője . . .	72	—
Egerben, a' székes egyház kuppolájának átmérője	51	—
Esztergamban, a' létesülendő kuppola általzója	90	—

A' Santa Maria del Fiore egyháznál Florenczben, mellyet Brunnelleschi architektus épitett, a' dob koszorújától a' lámpa nyilásaig 125 láb, 's az egyház padlatától egészen a' kereszt csucsáig a' magasság 330 lábat tesz. — A' st. Geneviève egyháznál Parisban, melly Soufflot remeke, az egész magasság 340 láb. A' sz. Péter-egyháznál Romában a' padlattól egészen a' kereszt hegyéig tesz a' magasság $422\frac{1}{2}$ lábat, 's e' padlat 8 lábbal áll még fennebb a' külső térnél, vagy a' föld horizonánál.

A' sz. Péter-egyház kuppolája méltán a' legszebb 's legnagyobb az eddig emelttek között. Ki akkor a' Pantheonba lépett, midőn e' kuppola felépittetése kezdetben volt, 's a' vállalat merénylete fölött bámult, látván t. i. illyes 136 láb feszkörű kuppolát emeltetni, 's ez óriás tömeget még azután 69 láb magas gyámfalakra állittatni — annak ugy kelle tetszeni, hogy a' javalat vakmerő 's egyszersmind kivihetlen; mert itt csaknem éppen olly nagyságú kuppolát, 's még egy nagyobbat ennek fölébe, 's azután ez utóbbinak nyilása vagy szeme körül egy boltozott tornyot, 22 láb magasságút, piramis alakú sipkával felépülni, 's mind a' két kuppolát több mint még egyszer olly magas gyámfalakra (Widerlagen), millyen a' Pantheoné, emelkedni látott. Mind e' mellett is e' nagy 's merényes vállalat mesteriesen hajtatott végre. — Már 1506-ki aprilis 18-án lerontattak a' régi basilika falai, 's a' főegyház épitéséhez kezdettek Bramante architectus igazgatása alatt. A' kuppola alakjára nézve azonban egymástól elágazók voltak a' vélemények; a' javalattervnek egyike sem felelvén-meg a' vállalat nagyságának. Csak 1547-ben terjeszté-fel Angelo Mihály az e' kuppola számára általa

készitett javalattervet, melly köz helybenhagyást nyervén, elfogadtatott. Az épitès ennélfogva teljes erővel 's iparral folytattatott, 's mind ezek mellett is csak 1590-ben 5-dik Sixtus pápa uralkodása alatt juthattak a' kuppola boltozataihoz. 'S ámbár e' nagyszerű műalkotványnál 1200 munkás volt foglalatos, még is 22 hónap kivántaték annak teljes bevégzésére. Négy hónappal a' derék pápa meghalálozása után készült-el a' lámpa, 's a' kuppolának ólommal befedése elvégeztetett; a' templom körüli tér pedig (hol 88 négyszögű oszlop áll, mellyeknek mindegyike 41 láb magas, 's 284 hasonló nagyságú doriai rendű gömböly-oszlop, mellyek itt peristyleket képeznek) 1681-ben nyerték teljes bevégeztetésüket. — Az egész épitès, a' pompás szobrászati, festészeti 's más készitményekkel együtt, valamint is az egyháznak szükségesekkel ellátása, száz millio forintnál többe került. Azon tér, mellyet a' főegyház elfoglal, meghalad ezer négyszög ölet. — E' műalkotvány határos a' Vaticannal, egy a' régi Romaiaktól emelt 180 öl hosszú, 's 120 öl széles lakházzal, mellyben 1.100 szobánál több van, 's melly télen a' pápáknak lakásul szolgál.

E' széles egyházban, a' nagy tömör oszlopok belső oldala akképp' forog körben, mint maga a' kuppola. Ezen oldal hossza a' körvonalban mérve, tesz $47^1/_3$, egyik oszlop elállása a' másiktól $57^1/_2$, 's vastagsága 24 lábat. Egyik tömöroszloptól másikig, 's tehát az egyik oldaltól másikhoz, a' boltöv vagy ivheveder (Gurt) szélessége tesz 24 lábat, fél körboltozatot képezve, mellynek belső oldala az oszlopok gömbölységének folytatásába járul. Ezek $117^1/_4$ láb magasok, tehát minden boltöv-zár 146 lábra van emelve az egyház padlata fölött. Hasonló történik az egyháznak mellék-boltozatinál is, mellyek ezen ivhevederek folytatását teszik. — E' négy tömöroszlop, 's a' négy ivheveder fölött emelkedik a' dob, az az, a' nagy kuppolának gömböly-gyámfala; a' dob belső általzója $134^1/_3$ láb, vagy $22^{\omega}—2'—4''$; magassága pedig ezen átmérőnek fele; tehát $67^1/_6$ láb. E' dob egy körded párkányzaton áll, ez pedig egy rendes tizenhat szögön, melly 11 láb magas, 's a' legkeskenyebb résznél $23^1/_2$ láb vastag; a' dob 16 faloszlopból áll, mellyek a' kuppola gyámfalait képezik. Ezen oszlopok $^3/_4$ részét foglalják-el a' dob belső körzetének; 10 láb vastagok, 's 50 láb magasok; ezentúl megerősitvék hasonló magas, 13 láb hosszú 's 4 láb vastag támaszoszlopokkal (Strebepfeiler). E' nevezett faloszlopok vagy pilaszterek között, 16 egyforma ablak van, mellyeknek belső szélessége összesen a' dob belső körzetének negyed részét teszi. Mivel pedig a' körzet 422 láb, igy minden ablak felső szélessége $6^1/_2$ láb, magassága pedig 16 láb. A' köz pilaszterek

szélessége három annyi mint az ablakoké, tehát $19^1/_2$ láb, 's igy csaknem négyszer olly vastagok, mint a' támaszoszlopok. — A' tér, a' két boltozat lábai között 24 láb magasra van kifalazva e' láb fölött; a' fal vastagsága e' most érintett magasságig csak $8^1/_{16}$ lábat tesz. (*Folytatása következik.*)

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

PESTEN oct. 31-én „Kean" szinjáték 5 fvsban. Kellemetlen dolog ugyan a' gáncsolódás; de miután a' referensi keserü almába haraptunk, kelletlen bár, meg kell mondanunk, hogy Egressy G. ur a' czimszerepet még olly hanyagon 's tüztelenül nem adá, mint ma. Rajta ma a' visszah.adásnak félreismerhetlen nyomai tüntek szem elébe. — November 1-ö napján „a roszul örzött leány" czimü tánczjáték után „a' kénytelen király" czim alatt' egy igen jó, 2 fvsos történeti vig játék adatott, Tóth Lörincz forditmánya szerint, köztetszésre. — 2-án hangászati academia, mellyről lásd alább hangászati czikkünket. — 3-án „Belizár" szomorú játék 5 fvsban (Schenk Eduard munkája, forditotta Kiss Iván a' magyar tudós társaság költségén). Bartha ur a' czimszerepet több helyen, noha nem átaljában, sok erö sok érzéssel adá, 's többszöri zajos hivatása méltányos volt. Ha Egressy G. urról (Alamir) fölebb gáncsolólag szólt ref. — itt méltó dicséretnél egyebet nem mondhat játékáról, 's örvendve vallja-meg, hogy olly ép, valódi természetet, annyi kebelből fakadó melegséget, annyi bennsöséget 's érzést rég nem vett észre játékában, mint ma. Igen dicséretesek voltak Lendvayné assz. (Irene), Laborfalvi R. k. (Antonina) ötödik fvsban; Szentpétery (Justinian) 's Fáncsy (Rufin) urak. Mind az egésznek, mind a' diadalmenetnek pompás elrendezése, mint szintén a' végig uralkodó rend és pontosság a' rendezöségnek dicséretére válik. — Ref. többekkel együtt még csak azt ohajtaná, hogy illy hosszas dramák adatásakor a' játék pontosan kezdetnék a' meghatározott órában. Nézök, min nem lehet eléggé örvendnünk, szép számmal. K. I.

NAGY-ENYED, öszelö 24-én „Kean" szinmü 5 felv. Dumas szerencsés müveinek ez egyikét szinélvezményeink sorában láthatni öröm — igen, öröm, együtt éldelni az olly sokszor leirt kisvilág, a' szinpad, kéjgyönyöreit; együtt ismerni a' rózsának tövisfán virultát, 's hogy a' hervadó levelek lehulltával a' váz kóró marad csak, ridegen, szuró tüskékkel. Itt érzetink keltöje magasra röpiti vágyinkat; elönkbe idézett világát a' nagy-, szép- 's jónak tetszéseként változtatja: ö méltányolja az érdemet, megveti a' bünt, 's még is ö csak semmi; ha mindent megtett is, érezheti, hogy semmit sem tett — igen, ha személyesitöji kisebbek a' tettnél. Valóban Kean a' legmerészebb vállakat, a' csüggedhetlen ipart túlgyözni képes szerep, annyira, hogy magyar hazánk kevés Keant mutathat-föl; nem csudálhatni, ha mondjuk: Szaplonczay nálunk valahogy lehet jócska, de nagyobb szinpadokon alig türhetö Kean, ámbár az általános birálat kellékei ugyanazok mindenhol. E' müt Abdayéktól is látók, 's csaknem azon föhibával; t i. mint akkor Fejér, ugy most Szaplonczay nem vala készülve szerepére. Nagy (Salamon) szerepét tudva is gyengébb volt Kovácsnál; Gödéné (Damby Anna) Abdaynénál. Ő bár szerepét rendesen tudja, de siró hangja mindig kellemetlenül zeng füleinkbe.

Pályné (Helena) jó, mint Kántorné (Cosvil Ami) is kis szerepében. Pistolt most is a' tavali, illyes természetes szerepére legínkább alkalmas, Feleky vivé ügyesen. Nézők jócskán. — 26-kán „Angelo, Padova zsarnoka" drama 4 felv. Hugo Victor után báro Eötvös József. Szerelem, álarcz, gyilok, kémség szövedéke, az olasz élet szinre olly alkalmas hatásteli cselekvényeinek. Az olasznál szerelem és gyilok egy; szeretni, 's ha nem sikerül, gyilkolni; a' törvényszéknél álarcz és kémség ugyanaz. Tanúsitja ezt a' jelen, olvasóink előtt eléggé ismeretes mű is, habár mellékesen. Tisbét Pályné személyité a' közönség elégültségére. Göde (Angelo), Gödéné (neje), Szaplonczay (Rodolfo) iparral. Király (Homodei); ha csak száraz szereptudásból áll a' játék, ugy ide is alkalmas; de tavali Homodeinket (Kovács) nem tudók feledni. Nézők kevesen. — 28-kán Pály Elek jutalmául először: „Peleskei notarius" énekes vigj. 3 felv. Irta Gaál, zenéjét Thern Károly. Valahára tehát egy hónapi 19 előadás után egy eredeti magyar mű is juta szinpadunkra. Miért illy későn.? miért csak egy? több lelkes literaturabaráttól hallám kérdeztetni. Erre szinészeinknek mindig kész feleletök: „szivesen adnánk, ha volna!" — 's csak ugyan e' szinleg való igazlással némellyeket kielégithetnek; de nem a' nagyobb részt; ám mi tudjuk, hogy babéros Kisfaludy Károlyunknak legalább 14 müve, Fáy, Gaal, Szigligeti, Csató, Kovács Páléi közül 16 mindenesetre, 's a' t. társaság által jutalomra méltatott 7, meg Vörösmartynak is nehány darabja kétségkül mint nemzetéletünkből merittettek is, nagyobb hatásra számithatnak, mint Birchpfeiffer, Nestroy, Kotzebue 's a' t. sok tartalmatlan müvei. Azután idegenből forditott játékokkal megalapitni akarni a' nemzeti szinészetet, meglehetös elvétett fáradság. De hagyjuk ezt! térjünk az előadásra. Mi kik Nagyajtai Zay-István urammal már Gvadányinál megbarátkozánk, közelebbről pedig lelkes Gaálunk által szinre is felhozva látók a' „szinmütár"-ban, 's olvasók birálatát az Athenaeum, Figyelmező 's Honmüvészben, és már legalább 12-szeri adatását Pesten — mi mondom, igen féltettük Notárus uramat; anynyival inkább, midön látók, hogy a' husznál többre menő kisebb szerepekre alig van 6 személy, 's hogy vagy kettő 5. féle alakban is meg fog jelenni Féltettük még az ének-, igen a' zenéért. Azonban ezen előre ijesztő akadályok daczára is annyian jövének szinházunkba, hogy oda a' szó teljes értelmében több senki sem fért; künn is sok maradt. Az előadást, noha 5—6 ének, egy két mellékszemély 's végén Nina (Pályné) és Sebestyén (nem jelenmeg) kézfogójuk is kimaradt, ha nem is egészen sikerültnek, de iparteljesnek mondhatjuk. Pály (Zajtay István), előrebocsátva, hogy ö általán csak az amollyan Aurelius Commodus, Matyi (Walburg' éje) 's leánykérök szabályszerinti iskolamester személyitésére született, sokkal élénkebb 's öszintébb szerepben, ipara mellett is, nem lehete egészen honn; azonban az egésznek betanitási érdeme övé. Göde (Bacznr Gazsi) elég eredetiséggel. Pályné 4 szerepében mint biróné és szobaleány tetszett. Szaplonczay a' vasas németet igen jól, Zajtay Sándort is elégültségre adhatá, ha rendes rosz szokása szerint nem stilizál, és szegény irónkat szerénytelenség vádjával nem tünteti a' darabot nem olvasott közönség elébe! Ugyan is a' Fannival első jelenetben ez, illedelem korláti közt levő szóváltást:

Fanny. „Házunkban nincs biztos hely; azért irni fogok, 's levelem' ma éjfélkor Sebestyéntöl megkaphatja, ha a' pinczébe lemegy, hol ö dolgozik.

Sándor. 'S mi lesz a' levélben?

Fanny. Csak jöjjön — meg fog jelenni?

Sándor. Kételkedhetik-e rajta?“ punctum.

illy vétkesen stylizálá: „Ah, a' pinczében, fölséges! Egy leánynyal éjfélkor a' pinczében rendezvoust tartani, ez már excellens. Ah, be gyönyörü, be Excellens leend egy pinczei rendezvous illy szép kisasszonynyal! !“ Illyekre, illy aljasságokra színész jogositva nincs; ö köteles az iró akaratához szabni mindenben magát. Legyen ez tanúság a' stylizáló színészeknek! Maria (Tóti Dorka) méltánylandó iparral. Feleky mint vasasnémet 's Othello, Nagy mint juhász valának jobbak. A' többiek is ügyekvének. Mi az orchestrumot illeti, öszintén megvallhatjuk, már is szembetünö ifjaink haladása, és ha jó nemtöjök el nem hagyandja, még kedves estvéket szerezhetnek lelkes közönségünknek. — 29-kén „Peleskei notarius“ ismételtetett 's ujolag szép számú közönség előtt. Notárus uram ma sokkal élénkebb volt, 's a' kis Pály Lóra anyjávali (Nina, szobaleány) kedves énekeért kihivással jutalmaztatott. Szerdára (öszhó 2-án) „viszonyok hatalma“ hirdetteték.

KOMOLY 's társai.

HANGÁSZAT.

A' pestbudai hangász-egyesületnek folyó IV-dik évi 2-dik müelöadása jövö vasárnap (nov. 10-kén) délutáni 3½ órakor lesz Pesten a' városi redutteremben. Elöadatik „Dávid“ oratorium két szakaszban; irta Körner K. G. zenéjét szerzé Klein Bernard. — A' t. cz. egyesületi tagok nov. 8—9-kén vehetik által (de csak biztositó lapjaik elömutatása mellett) belépti jegyeiket Pesten egyesületi pénztárnok Klausz E. L. urnál (a' városi szinház épületében levö tükörtárban), — vagy Budán Miletz I. ur szövetárus kereskedésében („a' levélhez“) — elöadás napján pedig kizárolag az egyesületi irószobában (Pest, n. hidutsza, Parkfrieder-ház, 1-sö em. hátul, az udvarra Ugyan azok fogadják-el az évi részvényeket is: 3 ft. (egyes) vagy 6 ezüst ft. (három belépti jegyért valamennyi elöadásra), valamint is a' még ezen kivül ujan belépö tagok által alappénzül fizetendö 2 pgö ftot. — Idegenek, kik ez elöadásban jelen lenni ohajtnak, nevezett vasárnapon az egyesületi irószobában nyerhetnek utasitást.

Pesten: I) a' nemzeti casino télszaki zenemulatságai nov. 3-kán déli 12 órakor kezdödtek. Hallgatók, mint mindenkor illy elsö alkalommal, igen kevesen jelentek-meg. Elöadatott Haydn Józs. B-dur quartettje Taborski, Kayser, Pfeiffer 's Wagner urak által. Halljuk, hogy a' jövö vasárnapi mulatság különös érdekü leend.

II) Halottak napján szabály szerinti játékszünet levén a' szinházakban, hangversenynyel töltettek-ki az esti órák. A' magyar szinházban Glötzer Jós. kartanitó jutalmaul adatott hangverseny részei voltak: I-sö szakaszban: 1) Beethoven „Fideliójának“ ouverture-je. — 2) Párdal Rossini „Semiramisából“ éneklék Schodelné assz. és Cornega assz. a' londoni olasz operának volt tagja. (Valódi müélemény) 3) Kummer változatai violoncellóra; játszá szokott jelességgel Schlesinger ur, a' szinházi hangászkar tagja. — 4) „Szózat“ Vörösmarty költeménye; énekre irá Egressy Benjamin; elöadá Erkel ur 's a' karszemélyzet. — 5) Rossini „olasz nö Algirban“ czimü operájának elözenéjét játszák két mandolin-on Gobbi Adelaide k. a. és Gobbi Luigi ur, testvérek, hangászkar kisérete mellett. (Jelesen elöadva; kedves megismertetése e' kis hangszernek.) — 6) „Fide-

lioból" a' rabok kardalja. (Szép, de még némi tanulást ohajt) — — II-dik szakaszban: 1) Weber „Oberon"-jának ouverture-je. — 2) Nagy olasz aria; éneklé Cornega assz. — 3) Strebinger változatai magyar thema felett; játszá hegedün Kaiser ur, a' szinházi hangászkar tagja. — 4) Vadászkar Egressy Benjamintól; éneklé a' karszemélyzet. — 5) Heinemayer változatai „Isten tartsd-meg" népdal felett; játszá fuvolyán Loschdorfer ur, a' szinh. hangászkar tagja. — 6) Mercadante „eskü" operája első fvnsának négyes éneke és finaléja; éneklék Schodelné assz. Konti, Erkel 's Egressy B. urak szokott pontossággal. — A' jelesen előadott ouvertureken kivül különösen emlitendöknek véljük a' két asszonyság által énekeltetett párdalt, mellyet e' két jeles mesterné által hallani valódi műélemény vala. — C. assz. nem volt egészen ismeretlen azok előtt, kik öt egykor már Pozsonban hallották a' szinpadon. Annyi idő óta nem lehet csudálni, ha szava elveszté virulását; de a' mesteri előadást, éneklési jeles módszert, mellyet nagy mértékben bir, kiki dicsérettel ismeré-meg. (Halljuk, hogy e' derék művésznő Pesten szándékozik megtelepedni, 's ének-leczkéket a' nönemnek adni; mi annyival inkább ohajtható, mert illyes tanitónéban hiányt szenvedénk. Öt a' hangászatban szilárd járatosságánál fogva méltán ajálhatjuk.) — A' Gobbi-testvérek előadása igen érdekes és meglepő volt, valamint Egressy urnak szerzeményei is, ki ma hangszerzőként legelőszer mint egy Deus ex machina lépett-fel; 's habár azokban nem találtuk-is a' szilárd compositioi tudományt (mellyet bizonyosan csak hosszas tanulás után nyerhetünk) valamint nem a' tárgy caracteristicumait: de azért örömmel vettük e' szorgalmas ifjúnak igyekezete gyümölcseit, és tőle még többet 's jót remélhetünk. — Az előadott müveknek szokott megtapsolásai 's elöhivatások nem hiányzottak. — Hallgatók kevesen.

III) A' hét választók teremében adatott reunio ma sem dicsekedhetett azon népességgel, mellyet várni lehete. Szolgálat és zene dtcséretes pontosságú.

IV.) Ugyan nov. 2-kán a' pesti szinpadon Preiser Alajos e' szinház első klarinettistájának jutalmaul adatott hangászati academia részei voltak: a) első szakaszban: 1) Rossini „Tell"-jének ouverture-je. — 2) Borewel klarinet-versenye; játszá Preiser ur. — 3) „Távulba" Kleske dalja, énekre szerzé Preyer Gy. éneklé Steiner ur. — 4) Herz Henr. nagy phantasiaja („la double echelle" operából vett themára), játszá a' fiatal Adler Vincze. — 5) Rossini „Armidájából" párdal; éneklék Carl k. a. és Stoll ur. — 6) Néma ábrázolat, az annyiszor látott „Socrates halála" — 6) Második szakaszban: 1) Merker nagy ouverture-je. — 2) Rossini „donna del lago" operájából vett thema fölötti változatok; játszá Preiser ur. — 3) Mercadante „Elisa e Claudio" operájából párdal, éneklék Steiner és Rötzer urak. — 4) Lindpaintner fuvolya-versenye, játszá Pfeiffer Adolf. — 5) Rossini „Semiramisából" nagy párdal; éneklé Carl k. a. és Leithner ur. — Berekeszté e' mulatságot egy rejtvény-ábrázolat három képben. — Az előadások jelesen sikerülvén, érdemlett tapsokban részesültek. Hallgatók itt is kevesen.

DIVAT.

45-dik divatkép (Parisból). — Atlasz-kalap; fekete atlasz-köpönyeg. — Bécsi divat oct. 31-kén; erispine virágos atlaszból sodrott chenillerojtokkal ékesitve; fehér atlasz-kalap blondokkal.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiaczon, Dencs-ház, 86-dik sz. a.

Nyomtatja Trattner-Károlyi, uri utcza 612.

HONMŰVÉSZ.

M.T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

HONMŰVÉSZ.

Pesten vasárnap november 10kén **1839.**

KÖLTÉSZET.

Költő szerelme.

A' költő írkál satyrát,
Minden költészet az,
Midőn o földi lányka! rád
Bájt halmoz, átnyilaz:
Ha rád minden fehér tagot
Tenger-habból rabol,
'S téjutról két szép csillagot
Szemed helyébe tol.

Olly helyre mért tesz nagy utat,
Hol sárból nincs alak! . . .
Egeken 's földön — bájt kutat,
'S mindent egy lányra rak,
'S ott áll a' legszebb ideál,
Ollyat szeretne-meg,
De lányt, ki itt e' földön áll,
Gunyol, ha hízeleg.

F.

SZORGALOM.

Elem-erő nélküli malom. Tarnowban (Gallicia) egy óraszerszám nemű malmot készitettek, melly minden elemi erő nélkül csupán ön mechanismusa által hozatik mozgásba, 's az évnek minden részében használható. Gyárnokok, kézmüvesek, u. m. kötélverők, takácsok, koszörűsök, paszományosok 's a' t. is sükerrel használhatják. E' találmány vizetlen tájakra nézve valóságos jótétemény.

Nagy fujtató. A' legnagyobb Szél-Pál jelenleg Badenban az Augsburgból Pforzheimba vezető ut mellett van; 's ez, egy óriási fujtató, melly bizonyos pforzheimi gyárnok számára készittetett. E' szelelő-szörny nem több, csak 12 mázsányi nehéz, 's lehelete által olly tüzet képes táplálni, mellyben egyszerre 4—5 mázsányi ércz felolvasztható.

ÉPITÉSZET.

A' romai sz. Péter-egyház kuppolája, összehasonlitva másokéival.

(*Folytatása.*)

E' boltozatoknak mindenike 16 hasonló ivhevederből, 's 16 közmezőből áll; emezek még egyszer olly szélesek mint a' boltövek; ezen utóbbiak a' közötti oszlopok közepén állanak; a' küls-

boltozatok ivhevederjei kivülről, 's a' belsők boltövei belül ugranak elő. Az elsőbbek vastagsága mintegy $3^1/_2$, a' közmezőké 3 láb; az utóbbi ivhevederek mintegy 4', 's a' közmezők 2'—8' vastagok. Három sorban egymás fölött alkalmazvák kivül a' nagy boltozaton kis ablakok azon okból, hogy a' két boltozat közé világosság jusson; ezek zárvák fenn éppen olly széles 's éppen olly vastag koszorúval, mint ivhevederjek. — A' lámpanyilásnál, vagy alsó koszorú szélénél áll egy éppen olly vastag fal, millyen a' lámpáé; e' fal felnyulik egészen a' felső koszorúig, elzárja a' tért a' két boltozat között, és segiti tartani a' lámpát. E' falban is van 16 kis ablak beosztva, 's ugyan e' fal háta megett, mintegy 6 lábnyi távulságban, állnak az alsó boltövön oszlopok, mellyek segítik viselni a' felső koszorút. E' koszorú mintegy 20 láb, az alsó pedig csak 12 láb széles; a' lámpa dobja éppen olly magas mint széles, 's hasonlag 16 ablakkal, de csak 2 láb szélessel, 's 12 láb magassal van ellátva. A' közoszlopok két láb vastagok, $22^1/_3$ láb magasak, 's megerősitvék támasz-oszlopokkal. Ezek mintegy két láb vastagok 's 5 láb hosszúk. Ezen oszlopok körül 's a' koszorún korladékkal ellátott járda vagy folyosó van. — A' lámpa boltozata sphaerikai; feszköre vagy vonatja (Spannung) $^1/_6$ részét teszi a' dobnak, igy tehát $22^1/_3$ láb; vastagsága csak egy láb, toldvagy után-falazattal van körülfogva, melly a' boltozat legfelsőbb részével vizirányosan fut. Ezen toldfalazat körül, melly kivülről rendes négyszöget képez, fut egy párkány, 's ezen áll egy üres hasonló sok szögű piramis, melly hihetőleg vas gyürűk 's rudak segitsége által tartatik össze. E' piramis keresztprofilja egyenlő czombú három szöget képez, mellynek magassága az alapéival egyenlő. E' piramison fekszik egy vegyércből készült üres gömb, mellynek átmérője 8 láb; a' gömb fölött egy $13^1/_2$ láb magas vaskereszt áll; ennek feje $422^1/_2$ lábra áll-el az egyház padlatától, 's 430 lábra a' földhorizontól, vagy az egyház-térnek járdájától. E' kuppola, melly 102 lábbal magasabb a' londoni sz. Pál-éinál, bámulatosb, mint sem az egyiptusi piramisok: ámbár ezeknek legnagyobbika $485^1/_2$ láb magas is. — Az egyház façadeja 162 lábnyi magas 's mesterműve az architekturának; a' közösülések igen mesteriesen elrendezvék, mi által egészen a' gömbig juthatni fel.

Minden elővigyázat mellett is, melly által a' kuppolának szükséges tartósságot ügyekeztek megszerezni, e' fő egyháznál 1740-ben, 's igy száz évvel a' kuppola teljes bevégeztetése utan, a' dobon repedezések mutatkoztak, 's mivel e' haladások folyton folyva nevekedtek, e' pompás épitvény felállhatása iránt aggódni kezdtek. Az akkorban uralkodó 14-dik Benedek pápa megvizsgáltatá ügyes

architektusok 's hirben álló három mathematikus (Boscovich, Grandi, és Ximenes) által a' Jezsuiták rendéből az épitvényt, mellynél az általános vélemény az volt, hogy előbb meg kell arról győződni, valljon a' kuppola mozdulata történetes-e, 's más rosz következésektől nem kell-e tartani, vagy tart-e e' mozdulat még tovább is? Ennek kikutatására köveket faragtak, mellyeknek két végök szélesebb volt, mint közepök; ezeket azután akképp' bocsáták a' falba, hogy a' kőnek keskeny oldala éppen a' nyilások közepére illett. Ez után időnként megvizsgálák e' kövek állapotját; 's mivel ezek egymásután összetöredeztek, nem volt többé kétes, hogy a' kuppola mozgása nevekszik, 's annak bedülésétől tartani lehet, ha rögtön a' szükséges ellenszerek nem használtatnak. — Mivel pedig e' főegyháznál a' 4 fő oszlop lábáról egészen a' dobig minden részt épnek találtak, tanúbizonyságul szolgált, hogy a' nevezett mozdulat oka csupán a' gyámfalakban, az az, a' dob közoszlopaiban létezett. Most már tudni kelle azt, mennyivel gyengébbek e' gyámoszlopok a' kuppola tolásánál, hogy igy az ellen-eszközöket a' szerint lehessen aránylag alkalmazni. Miután pedig az egyszerű boltozatok mechanikája akkoriban csak csekély, 's az illyes összeillesztetteké ugy szóllva nem tön semmi előhaladást, 's nem mutatkozott sehol kicsuszás, hanem forgó mozdulat nyomdoka: a' mathematikusok abban egyeztek-meg, hogy a' kuppola boltöveit ugy kell tekinteni, mint lejtvényes gerendákat. E' vizsgálat következménye, melly 1743-ki martius 19-kén közlött hivatalos jelentésbe van foglalva, 's azután sajtó alá is bocsáttatott, volt: hogy a' gyámoszlopokban hagyatott nyilások, jelesül pedig a' 4 közoszlopokban levők, hol alkalmazvák a' körded hágcsók, okai annak, hogy a' kuppola oldaltolása legyőzte az oszlopok ellenállását. Mivel pedig a' pompásan diszitett dob a' falba erősitést alkalmazni nem engedett, azt javaslák, hogy a' dob felső részét 3 vastag és széles, egy más fölébe helyezett vas abroncscsal kell környezni. E' tanács elfogadtatván, három száz ezer forintnyi költséggel valósittatott. Ez időtől fogva a' kuppola valóban szilárdan áll-fenn.

E' főegyháznál, miképp' minden más illynemű műalkotványnál is szükséges a' kuppola oldaltolásának kinyomozása; mathematikai calculus által pontosan lehet a' következőt meghatározni: a) a' lámpa boltozatának oldaltolását, — b) annak gyámfalát — c) a' külső ivhevederek tolását — d) a' közmezőket — e) a' belső boltövek tolását, 's — f) a' közmezőkét. — A' kuppoláknál a' zárvasakat erős vas abroncsok képezik, mellyek a' külső boltozat lábát környezik, 's ezen abroncsok szilárdságát olly módon kell meghatározni, hogy azok a' kuppolának a' szükséges tartos-

ságot megszerezzék. A' kuppola oldaltolása egyenlő, alapja körzetének minden pontjánál 's minden pontra függélyesen hat, igy tehát azon sugár (radius) irányában, melly e' pontra talál; minélfogva az abroncs körzetének minden pontja ellen támad egy tangential-erő, melly e' vas abroncsot szétrepeszteni ügyekszik.

A' tonna-boltozatoknál közönséges lak- és tárházinkban, mint ezt a' mindennapi tapasztalás bizonyitja, a' materiálék oldalkötése, együvé olvasztása, csak keveset használ az épület ellentállhatására, megnyilván illyes boltozatok az épitvény egész hosszában, eldöntik a' gyámfalakat a' nélkül, hogy a' materiálék oldalkötése a' boltozatnál 's gyámfalaknál hatáshoz jutna. Ez egészen másképp' van a' kuppoláknál, hol ezeknek gyámfalaik nem engedhetnek a' nélkül, hogy darabonként szét ne válnának, 's a' boltozat az engedő gyámfalakat nem követheti a' nélkül, hogy ez is darabonként el ne váljon. A' miképp' tehát kuppoláknál a' materiálék oldalkötése nagy ellenszegzést állit elébe a' tolásnak, ugy e' boltozatoknál nem szükséges a' súlyegyen állapotja fölött olly izmosnak tartani a' gyámfalat, mint a' tonna boltozatoknál; ugy látszik, hogy elég a' gyámfalaknak vastagságaul a' calculus által feltalálandó 11 és 19 között, a' közepet, az az, 15 lábat venni, mi $^1/_9$ részét teszi a' $134^1/_3$ lábnak, 's tehát $^1/_9$ része lesz a' kuppola átmérőjének. Fontana architektus is azt állitja kiadott munkájában, hogy csak azon kettős kuppolák állnak-fenn tartósan, mellyeknek dobja $^1/_9$ részét a' vonatnak nyeri vastagságul, mi szerint a' tapasztalás pontosan megegyez a' mathematikai calculussal. Sz. Péteregyház dobja csak 10 láb, 's igy $^1/_{13}$ részét sem teszi a' nyilásnak. Igaz ugyan, hogy annak mindegyik oszlopa mintegy 13 láb hosszú támasz-oszloppal van megerősitve; ez azonban csak 4 láb vastag, 's igy a' 20 láb széles oszlopot tekintve igen keskeny is, 's ezeknek vastagságukra nézve legalább is a' közoszlopok egy harmad részét kellene tenni. Ez esetben a' támaszoszlopok a' külső ivheveder lábának két harmadrészét foglalták volna el, 's a' leginkább lebegő részeket illőképp' gyámolták volna. — Hogy ezen óriás kuppola, illy gyenge gyámfalak mellett, még tovább fenállhatott száz évnél nevezetes repedezések nélkül, annak okát abban kereshetni, hogy a' materiálék oldalkötései az oldaltolásnak ellenállottak. E' kuppolánál, melly, leszámitva a' dobot, körülbelül ezer köből falat foglal magában, 's minden hozzá járulattal 3 millio mázsát nyom, megrázásoknak van kitéve, mit illy nagy tömegnek, igen magas gyámfalakra levén helyezve, ki kell állani szélvésznél 's égihaborúnál, mellyek kérdésen kivül az illyes gyámfalakra keményen hatnak; minélfogva mind ezek a' materiálék ol-

dalkötéseit gyengiték idővel, 's végre le is győzték, mihez kétség kivül a' földrengések is segitettek, mellyek száz év lefolytában ott érezhetők voltak. — A' romai főegyház dobja mintegy 1.050, a' dob két alapzata mint egy 2.700, igy tehát az egész kuppola körülbelül 4.900 köből falazatot foglal magában. — A' kuppola felülete tesz a' kiszámitás szerint mintegy ezer négyszög ölet, 's ehhez képest befedezésére mintegy négy ezer mázsa ón volt szükséges.

(*Vége következik.*)

LITERATURA.

Az almanach-társaság, — igazgatóválasztmányi határozat következtében, — folyó hó 12-kén délutáni 3 órakor nyitandja-meg 1-sö nagy gyülését. — Ez alkalommal egyszersmind tisztelettel felszóllittatnak az aláirási-iveket kezelő részvényesek, hogy a' náluk netalán letett részvény-értékeket beszámolni, vagy — ha az a' távullét miatt nem történhetnék — az aláirási-ivek mibenlétét, hiteles tudósitások által szükséges tudomány végett a' pénztárnokkal közleni sziveskedjenek. Költ Pesten, nov 6. 1839.

KÚTHY LAJOS.

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

PESTEN, nov. 4-én „peleskei notarius" eredeti énekes bohózat 4 fvsban. Megyeri ur a' czimszerepben 's Bartha ur (Baczur Gazsi) a' régi jelesek voltak. Tóti Dorka, a' géczi boszorkány, ez uttal a' sors viharának játéka lön. No, hisz' a' vihar a' boszorkányoknál nem ujság; mert sz. Gellért-hegyünkre lovaglásukban a' szénvonón, vagy pemetén, többször meghányja őket a' szél: de a' sors viharához még nem annyira szokvák, annál kevésbbé pedig Tóti Dorkánk; 's igy öt szegénykét, még az éj királynéjának hatalomszava előtt, majd majd tönkre silányitá a' sors szele. Azonban egy Deus ex machina nem engedé idő előtti romlásra jutni. Tudni kell tehát, hogy Kovácsné assz. elutaztával e' szerepet Miskolczy Julia örökölte. No hisz' ez jó, söt szükséges is, ut succedat alter (itt altera); de hogy az örökös azon perczben legyen tehetetlen, midőn örökségeit használni akarná, ez több mint malheur, ez a' sors kajánsága. És a' mi pseudo-Tóti Dorkánkkal, ki magán boszorkánysága mellett sem tudott segitni, igy történt. 'S e' történet, mondom, majdnem tönkre silányitá nemcsak Dorka asszonyt, hanem az egész peleskei notariust is, ha véletlenül egy dilettans a' dolgon nem fordit, és a' sors fondorkodását ki nem játsza. Elég az hozzá, hogy a' darab szerencsésen végig játszatott, még pedig szép számú közönség előtt. — 5-kén „Monaldeschi" drama 5 fvsban. — 6-kán „Norma" daljáték 2 fvsban. Schodelné assz. a' czimszerepet tőle megszokott művészséggel adá. Derék segédei voltak Joób (Sever), Udvarhelyi M. (Oroveso) urak, Felbér M. k. a (Adalgisa) 's a' jeles kar és orchestrum is.

M—v—s.

HALASON őszhó *) 17-dikén „parisi naplopó" (nemes vigjáték 4 felv. irta Vanderleuch) (sic) adatott, szerencsés sikerrel, mondhatni igen nagy elége-

*) E' lapok 85—86. számaiban ugyan Halasról közlött czikkben őszutó helyett olv. őszbó.

désére a' szép számú válogatott közönségnek, — mit főkepp' a' valóban nemes, sok erkölcsiséggel teljes darabnak lehet tulajdonitni; de azért lehetlen színészeinktöl is megtagadni az annyira megérdemlett dicséretet. — Különösen Komáromínétól (Józsi), Komáromitól (tábornok). Jelesen ez utóbbi olly érzéssel 's természetileg játszá szerepét, hogy öt nem lehete gyönyörrel, elragadtatással 's legfeszültebb figyelemmel nem hallgatni. — Tolnai (actuar) mulattató játékából, furcsa mimicájából, de szerep-nem-tudásából is azt következtetjük, hogy ha sokkal nagyobb gondot forditand pályájára, benne idövel a' magyar színészet nem utósó comicusát üdvözlendi. Pozsonyiné (Elise) jól; Váradiné (Morin és Meunier asszony) meglehetösen; Pozsonyi (Emil) gyengén adá szerepét. A' sugó két elsö felvonás alatt kitetszö pontossággal, de botránkoztatólag, működék. Játék végén Komáromi 's neje hivattak. — 19-dikén „Parlagi Jancsi" (vigjáték 4 felvonásban; németböl Kovacsóczy) következett Komáromíné javára. Pozsonyiné (Széppatakiné) helyes játékaért 's illö öltözködéseért dicsértetik, de nem helyén kivüli mosolyaiért. Illyesmit, ha ugyan közönség iránti tiszteletlenség gyanújába esni nem akarunk, szorosan távoztatni kell. Váradiné (Szerényfiné), Pozsonyi és Tolnai (Lepkényi és Kerthalmi). Sajnálva látta ref., miképp' ez utóbbi uracs szerepével olly ellentétben álló öltönyben jelelent-meg a' szinpadon; mert valóban, ha a' játékszini jelentésen ki nem teszik, hogy uracsot személyesit, soha sem fogta volna öt a' nézö annak ismerni. Komáromi (a' czimszerepben) tetszett, 's hivatást méltán érdemlett. Váradiné (Galambosné), Komáromíné (Rózsi) meglehetösen, Szilágyi (Vidor) jól játszott. Több báli vendégek is valának hirdetve, de kiket látni szerencsénk nem volt. Nézök közép számmal. — 20-dikán „kremonai szövétnekes ifjú" banditai szinmü 4 felvonásban adatott. — 22-dikén „a' jó kedv, vagy, zsémbes Ariadne" vigjáték 3 felvonásban Kotzebuetöl. — 26-kán Pozsonyiné javára „Griseldis" regényes szinmü 5 felvonásban; irta Halm Fridrik, forditotta — ?! Különös, hogy a' forditó nevét felirni restek a' szinészeti irnok urak: pedig a' n. é. közönség miveltebb része örömmel olvasná, söt mondhatom, sokan kiváncsilag tudakozódnak utána, annyival is inkább, mivel e' darab remek, hasonképp' a' forditás is minden tekintetben becsületére válik a' szintolly jeles, mint szorgalmas Fáncsy urnak. Szilágyi (Artus) sebes érthetlen szavalása most is szembetünö volt. Dósa (Lancelot), Kovács (Gavin), Tolnai (Tristan), Pozsonyi (Percival) A' két elsönek öltönye, szavalata 's alkalmazása semmi lovagiast nem mutatott. Tolnai jól, Pozsonyi igen gyengén adá szerepét. — Ö egyátaljáu alkalmatlan az effélék személyesitésére. Ö Percival vad karakterét fölfogni képes nem vala. Sokkal jobban teszi az igazgató ur, ha ön maga vitte volna e' szerepet. Váradiné (Ginevra), Komáromíné (udvari hölgy), Komáromi (Cedrik) helyes játékaért, igen eltalált öltözeteért dicsértetik. Pozsonyiné (Griseldis) tetszett. Nézök kevesebben, mint várni lehete, hogy illy kedvelt színésznönek jutalomjátékára összesereglendnek. — 24-kére „nagy világ divatja" (társalkodói vigjáték 4 felvonásban. Irta Töpfer) hirdettetett: de az idö mostohasága miatt elö nem adatott. — 27-kén „két özvegy" (vigjáték 1 felvonásb.) Csudálni lehet, hogy színészeink illy régi 's untató darabokkal kedvetlenitik a' közönséget, 's nem igyekeznek ujabb 's mulattatóbb darabokat betanulni, annyival inkább, mert társaságuk többnyire ujonczokból áll. Az egész darabot Pozsonyiné (Póli) menté-meg a' megbukástól.

Tolnai (Zavarházi) pongyola öltözetével és szerep-nem-tudásával azon jó véleményét a' közönségnek, melylyel eddig iránta viseltetett, megkisebbité. Váradiné (Emilia), Pozsonyi (Rózsavölgyi) nagyon hanyagul fogták föl szerepöket. -- Ezt követte „nevelő ezer baj közt" (vigjáték 2 felvonásban, de mellynek sem szerzője, sem fordítója a' hirdetményen jelentve nem volt. Szilágyi (Neuberg), Pozsonyi (György) magukat tökélyesitni egyátaljáu nem igyekeznek. Komáromi (Lassenius) szerepének igyekezett, mennyiben tőle tellett, megfelelni, 's öltözetével, de kivált szem- és szájjártatásával nehány mosolyra birta inditni a' csak külső után kapkodó csekély számú közönséget. — Pozsonyiné (egy asszonyság), Tolnai (Jakab), Komárominé (Lizi) meglehetősen játszottak. M** SZ**

Külföldi játékszin.

A' théâtre français és Sand György. Nem csupán szinpad, hanem álfalak is tükrei a' világnak; 's itt gyakran még hivebben ismételtetik az események szenvedélyes zürje, mint amott. A' théâtre français ujabbi viszonyai legvilágosb bizonyitványai ez állitásnak. A' spanyol honi és keleti kérdések itt kicsinyben forognak szemünk előtt, 's miként a' valóságnak ama nagyobb, vérrel jegyzett játékaiban, itt is szakadatlan egymással vetélkedésben áll az álnokság, kevélység, önzés és önfejüség. A' théâtre français némi nemüleg oligarchiailag kormányoztatik: egy az öregebb tagokból alakult tanács intézkedik a' darabok elfogadása, szerep-osztás 's netaláni viszálkodások, félreértések kiegyenlitése felett. E' teljes hatalmú parancsnokok mellett, kik, mint könnyen elgondolhatni, törvénykezésükben önbecsvágyukat, önkényelmöket inkább szem előtt tartják, mint mások hasznát, ellenőrül vagy is kétséges pontok fel nem forgatható eldöntéseül állnak egy igazgató, királyi biztos, censura, belügyek minisztere, civillista, 's végre, mint mindnyájának birája, a' közvélemény. És e' különböző hatalmak (mit csudálni éppen nem lehet), gyakran olly kevéssé értik egymást, mint a' korlátozott monarchiák parlamentalis hatalmasságai. Igy a' közvélemény ujitást, változást kiván a' tragicai személyzetben; 's kivánata jogszerű.

A' théâtre français a' franczia nemzeti dicsőség rovatában áll, 's egyik fő bizonyitványaul szolgál azon állitásnak, hogy franczia ország a' müvelt világ első helyén áll A' Gallusok köztt még sokan élnek azon boldog hiedelemben, miképp' e' szinpad Europa dramai müvészetének első temploma, 's a' müvészeti előadás első iskolája lenne; sokan vannak ollyanok is, kik a' nemzeti hiúság határtalan érzetében a' nélkül, hogy okát adhatnák, e' szinpadot maga nemében egyetlennek, kiválasztottnak, 's ollyas valaminek képzelik, mi még is csak Parisban feltalálható. Ha a' tulbecsülés azonban a' dolgok valódi állásával egybehasonlittatik, minden elme-feszités nélkül átlátható, hogy e' czikk is csak a' csalódásoknak nagyobbára francziául irt könyvéből van kivéve. A' vigjátékok ellen még nem tehetni kifogást; itt nem csekély erő által segittetik Mars k. a., a' komedia főpapnéja, ki messze terjedt, 's érdemmel kivivott hirét ujabb időkben csak az által koczkáztatja, hogy uj 's régibb szerepeinek viszonti felvállalásánál, évei számával mind inkább terjedő vaskosodását teljességgel nem akarja figyelemre venni. Gáncsok megczáfolása igen szép dolog, 's a' legfonákabb ellenzetekből gyakran legmeglepőbb összhangzat származik: de vannak ellenben olly ellenzetek is, mellyek sokkal ellenkezőbb természetüek, hogysem bármi módon egyesithetők lennének.

Zsuzsanna (Figaro lakodalmában) fürge, életpezsgő ifjúsága csak még is bajosan egyesíthető a' hires művésznő nehézkes korosságával. Itt sükeretlen pazéroltatik a' játék minden diplomatiája, a' pipere-asztal minden szemfényvesztése, és a' hang minden édelgő pajzánsága; semmi hazugság sem mindenható; a' phantasiának határai 's a' kétkedésnek kezdetei vannak. *) Hol azonban az érintett ellentiség nem olly hatalmas, hogy a' csalódás lerontása és igy zavarnak alapjaul szolgálhatna, mint Celimene Molière „embergyülölő“ és Elmire, ugyan annak „szineskedő“-jében, Mars k. a. még mindig mintaul szolgálhat tapintata és előadása által, és ha bár nem első rendü de még is részekben dicsérendő művészektől környeztetik.

(*Vége következik.*)

DIVAT.

Parisban a' szépnem fejdisze mult hetekben következőből állott. Elől goth iv-rajzos szalag; hátul a' haj-tekercsek háromsoros koszorút képeznek, mellyekből egy fehér toll, vagy apró különféle szinü gyöngyök, setét szinü apró nyilt dahliák (a' szőke hajban) diszlenek; vagy pedig bárson ékitmény, fehér fátyol lebeg rólok. — Szinházban kitünő volt: a' rosomélie ruha rövid ujjal — és a' beyrouth repsz ruha, habzó rajzokkal, hosszú ujjakkal, — valamint a' tafota és setét szinü gros-de-Naples, nerib-damasz ruhák fehér rajzokkal, goth ivezetek, rövid ujjak és fekete csipkékkel. — Jelenleg nagyon viselik nyomtatott szines hollandi posztóból a' peignoirt, valenczi csipkével körözve. — A' tüll fejkötőt kreppel diszitik.

*) Minthogy a' Honművész 73-ik 's 74-ik számában „Lendvayné és Déryné Kolozsváratt“ Józsi aláirással megjelent czikkely némellyeknél olly sok lármára, olly sok és különböző véleményekre adott okot, sőt az Athenaeumban közlött paradoxonairól ismeretes Világfyt a' „Nemzeti Társalkodó“ mellé toldalékul egy galimathias irására is birta, mellyre Józsinak válasza e' lapok elve szerint nem valának közölhetők: el nem mulaszthatom az itt kinálkozó alkalmat saját nézeteim kifejezésére használni. Miután tehát nemcsak a' durvasággal olly örömest vádlott Magyar, hanem a' külföld is gáncsolja, mint fennebbi sorokból kitetszik, egy kedvelt 's valóban jeles művésznőnek szint' azon gyengéjeit, mellyek Déryné asszonyban megrovattak, 's miután azok az Athenaeum egyik számában is elmondattak; teljességgel nem találok okot ama czikkely-okozta lármára annál is inkább, minthogy abban Dérynének érdemei is illőleg megemlittetnek. Én e' kis galvanismus-szülte ingerültséget már rég feledtnek hivém, midőn a' brassói „Mulattató“ 43-dik számában valami Tohati Tuhutum (bocsásd-meg neki e' névbitorlást Dacia bajnoka!) e' tárgyat ismét szőnyegre hozza, és pedig olly logicátlanságokat mondva, minőket még a' csupán fegyverrel foglalkodott 's logicat nevéről is aligha ismerett Gelou meggyőzőjétől sem vártunk volna. Ugyan is Tuhutum ur többi között a' 171. lap 23-dik sorától 43-ig igy szóll: „Hogy D. 8-tól 10-ig egy huszasért viZSitákat (!) fogad absque odio religionis, et nationis“ (Idézet, de hibás a' Honművészből). — „A' 8-tól 10-ig vizsiták (igy) elfogadásában én semmi botránkoztatót nem nem látok; mert nem zárt ajtóknál, hanem nyilvánosan történik, 's a' legfedhetlenebb erkölcsü nő is fogad-el illy időben látogatókat; vagy talán éppen a' Józsi urét nem fogadta-el? Már az igaz, ez tölségsértés; hogy egy huszasért fogadná-el; megengedjen Józsi ur, ha az őrdögöt nevén szóllitom, azt mondván, hogy ez tiszta hazugság.“ — Midőn valamit megczáfolni akarunk, mindenek előtt a' bonczolgatandó tárgyat kell jól átgondolva felfognunk 's megértenünk; ugy nem egy hamar bukunk. Mennyire tevé ezt T. ur, a' következés meg fogja mutatni. — A' Honművész 74-dik száma 589-dik lapján 33—35 sorokban ez áll: „holott ő visite óráin, estve 8-tól 10-ig a' szinházban“ — tehát a' szinházban! — „egy ezüst huszas dij mellett“ — ez a' bementi ár a' szinházba — bár kinek, absque odio nationis et religionis, látogatását kész elfogadni.“ — Hol van itt a' hazugság? Hát nem egy ezüst huszas-e a' bementi dij, 's ennek lefizetése után nem minden szinházba lépőnek látogatását köteles-e a' szinész és szinésznő elfogadni? — Ha ez hazugság, akkor az is az, hogy T. ur czáfolatot akart irni: pedig a' fekete a' fejéren éppen ellenkezőt bizonyit. Valóban okosabb volt volna hallgatni! Csaknem kész vagyok elhinni, hogy T. ur a' Honművész érintett czikkjét nem is olvasta. — Uraim! észszel 's érett megfontolással többre mehetni, mint haszontalan levegő-verdeséssel. A' KÖZLŐ.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiaczon, Dencs-ház, 86-dik sz. a.

Nyomtatja Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

HONMŰVÉSZ.
Pesten csötörtökön november 13kán 1839.

KÖLTÉSZET.

Búcsú.

Isten veled
Szerelmem angyala!
Kéjvilágunk
Ah, milly rövid vala;
Rövid a' menny,
Mit — kebled liljomán
Szenderegve —
Egykor leálmodám.
Vedd e' csókot,
'S hű lelkemet vele,
Mig lezajlik
A' búcsu éjjele;
Vedd örökre,
Mert jövő reggelen
Ez árva sziv
Nem dobog kebleden.

Messze űz vad
Sorsom förgetege;
Hol nem mosolyg
Arczod szelíd ege;
Hol a' kidult
Boldog szerelemnek
Gyász virányi
Csak kórót teremnek;
'S társim lesznek
Gyötrő érzemények,
Kinos emlék,
'S haldokló remények.
De enyhet ad —
Bármilly veszély talál —
Hogy sorsomon
Könyüket hullatál.

BŰVÖLGYI.

INTÉZET.

Angol országi társulatok. Az angol alsóbb néposztálynak helyzetét a' vagyonosabbak befolyása nélkül is javitni törekvése többé kevesebbé minden charlatan haszonkémlésének harácsul esik, kinek csak valami arcanuma van árúba bocsátható. A' társaság alapbibéjén segitni akaró orvosok mindig feles számmal találkoztak. Többi közül azonban Owen Robert tün-ki nem ugyan elméje vagy ismeretei által, mert az első tulajdonnal befolyása hatalmánál fogva már sokkal többre mehete, mint inkább az utóbbinak olly szüke miatt, hogy ez által sikerült a' legellenkezőbb képtelenségeket elismertt, 's tapasztalásból meritett igazságokkal annyira összezavarnia, hogy a' müveletlen (és tán ő maga is) hinni köteles, miképp' egyiket nem lehet félre vetni a' másiknak is megtagadása nélkül. Owen főállitmányai folyvást azok, hogy bizonyos mennyiségű munka egyenlően felosztva valamelly társaság (község 's a' t.) tagjai között, elégséges nemcsak bőség szerzése, hanem még minden tilatlan mulatságokhoz és élvezethez időt nyerésre is. Hogy ez (mennyiben t. i. az állitás csak kézi munkáról értetik) való, mind két gyarmatában be is bizonyitotta. Azonban ő e' gyarmatok megalapitására érett tapasztalású férfiakat választott, kiknek ismereteik 's ügyességök nem illy kellemes munka-felosztás eredménye volt, hanem az angol kereskedési — 's gyári concurrentia vas iskolájában képzék-ki magukat; és ő meggyőződék szük-

ségéről azon tömérdek és nagyobbára láthatlan rugóknak, mellyek mintegy primum mobile-jét teszik az emberi munkáságnak, 's azon emelkedést eszközlik, mellyet mi intézünk, de jelen álláspontunkból annak eredeteig el nem láthatunk.

Másik kedvencz-állitmánya az ember felelőtlenségének (Nichtverantwortlichkeit) tanja, mint ollyan lényé, melly minden őt körülfogó környületek behatásának, a' természettől annyira alárendeltje. Ezen előzményekből vontt első következtetése az, hogy olly vétkek büntetése, mellyek külső környületek, p. o. szükség, rosz nevelés 's a' t. eredménye, képtelenség; mert ezekre a' bünös, mint a' befolyások labdája, akaratalanul téved. Gyarmataiban számüzés volt a' jobbithatlan tagok büntetése. De hova számüzendők hát akkor a' vétkesek, ha minden tartomány elvállalja e' tervet? Ez álbölcselkedések (Sophisterey) komoly megczáfolása itt helyén kivül lenne. Megemlitni azonban kelle őket, minthogy utóbbi időkben mások segedelmével, kik zászlója alá esküdtek, sikerült neki, magát még egyszer a' szegények ügye apostolává tenni. Azon bámulatos emelkedés, mellyet az angol műipar utóbbi évtizedekben tön, kapcsolatba hozva a' bőfizető aratás- és gépkészitmény szülte olcsósággal, olly jóllétet terjesztének-el az ugy nevezett skilled laboureur-ök (ügyes kézművesek) osztályában, hogy méltó volt fáradságra, hajlandóságaikat literariai és szépművészeti munkák közrebocsátásával is tüzelni. Milly fényes süker jutalmazá a' Penny és Saturday Magazines, mint szintén egyéb hason-tartalmú időszaki iratoknak is vállalkozóit, eléggé ismeretes, és bizonyitványaul szolgálhat ez állitás igazságának a' nélkül, hogy emlitett iratok csupa haszonlesés szüleményeiül tekintetnének. Azonban számos és kevésbbé hasznos nemű haszonkémlés keletkezett. Többi között egy társaság alakult, mellynek állitólagos czélja az alsóbb osztályokat e' társaságoknak minél illőbb elrendezéséről felvilágositás volt. Tagjai Socialists nevet vettek-fel. Status gazdasági tárgyak, vallás és moral-philosophia körül forgó felolvasások hirdettettek, 's London több negyedében és más gyárvárosokban bérlett szobái a' társaságnak minden estve számos sovár hallgatótól látogattatának, kiknek belépti-dij fejében fizetett két-két pence adójok nemcsak a' költségeket fedezé, hanem még a' felolvasóknak is hozott valami kis hasznot. Számos röpirat jelent-meg, mellyek többnyire a' dogma megtámadásával voltak tömvék, sőt némellyek lord Brougham nem régiben megjelent „Essai on Natural Theology-ját" is mérgesen szabdalák; 's minthogy a' társaság költségén nyomattak, igen csekély árért osztattakszét. Egy „The new moral wordl" czim alatt hetenként megjelenő

hirlap zárá-be e' haszonkémlések sorát, mellyekből legkevesebb hasznot a' szegény adózó hallgatók huztak. Azon tetszés, mellyben a' mértékletességi egyesületek részesültek, eléggé bizonyitá ez utóbbiak komoly gondolkozását, 's mint amazoknál thea pótolá-ki a' szeszes italokat, ezek azon reményben, hogy az által jobban fogják használni tudni takarékosságuk gyümölcsét, beérik az ugy nevezett status gazdaságbeli 's moralis felolvasásokkal. — Következő körirat, melly még jelenleg is forgásban van, némi fogalmat adand azon czélról, mellyre törekednek. Czimje ez: „Terve a' londoni együtt munkáló (cooperative) épitő társaságnak.“ — Ollyas nyilvános czélokra szolgáló tág szobák hiánya, mellyekben a' kézmüvesek nejeik és gyermekeikkel összegyülhessenek, legyen az hasznos ismeretek szerzése, vagy olcsó árért maguknak ártatlan mulatságok szerzése végett, rég éreztetett, és mindenkitől elismertetett. E' társaság czélja oda van irányozva, hogy Londonban e' hiány kipótoltassék, és részint önkéntes ajánlatok gyüjtése, részint részvények által alap-tőkét szerezzen, mellyből kényelmes épületek készittessenek, mellyeknek mindegyikébe 1.000 egyén férjen, 's magukban a' clubbok, választmányok részére szobák, könyvtárak, olvasó-szobák, iratok árulására szántt boltokat, fürdő teremeket és egyéb kényelmi osztályokat foglaljanak. A' tőkepénznek 3.000 font sterlingig kell menni, 's annak egy-egy fontos részvény által begyülni. Az épületek következő czélokra forditandók: 1) felolvasások és vitatkozásokra, tudományos, literariai, hittani, moralis, társasági, politicai 's más törvényesen megengedett tárgyak felett; különösen pedig ollyanokra, mellyek az egyetemileg-közönséges társaság (universal community society) elveit fejtegetik. — 2) Gyülekezetek, az osztályonkénti oktatások hallgatására. — 3) Tánczmulatsagokra, hangversenyekre 's a' t. — 4) Nyilvános ebédekre 's thea-társaságoknak. — 5) Olvasó-szobák, könyvtáraknak 's a' t. — 6) Hideg és meleg fürdők elintézésére.“ — Hogy olly helyen, mint London, hol a' legmindennapibb szükségek, p. o. fürdők is nemcsak szörnyű pénzbe kerülnek hanem még sok alkalmatlansággal is járnak, aláirás utján alapitott illy intézetek sok jónak szülői lennének, tagadhatlan. Csak az kár, hogy mi bennök jó van, összelegyedik dicsekvő fáradozásaikkal olly férfiaknak, kik fennyen hirdetik, miképp' ők elsők, kik egy illy társaság organisatiojával járó vesződségekre haszonlesés nélkül szánták-el magukat. Igy a' jót sem izlelhetjük tisztán soha is, mint a' roszat. A' Socialist-oknak, kik eleintén valami eredetit, minden egyéb rendszertől elütőt, akartak létre hozni, ugy látszik, fenn akadt fonaluk, azért csatlakoztak utóbbi időkben Owenhoz, 's választák annak ira-

tait literaturájok 's nevét jelszavokul. Legkivánatosb fordulat, mellyet e' dolog vehetne, az volna: ha a' tehetősbek, kik a' nevelés tervét szüntelen pengetik, annak gyakorlati irányt adnának, mellyből szegényebb hontársaik nyilván átláthatnák, hogy a' vagyontalanabbak helyzetén segélést ők is szivöken hordják. Igaz, hogy erre első lépésül a' gabna-törvénynek eltörlése kivántatnek.

ÉPITÉSZET.

A' romai sz. Péter-egyház kuppolája, összehasonlitva másokéival.

(Vége.)

A' mondottakból is már eléggé kiviláglik, hogy különös szemesség 's nagy művészi ügyesség szükséges téres kuppolák szerencsés felépitésére, 's hogy azoknak fenn állhatása ezentúl mathematikai pontos kiszámitáson alapszik hosszas tapasztalással párositva. Már egyedül a' materiáléknak olly magasságra szállitása, több mázsás termés kövek használtatván efféle nagy szerű műalkotványoknál, 's a' nehéz boltozatok számára, fákból, pallókból szerkezendő állások, mig t. i. a' roppant boltozatok épülnek, — ritka belátást 's jártosságot tesznek-fel, nehogy ezeknek bedülése mellett sok munkásnak élete veszélyben forogjon; mi fájdalom! már egykor máskor megtörtént. Reméljük, hogy az esztergami nagy kuppola felépitésénél (mellynél a' dob belső átmérője 90 láb, vagy 15 öl) hazánk mélyen tisztelt primása az architektus választásában szerencsésebb leend elődjénél; mi által hazánk e' diszének nem csupán a' szükséges tartósság fog megadatni a' Statika szabályait ügyesen alkalmazva, hanem aesthetikai tekintetben is kielégitendi pontig a' műértőket. Az eddig készült részek Esztergamban mindenhol bizonyitván a' helyes izlés hiányát, valamint a' nagy, ugy a' kisebb templomnál is, a' künn ügyetlenül alkalmazott czifrázatok által a' basilika inkább világi czélokra szántt teremet mutatván, mint sem főegyházat; 's igy való hogy az épitőmester nem tanulta az épitvények charakterét. E' főegyház 's a' Budapest közti álló hid, a' várhegyen netalán ásatandó kettős kocsi-uttal, melly egy niveauba esnék a' hidpályával, ama két épitvény leend hazánkban, mellyek külföldieket is hozzánk édesgetendnek, hogy a' művészet e' ritka szüleményeit közelről megvizsgálhassák, fontosságukhoz képest azokat bámulják, 's rajtok technikai ismereteket szerezzenek.

NOVÁK DANIEL.

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

PESTEN, nov. 7-kén elöször „Voltaire szünnapjai“ egy megemészthetö kis vig játék 2 fvsban. Francziából forditotta Tóth Lörincz, a' magyar tudós társaság költségén. László ur (Arouet) sok élénkséggel adá szerepét. Ezt követé „tündér kastély magyar honban,“ (nem „kastély az országut félen“ miként a' 90-dik számú Jelenkor budapesti napló irója akarja velünk elhitetni) vig játék 2 fvsban. Ismét volt valami magyar táncz-forma is — 8-kán „Zrinyi“ szomorú játék 5 fvsban Szemere Pál remek forditmánya szerint. A' hirtelen megbetegült Laborfalvi R k.a. szerepét Barthá né assz. volt szives elvállalni, 's mennyire illy rögtön elvállalás mellett lehet, türhetöen adá. Szivességeért minden esetre köszönettel tartozunk. — 9-dikén „eskü“ daljáték 4 fvsban. Schodelné assz. (Elaisa) hangja ma különös tiszta csengésü, 's igy éneke, játéka is megkapó volt. Erkel ur (Viscardo) e' szerepében minden ujabb előadásnál uj uj jeleit mutatja haladásának. Konti ur (Manfredo) preghieráját mindig különös lágysággal szokja énekelni. Iparral játszott Felbér M. (Bianca) k. a. is. — 10-kén „Ludas Matyi“ bohózat 3 fvsban. A' méltányosság ugy kivánja, hogy Megyeri (Döbrögi), Szentpétery (ispán) és Szerdahelyi (Matyi) urak mellett még Matyi anyja is megemlittessék, ki már multkor a' peleskei notariust is kisegitette zavarából az által, hogy Tóti Dorka szerepét elvállalá, 's ma ujolag Matyi anyját volt szives eljátszani. Játéka mind multkor mind ma kielégitö volt, és vándor társaságok mindig jó nyereménynek tekinthetik körükbe lépését. Nézök mindig szép számmal ugyan, de még sem annyian, mint vásári alkalomkor várni lehete. — Jelen szerdára (13.) a' saardami polgármester“ uj vig opera 2 felv. volt kitüzve. (Gilardoni után olaszból forditá Lengey, zenéjét szerzé Donizetti.)

Külföldi játékszin.

A' théâtre français és Sand György. *(Vége.)*

Olly egybevágó játékot, minö a' bécsi udv. palotai szinházban kötözi-le figyelmünket, elfogulatlan müértök itélete szerint amott még a' vigjátékokban sem kell keresni. A' tragoedia pedig egészen korcsosodásnak indult; Rachel kisasszonyon kivül egy sincs e' szakban, ki a' lelketlen correctség és hadarászó elfintoritás között közép utat tudna tartani. A' classicusok hagyományai és romanticusok tanja elvöknek egész erejében uralkodnak itt; csak hogy ez utóbbiak apostolai számosabbak Terjedelmes valósultában lép itt elönkbe azon fonák elméletek egyike, mellyek a' romanticus franczia ország aestheticai fogalom-zavartságának okai: az t. i., hogy a' természet hathatósságát és szenvedélyét tökélyesitni, 's azon tehetlenségét, melly belsö életének kifejtésében mutatkozik, az erönek megfeszitésével és segédeszközök sokszoritásával kell elösegitni. Innen azután ama kellemetlen, undoritó tulzás minden müvészetben, mellyben csak nagy elmék nem lélekzenek, mellytöl még jeles mesterek sem képesek magukat egészen megövni. A' festész nem elégli többé a' szerelem egyszerü tekintetét; az imádkozó szem bátortalan felpillantását; bizonyos vad elfacsarás, bizonyos merész korlátozás nélkül nem hiszi a' szépség ideálját létesithetönek; költészek a' leglángzóbb csók-nyelvet is hidegnek, magába-vonultnak képzelik, 's csak az örjöngö boldogság mélyen gyö-

kerező falataival gondolnak czélt érhetni, 's a' tragicus mim nem tud valami jobbat, mint annak, mit Hamlet a' színészeknek tanácsol, éppen ellenkezőjét tenni.

Franczíák különös tisztelettel viseltetnek a' nagy költész iránt; nem ismernek tökélyesb valamit, mint dramai szerkezetét, mélyebbet mint jellemrajzait, többet magában foglalót, mint szellemét, azonban tanitásait, melyek olly helyesen alkalmazvák, több helyen, alig vették figyelemre, 's azoknak haszonra fordításuk legkisebb gondjok. Panaszlás helyett nyöszörgnek: kézredölés helyett eveznek; karaikkal a' haragot dühösséggé, 's a' dühösséget, ég tudja, miféle irtózatos balgasággá csigázzák. E' ferdeség a' classicai drámákból meritendő élemény, különösen Racine müveire, igen káros hatású. Müveket, mellyeknek bája az egész figyelmet megkivánó dialog finomsága, a' gondolatok és kifejezés elmés összeolvasztása, az érzemények pontos árnyékozása és egymással összeütköző tekintetek kiszámolt vitatkozására van alapitva — illy müveket, mondom, szabatosan kell szavalni és megbecsülni. — Illy müvekben valamelly tiradának lármás ledarálása még nem ad fogalmat annak tartalmáról. A' hideg nézö illy elöadás mellett nem is gyanithatja azon bennsöség özönét, melly gyakran a' legügyesebb dialektika redöibe van burkolva, 's illy elöadás mellett olly gyöngéd költemények, mint Racine Bereniceje, egészen éldelhetlenekké lesznek. — Hogy a' dolgok e' rosz állása ellen bölcs belátású mübirók reformot kivánnak, és még ki nem képzett kezdökkel, kik dramai nevelésének a' dicséret vagy gánes okos osztogatásával jobb irányt adhatni, a' közönség jobb része által próbák tétettek, könnyen elgondolható dolog; azonban annak bebizonyitására sem kell óriási munka, hogy a' szebb szerepek eddigi birtokosai tulajdonukat a' lordok kamarájához hasonló nyakassággal védik. Ha a' szerte szárnyaló hirnek hitelt adhatni, ez alkalommal egy értelemben vannak a' szinpad hivatalos tisztviselöi a' közvéleménynyel, 's ennél fogva az öregebb színészek közül több mint egygyel meghasonlásban. Mind ezek daczára is gátolatlanul lépnek-fel ujabb 's ujabb jövevények: de Rachel kisasszony, ki a' tragoedia birodalmában olly kizárólag uralkodik a' közös rokonszenv fölött, hogy semmi uj, komoly tárgyú, 's nem valami ritka érdemü darab, nála nélkül tartós részvétre nem számolhat, még eddig nem talált vetélytársnéra.

Ezen müvésznönek betegsége következésében származható huzamosb elmaradása a' szinpadról igen nagy kár lenne a' théâtre français pénztárának, 's a' hiányt még azon érdek is bajosan fogná kipótolni, melly Sand Györgynek elfogadott dramájához szükségképpen kapcsolva van. Véleményünk szerint itt elöbb számithatni megbukás mint diadalra. Ez elhiresült asszonynak költészi képei, sokkal saját világ nézeteibe vágóbbak, mintsem egy szinjáték szük korlátai köztt szabadon foroghatnának. Regényirónak a' merészen gondolt viszonyok és alakok kifejtésére, megmagyarázására vagy szeliditésére a' magyarázgatás minden nemához, a' bölcselkedésnek minden ágához szabad folyamodni; ö ha csak félig meddig ügyes is, mindig becsusztathatja alkalmas helyen a' netaláni ellenvetések elöleges megczáfolását. A dramában nem igy; itt mint a' festményben mindennek magát kell magyarázni; mi a' védelmezést illeti, az már maga által fél bünné lesz; az uj és merész pedig, mi, mind Sand asszonynál, a' közönséges gondolkozás-módtól tetemesen elütö, 's gyakran egymással ellenkező gondolkozás- 's érzésmódból fejlik-ki, szinpadon készitöjére nézve nem ritkán veszedelmes géppé lesz. Söt még

munkáinak fő kincse, a' nyelv, mellyet minden esetre mesterül tud használni, sem ollyan, hogy a' szinpadi hatásnak forrása lehetne. Inkább dúsan virágos, mint szigorún bélyegző; inkább a' kiáradáshoz, mint rövidséghez hajló az, 's nem bir azon sajátsággal valamit futtában csak jelentőséggel 's mintegy félhangon kifejezni: — pedig a' francziák az élénk dialogot megkivánják. Dithyrambi hangjával, mellyet olly halmozva használ, pazarló pompájával, mellyet olly szivesen fitogtat, néha még regényeiben is fárasztóvá lesz az üdlött költészné, nemhogy dramákban ne lenne; annál hajosabb volna pedig illy fenn héjjázó nyelvnek hallgatásból megértése. De ne feledjük mind ezek mellett azt is, hogy Sand asszony egész lapokat irt tele a' legegyszerűbb kellem, legmegragadóbb erővel; 's mielőtt szelleme természetéből dramai tehetlenséget tulajdonitanak neki, gondoljuk-meg, hogy a' lángésznek egyik jogai közé tartozik a' magát ujjá teremtés is. RÖJTÖKI.

HANGÁSZAT.

Pesten: 1) a' nemzeti casino termében nov. 10-dikén adatott hangászati mulatság egyike volt az itt adatott legnépesebb 's érdekesebbeknek. Tárgyai voltak: a) Beethoven Laj. jeles septettje két szakaszban; mellyek közt b) Mayseder „Iris" trióját játszák fortepianón, hegedün és cellón a' jeles Taborski Gabriela k. a. (Bräuer Fer. ur tanitványa), Taborski és Schlesinger urak. — c) Schodelné assz. Schubert „egerkirály" hires ballade-ját remekül éneklé német nyelven fortepiano (Erkel ur) kisérete mellett; 's valamint felléptekor ugy dal végén is hosszasan zajló tapsokkal üdvözöltetett.

2) A' pestbudai hangászegyesület ugyan e' napon a' már multkor emlitett esti órákban adá-elő Klein Bern. „David" czimü oratoriumát. Mind a' nagyszerü mü, mind a' hasonnemü sikerült előadás megfelelt a' közvárakozásnak, 's ujabb bizonyságul szolgált, hogy ez intézet hiven követve szabályait, czélja felé törekedni meg nem szünik. Igaz ugyan, hogy az illy, némi tekintetben hosszadalmas oratorium, a' nagyobb közönségnek nem annyira van inyére, mint a' müismeröknek; de miután illyesmit az egyesület szabályai leginkább azért tüztek-ki, mivel a' hasonnemü nagyszerü szerzeményeket egyedül csak illy egyesületektől várhatni, és mivel azokat is szükséges művészeti és izlésterjesztési tekintetből megismertetni, csak köszönettel tartozhatunk az egyesület munkás tagjainak, hogy azokat felváltva más könnyebb szerü és elegy tárgyú hangversenyekkel, előadatja, és igy a' közönség mindkét részének kivánságát teljesiti. A' főszerepek ez uttal a' kellemes előadásu és gyönyörü szavú S—i k. a (Sulamith), Sch—né assz (Thirza), N—r k. a. (Nathan) és K—b (Absolon), P—z (Joab), R—r (David) urak kezeikben voltak. — Hallgatók igen nagy számmal; kik között Pükler-Muskau hg. is abyssini hölgyével együtt szives volt megjelenni.

Sopronban oct. 25-kén esti 7 órakor adá az itteni muzsikai egyesület fennállásának 11-dik évében első hangversenyét; mellynek részei valának: 1) Ouverture Auber „érczlovához." — 2) „La Cantilena" fantazia gordonkán (violoncello) négyes kisérettel, Rombergtől; előadá Uhl János ur, Esterházy herczeg kamara-hangásza Kis-Martonban, 's a' soproni hangász-egyesület tiszteletbeli tagja. — 3) Sopran-dal, Rossini „Semiramide"-jéből zongora-kisérettel; énekle Watervliet Emilia k. a. — 4) Grand Potpourri brillant et concertant pour le pianoforte, violon, et violoncelle,

composé par Charles Czerny; előadák Z-i Sl—ta Adèl kisasszony, Kern Márton és Uhl János urak. — 5) Kettös dal sopran és bass-ra; Mayerbeer „il crociato in Egitto"-jából; éneklék Watervliet Emilia k. a. és Purt Károly. — 6) Változatok Schubert gyász-keringője felett Merk Józseftöl; játszá hangászkar-kisérettel Uhl János. — 7.) Auber bálejének ouvertureje. — Uhl urnak nem fejezhetjük-ki eléggé hálánkat, hogy ide fáradott, minket játéka kellemének éldelhetésében részesitve. Ő ma is rég óta ismert művészségének minden oldalát tárá előttünk-fel. A' hangászat-ismerö öt ugyan tökélyes nagy művésznek még nem nevezheti-el; de igen egy igen kellemes játszónak; ki nem annyi bravourt, mint kellemes, finom, rendkivüli correct játszást bizonyit-be. Engedje azonban nekem mondhatni, hogy azon két darab, mellyet játszék, nem vala a' legszerencsésb választás: mivel a' muzsika-értönek jelességök által ugyan nagy éleményt szerzének; azonban a' nagy közönségnek hosszadalmuk által kissé untatókká váltak. — Watervliet k. a. olasz modorjával ismét gyönyörködtetett; ma jobban is látszott hangján lenni, mint közönségesen. — Purt ur még kezdő; azonban hangja csengő, erös, noha coloraturája eddig, ugy szóllván, éppen nincs: éneke azonban eléggé kellemes; csak szorgalmat tanácslunk neki, melly után sok jót várunk. — S. Adèl k. a. előadásának sikere a' legfényesebb vala. Az igen kellemes műnek szerencsés választása, párosulva az érzésteli, gyöngéd finomságú, fényes, bravour-teljes, tiszta, pontos játékkal, ritka müéleményben részesite minket; hivatása zajos és többszöri volt. Solójit Kern ur, sok bravourral, de kevesebb gyöngédséggel, Uhl ur ellenben igen csinosan és sok finomsággal kiséré a' nevezett kisasszony játéka alatt. Köszönet nekik e' szép estvéért. — Az ouverturek ma igen igen sikerültek; illy tisztán, pontosan 's egybevágólag még ritkán vala szerencsénk azokat előadva hallani. KIESI GYULA.

TÁNCZ.

Nöegyesület tánczmulatsága Budán. Folyó 1839-ki november 21-kén fog Budán a' jótékony nöegyesület javára az országház termeiben egy sorsvonással összekötött álorczás tánczvigalom tartatni, mellyre az emberszeretetü ikervárosi közönség hivatalos. A' belépti jegy 48, a' lotto-sors 20 pengő kron megszerezhetők Budán a' választmány minden tagjánál, Pesten pedig Külkey Henrik egyesületi titoknoknál; azon felül a' várban Milecz Imre rőfös kereskedőnél; a' viziárosban Reischel Károly fűszerárusnál; a' ráczvárosban Róth József gyógyszerésznél. A' többit az annak idejében megjelenendő hirdetmény közlendi.

DIVAT.

46-dik divatkép (Parisból). — Skót vállkendő és ujas csuklya (capuchon); selyemfelruha — Bécsi divat nov. 7-ről: ruha pamut-musselinből kék selyemmel szegve; bournousse kék atlaszból csipkével körözve; atlaszkalap csipkével 's blonddal.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiaczon, Denes-ház, 86-dik sz. a.

Nyomtatja Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

HONMŰVÉSZ.

AKADÉMIA
TÁRA

92.

HONMŰVÉSZ.

Pesten vasárnap november 17kén 1839.

KÖLTÉSZET.

A' haldokló

Fogadd, hiv nő, vég csókomat,
Bucsúzó férjedét,
Könnyezni szünj elhunytomat,
Az egek végzetét;
Tulhonban is van érzelem,
Ott is lángol a' szerelem.

Ápold e' kisded gyermeket,
Miként a' bús apát:
Tartsd benne fenn emlékemet,
Szerelmem zálogát.
Vezessed őt siromhoz el,
Hol fog hamvadni e' kebel.

Hamvadni fog, de szellemem
Feletted őrködend,
Szived míg tú! ez életen
Hű társommá leend —
Addig haló földhant alatt
Sem éldelem nyugalmamat.

LAKNER SÁNDOR.

SZORGALOM.

Vizellenes kenderdarócz (Hanffilz). Ama számos készitmények között a' módositott szorgalomnak, mellyeket Parisban az utósó műkiállitásnál látni 's bámulni lehete, különösen magára vonta a' figyelmet azoknak egyike, melly a' kendernek elkészitését tárgyazván, „Chanore inpermeable“ nevezet alatt volt megtekintésül kitéve a' közönségnek, mellynek feltalálója bizonyos Marsuzi di Aguirral, kinek gyárát 's raktárát Parisban találhatni-fel.

Alig képzelhetni 's hihetni, mennyiféle használásra alkalmas a' kender-készitmény, mi tulajdonképp' semmi másból nem áll, mint csupán a' kender-növény rostjaiból, mellyek, miután 50—75 reaumuri fok hévségnek kitéve voltak, megszárittattak, 's a' légmérsék behatása ellen érzéketlenekké tétettek, — ugy szóllva, összekóczozva (verfilzt) 's kövér, gyantacsipás (bitumenes) anyagokkal egyesittetnek. Ekképp' elczélzak módját megadni annak a' hajlékonyság 's keménység minden tetszés szerinti fokozatát, 's minden kivánatos formába hozni azt. Igy elkészitve előttünk fekszik tehát a' kenderdarócz, mint surrogatuma a' bőrnek, a' fehér agyag-cserépedénynek, sárgaréz-pléhnek, fának, téglának, palakőnek; a'

Parisban közszemléletül kiállitott nevezetes tárgyak e' készitményből következők levén előmutatva: tüzvedrek, csákók, vizcsövek, málhazsákok, kalaptartók, virág-diszedények, medenczék, viz fazekak, tányérok, palaczkok, poharak, 's ház-tetőt bebefedő táblák. — Előbb érintők már, hogy e' kenderdarócz több helyen kipótolja a' fát; — itt még azt is hozzá tesszük, hogy azt részenként talán ki is küszöböli. Miután t. i. a' nedvesség behatásától éppen olly keveset szenved, mint a' hévségtől megváltoztatást; miután ezentul a' legszebb — ékesitményeket elfogadja, — legnagyobb könnyűséggel következik, hogy nagy fontosságú lesz a' szobák belső ékesitésére, 's mi több, még az épitvények külsejére nézve is. A' diszitett darócztáblák, akár milly nagyságban 's alakban hagyják magukat készittetni, 's e' kenderdarócz főtulajdosága abban létezik, hogy minden testet, mellyet beterit, a' nedvesség ellen óv. — Ha e' kenderdaróczot háztetők befedésére alkalmazzuk, azt fogjuk találni, hogy ezen alkalmazás a' legjobb következésű 's legfontosabb leend. Kiki tudja, mennyire terhelik a' cserepek a' házfedelet, milly töredékeny a' palakő, hogy az még tüzveszélyes is, 's milly kellemetlenségeket szülnek más materialék, mellyekkel a' tetők befedvék. A' kenderdarócz, puha 's könnyű levén, nem von magába nedvességet, kevesebbet szenved a' fagytól 's hévségtől, mint más egyéb anyag, bármiféle alakhoz közeledik az, 's idővel megrongálva könnyű módon ismét kijobbitható. Mi pedig fő ennél, az, hogy a' házfedélnek csak csekély terhet kellvén hordoznia, — itt a' költséget vevén tekintetbe, a' legolcsóbb háztetőt teremthetni elő, 's ez nem éppen az utósó pont, mellyre jelen időben az épitéseknél ügyelni szükséges. — A' kenderdarócz általi háztető-befedés, tetszés szerint lehet szürke, vörös vagy fekete szinű; 's ha mi azt még szilárdabbnak akarjuk készitni, különös ár-felemelés nélkül, alárakhatni egészen keskeny érczlapokat, vagy vékony táblákat érczből. Ennek helyeztetésmódja a' háztetőkhez képest változik. — E' befedő materiáléval a' lefolyt évben nevezetes próbák tétettek franczia országban; 's a' következés tettleg bebizonyitá, hogy a' várakozásban nem csalatkoztak. Az eddig vele befedett tetők nem szenvedtek nevezetes változást, legalább többet nem, mint azok, mellyek a' mozgékony polonceau-i földcsipával, vagy asphalttal voltak beteritve. — Az utszák megjeleléseül is használták egy év óta ezeket, mint egyes táblákat, 's egész mostanig megtarták egészen eredeti szépségüket 's fényüket. Ezeknek alkalmazása e' végre nagyobb kiterjedésben fog használtatni nem sokára. Ennél fogva tehát méltán feltehetni azt is, hogy a' tábláknak e' czélra alkalmazása rövid idő

mulva nagy kiterjedést nyerend — Valljon mikor tapasztal magyar hazánkban is a' technologia illő méltánylást, 's mikor léphetünk-fel valamelly érdekes uj találmánynyal? NOVÁK DANIEL.

Selyembogarak étetése burgonya-keményitővel. Babo báro érdekes tapasztalatai szerint, mellyeket ez évi selyemtenyésztéséről a' badeni gazdasági hétilapban röviden közrebocsátott, felette kedvező eredményeket adna a' selyembogaraknak burgonya-keményitővel tápláltatása. Ezen étetést ő elején kis mértékben próbálá. De a' hernyóknak utósó fejlésszakában látta a' chinai selyemtenyésztésről nem rég megjelent munkából, hogy Chinában az utósó falkorszakban (Fressperiode) porrá tört eperfalevelekkel 's eperfalombokra hintett risliszttel táplálják a' hernyókat; 's ez által felbátorittatván, napjában egyszer burgonyakeményitővel hinté-be az eperfaleveleket hernyói számára, mig ezek be nem szövődtek. A' hernyók ették azt, 's olly nagyokra nőttek, millyeneknek előbbi években soha nem tapasztaltattak. Eljövén az idő, midőn tetemes hernyó eldögleni szok sárgaságban, ez szembetünőleg csekély volt; de hogy ez a' keményitő-táplától vagy az a' mellett használt chlorral füstöléstől eredett-e, most még eldönteni nem akarja: azt véli még is, hogy tapasztalá, miszerint gyakoribbá lett a' sárgaság, mihelyt fogytán volt vagy takarékosabban adaték a' burgonya-keményitő; mi arra birá őt, hogy ismét hintetett e' táplából a' hernyóknak, mire a' sárgaság tünni kezdett. Mérési próba mutatá, hogy nem keményitővel táplálтatott hernyókból mintegy 300 gubó ment egy fontra: ellenben a' keményitővel táplálтattakból csak 260. Ugy látszik tehát, hogy a' burgonya-keményitőben olcsó szer van feltalálva nemcsak a' hernyóknak épségben tartására, hanem a' selyem szaporitására 's erősbbé tételére is; mi ennek legombolyitásakor is bebizonyult, midőn a' leglinomabb szálak is felette ritkán szakadtak-el. Különös tüneményként emliti még Babo, hogy a' beszövődésig még fel nem nőtt hernyók csak levelekről eszik a' keményitőt, a' beszövődésig felnőttek pedig asztalról, mi rá szóródott, evék. — Az eperfáknak étetésül használása ugy történik Babónál, hogy a' két éves bokorfákat megfosztja leveleiktől, még pedig ugy, hogy nem a' bokrokról szedeti azokat le, hanem mintegy $2^1/_2$ lábnyi hosszú egész ágakat vágat-le, 's ezeket adatja a' hernyóknak. Az alsóbb ágacskákat a' fákon hagyja, hogy meg ne rontsa ezeknek növését, 's elmetszés után csak uj, következő évre szolgáló növéseket, szőlőként, hajtanak. Az igy nyert ágacskák sokasága fa tekintetéből nem csekély hasznot hajt; mert bőven ad hernyók körüli fütésre megkivantató tüzelő szert. (Polit. Journal).

KERTÉSZET.

Harrach gróf layta-brucki kertje tagadhatlanul legszebb az egész ausztriai birodalomban, sőt talán egész német országban, mi több, egyesek állitása szerint egész Europában. A' csudaszép park olly igéző fekvésű, a' facsoportozatok és berkek olly buján tenyészők, a' ritka növények és fávészeti különségek olly számosak: hogy az utazó, ki e' tájon utazik, halálosan vétkezik maga ellen, ha e' tündérszerű kertet meg nem tekinti. A' figyelmet és bámulást leinkább lefoglalják az óriási platanok, a' tölgy-liget, a' majdnem elláthatlan rétek, mellyeken legkülönfélébb nemű pávák begyeskednek, 's a' kertet több helyen átkanyargó Layta, mellynek hullámain legritkább külföldi szárnyasok libegnek. Különösen meglepő tekintetet nyujt pedig a' számos üvegház. Ezekben a' pálmafának minden neme látható, 's közttök legtekintetesbek a' Pandanus és cocus nucifera. A' szemlélődőt egy zöld házba is vezetik léptei, mellynek minden ablakrámája, minden szege ugy be van nőve ficus stibulatával, hogy a' belépő kisértethe jő hinni, miképp' valamelly ügyes függönyöző, a' természetből kanyaritott-ki egy nagy zöld szőnyeget, 's mesterkézzel itt minden legkisebb tért beaggatott vele. Egy más házban a' golgoták kötik-le figyelmünket, mellyek mult nyárutó vég-napjaiban teljes virágzásban voltak: Ugyan az időben nehány példány tillasandria formosa is virágzott. Azonban lapjaink szük köre nem engedi mind azt előbeszélni, mi a' brucki kertet fűvészeti ritkaságok gyülpontjává teszi. Ezeket inkább látni kell, mint leirásból ismerni. A' kert minden idegennek nyitva áll, 's Wank ur már 30 évtől fő kertész, lekötelező szivességgel 's tárgy-ismerettel mutogat-meg mindent.

FESTÉSZET.

Biard-nak, a' jeles festésznek, műtereme Parisban a' Vendome-téren van. A' rendkivüli magas ablakokról nehéz, sötét sárga függönyök hullámzanak alá; a' padlatot arany czifrázványokkal elöntött bőr-szőnyegek fedik. A' mennyezettől gazdag redőkben lehulló karpitokon minden nemzet hajózászlója látható, 's két talajon Apollo és Diana antik szobraik állnak. Köröskörül a' festésznek tanulmányi tárgyai és ritkaságok függnek: egy Eskimo nászdja, keleti edények, afrikai tollfőveg, négernők üvegékszereik, egy Scott Walter-i lovagnak fegyverzete, arab fegyverek, congoi nyilak és puzdrák, török kardok, lovagszablyák 's a' t. — Biard még fiatal ember, 's már megjárta az egész ismeretes világot. Tizenkettedik évében hagyván oda az atyai la-

kot, látta az északi tengert, Afrikát, keletet, spanyol, olasz, görög, skót és holland országokat; volt hajóslegény, iró, tengerész-tiszt, szegény és névnélküli, gazdag és hires. Műtereme tömérdek és különféle őt tisztelő és szerető barátainak gyülhelye.

LITERATURA.

Emlény, mint uj esztendei 's névnapi ajándék, éppen most jelentmeg Heckenast Gusztáv urnál, aczélra metszett öt képpel (gróf Széchenyi Crescentia, szül. Seilern grófnö; a' harem hölgye; gróf Szenczyné; a' nagyidai vajda; Irene) 's következő tartalommal: Adorján. Egy töredék alá. Beöthy Zsigmond. Bölcső dal. Menyasszony dala. Bezerédy Amalia. Virág-regék. Csató. Boldog szerető (novella). Erdélyi. Őszi dal. Kis leány vendége. Garay. Ne ábrándozzatok (novella). Házi boldogság. Az emlékezethez. A' magyar leány. Nagyidai vajda Az égő ház Hegyalji. Hegyen 1—2. — Jósika Miklós. Rózsa Maria. Kazinczy G. A' dal leánya. Kovács Pál. Az általános örökség (vig játék 1 fvsban). Kuthy Lajos. Bal itéletek (novella) Matics Imre. A' sirból. Egy kisded sirkövére. — Pajer. A' fölleg. Téli dalok. I—V. — Pulszky Ferencz. Népmondák. I—III. — Riskó Ignácz. Vallomás. Számolás. Sir felett. Sárközy. A' harem hölgye. — Sujánszky. Agg szüz. — Szelestey László. A' reményhez. Vachott Sándor. Panasz. Éjjel. — Ára e' zsebkönyvnek habos vörös selyembe kötve 's arany metszettel 5 ft. e. p.

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

PESTEN nov. 11-kén „Borgia Lucretia“ ismét bérletszünéssel 's ismét nagy számú közönség előtt adatott. Schodelné assz. a' czimszerepben ma a' szó teljes értelmében remekelt. Az a" gyöngédség fija iránt, az a' rettegés a' Nobilik köztt, az a' hizelgés férje elaltatására, az a' kétségbe eső aggódás fija kétszeri megmérgezésénél 's végre a' fájdalom alatt megtört léleknek amaz eleven tükrözése mind annyi solitairjei a' nagy egészet tevő művészi koszorúnak, melly fején már rég ragyog. Dicsérettel emlitendő a' többi személyzet és hangászkar is. — 12-kén „kénytelen király“ vig játék 2 fvsban. Lovinszky Alexia grófnőt ez uttal Lendvayné assz. adá; 's ha mondjuk, hogy élethübb, kimeritöbben 's még is több asszonyisággal, mint elöznöknéje: nem mondunk sokat. Ezt egy sületlenségekből összetoldott foldott 's néma játéknak kereszteltt érthetlen valami követé „természet növendéke“ czim alatt, mellyben a' fő szerepet Amathäa két collegája vivé, 's mennyiben állatiságuk körébe esett, jól vivé. Illy sületlenségekkel valóban kár a' türelmes közönséget gyötörni. — 13-kán bérletszünéssel először adatott: a' „saardami polgármester“ vig opera 2 fvnsban. Olaszul irta Gilardoni, forditotta Lengey. Muzsikája Donizettitől. A' hajógyárt képező 's más uj diszitményeket festette Engert ur, szinházi festő. A' játékban előfordult matróztánczot Kolosanszky baletmester urnak betanitása szerint a' balétszemélyzet tánczolá. — Bővebb tudósitást e' dalmü felől, mellynek első előadatása a' nélkül is inkább csak főpróba gyanánt tekinthető, közelebbi ismé-

eltetése után fogunk közleni. Addig is annyit érintünk, hogy a' szinteremnek csaknem minden helye el volt foglalva, 's az igen nagy számú közönséget ez uj vig operánk jól mulattatá.

NAGY-ENYEDEN, Őszhó 2-dikán megyénk tágos 's kényelmes termébe átszállitott szinpadon Göde István jutalmaul: „Viszonyok hatalma" (szom.ját. 5 felv. Robert Lajos után Joannovics Döme) fordult-meg. Szinészink ipara mellett is lassú- és fárasztónak találók e' művet, főleg 3 első felvonatában; vége azonban kielégitett, mit a' viszonyok ható fejlésén kivül a' jutalmazott (Falkenau) és Szaplonczay (Weisz Móricz) helyes játéka vivott-ki leginkább. Kántorné (Aurelia grnő) ujra meggyőze szintőkélyeiről. Pályné (Antonia) 's Feleky (Gusztáv ezredes) szokott készültséggel; de F. igen fiatal vala testőrség vezérének; sokan tevék azon jegyzetet: „ollyan, mintha most kelt volna ki a' katonanevelőből." Gödéné (Emilia) 's Királyhoz (Wall) ez alkalommal csak egy nyelvünket érdeklő kérelmünk van: hagyjanak föl azzal a' fülsértő tótos á- 's ékkel hemzsegő tájejtéssel, mellynek alig némelly aljas pórszerepek előadásánál lehet helye. Ne feledjék kegyetek Bajzának következő szavait: „Színész nem egyes hely, táj vagy megye, hanem ország és nemzet gyönyörködtetésére játszik; előadásain mindenféle tájbeli hallgató van jelen, 's ámbár ezen hallgatók közül sok beszél saját szülőföldének dialektusán, de mégis mindenik keblében él (talán csak a' pórt lehetne kivenni) bizonyos tiszta magyar kiejtési ideál; ezen ideálhoz igyekezzék a' színész közeliteni, akkor fogja minden művelt hallgatóját egyenként kielégitni, 's akkor leszen kiejtésben is nem mindennapi, hanem művész." Kritikai lapok VII. füz. 50—11. Nézők nem annyian, mennyit a' nagy terem befogadhat, 's az elöhivatást nyert jutalmazott érdemlé. — 3-kán Dumas egyik itt nem adatott 3 felvnsos dramája: „Monaldeschi" jöve szőnyegre Havy Mihály forditmánya szerint. Darabról egyszeri, főleg vidéki (annyi nyirbáló kéz, körülmény-, annyi stylizáló szájnak kitétetve levő) előadatására ítéletet mondani, ha még olly készülettel birnánk is, millyennel nem, józanon nem mernénk. Igy csak következőt mondhatunk: ugy látszik a' mű jelesség- 's hatással birna, ha az aljas lelkezetű Monaldeschival megbarátkozhatnánk. Előadása csak türhetőnek mondható, mert Gödéné (Paula) nem természetes hang- és hideg taglejtései, meg Király (Sentinelli) darabos, egyhangú szavalása, szörnyű feszessége; végre Szaplonczay (Monaldeschi) tulzott némberes sopánkodásai lehetlenitének jobbat. Pályné a' szeszélyes 's ollykor egész regényi alakban feltünő Krisztinát, kivált hol női daczot kelle valósitnia, mondhatni, jól személyité. Azonban figyeltetni kivánjuk ezen igen szorgalmas színésznönket: ügyekezzék mozgásaiba minél több könnyűséget, beszéde- 's elmondásába minél több természetességet önteni, különösen minden szótagot tisztán ejteni-ki. Nézők szokatlanul kevesen, azért is, mert a' collegiumi ifjúság szünnapra távozott. — 4-kén Schäell Fridrik brassói művész az általa feltalált hengerzenén (Accordine) müelőadást tarta szinpadunkon következő darabokból: 1) Nyitvány „algiri olasz nő" daljáték-; — 2) Cavatina Bellini álomjárójából. — 3) Lengyel dalok, keringők 's fris magyar. Ez uj, 's mint feltalálója irá: Erdély több városában tetszést nyert, zeneszer a' kézorgonák themáján alapul; különbözö darabok különböző hengerek betétele által eszközöltetnek; egyébiránt alkatására, ugy látszik az ismeretes harmonika adott alkalmat. Az alkotmány nem nagyobb egy középszerű zongoránál, 's

kül alakja hasonló a' kastenhez. Mint ön találmány e' mü dicsérendö; különben igy, mint látók, alig kaphat nevezetes hirre. Hangja gyönge, 's nem elég pontos. A' festészetben szintugy mint a' zenészetben középszerüek kinem tünhetnek soha, valamint a' költö, ki nehány rimet toldozott 's foldozott. Oka, mivel a' pálya végtelen, mint maga a' tökélyesülés. Középszerüség itt hamarább kitünik, mint bárhol, 's a' vas szorgalom is magára csak nem elég Azonban, meglehet, idövel czélszerü javitások még jelessé tehetik. — Mi itéletünket csak az elöttünki müködésböl vonók-el, 's alkalmazók az egészre. Nem nagy számú közönségünknek leginkább a' 3. szám alattiak tetszettek. — 5-kén elöször: „Hinko és Markitta" regényes szinját. 5 felv „ifjabb gyermek" 1 felvnsos elöjátékkal. Birchpfeiffer Karolina után Kiss Iván. E' jócska mü elöadását sikerültnek mondhatjuk. Göde (Fülöp) bajos szerepét dicséretesen lépteté életbe, 's az est érdemfüzére kétségkül övé. Bár máskor is illyen elemében láthatnók! Azonban egy pár észrevételkét még is tehetünk: 1) Alig hisszük, hogy a' ‚harczháború' olly tömérdekszer elöfordulna 2) Mi bármint is megfeszitsük képzelöerönket, józan ésszel ‚láng hab'-ot alig tudunk képzelni. Valami láng legyen még is hab, e' különös 's ujdon találmány lesz. Nem ismerjük e' müt közelebbröl, 's azért nem tudjuk, ki hibája az érintett kicsinség. -- Szaplonczay (Hinko), Pályné (Markitta) iparral versenyeztek Gödével, valamint a' derék Kántorné (Volkner Margit) is csekély szerepét érdekessé tette. Nem feledjük Nagyot (Jobszt, bakó) is kiemelni; a' többiek is ügyekvének. Nézök jócska számmsl.

KOMOLY 's társai.

MISKOLCZON a' Tóth István, Balla Károly, Telepy György, 's Ujfalusy Sándor egyesült szinészigazgatók vezérlete alatti szinésztársaság sept. 19-dikén „veszedelmes nagyné" czimü darabbal kezdé-meg télszaki pályáját. — 5-dikén „Romilda" — 6-dikán „fiatal házasok" — 13-dikán „parisi naplopó" — 16-kán „tékozló" — 17-kén „notredame-i toronyör" — 19-kén „neslei torony" 20-kán „tékozló" (ismételve) — 25-kén „Pókaiak" — 27-kén „Intermezzo" adattak. Általján véve mindenkor szorgalom, rend, 's az egészre nézve pontosság mutatkozék; — nézök földszint 's karzaton szép számmal; alsó sor páholyok ollykor meg lehetösen telve; a' felsö sor páholyok általánosan üresen szoktak lenni. Remélhetö azonban, hogy ezentul a' szüreti napok szüntével méltányosb pártfogást nyerend e' társaság, mellyben Erdélyiné, Balláné, Tóthné, Tóth, Balla, Telepy, Ujfalusy különösen jelesek, a' Láng-pár haszonvehetö, 's a' többiek eddig kitetszö ipart bizonyitának. — Köz kivánat volna még azon észrevétnek teljesülte, hogy szerelmes szerepekre egy ügyes szinész csatolná magát hozzájok. — Oct 29-kén „Dienes" jöve szönyegre, mellyben egy mükedvelö a' nehéz czimszerepben nem kevés szinijártosságot bizonyita-be. Belöle egykor derék szinész válhatnék. — Tóthné (Eszter) igen kedves vala. Balla (Dávid) egész figyelemmel 's tüzzel vivé szerepét. Tóth (Remete) kisded szerepében is rég ismertt érdemét emelé-ki. Ujfalusy (Király) méltó tetszést nyert; — szóval az egész tökélyesen kielégitö volt. Végén a' mükedvelö zajosan hivatott, 's „éljen"-nel tiszteltetett.

MŰBARÁT.

KASSÁRÓL. November 1-jével a' téli magyar szini mutatványoknak kellett volna kezdödni; azonban sem az igazgató, sem tagjai mindaddig meg nem jelenvén, a' szinházban még a' Padevieth igazgatása alatt levö német gyenge társaság játszik. Mint halljuk, holnap (nov. 8.) utósó elöadása lesz.

A' dolgok illy helyzetében természetes a' különféle beszédek, gyanúskodások és vélemények eredménye; 's mint közönségesen szokott lenni, az ahoz nem értők, a' szinházat (akár magyar akár német legyen az előadás) keveset látogató bizonyos uracsok, leginkább tüzeskednek; az ahoz értő és valódi magyarok, kik tudják és képesek felfogni, mi nagy befolyással van a' magyar szinház a' nemzetiségre 's magyarosodásra, és jelenleg mi akadályokkal van összekötve egy rendes társaság összeállitása, mióta a' pesti magyar szinház fennáll, mosolygva a' hasztalan beszédeken komolyabb részről veszik, nézik a' tárgyat, és a körülményeket összevetve béketürök, bizton remélve annak ellenére is, hogy, mint hirlik, az igazgató pénzétől megraboltatott, 's e' szerint nagy vállalata további sikeritésére maga erejéből tehetlen, a' kirendelt t. cz. szinészeti biztosság módokat találand, mi szerint nem sokára egy kielégitő m. szinésztársaság alakulhat. (Mint hallani, most Nagy Váradon levő Kilényi társasága, kedvelt Dérynénk közbenvetésére, mi a' nagy művésznőnek becsületére válik, mert látni, hogy Kassára hálával emlékezik vissza, kész az igazgatóval egyesülni.) — y. — ó.

EPERJESEN, sept 25-kén Kolonics Alfonza és Cseleyné jutalmukra a' „peleskei notárius“ tömött szinházban másodszor adatott. — 29-kén szabad ég alatt „Cserny György“ előadása bizton elmaradhatott volna. — October 1-jén Nagyné és Házy részökre „Dienes, vagy, a' királyi ebéd“ Szigligeti dramája, tetszett. Dienes szerepében egy műkedvelő sikerrel lépett-fel. Nézők nem sokan — 5-kén Barna és Gyarmathy felsegélésökre adandó „ördög-üző Fábián“ (?) nézők nem léte miatt elmaradt. — 6-kán Lendvay és neje részökre „Domi, az amerikai majom“ hozatott szinre. A' czimszerepben Lendvay untatott. — 8-kán rendes bérletszünetben „Lumpacivagabundus“ előadása valóságos comoedia volt. — 10-kén rendkivüli bérletszünettel „vetélytársak, vagy a' kassai székes templom épitése“ igaz történeten alapult szinjáték 3 szakban „haza jövetel és hálaáldozat“ czimü előjátékkal 1 felv. (Tóth Lajos után Klestinszky László) különös szorgalommal adatott. A' darab köztetszést nyert, és majd minden jelenése megtapsoltatott; végén az egész személyzet zajosan kihivatott. A' t. szerző ur, mint Szövényi István, örömére minden valódi magyarnak, kik nagy czélját fellogni és méltánylani képesek, fellépni sziveskedett. Kitünöbbek valának. Szerbényi (Donato) és Kollonics Alfonza (Jolánta), Cseley (Makári) Róza (özvegy Szövényiné) és Benkő (Pietro) iparral játszottak Két műkedvelő által eljártt kettős magyar táncz ismételtetett köz-kivánatra. Nézők szép számmal, kik ma valahára elégülten hagyák-el a' szinházat. — 13-kán utósó mutatványul Benkő és Róza részökre két vigjáték „a' fiatal kereszt anya“ és „eleven holt házaspár“ mérsékelt számú nézők előtt. TÁRCZAIAK.

DIVAT.

Parisban a' női ruhák, kalapok körében a' különféle szinű 's árnyéklatú, sőt koczkázott bárson is főszerepet játszik. — A' köpönyegek is elővétettek nyugalmi helyökből; könnyü pelerinnel és bájosan lebocsátkozó ránczokkal birnak. Egyéb ruhák nemében kitünő ujságok nincsenek. A' prémből ismét nagy divatban leend e' télen.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiaczon, Dencs-ház, 86-dik sz. a.

Nyomtatja Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

93.

HONMŰVÉSZ.

Pesten csötörtökön november 21kén 1839.

SZORGALOM.

Az asphalt használása épitési czélokra.

Az asphalt, vagy földszurok, tudomás szerint, kemény, sötétszinű, szagtalan, 's izetlen földcsipa, melly könnyen olvad, 's világos szinnel ég, különösen svéd ország, Dánia, Siberia, Palatinatusban, 's uszva a' holt tengeren is feltaláltatik, honnan „az asphalt-tenger" nevezet származik. Ez a' kereskedésben, mint már a' Honművész f. é. 36. 37. 39. számaiban megjegyzők, következő három nevezet alatt fordul-elő: 1) szurkos földcsipa, ásvány-kátrány; 2) bitumenes ásványragacs; 3) asphalt-malter.

Herodot, Pausanias, 's több más irónak bizonyitványa szerint bevalósul, hogy az asphalt, a' földkátrány, már a' legrégibb népeknél használtatott az épitéseknél, 's névszerint azoknak tekintetök megegyezik abban, hogy a' babyloni falak téglákból épültek, mellyek asphalt által voltak egyesitve egymással. E' materiale mennyisége Ázsiában annak efféle alkalmazását lehetővé tette e' földrészen, mialatt Europa, még sokkal később is, azt egyedül csak orvosi czélokra használta, 's e' kevés szükséget Persiából 's Palesztinából szerzé-meg. — Csak 1740-ben Val-Traversben, Neuvchatel szomszédságában Swaiczban, találtatott ez fel de la Sabloniere ur által, ki e' terményt franczia országba hozta-be. Ehhez járult igen rövid idő mulva még egy második földcsipa (Erdharz), mellyet hegyolaj, hegykátrány (Pisasphalte) nevezet alatt a' bechelbrunni és lobsani aknákból, Weissenburg közelében, Strassburgnál nyertek, 's melly valamivel puhább volt az elsőnél. Ez idő körül volt az asphaltnak franczia országban hydraulikai munkáknál használása, név szerint Latona bassinjének restauratiójánál Versaillesben, 's a' parisi jardin de plantes, vagy növénykertben; 's ez alkalmazás azóta szünetlen helyet kölcsönzött az épitési materialék között, az architektusok használván az asphaltot bassineknél, viztartóknál, terrasse-oknál. Azonban a' természetes asphalt ritkaságánál csak még inkább emelkedett annak becse 's ára, használása korlátozva volt; igy tehát az architektusok kénszeritettek jobbadán efféle munkáknál az olcsóbb hidraulikai meszet, a' puzzuolanit 's tb. használni.

A' gas-világitás Lebon francziának találmánya, melly Angliá-

ban a' tökélyesség magas fokára emeltetett, ismét franczia országba tért vissza, 's tehát igy az asphaltra nézve is változást szült. A' hydrogen-gas készitésénél t.i. nagy mennyiségét nyerhetni a' bitumenes anyagnak, mellynek számára csak hamar alkalmazást találtak Poyen és Gourlier mint elsők, szabadalmat vevén reá, kik a' gas-kátrányt földcsipa helyébe épitési czélokra használák, 's mindjárt reá Brillantais, Parisban, ragacsokat, czementeket, járdatáblákat 's csatornákat készittetett vizvezetésekre e' gyurmából. — Megismervén ennek hasznosságát, a' szorgalom is nevekedett ez ágazatban. A' gas-gyárok már alig birtak elég kátrányt teremteni, 's igy azt használák, melly a' faeczet kinyerésénél mint mellék-készitmény marad, mig végre megemlékeztek a' seusseli és lobsani aknákra, mellyek a' természetes asphaltot adák, 's azt azután Bastènebőll Dax-nál, 's Puits de la Peye Auvergne-ben, ezentúl még külföldről is megszerzék. — Az asphalt használása még mindig nevekszik, napról napra általányosabb lesz, 's most már csak azon kérdés forog fenn, miféle javitásokat lehet nálunk használni, 's mi illetlenségeket kikerülni. Hogy tehát e' kérdésre illőleg felelni lehessen, szükséges lesz valamivel közelebb a' bitumenes anyagokat azoknak kölönneműségét 's készitését megvizsgálni.

Azon földcsipák, mellyeket épitési czélokra használnak, felosztatnak természetes 's mesterségesre. A' természeteseket találhatni a' földben, vagy nehány folyamon uszva, mellyek éghető anyagok, szén- 's vizanyag tartalmú alappal, vagy higak, puhák, vagy kenyények; a' két utóbbit azonban lehet hasonlag hévség által hig állapotban előmutatni. Ezek összesen égnek, mi alatt erősen gőzölgnek, 's kemény, sajátos szagot terjesztnek körülöttük. — A' kemény földcsipa, asphalt, vagy földszurok nevezet alatt ismeretes, fekete és törékeny, 's fényes a' törésnél. Találhatni azt Palesztina, Albania, magyar ország, Schwaiczban 's a' t. A' második faj, puha, ragadós; folyik már gyenge hévségfoknál is, 's Malthe, Pisasphalt, vagy hegykátrány nevezet alatt ismeretes. E' fajt jóval nagyobb mennyiségben találhatni, mint az elsőbbet, 's alapja a' seusseli asphaltnak, hol az mész tartalmú földben fekszik, mellyből olvasztás által nyerhetni. A' lobsani asphaltgödrökben egyesitve van ez anyag kavicstartalmú homokkal, mellyből nyerik, a' homokot nagy vas üstben főzvén vizzel, 's a' fenn uszó csipát lemeritvén. A' folyó földcsipa, Naphta nevezet alatt ismeretes, egy kevéssé szines, 's fölötte futó, elrepülő; mihelyest kevéssé megkeményedik, barna vagy fekete szint vesz-fel, 's azután petroleum (kőolaj, vagy hegyolaj) nevet nyer. A' naphta igen ritka, 's fellelhetni Persia, Toskánában; használtatik kivilágitásra 's fiir-

nácz gyártásra: a' hegyolaj ellenben feltalálható gyakrabban, és pedig franczia 's más országokban. Ha a' hegyolaj idősebb, vagy ha befőzés által tömötté tétetik, a' hegykátrány közlépcsőzete által asphaltba megy által, — egy olly fokozat, melly természetben is feltalálható. — Vannak ugyan még más bitumenes anyagok is, mellyekről azonban itt nem teszünk említést, miután azok mostanig artistikai czélokra nem nyertek alkalmazást.

Ama mesterséges efféle anyagokról akarunk röviden most már szóllni, mellyeket több joggal, mind eddigelé történt, kátrány névvel kell nevezni. Ezek között ama kátrány foglal-el első helyet, mellyet a' kőszén pároltatásakor nyerünk világító gas számára. A' kőszén t. i. e' munkálatnak háromféle készitményt ad, gasneműt, higat 's keményet. A' gasnemű között, a' viz és szénanyag tartalmúak azok, mellyek összesen világitást képeznek; a' kemény a' koaks, melly mint éghetőszer jut a' kereskedésbe; a' hig termények ből kettő van, — egy vizes, melly csupán amoniakos sókat tart magában, 's a' salmiak gyártására használtatik; — egy olajas, vastag, szines, 's igen szagos készitmény; t. i. a' kőszén kátrány. Ez mindig hig a' sok elrepülő olaj miatt mellyet magában foglal: azonban lehet azt puha 's még szilárd alakban is előteremteni, hasonlóan a' malthe-hez, vagy asphalthoz, ha a' futó olajakat elválasztjuk. E' munkálat, mellyről még lesz szó, nem a' gasgyárokban megy véghez hanem inkább a' földcsipa-gyárokban. — A' kátrány második neme, mellyet a' bitumen-gyárnokok előmutatnak, mellynek alkalmazása azonban kevésbbé terjedett-el, 's nem olly hasznosnak jelenkezik, — a' fakátrány. Azonban a' fakátrány alatt nem kell itt érteni a' közönséges kátrány nevezet alatt ismeretes 's csigás fák tökéletlen elégetése által nyert productumot, hanem azt, melly az égetési fa destillatiojánál vasöntetű retortákban, a' faeczet-gyártásánál jő létre. E' fakátránynak némi hasonlatossága van a' köszén-kátránnyal: azonban használásra nézve nem áll vele egy fokon.

Destillatio által a' szabad tüzben, az organicai anyagok nagyobb számából bizonyos kátránynemet lehetne kinyerni, melly hihetőleg alkalmazható volna a' bitumen-gyárosok által. Oda tartoznak például: a' csipák, mihelyest mi azokat magasb hévségfoknak kiteendjük, miképp' ez történni szok azon intézetekben, hol belőlek világító-gast nyerünk. Az állati anyagok destillatiója is bizonyos kátránynemet ad mellynek azonban olly átható empyreumatikai szaga van, hogy mi annak haszonvehetőségén kételkedünk. — Emlitvén a' különféle bitumenes anyagokat, most azon operatiókra

megyünk által, mellyek alá esnek ezek a' bitumen-gyárokban, hogy alkalmasakká tétessenek a' használásra.

Nagyobb száma a' természetes 's mesterséges földcsipáknak igen is hig, hogysem azt ekképp' alkalmazni lehetne; minélfogva a' gyárnok első foglalatossága azokat a' hegykátrány keményebb fokára hozni; olly álladékot, mellyben az legalkalmasabb minden belőle veendő haszonra. Ennek elczélzására azok a' futó olajak tartalmától megfosztatnak tüz által. Ezen munka vagy nyilt edényekben történik, mi' végre öntött, vagy kalapácsolt vasüstöket használnak, vagy pedig elzárt térekben; — 's ez esetben pároltató buborékot vagy retortát alkalmaznak. Ez utólsó uton nem csupán tömöttek lesznek a' csipák, hanem nyerhetni még az előhelyben futó olajokat is, mellyek más iparágazatokban találják alkalmazásaikat. — Az ekképp' illő keményedésre hozott földcsipa azután több vagy kevesb elüzendő földes anyagokkal vegyittetik. A' száraz, porrá tört kréta 's homok, — mi erre közönségesen használtatik. A' vegyités melegségben történik, 's az anyag, melly rendszerint kőalkatban öntetik-ki, képezi a' bitument, az alkalmaztatáshoz képest. — Ez állapotban, 's miután már kihült, a' földcsipának szilárdnak, keménynek 's töredékenynek kell lenni, de nem szétmorzsolhatónak; tudni kell azt puhitni, 's ismét beolvasztani, hogy igy vagy a' keverő kalánnal sikra terjeszteni, vagy pedig a' fal, vagy járda kövek rovátkáiba, üregeibe lehessen bekenni. Ollykor kavicsot vagy köveket szoktak szórni azon formákba, mellyekbe a' földcsipát öntik, melly azokat beboritja 's egy egésszé egyesiti. Az illy bitumen-cubusokból mesterséges járdaköveket képeznek, mellyek fölötte tartósak. Ollykor a' földcsipa, minden toldalék nélkül, egészen az asphalt-szilárdságig vastagittatik, 's igy különféle használásra hozatik a' kereskedésbe. Ha azt példaul darócz-formára könnyű táblákba hozzuk, ugy a' háztetők vizellenes befedésére 's a' t. szolgál. Ebben állnak, röviden a' bitumen-gyárosok kézfogásai, mellyek csak kevésben ágaznak-el egymástól; itt azonban a' homok 's kréta különféle vegydomzatait használják. Ollykor az asphalt közé még más anyagokat is vegyitnek, hogy gyárműveiket állitólag megjavitsák; az egyik téglalisztet, másik salakot 's üvegtajtékot használ; 's ez utóbbi azután terményét üveggé átváltozott asphaltnak nevezi.

NOVÁK DANIEL.

Szörnyű vasgőzös. A' Great Western tulajdonosai egy 2.000 tonna terhet biró és 1,000 ló erejű vasgőzöst szándékoznak készittetni. Egyik vas gőzös minapában 46 óra alatt jártameg a' Glasgow és Liverpool közti utat oda és vissza.

LITERATURA.

A' m. tudós társaság ez évi nagy gyülését nov. 16-kán estve 5 órakor nyitá-meg. Jelen voltak a' társaság minden rendü tagjai közül következök: n. m. gr. Teleki Józs. elnök; b. Jósika M.; Jankovich Mik.; Schedius Laj.; Schedel F.; Vörösmarty M., Balogh P., Fábián G., Czuczor G., Nagy J.; — Kállay F., Szilassy J.; — Bajza J., Luczenbacher J., Jerney J., Péczely J., Kossovics K.; — Győry S., Vásárhelyi P., — Sztrokay A., Szalay L., Stettner G., Zsoldos I.; — Gebhardt F., Bugát P., Frivaldszky I., Balásházy J.; — Antal M., Flór F., Gaal J., Kacskovics L., Kiss K., Mátray G., Székács J., Helmeczy M. — Ez alkalommal foglalá-el székét Kossovics K., a' történetirási osztálynak taval választott tagja, értekezését „a' haza védelmének rendszere" olvasván-föl. Ez után küldöttségek választattak a' 200 aranyos jutalom elitélésére (7 tag), a' nyilvános (köz) gyülés tárgyainak kiszemelésére 's a' t. — Meghatároztatott egyszersmind, hogy e' nyilvános gyülés jövő vasárnapon, nov. 24-kén tartassék.

„Tagosztály-kulcs, vagy is, a' tagosztály, váltó gazdaság és veteménysor alapjai a' mezei gazdák számára." Kiadja Kuliffay Vendel, a' n. m. m. kir. udv. kamaránál díjjas fogalmazói gyakornok és Lyetava uradalom közbirtokosa Budán, a' m. kir. egyetem betüivel. 1839. 4-edrét 64 l. — Ára 1 ft. p. p. — Megszerezhető Pesten Eggenberger és Heckenast könyvárus uraknál. — Sok hasznos tanitás a' mezei és házi gazdaság köréből adatik e' munkában elő, 's méltán ajáljuk azt az illetők figyelmébe és pártfogásába.

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

Értekezés.

Vélemény a' vándor szinésztársaságokrul.

Hogy a' szinészet minden józanul gondolkodó előtt kivivá magának a' többi művészetek fölött azon előjogot, miképen az egyenes és közvetlen uton a' tömegekben erkölcsi és nevelési reformokat idéz elő — tudva van. — Igen, de itt csak a' józanabb 's művészetnek tökélyesen megfelelő szinészetet lehet érteni, minő például a' pesti magyar szinház. — A' vándortársaságokat ellenben csak mulatság 's időtöltés tárgyaul veszik, melly, ugymond egy német journal „jót nem, csak roszat szülhet" — felejtvén t. i. a' mesterember háznépe szükségeit, pénzét a' theatrumra pazarolja-el; sőt nem ritkan csábittatnak-el olly némberek, kik különben józanul voltak volna élendők. — Rosz logicai eszme, melly ön magát megczáfolja; mert nem költheti-e a' mesterember pénzét más haszontalanabb czélra? minők a' játék és korcsma — 's nem térhet-e el az olly némber a' jó utról másképen, kinek eséséhez más nem szükséges, mint alkalom és beszédmódok?

És éppen ezen döre elvek miatt van olly sok hamis képzelet a' szinészetről. — „Kis bölcseség nagyon veszélyes dolog" — mond Pope (a leatre learning is a dangerous thing), 's a' derék férfiúnak igaza van; mert kiben a' szelidebb érzelmek hurjai megpöndülvék, ki a' művészetet csak árnyékoldaláról is ismeri — lehetlen hogy a' szinészetet minden művészet legfensőbbikének, 's a' szinészt haza polgárjának ne tekintse! — A' tudatlan ellen-

ben komédiat vél látni a' szinházban, 's a' színészt legfeljebb egy ügyes bajazzónak fogja kikiáltani. Milly ellenképek! milly emberi charactert becstelenitő rágalmak! És még is több helyen — daczára a' 19-dik század művészi fényt deritő szelleménck — a' nép ususában van ezeknek.

De legyünk igazságosak, 's valljuk-meg e' ragály eredményeit; nyomozzuk-ki az okokat, mellyekből azok származnak, és látni fogjuk, miszerint ezen agyrémek lázitói nem mások, mint éppen magok a' kalandozó színészek. Mert ki fog egy fa-bábokhoz hasonló, 's disztelen öltözetük 's viseletökkel a' művészetet lealacsonyitó emberkéket ajtatos kebellel, vagy figyelemmel kisérni? — A' müveletlen gunykaczajra fakad, 's a' színészet barátja keserü érzéssel távozik a' műteremből. 'S nincsen-e ez a' vándortársaságoknál — kevés kivétellel — éppen igy? — Fájdalom! a' dolgok ekképp' lételét naponként tapasztaljuk.

Egy valaki bizonyos helyen illy ferde vándortársaságról azt jegyzé-meg, hogy azt gyökerestől ki kellene irtani. Egy másik ismét, hogy azt, constitutióhoz hasonlitván, kiirtanunk nem szabad, de igen is orvosolnunk. Magam is ez utóbbival tartván, csak azon észrevételt teszem, hogy az illy társaságot a' constitutio egyik veszélyes tagjának lehet inkább tartani, constitutio alatt pedig magát a' színészetet értenünk.

A' dolog érdeme — tekintvén a' mind inkább növekedő vándorcsoportok szétáradását, 's azon bántó modort, melylyel a' művészetet ön maguk felkonczolni készek lennének — minden esetre megérdemli, hogy szemügyre vegyük.

Egy vándor színésztársaság, ha iránya nemes 's művészet után törekvő, szint olly világot terjeszthet maga körül, mint bármilly fényes, 's erömüvekkel gazdagon ellátott nagyszerü szinház. Miért nem teheti tehát ezt? — Erről igen sokat lehetne szóllni: de elég legyen röviden állitanunk, hogy az minden esetre ama gyáva kislelküség 's alacsony gondolkozás-módokban alapszik, millyennel többnyire az illy társaság tagjai birnak. Az a' gondatlanság costümben szintugy mint szinrendezésben szintolly kárhozatos, mint nevetséges; — és illyekben a' közönség rovására igen sok kihágások történnek; mert ha azon öltöny, melly ma Lumpacivagabundus idegeit takará, holnap egy Zrinyin, vagy egy hatalmas török basán lesznek láthatók; ki tarthatja-meg a' kaczagást? nem tekintve a' dráma komoly és méltóságot elötüntető pathoszait. — Előre látom, milly készek az igazgatók a' felelettel mondván: ‚körülményink másképp' tenni nem engedik; elégedjetek-meg e' csekélységgel, mit éj és nappali fáradalmaink tesznek a' haza oltárára!' — Par excellence édes igazgató urak! csakhogy önöket senki sem erőteti, hogy a' haza oltárára olly áldozatokat tegyenek, mellyeknek egy müvelt közönségre nézve kevés vagy éppen semmi becsök nincs. — Ki nem érez magában elegendő erőt valamelly dolog kiviteléhez, okosan tesz, ha hozzá nem fog. — ‚Igen, de volt ám erőm — mond a' mindig reflectáló igazgató — de részvétlenség és mostoha sors megerőtlenitének.' — Legyen! de szabad-e illy állapotban a' köz érdeket ön ügyünkért föláldozni? — Igaz ugyan, természet törvénye szerint magáról gondolkodjék elöször is az ember; de azért társas része legyen a' testületnek, 's a' köz érdeket mint maga javát tekintse, vagy sorsát szoros kapcsolatba hozza a' magáéval.

Ohajtható volna tehát, hogy minden vándortársaság a' pesti, kassai, vagy kolozsvári szinháztól függjön; — az igazgató kötelezztessék az emlitettem

szinházak igazgatóságitól bizonyitó levélért folyamodni, 's ez csak ollyannak adattassék, kinek társasága a' várakozásnak megfelelő volna. — A' melly társaság illy bizonyitványnyal nem volna ellátva, annak egy városban mutatványokat adni ne legyen szabad. — És örömmel vennök észre, milly reformokat szülnének e' módositások; örömmel, miképen a' müvelt publicum várva várná az illy szilárd elvü, korlátok közé szoritott társaságot, és sajnálkoznék távozása után, mert édes lenne a' benyomás, tisztelelteljes az emlékezet, mellyet maga után hagyna.

Igen sok jó háramlanék ebből a' nagyobbszerü szinházakra is; mert mig conservatoriumunk nem leend, addig csak a' vándor társaságok jelesebb tagjai pótolhatják-ki a' szinházakban netalán történendő hézagokat. — Ha pedig az illy fajtalan 's a' színésze et eltörpitő kicsapongások ellen lépések nem tétetnek, félő, hogy Thalia műhajléka a' legnevetségesebb komédiává alacsonyittatik-le.

Sokat tehetnek e' részben maguk a' józanabb elvü igazgató urak is; mert mit ér szenynyel befertőztetett pályájok? mit ugy nevezett áldozataik? ha azt süker nem koronázandja. Üdvös sikert 's méltánylatot pedig ugy várhatnak, ha a' czél, mellyet kitüztek, nemes, 's a' közkivánatnak megfelelő volt.

Mind ezekhez pedig csak akarat kell; mert hol látszik, hogy van ügyekezet, 's ez nem valami fénylő szempontbul indul-ki, ott lesz áldás is; ha pedig nem lesz, mi fogunk pirulni; 's ahhoz önök bátran elmondhatják: „áldoztunk a' haza oltárára, de áldozatink megvettettek: felszóllaltunk a' közügy mellett, de szavaink a' pusztaságban hangzának-el.“

FOLINUS.

PESTEN, nov. 14-kén „korona és vérpad“ drama 5 fvsban. E' szinmüvel szinházunkban visszás sors üzi játékát; mert egészben soha még ugy, mint szinészink individualis tehetségétöl kitelnék, nem adatott; majd Henrik, majd Katalin, majd Ethelwood hagyott kivánni valót maga után. De ha igy is, részekben azért még is nyujta éleményt; azonban ma még csak részekben sem elégitett-ki, legkevésbbé pedig VIII-ik Henrik személyesitője. — 15-én „veszedelmes nagy néne“ vig játék 4 fvsban 1 fvsos előjátékkal. Szentpétery ur (b. Emerling) 's Lendvayné assz. (Adél) ismét minden kivánatot kielégitének. — 16-kán Egressy G. ur jutalmaul „Hamlet“ szomorú játék 5 fvsban (Shakspeare után az eredetiből, forditotta Vajda Péter, a' m. tudós társaság költségén) uj szini elrendezéssel elöször adatott. Eddigelé mind a' német mind a' budai magyar szinpadon csak a' Schröder által elferditett, megcsonkitott 's erejéből majdnem egészen kivetkeztetett Hamletet láttuk; ma egész kiterjedésében, ugy, mint a' nagy Britt tolla alól kikerült, adaték; és ha bár mind a' forditás hagyott kivánni valót, mind a' szinészink erejét még felülhaladó darab adatása; éleményt még is eleget találánk. Kivánatos volna még, hogy némi csupán erösebb árnyéklatul szolgáló helyek megröviditettnének. — 17-kén „az agg szinész és leánya“ vig játék 5 fvsban került szinpadra; — 18-kán a' „saardami polgármester“ opera másod izben adatott, miről jövö lapunkban.

NAGY-ENYEDEN, öszhó 6-kán szabad ég alatt, a' megyeház udvarán adaték: „Földszint és első emelet, vagy, szerencse szeszélyei“, vigj. 3. felv. Nestroy után Jakab István a' m. t. t. költségén. A' szép, felhötlen

délután nagy számú közönséget gyüjte-be azon reménynyel, hogy délutánunk a' jó szinmü szemléletében vidámon telend-el. De e' reményök nem lön illöen valósitva, mit föképp' pontatlanságból eredö hibák okoztak, millyenek a' személyek megjelenései után várakozás, az alatt és fennlevöknek ugyan azon idöben történt beszéde 's a' t. Szaplonczay (Schlucker), Kántorné, (neje), Göde (Goldfux), 's még Pályné (Száli) is — kinek erötelen szavalása a' nagy ürben alig lön hallható — ügyekeztek ugyan fenntartani a' játék élénkségét, de a' többiek számtalan hibáját nem tudhaták a' nézökkel elfeledtetni. — A' hosszas szünetek 's terjedelmes darab miatt a' 3. felvonásnál beestvéledék; végén annyira sötét lön, hogy a' játszók alig valának láthatók, 's csak az olvasásban baktató sugó után hibásan szavalt beszéd hallatszék. Vége lön, 's mi haza térénk azon szomorú elmélkedéssel: miért nincs nekünk alkalmas, 's bizony nem olly szerfölött sokba kerülö, vidéki szinteremünk hol illyes 's más nagyobb müvek helyesen adathatnának-elö.

KOMOLY 's társai.

HANGÁSZAT.

Pesten: I) a' nemzeti casino teremében nov. 17-kén adatott hangászati mulatság tárgyai voltak: 1) Onslov Gy. gyönyörü A—moll quintettje, két cellóval. (Wagner és Schlesinger uu.) — 2) Kreutzer Konr. „malomkerék" czimü dalját éneklé magyarul (Szerdahelyi fordítmánya szerint) Erkel dalszinész ur fortepiano (Erkel hangászkarmester ur) kisérete mellett, igen csinosan. — 3) Franchomme változatait játszá cellón négyes kiséret mellett Schlesinger ur. — Hallgatók mérséklett számmal.

II.) Baldieri Nina k. a. (kiröl mult évek közben e' lapok gyakran, dicsérettel emlékeztek) hosszas távulléte után, hasonlag nov. 17-kén, nyilvános 's igen érdekes hangversenyt adott Pesten a' kisebb redut-teremben Tárgya: 1) Schindelmeisser „méregkeverönö" daljátékának ouvertureje. — 2) Weber K. M. egyik nagy versenye fortepianóra; játszá a' versenylöné. — 3) Kalliwoda „a' távulba" czimü dalját éneklé Rauch k. a. dalszinészné fortepiano (Lehmann ur) és hegedü (Taborsky ur) kisérete mellett. — 4) Franchomme változatait játszá cellón Schlesinger ur. — 5) „Szemüveg és papagáj" szeszélyes költeményt szavalá Schindelmeisser assz. pesti szinészné. — 6) Proch dalját „a' vak leány anyjához" éneklé Stoll dalszinész ur fortepiano (Schindelmeisser ur) kisérete mellett. — 7) Thalberg nagy fantaziáját „Mózes" daljáték preghierája fölött játszá egyedül a' versenylöné. — A' nagy számú közönség valamint minden jelesen sikerült darabot, ugy 's különösen a' nagy reményeket nyujtó, pesti születésü fiatal müvésznét igen zajos tapsokkal 's több izbeli elöhivatással tisztelé-meg.

III.) Jövö vasárnaphoz egy hétre, december 1-sö napján, reggeli 9 órakor Pesten, a' városi fö plebania templomban, a' pestbudai müvész dalnokok Bartay Endre urnak csupán énekszóra szerzett nagy miséjét éneklendik, melly münek nagyszerüségét emelendi az e' szent czélra egyesült pestbudai dalnokoknak müködésök. Mind e' szerzeménynek ritkasága mind ez ünnepnek, melly e' városban már hosszas ideig nem tartatott a' hangászok által, dicsöitése miatt hihetöleg nagy számú ajtatos hallgatóság fog egybegyülni a' nevezett sz. egyházba e' ritka müéleményben részesülésre.

DIVAT.

47-dik divatkép (Párisból). — Társalgási öltözet: bournusse-köpönyeg; selyem ruha; fejkötö legujabb izlés szerint. — Bécsi divat nov. 14-kén: kerekbe szabott növi köpönyeg virágos szövetböl; atlaszkalap szálas bársonból, reá tüzött tollal.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiaczon, Dencs-ház, 86-dik sz. a.

Nyomtatja Trattner-Károlyi, uri utcza 612.

HONMŰVÉSZ.

M. TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

94.

HONMŰVÉSZ.

Pesten vasárnap november 24kén 1839.

KÖLTÉSZET.

Költő-dal.

A' költő élte szép
'S e' pálya fényivel
Ügyvéd-vagy mérnöké
Korán sem érne-fel.

Mig ez sár- 's hóban a'
Határon tévedez;
Amaz vesztett pörén
Boszúsan epedez;

A' költő dal között
Arany-hegyekre lejt,
Vagy tündér-völgybe száll,
Hol gondot 's bút felejt.

Ha látni szereti
Dicső eldődeit;
Sirból énekli-fel
Azok nagy lelkeit.

'S ha forrò keblire
Zárhatja azokat,
Mint ég, olly szent öröm
Vet lelkén lángokat.

Mig mérnök bor között
Lány csókját szivja-fel;
Az ügyvéd egy család
Baját fogyasztja-el:

A' költő nemzete
Szép nyelvét műveli,
És hall dicséretet
Szép ajkról csengeni.

A' költő élte illy
Dicső, és fenyivel
Ügyvéd- vagy mérnöké
Korán sem érne-fel!

JÁMBOR GÉZA.

SZORGALOM.

Fütés és szellőztetés.

A' fütés és szellőztetés módját, mellynek feltalálója Oldman ur, többszeresen használta ő Angliában, 's ugy annyira sikerült, hogy azon uj elrendezéseknél, mellyeket a' cs. kir. nemzeti bank igazgatósága Bécsben vön elő, a' fütést és szellőztetést tekintve, e' rendszer, nehány más gyárágazattal együtt, fogott használatba ho-

zatni. Brande tanító Londonban, oktatásában a' melegségről, akkor, midőn annak folyások által elágazásáról és szétterjesztéséről szólott, azon hasznokról is tesz méltó emlitést, mellyeket ez által elczélzani lehet, ha e' folyások hatásainak mechanikai módok által segitségül jövünk. E' rendszer szétszedésénél a' melegséget jelesül ott vezérelhetni, hol a' kitüzött czél, nagy térekre hatni, vagy hol általán nagy légtömeg vagy nevezetes mennyiségű hévség szükséges, — a' jeles oktató leirta az oldhami készitményt, melly, miután már 16-évig alkalmazva állott az irlandi banknál, most Angliában is tovább két évnél legjobb sikerrel használtatik a' banknál. — Hogy a' melegség természetes folyások által vezéreltessék, e' folyások szükségképp' 's kizárólag a' légmérsék különbözésétől 's a' megmelegitett légoszlop specificai nehézségétől függ, a' környező atmosphaerai levegőhez képest. E' folyások ereje tehát 's a' hévség-tömegnek, melly azokat vezérelni alkalmas, azokhoz képest, mellyeknél mesterséges módok használtatnak, aránylag csekélynek kell lenni.

Hogy a' gőz legjobb mód a' melegség elszaporodására, ugy annyira ismeretes már, hogy körülményesb magyarázata szükségtelen. Annak a' vizhez képesti elsősége (nem tekintve több könnyűségét, melylyel a' gőzet bizonyos távulra vezérelhetni), főképp' ama nagy hévmennyiségben alapul, mellyet a' viz magában tart, ha gőzzé változik; mivel egy köbláb viz gőzformában közel 11-szer annyi hévséget tart, mint ugyan azon mennyiség hig állapotban. Azon mód, mellyet eddigelé használtak némelly intézetben 's nagy pamutgyárokban, abban állott, hogy a' gőzet egy félbeszakadatlan sor vasöntetü csövekbe vezérlék, mellyek a' különféle fütendő térhelyekben elosztva voltak akképp', hogy minden hajlékban állott egy a' tér nagyságával idomzatban álló cső, a' négyszögtérben, mellyek a' melegséget kisugárzák. — E' rendszer azonban a' vezérlő csövekre nézve nevezetes költséget von maga után, 's még azon alkalmatlanságot is, hogy könnyen meghasadoznak, 's a' fütött tereknek változó légmérsékük is van. Egy második 's még sokkal riasztóbb illetlenség e' fütésmódnál az, hogy mig általa csak a' szobában létező levegő melegittetik, semmi tekintet nem fordittatik annak változására 's tisztulására. Szóval, a' gőzfütés rendszere csak fütés, de nem szellőztetési rendszer. Benne nincs tekintet a' levegő tisztasága vagy tisztátlanságára, melly e' rendszer által füttetik; 's ez éppen azon körülmény, melly által rendkivül lehet ártani, meleget vezérelvén akkor, midőn inkább légváltozásra volna szükség. — Az oldhami bánásnak meg van azon sajátsága 's charakteristikája, melly neki elsőséget ad valamennyi

más fölött, miután az midkettőt eszközli, t. i. fűt és szellőztet egy időben, 's pedig minden kiterjedésben 's minden tetszetes gyorsságban.

Egésség tekintetéből ne választassék-el soha egymástól a' fűtés és szellőztetés; pedig az oldhami készitmény e' feltételt a' legnagyobb terjedésben tölti-be. Ure doctor az általa tett vizsgálatokban a' fütés és szellőztetés külön rendszereiről megjegyzi, hogy az utóbbinak főelve, soha egy ugyan azon levegőt az emberi tüdőn kétszer átjuttatni, hanem azt minden fris beszivásnál, tiszta, eredeti, thermometriai 's hygrometriai állapotjában álló levegővel kipótolni. — Ott, hol csupán fütésre van tekintet, miképp' az a' gőzfütésnél történik, szükséges hideg légfolyásokat előteremteni, mellyek a' szellőztetés czéljára megkivántató folytonos légváltozást eszközlik különféle szobákban. Már pedig magától értetik, hogy a' fűtés legjobb rendszerének annak kell lenni, melly a' fris levegő szükséges tömegét megmelegiti, 's azután csak azon térekbe vezérli, mellyeket fűteni és szellőztetni akarunk, a' helyett, hogy, mint szokás, e' két czélt két különféle vegynöki munkálat által eszközölné. Ezt azonban tökéletesen elérhetni az oldhami rendszer által. A' bánásmód ennél következő:

Bizonyos mennyiségű tiszta levegő, melly bizonyos gyorsággal foly-be, légszoritó szivattyú által hajtatik a' fütés-kamarába vagy szekrénybe, 's az ott egy igen ügyesen összerakott, fölötte egyszerű készitmény által, keresztben folyó gőzek segitségével füttetik. Ezen elrendezés tulajdonsága az, hogy a' felszálló légtömeg, miután szekrénybe lép, készakarva a' vékony területek minden tetszésbeli számába oszlik, 's tehát igen nagy felülettel az azokkal rokonult gőztől fütött érczlapokkal jő érintésbe. A' helyett, hogy mint ez más készitményeknél történik, a' gőz egy cső-soron üzetik-át, mi által az öszveszoritott viznek ellenkező irányban kell visszafolyni, a' gőz itt egyszerre az üstből szekrénybe vagy condensorba hozatik, 's miután mint már fenn érintők, a' hideg levegővel összeköttetés behozatott, öszseszoritva egyenesen visszaveszi útját az üstbe. Az angol bank szekrénye, vagy condensorja, mintegy három négszögű lábat foglal-el; a' megmelegitendő levegő azonban szétoszlik, mi alatt a' három folyó lábat megérinti egy felületben, melly nem kevesebb 154 négyszög-lábnál, 's miután a' gőzzel fütött felületeknek rokonult mennyiségével érintésbe jő, annak szükségképp' nevezetes mennyiségű melegséget kell felvenni rövid idő alatt. — E' készitmény az angol bankban, leszámitva azt, hogy általa több téres szoba füttetik, még különféle czélokra is használtatik. Ugy szolgál az például arra, hogy a' ned-

vességet 400 sajtó-táblapapirosból, mellyek összesen 1600 négyszögláb felületet képeznek, kigőzölgteti. — E' nedvességet a' frisen nyomtatott banknotákból, mellyek illy módon szárittatnak, magukba szivják. — A' hévségnek azon nagy tömege, mellyet e' kis készitmény rövid idő alatt egyesit és behoz a' levegővel, legkönnyebben megitélhető 's legpontosabban megharározható az összeszoritási viznek mennyiségéből; 's ez óránként mintegy 36 bécsi pintet tesz. Ha most megfontoljuk, milly óriási tömeg melegség van foglalva 36 pint vizből alkotott gőzben, könnyű abból itéletet hozni e' készitménynek óránkénti hatására. (*Vége következik.*)

FESTÉSZET.

Amboise-i kápolna festményei. Eddig azt hittük, hogy a' rivacs csak gabona-földeink, vetemények, szőlőinkben tehet kárt: nyárelő 18-ától azonban meggyőződtünk, hogy az a' festészetnek is káros lehet. Ugyan is emlitett napon egy erős záporral vegyült rivacs az amboise-i kápolna üveg festményeit egészen semmivé tette.

Jenő herczeg a' harcztéren. Majna melletti Frankfurtból irják, hogy **Lasinsky** csata-festményét, melly Jenő herczeget és seregét ábrázolja azon perczben, midőn az az előnyomuló Törököket 1717-ben Zemlin mellett megtámadja melly az idei műkiállitásnál közfigyelem tárgya volt, a' trón-örökös nagyherczeg 1.500 forinton megvásárolta.

A' régiek festék-készitése módját, luccai hirek szerint, **Ridolfi**, egy ottani képiró saját állitása után feltalálta. Hogy a' régiek nem olajba festének, mint ma szokás, onnan is megbizonyodik, miképp' festményeik nem homályosodtak-el idővel, mint a' maiak. Ridolfi a' viaszszal festésnek modorját kisérté meg; egyik aetheri olajban, másik vizben áll. Elsőt tökélyesbnek tartja, 's hiszi, hogy a' Görögök naphtában, vagy, mint a' Persák maiglan is teszik, kőolajban olvaszták-fel a' viaszt. De a' viasz és amaz olajok mellett még mézgát is használ R. ur, különösen pedig a' copalt, mellynek egészben tüz nélküli felolvasztását csak ugyan sikerült tömérdek fáradság után feltalálnia. Illy banásmóddal tehát mind azon festékek használhatók, mellyeket ujabb időkben a' vegytan feltalált a' nélkül, hogy az időnek valaha behatása leendne reájok. Végre azt hiszi Ridolfi, hogy a' festmények finom viasz-mázzal bevonandók. Az uralkodó herczeg megbizásából Ridolfi módszere szerint egyik luccai templom számára egy nagy kép fog festetni.

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

PESTEN, nov. 17-kén másodszor került szinpadra, bérfolyamban, a' „saardami polgármester, vagy két Péter“ vig opera 2 fvnsban; muzsikája Donizettitől 's a' t. — Már első adatása felőli referadánkban emlitők, hogy ez uj opera jól mulattatá a' közönséget, E' hatás ma sem hibázott, 's igy méltó köszönettel tartozunk az igen helyes tapintatú igazgatásnak, hogy ez uj dalművet megszerezvén a' komoly operák sorát vigakkal felváltva fűszerezi, annyival inkább, mert jó vig operák a' nélkül is ritkák. Vajha e' háladatos szemponttól ösztönözve továbbra is folytatná bölcs intézkedéseit, 's gondoskodnék egyéb vig operákról is, hogy a' kellemes változatosság által eddigi müéleményünk annál inkább élesztessék. — Tárgya e' dalműnek ugyan az, mellyet egy hasonnevü vigjátékból már ismerünk; — zenéje azon olasz, Rossini-féle, könnyü, enyelgő, kisebbszerü hangművek jellemét viseli, mellyek régi ismerös meneteket hoznak vissza emlékezetünkbe, 's némi könnyelmü olasz ledérséggel pajzánkodnak a' hallgató előtt, annyira, hogy a' jelen mü Rossini szevillai borbélyját és Donizetti bájitalát csaknem szünetlen előlebegteti. A' szerző bizonyosan csak nehány unalmas óráit akará betölteni, midön e' dalművet összeirá, nem tudván mást hamarjában lángeszéből kikanyaritani. — Már az ouverture is (D—dur) egészen Rossini utánzása; a' bevezető férfi-karének „munka, munka, férfias kar“ és Fliman (Erkel ur) 's a' czárnak (Konti ur) abba szőtt párdalja (G—dur), az azt követő rövid karének „eljövend? ö maga“ kedvesek 's jelesen exequáltattak. — Marinka (Schodelné assz.) cavatinája (G—dur) — „távulban édesem — bájsugallat szólla bennem — illy kéj lány szivében“ részeivel — az ujabb olasz sztylü, nehéz hangfutásokkal, czifrázványokkal terheltt nagy bravouráriáknak egyike, melly a' leggyakorlottabb olasz gégét is megfáraszthatja. És ime! a' kedvelt Sch—né assz. olly jelesen, olly játszi könnyedség és enyelgéssel küzdött-meg vele, hogy benne a' scala vagy st. carlosi nagy szinházak müvésznöjeinek egyikét véltük hallani. — Van Belt (Szerdahelyi ur) jelenete (D—dur) „a' polgármesternek helyet“ mulattató. — Sz. ur ma egészen elemében van, 's ö (habár itt ott kicsapong, 's improvisál is) egyik főelmecsője e' mutatvány tetszetösségének; mert nem sértve mulattat, 's mit talán némellyek tulságnak mondhatnak, azt tőle jól kiszámitott cselekvénynek kell inkább tartani, hogy e' mü több élénkséget nyerhessen, 's vidámabbá tétessék. — A' Fliman, ezár 's Belt közötti terzett (Es—dur) „rám meredt szemének éle“ ez operának egyik legjelesebb 's mulattatóbb száma. — A' közbeszött angol magány-táncz (melly korán sem az) a' kis Schuller Janka által eljárva igen kedvesen vétetett. E' piczin jószágban rendkivüli táncz-talentum fejlik. Valóban a' parisi nagy operának egyik ügyes tánczmestere csudát mivelhetne belőle. Azonban a' mi tánczmestereink legalább megtanithatnák öt egy illedelmes meghajtás-módjára, midön előtapsoltatik, 's ne engednék sem neki sem máskor vele tánczoló kisded társainak olly ügyetlen complimentummal vagy kaczér csókhányással a' közönség kegyességét megköszönni. — A' nagy finale (G—dur) „tudd-meg, hogy én nyomán vagyok“ érdekesb részeivel, millyen a' rövid canon (As—dur) „mi katonák! mit jelent ez“ ismét igen mulattató, 's kellemes. — II-dik felvonásban külö-

nösen jó Marinka és Fliman párdalja (As—dur) „midőn a' csend ölében“ — kivált ennek allegrója „elválva töled az élet álom“ — ismét a' czár ariája (B dur) „fel! old-meg a' vitorlát — 's o szeretett hazám“ — Koronája azonban e' dalműnek Marinka és Belt kettős éneke (F–dur) „nincs is tovább mit hizelgni“ melly olly jelesen és tetszőleg adaték, hogy ez operának mindkét adatásakor ismételtetése zajosan kivántaték. Első izben egészen, másodikban utóbbi allegro-részét „te szemtelen csalárd“ voltak szivesek az előadók ismételni. Különösen szépek e' párdalnak motivumai és muzsikája is. — Az Es—dur finalében Marinkának karral párosult ariája „dicsön lobogva“ hasonlag kellemes. Több izbeli zajos tapsok és hivatásokban részesültek a' fő személyek vivőjei. Első izben a' szinterem tele nézővel, másodikban igen nagy számmal, kik közlt Pückler-Muskau hg és az abyssini nő. — Reméljük, hogy ez opera, melly többszöri hallás után mindig nagyobb érdeket gerjeszt, hosszasan tartja-fenn magát a' repertoiron. Emlitendők még: a' kardalnokok és a' jelesen működött orchestrum, valamint a' textus is, melly nyomtatva 20 p. kron árultatik a' pénztárnál. A' textust hasonló sors érte, melly más operákéit; t. i. sok másként van és sok nincs is benne, mi mondatik 's énekeltetik. Mért nem lehetne ezen segitni, mi előtt nyomtatják, nem látjuk által. Egyébiránt a' forditás kezdőnek művét árulja-el, és stylisticai tekintetben sok kivánni valót hagy. Számtalan nyomtatási hiba pezseg a' könyvben, 's igy nem kell csudálni, ha a' 49-ik lapon „vérmes és piros“ helyett igy áll: „vér mesés piros.“ — A' két értelmü „vizelemnek“ (3. l.), — „csak leányomat“ (5. l.) mi nem magyar szóejtés, — „hevezés“ (8. l.) — „zsivaj“ (21. l.) szók helyett jobbakat, az a' szónak birtokos nevek előtt, p. o.: „a' gyámleányát — a' világát — a' szivem“ 's a' t. — ugy a' meg szócskának p. o.: „meg mit jelent ez?“ — hát meg hová megy?“ — ugy az „is“-nek vers elején elkerülését eszközölni könnyen lehetett volna. — Elitélni nem tudjuk igazán, mérték szerint vannak-e irva a' versek (mellyek a' prosát is magukban foglalják); mert jambus, trochaeus, és spondeus keverve használtatik ott is, hol szilárdabb mérték mutatkoznék. — 19-kén „az álom élet, vagy, a' parisi szép himvarrónő“ szinjáték 4 fvsban. Dicséretre méltólag játszottak László (Julius), Fáncsy (Auguszt), Szerdahelyi (Fourle) urak 's Barthánné assz. (Markitta). — 20-kán „Vazul“ eredeti történeti drama 4 fvsban. (Irta Szigligeti) Szakácsy ur a' czimszerepben vendégképpen lépett-fel. — Szakácsy ur szavalásában valami különös sajátságos van; nem tele pofából kifujtt pathosz az, minőt kisebb társaságok egyéneitől kénytelen a' szegény nézö hallani; nem is olly mesterkélt természetesség, mellynél a' nézö mindjárt átlátja, hogy minden, mit beszél, csak tréfa: közép ez a' kettő között, melly, ha több hanglejtés, több bensőséggel történnék, ha egészben ki nem elégitne is: annak tudatában, hogy a' szavaló nem kiván tulságokba esni, némileg megnyugtatna. De mostani egyhangúságában, melly, hogy ugy fejezzem-ki magamat, hasonló azon ámbár némileg érezes, de még is bántó hanghoz, melly a' zongorában akkor hallatszó, ha szünetlen csak egy hurját ütjük, mellyből azonnal látszik, miképp' nem lélek szava, csak betanulás utáni előbeszélés: szivünkben utóhangot birni nem hagy. Ha ezeket módositani törekszik, szép külseje által is segitve, elnézhetővé teszi magát. Lendvayné assz. (Lucia), Udvarhelyi M. (István), 's Fáncsy urak (Antonio) szokott kedvességgel adák szerepeiket.

NAGY-ENYEDEN, *) őszhó 8-dikán Grillparzer borzasztó, kisértetes „ős-anyája (drama 5 felv.) adaték P. Horváth Dani avult forditmánya szerint. E' játék az általuk jobban adattak közé tartozik, mindazáltal ez sem lehete mentt pontatlansági hibáktól Nagy (Zdenko) kielégitöleg játszék; tiszta, érthető szavalata dicsérendő. Pályné (Bertha) szerepében egészen otthon vala; különösen a' 4-dik fölvonás végéni monologja köztapsot nyert. Szaplonczay (Jaromir) türhetőn, Feleky (kapitány) reménynyel biztat. Lázár-nak (várnagy) ezelőtt is érintett rikácsoló hangja idomtalan voltát megismerni ma legnagyobb alkalmunk volt az ősanya hosszas regéje elbeszélésekor. Nézők meglehetősen. — 10-kén „mesteremberek lakomája.“ Énekes vigjáték 2 felv. Just után Mérey. Jelen előadás jövedelmének fele a' pénzhiány miatt lassan épülő városi táncz- 's reméljük, szinterem hasznára is volt szentelve. Azért fölötte csudálkozunk, hogy városkánk lelkességét 's a' szép iránti buzgalmát több izben kimutatott községe a' jövedelem czéljaért ez igen érdekes darabot megnézésre nem méltatá. Nézők kevés számmal, 's a' kevésnek is nagyobb része itt esendő sokadalomra gyülekezőkből állott. — Hja, de igy szokott ez menni rendesen hazánkban! Már vala máskor is (1839. Honm. 24 sz. 191 l.) alkalmunk panaszkodni illyes hidegségről. Bár ez utósó volna! Köszönet a' szinésztársulatnak e' tettéért; mindazáltal ezt teljesben megérdemlené, ha e' czélra egy jobb 's közhirü eredeti darabot, millyet eddig (fájdalom!) nem lehete szerencsénk „peleskei notariuson“ kivül egyet is szemlélni, adtak volna. Különben a' játék jól ment. Megemlitjük Szaplonczayt (Kluk) szerepéhez igen megfelelő öltözetéért; ő mester az öltözködésben; — beszédében is ügyekezett paraszt tájejtést — miben van főérdeme e' münek — hallatni. Kántorné jól. Pályné (Lizka) éneke mulattatott. A' többiek is emelték iparukkal az előadás becsét.

KOMOLY 's társai.

NAGY-KŐRÖS. November 8-kán. — Mult hó 4-kén érkezett körünkbe Heténi társasága, 's azóta — oct. 5-kén „nagy atyafiság“ Kotzebue egyik óságával nyitván-meg előadásai sorát, adattak: 6-kán „természet-miveltség.“ A' most serdülő szép reményü H. Jozefa Aspasia volt. Kezdő színész létére jól müködék Vidéki (Tüzes) is. — 12-kén „álom élet.“ Jozefa (varró leány) komoly szerepe felfogásában gyenge volt. Vidéki (Julius) olly simán, olly egybevágólag játszék, hogy előadás végén érdemlett elöhivatást nyert. — 13-kán Fáy közkedvességü „régi pénzei“ kerültek szönyegre Jelentés szerint Kardost bizonyos Jármi vala személyesitendő; ki helyett azonban (mert hihető, sőt ha későbbi játékairól következtethetjük,

*) A' harmadik előadás alkalmával (81. Honm. 646 l.) e' társaság szini nyelvére tett észrevételeinkben mi a' be elleni kikelésünket illeti, igazlásul megjegyezhetjük; hogy mi azt nem mint csak e' társulat egyedi hibáját hozók-fel; mert midőn egyfelől a' könyvnyelvet ajánlók, egyszersmind a' bé-t is igen, minthogy jelenleg csaknem minden magyar könyv ezzel telve; másfelől pedig szomszédhonunkban éppen a' bé-ért rovják szegényeket; minek következtében kénytelenek megtagadni saját, szebb zengő kiejtésöket még az erdélyi szinészek is. Mi tehát csak azért kelénk-ki a' bead beáll 'stb. ellen, mert szép erdélyi nyelvünkben az merőbe ismeretlen, 's mert mi tisztán győződve vagyunk a' bé szebb- és jobbsága felől. — L. Szász. Parthenona I. füz. 26 l.

KOMOLY.

A' közlő ur megengedjen, ha e' részről nem teljesithetjük kivánatát e' lapokban, hol ha minden irónak saját orthographiáját fogadnók-el, zürzavart, és magunknak, valamint a' szedőnek is számtalan ujabb bajt és fáradságot okoznánk. A' SZERK.

nyilvános, hogy nem bizott saját tehetségében) játék napján vállalván magára a' szerepet, Vidéki lépett-fel, ki jelenetei köztt többször zajos tapsokat, játék végén pedig megint elöhivatást aratott. Ha igaz, hogy Vidéki még csak nehány hetes papja Thaliának; ugy ref. véleménye szerint jó pályát választott! Jól állott mellette Heténynné (Orsolya), Hetényi (Vig Ferencz), Váradi (Mindszenti) tetszettek. A' szép számú közönség elégedve hagyta-el a' szinhelyet. — 15-kén Heténynné javára fuladásig tömött teremben „peleskei notarius." Zajtay Istvánt Hetényi akará személyesitni; de milly szerencsétlen volt czélja kivivásában, alább kitetszik. Azon kivül, hogy szerepét minden comicai erö nélkül mozgó gépelyként akadozva mondta-el, fülsértö volt szájából hallani az elromlott latin szavakat, mint például: „Bene Rege notarius — Page Peleske notarius" — 's több illyeket ezek helyett: Belae Regis Not; pagi Peleske not.; mikből azt voltunk kénytelenek következtetni és hinni, hogy a' szerencsétlen notarius, gyalázatjára minden notariusnak, nem tud latinul. Vidéki (Baczur Gazsi) mulattatva iparkodott némileg árnyékot vonni a' tudatlan jegyzönek szembetünö és fülbántó hibáira. Heténynné (Tóti Dorka) jól játszék. A' dalok nem vágtak egybe; minek azonban hangszerek hiánya lehetett oka. — 17-dikén „nevelö ezer bajban." Örömmel láttuk a' czimszerepben Vidékit, ki a' kevés számú közönséget ma ismét jól mulattatá; bár a' darab becse sokat vesztett Hunyadiné (Julia) és Mátrai (György) hanyag játékuk miatt, kik dróton huzott bábokként mozogtak. — 19-kén Vidéki jutalmaul Szigligeti „gyászvitézei" adattak. Jelesek voltak: Hetényi (Ráb), Vidéki (Ákos) és Jozefa (Róza), Marosi (Csanád), és Telepyné (Ilon) a' társaság uj tagjai tetszettek. Az elöadás nem vala hatástalan; kár, hogy két tudatlan poroszló, kik személytöbbség végett állittattak szinre, a' legkomolyabb jelenetet kaczagtatóvá tevé, midön második felvonás végén az Ákos által kivettetni parancsolt Rábot erösen megragadák 's el sem bocsájták, mig a' függöny legördült. — 20-kán „kecskeméti család Bécsben." Lévai (Nyúlfüli), Váradi (barázdabillegetö), hivattak. KŐRÖSI.

UTASITÓ.

Chrysanthemum virágzása. A' virágkedvelöket sietünk figyelmeztetni, hogy Muszely Károly pesti mükertész urnak üvegházaiban (3 rózsa utsza; saját kertjében, 's a' városi erdöcskébe vivö fasornak nyugoti oldalán bérlett Széchenyi-kertben) a' chrysanthemumok felséges virágzásban diszlenek, 's a' nézöt mind ritka nagyságuk, mind szebbnél szebb változatos szinök és különféleségök tekintetében bámulatra gerjesztik. Ki e' gyönyörü látványban részesülni ohajt, siessen minél elöbb a' nevezett kerteket meglátogatni, 's fáradságát böven jutalmazva, várakozását fölülhaladva lelendi.

DIVAT.

Parisban az ujabb divatos nöi köpönyegek setét szinü atlaszhól készülnek. Alakjok hosszú; bélésök rózsa vagy lila szinü; a' csipelyek körül lábig csüggö zsinórral kötik-meg, melly makkocskákban végzödik. Hasonló zsinórral van beszegve is. Bö és elöl nyilltt ujjait hasonlag bélelik, mint a' köpönyeget. Némellyek köteggel szoritják a' test körül, melly kis pelerinnel van egybekapcsolva. — A' két szint játszó selyem szövetek nagyon divatosak ruhák körében. Illyen a' sárga baraczk szinü, csipkével körözve, három czikázó lebegénynyel; illyen a' pékin, hamu szinü, és pékinet is. — Kalapokra és fejdiszül kék és violaszinü bárson, angol vagy arany csipkével vegyest használtatik. Az „à la fée — és — à la sylphide" fejkötök tüllból, zöld levelekkel diszitve, legujabb készitményei a' divatmüvészeknek.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiaczon, Dencs-ház, 86-dik sz. a.

Nyomtatja Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

HONMŰVÉSZ.

Pesten csötörtökön november 28kán 1839.

KÖLTÉSZET.

Hozzá.

Mivel hogy kínoktól
Lezuzva e' kebel,
'S e' halvány ajkakon
Mosoly nem ömlik-el;

Ne véld, o lány, hogy tán
Szivem már hülve van,
'S feledné hű szíved'
Keserv-árjaiban:

Zsarolva jő a' tél
Dermesztő szárnyakon,
'S elvonja zord jegét
A' csörge folyamon;

De ugy is ömlenek —
Bár némán — árjai;
'S még a' zord jég alatt
Tisztábbak habjai.

GYÁRFÁS. Kolosvárról.

SZORGALOM.

Fütés és szellőztetés.

(*Vége.*)

A' meleg levegőnek tömege, melly valamelly épület fütésére szükséges, annak köbtartalmától függ. Ha már ez egyszer tudva van, könnyű nem csak a' melegség-szükséget, hanem ama légmennyiséget is kitanulni, mellyre a' lég kicserélésénél van szükség, 's mellyből azután éppen olly könnyű módon kiszámithatni a' meghatárzásokat a' fütött fris levegő mennyiségére, melly bizonyos időpontban a' szobákba bocsáttassék. Azon mechanikai módokról, mellyek által e' folyások eszközöltethetnek, itt nincs mit mondani, mert ezt mindenki a' nélkül is jól ismeri. — Egy forgó vagy hengerfuvónak hatóságáról, a' légfolyás előhozásának tekintetében, Ure doctor ezt jegyzi-meg: „Bizonyos, hogy a' gőzgépely, ha csak egy lóerővel bir, a' hengerfuvót — mellynél a' szárnyak felülete, (mint a' léget oda vezérlő csöveknek) keresztben metszve, négyszögben 18 hüvelket tesz, tehát egy tágas gőzüst tüzelő kéményével egyenlő — képes 80 lábnyi sebességgel egy másod perczben körülforgatni. A' légnek sebessége a' kéményben (melly tüzelés által hozatott-elő, 's elegendő lett volna egy gőzerőmű számára 20 lóerővel) nem tön többet 35 lábnál, mialatt a' hengerfuvó egy ló-

erővel, 66 lábnyi sebességet fejte-ki egy másod perczben. Innen következik, hogy a' szellőztetésnéli kimélés hengerfuvó által azon idomzatban áll, mint 66 : $^{35}/_{20}$, vagy 38 : 1, 's igy képesek leszünk egy a' gőz által hajtott hengerfuvóval egyszerű szénhasználásnál azt kivivni, mihez egy közönségesnél, 's pedig jó húzású kéménynél, a' 38-szeres szükséges. Takarékosság, tisztaság, 's a' készitménynek rövidre szoritása, nem egyedül azon elsőségek, mellyekkel a' fűtésnek e' mechanikai elve bir a' physikaihoz képest. Igy példaul nem csalja-meg a' tulajdonost a' szél 's idő azon változásainál, mellyek közönséges kéményekre nézve legártalmasabbak, a' melegitett levegőt teljes összekötésen kivül hozván a' külső atmosphaerával. Éppen igy engedi-meg a' rendszer azt is, hogy a' kifolyó levegő mennyiségét azonnal nevelni vagy gyengitni lehet, egyetlen egy zsinórt huzván egyik, vagy másik hengerkarikára. A' külső atmosphaerai levegő semmi féle állapotja, a' belsőnek semmi nedvessége nem árthat a' mechanismus hatásának, 's azon helyet, melly legegésségtelenebb 's legnedvesebb levegővel van megtelve, éppen olly könnyen kitöltendi, mint a' legszárazabbat 's legnagyobbat.

Illy világos 's illy praktikai taglalásánál a' hasznoknak és mechanikai módok által alkotott folyásoknak nem lesz szükséges tovább magasztalni ennek elsőségét a' természetes folyásokhoz képest, mellyek csak a' légmérsék emelése által támadnak, 's még hozzá csatoljuk, hogy fuvó helyett a' légszoritó szivattyú alkalmazása által a' hatás még tetemesen öregbittetni is fog. — Az oldhami készitménynek egy más tulajdonsága is érdemel itt még említést. A' fűtött 's kimelegitendő szobákba bocsátott levegőnek nagy tömege, mi alatt az még a' légsüritő szekrénybe jut, tökélyesen megtisztittatik, az ártalmas állományoktól (substantia) megszabaditván, mellyek az atmosphaerát terhelik, név szerint a' londoni, melly azokat szünetlen magával hordozza, 's mellyek ha a' levegővel szobákba vezéreltetnének, kártékony charakterüket csak annál inkább megroszitnák, 's az emberi lénytől beszivatva, azt még nagyobb mértékben ártalmassá tenni kellene. De nem csupán a' kártékony tisztátlanság vonatik-el az atmospaerai levegőtől, hanem advák a' módok is, azokat aromatiai 's antiseptiai anyagokkal terhesitni, mi által nem csupán a' melegség és szellőztetés feltételei teljesülnek, hanem a' tisztitó 's egésséges befolyások is tekintetbe jönnek. — Ezekhez képest tehát a' megjelelő tulajdonságok az oldhami fütésmódnál következők: 1) mechanikai módok használása, a' meleg 's hideg levegő folyásának előhozatására, melly folyás minden tetszetes térségben kiterjeszthető a' helyett, hogy

más fütésmódnál egyszerűen csak azon aránylag gyenge folyásokat használják, mellyek a' légmérsék különbsége által egyedül eszközöltetnek. 2) Azon mód, miképp' füttetik e' légfolyam, mert az magát önként párhuzamos területekben osztja-el, mellyek, miután a' fütött területek illő számával egyesitésbe jöttek, 's nagy sebességgel tetemes melegségi tömeget vettek-fel, ismét egyesülnek, 's tömegben oda engedik vezetni magukat, hol kifolyásukra szükség van. — 3) A' levegő tisztitása, mi előtt az a' fütéstérbe lép, 's annak megszabaditása minden kártékony hozzá vegyitéstől, mellyel az atmosphaera terhelve van. NOVÁK DANIEL

RÉGISÉG.

A' birmani Budha-templom. Az ellorn-i, elphanta-i templomok elő-Indiában leirásokból már jó formán ismeretesek; annál kevésbbé mondhatni ezt azonban a' belső indiaiakról. — Itt Budha imádása az uralkodó vallás, 's igy figyelmesebb megvizsgálása azon szirttemplomok vagy templom-odroknak, mellyek kizárólag ez isteni tiszteletre rendelvék, nem lenne érdektelen, habár csak azon kérdés valahai megfejthetése végett is, vallon mellyik idősebb, Brahma vagy Budha imádása-e. Még eddig csak Malcolm ur méltatá figyelmére Birman és Siamon keresztül China felé tett utjában az ottani Budha-templomot. A' salweni, Maulmain angol birtoktól mintegy 4 német földnyire fekvőről következőleg ir az utazó „Travels in South-Eastern Asia" két kötetes munkájában. — „A' bejárás egy függőleges de egyentelen terü hegy aljában téglákból készült erős fallal van környezve, melly tág udvart képez. Az oda vezető 's Berae aljában elkanyargó ut semmi különöst nem nyujt a' szemnek; de ha körbe lép az ember, figyelme hatalmasan fölizgattatik. Nem csupán az udvar van Guadama különféle nagyságú képszobraival elöntve, hanem 90 lábnyi magasig még a' függőleges hegyfal homlokzata is. Minden előrenyuló szirtélen, minden fülkévé dolgozott mélyedésben gazdagon aranyozott más más márványkép látható. Legszámosabbak, vagy inkább számlálhatlanok azon lapos égetett agyag-képek, mellyekkel a' szirtfalnak mennyezet-neműleg dolgozott térei fedvék. Hol a' képek gipsz-mázzal együtt lehulltak, a' kopasz fal látszik, 's e' lyukakba közönségesen méhrajok szoktak telepedni: Bár mi meglepő is az udvar tekintete, korán sem hasonlitható azon tisztelettel vegyes csudálkozáshoz, melly a' barlangba lépőnek idegein csörgedez-át. Minden kigondolható helyen, a' földön, falakon, mennyezeten, előtte és mögötte, fölötte és alatta, mellette és körülte Guadama képeit látja a' vándor. Ezeknek némellyikei egészen aranyozvák, mások

mész- vagy gipsz-nemű anyaggal bevonvák; némellyeket az idő vas foga elporhanyitott, megtördelt; mások még egészen épek; egy rész kolossalis nagyságú, mások alig ujjnyi hosszúk. Az anyag, mellyből készültek: márvány, fa, kő és anyag. Az idő még a' márvány-képek némellyikére is olly hatással volt, ámbár az elemek dühének nincsenek kitéve, hogy rajtok a' kart az arcztól teljességgel nem lehet megkülönböztetni. A' félreesőbb és sötétebb zugokban 's fülkékben denevérek ezrei tanyáznak. Itt ott templomok, kynups-ok (zárdák) mintái láthatók különböző nagyságban; némellyek hordónyiak, mások területükben 10—15 köblábnyi nagyok, 's mindannyian apró bálványokkal tömvék. Egy 500 tonnás hajó elégtelen volna az itteni bálványoknak csak felét is Europába szállitani.

Delhi, a' hajdankor hires városának romjai 20 négyszög angol mértföldnyi tért boritnak-el. Eddigelé még ezek a' legterjedtebb sőt mondhatni legnagyobb városnak szomorú maradványai.

FESTÉSZET.

Némberi festészek. Franczia országban a' némberek most bizonyos bőszültség nemével adják magukat a' festészet gyakorlására, mit azon körülmény eléggé megbizonyit, hogy utósó műkiállitásnál 177, némberi kéz által készültt, festmény volt, mellyek közül több nem csekély hajlamra mutatott.

Egyveleg. 1) Victoria koronáztatása ünnepélyének képe Parris urtól elvégeztetett. Azon jelenetet képezi, midőn a' canterburry-i érsek a' királyné fejére teszi a' koronát; 77 arczképet foglal magában. — Egy a' legjelesebb metszők közül foglalatoskodik e' képnek metszésével.

2) Vedemeier ur négy ablak-üveg-festvényen munkás, mellyek a' hannoverai király székét ékesitendik. Mindenik 10 láb magas. Mihelyt kész lesz, köznézetre tétetik-ki.

3) Bleuland professor 's hires boncztanárnak, Utrechtből, képcsarnoka kevés nap előtt magas áron adatott-el, 's több mint 72.000 ftt, hozott-be. A' legdrágább Both J. A. tól 7.000 fton keltel; ezen kivül-egy Ruisdaeltől 2.330 ft., egy Kobell J.-től 2855. egy Terburg-l 2000 ft., egy DowD-tól 1500 ft., egy Vouvermartól 1210 ft., egy Sterntől 1300 ft., egy Vynants-től 910 ft. egy Vanos-tól 1530., egy Cuyp-tól 700 ft., egy Schoteltól 885 fton.

4) Triestben egy műegyesület állt össze, mellynek munkássága kivált a' festészet és szobrászatot tüzé-ki czélul, jutalmakat osztand 's mű kiállitást határozott.

LITERATURA.

A' magyar tudós társaság nyilvános (köz) 8-ik ülése nov. 25-én 10-11½ óra között t. n. Pest vgye házának nagy teremében tetemes ugyan de a'szokottnál kisebb számú hallgatóság előtt ment végbe. Megnyitá e' minden tekintetben jeles és érdekes nemzeti ünnepet a' n. m. elnök ur, gr. Teleki József ő excja szokott kellemű előadásával párositott rövid beszéde. — Követé ezt 2) titoknoki előadás a' társaság 1838/9-ki munkálatairól, mellybe a' társaságnak e' lefolyt év alatt elhunyt tagjairól is szó tétetett. Előadá Szalay László levéltárnok 's rendes tag. — 3) Péczely József rend. tag ez értekezését olvasá-fel: „igaz-e, hogy a' történetirásban hátrább az uj kor a' réginél?" — 4) Szalay L. r. t. Kollár Ádám Ferencz mint jogtudós életéről 's a' hajdankor törvénytudományossága felől olvasa értekezést. — 5) Sztrokay Ant. r. t. a' „házassági törvények, szertartások 's viszonyok szemléje" czimü értekezését olvasá. — 6) B. Eötvös Józs. l. t. lelkes és zajos éljenzésekkel fogadtatott emlékbeszédet tarta az elhunyt Kölcsey Fer. r. tag felett. — 7.) Szalay L. jelenté: a) hogy az 1838-ban kijött magyar munkák közül a' 200 aranyból jutalom kettőnek itéltetett oda, u. m. Vörösmarty „Marót bánjának" és Balásházy Ján. „háztartás 's mezei gazdaság tudománya" I-sö kötetének. És igy a' nagy jutalom ismét ketté osztatva a' mellé kedveskedésül csatolt ezüst ibrikkel együtt által is adatott az illetőknek. Dicsérettel emlittettek még Gebhardt Fer. therapiájának és Tarczy L. mathesisének 2-ik kötete. — b) Ugyan az jelenté, hogy a' nyelvtudományi osztálynak 1837-ben kitett jutalomkérdésére bejött három felelet között a' 100 darab aranyat egy ezüst ibrikkel Lenkey Zsigm. pelsöczi ref. lelkész nyeré-el; — c) hogy a' philosophiai osztálynak 1837-ben kitett jutalomtételére bejött hat versenymunka közül a' 100 aranyat (ezüst ibrikkel) Hetényi János, ekeli reform. lelkész 's l. t. nyeré-el; a' tisztelet-dijt pedig Warga János lev. tag; — hogy az 1839-ki dramai jutalomra bejött tizenhárom szomorú játék közül a' 100 aranyat (ezüst ibrikkel) Tóth Lörincz l. t. „Hunyady Lászlója" — az egy nyomtatott ivtől járandó négy arany tiszteletdijt Gyurmán Adolf „IV. László" nyeré. Dicsérettel emlittetett „I-sö Károly és udvara" — melly, mint halljuk, Kúthy Lajos müve. — 8) Ugyancsak a' levéltárnok hirdeté-ki a' most lefolyt X-dik nagy gyülés által kitüzött törvény- és természettudományi jutalomkérdéseket, u. m. I) törvénytudományi: határoztassék-meg a' büntetés értelme és czélja; adassanak elő annak biztos elvei, és ezekhez alkalmazható nemei; fejtessék-meg, találhat-e közttök helyet a' halálos büntetés, és melly esetekben; 's miképen, és milly sikerrel gyakoroltatott ez a' régi és ujabb népeknél, különösen hazánkban." Jutalma 100 arany. — II) Természettudományi: „jeleltessenek-ki azon gyógy- és műtani testek, mellyek honunkban is teremnek, vagy termeszthetők, 's mind a' mellett részint még most is külföldről hozatnak-be, részint mind eddig kivitelre nem fordittatnak; mi ennek oka, 's miként lehetne azt eszközölni, hogy azok ne országunk szükségeit pótolnák, hanem külkereskedési czikkelyekké is válhatnának." Jutalma 100 arany. — Mindenik osztálybeli pályairások beküldésének változhatlan határnapja, mellyen túl semmi felelet el nem fogadható, martius 21. 1841., midőn azt, irója nevét rejtő pecsétes levélre hivatkozó jelígével, a' titoknok veszi által. A' beküldött másolat, melly ki nem adatás esetében is az academia levéltárában marad, a' nélkül, hogy a' szerző a'

munka sajátsági jogát elvesztené, idegen kézzel és tisztán irva, lapozva', kötve küldessék. Ha a' jeligés levél felbontása után kitetszenék, hogy a' munka saját keze irása a' szerzönek, ez a' jutalomtól elesik. — A' 100 arany jutalmon kivül másod, sőt harmad karbelinek találandó felelet is kiadathatik, ivenként szabandó tiszteletdij mellett. — Emlitendő még: hogy a' lefolyt nagy gyülés alatt kineveztettek: a) tiszteleti tagoknak: b. Eötvös Józs. eddig lev. tag; Stáhly Ign. kir. tanácsnok; és Deák Ferencz országgyülési követ; — b) rendes tagoknak: Szontagh Gusztáv a' philosophiai, és Kovács Pál, a' nyelvtudományi osztályhoz; — c) levelező tagoknak e' tizenkettő: Balla Kár., Bertha Sánd., Briedl Fidél; Csacskó Imre; Erdélyi Ján.; Garay Ján.; Horvát Mih.; Kiss Bálint (ref. lelk.); Kiss Fer.; Lukács Móricz; Szabó Ist; Vecsey J. — — Ama minden rendbeli tagok, kiket e' lapok 93-dik számában neveztünk, nagy részint jelen voltak e' mai közülésben; azokhoz járultak még (mennyire a' sokaság közül láthatók voltak): Károlyi György és Teleki Dom. grófok, Fáy And., Döbrentei G., Bartfay L., Bertha S, Egyed Ant., Lukács Már.; Pólya Jó.; Thaisz Endre; Zsivora György. — A' hallgató vendégek fényes körében láthatók voltak: m. gr. Teleki Samuel — n. m. Mérey Sándor ő excja, és n. Uzsovics Ján. (a' helytartó tanácsból); — t. Simoncsics Ján. h. alispán és Nagy István főjegyző, Benyovszky Péter táblabiró (Pest megyéből); — Szekrényesi Endre (Pest városának tanácsnokaiból); Grabovszky Athanáz és Károlyi István (Pest városa választó polgárai közül); — a' magyar színésztársaság és pestbudai hangász-egyesület tagjai közül többen; — a' karzaton külön készitett levő szépnem közül mintegy 54 nemes asszonyság jelent-meg. E' szép körben voltak: m. gr. Teleki Sámuelné szül. Jeszenák, gr. Teleki Augusta kisasszony, Miss Pardoe Julia angol nő (kit Döbrentei Gábor r. t. vezetett-be e' nemzeti ünnep szemlélésére), még egy angol nő, Lászlóné, Sztrokayné, Pólyáné, Schodelné asszonyságok 's a' t.

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

PESTEN, nov. 21-dikén „Montecchi és Capuletti-párt" nagy opera 4 fvsban. — Schodelné assz. Romeója egy Syrius a' művészet egén, egy Aeol-hárfa a' kebel ürében; amaz örökké tiszta fénynyel ragyog, emez folyvást felrázza érzelminket. Hivatása zajos 's többszörös volt. Dicsérettel emlitendő Felbér M. k. a. (Julia) törekvése is. A' kar 's hangászkar jelesek. — 22-kén „peleskei notarius" bohózat 4 fvsban. E' még folyvást tetszést nyerő bohózat két művész meteorja: Megyeri és Bartha urak ma is köz-elégülést nyerének. — 23-kán „Hamlet" ismételtetett ugyan annyi sükerrel mint először. — 24-kén „saardami polgármester" vig opera 2 fvsban. Schodelné assz. (Marinka), Szerdahelyi (Belt), Konti (Péter) 's Erkel (Flimann) urak jeles működése mellett tetszést nyert; a' két elsőbb gyakran hivatott, 's második fvnási párdalját ismételni is szives vala.

NAGY-KŐRÖS. Oct. 21-kén „csalódások." Lombayt, az örök tervkoholó nőtelen inspectort Vidéki tetszésre személyesité. HeténYi (Mokány), HeténYiné (Lucza), Jozefa (Lidi) kielégitőleg. Nyárady a' zsémbes kertészt, Tamást, jól ábrázolta, 's többször megtapsoltatott. Balázsi (Kényesi) szerep-nem-tudása 's magyartalan szóejtése boszontott. — 22-kén „világ hangja." — 26-án „házi keresztek" adattak; melly utóbbi

szinmű némelly a' szinpadról számüzendő helyei miatt botránkoztató volt. Ne vegye rosz neven az igazgatóság, ha figyelmezteti ref., hogy Körös mivelt közönségét hasonló művekkel ezentúl ne gyötörje. — November 2-kán Heténi javára „báléj" (nem báléjj, mint a' hirdetményen) szinjátékra alkalmazva Klestinszky által, 4 felvonás-ban. Ref. elhalgatja, hogy a' nagyszerű mű megbukott; de e' megbukásnak kedvetlen jelekkel nyilvánitott okát el nem hallgathatja, és azt tanácsolja Reiterholm grófnak (Marosi), hogy méltósága fentarthatása okáért máskor ezen 's más szerepeiben is józanul lépjen szinpadra. Sapienti pauca! — Vidéki (Olaf) mai körülményeihez képest is tetszett. Telepyné (Amália) zavarából, mellybe férjének rendetlensége miatt látszott merülni, végig nem tudá magát kifejteni. — 3-dikán „Lucza széke" mellyre azonban kevesen jelentek-meg, 's hallható volt némelly szinészek panasza a' közönség hidegsége 's részvétlensége iránt, kiknek dugult füleiket kérjük a' közönségnek ellenüki panaszára fordittatni, 's érteni fogják, hogy az nem hidegedett, hanem éppen általuk hídegittetett-el; igen, éppen azon némellyek által, kiknek panaszuk hallható volt! — 5-én „Feketo Fricz." Jelesek voltak: Heténi (a' czimszerepben), Vidéki (Laszk), és Marosi (Martinez). — 7-kén „Speculatio pénz nélkül." Ez kedves darabja lehet az igazgatónak; mert egyszer az alkalmatlan idő miatt elmaradván, másodszor is jónak találta vele a' közönség pártfogását kisértetbe vonni. Nincsenek-e jobb művei, hogy többnyire sokszor látott 's megunttakat vesz elő? vagy a' közönséget nézi-le, gondolván, hogy az elég gondatlan hasonló előadásaiért pénzét sárba dobálni? Ez igazán vastag speculatio, melly pártolást nem érdemel. KŐRÖSI.

PÁPÁN jelenleg a' Balog vezérlete alatti szinésztársaság akarja mulattatni a' közönséget.

HANGÁSZAT.

A' pestbudai hangász-egyesület folyó IV-dik évi 3-dik műelőadása jövő vasárnapon (dec. 1-jén) 4 órakor lesz Pesten a' városi nagy redut-teremben, 's több válogatott hangműből fog állni. — A' belépti jegyek nov. 29—30-án szokott helyöken adatnak-ki, u. m. Pesten Klausz E. L. pénztárnok, Budán Milecz I. uraknál; előadás napján csupán az egyesületi irószobában (nagyhid-utsza, Parkfrieder-ház).

TÁNCZ.

Szüreti tánczvigalmak Maádon.

Több mint száz éve már, hogy Hegyalján a' szüreti vigalmak egyik kitünő ágát a' maádi tánczvigalmak teszik, annyira, hogy méltán országos vigalmaknak neveztethetnek; mert a' hon minden részéről itt sereglenek össze a' hegyaljai szölöbirtokosok. Azon kérdésre: mi vivta-ki a' maádi tánczvigalmaknak ez országos nevezetesség 's jelentöséget? ez egyszerű felelet: „a' Hegyaljának ezelőtti nagy virágzása 's az ennek eredményeül tekinthető jóllét" — kielégitő válasz leend. Azonban Hegyaljának hire nehány év óta 's különösen ez idén, pusztában elhaló hang kezde lenni; mire, mint sokan szeretik mondogatni, Priesnitz módszere is nagy befolyással van; 's ennek

következtében a' maádi tánczvigalmak is sokat vesztének jelentőségeikből. A jelen évi szüretet megelőző 's tartós szép napok ugyan több távul vidékit csalának Hegyaljára, melly körülmény a' tánczsovár szépnemnek már-már szép jövendőt, az az népes bált igért: de az egy idő óta rendkivül szeszélyes Jupiter pluvius keresztet vont számadásukra, mert megereszté az ég csatornáit, 's azokat egész szüret alatt folyatá. De ez a' bérlőt el nem rettenté, és „si factus illabatur orbis, impavidum ferient ruinae" jelmondatához hiven, három tánczvigalmat adott Thyrzust forgató 's repkény-füzéres vendégeinek. — Az 1-sö öszhó 27-kén mintegy 50-re menő vendég mellett gyér ugyan de eléggé vig volt; a' másik öszhó 31-kén az igen kellemetlen idő daczára is igen fényes 's mintegy 400-ra menő vendégkoszorút füzött össze. De valamint mindennek, ugy e' ritka személyzetü bálnak is megvoltak maga árnyékoldalai, mellyeket futólag megemlitni el nem mulaszthatom. A' nemzetiség minden módon terjesztését szivén viselőnek kebléből akaratlanul is fölmerült egy sohajtás, látva, hogy Magyarok köztt, magyar vigalom alkalmával a' nemzetiségnek bélyegét semmi sem viselé; nem a' szépnem, mellynek előző példája utánzásra ragadna mindent; nem az ifjúság, melly közönyösen nézi a' nemzeti zene és tánez kiküszöbölését hazánk minden megyéjének tánczteremeiből; nem a' barna képü hangászkar, mellynek tagjai hegedü helyett az öket nem illető trombita 's hautbois fülsértő nyeggetésével kinozzák a' fülsértők füleit; szivemelő magyar helyett Lanner és Strauss elferditett keringő 's nyargalóit játszák, zsinóros dolmán helyett vörös hajtókás frakkot viselnek. Szegény magyar zene! hát annyira elaljasodtál-e már, hogy még azok is szégyeljék hangoztatásodat, kiknek mintegy rendeltetésévé vált fentartásod?! — „Ezek említést sem érdemlő csekélységek" — fogják talán többen mondani: de én részemről csak azt hiszem, ha valódi Magyarok akarunk lenni, minden kicsinségen tüntessük-fel a' nemzetiség bélyegét; mert különben majd igen sokan találkoznak, kik, mint e' bálon megjelentt utazó franczia, fogják mondani: hogy ámbár saját nemzetiséggel biró Magyarok köztt képzeli magát lenni, nemzeti sajátságot még sem lát semmin. Ezeket leróva, a' mulatság elég élénk, és, mi mindennél több, fesztelen volt. A' lepketánczban, e' megyében szállásoló könnyü lovas ezred közkedvességü ezredese, Thurn-Taxis herczeg, volt elötánczos. Kár, hogy a' bérlő több gondot nem fordit a' terem padlatának tisztaságára; a' lábok alól felkanyargó por ma valóságos ködbe burkolá a' tánczosokat. A' 3-ik és utósó, öszutó 3-kán végbementt bál kevesebb népességü volt ugyan, mint megelőzője; de azért elég fényes és mulatságos Jelleme hasonló a' multéhoz; de az ételek 's italok, mint szintén szolgálat is, ma roszak voltak.

MAÁDI GYULA.

DIVAT.

48-dik divatkép (Parisból). — Divatos kalap és ruha selyemből, búvár-tollal körözve; mombro-diszedény, legujabb divatos szoba-ékesitmény, — Bécsi divat nov. 21-ről: ruha több szint játszó selyemből fekete és veres chenille-csipkével diszitve; alruha lószőr-szövetből (Jupon oudinot); crepbaret blondból tollakkal.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiaczon, Dencs-ház, 86-dik sz. a.

Nyomtatja Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

HONMŰVESZ.

M. T. AKADÉMIA
KÖNYV-
TÁRA

96.

HONMŰVÉSZ.

Pesten vasárnap december 1jén 1839.

KÖLTÉSZET.

Méh.

Alig lövell sugárt
Az ujra gyult meleg,
Zsibong völgyön hegyen
A' fürge méhsereg.

Himes mezők ezer
Virágu szőnyegén
Zsibong üdvözletet
Uj élte reggelén.

A' szende kis virág
Szüz-keble tárt hona;
Méz-csókba részegül
Szerelmi mámora.

Mi ártatlan szerelm!
Im a' kéjéldelet
Nem áldoz-föl hiún
Bel- és kül-kellemet —

Majd édes terhivel
Danolva leng elé
Várába, működő
Szorgos rokon felé.

Milly áldott szerzemény!
Hol igy jön a' haszon,
Más átka nem lebeg
Tilos kincs-halmokon.

Ha áldozóra int
Napunk hegyek mögül,
Zajongva esti dalt
A' kis csoport begyül.

Hol tisztes főnökük
Dongván parancsokat,
Nyugal'mra készteti
A' hiv munkásokat.

Be boldog társaság!
Hol egy főnek szokott
Engedni a' sereg,
Áldás tenyészik ott!

VARGA S.

SZORGALOM.

Tunnel.

Ama számos bánya-út között, mellyek legujabb időben a' vasútak épitése alkalmával létesültek, különös figyelmet érdemel még mindig a' Themse folyam alatti, melly Rotherhite és Wapping londoni városrészeket egyesitendi egymással. A' Themse jobb 's bal partján helyezett londoni városrészek összeköttetésbe hozvák ugyan már hat fennálló hid által, mellyeknek négye kőből, ketteje pedig öntött vasból készült: azonban a' fölötte élénk közösülés, melly a' nevezett városrészek között, vagy egy részről a' London-Docks, 's más részről a' greenwichi igen népes városrész között létez, azoknál érezhetővé tette a' gyalogok 's kocsizóknak egymással félbeszakadatlan közösülését. — Illy vállalat végrehajtásának ama nehezitő körülmény szegzé ellene magát, hogy a' valóságos londoni tengerkikötő egészen a' londoni hidig terjed-ki, 's valamint a' London- ugy a' Katalin-Docks is éppen ama hely fölött fekszik, hol szükségesnek találták a' Themsén átjárást. Itt tehát szükségképp' olly magasnak kellett volna elrendezni az átjárást, hogy a' leg nagyobb tengeri hajóknak elég helyük legyen az áthajózásra, vagy pedig a' hid egyik részét felnyithatni, feltételül szolgált volna. — A' hidpályának elrendezését a' magasságban, mellyet tengeri hajók átjuthatása kivánt-meg, az angol mérnökök a' szükséges feljárások miatt éppen olly bajosnak tarták, mint elégtelennek a' felnyitásra alkalmazott hidat; mert ott naponként számos hajót kellett volna áltbocsátni.

E' nemű nagy vállalathoz már 1808-ban tevék az első próbát. Azt, hogy e' folyosó nem vezettetett-át egészen, a' Themse folyam keresztültörése okozta, melly az egész kiásott üreget vizzel boritá-el, 's igy a' vállalatot semmisité, nem levén képesek feltalálni módokat az épitői tért szárazzá 's munka folytatására alkalmassá tenni. A' Themse alatti közösülés 1825-ben ujan szóba hozatott, Brunel mérnök egy e' czél elérésére alkalmas műtervet terjesztvén-fel. A' naponként nevekvő szükség 's a' javalónak általán elismert ügyessége és sok tapasztalása eszközlék, hogy egy társaság állott-össze, melly a' szükséges pénztőkét előteremté a' végre, hogy e' vállalat valósulhasson. — Két karzatnak — egymástól arkádok által elválasztva, mellyeknek hossza 1300 láb, 15 láb magasok 's 12 láb szélesek — kelle mind két parttól a' folyam közepe felé vezettetnie, hol t. i. ez legmélyebb levén, az apálykor 12½ lábnyi mélyen fekszik a' viz tükrétől számitva. E' legmélyebb helytől a' falazat kezdeteig még 14 lábnak kell lenni, az arkádoknak pedig 2¼ percentet nyerni. — Hogy pedig a' természetes földtér láthatárá-

tól egészen a' partokon 65-láb mélységig elrendezendő karzatig jutni lehessen, a' folyóviznek mindkét oldalán két bányamenetelnek, egyike 50, másika 160 láb átmérővel, kellett elrendeztetni, 's az elsőben csigaformájú hágcsó, másikban pedig egy, hasonlag csigaalkatú útnak elkészittetni, mellyeknek emelkedése 4 percentet fölül ne haladjon. Készen állott már 1837-ben az 50 lábnyi széles bányamenetel a' jobb partnál, valamint is 700 lábat meghaladó hossza a' tunnelnek. A' bányamenetel épitésénél a' földnek porhanyós állapotja nem engedé-meg az egyszerű kiásással 's falazással előállást, hanem a' süllyesztési rendszert kelle alkalmazni. Azon helyen t. i. hova a' bányamenetelnek (Schacht) kelle jutni, a' földbe egy erős, öntött vasbóli czipőkkel ellátott 3 láb széles gerendágyazat-koszorút, 's 40 láb magas tornyot, 3 láb vastag oldalakkal épitve kellett ereszteni. — A' nélkül, hogy a' bámulatos gépelyzet, vagy az öntött vasból álló 38 láb széles 's 22 láb magas paizs, vagy védmű (Schild) detailjába ereszkednénk, melly a' hires Rennie mérnök mechanikai műhelyében készittetett, csak azt jegyezzük-meg, hogy Brunel eleintén egy másik védművet használt, mint millyen a' mostani; melly azonban a' várakozásnak meg nem felelt. Már pedig valami igen bajos 's merész feladás volt, kibontani a' régi paizst, 's helyébe ujat beállitni: azonban e' munkálat sikerületétől függött a' tunnelnek egész jövendő sorsa. Ez szerencsésen teljesült 1834-ben, 's most a' tunnel bevégzésének, mennyire az emberek belátása terjedhet, nem áll semmi ellent, ha egyébiránt nem hibázik állhatatosság a' munka folytatásánál, 's a' szükséges pénz, — mit az angol nemzetnek nem lehete soha szemére vetni.

Nem tagadhatni ugyan, hogy a' védmű szerkezete igen is bonyolódott: azonban éppen ez bizonyitja tettleg Brunel mérnöknek nagy gyakorlati szellemét, 's az egész paizsnak helyes összeillesztését, melly egyes álladék-részeinek részleges ideigleni mozdulatait is megengedi a' nélkül, hogy általa az egésznek szilárdsága csak legkevesebbet is gyengittetnék. — Szükséges itt azt is megjegyezni, hogy ott, hol leginkább mutatkoznak a' filtratiók, kis vas csövek berakvák a' rovátkokba a' fák között, mellyek arra szolgálnak, hogy a' filtratióknak szabadabb ut nyittassék, 's egyszersmind megvizsgálni lehessen, valljon a' viz tiszta, vagy homokkal és iszappal van-e vegyitve. E' csövek azt is mutatják, hol szükséges ennél még több szoritás, hogy igy a' puha földet tömöttebbé lehessen fenni. E' vizsugárok arra is szolgáltak, hogy a' levegőt a' vizzel együtt nevelni lehessen a' tunnelben, 's általa eszközlék eddig a' szellőztetést minden mesterséges készület nélkül. — Egyéb

iránt Brunel ellenőrködhetik ön lakjából mindig a' gőzerő- mű által kiemelt filtratiói viznek mennyisége fölött, miután egy vizmérő által, miképp' ezek szokásban vannak a' vizcsatornáknál, 's egy vizkerék segedelmével, melly egy mutatót hoz mozgásba, 's mellynél egy különös felvigyázó van, mindig képes megitélhetni, valljon a' filtratiók igen erősek lesznek-e; a' dolog állapotjáról általán a' tunnelben azonnal meggyőződést szerezhet, hogy a' szükségest rögtön megtenni lehessen. — A' kőmivesek munkáinak gyors folytatására, 's hogy a' kiásott materiálékat eltakarithassák, a' már kész tunnel-térben van egy állás, melly a' tunnel előhaladásával egyszersmind tovább tolatik. A' karzati térek közép választó falának áttöretése, valamint is a' négyszögű tömör-oszlopok 's a' t. diszitése csak akkor vétetik-elő, ha már a' falrakás 60—80 lábra haladott elő. — Jeles mineműsége a' roman-czementnek (melly ez épitésnél a' fölötte jó téglák egyesitésére alkalmaztatik, 's kék agyagból és oltatlan mészből áll, por-alakban keverve) tette lehetségessé a' Brunel mérnöktől kőmives-munkákra forditott bánásmódot valósitásba hozni. E' kőrag nélkül alig ha sikerült volna a' falazást illy igen kis részekben végrehajtani. Éppen olly kevéssé hátráltatta volna másféle falazat a' viznek áttörését a' tunnel fölötti Themse vizállás-magasságának időszakonkénti változásánál, melly a' dagály 's apály által változva 20 lábat tesz, 's azon nyomásnál, melly általa hozatik a' még uj falazatra, mi a' már bevégzett résznél ekképp' történik, ámbár a' még nyers falról itt ott viz szivárog is keresztül.

Ez illetlenség elháritására lehete látni azon helyeken, hol viz mutatkozott, a' fal belső sikjába, a' karzati térek egész homlokzatában, egy hüvelk széles 's mély bevágásokat készitve, mellyekre aztán ismét a' fal egész lapjában fél hüvelknyi vastag téglatáblák a' már nevezett falrag segedelmével igen tartósan ragasztattak-fel. — Azon csatornákban, mellyek ez által képeztetnek, most már összegyül az átszivárgó viz, 's bennök folyik az a' tunnel talpáig, hol az oda alkalmazott nagy vizvezérlő csövek felveszik, 's oda vezetik, hol a' szivattyúk állnak. — Az ekképp' már bevégzett 's vakolattal ellátott térdarab egészen száraz volt, 's nem lehete sehol nedves helyeket észrevenni. Egyébiránt meg kell jegyezni, hogy a' tunnel-épités elkezdésétől fogva a' faloldalakon soha legkisebb áttörés sem tapasztaltatott, 's hogy azon izzadás, melly mindjárt a' fal felkészitése után kevéssé tetemesebb szok lenni, nehány nap mulva gyengül, 's végre egészen észrevehetlen lesz. Ez tanúbizonyságul 's megnyugtatásul szolgál a' megvizsgálóra nézve, hogy az egyébiránt olly tömeges 's igen szorgalmas épitésnél a' viz rend-

feletti nyomása ellen nem fog hibázni az ellenállás. — A' munka naponként kedvező körülményeknél 6 hüvelket halad, 's e' végre, félbeszakadatlan 200 munkás foglalatoskodik, az az nappal száz, 's éjjel ismét száz. — Ez épitvénynél láthatni, hogy itt, miképp' Angliában általán valamennyi nagy boltozatnál, a' boltövek összeköttetlen, concentrikai sorokban rakvák egymás fölött. Láthatni egyszersmind, hogy a' gyámfalak 's talpfalazat ivdedek, 's hasonló módon, mint fenn, rakvák. (*Folyt. következik.*)

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

Ajánlatok a' pesti magyar szinházra. — 1) A' pesti ifjúság, az általa ns Bihar megye követe t. Beöthy Ödön urnak megtiszteltetéseül rendezett éji zenére gyüjtött pénztömegből fennmaradt 40 forint 30 krt. váltóban a' pesti magyar szinház épitészeti pénztárának ajándékozá. — 2) A' pesti kir. tud. egyetemben franczia 's angol nyelv és litteratura tanitója, t. Lemouton K. János ur, a' pesti magyar szinésztársaság jelesb tagjainak a' fentebb emlitett nyelvekbeni kiképzése körüli fáradozásán fölül, jelenleg a' franczia költészet ritka és szép gyüjteményét, a' dramai litteratura minden jelesb iróinak munkájit — Corneille 's Racine-től a' legujabb korig — valamint egy nagy franczia szótárt is a' szinházi könyvtárnak volt szives ajándékozni. Miért is az igazgató választmány határozatából nyilvános köszönet mondatik. Költ Pesten, 1839-ki novemb, 22-kén

BALLA ENDRE vál. jegyző.

Tudósitás. — Folyó évi november hóban Adler Lajos és Gócs (Gotsch) Engelbert — a' pesti magyar szinháznál volt kardalnokok — az intézettől megszöktek. Őket az igazgatóság, visszakövetelésre nem tartván érdemeseknek, az itteni szinészi személyzet közül kitörülteté. *) Költ Pesten, 1839. november 23-kán BALLA ENDRE.

PESTEN nov. 25-kén a' „fiatal keresztanya" vigj. 1 felv. (irta Scribe; forditotta Jakab István) — és „hagyjatok olvasni" vigj. 1 felv. (Töpfer után Nagy Ignácz) került ismét szinpadra. Ez utóbbiban Kovácsné assz. visszatérvén utazásáról, mint Kardos Dorottya először lépett-fel. — 26-kán Éder Louise k. a. javára bérletszünéssel, Balog István által Holberg után ujan irva 's változtatva, először adatott „a' politikus csizmadia" bohózat 3 felv. dalokkal (különféle operákból Kaczér ur által szerkezve) és gyalog-lovasok vágtató tánczával (Kolosanszky ur betanitása szerint). — E' régi kornak szüleménye első fvnásban kissé untatott, a' többi jóformán mulattatá a' szép számú közönséget. — 27-kén „Belle-Isle Gabriela" drama 5 felv. (Dumas után Nagy Elek) ismételtetett. — 28-kán a' „tékozló" adatott. (Laborfalvi Róza k. a. beteg).

*) Nem tartjuk érdektelennek itt emlitni a' „Pesther Tageblatt" nov. 27-ki száma (3183 l) után, hogy a' szökés csaknem dühhé vált jelenleg a' szinészek között. Mondatik ott, hogy közelebbi időkben megszökött Pestről Dessoir és Oberhoffer ur; Hamburgból Fehringer ur; a' berlini városi szinháztól Plock és Dobrovsky ur. Ez utóbbiról különösen megjegyzi az emlitett lap, hogy e' tekintetben D. urnak olly ügyessége van, millyet mint müvész nehezen fog valaha magának szerezni.

NAGY-ENYEDEN, őszhó 12-kén Pályné jutalomjátékaul: „Essex“ szomorú játék 5 felv. Henry Jones és Banks angol müve; forditotta Láng Ádám. Hirtelen távozásom Enyedről nem engedé látnom e' régi, de jó szerkezetéért, hatással biró darabot jelen színészeinktől. Igy csupán annyit irhatok mások után, hogy Kántornné Erzsébetet művészileg, valóságos tragicai szellemmel adá vissza. Szaplonczay (Essex), Pályné (Rutland gfnő) is teljesen ügyekvének. Nézők szépen. — 13-kán: „Benjamin lengyel országból, vagy, a' nyolcz garasos atyafi“ vigj. 5 felv. Kuno után forditotta Komlóssy. E' mü hakereken 's egybevágólag adatik, mint ma sok tekintetben, elég jó. Szaplonczay (Benjamin) élénken 's helyes magatartással, mint Nagy (Krone) is egész iparral adák szerepöket. Gödéné (Amália) türhetőn; itt azonban megemlitjük e' színésznőnek egy gyöngéjét, miszerint ő mindennemü szerepben, a' legszomorúbbat sem véveki, félig elforditott arczczal nevetgél. Színésznek feladata, a' költő által festett lelkezetet a' nézö előtt valósitni, 's e' czélnak kisebb nagyobb mértékbeni sikeritése teszi az alsóbb 's felsőbb fokon álló színészeket. Mindkét fokúnál kárhoztatandó helyén kül a' nevetgélés; mert félébreszti a' nézöt azon édes öntudatból, mellybe jó előadása merité, 's csak játék- és tréfaságnak nézvén az egészet, elveszti a' hatást, mellyet különben gyakorolt volna. Maria (Emilia) a' szódús aggleányt meglehetösen személyité; hangja is inkább illett e' szerepben; szembetünö volt kezének módnélküli rázogatása; a' Gödénéről megjegyzett gyengeség reá is nagy mértékben illik. Pályné (Bianka) játékával mulattatott. Göde jól, Pály 's Csiszér is türhetőn. Végén Pályné és Szaplonczay hivattak. Nézők felesen. — 14-kén „tudákos“ Kotzebue honszerte ismert nagyon mulatságos 5 felvonásos vigjátéka adaték — ? forditása szerint. A' játék jócskán ment. Göde (Peregrinus) bajos és hosszas szerepét igen jól tudta, ugy, hogy sugóra szinte nem volt szüksége. Feleky (Fülöp) a' falusi urfit, mint kellett; Pály (Örvényesi) ahozképest jól. De különösen jö, nem tudom, mellyik (tán Debreczen vagy Meszes) vidéki tájejtése, miszerint é helyett igen sokszor i-t mond; például e' helyett: édes, ezt mondja: ides; élet helyett ilet 'stb. különösen mondom, töle, ki azokat forditásaiban nem ugy irván, tudja kétségkül, hogyan kell mondani. Szaplonczay (Hárompénz) igen tulságosan bolondozék. Pályné (Amalia) kedvességgel; — megjegyezhető róla, hogy mindig igen csinosan öltözködik. A' többiek is, Lázárt kivéve, türhetőn. Nézők közép számmal. — 15-kén vásári szép közönség előtt másodszor: „királyleány, mint koldusnő, vagy, az élet iskolája“ — csaknem az elöszöri személyzettel. Akkori jegyzetinkhez csak nehány szót kivánunk még ragasztani: 1) a' müvet illetőleg, hogy annak fárasztóságát némileg a' nem dramai hosszas mono- és dialogokban kereshetni, mellyeknek felmondásában vidéki színészeink rendesen kettös untató hibát követnek-el: vagy jól megkönyvnélkülözik (mi egyébiránt mulhatlan), és illyenkor érthetlen sebességgel örlik-le, 's erre megjegyeztetni kivánom Vörösmartynk e' szavait: „Nyelvünkben minden szótagot tisztán ki kell mondani; itt semmit elnyelni, összerontani nem szabad; 's itt minden rövidités csak a' kihagyásban all (ha azt a' szokás megengedi) p. o. gazda-asszony = gazd'-asszony; egyébiránt, mindent, mi irva van, épen, tisztán ki is kell mondani, 's a' beszédnek csak annyira lehet sebes- vagy szaporának lenni, mennyire azt a' szótagok tiszta kimondása engedi 'stb. 1837. Athen. II. 495 szel. — vagy éppen nem tanul-

ják-meg, 's illyenkor a' lassú syllabizálás által óranegyedre nyujtják monologaikat. — 2) Mi az előadást illeti, megvalljuk, nem vala olly kerekded, mint az első; mert Szaplonczay (Sancho), bár most hangja jobb vala, igen sokat akadozott szerepe felmondásában. Emlékeztetni bátorkodunk őt Bajza tanitására: „az emlékezeti gyakorlottság olly szükséges a' szinpadra föllephetésre, mint tiszta levegő az életre. Valamint a' döczögő járású, sántikáló ember nem szinpadra való: ugy a' rosz emlékezetű sem 'stb.“ (Kritik. lap. 52. l.) Feleky (Blace) Király helyett, ki innen távozott, olly természetes szabatossággal játszék, hogy illyekben látni őt csupa öröm. A' többiek ugy játszának, mint multkor. KOMOLY 's társai.

PÉCSETT, november 3-kán a' nemzeti casinótól pártolt színésztársaság által előadatott „Krisztina svéd királyné és Monaldeschi“ szomorújáték 3 szakaszban; irta Dumas, forditotta Havi Mihály. Kálmánné (Krisztina) szerepét jól 's pomposan adá Kálmán (Gusztáv) kevés tüzzel játszott. Midőn a' koronát megnyeré, az örömnek vagy önérzetnek semmi jelét nem mutatá. Lendvay (Monaldeschi), mint vendég, minden birálaton felül áll; őt birálni vakmerőség volna; ő teljes mértékben birja a' közönség tiszteletét. Julia (Paula) elején gyenge volt, de játékának vége pótolá előbbi hibáit, 's kielégitett. Szilágyi (Sentinelli) jó volt. Ilka (Ebba) játszásmódjával éppen nem vagyunk megelégedve; több érzékenység bélyegezze beszédét, ne olly egyformaság; ne olly egyhangúlag 's hanyagul adja azt elő. Nézők sokan. — 5-én „a' pajzán ifjú“ jól sükerült. Nézők közép számmal. — 6-án Lendvay jutalomjátéka: „babérfa és koldusbot“ szinjáték 3 felvonásban, utójátékkal; irta Holtey, forditotta Szigligeti. Henrik szerepét csak művész adhatja ugy, hogy tessék; azért Lendvay adá, ki a' természetet megcsalá; mert midőn a' valódi Henrik képét vevé-fel, az igazit láttuk utánzójában. Ebben mutatá-ki, kit bir benne a' színészet. Méltán érdemlé a' koszorút 's verseket, mellyekkel ma tiszteltetett. A' szinterem tele nézőkkel. — 7-kére a' „Pókaiak“ czimű szinmű volt kijelelve: de Juliának hirtelen közbejött roszul léte miatt elmaradt, és igy szinpadra kerültek a' „képmutatók“ Már régen láttunk vig játékot olly jól előadva, mint ezt. Különösen tetszettek Kovácsné (grófné), ki hasonló szerepeknél elemében van. Ezután Lipcsey Klára, Gyöngyösi és Szilágyi említendők. Megelégedve hagyá-el a' szinházat a' fájdalom! kevés néző. — 8-kán az „arkadiai menyasszony“ irta Grammerstätter, forditotta Balogh. Már a' játékkal magával sem bajlódhatom-meg, 's azon felül, ha igy adatik, mint itt, akkor csakugyan rettenetes. Elsőtől utósóig Kovácsnét és Komlóssynét kivéve, szerep-nem-tudásban sinlődtek. Kovácsné menté-meg e' mutatványt a' végveszélytől. Nézők közép számmal. Lendvay e' két előadásban nem vett részt. B.....r.

KAPOSVÁRATT a' Fekete Gábor urnak igazgatósága alatt álló színésztársaság már nehány szinművének előadásával mulattatá a' közönséget. Az adatott darabok jelesbjei: „Griseldis.“ — Munkácsiné assz. a' czimszerepben. Édes elragadtatás sohajait facsará-ki keblemből a' nő- 's anyai szeretetnek remek ábrázolatja. Kétzery ur (Percival) igen jól fogá-fel szerepét. Fekete ur helyett Cedrik szerepében inkább ohajtottuk volna Szalay urat. — „Vasálorczás.“ Kétzéry ur (Gaston) szerepében igyekezete által kivivta azon méltányló elismerést, hogy egyik jelesb tagja itt létező színészeinknek. Munkácsiné assz. (Marí), Szalay ur (D'

Aubigné) jelesek valának. — „Menyasszonyi korona“ 's „peleskei notarius.“ — Octob. 8-kán bérlet nyittatott 12 játékra, mellynek első számát „árulás és szerelemféltés“ szom. j. 5 felv. nyitá-meg. Győri ur (Vilhelm), Bocz ur (Fridrik) iparral mutatkoztak. Munkácsiné assz. (Amalazunda), Kétzery ur (gróf Rizbert) pompásan öltözve illő fényben állának egymás mellett. Játék elején és végén tetszéssel és tapssal fogadtattak. Szalay ur (Montetzo) három részre szolgáló cselszövényes szerepét, mondhatni, remekül adá. Feketéné assz. (gróf Füllenhofné) jól 's tetszőleg játszott. Nézők szép számmal. — 9-kén főmélt. herczeg Esterházy Miklós tiszteletére „háladatosság öröm-innepe“ mulat. v. j. 2 felv. volt ajánlva; de ének nélkül, mi leginkább emeli e' darabot, adatott. A' főm. herczeg szinterembe léptekor nagy lelkesedéssel fogadtatott, 's távoztakor is „éljen“-nel tiszteltetett. A' szinház tömve volt. SZEMLEFY.

HANGÁSZAT.

Pesten I) a' nemzeti casino teremében nov. 24-kén mérséklett számú hallgatóság előtt előadatott: 1) Beethoven 6-dik (B—dur) quartettje. — 2) Ries Ferd. Cis—moll fortepiano-versenyének finaléja négyes kisérettel Promberger János bécsi művész által. — 3) Thalberg Zsigm. phantasiája „Ghibellinek Pisában“ czimü dalműből vett themák fölött; előadva ugyan Promberger ur által, kinek igen jeles mütehetségeit zajos tapsok közt ismerte-meg a' jelen volt közönség.

II.) A' pestbudai hangászegyesület 3-ik müelőadásának (jelen vasárnapon, délutáni 4 órakor) tárgyai: I) Haydn katonai symphoniájából az 1-ső és 2-dik szám. — II.) Párdal Spohr „Jessonda“ czimü operájából. — III.) „Egerkirály.“ Schubert dalja szopran, tenor, bass, kar és orchestrum-kiséretre alkalmazá Urbani Á. ur hangászkarmester. — IV.) Kalkbrenner A—moll versenyének 1-ső száma; fortepianón előadja Promberger Ján. ur, Bécsből. — V.) Beethoven „Adelaide“ dalja; énekli Schodelné asszonyság. — VI.) „Lützov vadász-serege.“ — Weber K. M kardalja, kürt-kisérettel.

III.) A' nyilvános énekiskolához, melly a' pestbudai hangász-egyesület igazgatása alatt jövő év kezdetén nyittatik-meg, további körülmények kivánatáig egy énektanitó fogadtatik-fel. Kötelessége lesz hatszáz váltó forintból állandó fizetése mellett naponként egy huzomban két óráig tanitni. Kik e' hivatalt elnyerni ohajtják, ne terheltessenek kérelem-leveléket az egyesületi mtgos elnök urhoz, Festetics Leo grófhoz (szél utsza, Schernhofer-ház, 2-dik emelet) f. e. dec. 7-ig benyujtani.

IV.) Liszt Ferencz művész-hazánkfija, saját levele szerint, mellyet mult napokban a' pestbudai hangász-egyesület elnökének, m. Festetics Leo grófnak irt, dec. 18—20-ka között érkezik Pestre.

V.) Bartay Endre ur nagy vocal-miséje dec. 8-ra halasztatott.

DIVAT.

Parisban az ékesebb szinházi öltözetek köztt kitünők voltak mult hetekben: 1) egy chamois szinü ruha szálas bársonból két sor angol csipkével elől 's körüskörül diszitve. A' felső testet egy soros csipke ékesité. — 2) Crep-ruha atlasz szalagokkal, mellynek alsó teste kötény alakú. — 3) Ruha skót atlaszból „királyné-csipke“-diszitménynyel fellebbentve régi divat szerint. — 4) Alruhák gros-de Naples vagy percalból. — Indiai kasemir-kendők használtattak eddig leginkább köpönyeg helyett. — Kis alakú kalapok diszitményei többnyire bárson, vagy virág, toll és csipke. — A' legyezők e' télen ismét nagy divatban lesznek.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiaczon, Dencs-ház, 86-dik sz. a.

Nyomtatja Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

97.

HONMŰVÉSZ.

Pesten csötörtökön december 5kén 1839.

KÖLTÉSZET.

Egy leány sirján.

Miként az üdvözitő, olly szelíden
Alszol te szép leány
A' földüregben, e' sötét hazában
Ezernyi kín után.

Utálva volt előtted a' világ, 's te
Jobbért sohajtozál,
Hol ember embert nem gyülöl, és a' jó
Rosznál magasbban áll.

'S mi vagy te most leány?! — Por egy tömegben,
Olly omladékony por,
A' mellyet ember egy leheletével
A' semmiségbe szór.

És mi haszna az angyal-arcz kecsének
A' melly remekje volt
A' nagy teremtő milliard müvének —
Ha illy korán kiholt?

O! lány, szived gyökét mély bú rághatta
'S keserves gyötrelem,
Hogy sírt, a' földnek ez enyészet-odrát,
Ohajtád szüntelen!

De nem busongok éretted néma sír!
Hisz' kebled angyala
Megtetszék Isten egyik angyalának,
És most menyasszonya.

BEÖTHY KÁROLY.

SZORGALOM.

T u n n e l.

(*Folytatása.*)

Nehány balesetek, mellyek érték vala e' vállalatot, névszerint a' viz berontása a' munkatérbe, sok akadályt szültek, 's gátlák a' munka folytatását. Azonban Brunel mérnök rendithetlen állhatatossága 's azon bizodalmának, mellyet ő az angol nemzet előtt kivivott magának, köszönhetni ugy mondva, hogy a' czél elérhetése eddigelé még mindig olly tüzzel védetik. — A' történt vizberontás után 1827-ben a' vállalat folytatásának lehetőségén támadott kétség mellett is szolgált Brunel mérnöknek a' szerencse az alkalmazott módok kivánt sikere által az átszakadás kitöltése, 's javitott paizs alkalmazása által azonnal ismét uj bizodalom ébresztésére, melly kü-

lönösen az által emeltetett még, hogy Brunel a' százezer forint jutalomról lemondott, mellyet a' tunnel bevégeztetése utánra igértek neki, 's azt azon tőkére szánta, melly a' munka folytatására szükséges. — Milly érdekű lön e' nagyszerű vállalat a' világ nemzetei előtt, láthatni azon emlékkönyvből, melly a' látogatók számára készittetett, kik t. i. az épités helyén a' nagy foliantokra jegyzik neveiket, 's oda irják egy úttal hazájokat is. Azonban csak ritkán engedtetik-meg, a' munkát ott, hol a' paizs van felállitva, láthatni, 's különös ismeretség nélkül Brunel mérnökkel, ki azután maga vezeti az idegent, 's neki magyaráz mindent, lehetlen egészen a' védműhez jutni. — Egyébiránt, a' bemenetelre való engedelem a' kész tunnelbe megadatik mindenkinek egy schilling (28 krajczár pengőben) lefizetés mellett, 's igy már most is évenként 80.000 forint jő-be, melly a' tunnel-épitésre fordittatik.

Az eddigelé Európában 's északamerikai statusokban létre hozott tunnelek itt ott tetemes költséggel épültek a' vizcsatornák átvezetésére legrövidebb úton, 's a' vasutaknál, magas felhágás kikerülése végett. Illyenek példaul: a' roosebeck-tunnel, melly Mechelntől Tirlemontig vezet, 's 450 öl hosszú, a' kapunyilás 18 láb széles, 19' magas legnagyobb mértékeiben; — Parisnál a' tunnel, melly st. Germain-ig vezet, két nyilással, kettős vaspálya számára rendezve, mindenik 22½ láb széles, 's 20 láb magas; — Kilshy-nél a' tunnel, a' London-Birmingham-vasut számára, kettős pályára számitva, 23 bécsi láb belső szélességű 's 21 láb magasságú, szinvasak sikjától a' boltzárig számitva; egész hossza 1200 ölet tesz; — a' harecastlei tunnel, a' csatorna átvezetésére, Telford hires angol mérnök műszüleménye, melly tökélyesen bevégezve megnyittatott 1827-ki aprilis 30-kán, 's mellynek hossza 2926 yard (egy yard = 405·3, 's egy meter 443·296 parisi vonal), magassága 16 láb, szélessége 14 láb.

Kocsizók 's gyalogjárók számára épült kizárólag köztudomás szerint a' Themse folyam alatti út Londonban két nyilással, benn pedig a' közép választó fal egy sor arkádot képez, 's a' négyszögtérek kereszt-boltozatokkal ellátvák. A' közép-ivhelyzetek tömör oszlopainak küzdőinél (Impost, Kämpfer), az az, hol az ivhevederek kezdődnek, a' fal-vastagság közepén lámpák vannak, mellyek az egyébiránt sötét folyosót megvilágitják, 's kényelmessé teszik a' benne sétálókra nézve. Méltán varázsló tekintet a' fel 's alá menő néptömeget ott látni, mellynek bája annálinkább fog nevekedni, ha majd kocsikkal is juthatni a' bejárástól egészen a' kijárásig. Az egész egy tündérteremhez hasonlit, minden lépésnél uj meg uj képek jelenkezvén a' bámuló szem elébe. — Hasonló útnak kiásatá-

sát ajánlá honosinak az értekező, közölve Honművészünk 1838-iki 17., 32., 33., 34. számaiban. 's ugyan azon évben a' német kereskedői ujság 20-dik számában. Ez t. i. az ott előadott fontos okok miatt a' budai várhegy átásatását tárgyazta, melly útnak talpa vizirányos vonalat képezne az épitendő uj lánczhid pályájával Budapest között: az az, vele egy niveauba esnék, 's csaknem, ugy szóllva, annak folytatása volna. A' vezetendő vonal, a' Krisztina külvárosi egyházzal jutna szemköztt, 's rövid vonala a' hegy porhanyós állapotja miatt nagy költséget nem kivánna, 's annak kibányázását (folyton szárazban dolgozhatván éjjel 's nappal) semmi sem akadályozná. — Kivülről két nyilás mutatná a' tunnelbe juthatást, mellyeknek egyikénél a' kocsik térnének-be, másikon pedig kijárnának, 's mindkét felől a' tunnelben járdákat lehetne elrendezni a' ki 's bejáró nép számára, tisztaság végett asphalt boritékkal ellátva.

Feltehetni, hogy kedvező körülményeknél, 1840-ben felépülend a' pesti folyampart-fal az álló hid számára, 's hogy az erre következő két évben, egy-egy közép oszlop a' Duna medrére állitva, 's negyedik évben a' budai partoszlop bevégezve lesz, a' hidhoz való kisebb épületekkel, 's minden hozzá tartozóval együtt; igy már ötödik évben a' hidláncz tagjai a' vonalba vezetett pontokon összeilleszthetvén, 's beakasztatván a' szokott könnyü mód szerint, és teljesen elkészülvén a' hidpálya, — e' nagyszerü mü hatodik évben nyitva állhat a' közönség használatára. Ki már hasonló hydrotechnikai munkákat látott épülni, annak ennyi esztendő nem fog soknak látszani; kivált ha még ezentúl azt is megfontoljuk, hogy a' nagy 's nehéz köveknek (50—100, 's talán több mázsás kövek is használtatván), a' szárazon már meg kell nyerni valóságos alakjokat; mert magában a' folyamban csak rendelt helyükre jutnak, 's vas peczkekkel és kapcsokkal eresztvék egymásba, kiöntve ónnal, 's közlegeiben czementmalterrel kenettetnek-ki.

Az alatt tehát, mig a' hid elérendi teljes bevégeztetését, e' közben a' budai tunnel is készen állhat, ellátva diszes bejárásokkal mindkét felől, 's hihető, hogy az ideig vasúttal is Budához érnek, melly azután Bécscsel egyesitendi fővárosunkat, 's igy azt jó szerkezetű locomotiveok alkalmazása által 7—8 óra közben elérhetni. Ekkor természetesen a' Krisztina-külváros melletti téreken fog elintéztetni a' vasút-udvar (Bahnhof) is; szükséges raktárak 's más épületek készittetnek, honnan az oda érkezett személyeket 's a' külön kereskedési árukat tüstént 's legrövidebb úton szállithatni a' tunnelen keresztül Pestre. Mi több azonban, éppen e' tunnel által nyerend egészen más alakot a' Krisztina nevü budai külváros,

mentt levén az egész vidék a' Duna vizáradásától, 's a' tiszta egésséges levegő miatt számos palota készülend, 's gazdag magányosok fognak ott lakni télen 's nyáron, honnan a' kies budai hegyvidéket annál kényelmesebben látogathatják-meg. Valamint a' napról napra nevekedő népesség, ugy a' kereskedésnek is magasabb polczra emelkedese által fölötte sokat nyerend Budaváros; 's ennélfogva méltán remélhetni, hogy Buda polgárai igyekezni fognak a' kecsegtető kilátást, melly talán illy tiszta fényben soha sem mutatkozik nekik többé, hasznukra forditni. — Az eddig Európában létesült tunnelek jobbadán patkó alkatúak külsejekre nézve, melly alakot nyerik a' jobb beosztású szinteremek is, és igy a' kitüzött czélnak is tökélyesen megfelelnek, szilárdságot bizonyitván. Kedveskedésül a' miveltebb magyar közönségnek, szándékom perspectiv-rajzban bemutatni később a' javaslatba hozott tunnelt annak egész hosszában staffirozva festőileg alakokkal 's lámpáktól gazdagon megvilágitva, melly ritka szépségű látvány leend az elosztott világ- 's árnyék-csoportozatok által, mellyek a' boltozatokon, oszlopoldalokon, járdán, 's két kocsiuton elterjedve látszanak. Platzer, bécsi hires szinházfestésznek e' nemű dolgozatai, mellyekben lámpavilág 's árnyékok eszközlik a' főhatást a' jeles architekturai müveken; példányképül szolgálhatnak, milly hatásteljesek 's elragadtatók azok, az ezeket méltánylani tudó műbarát 's műértő előtt. Fájdalom! hogy kedvelt hazánkban még most a' tapasztalt részvétlenség miatt a' képző művészetek, 's szóval az összes technikai tudományok iránt, helyes chalcographiai rajzolatokkal fellépni lehetlen, 's hogy az értekező nem használhatván a' művészet nyelvét (melly tisztán kidolgozott műtervek, rajzok felmutatásában áll) puszta beszéddel kell magát, mennyire az telhető, mások előtt, megérthetővé tenni. (*Vége következik.*)

RÉGISÉG.

Régi kéziratok. — Dujardin tanár ur, kit a' nyilvános oktatás franczia ministere kopt kéziratgyüjtés végett Egyptusba küldött, Kairóból m. é. jul. 3-kán irt levelében előadja e' városban alig egy hónapig tartott mulatása eredményeit. Különféle magányos személyeknél mintegy 30 kéziratot szedett össze, mellyek a' kir. könyvtárban nincsenek-meg, 's közülök némellyek memphii, mások saidi szóejtéssel irvák. E' kéziratok köztt, mellyeknek másolatai a' ministerhez küldetnek, memphii szóejtéssel irvák: Ezsaiás, Jeremiás (siralmait is ide értve), Baruch próféták, a' babyloni fogságba vitetett zsidókboz irt levél, Jób könyve, a' példabeszédek 14 első része, töredékek királyok könyvéből, Salamon bölcsessége

és predikátorából. — A' saidi szóejtéssel irtt kéziratokat régi pergamencsomóban lelék. Ezek: a' királyok két első könyve, zsoltárok, Jeremiás, Mark és Lukács evangyeliomainak egy része, a' galatabeliekkez irtt levél; sz. András, sz. György, sz. Zelen tettei; sz. Hilaria, Zeno császár leányának élete; 40 vértanú panegyricusa, töredékek sz. Athanasius, sz. Chrysostom, sz. Basilról 's a' t. Dujardin ur éppen e' kéziratoknak a' ferenczieк kolostorában lemásolásával foglalkozék, midőn Kairóban tűz ütött-ki, melly 117 házat emészte-el a' kolostor körül, melly a' romok között maga állt fenn. Egyptusban tartózkodása alatt tetemesen reményli szaporithatni az anyagokat, mellyek az egyptusi nyelv tökéletes ismeretéhez vezetendnek.

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

PESTEN, nov. 28-kán Raimund „tékozlója“ Jakab I forditmánya szerint jóformán hanyagul adatott. Kielégitőbbek: Udvarhelyi (Azur), Megyeri (Wolf) és Szerdahelyi (Bálint) urak voltak; nem annyira Egressy G. ur (Dumont). — 29-én a' „napló“ vig ját. 2 felv. (Bauernfeld után Lukács L.) és a' „gyámság“ vig ját. 2 felv. (Gerle és Horn után Ecsedy Gyula) mulattaták a' mérséklett számú nézőket. — 30-kán „Norma“ opera bájolá-el ismét az igen nagy számmal egybesereglett gyülekezetet. A' czimszerepben Schodelné assz. ma különös lelkesedéssel énekelt, és számtalan több izbeli zajos előhivatással tiszteltetéték. Joób urnak (Sever) haladása szembetünő volt. Clotilde szerepét Éder L. k. a. volt szives elvállalni. — Dec. 1-jén „a' politikus csizmadia“ nagy számú közönség előtt sikerrel ismételtetett. — Dec. 3-ra Megyeri ur jutalmául Gaal uj bohózata „a' tatár-futás“ volt hirdetve. (Konti és László urak betegek.)

NAGY-ENYEDEN, őszhó 16-kán „özvegyek“ Holbein egy felvonásos vigjátéka, és Scribetől: „Quacker és tánczosnő“ itt egy ('s igy unalomig hosszú) fivnsra szoritott vigj. — Mi az elsőt illeti: abban két özvegy Rózsavölgyi b. (Szaplonczay) és Emilia (Kántorné) örök hűséget esküszik meghalt neje- 's férjének; azonban a' körülmények véletlen egybehozzák a' két özvegyet; egymás gyászába szeretnek, 's meg van a' házasság. Poli (Pályné) kedves mellékszemély, 's Pálynét illy természetesen még játszani nem láttuk. Bár máskor se feledné, milly szép a' könnyü 's feszteten játék! A' helyesen játszott Kántorné nyelvére nézve, tudjuk, foganatosan teendünk pár észrevételt: 1) Nagyon tiszta 's természetes szavalásában folyvást tul, tül, rul, rül-ekkel beszél; már mondtuk korábban, milly sértőleg hangzanak ezek erdélyi fülben; most csak annyit: ha már csakugyan mintegy második természetté válván, nehezen szokhatik-le kegyed róluk, legalább ritkitson bennök. — 2) Az ah indulat hangot már csak azért sem kellene akh-nak ejteni, mert másokra is elragad, kik kegyedtől, igen méltó joggal okulni ohajtnak. Az előadás pontos, egybevágó. — A' második játék már sokkal hanyagabbul ment, noha Göde (Quacker) 's Feleki (Tobiás) igazán ügyekvének; ez utósó éppen azon szerepben is levén, mire őt a' természet 's maga a' közönség is szánta. Nagy (Lord Arthur) tel-

jességgel nem tuda honn lenni; neki is kijelelte a' természet szerepeit; most még fudázán is volt öltözve. Nézők nem legtöbben. — 19-kén Kántorné jutalmaul „Notre dame-i toronyör" regényes szinj. 6 felv. Hugo Victor után szinre hozá Birchpfeiffer Karolina; magyarra tette Pály Elek. E' különben tartalmatlan mü most jobban tetszék, mint Abdaiéktól. Kántorné (Gervaise) művészi játéka maradandó benyomást teve mindnyájának lelkébe; a' gyermekvesztett anyának szivfájdalmait olly élénken rajzolá, hogy nem egy nézőt bira könyükre. Játéka közhatását eléggé bizonyitja az, miszerint mindjárt az elsö felv. után a' közönség tapsaira megjelennie kellett, 's éljennel fogadák, mi nálunk ritkaság. Pályné (Eszmeralda) tetszéssel, Göde (Quasimodo) jócskán, de öltözetére nem figyelt. Szaplonczay (D. Claude) türhetön Felekyt (Phöbosz) az eddigiekből képzelhetik t. olvasónk, millyen szerelmes lehetett: — de ö még fiatal, erö sem hiányzik nála; csüggedetlen ipar mellett jó szinész lehet. Csiszér elemében, Pály (Clopin) igen lágy. Maria is ügyekezett. Nézők szépen. — 20-dikán ez uttal utóljára (értsd a' társaság egy részére nézve) „nöm férje" társalkodási vigjáték 3 felvsban Rozier után Mérey. Az elöadás ahozképest, menynyiben egy két szinészünk társas körökben még igen szögletes, jócskán ment. Szaplonczay (Lindenweiler), Pályné (neje) tetszettek; Feleky (Alfréd) 's Nagy (Merlan) is jócskán. Játék végén Göde, mint ki Pálynál maradó társaitól megválva, nejével, mint szerzödött tag, Marosvásárhelyre menendö, hálás tucsúját vevé közönségünktöl. Mi is üdvözletünket lengetjük utána, 's figyeltetni vagyunk bátrak, milly dicsö, milly szent, de nehezen is megközelithetö, a' szinmüvészeti pálya; miért csak elszánt akaratú 's kitünö tehetségek mellett is, csak csüggedhetlen iparú egyed közelithet fölé! Küzdöé a' babér — 26-ig a' szinház zárva; mikor az ujonan szerkezett kis társulat *) még három itt adandó mutatványainak egyikét, Raupach 5 fvsos dramája „Saluzzoi Corona"-t hozá szinpadra Hazucha csinos forditmánya szerint. Hatásos a' mü; helyes irány 's jó kifejléssel. Az elöadás, e' társulatkából ki-nem-telhetö mellék- vagy is csoportozati személyek hiánya mellett is, sikerültek közé számitható. Pályné az ösi gyülöletben növekedett szilaj Coronát, a' majd azután szerelemben felolvadt kegyszüzet gonddal adá, 's a' mü szép nyelvét ha nem is mély érzelem kiséretében minden esetre természetesebben mondá-fel, mint rendesen szokta. Szaplonczay (Saluzzo) pontos szereptudás mellett képes elég hatással, 's ollykor meglepön játszani. Nagy (Savigliano) 's Feleky (Gvido) méltánylandó készültséggel. Végén a' föbb szerepvivök hivattak. Nézök szépecske számmal. — 27-kén szinházunk tánczteremmé változott. Ma igtattaték-be nagyszerü ünnepélylyel fö.skolánk uj tannoka **) a' derék Zeyk Miklós terményösme ***) 's vegytani székébe. Minek diszitésére a' tanuló ifjuság estve igen fényes tánczmulatságot ada a' megye termében; hova a' fölbomlott idö daczára is, leginkább a' vidékről, válogatott 's müvelt férfi- és hölgykoszorú jelenék-meg, fesztelen 's kéjelmesen mulatozó. Üdvös czél is vala e' mulatsággal egybekötve; mert a' béjöendett mennyiség az iskolai olvasó- és zene-egyesület könyv és hangszerei gyarapitására fordittatik. KOMOLY 's társai.

*) Csiszér, Feleky, Kántorné, Nagy, Pály, Pályné, Szaplonczay, Szilágyi, Udvary. = 9.

) Professor. *) Historia naturalis E' két, magat a' tárgyat minden idegennél jobban kifejezö, 's nyelvünk törvényei szerint alakitott müszót ezennel minden gondolkodó literator birálata alá bátor vagyok ajánlani. KOMOLY.

KAPOSVÁRATT, oct. 10-kén „nagy világ divatja“ társal. v. j. 4 felv. nagy számú nézők előtt adatott. Fekete ur (Világosvári), Kétzery ur (Károly), Munkácsiné assz. (Paulina), Feketéné assz. (Louise), Szalay ur (Sportula) szerepeiknek hiv ábrázolójaik valának. Szuper ur (Miklós) illy szerepekre alkalmas, 's kifejezései helyesek. Igyekezzék illő mozdulatokat is szerezni, mellyeknek még teljes hiányában van. E' szerint tehetségeinek jó irányt adva, comicai szerepekben első rendü színészszé is képezheti magát. — E' mai előadáson is jelen volt ő herczegsége, kinek játék közben Molnár Mathilde négy éves kisasszonyka kecsteli mosolylyal pár virág-szálat kinálólag nyujtott, mit a' főm. herczeg nyájas mosolylyal fogadott-el. — 12-kén „Mombelli grófi árvák“ — 13-kán bérletszünéssel. Fekete Gábor ur jutalmaul „tengerparti jog“ szép számú nézők előtt adatott. Fekete ur (Norris szerecsen) remek játékával teljesen megfelelt a' közvárakozásnak. Játék végén előhivattatott — 14-én „szerelem gyermeke.“ Szalay ur (Vadligeti) jól. Kétzery ur (Ferencz) az anyja nyomorúságán elkeseredett és kétségbeesett utonállót hiven személyesité. Győry ur (Aranyfy Kristóf) igen jól mulattatá a' számos nézőket. Mutatvány végén előhivattatott.

SZEMLEFY.

HANGÁSZAT.

Liszt Ferencz levele, mellyet Bécsből multkori említésünk szerint a' pestbudai hangászegyesület elnökéhez, m Festetics Leo grófhoz, utóbbi hétben francziául irt volt, magyar forditmányban következő:

„Kedves grófom! — Ohajtnak-e valljon engem még ez évben látni Pesten, nem tudom: minden esetre azonban tudósitom önt, hogy dec. 18–22-dike közt jelenek ott meg. Ön engem korultabbnak 's érettebbnek találand, de engedje-meg egyszersmind mondanom, hogy müvészileg talán jobban idomitottnak, mint minőnek mult évben ismert; mert olasz országban tartózkodásom alatt szünet nélkül erőködve munkálkodtam. Reménylem, ön engem szives emlékezetében fenntartott, 's reám nézve olly becses barátságában bátran bizhatom.“

„Milly öröm és végtelen szerencse, hogy ismét drága honom földjére léphetek, és magamat olly sok nagylelkü érzeménytől környezve tapasztalhatom, mellyekre — bármi messze távulitva tartóztatott is állhatlan életem sorsa — Istennek hála — nem tevém magam méltatlanná.“

„Elfogulva levén egy mély érzékenyüléstől, ennek kifejezhetése felülhaladja tehetségemet; és igy erről örökre lemondok. — Elég, hogy nagylelkü honom iránti örök hü szeretetem mély gyököt vert szivemben, 's noha, a' balsors ugy hozván magával, alig remélhetem, hogy valaha tettleg bizonyit-, hassam-be, milly örömest 's hü szeretettel nyujtanék áldozatot hazámnak mind ez érzemény még is örökké lángoland szivemben.“

„A' láz ágyba nyomott; alig szabadulék-ki sulyos kóromból. Második hangversenyemet el kelle halasztani. Orvosom éppen most engedé-meg, hogy jövő szerdán játszhassam. Nem tudom, mikent járhatok-el benne, mert kezem még reszket.“

„Bocsásson-meg ez iratomért; de egy legyőzhetlen vágy ösztönze önnel közlekedni. Érzem, hogy a' honvágy erőt vön rajtam. — Boldog viszontlátásra tehát! addig is és mindenkorra maradok, higyje-el, hü barátja

Liszt F.

Pesten: I) Promberger János ur, bécsi hangművész nov. 30-kán adá első hangversenyét a' kisebb redutteremben, mellynek részei voltak: 1) Ries F. Cis—moll versenye, játszá fortepianón a' versenylő ur. — 2) Lachner F. dalját „a' kérdések" éneklé Steiner ur, fortepiano és cello (Merkl és Schlesinger urak) kisérete mellett. — 3) Divertissiment „ördög Robert" operából vett motivumokra, játszá a' két hangú aeolodiconon a' versenylő ur (Merkl ur) kiséretével. — 4) Négy verseny-mazurt, változatokat, 's lengyelt Rossini egyik themájára saját szerzeményeiből játszott fortepianón a' versenylő ur. — 5) Donizetti „Torquato Tassójából" egy cavatinát énekelt Kundt k. a. — 6) A' versenylő ur saját szerzeményeiből phantasiát és változatokat „granadai éjszállásból" vett themákra játszott „clavecin harmonique" nevü hangszerén, melly utóbbi tökélyesitett aeolodiconnal egyesültt igen kellemes hangszer, mellyet a' versenylő urnak bécsi hangszerkészitő testvérétől szerze-meg; 's ezért, minthogy az fővárosi közönségünk előtt még nagy részint ismeretlen, illő méltánylással fogadá annak megismertetését a' rosz idő miatt, fájdalom, mérséklett számú de mivelt körhez tartozó közönség. A' versenylő ur egyébiránt a' legjelesebb pianistáknak egyike. A' verseny egyéb számai is tetszéssel fogadtattak.

II) A' nemzeti casinóban dec. 1-jén adatott hangászati mulatság részei voltak: 1) Mozart Es—dur quintettje. — 2) Kalliwoda „a' távulba" czimü dalját éneklé németül Rauch k. a. dalszinésznő fortepiano és hegedü (Lehmann és Taborski uu.) kisérete mellett. — 3) Bertini H. I. legujabb sextuorját játszá fortepianón vonó-szerek kisérete mellett dicsérettel emlitett Baldieri Nina k. a. — A' mérséklett számú hallgatóság méltó tetszéssel üdvözlé a' helyesen előadott hangműveket.

III.) A' pestbudai hangászegyesület 3-dik müelőadása ugyan e' napon a' rosz idő daczára is olly nagy számú hallgatók előtt ment végbe, millyent ez idén még itt nem tapasztaltunk. Jele, hogy ez intézet nagyszerü törekvései mind inkább méltányolva ismertetnek-meg. Multkor hirdetett programmánkban csak azon változás történt, hogy Spohr párdalja az éneklésre megkértt k. a.-nak megbetegülése miatt elmaradt; e' számot azonban Promberger J. ur volt szives kipótolni „Ördög Robert operából vett motivumokra kellemes aeolodiconján játszott divertissement-ja által, kinek mai előadásai is méltó tetszéssel fogadtattak. Schodelné assz. mind az „Adelaide" dalnak fortepiano (Erkel ur) kisérete mellett, mind az „egerkirály" dalban a' szopran hangszerep éneklésekor (mellyet különös szivességből vállalt-el) leirhatlan enthusiasmussal 's remek előadása után a' legzajosabb tapsok közt ötszöri hivatással tiszteltetvén, bájló müvésztehetségei ujabb diadalát üneplé. — Az egyesület idei 4-dik müelőadása (mellyre Stadler apát jeles nagy oratoriuma „Jerusalem megszabaditása" van szánva) hihetőleg Karácson napján menend végbe.

DIVAT.

49-ki divatkép (Parisból). — Legujabb szabatú köpönyeg szépnem számára fekete csipkével körözve, zsinór kötővel. — Spanyol férfi-köpönyeg zsinór-diszitménnyel. — Bécsi divat nov. 28-kán: kasemir-bournousse; selyem ruha; atlasz-kalap rövid tollakkal.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiaczon, Dencs-ház, 86-dik sz. a.

Nyomtatja Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

HONMŰVÉSZ.

M. T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

HONMŰVÉSZ.

Pesten vasárnap december 8kán 1839.

SZOBRÁSZAT.

Felszóllitás

a' honi szobrászat ügyében.

Nagy a' kor, mellyben élünk, a' haladás 's emberi benszülött erők kifejlési kora. Nagy a' feladás, melly előttünk áll: beérni Europa annyira haladt 's folyvást haladó nagy nemzeteit; megfutni azon térközt, melly közttök 's közttünk, a' csaknem négy század óta hátramaradtak között létezik, 's mellyen innen az enyészet, túl egy nagy nemzet reményteljes jövendője vár reánk. De tehetjük-e ezt?

A' magyar kebel szint' olly hő, szint' olly fogékony minden jóra, nagyra és szépre, mint akármelly más nemzetbelié; ennek is szintugy osztályrésze azon égi szikra, melly jobb részünk isteni eredetének záloga, 's melly könnyebben senki más keblében nem gyúl lángra, de fájdalom! hamarabb sem aludt eddig el, mint mienkben, 's hatástalan lobbanása „szalmatüz" gunynevezést nyert.

Bennünk az anyag ép, egésséges; az erők nem hiányzanak, 's egy leendő nagy nemzet minden alkotó részeivel birunk: de eddig nem volt közlélek, melly a' részvétlenség-merevítette tagokba életet lehelt; nem volt közérdek, melly az eldarabolt erőket központositotta, a' fellobbant, de ismét kialudt szikrát éleszteté, 's jótékony hatású tüzére folyvást táplálékot rakott volna.

E' közlélek, e' közérdek hiányzása, vagy is nem értése azon örök igazságnak: „közért tett áldozat legbiztosabb helyre adott, 's jövőben leggazdagabb kamatú kölcsön" hátra maradásunk egyedüli oka. A' kisebb vagyonú semmit nem tett; mert — ugymond — kevese annyi hiányok pótlására mit sem használna; a' gazdag, mert — ugymond — egy maga ugy sem tehetne mindent. 'S a' következmény mindenütt és mindenben semmi, vagy még annál is gonoszabb lön. A' helyett, hogy a' külföld virág- 's gyümölcs-gazdag plántáit bátorságos éghajlatunk 's termékeny földünkbe mi hoztuk volna be, magunkéit is idegeneknek engedtük által, 's legkisebb szükségeinkben is külföldre szorulva, nemcsak a' cselekvéstül szoktunk-el, de a' bizodalmat is: „ön erőnk által tehetni valamit" elvesztők. Innen következett a' külföld remekeinek, mint követni való nagy példányok tisztelése helyett, a' külföldnek mindenben választás-nélküli bálványzása, 's önokozta vaksággal hátat-forditás mindennek, mi hazai.

De hála az égnek! melly valahára felnyitá szemeinket, 's láttatá velünk apáink 's mi magunk hibáit, ez eddig mult időnk rajza. A' jelen — szebb 's virágzóbb jövendő kezdete. A' nemzet geniusa — képzelt, látatlan istenség eddig élő 's elevenitő valóság alakjában megjelent közöttünk. A' közlélek felébredt, varázs ereje nyakát szegé ama százfejű hydrának, az önzésnek,

melly eddig keblünkre nehezkedve, felemelkedésünket hátráltatá; szövétneket ada kezünkbe, mellynek világánál tisztán áll előttünk: „mit közért teszünk, magunkért teszszük;“ olthatlan szomjat gerjeszte esengni minden jó, nagy és szép után, 's ellenállhatlan vágyat: közremunkálni.

E' nemes vágy már tetté lön, 's nehány lelkesek vezérlete alatt már is több történt, mint eddig századoktul várhatánk. A' szellemi forrás útján az ujjászületés rég várt időszaka bekövetkezett. Egy helyt maradnunk többé nem lehet. A' gondolat, hogy tetté váljék, csak figyelmeztetésre, tárgy- 's út-kimutatásra van szükség. Ki hiányt lát, pótolni valót, 's hallgat, nemzete ellen vét; mert azt hozza nem érdemlett gyanúba; mintha a' cselekvést most is olly örömest mellőzné. Ki ezt akár hanyagságból, akár személyes érdekből, akár rosz szándékból teszi, 's teheti, szálljon fejére az utókor átka!

Mi alólirttak illy felelőséget hagynánk magunkra rovatni, sőt bünt követnénk-el, ha névvel 's érzéssel rokon polgártársinkat egy tárgyra nem figyelmeztetnők:

Egyetlen szobrászunk, a' nagy Thorwaldsen 's még nagyobb Canova tanitványa, a' nemzeti muzeumban álló „pásztor-leány,“ az esztergomi fő templomban levő „István martyr,“ a' Kisfaludy Károly emléke 's több jeles szobrászművek készitője, a' legszerényebb ember, derék művész, ki a' honért mindent, mert életét a' honi művészetnek szentelé, de kiért a' hon eddig semmit sem tett; Ferenczy István, majd két év óta munka nélkül: azon takarék-mennyiségből, mellyet, mint munkái bérét külföldről hoza honába, tetemes költséggel Budán felállitott műterme 's képző intézete majdnem üresen, 's Columbként művészi lelke sugalta után indulva, leirhatlan fáradsággal keresett 's feltalált márványbányája használatlan hever! 's mig a' honunkban idegen görög ifjú szemeibe „pásztor leánya“ könyeket, az elragadtatás könnyeit idézi, 's lelke elébe a' művészet 's művészek nevéről, elenyészte után is nagy emlékezetű hazája hajdani képét tüntetve, a' szobor előtt csókra hajol-le, hazafiak! kinek jutott eszébe közöttünk: milly kincset birunk e' férjfiúban, 's benne milly kincset veszthetnénk?

A' művész nincs honhoz, nemzethez kötve; ő nem anyagi, hanem szellemi világban él, 's hazája ott, hol művészete értőkre, tisztelőkre, 's hő vágya kielégitő tárgyra talál. Művészt nem minden idő szül: művészt előteremteni milliókkal sem lehet; ő egyedül a' sors ajándéka, éppen azért osztva olly gyéren, hogy becsét annál inkább érezzük; 's jaj azon nemzetnek, melly azt becsülni nem képes! Azonban alig van nemzet, mellytől az ég ebbeli malasztját egészen megvonta volna; 's e' részben mi, kik művészetért eddig legkevesebbet, vagy tán éppen semmit sem tevénk, legkevésbbé panaszkodhatunk. Hány derék művészt szült honunk? — a' külföldnek. 'S most midőn a' felébredt nemzeti közlélek arra int, hogy a' művészetet külföldiekben tiszteljük, 's áldozattal is körünkbe varázsolni igyekezzünk, rokonunkat, azon hazánkfiát mellőznők-e el részvétlen, kire eddigi munkái után is méltán kevélyek lehetünk? Elviselhetnők-e azon keserű szemrehányást, mellyet az utókortól várhatnánk? hogy egyetlen szobrászunk, Thorwaldsen 's Canova tanitványa, barátja, a' dicső Árpád-alkotta, a' Nagy Mátyás alatt

annyi idegen művész-lakta, 's a' felséges ausztriai ház szelid kormánya alatt minden másban haladó magyar honban, 10 millio polgártársai közt, egy maga nem értve, nem méltányolva, 's figyelemmel mellőzve, művészetéhez illő anyagot nem lelhetett! — Mit kell tehát tennünk?

Cs. k. főherczeg ő fensége, hazánk szeretett nádora után indulva, ki Ferenczyt, a' még akkor hona által nem ismertt magyar ifjút, Thorwaldsen műtermében meglátván, öt évig nevezetes pénzmennyiséggel segité; 's követve néhai Rudnay herczeg példáját, ki az esztergomi főtemplomba szükséges szobrok készitésére meghivá; de a' honi művészetnek, ha magas lelkületű utódja hasonlót nem teend, pótolhatlan veszteségére a' halál által ebbeli szándéka kivitelében megakadályoztatott: adjunk a' művésznek művészhez illő nagyszerű munkát.

E' végre, mi alólirttak társasággá alakulván, 's e' korban, midőn a' külföld ismeretes nagy emberei emlékeinek közhelyen felállitásával az érdemnek 's művészetnek egyszerre adózni egymással vetekedik, idő lelkéből keletkezett eszmének vélvén, 's felgerjedte után elolthatlan vágyat érezvén keblünkben: azon nagy férfiaknak, kik honunk évkönyveiben vezércsillagok gyanánt tünnek elő, a' haza szebb létre juttatásában szerzett érdemeikért tartozó hálánkat azzal nyilvánitni: mi szerint neveik örökitéseül, tiszteletökre Ferenczy István által hazai fehér márványból készitendő nagyszerű emlékek emelését hozzuk inditványba nemcsak, hanem azok közül ez úttal elsőnek már ki is tüztük

Hunyady Mátyást,

kit mint királyt, mint hadvezért, mint embert, mint tudományok és szép mesterségek barátját, kegyelőjét, egyiránt nagynak, a' haza és emberiség jóltevőjének ismerünk.

E' tárgyról többet szólni, 's javaslatunkat okokkal támogatni, hazánkfiai velünk rokon érzelmének megsértése lenne; 's midőn hisszük, hogy e' kettős czélra — melly egy részről Ferenczynek művészt is lelkesitő nagyszerű hazai tárgygyal foglalkodtatása, más részről nagy királyunk minden hazafi szivében mélyen vésett emlékének látható jelekkeli örökitése — figyelmeztetéssel nem egyebet tettünk egy minden jobb érzésű kebelben rég nyugvó húr megpenditésénél; 's csak annyira szerencsésbek másoknál, mert ezt tenni elsők leheténk, hogy czélt érjünk, elégnek tartjuk a' magyar kebelben minden szép iránt fenbuzgó érzelemre hivatkozni.

Ideigleni választottsággá alakultunk, 's annak ideigleni elnökévé Simoncsics János pestmegyei másod alispán, társaság-pénztárnokává Fáy András, ideigleni jegyzővé Nyáry Pál pest megyei főjegyző, együtt munkáló társaink kinevezése után, következő határozatinkat közöljük a' két testvér-haza fiaival és leányaival.

a) a' czél kivitelére mint legbiztosabbat az aláirási útat választók, 's azon tekintetből, hogy annál többen vehessenek részt ezen maga nemében első hazai emlék emelésében, az aláirási summát egy pengő forinton kezdve 50 pengő forintig szabtuk meg.

b) 1840. januarius 12-dik napjára Pestre, nemes pest megye termébe társasági nagy gyülést tüzvén-ki állandó választottság nevezése, az akkorra bemutatandó terv megviszgálása, a' művészszel kötendő szerződés és egyéb szükséges intézet tétele végett mind azokat, kik addig aláirnak, vagy akkor szándékoznak aláirni hazafiúi bizodalommal ezennel meghivjuk.

c) A' készitendő emlék helyének kijelelése szinte a' nagy gyülést illeti; előre csak annyit jegyzünk meg: hogy tervünk, 's véleményünk szerint annak Pesten vagy Budán közhelyen kellene felállittatnia.

d) Minden esetre kijelentetik, hogy mi az aláirandó pénzmennyiségből a' fenn kitüzött emlék felállitására megkivántató költség fizetése után fennmaradandna, az a' társaság belátása szerint vagy más hasonnemű emlék létesitésére, vagy szobrászképző intézetre fordittatik. Végezetre

a' hazai művészet nevében felszóllitjuk a' két magyar haza valamennyi megyéi első alispánjait, szabad kerületek előljáróit, sz. k. városok és szabadalmas községek biráit, nem különben közügy iránti buzgalmokról ismert fiait és leányait, különösen:

Grassalkovich sz. Esterházy herczegné, Brunszvik sz. Majthényi grófné, Jósika báróné sz. Csáki Rosália grófné, Forray báróné, Bethlen sz. Haller Borbála grófné, Bethlen sz. Bethlen grófné, Kendeffy grófné, Ráday sz. Teleki grófné, Zay grófné, Reviczky Imréné sz. Orosz, Simonsicsné, Marczibányiné, Borsiczkyné, Földváryné, Sztrokayné, Szentkirályiné sz. Zsemberi, Bártfayné, Schodelné asszonyságokat.

ABAÚJBAN. — Fáy István gr., Péchy Emmanuel gr., Fancsali Joob Mátyás nagy-prép., Bártzy Daniel t. b., Patay Sámuel t. b.

ARADBAN. — Bohus János t. b., Csernovich János t. b., Fábián Gábor t. b., Bittner Imre orv. tanárt.

ÁRVÁBAN. — Kubinyi Mihály t. b., Szmrecsányi Antal t. b.

BÁCSBAN. — Szucsics Károly t. b., Markos Pál t. b.

BARANYÁBAN. — Majláth György m. a. i., Perczel István f. sz. b.

BARSBAN. — Balog János t. b., Tarnótzy Kázmér t. b., Lipovnitzky Vilmos t. b.

BÉKESBEN. — Horváth Antal t. b., Szombathelyi Antal t. b., Magda Pál profes.

BEREGBEN. — Perényi Gábor b., Buday István f. p. t., Buday Lázár t. b.

BIHARBAN. — Beöthy Ödön t. b., Komáromy György t. b., Szilágyi Lajos t. b, Vintze Miklós t b., Jakab Mihály t. b, Bodó László t. b., Péczely József prof.

BORSODBAN — Palóczy László m. a. i., Bük Zsigmond t. b., Nagy Gedeon t. b., Otvös József b., Ágoston József t. b., Fodor Ferencz sz. b., Szemere Bertalan t. b.

CSANÁDBAN. Nákó János t. b., Nyéki Antal fjegy.

CSONGRÁDBAN. — Klauzál Gábor t. b., Brünek József, Dobosy Lajos f. p. t., Kaszap Mihály f. j.

ESZTERGOMBAN — Majthényi Antal kanonok, Német György kanonok, Kruplanits János t. b., Martzibányi Livius a. j.

FEHÉRBEN. — Zichy Ödön gr., Otvös Dénes b., Gáal József kanonok, Kandó József t. b., Hollósy Károly sz. b.

HONTBAN. — Nyáry Antal b., Sembery Imre f. sz. b., Fehérváry Miklós t. b.

GÖMÖRBEN. — Kubinyi Ferencz t. b., Tornallyai Antal t. b., Sándor Ferencz t. b., Madarassy Lajos sz. b.

GYŐRBEN. — Sütő József kanonok, Takács Sándor t. b., Szerdahelyi Ferencz t. b., Kováts Pál orv. t.

HEVESBEN — Kovács Márton kanonok, Keglevich Miklós gr., Bernáth András t. b., Blaskovich Gyula f. sz. b., Borbély Sámuel f. sz. b., Sütő János sz. b.

KOMÁROMBAN. — Huszár Ferencz f. sz b., Sárközy József f. sz. b., Ghyczy Kálmán f. j., Pázmándy Dénes f. j., Vecsey Károly lelkészt, Szendy László lelkészt.

KÖRÖSBEN. — Fodróczy György f. ü.

K SZOLNOKBAN. — Bánfy László b., Teleki Domokos gr

KRASSÓBAN. — Fülep József t. b., Ásboth Móricz f. sz. b., Szerényi Ferencz a. j.

LIPTÓBAN. — Kubinyi Ferencz t. b., Madocsányi Pál f. j.

MARMAROSBAN. — Darvay Bálint t. b, Darvay Péter t. b., Szaplonczay Zsigmond f. sz. b, Szaplonczay Sándor, Pogány Károly a. j.

NÓGRÁDBAN. — Jankovich Antal t. b., Prónay János t. b., Kubinyi Ferencz t. b.

NYITRÁBAN. — Jeszenák János b., Berchtold Antal gr., Greguska István kanonok, Bartakovich August t. b., Berényi Ferencz gr., Szerdahelyi Lőrincz t. b, Thuróczy Bálint.

POZSONBAN. — Döme Károly kanonok, Pálffy Móritz gr., Zay Károly gr., Somogyi Ferencz t. b., Olgyai Gáspár t. b.

PESTBEN. — Ürményi Ferencz t. t., Prónay Albert b, Ráday Gedeon gr., Sághy Mihály váczi n. pr., Girk György kal. kan., Laffert Antal b., Benyovszky Sigmond t. b., Szapáry Antal gr., Patay József t. b., Szentkirályi Móritz t. b., Szemere Pál t. b., Kis László t. b, Patay Pál t. b., Steinbach Ferencz k. t., Csehfalvay József t. b., Halász Ferencz t. b., Halász Kálmán t. b, Munkácsy János t. b., Földváry Mihály t. b., Károlyi István ü., Mátray Gábor ü., Nagy József n. k., Török Pál lelkészt., Székács József lelkészt.

SOMOGYBAN. — Somsich Miklós t. b., Somsich Pál f. j., Csapody Pál t. b, Kacskovich Ignátz t b

SOPRONBAN. — Nagy Pál t b., Kis János superint., Tatai János pléb.

SZABOLCHBAN. — Dessewfy József gr., Elek Mihály t b., Vay János t. b, Zoltán Mihály t. b., Eördögh Alajos t b., Komáromy György sz. b.

SZATHMÁRBAN. — Lázár János kanonok., Darvay Ferencz f. sz. b., Ötvös Mihály t b, Kovács Lajos t. b., Gerzon Imre f. p. t.

SZEPESBEN. — Andujár János n. pr., Fabriczy Sámuel h. ü

TEMESBEN. — Kövér János t. b., Gál József t. b.

TOLNÁBAN. — Bezerédy István t. b., Sztankovánszky Imre f. j, Augusz Antal f. j., Pertzel Móricz t b, Döry Lajos t. b.

TORNÁBAN. — Andrássy György gr., Jakabfalvy András t. b.

TORONTÁLBAN. — Csekonics János t. b., Bárány Ágoston l. t.

TRENCSÉNBEN. — Marczibányi Antal t b., Borsiczky István t. b.

TURÓCZBAN. — Prónay Gábor b., Révay György b., Rakovszky Adolf f. j.

UGOCSÁBAN. — Perényi Gábor b., Székely Albert t. b., Szentpály László t. b., Gulácsy Sándor t. b.

UNGBAN. — Buday Vincze f. sz. b., Pongrácz János t. b., Szemere György t. b.

ZÁGRÁBBAN. — Machich m. ny. t., Mikusay ph. t.

ZALÁBAN. — Deák Ferencz t. b., Kisfaludy Sándor t. b., Horváth Zsigmond lelkészt.

ZARÁNDBAN. — Lukács Márton f. orv.

ZEMPLÉNBEN. — Vécsey József b., Kazinczy András f. j., Lónyay Gábor t. b., Fáy Ferencz t. b., Szirmay Antal t. b., Somossy János prof.

ZÓLYOMBAN. — Fogt József kanonok, Radvánszky Antal f. j.

VARASDBAN. — Faller Miklós u. ü.

VASBAN. — Zarka János m. a. i., Bitnicz Lajos á. l., Gegő Elek szerzetest, Vállas Antal prof., Edvi Illés Pál lelkészt, Klauzál Imre t. b.

VERŐCZÉBEN. — Hoblik Márton f. ü.

VESZPRÉMBEN. — Szalay Imre kanonok, Zsoldos Ignácz f. j., Stettner György prof.

N. KUNSÁGBAN. — Illésy János k., Eördög József f. j, Kálmán József f. ü.

K. KUNSÁGBAN. — Péter Zsigmond t. b.

HAJDÚ VAROSI KERÜLETBEN. — Csathó szoboszlai lelkész, Oláh Mihály t. b.

ERDÉLYBEN. — Bethlen Ferencz gr., Vas Imre gr., Mikes János gr., Bánfy József gr., Bethlen Lajos gr., Bethlen Gábor gr., Bornemisza József b, Bánfy Miklós b., Teleky Domokos gr., Kemény József gr., Teleky László gr, Banó István prof., Barra Imre orv. t, Méhes Sámuel prof., Szász Károly prof., Szilágyi Ferencz prof., Bolyay Farkas prof., Bölöni Farkas Sándor, Brassai Sámuel prof. u. u.

tisztelettel megkérvén mindnyájokat: hogy a' velek közlendő aláirási iveket elfogadni, az aláirtt summákat biztos alkalommal a' fennevezett pénztárnokhoz küldeni, 's velünk közre munkálni szíveskednének. Költ Pesten 1839. oct. Simoncsics János m. k., Földváry Gábor m. k., Ráday Gedeon m. k., Fáy András m. k., Kubinyi Ferencz m. k., Szemere Pál m. k., Ilkey Sándor m. k., Pólya József m. k., Nagy István m. k., Egressy Sámuel m. k.

Nyáry Pál m. k.
ideiglení jegyző.

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

PESTEN, dec. 2-kán „örökségi egyezés" szinjáték 4 fvsban. Hihetlen, mennyire rabjai fővárosi színészeink még most is a' kisvárosiságnak, a' nomadismus szellemének; mert jutalomjátékot többnyire nem is vélnek adhatónak, hacsak az azt megelőző napok egyikén valamelly nagy, kitünő szerepben fel nem lépnek, hogy ez által magukat a' közönség emlékébe mintegy bevéssék. Mintha bizony harmadfél évi körében mulatás 's majdnem naponkénti látás után a' közönség már különben is nem eléggé ismerné őket 's érdemeiket. De ezen szokás még meg van, 's fájdalom! hogy meg van, Megyeri ur (Daniel) e' szerepet hihetőleg egyik remekének tartja. Megvallom azonban, hogy ebben nem mindenkit elégite-ki, kivált 1-sö és 3-dik felvonásban, mellyekben vagy tulzó vagy természetlen móddal tünt-fel. — Szükségtelen t. i. első beléptekor fejét olly igen-igen mélyen melljére hajtva 's tactusra mértt le-lelohadó léptekkel megjelenni, patheticus feszes inkább, mint durczás hangon uj urához szóllni. Tulságos pedig az akkori udvarok szokása ellen egy szolgának (mi ellen mai vadászunk is több izben vétett) uraival egy sorban, mellettök, vagy éppen elöttek is állva, szóllani velök, sőt olly tüzes és vakmerő hangon, csaknem kiáltozva fenyegetödzeni, mint ma Daniel; a' 3-ik

felv. végén pedig az egész szinen keresztül olly hangos és sokszorozott félelmi fohászokkal magát vonszolni. Ellenben jól sikerültnek mondhatni M ur kezeiben szerepe egyéb, lágyabb részeit, jelesen fogadott fijával volt jeleneteit. — Ref. ezzel nem azt akarja vitatni, mintha ő azért a' közönség azon részétől, melly egész művészi világot csak a' magyar szinház szük falai 's ennek nehány matator tagjai közé szorulttnak hiszi, 's az idegent, csupán azért, mert nem Magyar, szemügyre sem méltatja, nem istenittetnék. Ref. csak azt ohajtaná, vajha a' különbség láthatása végett e' szerepet Bartha ur is kaphatná kezébe, 's annak betanulására idö engedtetnék neki. De menjünk tovább. A' darab tehát adatott, még pedig igen-igen kevés közönség előtt 's nem legegybevágóbban; de adatott, 's hihetöleg csupán azért, hogy M. ur más napra következett jutalomjátéka előtt magát a' közönségnek mint egyetemes (?) szinészt ujan bemutathassa. 'S e' dec. 3-kán szinre került jutalomjáték volt: „a' tatárfutás" bohózat 3 szakaszban. Irta Gaal, muzsikáját készitette Thern. Valóban, hitelben álló két név! Mennyire feleltek-meg a' várakozásnak, mindjárt meglátjuk.

Részemről, egy idö óta, midön eredeti darab adatására megyek, utamban mindig halálróli gondolatokkal foglalatoskodom, 's a' szinházat egy nagy koporsónak nézem, mellybe egy szerencsétlen halott, a' megbukandó darab, fog záratni; a' közönséget pedig gyász-kiséretnek, melly különféle érzeményekkel, egyik pénzét, másik idejét, harmadik másutt jól töltendett estvéjét sajnálva, énekli-el a' „Domine! dona ei pacem sempiternam"-ját.

Előérzetem még ritkán csalt, 's ennek teljesülésétöl ma annál inkább kelle rettegnem, minthogy hajnalban a' harangok igen szép harmoniává olvadva szólltak. — „De mi köze a' harangozásnak a' darab iránti előérzéssel?" — kérdhetnék némellyek. Lássák kegyetek szép olvasóéim! Istenben boldogult anyám, ki — mellékesen legyen mondva — nem egészen volt mentt a' babonától, gyakran szokta mondani: „Ismét meghal valaki, mert a' harangok igen szépen szóllnak." — Nemde bizarr következtetés? Én is mindig megmosolygtam alattomban, miután nehány sükeretlen próbát tettem a' boldogulttat más gondolatokra birni. De ma, ámbár évek óta nem hallám e' mondást, mintegy akaratlanul agyamba fészelte magát, 's vérszopó vampyrként ugy oda tapadt, hogy legnagyobb eröködéssel sem tudtam tőle menekülni. Kisérts csak! — gondolám magamban — de azért proselytáddá nem teendesz: habár szintén teljesülés — mit hinni nem akarok — csatlakoznék is hozzád. És mit gondolnak kegyetek, lett-e következése? Ugy-e mosolygnak, ha azt mondom: lett. Én is mosolygom az esetet, 's még is ugy van. Mi — az az: a' közönség (mert én, bármint nem akartam aggódni, még is aggódtam, még is kételkedtem) — nagy reményekkel mentünk a' szinházba, hogy a' 19-ik században majd tatár futás-t látunk. Ugy van: futást láttunk is, de nem tatár, hanem közönség-futást. E' szerint a' szerzönek ez már harmadik halottja ez évben; ki a' két elsön ugyan okulhatott 's a' „nonum prematur in annum"-ot szeme előtt tarthatta volna; de nem, ő

Szóllott — omne trinum hogy perfectum legyen;
Még egy roszat irjunk, mert irni nem szégyen.

Irt, 's ismét bukott. — O harangszó! o, előérzés! — sohajtám magamban! Előérzésének, még pedig nem legjobbnak kellett a' szerzönek is lenni; mert egész darabon át csakugyan sokat veszödött a' kritika a' recensensekkel; méltán-e? e' következés megmutatja. De hogy t. olvasóimnak is némi fogalmuk legyen a' szerencsétlen halott történetéről, vázlatban itt közlöm:

„Tolgyay László (Fáncsy ur), ruhájáról itélve gavallér — egyébként ég és a' szerző tudja, mi bogár — szereti Karády (Udvarhelyi M. ur) debreczeni nagykereskedő leányát. No, hisz' az nem bün; a' szépet mások is szeretik. Igen, de Karády uram azt nem akarja, 's leányát Zinteller (Szentpétery ur) bécsi nagy kereskedönek igéri, ki Tolgyai szerencsétlenségére a' leányt szintén szépnek találja, 's minek következtében Sauerteich Cziprian (Szilágyi ur) szolgájával Pestre érkezik, innen Debreczenbe menendö. Tolgyai hogy ezt meggátolja, Csavargóczi Gáspárral (Szerdahelyi ur) szövetkezve elhiteti Zintellerrel, hogy a' hortobágyi pusztán Tatárok laknak. Zinteller fél, remeg, 's ámbár Holdmezei Berei Farkas András pesti poeta (Megyeri ur), kit titoknokának fogadott, ezt tagadó szavára egyeleve letett félelméről, utóbb midön Csavargóczy fenyegetésétöl megrettenve, ez is azt erösiti, bátorság okáért magához veszi Csa-

vargóczit mint udvarmestert, Nánit (Éder Luiza k. a.) mint szobaleányt, Rózsáné asszonyt (Kovácsné a.) mint tatár-ijesztőt, kocsira ül 's elutazik. A' hortobágyi pusztán csakugyan megtámadják őket az álöltözetű Tolgyai féle Tatárok, 's Zintellerrel irásban lemondatnak debreczeni utja és mátkájáról, Berei Farkas Andrással pedig megigértetik, hogy több verset nem csinál, 's a' nok és nök-et nem használja. E' közben jelentik a' Tatároknak, hogy Karády uram jö. Ezek hogy meg ne ismertessenek, elfutnak, Zinteller megörül, Farkas András pedig, ki Karády egyik rokonára egykor satyrát irt, megijed, 's kéri mindannyiát, hogy öt peleskei notariusnak mondják. A' félelmet kiállottak Debreczenbe érkeznek, hol a' lakodalom napja meghatároztatik; Tolgyai hogy időt nyerjen, Zintellert és titoknokát csel által, mintha mátkája kivánná, hogy éjjel kosárban menjen-fel az első emeletbe, egy kosárban levegöbe huzatta, 's ott hagyja. Az éji őr tolvajnak nézvén őket, biztost hiv 's elfogatja. Végre Karády közbenjárása által kiszabadulnak. E' közben megérkezik az igazi peleskei notarius is (Balog ur) és sok szóvita után kisül, hogy Farkas András uram ő keeme ki legyen; Zinteller mért mért nem lemond a' leányról, Karády uram, ki előbb tüzzel vassal rajta volt, hogy leánya Zintellerné legyen, most minden ok nélkül elfogadja a' lemondást, és hogy leánya, a' menyasszony valamiképp' két szék között pad alá ne jusson, az az: vőlegény nélkül ne maradjon, Tolgyai neje lesz. Mi indithatta erre Karádyt olly hirtelen, azt csak az ő lelke tudja." — Ez a' darab tartalma. — Már ki ebből csak körömfeketényi moralis irányt tud kisajtolni; azt ezermesternek vallom, 's az vesse reám megköveztetésemkor az első követ. E' darab mellett a' szerző ur és companie által annyira gáncsolt „garabonczás és tündér Ilona" még classicai müvek. Hiába vár itt a' szegény tikkadt néző valamelly eredeti jó gondolatra, melly az unalom téres pusztáján enyhitő forrásként tünnék-fel; száraz itt minden, mint nyarunk volt. Zinteller uram — kit mostani időkori, bécsi nagy kereskedő létére, miképp' festhetett a' szerző olly butának, hogy nehány pajkos ifjú szavára a' Tatároknak magyar országon létezését elhigyje, csupán ő maga tudja — Hopfen serfőző (peleskei notarius) más köntösben; inasa, Bálint a' „nőragadás" czimü bohózatból; ki, hogy megmutassa, miképp' ő csakugyan Lerchenfeldi, olly, sőt még gorombább urához, mint azon collegája, kinek olly szépen kaptájára vonatott; Rózsáné nagyobb részt Fáy András Orsolyája (l. régi pénzek); Farkas András Obscurides (l. szerelem és champagnei) miniature-je. Szegény „pusztai kaland" (l. Rajzolatok) is nagyokat sohajta, midön magát a' tatárfutás feltatározása miatt fosztogattatni érzé. Szóval, egész darab muzsikájával együtt, melly utóbbihoz sokat kelle a' „peleskei notarius" és „Rontó Pál"-nak adózni, csupa reminiscentia: és reájok Angelo Mihálynak ama mondása, mit az egy festményre mondott: „Ha itélet napján minden résznek vissza kell menni oda, honnan vétetett: vagy semmi, vagy igen kevés marad belőle" — legjobban alkalmazható. — Bizony bizony mondom nektek, ha ezek a' Tatárok a' „visegrádi kincskeresők" szerzőjének tolla alól futottak volna ki, éppen olly fülsértő gyászdana énekeltetik vala nekik, mint amazoknak; de igy csak lenyelte a' türelmes közönség a' nagy adagokban kapott unalom-falatokat. 'S azt hiszik szép olvasónéim, hogy a' szerző e' véleményt igazságosnak, nem pedig irigység, epe torlatainak fogja mondani. Ne higyjék! olvasásakor megvetéssel, fitymálva fogja mondani: az irigység szóll belőle: és csak ollyan ember irá, kire Ovid e' festése egészen alkalmazható:

Pallor in ore sedet: macies in corpore toto:
Nusquam recta acies: livent rubigine dentes:
Pectora felle virent: lingua est suffusa veneno.
Risus abest, nisi quem visi movere dolores
Nec fruitur somno, vigilacibus excita curis:
Sed videt ingratos, intabescitque videndo
Successus hominum: carpitque et carpitur una.

Ah, mert hisz' egészen mást bizonyitott a' karzat személyeinek tomboló zaja, 's „igen-igen" kiáltása, mellyet a' pseudo-peleskei notariusnak közönséghez intézett ama kérdése: valljon ő-e az igazi peleskei notarius? csikart-ki; ah, pedig, az a' karzat olly csalhatlan hévmérője a' tetszésnek. Mind való lehet; csakhogy a' recensens nem karzati gyermek. O, az a' kritika, o azok a' kiméletlen recensensek!

KISS IVÁN.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiaczon, Dencs-ház, 86-dik sz. a.

Nyomtatja Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

99.

HONMŰVÉSZ.

Pesten csötörtökön december 12kén **1839.**

KÖLTÉSZET.

É j h e z.

Fogadd-be csöndes éj
Borongó lelkemet,
Neked hadd sirjam-el
Bús érzeményemet.
Neked hadd sirja-el
Sorsát egy üldözött,
Ki szánót nem talál
A' boldogok között!

Ha omlik arczomon
Könyimnek zápora,
'S legyőzi lelkemet
A' bánat ostroma:
Bágyadt tekintetem
Csak gúnymosolyra lel,
'S szivemre balzsamot
Nem hint rokon kebel.

Azért köd-ülte éj!
Lelkem hozzád hajol,
Csak hozzád; mert velem
Egy sorsban osztozol.
Letünt napod miatt
Rád bús homály borul,
'S rémes határidon
Könyid harmatja hull.

Ah nékem is lehunyt
Üdv-teljesen napom, —
'S hunytán a' bűteher
Sulyát nem birhatom,
Mert mig reád virad
Örömnek reggele,
Engem örökre nyom
Sorsomnak éjjele.

BÚVÖLGYI.

SZORGALOM.

T u n n e l.

(*Vége.*)

Lehet, hogy midőn a' kétféle tunnel-épitést javaslá az értekező a' honi folyóiratokban, egyikét, t. i. a' budai Krisztina-külvárosi várhegy oldalánál elkezdendőt, 's Pesten a' József- vagy is nagy vásártér közepén napvilágra jutandót, 's e' most emlitett útat egyenesen a' Dunafolyam medre alatt akképp' átvezetendőt, millyen leend

teljes bevégzése után a' londoni tunnel, másikat pedig a' Budapest közti épitendő álló hid pályájának vizirányos vonalában viendőt, vagy annak niveau-jában vezetendőt a' várhegyen: voltak némellyek, kik e' javalatot agyrémnek vagy csak elmefuttatásnak tarták, mit ennélfogva megfontolásra alig méltattak. Azonban a' józan okosság itt is győzött, mint sok más hazában, 's alig tehetni-fel, hogy ne alakulna egy lelkes társaság, melly e' nagyszerű vállalatot végrehajtandja költségeivel, mellynek létrehozatala még akkor is nagy fontosságú maradna, ha fel nem épülne a' hid, már csak a' kényelmes közösülés végett is. Mind azon telkek, mellyek a' két felüli tunnel-nyilásokat környezik, nagy áron szereztetnének majd meg, 's igy Buda is kereskedési tekintetben egészen más alakba öltöznék által; Pest és Buda egy nagy várossá olvadna-össze, csupán egy hid, 's egy tunnel-olvasztná össze állandóan e' két testvérvárost.

Mindenek előtt szükséges volna tehát a' várat környező földmagasságokat egybeköttetésbe hozni a' Duna folyam cottáival, mellyek a' legalsóbb vizre, vagy a' zerusra leszállitvák, egy pontosan készitett helyzeti terven, melly a' várhegyet (a' kir. várkastélyudvar 186′—3″; a' Györgytér 211′—4″; a' sz. háromságtér 230′—2″; a' várőrségi egyház 219′—5″, a' Dunavizállás zerusa fölött) a' generál réttel 's Krisztinavárosi házakkal foglalja magában egész kiterjedésében; mi által könnyű lesz előre meghatározni (ismervén a' jövendő hidpályának elállását a' legalantabb viz tükrétől) azon pontot, hova jut a' kiérendő tunnel talpa, 's szükséges-e talán a' Krisztina külváros oldalán annak egy kevés lejtőséget adni, mellyet a' hidpályának rendfeletti magasságánál (talán 40 láb zerus fölött) tetszés szerint kaphat a' nélkül, hogy a' Dunaviz elöntésétől csak legkevesbbet is aggódni kellene. E' nagyszerű műalkotvány kezdő technikusinknak oktatásul is szolgálna, milly módot kell követni, ha hosszas földalatti járások nyittatnak egy, vagy két pályás vas-útak számára, mellyeket jobbadán jól kiégetett téglákkal szükséges beboltozni, 's a' közlegeket tartós czement-malterrel kikenni, ugy végre hegyfolyókat lecsapolni. Mind ezektől a' budai váron keresztül vezetendő tunneleknél nem szükséges tartani, vagy e' végett aggódni.

Feltett szándékom levén 1840-iki tavaszszal a' művészetek classikai földjét, olasz országot meglátogatni, 's onnan hajón átszállni franczia országba, a' középtengeren, — szemtanúja kivánok lenni mind ama nagyszerű vállalatoknak, 's mind a' föld alatt megnyitott utaknak, mellyek legujabb időben itt ott jutottak létre csatornák 's vasútak épitésekor, melly czélomban a' két mivelt nemzet nyelvével régi ismeretség, megbarátkozás is, némiképp segit-

ségül leend, 's honnan visszatértemkor talán rövid vázlatot adandok mind arról, miket érdekesek 's hasznosoknak tapasztaltam, 's mi érdemes lehet követésre. Reám nézve különös érdekűek lesznek ismét az architekturai jeles műalkotványok, névszerint a' florenczi Santa Maria del Fiore, 's a' romai sz. Péter főegyház szerkezményei, ezentúl a' nevezetesb képcsarnokokban a' régi 's ujabb festészet és szobrászat remekei, mellyek egész életemben kedvencz tárgyaim levén, maradandnak is; ámbár (sajnosan megvallva) hazánkban mind eddig az összes képző művészetek mély álomban merengnek, 's az e' czélra szolgáló képző intézetek teljes hiánya 's a' sok fonák nézet miatt egy hamar jobb fordulatot alig remélhetni. — Nehány nagylelkű hazafinak erőködése, kiknek dicséretes ügyekezete oda látszatik czélozni, hogy a' képző művészeteket itt is életbe szóllitsák, 's a' közönséget azok iránt, ha csak kis mértékben is, hajlandóvá tegyék — csak bizonyságul fog ismét szolgálni, hogy a' jelen helyzetnél legtisztább akaratnak is minélelőbb sirjába kell szállni! Polytechnikum 's képző művészeti akademia felállitása nélkül ez alig lehet más, mint szép, nemes ugyan, de sikeretlen fáradozás. — NOVÁK DÁNIEL.

INTÉZET.

Ujságirók özvegyeit 's árváit gyámolitó társaság. Részvénytársaság-kóros időnkben a' sok haszontalanság között elvétve ugyan, de még is alakulnak üdvös intézetek is. Illyen a' következő, mellyről londoni levelek igy szóllnak: „Városunkban egy társaság alakult bizonyos czélra, melly nem olly általános érdekű ugyan, mint a' Nelson szobrát állitóé, de üdvös czéljára nézve említést még is érdemel, — 's ez: a' „Newspapers press benevolent association." — Ez egyesület olly munkásságot fog kifejteni, melly, franczia országot talán kivéve, Europa egy tartományában sem sükerülne. Czélja: egy alaptőpénz összeszerzése, mellynek kamatjából angol hirlapok dolgozó társainak özvegyei 's árvái, és azok a' Gentlemen of the press gyámittassanak, kik éltöket a' közönségnek áldozván, öregségökben elégtelenek maguk eltartására. Ez intézet alapja az angol nemzeti életben mélyen és bizton nyugszik. Hogy a' hirlap minden müvelt Brittnek, bár mi rang vagy pártbeli legyen is, mindennapi szükséggé vált, közönségesen tudva van. A' nagyobb és kedveltebb lapok dolgozó társainak azonban tanultaknak is kell lenni a' szó legteljesb értelmében. Az is tudva van, hogy a' szellemi foglalatosságok körében semmi nem olly életlétszer-emésztő, mint a' politicai ujság-irás. A' tárgyak örökös változása, naponkénti ingerültség, szerkezés

's a' t. annyira ellankasztják a' lélekerőt, hogy a' szerkező, habár csak részben dolgozik is a' politicai lapon, mellynek önállásúnak kell lenni, más literariai munkához nem foghat. Igaz, hogy a' reporter-ok 's a' kedvelt lapok fő szerkesztői most jó állapotban vannak; jövedelmök 600—1.000 font sterlingre mindig fölmegy; 's igy ritkán történik, hogy a' sajtó valamelly tagja közsegedelemre szorulna: de az Angol mindig szeme előtt tartja a' kétes jövőt, 's minthogy a' multban több illy sajnos példa volt, szükségesnek látta hasonlók előfordulhatása esetére a' közönség emberei gyámitásáról gondoskodni. A' társaság ujságirók adakozásából két év előtt alakult; de nem sokára más rang 's osztálybeliek is gazdagon adakoztak e' nemes czélra. A' társaság első ülésében elnök, a' korábbi időkben Hannoverában is annyira tisztelt, cambrigde-i herczeg volt, kit mióta körünkben tartózkodik, minden párt a' very well meaning man-nek nevez. Az idei 's nehány hét előtt tartott nagy ülésben Lyndhurst lord vitte az elnökséget. Jelen voltak gedig Brougham lord, a' lord mayor, Leader, D' Israeli parliamenti tagok 's a' t.; mi több, még egy trónja-vesztett indiai fejdelem is (Nabob), ki egyébiránt már annyira Angollá lett, hogy csak arczbőre színéről lehet rá ismerni. Az ülés természetesen lakomával végződött, mellynél collectát nem szedtek ugyan, de az önkéntes ajánlást elfogadták, 's ez által ismét 80 font sterling gyült az alaptőpénzhez. E' társaság alakulása uj adat az Angolok élet- és gondolkozásmódjáról ismereteket gyüjtőnek. Más tartományokban, hol kevesebb az ujságok száma, illyesminek létesitésére nem lehet gondolni.

Parisi kór- és ápoló házak. Aubé statistikusnak a' parisi jótékony intézetekről közzé tett értesitéséből látható, hogy az ottani igazgatóság a' kór- és ápolóházakban 12.000 aggot 's nyavalgót táplál; a' kórházakba t. i. 76.000 egyént fogad-be évenként; ezenkül 4.000 lelenczet tart helyben, 16.000-et a' megyékben, 400-at tanittat. Végre 30.000 fővárosi szegény családnak nyujt gyámolitási segédpénzt.

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

PESTEN *) dec. 4-kén „Gemma di Vergy" daljáték 2 fvsban. Schodelné assz. (Gemma) 1-sö fvnási ariája második részét „visszatér ő" elragadó kellemmel éneklé. Váray (Guido) 's Erkel (Tamás) urak szintén jelesek voltak. Konti ur (di Vergy) hangján betegségének nyomai mutatkoztak. Nézők nagy számmal. — 5-kén „Sevilla csillaga" szomorú játék 5 fvsban. Emlitendők Bartha (Bustos de Tabera), Fáncsy (Sancho Ortiz)

*) A' 98-dik számú Honművész 784-ik lapján alólról 27-dik sorban l. Rajzolatok helyett olvastassék l. Aurora. 1836.

Egressy G. (Sancho) urak 's Lendvayné assz. (Estrella). — 6-kán Promperger János bécsi hangművész hangversenyét megelőzőleg Scribe-nek kedves, de illy alkalomra kissé hosszú vig játéka „örökké“ adatott. Lendvayné assz. (Mathilde) 's Egressy ur (Ferdinand) igen jelesek voltak. A' hangverseny részei: 1) Bartay Endre „Aurelia“ czimű operájának előzenéje, jelesen előadva; 2) bevezetés és rondo Kalkbrenner A-moll versenyéből, játszva a' versenylő által; 3) nagy párdal Rossini „Semiramide“ operájából; előadva Cornega asszony 's Konti ur által; 4) Eszméletek „Normára“ Deutschmann-készitette Aeolodiconon, játszva Promberger ur által; 5) „Bolero“ Dessauertól, éneklé Cornega assz.; 6) Változatok Bertini és Franchomme-tól zongora és cellóra, játszák Promberger és Schlesinger urak; 7) hármas dal Rossini „Semiramide“ operájából, előadva Cornega, Schodelné asszonyok 's Konti ur által; 8) Andalgás „a' granadai éji szállás“ operából vett motivumokra, előadta Promberger ur a' „clavecin harmonique“ nevü hangszeren. A' müködők mindannyian előtapsoltattak. — 7-én Udvarhelyi Miklós jutalmaul „báléj“ daljáték Ez alkalommal Schodelné assz. a' jutalmazott iránti szíveskedésből, „Adverson“ szerepét adá. Ezen boszorkány nemcsak öltözete, masquierozása, hanem előadására nézve is királynéja lehete minden boszorkánynak. Felbér M. (Amalia) teljes iparral játszott. — 8-dikán „Lumpacivagabundus“ bohózat 3 fvsban került ismét szinpadra, mellyben a' három jó madarat Egressy Beni. Szerdahelyi és Bartha urak adák. (Megyeri ur szabadsággal elutazott. — László és Szilágyi urak betegek.)

NAGY-ENYEDEN, őszhó 28-kán „Sajdár és Rurik, vagy, Margitsziget Budapestnél“ hős játék 4 felv. az ismeretes regényből készité Bárány Boldizsár. Pály (IV. Béla) magatartásában nem volt elég királyi: nem látszék beszédéből azon szelidség és jóság, melly jelleme volt a' szerencsétlen királynak. Nagy (Hédervári) sok jelenetben igen jó Magyar volt; ohajtanók, hogy az erősen kiáltást, mit ugy látszik, Gödétől tanult, ne tartaná férfiasságnak. Lehet megrázón beszélni a' nélkül, hogy kiáltanánk. Csiszér az álszándékú rosz Horogszegit jócskán. Kántorné (Margit) nagyon jól — Szilágyi (Forgách). Mi ezen kezdő ifjúban szép szini tehetségeket sejtünk lappangani, helyesen kifejtve még világolhatókat: hangja ép, teljes, testalkata idomos. Azért egész őszintén ajánlhatjuk neki e' szép pályát. „De, ifjú ur, a' szinjátszás igen nagy és komoly feladat, mint egy jeles költönk mondja; itt az életet kell játszani jó és bal óráiban; 's az illyen játék fölér a' legkomolyabb foglalkozással is, 's talán elmondhatjuk, minden művészet között ez a' legnehezebb; miért is azt annak, ki benne nagyra akar menni, csak fél gonddal üzni, annyi, mint nem érteni, vagy nem méltánylani rendeltetését. Hány van annyi szinész köztt, kit művésznek mondhatunk? Alig egy kettő! E' magas 's ritka disznek elérésére komoly törekvés kell.“ Mai játékával elégültek vagyunk. Szaplonczay (Sajdár) dicséretesen, Feleky (Rúrik) iparral, mint rendesen. Nézők középleg. — 29-kén legutóljára: „Tudor Maria“ szomorúját. 4 felv. Hugo Victor után Kis Iván. Mi Hugónak e' jeles művét 3 év alatt három különböző vándortársaságtól láttuk, 's megvalljuk, mind jobban-jobban, de egyszer sem egészen kielégitőleg; egyszer sem kellő kerekdedség és szabatossággal. A' mai, eddigieknél, kevesebb hiányt e' társulat kis személyzetében kereshetni. Kántorné (a' czimszerepben) hervadhatlan koszorúját örökité itteni művészi előadás-virágaiból; ő közhálánktól kisérve távozik városkánkból. A' haza nemtője lebegjen viharos ván-

dorpályáján! Szaplonczay eddigi Gilberteinknél (Göde, Abday) sokkal jobban 'a elég hün tudá visszaadni szerepe szellemét. Nem tudjuk, a' fordító vagy enhibájából: ‚6 évek-től óta', ‚8 nap-tól óta' mondott: ‚6 év óta', ‚8 nap óta' helyett, nem tudván, hogy magyar számnevek egyesben hagyják a' tárgyat, 's hogy az óta gyökalakjában megtartja a' szót. — Pályné (Johanna) mint kellett. P—nénak is valának saját szerepei, mellyek kedves emlékét hagyják nálunk. Neki érdeme az is, hogy folytonosan játszék, és szerepét mindig tudá. Nagy (Farnaby Józsua) és Feleky (Fabiano Fabiani) ipart tanúsitólag; de F—re nézve megjegyezhetjük, hogy az idegenneli (Csiszér) jelenete igen tüz- és élénktelen volt, mi ártott a' hatásnak. Egyébiránt mi F—ből minden jót reménylünk, 's Nagytól várunk is. Kántorné, Pályné és Szaplonczay hivattak. Nézők jócskán. A' játékczédulán következő sorok állának: „Mai játékkal végzi jelen társaság mutatványait; hálás szivvel bucsúzik e' néma sorokban minden t. cz. pártfogóitól, 's azon reménynyel távozik, hogy a' jövendőben visszatérendőt ismét kegyökre méltatandják." — Igen is, tisztelt uraim 's még jobban tisztelt némbereim! a' kegy, pártolat 's igaz méltánylat nem fog hiányzani, biztosan reméljük, lelkes közönségünknél, ha alkalmas időben (melly itt évenként őszelő 's őszköz, meg husvét és pünkösd közti hetek) alkalmas egyedekből álló jó társasággal fognak megörvendeztetni Fel is szóllitni vagyunk ezennel bátrak, 's hisszük, közvélemény nevében, Pály urat, legyen szives önérdekök, de, mi százszorta üdvösb, a' közönségnek szellemi élvezet-szerzés tekintetéből, e' jóra menendő kis társulatkához, mellyhez már derék Kántornénk nyerve van, leány-, magasabb társalgásbeli férfi- és öreg-szerepekre hivatva levő egyedeket szerezni vagy idomitni. Jelen társai, hogy milly szerepekre alkalmasak, ez őszintén irt krónika folytában kijeleltük, 's győződve vagyunk, miképp' barátságos szavaink- 's tanácsinkat szivesen fogták venni, és a' helyeset belőlük azonnal fölhasználni. — Most e' társulatka Zalatnára megy, onnan mint halljuk, majd Szászváros és Déva felé Reméljük ottani literatura-kedvelőink nem mulasztandják-el egykét sorral tudósitni előadásaikról a' két hazabeli t. cz. közönséget; mire ezennel, színészetünk érdekében, fel is hivni vagyunk kötelesek. KOMOLY 's társai.

KAPOSVÁRATT, october 17-dikén „Genfi árva" szinjáték 3 felvonásban. Kétzery ur (környékbiró), Feketéné assz. (Rollsteinné) kellemesen képezé szerepét. Szalay ur (Egerton) tökélyesen. Boerné assz (Brigitta) az illyes agg nőket helyesen személyesiti. Fekete ur (Strömborst), Munkátsiné assz. (Henriette) helyes játékjokért mutatvány végén az egész közönség által előhivattak. Fekete ur megjelent, de Munkátsiné assz. nem; mi minden esetre nagy hiba, 's a' közönség iránti tisztelettel nagyon ellenkezik. — 20 án bérletszünéssel „neslei torony" szinj. 5 felv. Szalay ur jutalmaul adatott. Munkátsiné assz. (Margit), Szalay ur (Buridan), Kétzery ur (D' Aulnay Robert) tetszést nyertek. Fekete ur (Landri) talán más szerepet kivánt volna játszani, mivel erre igen kevés figyelmet forditott, ugy, hogy arra sem ügyelt, mikor kellett szinre jönnie. — 22-én „megzabolázott akaratos" mulat. vigj. 4 felv. — 24-én „jegyzőkönyv" drama 3 felv. Boerné assz. (Sodróné) dicséretet érdemel. Szuper ur (báro Schwarzenthal) iparkodjék szerepének szorgalmas tanulásához érzést is csatolni. Hogy érzi is azt, mit mond, ne csak hanglejtéssel, hanem actioival is fejezze-ki; állásait változtatni ne feledje; nem

mint a' tábornokkali (Szalay ur) egész beszédje alatt történt, hogy a' test hajlongott mindenfelé a' nélkül, hogy a' lábak mozdultak volna. Színészeink e' mai előadáson nagyobb ipart mutathattak volna. — 26-án „Frigyesi Elek, vagy, vashámorba menetel" viggal elegy szinj. 5 felv. Munkátsiné assz. (Ilona) a' félre ismert erényes nőt hiven festé. Kétzery ur (g. Tornallay), Feketéné assz. (Lórika), Szuper ur (Janó) tetszést nyertek. — 27-én „Kean, vagy, könnyelműség és lángész" nagy nézö ját. 5 felv. került szinpadra. Kétzery ur (Kean) ma különösen jól játszott Mutatvány végén elöhivatással tiszteltetett. Boer ur (Galles gróf) még olly jelesen, mint ma, nem fogá-fel szerepe beljegyét. E' maiban a' legtöbb dicséretet aratta; játéka helyes és jó vala, Kean-nek azonban e' mondására „kegyelmes uram alakja 's a' t. minden diadalt biztosit" nem látszott figyelni; mert alakja Kean-évei hasonlitva nem nagy diadalt biztosithata. Munkátsiné assz. (Dambi Anna) kitünöleg jól játszott. Ő minden szónak érzést, minden mozdulatjának életet tud adni, 's legkisebb erötetés nélkül legtökélyesebben hat szerepének mélyébe. Örömmel láttam, midön Kean-nek szerelmet valla, örömmel azon indulat-kitöréseket, midön Kean Galles grófnak — Dambi Anna utazási tervéhez ragaszkodva — igére Angliából távozást. Szalay ur (Salamon) minden tekintetben igen helyén vala. Feketéné assz. (Helena) csinosan öltözve kitünö kellemmel 's jól játszott. Antonia (Pisztol) kerekded jó előadásával meglepett: minden mozdulatja igen ügyes, 's öltözete hozzá illö vala, a' feszes pantalon-t kivéve; mert ez Kean-hez intézett e' mondásával „lábaimon jöjjek-e, vagy kezemen?" nem egyezhetett-meg, 's tanácsosb is volt kezein jövetellel felhagynia. — Kivánnám megmondani Antoniának, hogy egyenesen arra tekintsen kiléptekor, kivel beszélés okáért lép-ki; ne tekintsen már első szónál is a' közönségre keresöleg; mert ez csak akkor állhat, midön senkit sem talál a' szinpadon. E' szorgalmas csinos szinészné e' tanácsomat nem fogja figyelemre nem méltatni. A' többi személyzet észrevehető iparral törekvék az egész előadást művészivé tenni. Több rendü, az esös, borús est daczára is, szép számmal gyült össze. A' jól sikerült darabbal megelégedve hagyá-el közönségünk a' szinházat.

SZEMLEFY.

PÉCSETT nov. 10-én „Pókaiak" szomorú játék 4 fvsban; irta Szigligeti. Mind a' szinműről, mind az előadásról dicsérettel szóllhatok. Kálmán (Bátori) ma ismét helyén volt. Kovácsi (Békesi) e' szerepre még gyenge. Lendvay (Pókai Péter) ismét mulattatá kedves játszásával a' közönséget. Ohajtjuk, hogy tovább is szerencsésitsen jelenlétével. Továbbá jók voltak: Szilágyi (Pókai János), Jónás (Bogáti), Gyöngyösi (Sassai). Komlóssyné asszonyban ipar van, de kár, hogy szava gyenge. Julia (Jolán) megnyeré a' közönség kegyét; ö magát képezni törekszik, 's nem süker nélkül; mert napról napra halad, azon reménynyel biztatván minket, hogy belöle jó szinészné lcend. Nézök elegen.

B.....r.

HANGÁSZAT.

Pesten. A' nemzeti casino teremében dec. 8-kán tartatott hangászati mulatság tárgyai voltak: 1) Veith Miklós uj quintettje (két cellóval). — 2) Grill két dalját (négy férjfi-énekszóra) éneklé a' már itt máskor is kedvesen fogadott műkedvelő négy dalnok: K. E. Sch. J. urak. — 3) Walkiers szép phantasiáját játszá az olly gyakori dicsérettel említett ifiú Pfeiffer Adolf, kit ma is több izben érdemlett tapsokra méltatott a' szép számmal egybegyült közönség.

Az operákról. — A' nagy opera, melly a' classicitas bélyegeit hordja magán, a' szó nemesb értelmében igen okosan van kigondolva a' nagy világra nézve. — Az nem azért van itt, hogy meghatározott 's különböző helyzetekkel festett charaktereket állitson elő; az más ne legyen, mint egy mozgó nagy hát-tér, melly a' polgári társulatoknak tündérvilági éleményt nyujtson. — Bájos jelenetek, ingerteljes csoportozatok, szóval minden, mi közönséges alakban meg nem engedhető, az érzékiségnek könnyelmű alkotásával egy ensemblet képez itt, 's a' nézőnek, ki magát a' kényelemnek gondatlanul átengedi, éleményül szolgál. Döreség volna ugyan a' nemzetiségre nézve szinjátékok befolyását megtagadni, 's gáncsolni azon érzeményt, mellyet a' recitáló dráma a' nézőkben előidéz; sőt azt állithatjuk, hogy csupán a' drama méltóságában áll kimutatni a' nézőnek a' szépet 's jelest, 's mi által az lassanként szilárd elvekhez szokik. Ez bizonyos 's tagadhatlan. — De éppen ezért vannak többen, kik az operák miatt igen mérgelődnek, 's csudálkoznak, hogy szellemdús férjfiak gyakrabban találtatnak operában, mint szinjátékban? — Tekintsünk a dolog mélyébe. A' hivatalban levő, gondolkodó, költő, ki éppen most hagyá oda terhes munkálatit, mit talál kéjelmesbnek, — az operának mindig változó tarka vegyületeit, vagy egy drama rideg képzeteit? — Olly dramát kellene előbb irni, melly az élet mindenféle viszonyain diadalmaskodva a' nézö kedélyét hatalmába venné, 's az előtüntető tárgyakat nem egyes oldalról, vagy egyes erővel fogná-fel — És akkor szólhatnók-fel a' nagy világot részvét 's méltánylatra: de e' mellett hagyjuk a' szabad eszméletnek e' szüleményét, a' vérnek teremtését, melly az erekben szökdécsel, mi bájt és fényt, mi pompás látványokat szül; hagyjuk az operát 's balettet: mert ezek a' conversationak derült képmásai. — Az ember álmodik, 's idylli világba helyezi magát, csiklándoztatja érzékeit, eszmél, 's mind e' mellett észrevétlenül a' jobb tónhoz szokik. FOLINUS.

DIVAT.

30-dik divatkép (Parisból). — Legujabb szabatú asszonyi köpönyeg ujjakkal. — Almariom goth izlés szerint. — Bécsi divat decemb. 5-kén paletot-felruha sima atlaszból cseresznyeszinű bársonnal diszitve; más ruha gros grainból; atlasz kalap blondokkal; bársonkalap hasonló virágokkal. — Parisban a' prémbőrökkel diszitett női ruhák mindinkább szaporodnak, mellyekre atlasz vagy bárson használtatik. Illyen volt mult hetekben egy bibor szinű köpönyeg hermelinnel körözve; egy szép paletot (crispine) fehér atlaszból, ugyan olly csuklyával, nyuszt prémmel körözve. A' bárson ruhák többnyire setétek, vagy ég-szinű kékek; hölgymenyét prémmel. — Fejd szül bárson, gyöngy, toll (kivált marabu) vételik. Társaságokban az ezüst csipkés fátyollal diszitett turbanok nem ritkák.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiaczon, Dencs-ház, 86-dik sz. a.

Nyomtatja Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

HONMŰVESZ.

M. T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

100.

HONMŰVÉSZ.

Pesten vasárnap december 15kén **1839.**

KÖLTÉSZET.

Jogász-dal.

Hadd szólljak én is!

Báj fényü éltemet
Lefestni nem merem;
Mert minden kéjeit
Még most sem ismerem.
Még most sem ismerem —
'S hibásan festeni
Nagy vétek lenne azt,
Mi illyen isteni.

A' mérnök, csak mivel
Nem sejti fényemet,
Azért nem tett maga
Elébe engemet;
'S az ügyvéd életét
Azért merészelé
Dicsérni, mert egykor
Kéjimet éldelé.

Hogy pályádon vagyon
Legédesebb élemény
Költő! ez már igen
Jeles kis költemény.
De nem kárhoztatom
Azért magas szavad'
Jámbor! hiszen neked
Füllentni is szabad.

Te irhatsz! — fény-neved'
Bár mint magasztalod,
Többé csatára már
Nem ingerel dalod.
Irhatsz! — 's a' mig szived'
Költő-láng égeti:
A' jogász vig dalát
Igy ismételgeti:

Báj fényü éltemet
Lefestni nem merem;
Mert minden kéjeit
Még most sem ismerem.
Még most sem ismerem —
'S hibásan festeni
Nagy vétek lenne azt,
Mi illyen isteni.

SZELESTEY LÁSZLÓ Győrből.

ÉPITÉSZET.

A' florenczi hires székes egyház fölépittetése.

Villani közleménye szerint a' Florenczíak elvégzék maguk között, hogy városukban egy templomot emeljenek, melly az emberi műipar remeke legyen, nagysága 's pompásságára nézve felülhaladjon minden előtte készültt épitvényt. E' nagyszerű művet tehát Arnolpho di Lapo architektusra bizták, ki a' megkivántató műterveket kidolgozá, mintát készitett, 's a' szerint azonnal az épitéshez is kezdett. Mind azon akadály daczára is, mellyeket más kisebb egyházak okoztak, Arnolpho oda vivé a' dolgot, hogy az alapok kiásatása tökélyesen eszközöltetett. E' hires egyház talpkövét 1300 körül tették-le ünnepies pompával. Arnolpho azonban nem élt olly sokáig, hogy az egyházat bevégezhette volna; mind e' mellett is a' falakat elég magasra emelte, ugy hogy már a' külső márvány-bélelet elkészülve állott. A' fő ivek közül hármat bevégzett, mellyeken t. i. a' kuppola áll, 's olly érdemet szerze magának ez épitvény által, hogy neve versekben ünnepeltetett, mellyek egy részét képezik ama kőbe vésett iratnak a' templomban, mellyet még most is olvashatni, 's hol mondatik, hogy ez épülethez 1298-ban tétetett-le az első talpkő. — A' Santa Maria del Fiore-egyház latin keresztet képez. Egész hossza 457 lábat, 4 hüvelket, szélessége a' kereszt'ben 313′—6″ tesz. A' hajó, hozzá értve az oldaljárásokat, 119′—10″ széles; a' középhajó 143′—6″ magas; az oldaljárások magassága 90′—8″. A' kereszt közepe rendes nyolczszöget képez, mellynek átmérője belül az ellenfekvő oldaloknál 128′—4″. — Ezen egyház alapjai igen nagy kövekből rakattak, keverve természkövekkel 's mész-malterrel, melly olly erős tömeget képez, hogy ez épület a' megrázástól legkevesebbet sem szenvedett valaha, 's Brunelleschi Fülöp architektus még száz évnél is későbben állandó materiálékból épitheté fölébe amaz óriás térségű kuppolát, melly mindig ugy álland-fenn, mint mesterműve az épitészetnek.

Florenczben gyülekezet tartatott 1407-ben, architektusokból 's mérnökökből álló, kik oda sereglettek, hogy egymással az iránt tanácskozzanak, miképp' lehet legczélszerűbben a' Santa Maria del Fiore székes egyházat bevégezni. Brunelleschi is meghivatott. Elmés férfiú levén, azon tanácsot adá, hogy mielőtt még eldöntetnék a' fő kérdés, a' jövendő kuppola alapzatát 15 rőf magasságig épitsék-fel, 's miképp' a' boltozatok bordáinak a' tehertől felmentésére a' hajókban, ugy a' következő szerkezmény megkön-

nyitésére is az alapzat mind a' nyolcz oldalában nagy 's körded ablaknyilásokat osszanak-be. Tanácsa helybenhagyatott, 's az általa javaslott munkához kezdettek. — Örömtelve azon, hogy az első beleütközést ő nyujtá maga e' rémitő munkához, több hónapot töltött mintáinak készitésével. Miután pedig hamarjában megtudá, hogy a' kérdésnek végső eldöntéseül más épitőkből álló gyülekezetet akarnak összecsődítni, elhagyá azonnal Florenczet, 's visszatért Romába. — Brunelleschi igen jól tudta, hogy ollykor hajlandók az emberek távulban becsülni azt, kire a' közelben egészen megfeledkeznek: távullétének kelle azt eszközleni, hogy őt felkeressék. Ő ebben nem is csalatkozott. Alig történt elutazása, midőn megemlékeztek velük tudatott bölcs tanácsára 's tartott beszédének jelességére, valamint is azon ritka művészi ügyességére, mellyet már az első tanakodásnál bebizonyitott valamennyi versenytársai fölött. Megirák tehát neki, hogy a' vállalat jövendő sorsa egyedül tőle függ, 's kérték őt, hogy térne minélelőbb vissza. Ő megjelent, 's jelenlétével megtisztelé a' gyülekezetet. Ez csupa félénk emberekből állott, kiknek visszavonulásuk oka inkáb feküdt tapasztalatlanságuk érzetében, mint a' nehézségek ismeretében. Az időt ők csupa hasztalan 's csüggedt szivü tanácskozásokkal tölték, 's mindenik, versenyezve egymással, nagyobbitá az akadályokat. Elmésségük csak uj veszélyek alkotása 's azoknak felette nagyitásában állott. — Brunelleschi érdekében feküdt sem nevelni aggodalmaikat, sem igen gyengitni; mit következő beszédből tisztán kivehetni, mellyet ő e' gyülésben tartott, 's fenntarta számunkra a' történet:

„Nem akarom Önöknek — mondá Brunelleschi — a' nehézségek egész nagyságát eltakarni, mellyek összefüggnek azon vállalattal, melylyel Önök foglalatoskodnak. Nagy dolgoknak sajá'ja, hogy sulyosak. Én itt messziről még sokkal több 's jóval nagyobb akadályokat látok előre, mint talán Önök képzelik maguknak. Igen kételkedem, valljon egykor a' hajdaniak bátorkodtak volna-e olly iszonyú térségű boltozatot épitni, millyen az itt készitendő. Én sokat gondolkoztam már a' belső 's külső szerkezmény akképpi megerősitése módjairól, hogy bizton lehessen rajta dolgozni: azonban az épület szélessége 's magassága engem elijesztnek. Ha boltozatunk körded gömbölyü lehetne, azon módot használnám, mellyet a' régiek a' Pantheonon vagy Rotundán. Itt azonban nyolcz oldal van, mellyekhez kell tartanunk magunkat; igy tehát nyolcz borda faragott kövekből felemelendő, mellyekhez tartani a' többi szerkezménynek is kell magát. Ez sokkal bajosabbá teszi a' dolgot, 's arról nincs senki jobban meggyőződve nálamnál.

Azonban Isten mentsen attól, hogy én azért felhagynék a' dologgal. Valljon ki kétkedik azon, hogy az összes tudományok nagy inditója, kinek tiszteletére kell felépülni e' pompás templomnak, annak, ki illy vállalatra kiszemeltetik, nem kölcsönöz egyszersmind erőt, elmét 's lángészt? Mi engem illet, kire nincs e' vállalat bizva, miben lehetek hasznos Önöknek? Hacsak magamat illetne a' dolog, azt állitom, hogy elég bátorságot érzek magamban, 's módokat reménylek birni illy nagy akadályok ellenére is azt végrehajtani. Azonban, hogy' mutassam-meg Önöknek e' módokat, e' segédeszközöket, midőn még e' fölött nincs elhatározva valami? Tanácsom tehát, hogy a' kérdes eldöntése után, ha már valóban a' nagy terv valósitására lépni akarnak, azon ideákkal meg ne elégedjenek, mellyeket javaslatba hozhatnék, hanem Europa minden országából hivják-össze a' legügyesebb épitő művészeket, melly alkalommal azután valamennyi csiklandós pontot az ellenmondás tanácslásának rendeljék-alá, 's végre azt válasszák, ki a' legegyszerűbb 's legczélszerűbb valósitási módokat adandja elő, 's ki egyszersmind a' legegyenesb észt és legigazabb itélőerőt nyilvánitandja."

Tanácsát elfogadák. — Tudva volt, hogy ő mintát készitett a' székesegyház kuppolájának számára; most tehát ohajták, hogy azt mutatná-fel; mit ő azonban megtagadott. Brunelleschi éppen olly szemes politikus levén, mint alapos tudományú architektus, a' kiváncsiságnak utjából iparkodott kitérni, csakhogy annál inkább ingerelje őket. Bemutatván a' leveleket, mellyekben Romába meghivatik, sikerült neki, az előlegesen tett ajánlatokat kikerülni. Ő valóban elutazott. E' harmadik utazás czélja nem lehetett semmi más, mint a' beérkezendő csatára uj erőt gyüjteni, mellynek inditója ő maga volt. — Minden felől érkeztek már 1420-ban Europa leghiresb architektusai Florenczbe. Oda jöttek t. i. franczia, angol, német, spanyol, valamint olasz ország minden tájékából. Toscana legügyesb rajznokainak is jelen kelle lenni e' tanácskozásnál. Brunelleschi is végre odaérkezett. Ő azzal kecsegteté magát, hogy e' nagy csődület által nem annyira nevekszik versenytársainak száma mint inkább számos tanújait szemlélendi győzelmének.

(*Folytatása következik.*)

SZINÉSZET.

Értekezés.

Nehány szó szinészetünk ügyében.

Milly bizonyos, hogy a' szembetünő előadás hatósabban munkál, mint a' holt és hideg beszély, éppen olly bizonyos, hogy a' szinpad mélyebben és tartósabban hat, mint a' morál és törvény. SCHILLER.

A' szenvedélyek százszorosan tarkitott föllegei foltozzák-be üregileg az erkölcs tisztult légben örökült, halhatlanitó lakását; 's a' golyónak tündéri

szellem 's ördögi salakból idomitott egyénei törekszenek azon vágygyal, melly a' kéjek feszengö aristokratája 's a' nyomorok házaló koldusa elött egyiránt ismert — megközelitni érdemtettek által a' szenvedély föllegeit, vagy erkölcs egét. Sok, ha ragasztott viasz-szárnynyal fölhat is messze tájakra, hiú gyönyörét élvezendö, a' tág tüdönek elenyésztével semmisége öröklö homályába sülyedend vissza, mint bitorló, — sok, föllegig hajózott hazudja égben létét; öröme mint föllegei a' jövö koránynyal szétoszlanak, mint minden tett, mellynek alapja nem elv, hanem fölcsiklandott szilaj érzetek kiömlése. Mások a' czélt elérik ugyan, de olly helyén az égnek, hova szemeiket függesztni a' nézök elfeledik; 's lesznek, kik ezekröl csak annyit tudandnak, mint tehenész a' planeták rendszeréröl, gyermek az életröl, ugy, hogy ezen 's több más kivonatok után, mellyeket rajzolni csak az képes, ki átfutotta az élet különbözö regioit, 's az érzetek kellékeit olly jól ismeri, mint bölcs enmagát; kevés tinta 's még kevesebb lap elegendö az igazság könyvébe leirni a' valódiság honába följutottak neveit örök emlékül. 'S e' nagyszerü drama tükre, hol két erö böszülésig harczol egymással, a' szinészet A' szinészet tükör, 's e' tükör olly csermely, melly mutat, 's tisztára mos. Itt meglátja magát a' szabadság hőse, meg a' tetteiben mindig élö király, a' rongyaiban kevély Diogen, a' hatalmas kényur, 's meg az igazság, jóság, és szépség áldozatja. Ollykor az élferdült nézetek 's elöitéleteknek pórázra füzött magzatai, valamint a' szokáshoz hün tapadó lovagok gunymosolyra késztetnek, vagy ollykor az egészet a' számtalanszor lebájolt szerelem istenitett hatalma mozgatja, mint vonzó és taszitó-erö az éggömböket. És az ember, ki sorsa könyvét maga elött tárva látja a' szinpadon, majd sir, majd nevet, 's keble apályt szenved, vagy dagályban nö, miként tenger a' felriadt szélveszek zugtára. Nagy a' müvészet hatalma, nagy, mint maga a' szent czél és hatása, 's illö a' méltánylatra. Legyen szabad a' való szeretöinek még képesen irni.

A' szinpad (ha egy tárgy több hasonlatot is megszenved) egy kitárt könyv, mellynek tábláját és kötését teszik a' változó dizzitvények a' maguk szépségökben vagy kopottságukban; a' leirt lelkezetek 's történetek személyesitöi a' szinészek, olvasók, nézök. Angol, frank, vagy chinai divatkötés fényre még a' könyvet nem disziti ugyan, de azért lehet jó a' tárgy, mint olly észszel 's betükkel iratott, hacsak nem akarunk hódolni azon balvéleménynek, mi szerint csak gazdag lehet tudós.

Ha a' könyv jóra czélzó kebel szülöttje, hol a' fölvett tárgy tökélyesült alakban tünik-elö, lehetlen, hogy ne hasson, el nem fogult olvasó ne okuljon; olvasni pedig ugy lehet tudjuk, csak, ha sajátitók a' nyelvet, 's a kifejezési kellem hatalmunkban van.

Mennyi méltánylatra tarthat számot az, ki izlésünket öröklön diszlö minta szerint kiképezni törekszik! Zugjanak bár mellette az idök viharai, 's évek keljenek 's évek hunyjanak bár szunyadni az idö ölébe, ö csak neveti a' viharokat, 's azok rajta ki nem foghatnak. Izlést terjesztni az igazban, jóban, szépben, társasági kellemben, szóval a' társasági erényben, föladata a' szinészetnek. Hatni a' népéletre, kimüvelni a' szunyadó eröket, milly szép irány! — 'S mind ez a' nyelv által eszközölhetö, mellyet senki sem olly fásult, olly önzö, hogy az általa mulatva nyerendö szépségekért meg ne tanulna. Nem egy tannok-nak a' tudomány elrontságához szükséges komolyságával, de mulatva, észre nem is véve tanulni és mulatni elég nyereség.

Harczok érlelték volt meg Ázsiának Europába települt gyarmatát, 's a' hűbérnöki szellem lovagokban dús középkora, egymást érő hadakban, majd kipióczázta a' nemzet vérét; az elgyengültten dült a' pázsitra, 's aludta mély álmát. Alvása közben ősi gunyájából kivetkőzteték; kardját elvették; álmában nyomorok vicsoriták reá fogaikat, 's ez betelt; ébredett, és szerencsétlenség halmozotan lett részese; kiszenvedett ezer bajt a' vándor; s mindenét vesztve menni akart; utját tövisek, dudvák, bokrok állották-el; de ő elszánt iparral küzdött ellenök, 's egy részöket kiirtá; ámbár még az út hosszú, a' munka pedig bajjal jár. Egyedül egy volt az, mi olly sok balszerencse köztt, olly sok viszály után még megmaradt: ez a' n y e l v. Bájai, kelleme mint gördülékenysége kevesek által ismertetve, nem soktól magasztaltaték.

Magyar eldődink gondolni akartak; gondolataiknak életet adni pedig alig tudtak a' még kevés szükséget ismert nemzeti nyelven; részint nem tudtak, részint nem akartak műszavakat alkotni, midőn a' latinból fáradságot nélkülözve kölcsönözhettek. Ide járult még a' nagyságban fényleni vágyó, Rómából átültetett latinság. Ez álfiú majd kiszoritá az igaz szülöttet anyja kegyéből, ha nem támadna az uj nézetre, egy uj és szebb korszak élvezésére

Sujtsátok bár a nemzet t, 's a' magasra kelt testet görnyesszétek-meg, feledje-el még egykori nagyra törő vágyait is, el mindent, mi csak lelkesité; ragadjátok-ki mindennapi élelmét kezéből; ő még sem haland-meg; élni fog, igen, bár törötten, bár leverten. Ha van nyelve, mellyen a' nyomorokat egyhangúan panaszolhatja, akkor kötendi össze öt olly érdek, mellynek ereje szétoszlatja a' külön haszonles ártalmát, 's a' külön érdekek együlnek, mint vizek a' tengerben. Bajok között, ha százan mind egymástól nem értett nyelven panaszolnak, egyik sem segitend másikán: de ha ezt annyian egymást értve teendik, a' siralmat segélysiker követendi. — Nemzetiségünkben az egy visszavonáson kivül csak a' nyelv maradt-meg, 's ezt is föláldozzuk? Nem, az nem lehet; 's pedig könnyen megtörténhetnék, legalább egy tulságból másba esnénk, mint azon ember, ki első agg neje alatt fölötte fösvény, és másodszori házassága után fiatal bájos neje kedvét keresve tulzásig pazar lett. A' tulságok szélei igen közel esnek egymáshoz; mintha ezek is gömbön léteznének, hol az Eszkimo egy óra alatt Ázsiából Amerikába csónakázik.

Régen a' latinitas dulta rommá emelkedni akaró művészetünket; a' magyar szégyelte önnyelvét. Most ébredünk, nyelvünk tudományos is akar lenni; hajh! de a' művészetet most éppen a' sokaság nyomja-el. A' művészet alá szállott; mindenki birál; költészeti 's nyelvészeti értekezéseket firkál, 's hogy gyengének ne láttassék, a' másoktól eredett jó műszavakat sem fogadja-el. — „Ha mennél több elmés könyvet, időszaki iratokat, románokat 's regéket olvastunk, ugy vélekedünk, hogy szorgalmunknak 's tanulni kivánásunknak dicséretes bizonyságát adjuk, 's nem látjuk, hogy az illy olvasásra részint unalom, részint hiúságunk, időtöltésre vágyásunk, 's kényelmünk kielégitése birt.“ (Lásd S o p r o n i E s t v é k I. füz. 151. l.)

(*Vége következik.*)

Magyar játékszin.

PESTEN dec. 9-én „Belizár“ szomorú játék 5 fvsban. B a r t h a ur a' czimszerepet nemcsak több biztossággal, egyszersmind több átgondoltság, tanulmánynyal is adá, mint először. 'S ha minden egyebet elhallgatunk is,

azon nagyszerű, tiszteletre gerjesztő méltóságot, melly 4-ik fvsban, midőn az Alánok elébe „megálljatok"-at kiált, hangján és lényén elömlött, emlittetlenül nem hagyhatjuk. Bartha ur, kinek eddig nagy hibája volt a' szerepnem-tudás, 's most mintegy varázs vesszö által illetett egyszerre, bámulatra ragadólag jeleskedik e' részben is, e' szereppel egy kis babér ágacskát szerzett magának, melly a' több illy jelesen adott szerepben szerzendö többi babér ágacskával egy koszorúvá alakuland, 's neki művész nevet vivand-ki. B. ur után közvetlenül Egressy G. uré (Alamir) az est dicsösége, 's igy ezután következnek Szentpétery ur (Justinian), Lendvayné assz. (Irene), Laborfalvi R. k. a. (Antonina) 's Fáncsy ur (Rufin) Volnának megrovandók is; de azokról most hallgatunk. Legyen büntetésük lomhaságuk vagy tehetlenségök öntudata. — 10-kén „Voltaire szünnapjai" legelöszer 's ezután „a' parisi adós" vig játék 1 fvsban. Amazt francziából forditotta Szemere Pál, emezt Tóth Lörincz, a' magyar tudós társaság költségén. A' tiszta, tömött nyelv, a' mód nélkül érdekes mű, 's kerekded, egybevágó előadás olly kedves élv-egészszé olvadtak, melly mindenkit megelégülésre birt. Egressy G. ur (Argentieres), Szentpétery (Serrassin) urak, Komlóssy Ida k. a. (Mathild) 's Kovácsné (Mariana) tüntek-ki leginkább. Első darabban pedig László ur (Arouet). — 11-dikén „bájital" daljáték 2 fvsban. Schodelné assz. a' régi kedves, söt még tán több életkedvet kifejtö 's pajzánabb Adina volt. Konti (Bercole) és Szerdahelyi (Dulcamara) urakról szintén hasonlót mondhatni. Ellenben a' Nemorino szerepében fellépett Joob még legszerényebb kivánatinkat sem elégité-ki. Az a' félénkség, bizonytalanság, az a' feszesség 's charaktertől eltérés mind ugyan annyi tövis voltak a' szemnek. — 12-ére „Pókaiak" voltak kijelelve.

M—v—s.

KAPOSVÁRATT, oct. 29-kén „molnár és leánya" sz. j. 5 felv. Szalay ur (Rainhold) az egész közönség közdicséretét megérdemlé helyes játékáért Feketéné assz (Maria) első felvonásban helytelenül tett sirását halasztotta volna későbbre, t. i. midön Konráddali szerelmi reménye füstbe megy. Boer ur (Konrád) helyett ohajtottuk volna Kétzery urat, Boer ur rekedt minden nyájasság és csengés nélküli hangja egyátaljában nem szerelmes szerepek vitelére való. Fekete ur (sir-ásó) ne csak a' kitünö, hanem kisebb szerepek vitelére is forditson figyelmet; öltözete is helytelenül volt választva. Ref. nem barátkozhaték-meg pantalon és dolmány öltönyeivel. A' bérlet megszünt. — Nov. 2-dikán „hüség próbája, vagy, Mátyás király udvari bolondja" eredeti nemzeti v. j. 2 felv. Ezt követte fényes néma ábrázolat több szakaszban „török koppányi vér-menyegzö." — 3-kán „vallomások" társ. v. j. 3 felv. Boer ur (Zimburg), Fekete ur (Adolf), Feketéné assz. (Lindenné), Kétzery ur (Bitter), Munkácsiné assz. (Julie) jelesek valának. Ez utóbbi elöhivatással tiszteltetett. — 5-kén „Kean"-nek szép számú közönség elött ismétlése igen jól sikerült. Kétzery ur (Kean) egész szerepének vitele jeles; játék közben 's végén elöhivatásakor illöleg köszöné a' kezönség kegyét. Boer ur (Galles gróf) szebb alakban, Antonia (Pisztol) hozzá illö ruházatban volt. — 6-kán „neslei torony" ismételve adatott. Munkátsiné assz. (Margit) szokott jelességgel adá szerepét; játék közben 's végén kihivatással tiszteltetett. — 7-kén „fejedelem titkos utazása" viggal elegy érzékeny ját. 4 felv. irta Ziegler, forditotta Mérey Sándor. Feketéné assz. (Rozália) az együgyü

's természetet követő leányt kellemesen alakitá. E' mai előadáson leginkább vége felé a' sugó nagy tüzzel működött. E' szép mű egyébiránt is nem nagy hatást tett a' kevés számú nézőkre. — 8-kán „Magyar Amazon“ vitézij. 4 felv. Munkátsiné assz. (Cecilia) előhivatással tiszteltetett. Feketéné assz. (Olivia), Fekete ur (Ujlaki), Szalay ur (Berendi) jelesek valának. — 10-kén „Farao leánya, és, két özvegy.“ Feketéné assz. e' mutatványok végén nemzeti magánytánczot lejtve tetszett. — 11-dikén „házassági mézeshetek“ vigj. 3 felv. — 12-dikén „tudálékos“ mulat. v. j. 5 felv. Szalay ur (Peregrinus) hivatott. — 13-kán „felfordult világ“ társal. v. j. 4 felv. — 14-kén „Romilda“ a' hirdetményen hibásan volt szinjáték — szomorú helyett — 3 felv. Szigligetitől. Az egész személyzeten szembetünö készületlenség tapasztaltatott. A' sugó lecsendesithetlen tüzzel működött; miért a' darab érdekéből sokat vesztett. — 15-kén „négy völegény egy menyasszony“ v. j. 3 felv. Békesy ur (Dr Pipitér), Miklósy ur (Tamás) mint uj tagok léptek-fel, tetszést nyerve. SZEMLEFY.

TÁNCZ.

A' bajai nőegyesület iránya szerintleg városunk kórháza javára jövő év januar 7-ke estvéjén az oroszlány vendégfogadó termében sorsvonalos tánczmulatságot fog tartatni, mellyre a' környékbeli diszes és emberiséget méltánylani szerető közönséget szivesleg meghivja. Kezdete $7\frac{1}{2}$ órakor leend. Bemeneti dij egy sorslappal 30 pengö krajczár; külön sorslap 10 pengö kr.

A' tisztelt egyesület működését kiterjesztendő, mult october hónap 17-ik napján tartott ülésében szép lelkü buzgóságuk és jótékonykodó jellemüknél fogva „egyesületi tiszteleti tagokká“ nevezé-ki: Allaga szül. Fazekas asszonyságot Becsén; Antunovics szül. Redl Borbála asszonyságot Almáson; Némethszegi szül. Vermes Julianna és Vojnics szül. Vojnics Ludovica asszonyságokat Szabadkán; Bogyó szül. Karácsonyi Johanna asszonyságot Szent-Iványon; Sztrilics szül. Radán Maria asszonyságot Zomborban; Spech szül Rákóczy Karolina asszonyságot Kalocsán; Rezsny Emilia kisasszonyt Pacséron; Baján pedig Pallerman szül. Radán Borbála asszonyságot 's Hültl Nina, Mészáros Thirsa és Pankovics Ida kisasszonyokat — azon reményben levén, hogy ez általa tett kedves tiszteltetést bizodalommal elfogadni 's a' szenvedő emberiség nevében kezdett szép czélu vállalatot ezután is buzgóan pártfogolni, az intézet szent czéljait előmozditni szeretik leendnek.

DIVAT.

Parisban sétaöltözetül a' szépnem csipke-fátyolos és tollas atlasz-kalapot, crispine-t barna-atlasz, bársony vagy kasemirból világos kék selyem béléssel, rojt vagy csipkével körözve, kis csuklyával ellátva viselt a' mult hetekben. Alruhákra fekete crinoline vétetik, sőt többnyire két alruhát is viselnek, u. m. fehéret és feketét. Az ökölkesztyü, hosszu vagy rövid, fekete vagy fehér, csipkéből vagy reczézve készültt, vegyest használtatik. — Kis gyermekek kék pamut-tricot köpönyeget, fehér szegélylyel, menyétprémmel körözve viselnek. — Férjfiak a' selyemgombos ruhákat folyvást megtartják; egyébiránt a' szabat különféle; a' mellényre selymet, kasemirt választnak.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiaczon, Dencs-ház, 86-dik sz. a.

Nyomtatja Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

101.

HONMŰVÉSZ.

Pesten csötörtökön december 19kén 1839.

KÖLTÉSZET.

Élethölcsesség.

Ifjú! tavaszkorod virágait,
Mellyek mosolygva fejlenek,
Füzérbe kössd, hogy élted alkonyán,
Ha majd közelg a' zordon sirmagány,
Kebledbe, melly honnak 's reménynek élt,
Édes emlékek keljenek.

Hiven kövessd az ész parancsait,
'S hallgasd lelkednek jóslatát;
Hogy önzés nélkül a' közüdvre élj,
Sorsod kétes csapásitól ne félj. —
Ki szent rendeltetéseként halad,
'S legfőbb vallása az emberiség,
Tette feltün, miként az istenség
'S nagy czélra törve fut pályát.

Emlékezet.

Lebegj felém szelid emlékezet,
'S idézd lelkem elébe szép Irént!
Tüntesd elém a' boldog perczeket,
Mellyek gyönyör között lefolytanak,
Mig én felém sugárzott kék szeme,
'S mig hű ajki mosolyra nyiltanak.
De o távul a' szőke fürtü lány,
Könyem omol, 's ez árva sziv busong,
Keblem zavart, mint vészben oczean.

LISZNYAY KÁLMÁN.

SZORGALOM.

A' villanyirany használata hajókon. Jacobi professor őszelő 14-kén tartá Pétervár közelében a' villany-iranynak hajózásra alkalmazhatásában ujabb próbáját. Most már kielégitőbbek voltak az eredmények, és remélni engedik, hogy Jacobi ur kisérlete, melylyel már négy év óta szakadatlan foglalkodik, csakugyan sikerülend: ez uj erő által t. i. éppen olly sebesen iramtatni a' hajót, mint az eddig gőzzel történt. Egy villanyiranyosan szerkezett, 4 arsin hosszú, $3\frac{3}{4}$ arsin széles, 10 evezős és 12 emberrel terhelt dereglye, $\frac{3}{4}$ lóerőre rugó illy géppel mozgásba hozva, dagály és kemény szél ellenében, nehány óráig fennakadás nélkül haladt. A' dereglye $1\frac{1}{4}$ arsinnyira merült vizbe. A' villanyiranyos gép $\frac{3}{4}$ arsin hosszú, $\frac{1}{4}$ széles és mintegy 4 lábnyi magas volt. Az egésznek

szerkezete igen egyszerűnek látszék, ámbár Jacobi profess. állitása szerint egy villany-irányos gép alapos-gyakorlati organisatioja a' kétes feladat legterhesebb részei közé tartozik. Ha kisérlete azonban minden részben kivánata szerint fog sikerülni, fontos javitások lesznek eszközölhetők nemcsak a' hajózás hanem a' műipar egyéb ágaiban is. A' mintegy 60 személy előtt végbe ment próbán, mellyet vig lakoma zárt-be, több tudós, literator és országos tisztviselő is volt jelen.

A' leghosszabb vasút, melly eddigelé létezik, 1838-iki őszhó végén készült-el, és szakadatlan folyamatban 245 angol vagy is $61\frac{1}{4}$ német mértföldnyi téren nyulik-el. Kezdete Portsmuth-nál Virginiában van; innen Wilmington-nak megy északi Karolinába, és Charlestownál ugyan azon statusban végződik. Az e' vasuton járó locomotive-ok egy óra alatt 16 angol mértföldet futnak-meg; igy az egész utat kényelmesen be lehet végezni egy nap alatt.

Az amerikai vasútak mindenben előbbre vannak az europaiaknál. A' New-Yorkból Baltimoreba vezető vasútra pompásan butorzott két kocsi készült, mellyek kizárólag dámák és a' magukkal dámát vivő urak részére rendelvék. E' kocsik gazdag függönyök, szőnyegek 's pompás tükrökkel ellátvák, 's mindenik kocsi végében egy igen csinos, minden kényelemmel kinálkozó kis szoba áll, kizárólag a' dámák részére, mellyekben egy a' dámák szolgálatára rendelt nő-cseléd vár parancsra. A' többi kocsik ugy készitvék, hogy egymással összefüggésben levén mintegy sétatért képezzenek, mellyen tetszés szerint fel 's alá lehessen járkálni.

Örök mozgony. Roito Alfonz ferrarai lakos, egy örök mozgonyt készitett, melly nem csupa agyrém (?) mint az eddigiek. Egy competens birákból alakult választmány, mellyet Ugolini ferrarai bibornok-személynök hivott össze, kedvezőleg itélt e' gépről. A' készitmény 1.500 romai scudiba került; azon haszonhoz képest, mellyet Roito remél tanálmányából hozhatni, valóban csekélység.

ÉPITÉSZET.

A' florenczi hires székes egyház fölépittetése.

(*Folytatása.*)

Ki az akkori architektura állapotját, melly egész Europában a' goth épitészet fogalmaira 's módjára volt szoritva — ki a' teljes feledékenységet, mellybe a' hajdani architektura sülyedt, — ki végre egy boltozat ujságát illy magassággal 's átmérővel megfontolja — nem fog csudálkozni a' tervek csekély értékűsége 's nevezetes-

ségén, melly e' számos gyülekezetben előfordult. Ugy látszott, mintha egyike a' másikát túlmulni akarná a' tudatlanságban 's rendkivüliségben Egy része azt javaslá, hogy oszlopokat kell emelni, melly azután a' keresztboltozat lábát hordja, 's a' kuppolának sátor-formát adjon. Némellyek végre nem tudtak jobbat tanácsolni, mint azt, hogy földből egy domb emeltessék, melly az egész épitvénynek állásul szolgáljon. E' földbe emlékpénzeket kell szórni, azt tevén hozzá, hogy mihelyest e' nagy műalkotvány tökéletesen bevégezve lesz, számolni lehet e' hegy elenyészésére a' pénzkeresők által. — Brunelleschi be nem látta előre, hogy az igaztudásnak a' tudatlanok tribunálja előtt, kik önmagukat kárhoztatnák, ha helyben hagynák javaslatát, — szükségképp' el kell vesznie. Erről ő meggyőződött azonnal, mihelyest bemutatá tervét. Kaczagtak, hallván ama javaslatát, hogy ő egy 290 láb magasságú kuppolát 130 láb belső átmérővel akar az egyház falai fölött emelni. Nem is értették őt, midőn mondá, hogy ő két kúpot, t. i. egyiket a' másik fölébe, akar emelni akképp', hogy közttük még elég üres hely maradjon. Miután pedig bebizonyitani ügyekezett, hogy az óriás kuppola beboltozására neki nem volna szüksége semmiféle gyámolatra, vagy ácsmunkából készitett belső formára, zajongtak, 's vele mint esztelennel, őrülttel bántak.

Brunelleschi azt vélte ezen első jelenetnél, hogy oda veszett több évi fáradozásainak minden gyümölcse. Azon tanácskozás, mellynek inditója ő maga volt, nem szült mást, mint aggodalom 's határozatlanság szaporitását és nevelését a' polgármester és a' templom ügyelői között. Meghasonlásuk között azonban fennmaradt még némi reménység, 's Brunelleschi nem esett akképp' kétségbe, hogy nem vont volna belőle hasznot. Meg levén győződve arról, hogy megrögzött véleményű férfiakkal illy vegyes gyülekezetben mit sem lehet kezdeni, 's bizonyos is levén, hogy az igazság az ő részén van, annak sorsát vak 's részrehajló birák előitéletének 's fonák nézeteinek nem akarta többé feláldozni. — Elkezde tehát őket egyenként megtámadni, az az leczke alá vette mindegyik ellenfelét, kit a' nagy gyülekezetben nem birt rábeszélni. — Mi alatt egyikét 's másikát rábeszélte, felvilágosita másokat, 's mindnyájokkal rajzainak egy része által gyanittatá az igen egyszerű rendszer titkát, mire éppen nem tarta senki számot egyszerűsége miatt. Következése ennek az volt, hogy az uj gyülekezetnél nem talált ellenpártra. Mintája domború műben még mindig titok maradt, azt nem közölvén senkivel is. Annak felmutatása t. i., mielőtt beállott a' kedvező pillanat, becséből sokat lerótt volna. Mielőtt ez megtörtént, mindenkinek be kellett vallani

ajánlatát. Valóban, mint már emlitők, Brunelleschi titka éppen bánásmódjának egyszerűségében lappangott, ama szerkezményben, mellynek igaz elemei ismeretlenek voltak valamennyi versenytársa előtt; hozzá levén szokva a' goth alak és szerkezmény könnyűségéhez, nem tudtak mást, mint boltoszlopok által — mellyek mindenféle faragványnyal áttörött könnyű falat 's boltozatot képeztek, 's mellynél az egész nyomás több pontra volt elosztva, — épitvényemlékeiket rendkivüli magasságig emelni. — A' javallott kuppola felkészitésénél azonban ez forgott-fenn különösen: szerkezményi uj rendszert felállitni, 's tartósb materiálékat használatba hozni; izlést egyszerű formák 's tömegek számára alapitni, szilárdabb gyámpontokat adni, 's végre akképp' intézni azt, hogy a' szerkezmény ezen óriás térségben, 's a' magányos állás rendkivüli hosszával, és egy úttal, mint gyámpont szolgáljon. Ez volt az, mit a' minta domború műben még a' tapasztalatlan szemeinek is bebizonyitott volna. Brunelleschi azonban megelégedett azt csupán rajzban felmutatni, 's lehetőleg okokkal támogatni.

Ekképp' sikerült neki minden előforduló akadályt férfiasan legyőzni; ellenfeleinek hallgatása bevégzé diadalát. Végre megnyerte biráinak helybenhagyását. Most első gondja volt, a' módok hű 's rövid fejtegetése által, mellyeket ő e' nagy 's uj vállalatnál alkalmazásba akart hozni, a' templomgyár előjáróinak eloszlatni aggodalmát, kik t. i. őt választák. — Visszatartása által azonban, mellyet ő mint eddig, ugy ezután is követett, főleg pedig mintájával titkolódása azoknak gyanúját vonta ujan magára, kiket ő, ugy szóllva, kénszeritett, mondott szavaira mindent elhinni. Neki tehát csak annyit engedének-meg, hogy a' munkát 12 rőf magasságra emelje. Ez próba volt csak, mellyet neki kelle kiállani, 's bizonyságot adni művészi ügyességéről. Ha a' szerencsés sikernek becsvágya, nagyobb mértékben, mintsem önszeretete, nem haladta volna fenn e' kellemetlenséget: e' próba arra szolgálhatott volna, hogy az egész vállalat neki tulajdonittassék teherül.

(*Folytatása következik.*)

SZINÉSZET.

Értekezés.

Nehány szó szinészetünk ügyében.

(Vége.)

Egy része a' közönségnek most is latin mellett buzog, más része férczelő lesz, annyira, hogy kevesen maradnak, kik mint igazi értők szóllalnak a' tárgyhoz, és igy az irászok által szinészeti nyelvünk gyakran oktalanul gáncsoltatik. — A' hány szinpad, annyiféle nyelvbeli szabály hozatik gya-

korlatba, mint különböző tájakból kerültek a' színészek; ezért a' tájejtés sokszor nagyon kiri. Honnan várhatunk okulást? tökélyesülést? — A' különböző városokban megjelent ugyanazon színészek, más más alap-elvek nyomán birálttatnak, mind nyelvre, mind egyébre; honnan önként következik, hogy végre vagy maga mindenik színész külön szab magának főelveket — (mivel, hogy egy szini társulatnak meghatározott, minden tagtól szigorún követendő, elvei volnának a' nyelv tárgyában, ez ámbár nem volna utósó, még most csak pium desiderium) — vagy a' színészek látván az irók köztti visszavonásokat, 's azoknak leczkéit akarva sem követhetvén, mi csuda, ha mint szájokra jő, ugy beszélendnek, kárára a' nyelvnek, kárára a' nemzetiségnek. — Távul legyen, mintha evvel azt mondanók: „nyelv csak színészek által juthat fényre.“ Igen is, megismerjük e' tárgyban az elemi iskolák általi népnevelés nagy befolyását, 's e' részben a' közönséget három részre osztjuk: azokéra, kik könyvből tanulnak, — azokéra, kik mint fölnőttek azokkal nem sokat bajlódnak ('s jól megjegyezzük! ez a' nagyobb rész, kikre áll a' szinbeni tanulás) — 's azokéra, kik mint gyermekek elemi iskolákban tanulhatnak.

Az ébredő színészet sok tollat hozott mozgásba, imitt amott elszórttan sok dramaturgiai leczkék, birálatok jelentek-meg, gyakran érdekesek, gyakran korszerűek; de valamint az, ki a' betüket le tudja irni, még nem tudós; noha minden legnagyobb tudós is önmunkáját ugyanazokkal irja-le: ugy ezek is elszórtan nagyon keveset használnak, 's csak betük, mellyekből a' művész czélszerün alkothat rendszeres egészet.

Semmi sem volna hát kivánatosbb, a' megbukott „drama-füzér“ után, mint egy **színészeti folyóirat**, melly egy középponti — felteszem a' pesti-játékszinre alkalmazva, ahoz értő választmány által kezeltetnék. Minden játékróli általános nézetek, czélszerű alkalmazások, dramaturgiai leczkék, nyelvszabályok, mimika, hangászatróli alapos értekezések 's jegyzetek foglaltatnának 's adatnának ebben elő. Minden előadásban történt hiba kijeleltetnék, 's nemcsak a' hiba (mert hibát könnyü kapni), de annak mikénti megjavitása is a' darabra 's játszó személyekre alkalmazva, továbbá minden meglehetős darabban előforduló személyek lelkület-vonatai, 's öltözetek is előadathatnának.

E' tárgyat csekély véleményünk szerint a' pesti szinválasztmány, mint a' mellynek eddig legszebb eszközök vannak kezében, figyelemre méltathatná. *)

Döbrentei Gábor még akkor, midőn sem Pestnek, sem Kolozsvárnak állandó szinháza nem volt, idézte e' tárgyat a' közönség elébe. — „A' magyar szinjátszóknak szinte közönségesen — hibájok az, hogy nyelvünket grammaticaiképpen nem értik, holott a' nyelv tisztaságára való ügyelet nekik is egy fő kötelességök.“

Játékszinünknek egy helyett levő állandóságával már sokat nyerünk ugyan, de nem fogja magát játékára nézve különbözőképen kifejteni a' szinjátszó, mig egy szerencsés egyesület olly utasitó kritikákat, theatralis előadásról vizsgálatokat nem ad-ki, mellyek a' publicumot is készitsék, 's tüzet adjanak

*) Szép kivánat! — de ki vigye annak költségeit? Színészeinktől azt kivánni sem lehet, mert pénzök nincs: a' nagy publicumból pedig alig találkoznék reá száz előfizető.

A' SZERK.

szinjátszóinknak müvelt izlésü nézők tetszése megnyeréséért iparkodásra.“ — (Lásd. Külf. játéksz. I. k. 194.) E' még huszonegyben elmondott szavak, fájdalom, még nem valósultak. Tettek ugyan sokat és sokan, színészek közül is tudnak grammatikailag beszélni; de ez nagyon kevés 's csak remény, mi ezután létesülend.

Mig szinészeti folyóiratunk, és jó, nincs, addig kénytelenek a' színészek a' község ingó kegyének bókolni; noha a' dolog természete ellenkezőt kiván; t. i. hogy a' szinészek adjanak tonust, 's terjesszenek jó izlést erkölcsben mint egyébben. Mig német országban a' község kegyének hódoltak, addig mind csak izetlen harlekinokat lehetett látni; addig színészek nem is voltak, csak komédiások. De hála a' müvészet nemtőjének! a' magyar az efféle semmiségeket soha sem szerette. Most ki letudja irni a' betüket, már jogositva véli magát arra, hogy korbácsoljon; akkor ez nem történnék, vagy ha igen is, csak pusztában kiáltó szó lenne.

Meg kell kimélnünk a nagyon megfogyott szinészeket, értem a' jókat, kikről sem haza sem nemzet eddig nem gondoskodék; vagy ha tanitni akarjuk, ezt olly tárgyban tegyük, mihez alaposan értünk. Rosz atya, ki csak korbácsesal fenyiti gyermekeit, de kenyeret nem ad. Egy jót, egy meglehetőst, egy roszat igen könnyü kigondolni, ha a' miért-et örökké elfeledjük. — Az emlitett kritika különösen nőszinészekre volna jótékony, a' férjfiak könnyebben okulhatnak; mert vannak jeles példányok, de azok mindenüve nem juthatnak.

Végül: Kántorné és Pályné vegyék öszinte hálánkat sok esti gyönyör teremtéseért. — Kivánjuk, hogy a' derék Kántornét e' kis haza, mint szülöttét, mindenütt állö méltánylattal fogadja.

LADÁR N. Enyedről.

Magyar játékszin.

PESTEN, dec. 12-kén „Pókaiak“ eredeti szomorú játék 4 fvsban (Irta Szigligeti). Szakácsy ur (Pókai Péter) mint vendég lépett-fel, de élettelen, egykedvü játékával a' legszerényebb kivánatokat sem elégité-ki. Dicséretesek voltak Lendvayné (Jolán) assz. 's Laborfalvi R. (özvegy Pókainé) k. a.; Bartha (Báthory), Fáncsy (Pókai János) és Szentpétery (Sassai) urak. — 13-kán a' kedves „parisi adós“ ismételtetett, 's ezt megelőzöleg „három egyszerre“ Kisfaludy Károly 1 fvsos vigjátéka — 14-én Szerdahelyi József jutalomjátékaul „Borgia Lucretia“ daljáték 3 fvsban. Az est koszorúja Schodelné asszonyé (Lucretia) volt. Konti (Alfonso) 's Erkel (Gennaro) urak jelesek. A' jutalmazott ur ez uttal Maffio szerepét adá, 's noha inkább hangköréhez tartozik, mint Egressy B. uréhoz, de még is sok kivánni valót hagyott maga után. — Dalnoki- és hangászkar dicséretesek. Ez estvén a' daljáték textusa is árultatott kinyomatva. — 15-én „Hinko hóhér-legény, 's Markitta, hóhér leánya“ regényes szinjáték 5 fvsban 1 fvsos előjátékkal. Szakácsy ur mint vendég vad Fülöp szerepét vala adandó; de ref. megfeszitett képzelödésével is csak szelid Fülöpöt tuda benne látni. Lendvayné assz (Markitta) 's Fáncsy ur (Hinko) különösen jeleskedtek. Jövö pénteken, decemb. 20-dikán Schodelné assz. jutalmaul „Fidelio“ daljáték 2 fvsban adatik.

HANGÁSZAT.

Pesten a' nemzeti casino teremében dec. 15-kén adatott hangászati mulatságban: 1) Reissiger uj quartettjának két száma játszatott. — 2) Beriot „szomorúság" czimü phantasiáját csinosan játszá az e' lapokból már dicséretesen ismertt Pfeffer Ign. ur (Taborsky ur tanitványa) fortepiano (Bräuer ur) kisérete mellett. — 3) Dessauer „két koporsó" czimü dalját helyesen és tetszésre éneklé Röder ur, budai mükedvelö, ki szép csengö bassus hangját a' hangászegyesület müelöadásaiban már több izben megkedvelteté. — 4) Bertini Henrik uj sextuorját, vonó hangszerek kisérete mellett, játszá fortepianón Baldieri Nina k. a. igen jelesen és zajos tapsokkal tisztelve az igen fényes számú gyülekezettöl.

Pozson, dec. 10-dikén. Tudattuk lapjaink által a' honi közönséggel Rózsavölgyi Marknak, a' magyar hangmüvészet körében hosszú évsoron át hirt 's nevet érdemlett hegedüjátszónak, városunkba érkeztét. Figyelmeztettük az itteni magyar világot e' jeles szerzönek nehány igen jól sikerült uj darabjaira, 's hittük, hogy hangversenyei olly nagy nélkülözés után, nem csak sürüen látogatottak, hanem valóban éldeletteljesek is leendnek. Ez annyival valószinübbnek látszott, mert ezen országgyülés folytában olly csekély élemény kinálkozott a' nemzetit nemzetiségénél fogva szeretö résznek, hogy külsöségröl itélve, alig merte volna bármelly külföldi is gyanitni, hogy a' Morván és Haimburgon innen egészen más országban 's városunkban egészen más nép között van, mint minövel Bécsben megbarátkozott, hogy nálunk, Pozsonban, egy terjedelmes, természet adományira nézve dús országnak nemzeti képviselöit találja összegyülve. Ki merte volna jósolni, hogy a' hazaszerte ismertt nevü Rózsavölgyi hangversenyei látogatlanok fognak maradni, látogatlanok éppen most, ezen országgyülés alatt; midön a' nemzetiség ügyében annyi életbe-vágó kérdésü tárgy forgott szönyegen; midön tehát a' keblek, annyi szép szó, annyi önmegerötetés után, fogékonyakká válhattak, 's a' puszta vágy akarattá, az akarat kinálkozó alkalommal tetté, pártolássá, elömozditássá érhetett volna. Nem szólltunk az elsö hangversenyröl, melly ezelött tiz nappal a' legkedvetlenebb idöben adaték; nem akartunk elcsüggedést mutatni a' részvétlenség miatt, melly az idö kedvezötlenségének daczára is felötlö volt: de miután a' második, a' tegnapelött végbement, a' legderültebb télies idö mellett is az elsöhez egészen hasonlólag népetlen volt, 's az egész közönség csak 58 (az elsöben 56) személyböl állott, komoly mérséklettségünk mellet sem állhatjuk-meg, hogy ki ne keljünk e' müvészeti hanyagság ellen, melly soha nagyobb szégyenünkre nem válhatott, soha kártékonyabb nem lehetett, mint most leendne, ha abból magunkat fölriasztatni nem engednök. Mit várhatnánk ugy azon müvészi egyesületek jövendöjétöl, mellyek legujabban dicséretes ipar mellett létesülni kezdenek honunkban? Azt akarjuk-e, hogy mindörökre csak idegen országoknak szülessenek a' mi hazánkban müvészek, 's hogy azok, kiket bensöbb haza- vagy rokon-szeretet vagy egyéb viszonyok hazájok határin belöl lekötve tartottak, hogy mondom azok becsületes élelem iránt se lehessenek biztosak, 's örökösen küzdeniek kelljen nyomorral 's nélkülözéssel? És még is müvészetröl akarunk álmodozni; álmodozni nemzeti nagyságról 's arany jövendöröl! Azok szerint, a' miképp' most bánunk müvészeinkkel — a' müvészetnek egyetlen egy nemét sem véve-

ki — soha nem fogunk szert tehetni nagy művészekre; mert ki a' jót méltánylani nem tudja, az a' jobbat becsülni, a' legjobbat dicsöiteni nem képes; e' fokozat nélkül pedig soha tetöpontot nem érendünk semmiben; remekeink soha nem leendnek, vagy ismét csak Istennek különös kegyelméből. Pedig még igen messze vagyunk az illö méltánylattól is. Igen sokra még a' külföldnek szükség minket figyelmeztetnie; csak azután kezdjük mi is véleményünket hallatni, miután amaz kimondott itélete által mintegy nyelvünkre adá a' szózatot. Nem túlbecslés — e' hibába nem könnyen eshetünk — de méltányosság mondatja velünk, hogy Rózsavölgyit, mint magyar nemzeti hangművészt, a' külföld sokkal nagyobb részvéttel fogadná, nem mint Pozson, hanem mint bármelly magyar elemü város vagy vidék. Mellözzük annak vizsgálatát, mi okozhatá leginkább e' részvétlenséget; nem bocsátkozunk annak elszámlálásába, mint lehetett volna Rózsavölgyi urnak minden hanyagságunk mellett is több hallgatóra szert tenni; csak azt mondjuk, hogy ha versenyei leghóviharosb idöben történtek 's a' segédkezö személyek — a' hangverseny részleteiben — még gyengébbek lettek volna is, az egy „fellengzö magyar"-nak, de kiváltképp' a' „gergenesi csárdás"-nak hallása mindent jóvá tett 's a' legkellemesb élvezetre visszaemlékezést hagyandott volna hátra lelkünkben. (HIRNÖK.)

TÁNCZ.

Pesten a' városi redutteremekben jövö farsangon vasárnaponként lesznek ismét az álarczos tánczmulatságok. Mennyiben értesittettünk, Emmerling Kár. ur, a' nevezett teremek bérlöje, igen czélszerü 's költséget nem kimélö rendeléseket tett ama mulatságoknak minél pompásabb elintézésök és érdekesekké tételökre. Jelesen a' hangászkart ama hires Morelli Ferencz karmesterre bizta, ki válogatott hangászokból összeállitott orchestrumával a' legujabb 's kedveltebb tánczszerzeményeket adandja elö. — Az álorczás mulatságok legérdekesebb részei levén a' farsangnak, Emmerling ur azokat egyszersmind kellemesekké is törekszik tenni, 's ennél fogva frisitö szerei a' csemegetárban legnagyobb tarkasággal lesznek a' legjutányosb áron vendhetök. Fischer Péter müczukrász a' czukorsüteményeket parisi legujabb minták után készitendi. Hüttmann ur, az elött m. Károlyi Gy. gr. urnak elsö szakácsa, vevé által a' konyhára ügyeletet; a' ruhatárt pedig Kreinecker ur, ki a' lefolyt négy év alatt, midön gyakran 4000 vendéget is minden zavar nélkül pontosan kielégitett, eléggé bebizonyitá ebbeli ügyességét, és kész leend a' legválogatottabb álruhákkal szolgálni a' n. é. közönségnek.

DIVAT.

51-dik divatkép (Parisból). — Társalgási 's bál-öltözet: fehér szövetböl, alul több soros fodrozattal 's rózsákkal diszitve; — selyem, kasemir vagy bárson krispin rojttal vagy csipkével körözve, kék selyem béléssel. — Bécsi divat dec. 12-kén: rőt barna paletot-köpönyeg veres zsinórokkal ékesitve; kékes fekete nadrág, és frak sárga gombokkal; sárgás barna felruha selyemmel bélelt széles lafanczokkal; alsó rövid köntös selyem gombokkal.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiaczon, Dencs-ház, 86-dik sz. a.

Nyomtatja Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

HONMŰVÉSZ.

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

102.

HONMŰVÉSZ.

Pesten vasárnap december 22kén 1839.

KÖLTÉSZET.

A' koldus.

Mihelyt egyházba érkezem,
Térdemre hullok én,
'S még forró csókom sem fagy-el
Oltár hideg kövén;

Szent ihletettség jelei
Arczámon fénylenek,
Mint égnek mély kék boltjain
A' csillagezredek.

'S míg más imával sürgeti
A' gazdag egeket,
Hogy dús keblökből öntsenek
Számára kincseket;

Míg más epedve kér örök
Hirt és magas nevet,
Hogy fénye besugárzaná
A' földet és eget;

Míg másnak forró ajkiról
Az édes kedvesért,
Buzgó fohászok ezrede
Az Ur elébe tért;

Hajh addig kincs és hirt helyett —
Legyek bár milly szegény —
Feledve még a' hivet is,
Csak egyet kérek én

Mindig csak egyet kérek én
Imádva Istenem':
Hogy minden nemzetek fölé
Emelje n e m z e t e m'!

JÁMBOR GÉZA.

SZORGALOM.

Átszállitható házak. Mint még eddig elő nem fordult tünemény, emlitést érdemel, hogy a' gyarmatokba kivándorló angol családok, most házaikat is magukkal viszik, mellyekben szülő földüktől 2—3.000 mértföldnyire szakadva fognak lakni. E' la-

kokban 4, 5, sőt 8 szoba is van, 's az elmés épitésnek csudálandó mintái, minthogy a' legszorosabb helyre elrakható darabokra szedhetők. E' lakok általában Peacock ur walworthi műhelyéből kerülnek-ki, ki Moleswort 's Perle lordok megbizásából jelenleg is több illy nemű Uj Seeland és Van-Diemensland-ba küldendőknek készitésével foglalkodik. Ezeknek némellyikei toscanai falusi házakhoz hasonlitnak, 's ezen kül még a' hőség és hideg behatása ellen is biztositvák; mert cserép vagy pala helyett bizonyos horgany-vegyülettel fedettnek.

Villany-iranyos gép. — A' „New-York Herald" utóbbi számaiban következőt (mit a' „London and Paris Observer" lapjai nem közöltek) olvasunk. — „Többi között azon gyárt is meglátogattuk, mellynek gépe villanyiranyos higany használása által mozgattatik. A' gép, melly éppen mozgásban volt, egy 16—17 lábnyi területű 's függőlegesen álló kerék, négy nagy iranytól környezve, mellyek a' középpont közelében álló több kisebbel a' külső területre hatnak. Nehány ujjnyira a' keréktől áll a' Volta-oszlop vagy Galvani-pattanty egy egyenes szegletű tok-idomban, mellyben a' gyöngén fölereszteti kénsavanyba mártott réz- és horganylemezek állnak. A' gép mozgása legszebb 's rendkivülibb tapasztalmánya a' villanyiranyosságnak mindazok között, mellyek eddigelé láttattak. A' kerék két izmos munkásnak, egy más gép pedig 4—5 munkásnak erejével bir. A' rendelések már megtétettek több, mindenféle nagyobb 's kisebb erejű gépek készittetésére. Gyárnokaink általában elhatározták a' gőzgépnek számüzetését, 's a' villanyiranyos gép elfogadását: igy könyvnyomói sajtóink kettős hengerrel fognak hajtatni. Egy illy gép körülbelül 3 dollarba (!) kerül, és (javitási költségére ide nem számitva a' réz és horgany-lemezeket, mellyek azonban huzamós ideig tartanak) nem szükséges több 25 centime-nél (15 váltó kr.) Azon társaság, melly e' fontos fölfedezést tevé, mult éven mintegy 12.000 dollart adott-ki tapasztalmányokra (experimentum); most patenst váltott találmányára, és rendes társasággá fogja magát alakitni. E' találmánynyal tehát a' kérdés: „alkalmazható-e a' villany a' mechanikára" — meg van fejtve.

Uj buvár-készület. Azon uj buvár-készületet, melly réz rudak és ruganyos mézgából áll, vázolatában embert ábrázol, 's bele bujva egy ember benne kényelmesen mozoghat, Taylor kapitán találta-fel, 's egy példányt St. Louisba már el is küldött. E' készitménybe egy viz felületén nyuló esőnek segedelmével eresztetik a' fris levegő, a' megsürült pedig kivülről nyiló szelelő által szoritta-

tik-ki. Egy önként vállalkozott nem sokára Paducah-ba az Ohio mellé megy e' készitménynyel, hogy azon 40.000 ezüst dollart, melly Pensylvania gőzösön elsülyedt, kihalássza.

ÉPITÉSZET.

A' florenczi hires székes egyház fölépittetése.

(*Folytatása.*)

Azonban fenn maradt a' derék Brunelleschi számára még egy sokkal érzékenyebb, méltán nem kedvező érzés. Az irigység egy pillanatig lecsendesült; azonban Brunelleschi választatása azt azonnal ismét mozgásba hozta. Miután ő már tettleg bebizonyitá annak kivihetését, 's magához a' dologhoz fogott, az epés irigység minden oldalról kifeszité szárnyait, 's a' kajánok mondák: hogy midőn illy nagyszerű emlék csupán egy emberre bizatik, nem annyira a' művésznek kiváló ügyességét bizonyitja, mint inkább azt, hogy e' választás által, melly neki kirekesztőleg jogot kölcsönöz, kivüle nem volnának más ügyes férfiak illy épitvény elkészitésére, 's hogy végre a' józan okossággal homlokegyenest ellenkezik, illy jeles emlék létrehozását csupán egy emberre bizni, miután a' dolog szerencsétlen kimeneténél a' szégyen az egész várost érendné. Ennélfogva már a' város becsülete is azt kivánja, hogy Brunelleschi architektus mellé egy olly segédtárs adassék, ki épitői rendeléseit vizsga szemmel tartván, a' közönség várakozásának 's az általános kivánságnak megfelelend. Az irigység pártolókra talált. 'S ki reménylette volna? ugyan azon Ghiberti Lőrincz, kinek egykor Brunelleschi versenytársa volt, 's ki lerázta magáról amaz ajánlatot, hogy segédtársa legyen — gyalázatosan helybenhagyá a' részvevést ezen nagyszerű munkánál, mellyhez ő nem segite legkevesebbet is, 's mitől őt már csak ügyetlenségének is vissza kellett volna tartóztatni.

Illy nem várt eset 's nyilatkozás után rendkivül elkeseredett Brunelleschi. Föltevé magában, hogy e' czélra készitett mintáját összerontja, 's rajzait az emésztő lángoknak veti martalékul. Szenvedhetlen levén előtte azon gondolat, hogy a' találmánya által magának szerezhetendő dicsőséget mással ossza-meg, már készült húsz évi nagy munkáját megsemmisitni, 's anyavárosát örökre elhagyni. Baráti mind az által győztek ebbeli szándékán, első felhevültét józan javaslataikkal lecsendesiték, 's őt visszatartóztaták Florenczben. Nem annyira barátinak rábeszélése 's kérése birta őt arra, hogy valamennyire lecsendesedjék, mint inkább az, hogy

Ghiberti-n boszút állhasson, tiszta fényben akarván felfödözni annak tudatlanságát 's teljes járatlanságát az illy nagyszerű építésben. Most tehát uj minta készitéséhez kezdett domború műben, melly az idomzatok szigorú pontosságára 's a' tervezett kuppola részleteire nézve, az összes munkálatoknak zsinórmértékül szolgáljon. Ghiberti látni kivánta e' mintát, mi neki megtagadtatván, maga részéről ő egy másikhoz kezdett. E' vizsgálódás szomorú következéseket vont volna maga után, ha Brunelleschi nem használ elég korán egy ravaszságot, mellyet kigondolt vala, hogy e' vetélkedésnek egyszerre végét szegje. — Szinlett betegség lön most azon csel, mellyet gyenge versenytársának vetett, ki is ott nem léte alkalmával a' munkát rendezé, 's a' kézmiveseket igazgatá. Bizatlankodás a' kivitelben 's folyvásti habozás csakhamar elárulák a' gyönge és ügyetlen művészt, 's több elkövetett durva hiba eléggé bizonyitá, milly tudatlan 's járatlan e' versenytárs. Végre a' művész kivánata szerint őt (Brunelleschit) nevezék-ki az épitvény fő igazgatójának, — 's igy állott szerencsésen lábra ama nevezetes emlék, melly még most is a' legjelesb 's legfölségesb kuppolák egyike egész világon.

E' pillanattól fogva Brunelleschi kizárólag csak erre fordità minden figyelmét. Előlátását 's rendkivüli szorgalmát a' legcsekélyebb részlet sem kerülte-ki. Ő személyesen igazgatá mindegyik munkást, 's csak ön magára hagyta a' materiálék kiválasztását és felhasználását. Egyetlen egy kő, de egy tégla sem rakatott a' falba a' nélkül, hogy ő azt előbb meg nem vizsgálta volna. Naponként lehete őt látni uj gépelyek feltalálásában; az épitési módot egyszerűsité, vagy a' munkálatokat megröviditė. Jól belátta ő, hogy minél magasbra emelkednek az épitési munkák, a' munkásoknak is természetesen annál több időt kell veszteniek a' reájok nézve annyira fárasztó felmenéssel 's lejárással. E' kellemetlenség félbenszakasztására a' fő egyház boltozatán kényelmes félszereket állittatott-fel, 's egy uttal szükséges élelemmel elláttatá. — Ez idő óta Brunelleschi titka lassanként felnyilatkoztatott, mintája közszemléletül levén kiállitva. Most már a' nézők bele nem fáradtak ama ritka művészi belátást bámulni, melylyel e' derék épitő művész a' legnagyobb 's még a' legkisebb idomzatokat is, belső közösülési járásokat, világossági nyilásokat, viz-vezérléseket, hágcsókat, 's a' hágcsó-korladékokat, a' legkisebb előrelátás szabályaig olly pontosan előre kiszámitá. Mi azonban különösen lebilincselé a' figyelmet, az, mit a' kőfaragás rendszerében bizonyitott, azok egyesitésének 's amaz erők igaz sulyegyenének rendszere, mellyek, midőn egymás ellen feszülnek, hogy igy egymással összeolvadjanak, — e' nagy egésznek szilárdságát eszközlik. — A' munka már an-

nyira előhaladott, hogy mindent, mit a' minta mint vázlatot mutata-fel, az épitvény-emléken is lehete bámulni. Mi előtt még Brunelleschi egy jobb világra átszenderült, részesülhetett azon tiszta örömben, hogy óriás kuppoláját egészen a' dob külsejeig, mellynek diszitésére rajzokat hagyott maga után, mellyek azonban fájdalom! elvesztek, 's a' lámpához elkezdést, bevégezve láthatá, mellynek az egész épületet kelle koszorúzni.

(*Vége következik.*)

LITERATURA.

Egyetemes föld-tolmács és uti könyvtár.

Gőzhajó- és vas-ut-szónyelvtára minden jelesb müveltebb néptörzs nyelvének; a' gőzhajó és vas-ut mellett Ismerettár (Conversations-Lexicon) minden müvelt, különösen pedig kelet felé utazó számára.

Minden szónak általánosan vett hangejtése 's a' német irat-jelek által felelősitett kimondása mellett. Három kötetben, Lövenbergi Chiolich Hugo által, herczeg Pükler Muskau ő magasságának ajánlva. — Első kötet: német, franczia, angol, olasz, orosz, szerb, uj görög, és török nyelvtan. — Második kötet: magyar, spanyol, portugal, hollandi, svéd, oláh, albán és arab nyelv-tan. — Harmadik kötet: Ismeret-tár (Conversations-Lexicon) dokimastikonul, az emlitett nyelvekbeni gyakorlathoz. Egy kötet ára 1 frt. 30 kr. p. p. Ki az első kötet átvételekor a' másodiknak árát kifizeti, a' harmadikat ingyen kapja. — A' munka Budán, a' kir. egyetem könyvnyomtató-intézetében, és Pesten, a' gőzhajó-hivatal-szobában kapható. — Példányok kereskedések számára csak szoros alku mellett adatnak-át.

Argyrus királyfi tüneményes életkép négy rámában elörajzzal és utóábrázolattal, irta Nagy Ignácz. Budán, az egyetem betüivel, 56 lap, 's csinos congrev nyomatú boritékkal) éppen most hagyá-el a' sajtót, 's 30 ezüst krajczárért Heckenast Gusztáv 's Eggenberger és fija könyvkereskedésében kapható.

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

PESTEN dec. 16-kán „enzersdorfi postalegény" bohózat 3 szakaszban énekekkel 's tánczczal. — Ref. nagyon szeretné tudni, hol ismerkedett-meg a' német Egyed 's Rund Magdolna annyira a' töltött káposzta 's turós galuska, törzsökös magyar ételekkel, hogy még olasz országban is olly elragadtatva emlékeznek felölök. Szerdahelyi ur (Egyed), Barthané assz. (Magdolna) különösen tetszettek. — 17-én „a' nagyravágyó nő" szinjáték 3 fvsban. Különös, hogy Parisban, mellyet mi és szomszédaink is annyira demoralizálttnak hiszünk, az erkölcsi rajzok divatba jönek: nálunk pedig, hol a' kissé élethivebb rajzoktól is iszonyodunk, mint ragálytól, a' moralis darabok teljességgel nem birnak lábra kapni. A' mai jeles mű személyesitői közül egyedül László ur (Premoletti) emlithető gáncs nélkül; a' többiek többé kevesebbé mindannyian hanyagabbul adák szerepeiket, mint először. — 18-kán „báléj" daljáték ismételtetett. — Nézők egy időtől foly-

vást kevesen. Ha a' szinházunk iránti részvét 's pártolás illy hideg lesz, szomorú jövendö várakozik szinészetünkre. Különös, hogy éppen a' pesti szinház sorsának kell illy ridegnek, illy magára hagyottnak lenni; holott egyéb megyei szinházaink iránt élénk 's kitünö részvét mutatkozik. Igy a' Sopronban épülendö városi szinházra is, ö cs k. fölsége megegyezéséböl, az ottani hatóság kamarai pénztárából 60 000 pengö forintnak kifizetése rendeltetett; holott azon 15.000 v. f., mellyet a' pesti választó polgárság a' magyar szinháznak megajánlott, csak hosszas huzás vonás után adaték-ki. Kiben van itt a' hiba, keresni nem akarjuk; de annyit még is fájdalommal emlitünk-meg, hogy nemzetiségért küzdésünk közben éppen a' fövárosi szinház ügyét bukni hagyni, égbe kiáltó méltatlanság!

KAPOSVÁRATT, nov. 16-dikán „Bátori Maria" szom. j. szép számú nézöket csalt a' szinházba. Szalay ur (Kálmán) köztetszést nyert. Fekete urat (István) közönségünk inkább Árvai szerepében kivánta volna látni. Figyelmeztetjük Fekete urat, hogy az olly szerepeket, mellyekben egy vagy más tagja társaságának jobban megfelelne a' várakozásnak, engedje által. Fekete ur jó comicus, cselszövényes szerepekben kielégitö, és mint elaggott hös is tetszést nyert; de szerelmes és fiatal hös szerepekben valamint referensnek ugy egész közönségnek sem tetszik. Békesy ur (Árvai) gyakran elfelejtkezett magáról, 's nem udvari hizelgöt, hanem höst idézett elönkbe. Miklósy ur (Gyiloky) alkalmaztassa szerepéhez arczát; e' maiban, ha borzas szakálát nem tekintjük, ismét csak dr. Pipitér inasa volt. — 17-én „Lumpacivagabundus, vagy, a' három jó madár." Kétzery ur (asztalos) a' sohajtozó szerelmest kielégitöleg adá, 's két magányénekében kedves volt. Másod izben ajáljuk Kétzery urnak, iparkodjék olly helyre jutni, hol magát az éneklésben alaposan müvelhetné, 's ekkor tiszta csengö hangjára nézve elsö daljátékosainkhoz hasonlithat. Miklósy ur (Czérna) egy magánydalt jól énekelt, 's játéka tetszést nyert. Békesy ur (Csiriz) ugy látszik e' szerepben látta Bartha urat. — „O luna luna; quam procul distas ab ego!" — Fülsértö palócz kiejtése, ügyetlen mozdulatai, helytelen játéka annyira untatók voltak, hogy kéntelenitve valánk a' szinre izenve öt illöbb játékra figyelmeztetni. Már e' szerepben inkább Fekete urat ohajtottuk volna. A' szinterem tömve volt. — 18-ra „havasi rózsa" vala hirdetve; de fájdalom a' rózsa 19-én és még 20-kán sem nyilt-ki. Kérdezik nemde t. olvasóim: miért? Mert szinészeink elmentek. Elmentek?! -- 's hova? Hm — hova? — Farkas-vadászatra. — Szinészek vadászatra?! Igen igen, azok oda. Hm hm, azok oda: — nemde t. olvas. nem csudálhatni, ha már illy elmellözések-okozta hidegség, részvétlenség, mit még eddig nem tapasztaltak szinészeink, tapasztaltatnék? SZEMLÉFY.

B. GYARMATH télelö 12-dikén. Mult hó közepén kis városunkban is megfordult Hevesy vezérlete alatt egy szinésztársaság, ha annak akarunk nevezni egy mindennemü emberböl összeállt csoportot. — Minden honfi keblében bizonynyal édes öröm buzog, ha a' müvészetet tökély felé haladni látja: ellenben utálat lepi-el azok iránt, kik, ámbár minden szépnek elömozditása kötelességük, a' müvészet szent nevét alacson chimaerává törpitik-le. 'S ha többet nem, ennyit bizonynyal lehet mondani Hevesy ur társaságának tagjairól. Az anyanyelv nem-tudása, hibás kiejtése, a' szavalás most kiállhatlan egyhangúsága, 's majd ismét tulságba kitörése, szóval minden, mit tölük láttunk és hallottunk, igényt adának arra, hogy öket kiki, Thalia szen-

teltjeinek nem, hanem üldöző, kinzó daemonainak tartsa. A' Hevesy és Szigethvári-párt, kik a' rosszaság, és középszerűség köztt hajszálon lebegnek, kivéve, a' többinek arról, mi e' művészethez tartozik, fogalma nincs. Mimica, chironomia, szerep-felfogás 's a' t. ismeretlenebb elöttük a' chinai mandarinoknál. Az általok adott mü-darabokról szóllni nem lehet; szini öltönyeik botrányra adának alkalmat; diszitményeik rutitmányoknak mondhatók. — 'S ök még részvétlenségről panaszkodtak! holott visszaéltek a' jósággal is, melylyel iránttok némellyek nem érdemök (mert ez nincs) méltánylásából, hanem szánakozásból viseltettek. — A' társaság városunkból Losonczra, 's onnan Miskolczra szándékozott menni, itt (mint az igazgató magát kifejezé) a' lakosoknak egy kellemes telet szerzendő. — O terve, quaterve beati!

B. K.

Levél Pécsről. — Nem lesz talán érdektelen, ha Pécsnek napról naprai haladásáról egy két szót közlendek, mellynek szellemi miveltsége csak nehány év előtt is kis körre vala szoritva, 's igy örök egyformaság untatá lakóinak nagyobb számát. B. Szepesy Ign. halhatlan nevü bold. püspökünk valamennyire felébreszté Pécset. Iskolákat alapita, 's a' várost több idegennek lakhelyévé tette. Lakói most már többet foglalatoskodnak a' vidékiekkel, 's ezek is velök. Azonban hibázott egy intézet, hol Pécs népe a' nemzetiség igaz szellemét szivná-be; hibázott t. i. egy jól rendezett szinház. Illyent látunk most napról napra kedvezöbben fejledezni, 's ennek keletkezéséről ohajtok nehány szót mondani. — Polgári 's nemzeti két casinónk közül amaz egy szinházat épittete, mellyben most magyar igazgató alatt német társaság (!) játszik: *) a' nemzeti casino pedig a' magyar nemzeti nyelv iránti buzgalomtól ösztönözve a' magyar szinházat méltatá pártfogására, mellynek elrendezését Lendvay ur vállalá-fel. Igy jött létre a' magyar játékszin, mellyet Lendvay ur velös és hazafiságot lángoló beszéddel nyitott-meg. Hazafiságos buzgalommal járultak annak elömozditásához: t. Mihálovics, Kajdacsy urakon kivül még többen is tetemes pénzbeli segéddel; Poszlawszky, városi pénztárnok pedig hivatalos munkáitóli szünóráit a' szinház pénztárnoki hivatalának szentelé. Hala e' nemes lelkü honfiaknak! A' ns casino pártfogása alatt azonban csak kevés hétig volt a' szinház; pártolását ns Baranya megye vállalá-el egyik ülésében, 's a' szent czélhoz segélylyel járultak n. Tolna és Somogy megyék is. Igy biztat a' remény, hogy a' magyar Thalia falaink köztt is állandósittatni fog; különösen ha szinészeink ipara is folyvást olly csüggedetlen leend, mint eddig volt. Társaságunknak, mellyet a' pesti után nagyzás nélkül állithatok elsönek, kitünöbb tagjai: Almásy, Erdös, Farkas, Hubenay, Kálmán, Sátorfy, Szilágyi 's egy időre Lendvay és Megyerí urak. Nök pedig: Erdösné, Hubenayné, Kálmánné, Komlóssyné Paulina leányával, 's Lipcsei Klára. Méltánylani mindannyinak érdemét illöleg tudja a' közönség. — Megyeri megérkezése futó tüzként terjedt-el a' városban, 's nehány percz mulva minden mübarát értesitve volt felöle. Hol illy élénk a' részvét, csak üdvös süker remélhető. — r.

PÉCSETT, november 19-kén „Pókaiak" szomorú játék 4 felvonásban; irta Szgligeti. A' darab értékéről felesleg volna szóllni, mert azt honunk nagyobb része ugy is ismeri. Az előadás jó. Kálmán ur (Bátori) ma he-

*) Midőn e' szinház épülni kezdett, nem ok nélkül tette a' Honmüvész e' kérdést: valljon az magyar szinház lesz-e, 's egy pesti német lap elég hirtelenkedve nevezé e' kérdést „naive Frage"-nak.

lyén volt; Kovácsi (Békesi) iparkodni látszik; csak arra figyelmeztetjük, hogy szavait jobban alkalmazza a' lelkület kifejezésére. Lendvay (Pókai Péter) remekül adá szerepét. Dicsérettel említendő még Szilágyi (Pókai János) 's Julia k. a. (Jolán). Jó volt még Gyöngyösi (Sassai) is. Nézők elegen. — 12-dikén a' „mézes hetek" vig játék 3 felvonásban; németből Zsivora. Lendvay (Alexis) szokás szerint, igen helyes. Kálmánné (Theréz), Almási (Kulikov), 's Gyöngyösi (Petrov) tetszettek. Nézők elegen.

HANGÁSZAT.

Liszt Ferencz Pestre (ujabb hiteles levél szerint) f. h. 23-kán indul Pozsonból, 's 24-dikén öt már üdvözölhetjük. A' budapesti hangász-egyesület elnöke, m. Festetics Leo gróf (kinek társaságában jön-le Bécsből nevezett nagy művész hazánkfija) pompás készületet rendelt Lisztnek ünnepélyes elfogadtatására, melly alkalommal a' hangász-egyesület működő tagjai öt egy e' czélra Grill Ján. hangász-karmester ur által szerzett dallal és Spohr septettjével fogják üdvözölni. Szállása a' „nádor" hotelban lesz. Mintegy öt hangversenyt fog adni; ezek közül egyet a' magyar szinházban, négyet a' redutteremben.

A' pestbudai hanngászegyesületnek ez évi 4-dik müelőadása közeledő karácson napján (dec. 25.) estve 6 órakor lesz a' városi nagy redutteremben. Tárgya Stadler apátnak „Jerusalem megszabaditása" czimü classicai nagyszerü oratoriuma, melly müéleményre a' t. közönséget előre figyelmeztetjük. A' t. egyesületi tagok belépti jegyeiket, biztositó lapjaik elömutatása mellett 23 's 24-én általvehetik Pesten egyesületi pénztárnok Klausz E. L. urnál (városi szinház épületében a' tükörtárban), Budán pedig Miletz I. urnál a' „levélhez" czimzett szövetárus boltban: előadás napján végre csupán csak Pesten az egyesületi irószobában (nagy hid utsza, városi szinház ellenében, Parkfrieder-ház 1-sö em. hátul, az udvarra; hol egyszersmind idegenek 's nem részvényesek, kik az előadásban jelen lenni ohajtnak, belépti jegyet 1 ezüst fton válthatnak. — Ugyan e' helyeken fizethetik-be évi részvényeiket az eddig elkésett vagy ujan belépni ohajtó egyesületi pártfogók, t. i. 3, vagy 6 ft. egy évre; uj tagok ezentúl 2 ft. alappénzt.

TÁNCZ.

Pesten a' jótékony nö-egyesület, szegények gyámolitására alapitott pénztárának jövedelmére, jövö évi jan. 12-kén (vasárnapon) a' városi nagy redutteremben sorshuzással párositandó álarczos tánczmulatságot fog adni, mellyre minden nemes keblü emberbarat hivatalos. Bemeneti jegy sorsszámmal együtt egy ezüst ft.; csupán sorsczédula 40 pengö kr., mellyeket válthatni Pesten Horváth-házban (uri utsza); Török Ferencz füszeres, Liedemann Ferencz szövetárus, Aebly gyolcskereskedő (Teleki-ház) a' „Svajtzerhez"), 's Emmerling Károly urnál a' „nádor" czimü fogadóban.

DIVAT.

Parisban a' burnusz-köpönyeget igen számosan kezdik viselni. Szine többnyire fehér, bélése bibor atlasz; mások kék, veres, zöld atlaszból készülnek, rojt, hölgy menyét, arany és selyem zsinór-körzeménynyel. — A' hajdisz mélyen bocsátkozik-le 's igen egyszerü.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiaczon, Dencs-ház, 86-dik sz. a.

Nyomtatja Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

103.

HONMŰVÉSZ.

Pesten csötörtökön december **26**kán **1839.**

KÖLTÉSZET.

Az anya — gyermeke sirján.

Fejemre hulltanak
Ezernyi átkaid
Nagy ég! 's lerombolád
Éltem virágait.

Törött hajó vagyok
Az élet tengerén,
Keblem kihaltt, rideg,
Miként elhamvadt szén.

Hazátlanná tevél;
Elvetted férjemet:
Tüzláng harácsává
Tevéd értékemet.

Haragra bőszitéd
Szülőim ellenem,
'S nincs már, ki sohajtná:
„Jőjj szűmre gyermekem!“

Ki velem érezzen,
Ki nyujtsa védkarát,
Ki szánja sorsomat,
Nincs részvevő barát.

De bár igy sujtának
Ezernyi átkaid;
Elgyőzte dúlt szivem
Felfogni villámaid.

Mert adtad vígaszul
Mennyednek angyalát:
Egy szende gyermeket
Szerelmem zálogát.

Kinek kökényszemén,
Bibor-hullám ajkán
Selyem hajszálain,
Fejér márvány nyakán:

Feltüuni szemléltem
Szép multtam hajnalát,
Felejtve sérveim' —
Felejtve szűm baját.

'S először a' midőn
Rebegte: „jó anyám!“
Elbájoltt én -- magam'
Mennyekbe álmodám.

'S midőn a' serdülőt
Hevülni szemléltem,
Ha mondám: „„tiszteljed
Hazádat gyermekem!

Szeresd, mint második
Anyádat; védd ügyét
Dicsőitsd hű fijáf,
'S téritsd-meg ellenét!““

Hol itt a' földi kincs
Melly minden fényivel
Fölérne a' szülő
Szenttült érzelmivel.

'S mind e' gyönyört, üdvöt
Most sirporond fedi,
'S szüm' felbőszült kinok
Kányája tépdeli.

Fejemre hulltanak
Ezernyi átkaid,
Isten! 's leromboláď
Éltem virágait!

MADÁCH IMRE.

SZORGALOM.

Sajtolt turfa. E' kérdésnek megfejtése a' nélkül, hogy a' turfa melege kárt szenvedjen, már sok fejtörésre 's próbára adott alkalmat. Angol lapok most nagy lármával hirdetik, miképp' lord Willoughby de Cresby-nek csakugyan sikerült e' kérdés megfejtése, 's a' „Litterary Gazette“ különösen következőleg adja azt elő. — E' találmány skót és irland országokra, valamint angol országnak is azon részeire nézve, hol turfa elég van, de kőszén semmi sincs, megbecsülhetlen. Lápok és sivatagok ez által termékenyithetők 's munkás lakosokkal népesithetők; e' találmány maga elégséges arra, hogy az országban ott, hol eddig inség, nyomor dühöngött, bőség uralkodjék. Ezek szerint a' sajtolt turfa mint kőszén-pótléknak feltalálását éppen olly jótékony hatásúnak hiszik, mint a' kőszén bányák mivelését. — A' sajtolásra rendelt turfának fekete és rostoktól menttnek kell lenni; mert másféle a' költséget sem téritné-meg. A' turfát szokott nagyságban, u. m. 8″ hosszúságban, 3″ szélességben és ugyan annyi vastagságban kell metszeni; mert többszöri próba megbizonyitá, hogy minden más mértékű hiányos, rosz. Sajtolás előtt a' darabok 4—5 napig valamelly félszer alatt szárittatnak; sajtolás után pedig szintén födél alá jőnek mindaddig ott maradók, mig a' nedvesség kigőzölgött belőlek. A' turfának mesterséges meleg által száritása soha sem sükerült. A' jól megsajtolt tur-

fa kiszáradása után egy harmadrészszel kisebb de tömöttebb, szine pedig fekete lesz. Többi haszna között legkitünőbb szolgálatot tesz az aczélkészitésnél, minthogy minden kén-résztől tiszta. A' Philp és Wicker urak gyárából kikerült sebészi műszereken „forged with peat" (turfa mellett kovácsoltt) felirat olvasható.

Szarvasgomba-kereskedés. A' szarvas-gomba, a' falánkoknak e' kedves eledele, melly pástétomba rakva már sok gyomornak emésztési bajt okozott, franczia országban igen nevezetes kereskedési czikk. — 1838-ban csak! 450.000 fontot vittek-ki angol, német, orosz országokba, az Antillákra, sőt, mi több, Senegalra és Bourbon szigetre is. Piemontba csak mintegy 1.400 font vitetik.

ÉPITÉSZET.

A' florenczi híres székes egyház fölépittetése.

(Vége.)

A' Santa Maria del Fiore egyház kuppolájának átmérője benn a' dobnál 130 láb; magassága a' dob koszorújától egészen a' lámpanyilásig 125 láb; 's a' templom padlattól egészen fel a' kereszt hegyéig 330 láb. E' most megirtt kuppolához hasonló épitmény ő előtte, melly olly nagy 's olly magas volt volna, nem emeltetett. Velenczében a' sz. Mark-egyház kuppolája, 's a' pisai főtemplomon, éppen olly kevéssé hasonlithatók ehhez szerkezmény tekintetben, miképp' a' merénységre 's mérték-idomzatokra nézve. Ebben egyedül keveset enged a' romai sz. Péter-egyház kuppolájának. Hihető még ezentúl az is, hogy a' kettős boltozat elrendezése, ha igy szabad mondani, az egymásra helyezett iveknek e' székes egyháznál alkalmazása, — Angelo Mihálynak oktatásul szolgált, ki azt azután ritka művészi ügyességgel a' Vatican basilikáján utánzá. Eléggé ismeretes, milly nagy tisztelettel viseltetett ő Brunelleschinek e' műremeke iránt. Azt szokta mondani, hogy nehéz e' művészt utánozni, lehetlen őt felülmulni. Angelo Mihály egyedül volt képes a' dicséretet meghazudtolni.

E' ritka ügyességű épitőművész, felhagyván a' szobrászattal, mellyet nagy szorgalommal üzött vala, odahagyva az aranymivesműhelyet, tisztán belátta, hogy azon tanulmányait, mellyeket Romában magáévá tön a' valódi architektura alapelveiről, szabályiról 's izlésről, szükségképp' azon ismeretekre is kelle neki kiterjeszteni, mellyek nélkül a' lángész alkotásainak aggódni kell, hogy mindig csak a' csalódás fényes helyzeteiben marad-meg. Fel-

tette tehát magában, hogy innen kezdve a' bajdanság emlékeit a' szerkezménytől kérdőre vegye, 's hozzá kezde e' művek materialiáléjában állandóságuk okait, a' végrehajtási módokat műszerek elhasználatánál, egyesitésük titkait, szállitásaikat 's taglalatjaikat pontosan kitanulni, valamint is mechanikai szabályokat, mellyek szerint az erők 's ellenállásoknak alkalmazása történik, t. i. azon fokot kiszámitni, milly messzire terjed a' reménylet, 's hol kezdődik a' vakmerőség. A' szobrászattal levő foglalatosság szerzé meg neki azon ügyességet a' kövek faragásában, mellynek csalhatlan tanújele a' florenczi székesegyház kuppolája. — A' hires angol technikus Telford Tamás is panaszkodik általa megirtt életrajzában, hogy az ő idejében (kimult 1834-ben september 2-ikán életpályája 77-dik évében), az épitési tanulmánynak kevés praktikai irányzata volt, 's azt hozza-fel, hogy ő gyakran nagy ellentállásra talált, ha valamelly fiatal, magáról sokat igérő arckitektust eltávoztata könyveitől, 's ezek helyébe kalapácsot, vésőt, vagy keverő kalánt ada kezébe; ön magát pedig szerencsésnek tartja, hogy kényszerittetett architektoniai tanulmányait kezébe adott munkaszerekkel elkezdeni, melly alkalommal ama valóban igaz állitást mondja, hogy a' polgári mérnöknek maga művészetében éppen ugy kell az első elemektől kezdeni szolgálatát, miképp' a' tábornagy vagy admirálnak saját hivatásában. — Valamint tehát a' művészet nyelve a' rajz, ez által bizonyithatván-be a' művész észtehetségeit és elértt sok oldalú ügyességét a' szerzeményekben: éppen ugy nem képzelhetni valóban jártos épitészt, ki nem eléggé ismeretes mind azon kézfogásokkal, mellyek magánál az épitésnél, a' műtervek valósitásánál előfordulnak; valamint szegény festésznek neveznők azt, ki csak irásból ismeri a' festészet elemeit és a' műteremeket a' nélkül, hogy maga tudná ügyesen vezetni ecsetjét, 's ki nem volna képes historiai jeles csoportulatokat 's charakterizáló képeket előteremteni, hanem csak mások dolgozatait majmolni.

NOVÁK DÁNIEL.

LITERATURA.

Honti Literaturai-füzér.

Kiadja Pongrác Lajos I-sö füzet. Budán a' m. k. egyetem betüivel 1840 (?)

„Mondom! 24 esztendeig szolgáltam ő fölségét — meg-abolázom őt, mint huszár a' lovát.“

Igy hallám ezen intrádául használt szavakat betüről betüre — Esztergomban 1839-ik évi télelö 15-kén — egy r ó s z e g (vagy mivel nálunk

ehhez a' kompot kötik) egy ittas embertől; 's ha talán okát kérdenek a' tisztes olvasók: „mire valók legyenek e' szavak?“ — csak azt mondhatom, hogy ezen előttem fekvő 's az idén született, de a' jövő esztendőre keresztelt, kis füzérkének tartalma annyira elfonákitá ideáimat, hogy ex abrupto bármilly mottót illedelemmel véltem ide alkalmazhatónak.

Harmadik műve ez a' szerző, vagy szerkesztő, vagy ha talán jobban tetszenék, kiadó Pongrácz urnak (legalább tudtommal). Az első – rózsaszin burokban jött e' világra. Azt mondja ugyan a' közmondás: hogy a' burokban született gyermekek szerencsések: de én legalább ezekről más szerencsét nem hozhatnék-fel, mint, hogy kikerülé a' kritikusok kezeit; 's ennek oka aligha nem az volt, hogy a' literatori háborúban jövén a' világra, mással valának telvék a' kritikai lapok. — Másik műve Esztergomban jött sajtó *) alá; de mivel ez burok nélküli volt, kevesebbé is szerencsés; és pedig e' következendő két fontos oknál fogva: 1-ször mivel a' censura illy — — jegyeket parancsolt (?) bele nyomatni; — 2-or mivel egy olly lénynek vala irva, minek születnie kellett. — De mi csuda, hogy szerkesztők öltönk azon alkalommal már kiáltá azon szavakat „vaksors, nem erény kormányozza a' világot“ — mire infandum regina jubes 's a' t. Szent-Miklósi ur „nász és sir“ czimü beszélyének 54-dik lapján, **) proh! dolor! jelenleg is vissza emlékezteté P. urat.

De azt hallom fülembe sugni: „elmult esőnek nem kell köpönyeg!“ Ám legyen tehát; én ezentúl az indicativus praesensről, és ugyan ezen mód futurumáról fogok szóllani; és legelőször is azon időszaktól kezdem beszédemet, mióta Pongrácz kiadó ur nem cz-vel, hanem simplex c-vel kezdé irni nevét. — Sejditnek már tisztes olvasóim valamit? Itt nincs duplexről, hanem simplexről szó, az az: a' duplex munkát, félre tevén, jelenleg a' simplexről mondunk valamit. — Pedig figyeljenek tisztelt olvasóim, Hontban valami nagy készül; mert a' kiadó „nagyobb hon- és világ-polgárnak tartja magát“ hogy sem vélnék; — még a' nyelv szabályaira nézve is félre tevé a' tudós társaságéit — — okát adván: „mert itt tökéletes anarchia uralkodik (?)“ — Ki gondolná, milly belátás!

De én csak irok, csak irok, és egyszer azt veszem észre, hogy terjedelmesebb leszek, mint maga a' 63 lapból álló „Literaturai Füzér.“ — Azért röviden megemlitvén, hogy az előszót 4 költemény követi, *** és Pongrác Lajostól; — és hogy ezen utóbbiban már a' c. betűről itélve is a' kiadó nevére ismernek t. olvasóim, az nem csuda. — De lássák kegyetek, milly furfangos ember vagyok én! — Ha nem ismerném a' verseket, a' stylt, és a' *** jegyeket, szerénytelenségnek mondanám, hogy még is P. ur költeménye jő elő hamarabb, mint a' ***-é, noha a' czimen előbb van emlitve. — Ámde hogy igazságosak legyünk, azokat emezeknél jobbaknak kell ismernünk; — azután meg, hogy netalán a' kiadó ur azért, mivel az ő rokon érzelmeihez hasonlóval nem birtam (Kölcseyről levén szó), megszidjon, helyeslem a' kitételt. — Mondok azonban a' kiadó urnak (szinte versekben) még valamit, a' kritikai lapok „Pályalombjaiból!

*) Kérem a' betűszedőt — itt az ó-betűt el ne felejtse, mert igaza lesz, a' nélkül, hogy mit is tudna az érintett munkáról.

**) Lásd ugyan ezen Honti Literaturai Füzért

Akarni 's nem tudni irni,
Egek, minő gyötrelem!
Izzadni 's képet nem lelni
O kába szenvedelem!
De ha nem tudsz, mért küszködöl?
Véled, hogy hazádnak élsz?

O ne hidd, bár gőggel tele
Dolgozol, mégis henyélsz.
Kiben versgyártás szomja ég,
És lelkében nincs ügyesség,
Annak élte szomorú,
Bére tövis-koszorú.

Most következik a' III. szelet. — De hogy a' már elmondott sok semmiben elfáradt olvasóimat a' tárgy fonalánál megtarthassam — talán hosszabb leszek valamivel — emlitem még egyszer az első kettőt. — I. szelet tehát az elöszó — II-ik a' költemények valának — No most a' III-ik és igy tehát örvendezzenek! — prósába *) „Uti szemlék" Hontitul (?) És nézze az ember! gróf Széchenyi István eme szavai is olvashatók mellette: „Van egy ország, mellyről azt fecsegik: extra Hungariam non est vita" — pedig dehogy nincs?! Csak kérem jól figyeljenek édes olvasóim, mindjárt vége lesz! — Az I. „Felföldi Levélből" (nem kiált még senki: „Istenért! már megint czim?") No! no! türelem — I. „az I-sö Fererenc **) gözhajón" és VI a' „Visegrádon" szerzett tapasztalásból, legtöbbet lehet tanulni, és pedig abból (látni való, hogy hősünk leveleit akkor irta, midön — majd feledém emlitni — 1833-ik évben az iskolai port magáról lerázhatta) tudni: hogy Pestről a' tudományos egyetemből „ón nehéz fővel, és százféle philosophiai systemával" tért utra; — midön a' „Mathesisra gondolt, haja szála felállt!" — „„Geometriára pedig gondolni sem mert."" — De bezzeg a' Physicábul annyit tanult — „„„hogy a' kész léggolyót a' palackárul lemetszeni, és utána a' kalapot egy vivat! kiáltással földobni"""" is tudja. — „Hungarica alatt — őszintén megvallja — az ajtón suhant-ki Isten nyilaként a' 100 lépcsön-le a' második philosophiáig ***) fel; itt lélekszakadtan (!) — be, Sigl ****) karjaiba édesdedebben rogyva, mint szive kedveséibe. — *****) No de most jó valami! — A' Historia universalist szerette tanulni. — Ennek gyümölcseit is látni fogjuk. De még emlitnem kell a' legerkölcsösebbet, mit egy irótól várni lehetett. — „Historián kivül tanulta még a' Doctrinát ex offo (!) — mint stipendiatus primatialis. — Hát igy kell egy irónak irni?! — Ebből lehet azután amaz erkölcsi utat megismerni, mellyet a' Füzér végén Hugo Victorról tett emlékezésében olly kitünöleg elöadott! — Lássa kiadó, — vagy majd kimondtam az igazat — Honti ur! lássa milly nevetségessé tette magát a' világ előtt, és miként elárulá azt, hogy Hugo Victorról mások után irt, ugy mint kell irni. — És gondolják-el t. olvasóim ezen ur — (már értsék akár a' kiadó — akár Honti urat, nekem mindegy) a' fentebb idézett VI-ik

*) Itt minden félreértés kikerüléseül meg kell jegyeznem: hogy ezen szó „prosa" nem magyarul van, és nem jelenti azon kukoricza-lisztből készült süteményt, mellyet az Esztergom megyei dunán-inneiek „Prószának" — a' d. tuliak pedig „görhöny"-nek neveznek; hanem annyit tesz, hogy a' kényszeritett már versek elmultak. — Kérdem már most: nem öröm-e ez egy olvasóra nézve?

**) Ugyan gondolta-e vala boldogult Ferencz királyunk, hogy nevét egyszerü e-vel fogják irni?

***) Itt szives volt a' kiadó ur megjegyezni: hogy ezen phrasis annyit tesz: mint az egyetemi tanulók kávéháza.

****) Hasonló szivességből mondhatom: hogy ez ismeretes tekeör ugyan ott.

*****) No no! ne olly őszintén! feledé már a' tanodai szabályt — ? — Hiszen egy tanulónak nem szabad kedvest tartani. — Vagy talán őszinte vallomásával fiatal követöit akará erkölcsre oktatni?!

szeletben Visegrádról, hova a' trencsini Fürdőkből — tanquam Deus ex machina ugrott által — akarván irni, még is Esztergomon tölté boszúját; egyszerre olly tudós, olly bölcs lett, millyet olly rosz tanulás után senki sem gondolt volna. — De mi csuda! ennek az egyetemi professor urak okai, mert ő egy kérdést tudott csak minden tanulmányaiból, és még is — „mint Napoleonnak csillaga a' csata-téreken" — neki is kedvezett a' szerencse. — De valljon (záradék köztt legyen mondva) — mivel ezen hasonlatosság is sajátja — nem lehetne azt ide alkalmaztatni, mit egykor egy iróról mondottak: „a' törpének csak akkor tünik szembe törpesége, mikor nagyok mellé áll!" — Minden föntebb mondottak mellett tehát ő — még is, ismét saját vallomása szerint — a' jusra átbocsájtatván, ezt még könnyebben uszta-át! — a' statisticát s Politiát pedig itt a' jó Istenre bizá. — Csudák csudája, és még is milly jó jurista! milly derék Politicus vállt belőle!? — Esztergomban egy flatal táblabiróval és egy tisztes öszbe borult jogászszal azért, mivel öcsém uramnak nevezték, majd hajba kapott. — No de ez a' politia ellen volt volna! — De bezzeg jaj most azon uraknak! — mert „a' Széchenyi István mint iró" czimü könyvet Voltaire-ből szépen megbélyegelvén, derekasan kimondta véleményét; hasonlatosságokat, minden rokon társának utánozandókat hozott-föl a' vén szamárról és vén lóról. — No de ő sokkal szerényebben fejezé-ki magát, midőn a' thesiseket Napoleon csillagaként kihúzta! — Hanem hogy Honti ur előtt részrehajló gyanúba ne essem, tudományos oldalát is kell érintenem. Emlékezni fognak a' t. olvasók, hogy a' Historiát megkedvelte: de volt is sikere; mert lám ő megemlité: hogy „az Uturgur és Kuturgur — ős apáink neveiből, Útig-urak, és Kútig-urak lettek; — hogy a' váci muzeumban vagyon II. Fridrik fuvolája; — hogy a' romhányi sikon alkonyodott II. Rákóczy Ferencre az éj, mellynek nem vala többé koránya; — hogy Drégelen csorga-ki Szondi vitéz vére; — hogy Ahmet nagyvezér 1663-ban Érsekujvárátt táborozván Apafi Mihály erdélyi fejedelmünkkel itata legelőször kávét." No nem szép adatok ezek? *) — Ezeket követi az esztergomi emlitettem szép kaland; — mellyből hogy Hont megyei szép olvasónéi üdvösséges tanitást vehessenek, tiszta szivből kivánom!

Van még egy beszély is „Nász és Sir" czimü, melly, mivel szinte olly hosszú, mint a' nyul farka, kevés olvasót fog kifárasztani: de különben is sem árt sem használ, mint a' p e r ö c s é n y i szenteltt viz. —

Végre bezárja a' füzért „Hugo Victor" literaturai vázlat a' kiadótól. — Ezt már emlitők föntebb. — Többnyire a' nyomtatás és papiros csinos a' füzérben. — No szólljak még? Nem; mert Bürgerrel hallom én is mondani:

Erbarmen, lieber Herr, Erbarmen,
Verschont den sauern Schweiss der Armen!

Magyarul pedig ezt felelem:

Most ez elég! vedd jó néven, ha megostorozálak;
Elkoptam, de nyelem megmarad: óva örülj.

E g y n a g y s e m m i. **)

*) Hát ha még azt is tudjuk, hogy sok magyar könyv olvasása és külföldi nyelvek tudása után olly bölcsecsé tudá magát képezni, mint ama penészes fejü jogász, kire annyira megharagudott!

**) Az az Magyar; és pedig azért, mivel a' Honti Füzérben illy bókot nyerének a' magyarok, kiknek én is tagja vagyok.

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

PESTEN dec. 19-kén Raupach „királyleány mint koldusnő“ 5 fvsos szinjátékában Szakácsy ur (Sancho Perez) mint vendég lépett-fel; melly szerepében, ha ref. nem csalatkozik, még legkielégitöbb volt. Lendvayné (Isaura) assz. 's Fánosy ur (Pedrillo) jelesek. — 20-án „saardami polgármester“daljáték 2 fvsban. Schodelné assz. (Marinka) Szerdahelyi (Van Belt), Erkel (Fliman) 's Konti (Péter) urak kitünök. — 21-kén Bartha János jutalmaul „koszorú“ vagy, tulkjdonképpen egyveleg, — mit a' Lumpaciusbeli varga mis-mas-nak mondana 3 szakaszban. — 1-sö szakasz“ garabonczás diák“ 2-dik felvonása, a' jutalmazottnak (Kántor) több helytelen extemporálása és Szerdahelyi (Csákány) ur mulattató játéka mellett. Ezt követé Garay igen jeles balladája „Kont, a' kemény vitéz“ Egressy G. ur által nagy részt kielégitőleg szavalva. — 2-dik szakasz „Marót bán“ 4-dik felvonása. Szerencsétlen Marót! vas és arany lánczokkal méltatlanul terheltt boldogtalan drama-hös! hitted-e valaha hogy igy meggyötörtessél, hogy ennyi kint szenvedj mint gondolatban és tettben megszületésed óta szenvedned kelle? Szenvedd békén háborgatásod nagy lélek, 's vigasztaljon annak tudata, hogy te nem vagy az első és utósó elferditett dráma szörny. — 3-dik szakasz: „eskü“ daljáték 1 fvsa. Nézők jutalomjátékra nézve annyira kevesen, hogy Bartha (Harsánytorki) igen rávihetőleg éneklé:

Hejh, biz e' gonosz időben
Sárkány ül a' kincsen,

Mától 26-káig szinházunk zárva lesz. M—v—s.

TÁNCZ.

Baja decemb. 16-kán. — Szeretve tisztelt főispányi helytartónk mélt. Almási Rudics József ur, kedvelt alispánunk közbenjárása mellett, jövő 1840-dik évbeni első polgári törvényszék tartására, 's januar 20-ik napjáni kezdetére Baját választván, 's e' kedves szerencsésitést a' városi kórház javára intézett tánczmulatság választására is kedvező alkalmul használni sietvén a' „bajai jótékony asszonyi egyesület“ sorsjátékos tánczvigalma előbbi határnapját jan. 7-kéről jan. 21-kére változtatá — biztosan reménylve, hogy Bács megye lelkes rendei 's tisztviselői e' diszes megyéjükben egyetlen jótékony intézetet buzgóan pártfogolni 's hivatali komoly biráskodásukat a' kijelelt estvén a' szenvedő emberiség fölsegitésére szántt jótékony mulatozással fölváltani kegyeskednek. Hálás köszönetünk betüit a' szenvedő emberiség nevében itt küldvén a' kegyes keblü fö- 's kedvelt alkormányzónak, — sorsjátékos tánczmulatságunk határnapját vidéki jótevő pártfogóinknak is tisztelve itt jelentjük. SEBŐK.

DIVAT.

52-dik divatkép (Parisból). — Társalgási, esti 's bál-öltözet; atlasz viesúra (vitchoura) prémbőrrel bélelve és körözve; bárson kalap; vállkendő csipkéből. — Bécsi divat dec. 19-én virágos selyem-ruha czérna-csipkével ékesitve. Jonpon d' Oudinot. Hajdisz tüllblondból egy tollal.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiaczon, Dencs-ház, 86-dik sz. a.

Nyomtatja Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

104.

HONMŰVÉSZ.

Pesten vasárnap december 29kén **1839.**

KÖLTÉSZET.

Árva leány.

Magán és elhagyottan állok itt
Én árva elveszett!
Miként madár, melly jobb hazába át
Ki nem röpülhetett.

Ki nem röpülhetett; mert szárnyai
Rövidre nőttenek,
'S egy költöző csapat vezérivel
Utat nem mérhettek.

De ő, habár szülői elhagyák,
Ön fészkiben busul,
'S nyugott — ha vég-csapással a' vihar
Fölötte elzudul.

Azonban én hazám virágitól
Elrántva hervadok —
'S nyugton — kit ugy szerettem — érette
Nem is sohajthatok.

Midőn atyám fijával elveszett,
A harczban, mellyre szállt;
Otthon, szerette jó anyám ölén
Vigasztalás kinált.

„Honért, mi érettünk véreztek ők!" —
Nyugtatva igy beszélt:
'S szavára elvonulni érezém
Fölöttem a' veszélyt

'S midőn a' baj halálra fáradón
Fején őszüle-el,
Nehéz sohajba igy emelkedék
Az ápoló kebel:

„Leányom! órám elközelge már!
Ki ápol tégedet?
Ah senki sincs! Erényben bizz csupán,
'S megóvja szivedet."

E' szó lelkének lebbenése volt
Melly engem elhagyott;
E' szóra életem folyamja, hajh!
Hideg jéggé fagyott.

Jegével, azt hivém, reményem is
Örökre elmerült:
Csalatkozám; mert szivnek-lángiból
Valója most derült.

Hős ifju hős karában meglelém
Az üdvnek édenét,
Miért o sors, miért hagyád nekem
Izlelni fűszerét!

Miként as ölyv fellengző röptiben
Felhőt felhőre hagy
Az ifju hősfi érzeményivel
Magasra szállni vágy;

Illyen volt kedvesem, jog-érzete
Kivánt szabad mezőt, —
'S zsarnok, jutalmul messze földre át
Tőlem számüzte őt.

Számüzte, 's én utána bujdosám
Sirját ha meglelem;
De senki sincs, a' ki megmondaná
Hol vérze kedvesem.

Oszolj tehát csalóka fénysugár
Reménynek kék ivén,
Öröm 's több bút nevelni gyáva vagy
Az árva lány szivén.

Az egy, mi fáj, és tornyosodva még
Árasztja kinomat,
Hogy enhazám ölén nem alhatom
Örőklő álmomat!

MÁRTONFY JENŐ.

SZORGALOM.

Uj nemű Daguereotyp. — Berry ur, rajzmester Parisban, uj bánásmódot talált fel, melly szerint zöldlős ezüst papiron a' rajzok sokszorithatók. E' czélra szarvlemezt kell venni, mellynek egyik fele fényesre csiszoltatván, másik tajtkővel halványra dörgöltetik, 's ezután fényes oldalával fekete papirosra fektettetik, mi által pala-tekintetet nyer. Halvány oldalára jő a' rajz, és pedig illyképpen: az árnyéklatok olvasztott mézgába mártott ecsettel készittetnek, a' világosság pedig gyöngébb vagy erősebben használt fejérólommal (Bleyweiss) rakatik-fel, féltinták helyei pedig érintetlenül hagyatnak. Ha most e' berajzolt lemezt a' nap sugárira tesszük, 's alá zöldlős-ezüst papirt helyezünk, a' rajz tökélyesen lefesti magát arra, 's igy azt tetszés szerinti mennyiségben sokszorozhatjuk. Mézgával befestett részei t. i. egészen átlátszókká lesznek, mi által a' napsugarak egész erejökben működhetvén a' papirost megfeketitik. Az érintetlen helyek már kevesebb átlátszósággal birván, itt a' papiros is csak kissé homályosul-el; a' fejérólommal festett vonásokon pedig teljességgel nem hathatván keresztül a' sugárok, az azok ellenébe eső helyek a' papiroson is fejérek maradnak.

Ris-termsztés Morvában. Salm herczeg blanskoi uradalmában, melly vas műveivel már eléggé ismeretes nevet vivottki magának, az idén tökélyesen megérett rist arattak-le. Mintegy félholdnyi, többnyire viz alatt állott, földbe próbául rist vetettek, 's ez — tökélyesen megérett. Ha e' gazdasági fél-csuda az erdők 's hegyektől környezett, 's a' tenger szine felett 1.000 lábnyira fekvő Blanskóban eszközölhető volt, mennyivel inkább remélhetni azt jóval szelidebb éghajlatunk alatt.

Réz-sodrony dratva helyett. — Sellier Parisban patenst váltott azon találmányra, miszerint a' bőrt a' talphoz nem dratvával, hanem rézsodronynyal varrja. E' rézsodrony sem nedvességet sem port nem bocsát a' csizmába, 's mi több, még el sem mállik. Varrni éppen olly könnyű vele, mint a' szurkos fonállal, és a' munkát legkisebbel sem drágitja. Egy valaki 18 hónapig viselt illy módon készült csizmát, 's a' mellett, hogy két talpat nyűtt-el, a' varrás soha fel nem feslett, 's nedvesség vagy por a' csizmába soha nem hatott.

Franczia ország erőművei. Legujabb felszámitás szerint franczia országban 1838 elején 1.969 állandó gőzerőmű 's 47 locomotive volt, 27.337 lóerővel biró; ezeken kivül pedig még 150 gőzerőmű 5.108 lóerővel biró. Ebből kiviláglik, hogy 2.166 gőzgép már két év előtt 196.470 ember erejét kimélé-meg, kiknek ereje a' műipar egyéb ágai előmozditására fordittathatik.

Tinta szinét változtató papiros. Tusculanumban, Lombardiának a' Garda tó melletti egyik kis helységében, igen sok papiros-malom van. Ezeknek egyikében olly iró papiros készittetik, mellyen a' közönséges tintával irott betük 24 óra alatt megvörösödnek, és eltörülhetlenekké lesznek.

Marha-szállitó kocsik vasuton. Egyik brüsseli lapban következőt olvashatni. — Ezután lovak, szarvasmarhák 's egyébb állatok is beirhatják magukat a' vasuton utazók sorába; mert a' locomotive után egy uj nemü, 4 kerekü, közel a' földhez függő fenékkel készült kocsi is kapcsoltatik a' négy lábú utazók számára. Ezen uj nemü utazóknak még azon kényelmök is van, hogy a' kocsiba alkalmazott jászolból kényökre rágódhatnak.

Művészi ajándékok. Az Angolok köztt minden néposztály vetekedve igyekszik fiatal, imádott királynéjok iránti hajlandóságát bebizonyitni, és trónra lépte óta ritka hét mult-el a' nélkül, hogy előszobájába valami nevezetes, látni méltó tárgy — p. o. közönséges nagyságú varró tü, mellybe más tizenkettő volt zárva,

egy pár hosszú bőrkesztyű egy kajszin baraczk magvába téve; óriási sajt; szörnyű osztriga 's a' t. — ne volt volna felállitva.

FESTÉSZET.

Spanyol iskola festvényei Bécsben.

1) „Képirói család" fafestvény, 4'—8" magas, 5'—4" széles, Velasquez de Silva hires festész dolgozata. A' művész itt önmaga családját terjeszti-fel egy méltán kellemesnek mondható csoportulatban: azonban sajnálkoznunk kell azon, hogy az összes képalakokról nincs közelebbrőli felvilágositásunk, tágasb tudományunk; minélfogva tehát, puszta vélekedésekbe nem is lehet szándékunk ereszkedni. A' szinfenékben önmagát alkalmazá Velasquez, midőn éppen Maria Anna főherczegnét, 3-dik Ferdinand császár leányát festi, melly arczképet hasonlag a' cs. galleriában lehet látni. A' festvénydolgozat egy kevéssé futólagos ugyan, a' colorit ellenben ritka szépséggel bir. A' csoportozat minden erőtetés nélküli 's természetes; különösen tetszetőleg felterjesztvék benne a' gyermekek. — E' most érintett festvényen kivül láthatni a' cs. képtárban Velasquez festőművésztől még öt arczképet is, a' spanyol királyi ház tagjait ábrázolókat, 's ezentúl egy röhögő kertészlegénynek mellképét.

2) „Szent János" vászonfestvény 4'—10" magas, 's 3'—4" széles, Murillo dolgozata. E' vonzalmas kép ugy tartozik a' legszebb 's legkedveltebb alkotásai közé Murillónak, miképp' ennek mássa, a' Jézus gyermek, mint jó pásztor, melly utóbbi azonban a' cs. bécsi galleria birtokában nincsen. Mind a' kettőben a' gyermeki egyenesség, szelid charakter, ártatlan tekintet, 's kellemes erőtetlen tartás igen kedvező benyomást szülnek. Találmányi tekintetben, össze hasonlitva a' kettőt egymással, a' bécsi felterjesztés látszik birni elsőséggel. Egyszerű öltözet mellett sz. János alakja több mozdulattal bir; 's ha a' Jézusgyermek ott több méltóságot mutat, ugy János több kellemet 's nyájasságot; maga a' tájfestvény is dúsabb, kiterjedtebb; midőn ellenben amott az csak keveset jelentő. Mind azon bal esemény, mellyek érték vala a' nevezett bécsi képet, annyit letörlöttek a' colorit 's ecsetvitel eredeti deliségéből, hogy ugy szólva csak a' tartalom főideája maradt-fenn, 's a' művizsgálónak lehetlen a' művész technikai tulajdonait, mellyek neki joggal megszerzék a' spanyol Tizian melléknevet, itt bámulni; a' fennmaradt nyomdokok 's bélyegek bizonyitják, hogy az mesteréhez érdemes darab volt; 's a' contourok finomsága, az alakok puhasága azt mutatják, hogy ez volt festőművészünk utósó 's legjobb évkorának műszüleménye.

NOVÁK DÁNIEL.

LITERATURA.

Honti Literaturai-füzér.

(Egy másik Referenstől.)

Korunk a' vállalatok kora. Alig kerül-ki hirlap sajtó alul, melly az öszmüvészet uj találmányait ne kürtölné; — a' vállalatok merényre mutatnak; — a' merényt gyakori siker koszorúzza. — Vakmerészség nélkül Napoleon nagy nevét nem ismerné a' világ. — Fulton dicsőségét merész állhatatossága nélkül nem hirdetnék a' gőzönyök. — A' themsei tunnel örök emléke leend Brunnelnek. — Mig a' granit obeliszk áll, él Fontana neve is. — 'S ha honnnk téreire lépünk, a' magyar szinház, lóverseny, álló hid, tudós, müvészi, gazdasági egyesületek mind a' vállalat szellemének teljes korú gyermekei. E' nagyszerükhez kisebb-szerüket is sorolhatni, ollyakat, mellyek egy nemzet lételét, anyagi szaporodását, vivják-ki. Örömmel ragadom ez alkalmat; értitek-e mit akarok? — A' nyelv, a' litteratura virágzása virágkorát jelelik a' nemzetnek: fennen dobog a' hon nyelvéhez hü kebel a' számtalan igyekezetek szemléjén, mellyek a' tenyészetlen nyelvet addig ápolják, mig bimbódzik, 's a' bimbót addig melengetik, mig virággá nem fejlik. — Ifjú hir- 's mulattató lapjainkon kivül, mellyek mind tizedes nevendékek, a' tudománytár, eredeti 's külföldi játékszin, nemzeti almanach, árvizkönyv, Themis, Olympia, dalhon, emlény, szinmütár, dalfüzér, dramai füzér 's most legujabban a' honti literaturai füzér — korunk szellemére, a' vállalatok 's haladás korára, utalnak, erő 's merényre mutatnak. — De a' merény erő nélkül eltörpül; a' remény édes éleménynyel kecsegteti az ifjút, 's aranyozott szinekkel ragadja öt bizonyos halálra. — A' merény siker nélkül vak koczka; a' remény eszméjét többször ragadja-meg a' jó akarat; de a' szerénység, melly mint erőnket kicsinyitő üvegcsén láttatja, korlátok közé utalja; 's illyenkor talán a' nem tevés nem gyalázat. — Ellenszenvet a' füzérrel, különösen a' legujabbal nem táplálok, ha a' virágok királynéja, ha szerénység képe, 's ha gyógy-erejü füvek illatoznak belőle. — De a' Honti literaturai füzér puszta mint Kölcsey sirja, mint Drégel vára, mellyet rajzol; — hideg, mint Szitnya, melly körül uti szemléje forog; mint sir, mellyet megénekelt; — setét, mint éj, melly utósó ódáját czimezi, — mint az eszme mellyet Hugóról ápol. — De uraim! a' czél szent, 's tiszteljük az eszközt! Idővel e' kóró virágbimbót hajthat, és a' bimbó szép 's talán illatos virágcsává virulhat. — Szerkeztője e' kisded 63 lapnyi füzérnek Pongrácz Lajos hontmegyei tisztviselő. - Előbeszédje figyelmet gerjeszt; — igéri, hogy évenként egy két illy füzetet adand megyéje szépeinek, kik most is franczaul 's németül beszélnek, irnak, olvasnak; — a' füzetekbe a' megye ifjainak zsenge szüleményei vétetnek-fel: azonban nagyobb hon- 's világ-polgárnak tartja magát, hogy sem bárki munkáját fel ne venné. — Nyelv tekintetéből nem ismeri-el az academia nyelvszabályait; mert anarchia uralkodik; hanem a' nem régen Schedel által felélesztett 's mintegy jövendő legjobb helyes irás elveit fogadta-el. S ez első osztálya a' füzérnek. — A' második költemény-gyüjtemény *** és Pongrácz Lajostól — Kölcsey halálakor — a' sirhoz — édes emlékezet kinja — és éjkor. — — Kölcseyt megsiratni szavakkal csak a' carthausi irója, b. Eötvös, tudta. Ki a' magyar szónoklatnak e' dicsőségén jelen volt, egy értelemben lesz velem, midőn állitom „Europa nyelvére át téve e' beszély — dicső emlék kedves Kölcseynknek" — Jeremiás siralmai óta nagyszerübb siralom nem énekeltetett — 's a' ki ez illő férjfias siralmakat

hallá, sirjon, ha tud — 's Pongrácz siralmait adja ollyannak, ki e' szerencsés nappal nem dicsekedhetik. — E' költemények virágok — szin 's illat nélkül. — A' harmadik osztály úti szemlét közöl Hontitul. — Ha nem ismerném, ha némileg hazám nem volna e' vidék, a' külföld eszméjét ápolnám róla. Tájismeretem megmentett a' kisértettől. — Szárazabb, felületesb utiszemlét soha sem olvastam. — Selmecziek ne szólljatok! — Ugy látszik, az esztergami táblabiró még is kivette útazónkat egykedvüségéből; mert hatalmas hangon kiáltja, hogy „mindenben hátra vagyunk!" — 's még egy tuczat olly igazságokat mond, millyeket Széchenyi 's mások már ezerszer szemünkre lobbantának. A' negyedik osztály „Nász és sir" czim alatt beszélyt közöl Szent Miklóssytól. Hogy Szentmiklóssy e' beszélyt tiz évvel irta ez előtt — selmeczi vagy losonczi diák korában, hinnem kell; mert most aligha mondaná-el komoly vőlegényéről, hogy — „mi csuda, ha örömében meg is tébolyodott volna!" — 's hig mérsékü vitézének fejébe nem tett volna „sampán mámort" — A' beszélyt jobb volt volna honn elsirolni. — Végre az ötödik szak Hugo Victor ismertetését, mint litteraturai vázlatot adja a' szerkesztő, 's igy kezdi: — „Szándékunk e' helyen bár csak futólag és röviden Hugo Victorról emlékezni, 's ezennel munkát ajánlani o l v a s á s u l o l v a s ó i n k n a k, kik o l v a s á s u k t ó l rettegnének" — Ki e' vázlatot olvasni fogja, elhiszi velem, mit én hiszek — hogy Hugo Victort azután is ugy ismeri, mint az előtt: az az sehogy.' — A' vállalat korszerü, merényes; 's ha a' többi czélszerübb erő, izlés, virág- illat-teljesebb szent, sikeres is. Igyekezetéről a' szerkeztőnek tisztelettel emlékezem, 's ha baráti szavamnak helyet ad, ugy társulatához gyakorlottabb tagokat igyekezzék kapcsolni. — A' nyelv némelly szlavismusokat 's hatalmas poetica licentiákat, mint:

„bár volt egy idő pedig, akkor midőn e' kis haza" — 12 l.

vagy: — „'S bár hü fiad szenderg le néz most" —

„Is mosolygva reád olympból" 12 l.

vagy: — „Feledte, hogy hát egy megye hü fiát" 13 l.

vagy: — „Sirni kesergni merészek ők már." 15. l. — ha mondom ezeket felejtjük, a' nyelv nem szabálytalan. A' magyar egyetem betüi, 's a' csinos külső izlésre mutatnak. ENDREFY.

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

M e g h i v á s. — A' pesti magyar szinház fentartására összeállt részvénytársaságnak közelebbi közgyülése jövő 1840-dik esztendei januar 12-ik napjára rendeltetvén: a' t. cz. részvényesek a' kitett nap délutáni óráiban (reggeli órák alatt a' szobrászati egyesület gyülése tartatván) a' megye háza nagyobb teremében leendő megjelenésre tisztelettel megkéretnek. Pesten 1839-ki dec. 21-én az igazgató választmány nevében annak jegyzője BALLA s. k.

F i g y e l m e z t e t é s. A' budapesti t. közönséget, melly e' lapokat már jelen szombaton délelőtt (dec. 27.) olvassa, figyelmeztetjük, hogy pesti magyar szinpadunkon e' nevezett napi estvén S c h o d e l n é ass. első kedveltt dalművésznénk jutalomjátékaul B e e t h o v e n classicai operája „Fidelio" fog adatni, melly remélhetőleg kedves műéleményül szolgáland magyar operánk nagy számú pártfogóinak. — Mint értettük Schodelné assz. tagtársaival együtt más napon Pozsonba utazik, ott „Norma" operát magyarul adandók.

HANGÁSZAT.

Pesten: I.) a' nemzeti casino teremében dec. 22-kén igen szép számú hallgatóság jelenlétében adatott hangászati mulatság részei voltak: 1) Spohr L. Es-dur quintettje. — 2) Kisfaludy Kár. „eprészleány" czimü balladáját szavalá Laborfalvi Róza k. a. a' magyar színésztársaság tagja, tetszőleg és megtapsolva. — 3) Bajza „Isten hozzád szép hazám" — költeményét Thern K. ur által énekre irva danlá Váray ur, mellyhez a' fortepiano kiséretet maga a' zeneszerző ur volt szives játszani. A' dal zajos tapsokkal fogadtatott és ismétlése kivántatván, másodszor is énekeltetett.

II.) Liszt Ferencz üdlött hazánkfija, időközben változtatván leutazási tervét, már hétfön, 23-kán, délutáni 4 órakor érkezett Pestre, és m gróf Festetics Leo urhoz, a' pestbudai hangász-egyesület elnökéhez szállott-meg. Azon napi délelött Pestre érkezett utazók által tudhattuk csak meg ezen mai napra nem várt jövetelét, 's Dolezálek Ant. és Perlasca Dom. urak, amaz a' p. b. hang. egy. alelnöke, emez hangászkar-igazgatója, a' vett hir után azonnal siettek az elfogadására tett rendeleteket sikeriteni. A' jeles vendégművészt a' nevezett m. gróf szállásán legelsőbben is a' hangászegyesület legjelesb tiz dalnoktagja üdvözlé ama gyönyörü rövid cantatéval, mellyet ez alkalomra Schober ur irt, 's Grill Ján. ur énekké tett. A' dalnokok köztt voltak: Dolezálek, Szmolka, Korb, Engesser, a' két Petz, Röder, Schweitzer 's a't. urak. Erre az udvaron felállott pattantyús ezredi hangászkar magyar nótával kezdé-meg üdvözletét, 's végzé Caraffa egyik ouverture-jével. Következék erre a' teremben Beethoven (nem Spohr) septettjének, első száma m. gr. Brunszvik F. és a' pesti német hangászkar legjelesebb tagjai által előadva; 's berekeszté Korb, Engesser, Schweitzer és Jeitteles urak által m. gróf Festetics L. szerzette két igen szép négyes dal, mellyeket szives lakoma követett, mi közben az első pezsgö-áldomást a' m. házi ur e' magyar köszöntéssel kezdé „Jeles hazánkfiját az Isten éltesse" 's e' magyar tiszta szivből gerjedt hangokat közös magyar „éljen" ismételve váltá-fel. Illy szives elfogadtatástól meglepetett kedves vendégünk nyájasan viszonza mindeneket, 's 8 órakor nyngalomra menvén, a' társaság szétoszlott. — Emlitjük még, hogy ezek közben a' hagy számú minden rendbeli jelenvoltak között az emlitett költemény csinosan nyomtatva osztatott szét, 's hogy e' művészi ünnepélyre a' pattantyúsok ezredese m. Kille ur az ezredi hangászkart ingyen vala szives kirendelni, annak igazgatója pedig Baumgartner ur legnagyobb buzgalommal készité 's tanitá-be az ez alkalomra választott és igen jelesen előadatott hangműveket. - Liszt ur pénteken (dec. 27) déli 12—1 1/4 órakor adá első hangversenyét; vasárnapra (l. 29) hirdetve a' másodikat mellyekről jövőalkalommal bővebben.

III.) A' pestbudai hangászegyesület ez évi 4-dik műelőadása karácson napján (dec. 25) estve 6—8 óra között igen nagy számú hallgatók jelenlétében (kik között Liszt hazánkfija is) ment végbe. A' hangászkar 's éneklők száma majd 200 személyre terjedett. Az előadatott oratoriumnak „Jerusalem megszabaditása" (Stadler apát szerzeménye) több jelesebb száma élénk tapsokkal fogadtatott, névszerint Schodelné assz. (Gábor) előadása, ki (hirtelen megbetegedvén az e' szerepet adandó Kundt k. a.) azt, nehogy e' mai hangászati előadást máskorra kelljen halasztani, csak e' napi dél előtt különös szivességből vállalá-el. Az elváltozás által csak nyereségben része-

sültt közönség zajosan nyilvánitá hálaját; Sch. asszony pedig nyájas szivességének e' nemes áldozatával ujabb koszorút font viruló művész-füzérébe. — Az egyesületi müelőadások farsang után folytattatnak.

Sopronban nov. 15-én adá a' muzsikai egyesület ez évi 2-dik hangversenyét, mellynek részei valának: 1) Grissar „Sahra" operájának előzenéje. — 2) Sopran-dal Mercadante „Podesta di Burgo"-jából; éneklé Knischaurek Eliza. — 3) Nagy fantazia zongorára, 4 kézre Bertini-től; előadák Kern Janka és Schvarz Franczika. — 4) Sopran-dal Bellini „Bianca e Fernando"-jából; éneklé Knischaurek Eliza. — 5) „Esti dal", Schubert-től, zongorára alkalmazva Liszt Ferencz által; játszá Kern Janka. — Auber „porticii néma" operájának előzenéje. — Knischaurek l. a. remegése mellett semmiképp' nem vala hangján, igy nem csuda hogy éneke sok helyen hamis volt. Tanácsolható, hogy máskor olly nehéz hangművet ne válasszon, melly tehetségeit annyira túlhaladja. — A' kis Kern Janka éveire nézve meglepő ügyességgel játszott. Tiszta érzésteli játéka; a' mellett kis ujjai nagy gyorsasággal futák-át a' billentyüket. Nála csak (mit illy gyermektül nem igen követelhetni) fényes bravourteli előadás hiányzik még. Kár volt Schubert dalját választania, mellyet rövid ujjai természetesen nem nyomhattak hün a' billentyükre. — Schwarz l. a. a' most itt nagyon divatozni kezdő modorban játszik. Ő ujjait csaknem kitöri, a' hurokat lepattantja, 's nincs gyöngédség, érzés, és finomság játékában. — Az ouverturek elég egybevágón adattak elő. E' hangversenyen itt léte alkalmával megjelenni kegyeskedett Károly Ferdinand fens. cs. k. főherczeg. — Dec. 6-kán adatott ismét a' helybeli zene-egyesület által a' 3-dik hangverseny, mellynek részei: 1) Reissiger „őskincs" operájának előzenéje. — 2) Sopran-dal Rossini „Corinth megszállása" czimü operájából; zongora-kiséret mellett éneklé Knöps Pauline kisasszony. — 3) „Vándordal" Prochtól; éneklé Christelli Alajos ur; hangművész Pozsonból, 's az itteni muzsikai egyesület tiszteletbeli tagja. — 4) Fantazia változatokkal zongorára. Herz-től; hangászkar-kisérettel játszá Sieber Karolina kisassz. — 5) Dal Donizetti „Devereux Robert"-jéből; éneklé Christelli Alajos ur. — 6) Párdal Rossini „Semiramide"-jéből; énekleék Knöps Pauline k. a. és Christelli ur. — 7) Auber „Fra Diavolo"-jának előzenéje. — Knöps kisasszonynak kevés modorja, de még kevesebb hangja van. Sajnáljuk, hogy ez, melly valaha olly meglepő szép volt, gyakori betegeskedése által már annyira elhanyatlott Christelli ur ritka szépségü bassussal bir. Kár, hogy felséges hangját illy kevéssé müveli. Sajnálva nyilatkoztatjuk észrevételünket, hogy taval óta mit sem haladott a' művészet pályáján. — Sieber k. a igen jelesen zongorázott. Nagy gyorsság, kerekdedség, pontosság, tisztaság 's bravour bélyegzi játékát. Kár, hogy nem ügyekszik a' hangszerző művének lelkébe hatni, szóval: hogy meg nem ismerkedvén jól azzal, mit játszik, fagyasztó, érzéketlen hidegség ömlik-el játékán. Mind e' mellett a' hangmü, mellyet választott, háladatos volt; játéka igen tetszett, hivatása zajos — A' hirdetett gitármű, mellyet egy bizonyos Merto urnak, Pozsonból, kellett volna előadni, elmaradt.

KIESI GYULA.

DIVAT.

Parisban jelenleg a' violaszinü szövetek átalján véve divatoznak mind a' bárson, atlasz mind kasemir ruhákon, sálokon és paletot köpönyegen. Ehhez járulván a' prémből. A' ruhák bélése fehér; diszitményök három soros fekete csipke-lebegény. — Az angol királyné menyekzője nagy készületeket támasztott az ékes nagyszerü ruhák körére nézve; mi iránt annak idejében bővebb adatokat közlendünk

Szerkezi Mátray Gábor, halpiaczon, Dencs-ház, 86-dik sz. a.

Nyomtatja Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

HONMŰVÉSZ.

M. T. AKADÉMIA KÖNYV-TÁRA

Honművész foglalatja.

A' számok a' folyóirat számára utasitnak.

Költészet.

Csillagomhoz 53. — Emékezés 54. — A' hütelen 55. — Szekrényemhez 56. — Agneshez 57. — Visegrád romjain 58. — Keleti szélhez 59. — A' sir 60. — A' beteg leány 62. — A kinzóhoz 63 — Kedves emlék 64. — Úti dalok 65. — Őszi dal 66. — Szerelmem 67. — Sir felett. Hugo Victor 68. 69. — Reményfa 69. — Babetthoz 70. — Életem 72. — L. Theréz halálára 74. — Szerelem 73. — Távozáskor 75. — Vigasztalómhoz 76. — Szerelmi bér. A' való, álom-ruhában 77. 78. — Therézhez 78. — Egy nefelejtshez 79. — Leánypanasz 80. — Dalok a' gőzhajón 81. — L. emlékkönyvébe 82. — Tavasz 83. — Panasz 84 — Úti hangok 85. — W. E. kisasszonyhoz 86. — Ügyvéddal 87. — A' vádlott 88. — Zsófika 89. — Költő szerelme 90. — Bucsú 91. — A' haldokló 92. — Költő-dal 94. — Hozzá 95. Méh 96. — Egy leány sirján 97. — Éjhez 99. — Jogász-dal 100. — Életbölcseség. Emlékezet 101. — A' koldus 102. — Az anya-gyermeke sirján 103. — Árva leány 104.

Szorgalom.

Vas és vasművek. Kukoricza-papiros 53. — Szél haszna az orgonáknál. Porosz savany készitése 54. — Gép segedelmével készült téglák. Eperfa-tenyésztés Amerikában 55. — Gyors aczél-készités Uj nemű zárok 56. — Irótoll. Ezüst müveken fekete rajz 57. — Köszövet 58. — Hajitó lövedék. Kerékfegyver 59. — Óriási iv-papiros. A' tengerviz ihatóvá lesz. Hangvezető. Borfőző gyárak. Mesterséges granit. Franczia kasemir sawlok 60. — Sebészi műszerek tömérdeksége. Aczélrud-harang. Könyv- és rézmyomatok betü 's rézlap nélkül 52. — Schwab szabadalma. Finom szövet. Óriási kocsi. Rugalmas csizmák. Manchester. Agyag-hegedü 65. — A' bécs-győri vasuton járandó Philadelphia gőzkocsi (rajzával együtt) 66 — Vas kertibútorok. Óriási gőzös. Kötélgyártó. fogadás 67. — Soká tartó cseréptetők. Dombormüves részmetszvény. Kaszáló gép Csudalámpa Szörnyü gőzerőmüv Carlisle-ben. Mint lehet a' vasat rozsdától megóvni? 69. — A' moszkvai virágpiacz 70. — Rokonszenvi tinták. Artézi kutaknak uj haszna. Rendszeres léghajózás. Igaz gyöngy utánzása 72. — Horgany, rézlapok helyett. Elefantcsonti vájatok. Szinehagyott irást ismét olvashatóvá tenni 73. — Kénkő használása Guadeloupe-on. Maró viz aczéllapokhoz 74. — Liepmann találmánya. Gőzorgona 75. — Rézmetszvények tartósitása. Kikopott lithographiai kövek ujolag használhatókká tétetnek 78. — Biborbogár-tenyésztés. Hegedülő automat 79. — Mesterséges elefantcsont. Tündérszekrény. Ostor-pótlék. Gyümölcs-elfagyás meggátlása. Drága sajt. Gypsz-öntetü tagok. Posztó-szövő gép 80. — Fresco-festvények átvétele. Tengerviz ihatóvá tételének próbája. Megszürtt viz Párisban 82. — Schwarzwaldi órák. Vadászkürtös zongora 83. — Viztisztitás Egyptusban 84. — Beedzése és sokszoritása a' Daguerre-i fényképeknek 85. — Grimpé különféle asztalos gépei. Clanny telegraphja. Paulin készülete életveszélyeztető pincze-légben 86. — Burgonya-keményitő 87. — Malmok és lisztkereskedés 87. 88. — Órakereskedés Svaiczban. Óriási napernyö. Kaszáló gép. 88. — Elem-erő nélküli malom. Nagy fujtató 90. —

Vizellenes kenderdarócz. Selyembogarak étetése burgonya-keményitővel 92. — Asphalt használása épitési czélokra. Szörnyű vasgőzös 93. — Fütés és szellőztetés 94. 95. — Tunnel 96. 97. 99. — Villanyirany használata hajókon. Leghosszabb vasut. Amerikai vasutak. Örökmozgony 101. — Átszállitható házak Villany-iranyos gép. Uj buvár-készület. 102. — Sajtolt turfa. Szarvasgomba-kereskedés 103. — Uj nemü Daguerrotyp. Ristermesztés Morvában. Rézsodrony dratva helyett. Franczia ország erőművei. Tinta szinét változtató papiros. Marhaszállitó kocsik vasuton. üvészi ajándékok.

Festészet.

Chinai festész műtereme 55. — Spanyol országi művészet 61. 62. 63 64. — Pezolt 70. — Maron, Berottini, Feti és Baldi képirók 71.— Da-Ponte és Bemhi 84. — Biard 92. — Amboisei kápolna festményei. Jenő herczeg a' harcztéren, A' régiek festék-készitő módja 94. — Némberi festészek. Egyveleg 95. — Spanyol iskola festvényei Bécsben 104.

Szobrászat.

Mexicoi művészet. Lessing emléke. 16-dik Lajos emléke 54. — Diszes épület. Göthe szobra. Lessing szobra 57. — Veszerle prof. emlékköve 61. — I-sö Miksa lovagszobra. Clarkson emléke 66. — Guttenberg emlékéröl. Florian emléke 67. — A' juliusi emlék. Paër szobra. Boildieu emléke. Chappe emléke 68. — A' franczia mészárlás áldozatainak emléke. Nagy Fridrik emléke. Ingolstadti szobrok. Napoleon szobra. Marchesi megtiszteltetése. XVI. Gergely mellszobra 80. — Boulognei oszlop. A' luxori obeliszk felirata 81. — Scott Walter emléke 82. — Schwerin emléke 83. — Felszóllitás a' honi szobrászat ügyében 98.

Kertészet.

Petunia fa. A' bécsi kertmüvelő társaság 73. — Georginák 80. — Harrach gróf layta-brucki kertje 92.

Épitészet.

Jones, Wren, Bernini 58. 59. — A' színház tárgyában egy két szó 66. — Hágcsók 73. 74. — Alessi, Vignola, Palladio, Fontana 81. 82. — A' romai szent Péter-egyház kuppolája összehasonlitva másokéival 89. 90. 91. — A' florenczi hires székesegyház fölépittetése 100. 101. 102. 103.

Régiség.

Mexicoi hajdanszági emlék. Régi görög sir. Pompejiban talált régiségek. Narbonnei körszin 65. — Anni romjai 67. — Görög régiségek 75. 76. — Romai maradványok. Régi emlékpénz 82. — Milahi romok. Mexikoi mumiák 83. — A' birmani Budha-templom. Delhi 95. — Régi kéziratok 97.

Intézet.

Némber literatura-egyesület Jassyban. 53 — Orvosi természettudományos egyesület Bombayban 54. — Lelenczházak franczia országban 56. — Goth épitési tan. Ramler stipendiuma. Tolmács-iskolák Algirban 60. — Zsidók közt eszközlendő kereszténységi egyesület 64. — Ten-

geri fürdők és mesterséges ásványos vizek Helsingsforsban 69. — Földirási társaság Londonban 79. — Parisi zálogház 84. - Talált gyermekek Parisban 85. — Rabszolgaság eltörlésére alakult társaság az egyesült statusokban. Parisi olvasó teremek. Enologi társaság 86. — Angol országi társulatok 91. — Ujságirók özvegyeit 's árváit gyámolító társaság. Parisi kór- és ápoló-házak 99.

Literatura.

Kicsin hirlapok Parisban 54. — Színműtár 55. 67. 75. 87. — Rajzolatok 56. - Magyar 's dalmát országi kigyók 75. — Dalfüzér 85. — Magyar tudós társaság ülése 86 93. 95. — Almanach-társaság 90. — Emlény 92. - Egyetemes földtolmács és uti könyvtár. Argyrus királyfi 102. — Honti Literaturai Füzér 103. 104.

Színészet.

1) *Értekezések.*

Nehány komoly szó a' színészek előtapsolásával visszaélésrül. Iszonyú színházi jövedelem 60. — Hálálkodás a' színészek előtapsolásakor 61. — Hirlapi kötődések 61. 75. — Dilettans színésztársaságok 66. — Nyilvános hála Ungvárhoz 72. - Lendvayné és Déryné Kolosváratt 73. 74. — Uj bérlet a pesti m. színházban 76. — Lendvay Márton (*arczrajzával* együtt) 78. — Vélemény a' vándor színésztársaságokról 93. — Ajánlatok a pesti magyar színházra. Tudósitás 96. — Nehány szó színészetünk ügyében 100. 101. — Meghivás 104.

2) *Magyar játékszin.*

Brassón 87. — Balaton-Füreden 69. — B. Gyarmath 102. — Debreczenben 65. 73. 77. — Deésen 56. 57. — Eperjesen 77 79. 80. 92. — Halason 85 86 90. — Kassán 77 92 Kaposváratt 96. 97 99. 100. — Kolosváratt 53 54. 59. 60. 62. 65. 70. 71. 72. 80. 81. 86 87. 88. — Miskolczon 92. — Muzslán 66. — Nagy-Abonyban 30 94. — Nagy-Enyeden 80 81. 82. 83. 87 88. 89. 92. 93. 94. 96. 97 99. — Nagy Kőrösön 94. — Pápán 95. — Pécsett 68. 96. — Pesten 53—104. — Radnán 73. 78. 79. — Sátoralja-Ujhelyen 75. — Szathmáron 83. — Szegeden 59. 76. 77. 79. 80. 81. — Szombathelyen 71. 78. 79. — Váczon 85. — Zala Egerszegen 69.

3) *Német játékszin.*

Pesten 59. 60. 84.
Budán 59.

4) *Külföldi játékszin.*

Háladatos művész 62. - Török játékszin 65. — Anekdota a' parisi comicus Baptisteról 67. — Spanyol szinházi közönség 71. — Olasz szinházak 79. — A' théatre français és Sand György 90. 91.

5) *Látványos mutatványok.*

Tüzjáték 71.

Hangászat.

1) *Hangverseny.*

Pestbudai hangászegyesületnek hangversenyei 85. 91. 97. 102. 104. Nemzeti casino hangversenyei 89. 91. 93. 96. 97. 99. 101. 104. — Cavallini Erneszt hangversenye 60. — Rózsavölgyi hangversenye Pápán 77, Pozsonyban 101. — Reuniók Pesten a' hét választónál 85. 88. 89. — Magyar szinházi hangverseny. Preiser hangversenye 89. — Soproni hangászegyesület hangversenye 91. 104. — Baldieri Nina hangversenye 97.

2) *Egyveleg.*

Gaffarelli 56. 57. 58. — Musard 58. — Spanyol egyházi zene 64. — V-ik Károly mint zenekedvelő 65. — Beethoven és Ries 66 — Vinter. Oroszok zeneszeretete. Beethoven és a' fogadós. Természetes olasz dalnoknők 67 — Felszóllitás a' pesti nyilvános énekiskola ügyében 68. 69 70. — Londonban nem könnyü dolog hangversenyt adni 70. — A' szultan hangaszeretete 73. — Némi észrevételek a' folyó évi „Társalkodó" 64-ik számának „legnevezetesb orgonák Európában" czimü czikkje iránt 75. — Jelentés a' pestbudai hangászegyesület ügyei tárgyában 77. 83. 89. 95. 96. — Hangászati értesitő intézet Bécsben 78 — A' pestbudai hangászegyesület közgyülése 80 83. — A' hang mechanismusa 82. — Paër 85. Liszt Ferencz 86. 96—102. 104. — A' nyilvános ének-iskola ügyében. Bartay Endre vocal miséje 96. — Liszt Ferencz levele 97. — Az operákról 99.

Táncz.

A' Bajaderok 55. — Laczházi mulatság 65. — Nagy-Kanisai tánczvigalom 71. — Zemplén megye kórházának javára adatott bál 75. — Levéltöredék a' szüreti vigalmakról Szegszárdon 82. — Nőegyesület tánczmulatsága Budán 91 — Pesten 102. — Szüreti tánczvigalmak Maádon 95. — A' bajai nőegyesület tánczvigalma iránt 100. — Jelentés az álarczos bálokról Pesten 101.—

Utasitó.

Trattner és Károlyinál Pesten megjelent könyv 53. — Uj mükereskedés 56. — Douglas J. S. kokuszdiólaj - székszó szappana 62. 63. 66. 68. — Dicséretesen ismertt mosdó viz 63. 65. 67. — A' pestbudai vakok intézetének nyilvános próbatétele 69. — Elemi iskola 83. — Chrysanthenum virágzása 94.

Divat.

Divat 88. — Divathirek minden számban.

Szépmű.

Philadelphia, gözkocsi 66. — Lendvay Márton 78. — 25 divatkép. Honmüvész czimlapja. (Rézmetszvény).

M. T. AKADÉMIA KÖNYV-TÁRA